

שבוע פרשת קרח - בארץ הקודש

(23 - 29 June 19)

כ' - כ"ו סיון תשע"ט

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהרהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, גוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:
וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשלי-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לִבְּךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנְנָתָם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ, כָּכָל
לִבְבְּכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דַּגְּךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְּךָ
לְבִהְמֹתְךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְתָרָה
אִפֹּי יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבְדַּתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל פְּנֵי בְּגָדֵיהֶם לְדוֹרָתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצֵת הַכִּנָּף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זְנוּיִם
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְדָּךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֶךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומיש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נתון צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנתון לו מהתורה או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתית "לה'")) בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

ק"ח

בו יסופר גדול הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

חיל: 10 ימין יהוה רוממה ימין יהוה עשה חיל:
 11 לא-אמות בראייה ואספר מעשי יה: 12 יסר יסרני
 יה ולמות לא נתנני: 13 פתח-לי שערי צדק אבא-כם
 אודה יה: 14 וזה-שער ליהוה צדיקים יבאו בו:
 15 אודך כי עניתני ותהי-לי לישועה: 16 אכן מאסו
 הבונים היתה לראש פנה: 17 מאת יהוה היתה זאת
 היא נפלאות בעינינו: 18 וזה-היום עשה יהוה נגילה
 ונשמחה בו: 19 אנא יהוה הושיעה נא אנא יהוה
 הצליחה נא: 20 ברוך הלא בשם יהוה ברכנוכם מבית
 יהוה: 21 אל יהוה ויאיר לנו אסרו-חג בעבתים
 עד-קרנות המזבח: 22 אלי אתה ואודך אלחי
 ארוממך: 23 הודו ליהוה בריטוב כי לעולם חסדו:

10 הודו ליהוה בריטוב כי לעולם חסדו: 11 יאמר-
 נא ישראל כי לעולם חסדו: 12 יאמר-נא בית-אהרן
 כי לעולם חסדו: 13 יאמר-נא יראי יהוה כי לעולם
 חסדו: 14 מזה-מצר קראתי יה ענני במרחב יה: 15 יהוה
 לי לא אירא מה-יעשה לי אדם: 16 יהוה לי בעזרי ואני
 אראה בשנאי: 17 טוב לחסות ביהוה מבטח באדם:
 18 טוב לחסות ביהוה מבטח בנדיבים: 19 בלגוים
 סבבני בשם יהוה כי אמילם: 20 סבבני גם-סבבוני
 בשם יהוה כי אמילם: 21 סבבני כדבורים דעכו כאש
 קוצים בשם יהוה כי אמילם: 22 דחה דחיתני לנפל
 ויהוה עזרני: 23 עני וזמרת יה ויהי-לי לישועה:
 24 קול רנה וישועה באהלי צדיקים ימין יהוה עשה

ק"ט

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פ"ח ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

לך: 1 ברוך אתה יהוה למדני חקוד: 2 בשפתי
 ספרתי כל משפטי-פיו: 3 בדרך עדותיך ששתי פעל
 כלהון: 4 בפקודיך אשיחה ואפיטה ארחתיך:
 5 בחקתיך אשתעשע לא אשבח דברך: 6 גמול
 על-עבדך אחיה ואשמרה דברך: 7 גלעיני ואפיטה
 נפלאות מתורתך: 8 גר אנכי בארץ אלתה-סתר מפני
 מצותיך: 9 גרסה נפשי לתאבה אל-משפטיך בכל-
 עת: 10 גערת זדים ארורים השנים ממצותיך: 11 גל
 מעלי חרפה ובוז כי עדתיך נצרת: 12 גם ישבו שרים

10 א אשרי תמימי-דרך תהלכים בתורת יהוה:
 11 אשרי נצרי ערותיו בכל-לב ידרשוהו: 12 אף
 לא-פעלו עולה בדרךיו חלבו: 13 אתה צויתתה פקודיך
 לשמר מאד: 14 אחלי יפנו דרכי לשמר חקוד: 15 אז
 לא-אבוש בהביטי אל-פל-מצותיך: 16 אודך בישור
 לבב פלמדי משפטי צדקך: 17 את-חקודך אשמור
 אל-תעזבני עד-מאד: 18 במה יזפה-נער את-ארחו
 לשמר פדברך: 19 בכל-לבי דרשתיך אל-תשגני
 ממצותיך: 20 בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא-

המשך בעמוד 10

אגרות קודש

בי"ה, אדר"ח תמוז, תשכ"ב
 ברוקלין.

מרת רחל תחי

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מכ"ו סיון ושלאחריו תי"ח על הבשו"ט מעניני הגן וביה"ס, חגיגת הסיום וכו',
 ובודאי משתדלים היא וכן בשאר בתי ספר הרשת שיהי קישור [ע] התלמידים-ות שי גם
 בימי החופש, ובפרט אשר נמשך הוא משך כו"כ שבועות, ואמרו חז"ל אם תעזבני יום יומים אעזבך,
 וכמה אופנים ודרכים בזה (גם שמשנתים ממדינה למדינה וממקום למקום) בנוגע לקשר האמור,
 ותשועה ברוב יועץ. ויהי רצון שגם זה יהי בהצלחה, ובפרט בהתבונן בחשיבות הענין וערכו...
 בעת רצון יזכירו כל שכותבת אודותם על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ
 זי"ע מתאים לתוכן כתבה...

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
- (ב) מזמורי תהלים קיח, קיט ..... ג
- (ג) מאמר ד"ה ויקח קרח וגו' שבת פרשת קרח, ג' תמוז, ה'תשכ"ה ..... ה
- (ד) שיחת יום א' פ' שלח, כ"ף סיון ה'תשכ"ה ..... י
- (ה) שיחת שבת פרשת קרח, ג' תמוז, ה'תשכ"ה ... יד
- (ו) משיחות ש"פ שלח, מבה"ח תמוז ה'תשנ"א ... יט
- (ז) לקוטי-שיחות פרשת קרח כרך יח ..... לב
- (ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... מ
- (ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת קרח ..... מב
- (י) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת קרח ..... מד
- (יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת קרח ..... סו
- (יב) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת קרח ..... סז
- (יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת קרח ..... עו
- (יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... עט
- שיעורי רמב"ם**
- (טו) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת קרח ..... פב
- (טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת קרח ..... קמב
- (יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת קרח ..... קנו
- (יח) נביאים וכתובים ירמיה פרק טז, קהלת פרק ה ..... קס
- (יט) משניות – מסכת עדויות ביאור קהתי ..... קסב
- (כ) עין יעקב מסכת מגילה ..... קעא
- (כא) מסכת ערכין עם ביאורים מדף ז עד דף יג ..... קעב
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים אדמו"ר הזקן ..... רב
- (כג) שולחן ערוך הלכות ברכות השחר לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן ..... רב
- (כד) לקוטי תורה ד"ה והנה פרח מטה אהרון אדמו"ר הזקן ..... רה
- (כה) שערי תשובה אדמו"ר האמצעי ..... רז
- (כו) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך אדמו"ר ה"צמח צדק" ..... רח
- (כז) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש ..... רי
- (כח) קונטרס עץ החיים אדמו"ר מוהרש"ב ..... ריא
- (כט) ספר המאמרים – קונטרסים אדמו"ר מוהרי"צ ..... ריב
- (ל) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק אדמו"ר מוהרי"צ ..... ריז
- (לא) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ..... ריט
- (לב) חומש לקריאה בציבור ..... רכ
- (לג) קריאה התורה למנחת שבת-קודש ..... רכח
- (לד) ביאורים לפרקי אבות פרק ג ..... רכט
- (לה) לוח זמנים לשבוע פרשת קרח ..... רל
- (לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש ..... רלא

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בתחילת פרשת השבוע, אודות מחלוקת קורח ועדתו על משה רבינו:
 2 וַיִּקַּח קִרְחַ וְגוֹ'¹, וְאִיתָא מוֹבָא בְּמִדְרָשֵׁי חֲכָמֵינוּ ז"ל² (וְהוּבָא
 3 בְּפִרוּשׁ רַש"י עַל פְּסוּק זֶה) שְׁקֹרַח חָלַק עַל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גַם עַל
 4 מִצְוֹת צִיצִית, בְּאֲמָרוֹ שְׁטִלִית שְׁכוּלָה תִּכְלַת פְּטוּרָה
 5 מְצִיצִית, הִפְךְ הֵהֱלֵכָה שִׁגְם טְלִית
 6 שְׁכוּלָה תִּכְלַת חִיבִים הֵטִיל בָּהּ צִיצִית
 7 שֶׁל חוֹטֵי צִמְר וּפְתִיל אֶחָד שֶׁל תִּכְלַת,
 8 וּטְעַנְתּוּ שֶׁל קוֹרַח הֵייתָה שְׁהָרִי
 9 אֶפְשָׁר טְלִית שְׁל מִיִן אַחֵר
 10 שְׁאִינוּ תִּכְלַת, חוֹט אֶחָד שְׁל
 11 תִּכְלַת פּוֹטְרָה מַחִיב צִיצִית, זֹו
 12 שְׁכוּלָה תִּכְלַת - לֹא תִפְטוֹר
 13 אֶת עֲצָמָה (בְּתַמְיָהָה).
 14 וּמִבְּאָר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה³
 15 לְאִדְמוֹר' הוֹקֵן עֲנִיִן מִחֻלּוֹקַת
 16 קִרְחַ, לִפִּי הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁלָּה,
 17 וְהַשְׁיִכּוֹת שְׁל הַמְּחֻלּוֹקַת
 18 שְׁחָלַק קוֹרַח עַל כְּהוֹנֵת אֶהְרֹן
 19 וְטַעַן שֶׁהִכְהִינָה מְגִיעָה לוֹ לָמָּה
 20 שְׁחָלַק קוֹרַח גַּם-בֶּן עַל מִצְוֹת
 21 צִיצִית. דְּהִנְהָ, לְעֵתִיד בְּבִיאַת
 22 הַמְּשִׁיחַ יִהְיֶה הַלְוִיִּם שְׁשׁוּרֶשׁ
 23 בְּבַחֲנֵית הַגְּבוּרֹת כְּהָנִים⁴ שְׁשׁוּרֶשׁ
 24 בְּבַחֲנֵית הַחֶסֶד, כִּי אֶז בִּימֹת הַמְּשִׁיחַ
 25 תִּתְעַלֶּה בַּחֲנֵית הַגְּבוּרֹת שְׁכֵנַת
 26 מְקוֹמָה בִּסְדֵר הַשְּׁתַּלְשׁלוֹת שֶׁל
 27 הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת לְמַטָּה מִמִּידַת
 28 הַחֶסֶד, וְיִהְיֶה הַגְּבוּרֹת עֶקֶר,
 29 וְהַחֶסֶדִים יִהְיֶה טְפִלִּים לָהֶם⁵,
 30 וְלִכֵּן רָצָה קִרְחַ לְעֲשׂוֹת גַּם
 31 עֲכָשׁוּ עוֹד לִפְנֵי יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ
 32 מִהַגְּבוּרֹת עֶקֶר וּמֵהַחֶסֶד טַפֵּל,
 33 כִּי קִרְחַ הִלִּיחַ בֵּן יִצְהָר בֵּן קָהַת בְּנוֹ
 34 שֶׁל לְוִי, וְלְוִיִּם הֵם מִבְּחִינַת
 35 הַגְּבוּרֹת, וְלִכֵּן חָלַק קוֹרַח עַל
 36 כְּהוֹנֵת אֶהְרֹן, שְׁעֲנִין הַכְּהוֹנֵה
 37 הוּא בַּחֲנֵית הַחֶסֶד, כִּי־דוּעַ
 38 בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת שְׁכֵחַן הוּא אִישׁ
 39 הַחֶסֶד⁶. וְזֶהוּ גַם הַבִּיאוֹר הַפְּנִימִי עַל מָה שְׁטַעֵן קוֹרַח שְׁטִלִית
 40 שְׁכוּלָה תִּכְלַת צְרִיכָה לְהִיֹּת פְּטוּרָה מְצִיצִית, כִּי תִּכְלַת הוּא
 41 בַּחֲנֵית גְּבוּרָה בְּשׁוֹנָה מֵהַלְבֵּן הַמְּסַמֵּל אֶת הַחֶסֶד, וְכִיּוֹן שֶׁלִּפְנֵי תִּפְסִיתוֹ

ביאור בדרך אפשר

הגבורות הן העיקר, והחסד טפל להן, וְאִין צְרִיף לְחוֹטֵינָן שֶׁל הַצִּיצִית
 המסמלים השפעה, שְׁהֵם הַמְּשַׁכּוֹת מִבְּחִינַת הַחֶסֶד, וְאַף חוֹטֵי
 הַתִּכְלַת הַשִּׁיכִים לַגְּבוּרֹת וְאֵם כֵּן רְאוּי לְכַאוֹרָה שְׁכֵן יִהְיֶה, אֶף לְגַבִּיהֶם טַעַן
 קוֹרַח שְׁאִין בְּהֵם צוֹרֵךְ כִּי הוּא עֲנִיִן הַגְּבוּרֹת שְׁבוֹחֵי הַתִּכְלַת כְּעֲנִיִן אֹר

הַחֶסֶד בְּכָלִי הַגְּבוּרָה, כְּלוֹמַר,

אִמְנָם מְדוּבָר בְּעִיִן הַגְּבוּרֹת, אֲבָל

הַחוֹטִים מְסַמְלִים חֶסֶד וְהַשְּׁפָעָה כִּי

הַחוֹט זֶהוּ הַהַמְּשַׁכָּה כּו' אֵלָּא

שׁוֹ הַשְּׁפָעָה שֶׁל חֶסֶד כִּפִּי שְׁהִיא בָּאָה

בְּאִמְצָעוֹת כְּלִים שֶׁל גְּבוּרָה, מְבוּאָר

בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת שְׁבַהֲתַלְבְּשׁוֹת הָאוֹרוֹת

בְּכָלִים, בְּדֶרֶךְ כִּלְל כֹּל אֹר מֵתַלְבֵּשׁ

בְּכָלִי הָרְאוּי לוֹ, אֹר הַחֶסֶד בְּכָלִי הַחֶסֶד

וְאוֹר הַגְּבוּרָה בְּכָלִי הַגְּבוּרָה, וְכֵן בְּכָל

הַסְּפִירוֹת, אֶךְ לְעֵתִים יֵשׁ מַצַּב שֶׁל

'אוֹרוֹת הַמִּתְחַלְפִּים' (וּבְלִשׁוֹן הַקַּבְלָה -

"אֲחִלְפּוֹ דוֹכְתִּיהוּ", הַחֲלִיפּוֹ אֶת

מְקוֹמָם) וְעַל כֵּן מְבוּאָר שֶׁהַמְּשַׁכָּה

וְהַשְּׁפָעָה שְׁעַל־יְדֵי צִמְצוּמִים נִקְרָאת

"אוֹר הַחֶסֶד בְּכָלִי הַגְּבוּרָה", כִּי מִטְרַת

הַצִּמְצוּמִים הִיא שְׁתַּהִיָּה הַמְּשַׁכָּה

וְהַשְּׁפָעָה לִפִּי עֲרִכּוֹ וְיִכּוֹלַת הַקְּלִיטָה שֶׁל

מְקַבֵּל הַשְּׁפָעָה, וְאֵם כֵּן עֲנִין הַגְּבוּרָה

הוּא הַ"כְּלִי" (הַחִיצוֹנוֹת) אֲבָל הַ"אוֹר"

(הַפְּנִימִיּוֹת וְהַמְּטַרָה) הוּא חֶסֶד,

וְכִיּוֹן שֶׁבְּסוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר זֶה הַשְּׁפָעָה שֶׁל

חֶסֶד, קוֹרַח סָבַר שְׁטִלִית שְׁכוּלָה תִּכְלַת

(גְּבוּרֹת) אֵינָה זְקוּקָה אֶפִּילוֹ לְחוֹטֵי

תִּכְלַת [וְנִמְסָים בְּלִקוּטֵי תוֹרָה⁷]

בְּמֵאֵמֶר הַנּוֹכַח, שְׁבִאֲמַת שְׁגָה

כְּרֹאָה⁸, מְלִיצָה שְׁמִשְׁמַעְתָּה טַעוֹת

בְּדַבְּרֵי בְּרוּר הַנְּרָאָה לְעִין (עַל פִּי לִשׁוֹן

הַכְּתוּב בְּנִבְאוֹת יִשְׁעִיָּהוּ: "וְגַם אֵלָּה

בֵּינָן שְׁגוֹ וּבִשְׂכַר תַּעוֹ כְּהֵן וְנִבִּיא שְׁגוֹ

בִּשְׂכַר נִבְלַעוּ מִן הַיִּין תַּעוֹ מִן הַשְּׂכַר

שְׁגוֹ בְּרוּאָה פְּקוֹ פְּלִילִיָּה", וּפִירֵשׁ

בְּמִצְוֹת דוּד': שְׁגוֹ בְּרוּאָה - שְׁגוֹ

בְּדַעַתָּה בְּעִיִן הָרְאוּיָה כְּדֶרֶךְ הַשִּׁיכּוֹר

שְׁאִין דַּעַתּוֹ מְסַכְּמַת לְאִמִּיתָת הַדְּבַר הַנְּרָאָה", לְאִמִּיתּוֹ שֶׁל דְּבַר, קוֹרַח שְׁטַעֵן

שִׁישׁ לְהַעֲרִיף לְחֻלוּטֵיךְ אֶת הַגְּבוּרֹת עַל הַחֶסֶדִים, וְהַגְּבוּרֹת עִיקֵר וְחֶסֶדִים

טַפִּלִּים, טַעַה בְּדַבְּרֵי בְּרוּר וְגַלְוִי כִּי הַנְּהַגָּה זֹו (שְׁהַגְּבוּרֹת עֶקֶר)

בס"ד. שבת פרשת קרח, ג'

תמוז, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 וַיִּקַּח קִרְחַ וְגוֹ'¹, וְאִיתָא מוֹבָא בְּמִדְרָשֵׁי חֲכָמֵינוּ ז"ל²
 2 (וְהוּבָא בְּפִרוּשׁ רַש"י) שְׁחָלַק גַּם עַל
 3 מִצְוֹת צִיצִית, בְּאֲמָרוֹ שְׁטִלִית שְׁכוּלָה תִּכְלַת
 4 פְּטוּרָה מְצִיצִית, שְׁהָרִי אֶפְשָׁר טְלִית שְׁל מִיִן
 5 אַחֵר, חוֹט אֶחָד שְׁל תִּכְלַת פּוֹטְרָה, זֹו שְׁכוּלָה
 6 תִּכְלַת - לֹא תִפְטוֹר אֶת עֲצָמָה (בְּתַמְיָהָה).

7 וּמִבְּאָר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה³ עֲנִיִן מִחֻלּוֹקַת קִרְחַ,
 8 וְהַשְׁיִכּוֹת שְׁל הַמְּחֻלּוֹקַת שְׁחָלַק עַל כְּהוֹנֵת אֶהְרֹן
 9 לָמָּה שְׁחָלַק גַּם-בֶּן עַל מִצְוֹת צִיצִית. דְּהִנְהָ,
 10 לְעֵתִיד יִהְיֶה הַלְוִיִּם כְּהָנִים⁴, כִּי אֶז תִּתְעַלֶּה בַּחֲנֵית

11 הַגְּבוּרֹת, וְיִהְיֶה הַגְּבוּרֹת עֶקֶר, וְהַחֶסֶדִים יִהְיֶה

12 טְפִלִּים לָהֶם⁵, וְלִכֵּן רָצָה קִרְחַ לְעֲשׂוֹת גַּם עֲכָשׁוּ

13 מִהַגְּבוּרֹת עֶקֶר, כִּי קִרְחַ הִיָּה לְוִי, וְלְוִיִּם הֵם

14 מִבְּחִינַת הַגְּבוּרֹת, וְלִכֵּן חָלַק עַל כְּהוֹנֵת אֶהְרֹן,

15 שְׁעֲנִין הַכְּהוֹנֵה הוּא בַּחֲנֵית הַחֶסֶד, כִּי־דוּעַ שְׁכֵחַן

16 הוּא אִישׁ הַחֶסֶד⁶. וְזֶהוּ גַם מָה שְׁטַעֵן שְׁטִלִית

17 שְׁכוּלָה תִּכְלַת צְרִיכָה לְהִיֹּת פְּטוּרָה מְצִיצִית, כִּי

18 תִּכְלַת הוּא בַּחֲנֵית גְּבוּרָה, וְאִין צְרִיף לְחוֹטֵינָן,

19 שְׁהֵם הַמְּשַׁכּוֹת מִבְּחִינַת הַחֶסֶד, וְאַף חוֹטֵי

20 הַתִּכְלַת הוּא כְּעֲנִיִן אֹר הַחֶסֶד בְּכָלִי הַגְּבוּרָה, כִּי

21 הַחוֹט זֶהוּ הַהַמְּשַׁכָּה כּו' [וְנִמְסָים בְּלִקוּטֵי

22 תוֹרָה⁷], שְׁבִאֲמַת שְׁגָה כְּרֹאָה⁸, כִּי הַנְּהַגָּה זֹו

23 (שְׁהַגְּבוּרֹת עֶקֶר) אִי-אֶפְשָׁר לְהִיֹּת כִּי-אֵם אַחֵר

24 שְׁאִין דַּעַתּוֹ מְסַכְּמַת לְאִמִּיתָת הַדְּבַר הַנְּרָאָה", לְאִמִּיתּוֹ שֶׁל דְּבַר, קוֹרַח שְׁטַעֵן

25 שִׁישׁ לְהַעֲרִיף לְחֻלוּטֵיךְ אֶת הַגְּבוּרֹת עַל הַחֶסֶדִים, וְהַגְּבוּרֹת עִיקֵר וְחֶסֶדִים

26 טַפִּלִּים, טַעַה בְּדַבְּרֵי בְּרוּר וְגַלְוִי כִּי הַנְּהַגָּה זֹו (שְׁהַגְּבוּרֹת עֶקֶר)

(1) ריש פרשתנו. (2) תנחומא קרח ב. (3) פרשתנו נד, סע"ב. (4) כמ"ש בלק"ת מהאריז"ל ביחזקאל (מד, טו) - לקו"ת שם.

וראה תניא פ"נ. (5) כמ"ש הרמ"ז פ' עקב (בדף רע"א סע"א) - לקו"ת שם. (6) זח"ג קמה, ב. תניא שם. ובכ"מ. (7) שם, ג.

(8) ע"פ ישעי' כח, ז.

שבת פרשת קרח, ג' תמוז, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

41 צִיצִית כי לפי טענתו יש להימנע לגמרי מהשפעות מצומצמות [ועל זה
 42 השיב לו משה, שָׁכַף היא המדה שנקבעה על פי הרצון העליון,
 43 שְׂכָדֵי לְהִיּוֹת הַמְּשַׁכָּה עֲלֵיוֹנָה מְלַמַּעְלָה בְּגִלּוּי לְמַטָּה ואור
 44 אלוקי נעלה בלתי מוגבל יאיר בעולם מוגבל, אִי-אֶפְשָׁר כִּי-אֵם
 45 עַל-יְדֵי חוּטִין וּשְׁעָרוֹת דְּוָקָא
 46 רק לאחר שהאור הבלתי-גבול מתמעט
 47 ונעשה אור מוגבל ומצומצם ייתכן
 48 שיאיר למטה, ואם לא כן העולם
 49 התחתון איננו מסוגל לקלוט ולהכיל
 50 את האור העליון].
 51 אָמְנָם עַל-פִּי הַנּוֹכַח לְעִיל
 52 שְׁמַחְלוֹקַת קֶרַח עַל מִשֶׁה רַבְּנוּ
 53 הִיתָה בְּגִלְל שְׂרָצָה לַעֲשׂוֹת
 54 גַּם עֲכָשׁוּ בּוֹמֵן הַזֶּה, קוֹדֵם שֶׁנִּשְׁלַמָּה
 55 'עבודת הביוררים' מִהַגְּבוּרוֹת עֶקֶר
 56 והחסדים יהיו טפלים לגבורות, צָרִיף
 57 לְהִבִּין, לְמָה חֵלֵק קוֹרַח וְהַתְּנַגֵּד
 58 (לא רק על כהונת אהרן,
 59 שְׁמַבְחֵינָה הַחֲסִדִּים, אֶלָּא גַּם)
 60 עַל מֹשֶׁה שֶׁהִיא מְלֻךְ¹², הָרִי
 61 עֲנִינוּ שֶׁל הַמְּלָךְ הוּא בְּחִינַת
 62 הַגְּבוּרָה¹³ שֶׁמִּמֶּנָּה נּוֹבֵעַ הַתּוֹקֵף
 63 והממשלה והכוח לגזור על העם
 64 גזירות, ואם כן לכאורה קורח היה
 65 צריך לתמוך במלכותו של משה רבינו
 66 ומדוע חלק על מלכותו של משה
 67 רבנו?
 68 וְגַם צָרִיף לְהִבִּין בְּטַעֲנַת
 69 קֶרַח בְּנוֹגַע לְטִלְיַת שְׁכוּלָה
 70 תְּכֵלֶת, דְּלִכְאוּרָה, הַטַּעֲנָה
 71 שָׂאִין נִצְרָף כָּלֵל לְבַחֲיַת
 72 שְׁעָרוֹת וְחוּטֵי צִיצִית, מִשׁוּם
 73 שִׁישׁ חֲסָרוֹן בַּהֲשַׁפְעָה מוֹעֵטת
 74 ומצומצמת כְּכוֹלָה לְהִיּוֹת גַּם
 75 בְּנוֹגַע לְטִלְיַת שְׁכוּלָה לְכֵן
 76 שְׂגַם הִיא לֹא תַצְטַרֵּךְ חוּטֵי צִיצִית
 77 הַמְּסַלְמִים הַשַּׁפְעָה מִצּוֹמְצָמָת, ומדוע
 78 טען קורח שאין צורך בחוטי ציצית דוקא לגבי טלית שכולה תכלת ולא
 79 טען כך גם לגבי טלית שכולה לבן שגם היא לא תהיה זקוקה לחוטי
 80 ציצית.

1 אִי-אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת כִּי-אֵם אַחַר שְׁלֵמוֹת הַבְּיּוּרִים שְׁעִינָם
 2 הפורת הטוב מהרע והעלאתו לקדושה, שָׂאֵז כאשר הביורו נשלם גַּם
 3 הַיִּצָּר הָרַע שְׁמַבְחֵינָה גְבוּרָה שֶׁמִּמֶּנָּה יֵשׁ חִיּוֹת וְהַשַּׁפְעָה גַּם לְהִפְךָ
 4 הטוב (בגלל ריבוי הצמצומים ששורשם ממידת הגבורה שענינה הוא להגביל
 5 ולמנוע את ההשפעה) יִתְהַפֵּף
 6 לְהִיּוֹת "טוֹב מְאֹד"⁹, מֵה-
 7 שָׂאִין כֵּן עֲכָשׁוּ, כֹּאשֶׁר עֲבוּדַת
 8 הביוררים עדיין לא נשלמה לגמרי,
 9 מִהַגְּבוּרוֹת יֵשׁ יִנְיָקָה הַשַּׁפְעָה
 10 לְחִיצוּנִים הַכּוֹחוֹת שֶׁמַּחוּץ לְגִבּוּלוֹת
 11 הקדושה, וְלִכֵּן עֲכָשׁוּ, בּוֹמֵן הַזֶּה
 12 הַחֲסִדִּים הֵם עֶקֶר, וְהַגְּבוּרוֹת
 13 צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת טַפְלוֹת לְגַבֵּי
 14 הַחֲסִדִּים וְלִכֵּן הַהֲלָכָה הִיא שְׂגַם
 15 טְלִית שְׁכוּלָה תְּכֵלֶת - גְּבוּרוֹת - חִיבַת
 16 בחוטי ציצית - חסדים].
 17 וְנוֹסֵף לְכַף שְׁבִגְלֵי הַיּוֹתוֹ קוֹרַח
 18 שֶׁהִיא לֹי מַבְחֵינָה הַגְּבוּרוֹת,
 19 טַעֲנֵן שָׂאִין צְרִיכֵי חוּטִין
 20 שֶׁהֵם הַמְּשַׁכּוֹת וְהַשַּׁפְעוֹת
 21 מַבְחֵינָת חֲסֵד, חֵלֵק קוֹרַח עַל
 22 כָּלֵלוֹת הַעֲנִיָּן ד'חוטי ציצית',
 23 שֶׁהֵם רַק הַמְּשַׁכָּה מִצּוֹמְצָמָת
 24 וּמוֹעֵטת לְגַבֵּי הַטִּלְיַת שֶׁמִּשְׁכִּיכָה
 25 אֹר אֲלוּקֵי רַב, כַּמְבָּאָר ב'לקוטי
 26 תוֹרָה'¹⁰ בְּעִנְיָן מֵה שְׁנֹאָמַר
 27 בְּלוּיִם "וְהַעֲבִירוֹ תַעֲר"¹¹
 28 ויגלו את כל השערות שעל גופם,
 29 דְּמַפְנֵי שֶׁהַלּוּיִם הֵם מַבְחֵינָת
 30 הַגְּבוּרוֹת עֵינֵן הַצּוֹמְצוּם וְהַהֲעֵלֵם,
 31 לְכֵן צָרִיף שְׁלֹא יֵצֵא מֵהֶם
 32 הַהַמְּשַׁכָּה עוֹד בְּבַחֲיַת
 33 שְׁעָרוֹת שֶׁהֵם חֵלֵק מִגּוֹף הָאָדָם שִׁישׁ
 34 בו חיות מועטת ומצומצמת מאד (עד
 35 כדי כך שבזמן גזירת השערות אין
 36 האדם חש כאב), וְכֵן גַּם לְמַעַל
 37 בְּאֲלוּקוֹת הַמְּשַׁכָּה בְּבַחֲיַת 'שערות'
 38 הִיא הַמְּשַׁכָּה מוֹעֵטת וּמוֹצָמְצָמָת בְּיּוֹתֵר
 39 עֲלוּלָה לְהִיּוֹת 'יניקה' ותוספת השפעה ל'חיצונים' שֶׁמַּחוּץ לְגִבּוּל הַקְּדוּשָׁה,
 40 וְלִכֵּן אָמַר קוֹרַח שָׂאִין נִצְרָף כָּלֵל לְבַחֲיַת שְׁעָרוֹת וְחוּטֵי

(9) ראה ב"ר פ"ט, ז. (10) שם ריש ע"ב. (11) בהעלותך ח, ז. (12) רמב"ם הל' בית הבחירה פ"ו הי"א. (13) ראה לקו"ת בלק עב, ב. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ב) וַיִּבְּרַן בְּהַקְדִּים הַמִּבְּאֵר בְּמִקּוֹם אַחֲרָיִם¹⁴ בְּשִׁיחֹת שֶׁל הַרְבִּי
2 בְּעִנְיַן טַעֲנַת קֶרַח, "כִּי כָל הָעֵדָה פְּלִים קֹדְשִׁים גּוֹ' וּמִדּוּעַ
3 תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קֶהֱל הַיְיָ"¹⁵, שְׁטַעֲנַת קֶרַח לֹא הִיְתָה בְּנוֹגַעַ
4 לְעִנְיַן הַנְּשִׂאוֹת סְתָם עִנְיִן הַנְּשִׂאוֹת כְּשֶׁלְּעֲצֻמוֹ (וַמָּה גַם
5 שְׁחַמְשִׁים וּמֵאֲתִים אִישׁ
6 שֶׁהִשְׁתַּתְּפוּ בְּמַחְלֹקַת קֶרַח
7 הָיָה בְּעֲצָמָם נִשְׂאֵי עֵדָה וּלְכֹן
8 לֹא מִסְתַּבֵּר שְׁקוּרָה וְעִדְתּוֹ הַתְּנַגְדּוֹ
9 לְעֵצִים עִנְיִן הַנְּשִׂאוֹת), אֲלָא
10 הַמַּחְלֹקַת וְהַתְּנַגְדוֹת הֵייתָה רַק
11 בְּנוֹגַעַ לְהַתְנַשְּׂאוֹת בְּעִנְיַנִּי
12 קְדוּשָׁה, כְּמוֹ הַהִתְנַשְּׂאוֹת שֶׁל
13 אֶהָרֹן שֶׁנִּבְחַר לְהִיּוֹת כֹּהֵן, שְׁעַל זֶה
14 נִאָּמַר¹⁶ וַיִּבְדֵּל אֶהָרֹן
15 לְהַקְדִּישׁוּ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים, וְעַל
16 זֶה הִיְתָה הַטַּעֲנָה "כִּי כָל
17 הָעֵדָה פְּלִים קֹדְשִׁים", וְאִין
18 צוּרָף בְּהַתְנַשְּׂאוֹת בְּקְדוּשָׁה
19 גּוֹפָא עֲצֻמָּה.
20 (ג) וְעַל-פִּי-זֶה לְפִי הָאִמּוֹר שֶׁטַעֲנַת
21 קוֹרַח 'מִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ' הִיְתָה רַק כְּלִפִּי
22 'הַתְנַשְּׂאוֹת' בְּקְדוּשָׁה וְלֹא עַל עֵצִים
23 הָעִנְיִן יֵשׁ לְבָאֵר מֵה שְׁקִרָה
24 חֶלֶק (לֹא רַק עַל אֶהָרֹן,
25 שֶׁהוּא בְּחִינַת הַחֲסִידִים, וּמִבּוֹן
26 שְׁקוּרָה שֶׁהִיא הַמַּהְבּוֹרוֹת וְרֹצֵה לְהַעֲרִיף
27 אֶת הַגְּבוּרוֹת עַל הַחֲסִידִים, כְּאִמּוֹר
28 לְעִיל, חֶלֶק עַל אֶהָרֹן הַכֹּהֵן, אֲלָא
29 (גַם) עַל מֹשֶׁה, אִף שֶׁהָיָה
30 מְלֶךְ, שְׁעִנְיָנוּ גְבוּרָה וּלְכֹאֲרָה
31 לֹא הִיָּה מִקּוֹם שְׁקוּרָה שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ
32 הַמַּהְבּוֹרוֹת יִחְלֹק עַל מֹשֶׁה, בְּכֹל זֹאת
33 קוֹרַח כֵּן חֶלֶק עַל מֹשֶׁה וְעַל מַלְכוּתוֹ,
34 כִּי הַמַּחְלֹקַת שֶׁל קֶרַח עַל
35 הַמַּלְכוּת שֶׁל מֹשֶׁה לֹא הִיְתָה
36 מִצַּד עֲצָם עִנְיִן הַהִתְנַשְּׂאוֹת
37 שְׁבַמְלָכוֹת, הַתְנַשְּׂאוֹת סְתָם,
38 שֶׁאִם כֵּן אִכֵּן הִיָּה מִקּוֹם לְתַמּוּהָ מִדּוּעַ
39 קוֹרַח מִתְּנַגֵּד לְכֹן אֲלָא מִפְּנֵי
40 שְׁבַעֲנִין הַמַּלְכוּת יֵשׁ
41 הַתְנַשְּׂאוֹת בְּקְדוּשָׁה גּוֹפָא
42 עֲצֻמָּה, כְּמוֹכֵן מִזֶּה שְׁמוֹשְׁחִין

1 אֶת הַמְּלֶךְ בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה¹⁷, שִׁמְן מִיּוֹחַד שֶׁהַמִּשְׁחָה בּוֹ מִסְמַלֵּת
2 גְּדוּלָה וְחִשְׁבוֹת וְהָרִי מְשִׁיחָה בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה קְשׁוּרָה עִם עִנְיִן
3 הַקְדוּשָׁה, שְׁלֶכֶן מְשַׁחוּ בּוֹ בְּשִׁמְן מִיּוֹחַד זֶה אֶת הַכֹּהֲנִים, כְּלִי
4 הַמְּקֻדָּשׁ וְכוּ'. וְלֶכֶן, אִף שְׁעִנְיַן הַמַּלְכוּת הוּא
5 כִּיּוֹן שֶׁהַמַּלְכוּת וְהַהִתְנַשְּׂאוֹת שֶׁל מֹשֶׁה
6 רַבִּינוּ הֵייתָה עִנְיִן שֶׁמִּצַּד הַקְדוּשָׁה,
7 אִף שְׁעִנְיַן הַמַּלְכוּת הוּא
8 מִבְּחִינַת הַגְּבוּרָה וּלְכֹאֲרָה קוֹרַח
9 לֹא הִיָּה אִמּוֹר לְהַתְנַגֵּד לְכֹן, מִכֹּל-
10 מִקּוֹם, הָרִי מִצַּד הַקְדוּשָׁה
11 שְׁבַעֲנִין הַמַּלְכוּת - הָרִי זֶה
12 שִׁיף לְבַחֲנִית הַחֲסִידִים שְׁעִנְיָנִים
13 הוּא הַשְּׁפָעָה וְנִתְיָה, וְעַל זֶה חֶלֶק
14 קֶרַח, מִפְּנֵי שְׂרָצָה לְעֵשׂוֹת אֶת
15 הַגְּבוּרוֹת עֶקֶר וּלְמַנּוּעַ וּלְעֲצָמָם אֶת
16 הַהִשְׁפָּעָה שֶׁמִּצַּד הַקְדוּשָׁה.
17 (ד) וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר גַם
18 מֵה שְׁטַעֲנַת קֶרַח שֶׁאִין צוּרָף
19 בְּחוּטֵי צִיצִית הִיְתָה דְּרוֹקָא בְּנוֹגַעַ
20 לְטִלִּית שֶׁל תְּכֵלֶת, וְלֹא שֶׁל
21 לְבָן, כִּי חוּט תְּכֵלֶת בְּצִיצִית
22 הוּא הָאֵרָה וְהַשְּׁפָעָה בְּדוּגְמַת
23 הַתְנַשְּׂאוֹת שֶׁל קְדוּשָׁה
24 (שְׁדוּקָא עַל זֶה חֶלֶק קֶרַח וְלֹא
25 עַל עֵצִים עִנְיִן הַהִתְנַשְּׂאוֹת, כְּמִבּוֹאֵר
26 לְעִיל), מֵה-שְׂאִין-כֵּן חוּטֵי לְבָן
27 בְּצִיצִית הֵם הָאֵרָה וְהַשְּׁפָעָה
28 (מִצּוּמִצְמֹת) בְּדוּגְמַת הַתְנַשְּׂאוֹת
29 סְתָם (שְׁעַל זֶה הַסְּפִים גַם
30 קֶרַח בְּגַלֵּל שֶׁהַמַּלְכוּת וְהַהִתְנַשְּׂאוֹת
31 סְתָם שִׁיכּוֹת לְגַבּוּרוֹת), כְּפִי שֶׁמִּשְׁחִיךְ
32 וּמִפְּרֹט.
33 דְּהֵנָּה, הַחֲלֹק הַהִבְדֵּל שְׁבִין
34 תְּכֵלֶת לְלָבָן הוּא, שְׁתְּכֵלֶת
35 שֶׁהוּא צִבְעֵ מִיּוֹחַד וְנִדְרִי הוּא דְּבָר
36 יְקָר עֶרְף לְעוֹמֵת הַלְבָן שֶׁהוּא צִמֵּר
37 רְגִיל וּמְצוֹי, שְׁלֶכֶן הָיָה הַרְמָאִים

1 (ב) וַיִּבְּרַן בְּהַקְדִּים הַמִּבְּאֵר בְּמִקּוֹם אַחֲרָיִם¹⁴ בְּעִנְיַן
2 טַעֲנַת קֶרַח, "כִּי כָל הָעֵדָה פְּלִים
3 קֹדְשִׁים גּוֹ' וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קֶהֱל הַיְיָ"¹⁵,
4 שְׁטַעֲנַת קֶרַח לֹא הִיְתָה בְּנוֹגַעַ לְעִנְיַן הַנְּשִׂאוֹת
5 סְתָם (וַמָּה גַם שְׁחַמְשִׁים וּמֵאֲתִים אִישׁ
6 שֶׁהִשְׁתַּתְּפוּ בְּמַחְלֹקַת קֶרַח הָיָה בְּעֲצָמָם נִשְׂאֵי
7 עֵדָה), אֲלָא רַק בְּנוֹגַעַ לְהַתְנַשְּׂאוֹת בְּעִנְיַנִּי
8 קְדוּשָׁה, כְּמוֹ הַהִתְנַשְּׂאוֹת שֶׁל אֶהָרֹן, שְׁעַל זֶה
9 נִאָּמַר¹⁶ וַיִּבְדֵּל אֶהָרֹן לְהַקְדִּישׁוּ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים, וְעַל
10 זֶה הִיְתָה הַטַּעֲנָה "כִּי כָל הָעֵדָה פְּלִים קֹדְשִׁים",
11 וְאִין צוּרָף בְּהַתְנַשְּׂאוֹת בְּקְדוּשָׁה גּוֹפָא.
12 (ג) וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מֵה שְׁקִרָה חֶלֶק (לֹא
13 רַק עַל אֶהָרֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת
14 הַחֲסִידִים, אֲלָא גַם) עַל מֹשֶׁה, אִף שֶׁהָיָה מְלֶךְ,
15 שְׁעִנְיָנוּ גְבוּרָה, כִּי הַמַּחְלֹקַת שֶׁל קֶרַח עַל
16 הַמַּלְכוּת שֶׁל מֹשֶׁה לֹא הִיְתָה מִצַּד עֲצָם עִנְיִן
17 הַהִתְנַשְּׂאוֹת שְׁבַמְלָכוֹת, הַתְנַשְּׂאוֹת סְתָם, אֲלָא
18 מִפְּנֵי שְׁבַעֲנִין הַמַּלְכוּת יֵשׁ הַתְנַשְּׂאוֹת בְּקְדוּשָׁה
19 גּוֹפָא, כְּמוֹכֵן מִזֶּה שְׁמוֹשְׁחִין אֶת הַמְּלֶךְ בְּשִׁמְן
20 הַמִּשְׁחָה¹⁷, וְהָרִי מְשִׁיחָה בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה קְשׁוּרָה
21 עִם עִנְיַן הַקְדוּשָׁה, שְׁלֶכֶן מְשַׁחוּ בּוֹ אֶת הַכֹּהֲנִים,
22 כְּלִי הַמְּקֻדָּשׁ וְכוּ'. וְלֶכֶן, אִף שְׁעִנְיַן הַמַּלְכוּת הוּא
23 מִבְּחִינַת הַגְּבוּרָה, הָרִי מִצַּד הַקְדוּשָׁה שְׁבַעֲנִין
24 הַמַּלְכוּת - הָרִי זֶה שִׁיף לְבַחֲנִית הַחֲסִידִים, וְעַל
25 זֶה חֶלֶק קֶרַח, מִפְּנֵי שְׂרָצָה לְעֵשׂוֹת אֶת הַגְּבוּרוֹת
26 עֶקֶר.
27 (ד) וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר גַם מֵה שְׁטַעֲנַת קֶרַח
28 הִיְתָה דְּרוֹקָא בְּנוֹגַעַ לְטִלִּית שֶׁל
29 תְּכֵלֶת, וְלֹא שֶׁל לְבָן, כִּי חוּט תְּכֵלֶת בְּצִיצִית הוּא
30 בְּדוּגְמַת הַתְנַשְּׂאוֹת שֶׁל קְדוּשָׁה (שְׁדוּקָא עַל זֶה חֶלֶק קֶרַח), מֵה-שְׂאִין-כֵּן חוּטֵי
31 לְבָן בְּצִיצִית הֵם בְּדוּגְמַת הַתְנַשְּׂאוֹת סְתָם (שְׁעַל זֶה הַסְּפִים גַם קֶרַח). דְּהֵנָּה,
32 הַחֲלֹק שְׁבִין תְּכֵלֶת לְלָבָן הוּא, שְׁתְּכֵלֶת הוּא דְּבָר יְקָר עֶרְף, שְׁלֶכֶן הָיָה הַרְמָאִים

(14) ראה לקו"ש ח"ב ע' 329. ח"ד ע' 1049. וראה גם בשיחה שלפני המאמר ס"ב (תורת מנחם - התוועדות חמ"ד ע' 39 ואילך). (15) פרשתנו טז, ג. (16) דברי הימים-א כג, יג. (17) ראה רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מחליפים תכלת בקלא אילן¹⁸, וכפירוש רש"י בגמרא: "קלא אילן
2 - צבע הדומה לתכלת, ורחמנא אמר פתיל תכלת ותכלת דמיו יקרים שצבוע
3 ברם חלון שאינו עולה מן הים אלא אחת לשבעים שנה" (וכמוכא גם
4 בפרוש רש"י בבאור הטעם למה שנאמר בפרשת ציצית¹⁹
5 אני ה' אלתיכם אשר הוצאתי
6 אתכם מארץ מצרים, אני
7 הוא שהבחנתי במצרים בין
8 טפה של בכור לשאינה של
9 בכור, אני הוא עתיד להבחין
10 ולהפריע מן התולה קלא אילן
11 בבגדו ואומר תכלת היא
12 כמאמר חכמינו ז"ל בגמרא "אמר רבא,
13 למה לי דתב רחמנא יציאת מצרים
14 בריבית, יציאת מצרים גבי ציצית,
15 יציאת מצרים במשקלות? אמר
16 הקדוש-ברוך-הוא: אני הוא שהבחנתי
17 במצרים בין טיפה של בכור לטיפה
18 שאינה של בכור, אני הוא שעתיד
19 ליפריע ממי שתולה מעותיו בבכרי
20 ומלוא אותם ישראל בריבית, וממי
21 שטומן משקולותיו במלח, וממי שתולה
22 קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא),
23 ולא זו בלבד שהוא צבע התכלת
24 יקר ערך, אלא עוד זאת,
25 שיש בו גם קדושה מיוחדת,
26 כמובן מזה שהיו מכסים את
27 כלי המשכן כשהיו נושאים אותו
28 ממקום למקום בבגד תכלת²⁰.
29 מה שאין-כן לבן אינו דבר
30 יקר אלא זול ומצוי, וגם אין בו
31 קדושה מיוחדת וזהו גם
32 הטעם²¹ לפי פנימיות הדברים
33 שהתכלת בחוטי הציצית אינו
34 נוהג בזמן הזה, אלא רק
35 ציצית מחוטי לבן, כיון שהעולם
36 כפי שהוא בזמן הזה, בדרגה רוחנית
37 נחותה, אינו יכול לקבל לקלוט
38 ולהכיל את הקדושה המיוחדת
- 1 מחליפים תכלת בקלא אילן¹⁸ (וכמוכא גם
2 בפרוש רש"י בבאור הטעם למה שנאמר
3 בפרשת ציצית¹⁹ אני ה' אלתיכם אשר הוצאתי
4 אתכם מארץ מצרים, אני הוא שהבחנתי
5 במצרים בין טפה של בכור, אני הוא שעתיד
6 להפריע מן התולה קלא אילן
7 בבגדו ואומר תכלת היא
8 כמאמר חכמינו ז"ל בגמרא "אמר רבא,
9 למה לי דתב רחמנא יציאת מצרים
10 בריבית, יציאת מצרים גבי ציצית,
11 יציאת מצרים במשקלות? אמר
12 הקדוש-ברוך-הוא: אני הוא שהבחנתי
13 במצרים בין טיפה של בכור לטיפה
14 שאינה של בכור, אני הוא שעתיד
15 ליפריע ממי שתולה מעותיו בבכרי
16 ומלוא אותם ישראל בריבית, וממי
17 שטומן משקולותיו במלח, וממי שתולה
18 קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא),
19 ולא זו בלבד שהוא צבע התכלת
20 יקר ערך, אלא עוד זאת, שיש בו גם
21 קדושה מיוחדת, כמובן מזה שהיו מכסים את
22 כלי המשכן בבגד תכלת²⁰.
23 מה שאין-כן לבן אינו דבר יקר, וגם אין בו קדושה מיוחדת וזהו
24 גם הטעם²¹ שהתכלת אינו נוהג בזמן הזה, אלא
25 רק לבן, כיון שיש שהעולם אינו יכול לקבל את
26 הקדושה המיוחדת שבענין התכלת, מה שאין-
27 כן הקדושה דלבן כו']. ומזה מובן, שציווי
28 הקדוש-ברוך-הוא להטיל חוטי לבן בטלית,
29 אינו בגלל שיש איזו מעלה בחוטי לבן, דכשם
30 שהטלית מצד עצמה אין בה מעלה מיוחדת, כך
31 גם חוטי לבן (ציצית) אין בהם מעלה מיוחדת
32 מצד עצמם, וכל זמן שהחוטים הם בפני עצמם
33 (שלא הוטלו בטלית), אין בהם מעלה מיוחדת,
34 וכל ענין המצוה הוא להטיל חוטי לבן בטלית.
35 ולכן לא שיף לשאול שטלית שכולה לבן
36 תפטור את עצמה, כי מעלת חוטי לבן אינה
37 מפני היותם בגון לבן. אבל בנוגע לתכלת, היה קרח סבור שהציווי להטיל
38 פתיל תכלת בטלית הוא מצד המעלה המיוחדת שבענין התכלת, שיש בו
39 יוקר וקדושה כו', ולכן טען שטלית שכולה תכלת, שיש בה כבר היוקר
40 והקדושה כו', תפטור את עצמה, ולא תצטרף לפתיל
41 תכלת שחוץ הימנה.

(18) ראה ב"מ סא, ב. ע"ז לט, א. (19) ס"פ שלח. (20) במדבר ד, ו ואילך. (21) פע"ח שער הציצית פ"ד-ה. וראה לקו"ת פרשתנו מה, ד. וראה גם אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' שנה ואילך. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר
 6 שְׂכֹלֶה תְּכַלֵּת, וְאִין צוֹרֵךְ
 7 בְּהִתְנַשְּׂאוֹת שֶׁל קְדוּשָׁה²² ולכן
 8 חלק קורח לא רק על הכהונה של אהרן
 9 (חסדים) אלא גם על המלוכה של משה
 10 [ראה הערה 22].

1 וְזֶה גַם מֵה שֶׁטָּעַן "מְדוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ", הִינּוּ,
 2 תִּתְנַשְּׂאוּ", הִינּוּ, שֶׁבְּנוֹגַע
 3 לְהִתְנַשְּׂאוֹת שֶׁעֲנִינָה קְדוּשָׁה,
 4 חוּט תְּכַלֵּת, דִּי בְּכַף שֶׁ"כָּל הָעֵדָה כָּלָם קְדוּשִׁים",
 5 הָעֵדָה כָּלָם קְדוּשִׁים", טְלִית
 6 קְדוּשָׁה²².

(22) ע"כ נמצא ברשימה שתח"י (המור"ל). ושם, שבסיום המאמר דובר אודות דברי כ"ק אדמו"ר מהור"י"צ בג' תמוז (שחל ביום ש"ק זה) תרפ"ז (סה"ש תרפ"ז ע' 169. וש"ג), יהי ה' אלקינו עמנו* גו' אל יעזבנו ואל יטשנו, השי"ת זאל זיין מיט אונז און וועט זיין מיט אונז, היינו, שזהו גם לשון בקשה וגם לשון הבטחה כו'.

* ולהעיר מדה"ה יהי ה' אלקינו עמנו תשכ"ח (סה"מ תשכ"ח ע' רמו), שמבאר שאבותינו הם חו"ב שבנפש, כללות ענין המוחין, והבקשה היא שהאור כפי שמאיר במוחין (אבותינו) יומשך ויתגלה גם במדות שלב (עמנו), שעיקר האדם הוא בחי' המדות, ומקשר זה עם ענינו של קרח שרצה שהגבורות יהיו העיקר, כי קרח ראה את הגבורות כפי שהם בשרשם, למעלה מהחסדים, שלכן קדם הצמצום אל הגילוי, אבל האמת היא שכוונת הצמצום היא בשביל הגילוי. וכן הוא בענין המוחין והמדות, שצ"ל תחילה ההעלם שעי' מיצר הגרון, אבל הכוונה בזה היא שעי"ז יומשך במדות גם אור המוחין.

המשך ביאור למס' ערכין ליום רביעי עמ' ב

21 מְקַלְחֵת מִיָּם בְּכַאִסָּר – רוחב פי המעין היה כאיסר ומין מטבעו.
 22 מעשה היה וצוה המלך והרחיבוהו פדי שיתרבו מימיו. ולא זו
 23 בלבד שלא רבו מימיו, אלא שנתמקטטו מימיו ממה שהיו
 24 בתחילה, וחרו וימיעטוהו, והיה מקלח מים כבתחילה.
 25 מסיקה הברייתא: ומאורעות אלו, שבאו לתקן ונמצאו
 26 מקלקלים, היו בשביל לקיים מה שנאמר (ירמיה ט כב–כג) 'אל
 27 יתהלל חכם פתקמתו, ואל יתהלל גבור פגבורתו וגו' כי אם
 28 בזאת יתהלל המתהלל השפל ידע אותי', כלומר, שלא יתהלל
 29 החכם בחכמתו, לפי שחכמתו אינה מועילה אלא מקלקלת,
 30 שכלי המקדש בבית ראשון על פי דבר ה' נעשו, ואי אפשר
 31 להוסיף עליהם.
 32 ממשיכה הברייתא: וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר,
 33 הדרדולים (לא) היה פתקדש. מבררת הגמרא: מאי הדרדולים.
 34 מבארת הגמרא: אמר אבני, מבלא גורדנא – זוג ועינבל
 35 –פעמון. וממשיכה הברייתא: וטעם הדבר הוא מפני שקולו
 36 של הדרדולים ערב, ומערבב את הנעימה, שהיה קולו ממשיך
 37 לאחר סיום הנעימה.
 38 הגמרא ממשיכה בענין כלי המקדש: אמר רבא בר שילא אמר
 39 רב מתנה אמר שמואל, מגריפה –מעין כף) היתה פתקדש
 40 שבה היו גורפים את הדשן מהמזבח,

1 לגבי אותם הכלים, ואת כל פליהם עשה וגו' נחשת (ממורק)
 2 [מרוק] – כל הכלים נעשו מנחשת מבהיק.
 3 ובימי עזרא היו גם כן ככלים האלו, ועליהם הוא אומר (עזרא
 4 ח כז) 'וכלי נחשת מוצהב טובה, שנים תמודות (מוזהב)
 5 [פזזהב] – מראה הנחושת צהוב, וחשובים הכלים כמו כלי זהב.
 6 הגמרא מביאה מחלוקת רב ושמואל בביאור הכתוב 'שנים
 7 תמודות כזהב': נחלקו רב ושמואל בפירוש מה שנאמר בפסוק
 8 שהיו כלי הנחושת 'שנים תמודות כזהב', חד אמר, כל אחד
 9 ואחד מכלי הנחושת היה משובח מאד, שהיה שקול בשוויו
 10 בשנים של זהב כמותו. וחד אמר, לא היו משובחים עד כדי כך,
 11 אלא פירוש הפסוק הוא, שניהם – שני כלי נחושת שקולין
 12 כאחד של זהב כמותם.
 13 הגמרא מביאה ברייתא הסוברת כדעה זו: תני רב יוסף בפירוש
 14 הפסוק, שניהם – שנים מכלי הנחושת, שקולין כאחד של זהב.
 15 הגמרא מביאה ברייתא הדרושת דרשה אחרת מן הכתוב: תניא,
 16 רבי נתן אומר ולגבי כלי הנחושת שנים –כפולים) היו – מכל
 17 כלי היו שנים, שני צלצלים, שתי מכתשות, שנאמר 'שנים'. אל
 18 תיקרי שנים, וכפשוטו, שני כלים, ואחד מכל כלי, אלא 'שנים'
 19 – דהיינו שנים מכל אחד.
 20 תני בברייתא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, מעיין השילוח היה

בס"ד. שיחת* יום א' פרשת שלח, כ"ף סיון, ה'תשכ"ה.

– להמסיימות ד"בית רבקה" ולהמדריכות דמחנה "אמונה" תחיינה –

1
2 א. כיון שכל הנמצאות כאן אוחזים בלימוד - תורה שבכתב, שזהו לימוד שהנשים למדו תמיד¹,
3 ועל-אחת-כמה-וכמה בדורנו, ועל-פי הוראות רבותינו נשיאינו² לומדים עמהם גם ענינים מתורה
4 שבעל-פה, ובמיוחד חלקים מתורה שבעל-פה שנוגעים למצוות שמחוייבות בהם³, ולחינוך הבנים והבנות
5 (כפסק דין רבינו הזקן⁴) - אתעכב על פרשת השבוע, ובהוספת עניני הפרשה כפי שמתבארים על-ידי
6 חכמינו זכרונם לברכה בתורה שבעל-פה.

7 ב. ביום זה מתחילים ללמוד פרשת שלח, אשר, על-פי שם והתחלת הסדרה - שבהם מתבטאת
8 נקודתה הפנימית⁵ - עיקר תוכן הסדרה הוא - שמשה רבינו בחר יהודים ושלה אותם לילך לתור את ארץ
9 ישראל; שלאחרי כן, בבואם חזרה, מסרו את ה"דיווח" ("באריכט") משליחותם, אך מסרו זאת שלא
10 כדבעי, ודבר זה גרם לכך שחלק מבני ישראל התחרטו וסירבו ללכת לארץ ישראל, וכתוצאה מזה באו
11 הגזירות - כמסופר בסדרה.

12 וכאן מתעוררת מיד הקושיא החזקה:

13 משה רבינו הכיר היטב את בני-ישראל ("דורך און דורך"), שהרי חי יחד עמהם שנים רבות במצרים;
14 ואז הוציא אותם ממצרים, ובמשך כל אותו זמן, עד מעשה המרגלים, היה יחד עמהם במדבר.

15 ובפרט שתיכף משנולד היו למשה רבינו כל התכונות הדרושות של רועה ישראל, מנהיג אמיתי של
16 בני ישראל - כפי שחכמינו זכרונם לברכה למדים מלשון הכתוב⁶ "ומשה היה רועה"⁷ - אשר, לכל לראש
17 צריך רועה ישראל להכיר היטב את תכונות הנפש, מהלך-המחשבה, של כל אלו שהם צאן מרעיתו; וכיון
18 שכל התכונות האלו היו למשה רבינו תיכף משנולד, ניתן לתאר לאיזו שלימות ועומק הגיע בדיעותיו
19 בתור רועה ישראל ומנהיגם, בזמן ששלח את המרגלים, בהיותו כבר בן שמונים ושתיים שנה; שהרי כל
20 שנותיו התייגע משה רבינו להגיע לשלימות נעלית יותר, ובפרט במשך השנים מאז שנודע לו שנבחר
21 על-ידי הקדוש-ברוך-הוא להנהיג את עם ישראל.

22 ולאחרי כל זה אינו מובן כלל: איך יתכן שבבחרו שלוחים לילך לתור את ארץ ישראל, ובידעו
23 שבדיווח שלהם תלוי אם ירצו בני ישראל לילך לארץ ישראל אם לאו, לא יכיר חס ושלום משה רבינו
24 שאלו שנבחרו אינם מתאימים לשליחות זו?

25 ג. שאלה זו מובהרת אמנם על-ידי הביאור של רש"י על-אתר⁸: "אותה שעה כשרים היו" - בשעה
26 שמשה רבינו בחר את השלוחים, היו יהודים כשרים, והלכו מתוך החלטה למלא שליחותו של משה,
27 בידעם שזהו רצון ה' לילך לארץ ישראל.

28 אך לפי ביאור זה מתעוררת קושיא גדולה יותר:

29 כיון ש"כשרים היו", מה גרם אצלם לכך, שמיד לאחרי ש"ויעלו ויתורו את הארץ"⁹ - כשנכנסו לארץ
30 ישראל וראו את המתרחש שם - נבהלו והניאו את בני ישראל מלילך לארץ ישראל?

כו' (ראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ב). ראה גם תורת מנחם חמ"א
ע' 70. וש"נ.

(4) הל' ת"ת סוף פ"א.

(5) ראה תורת מנחם חמ"א ע' 284. וש"נ.

(6) שמות ג, א.

(7) שמור"ר (פ"ב, ב) ותנחומא שם (ז).

(8) יג, ג.

(9) שם, כא.

(* הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפסה
בהוספות ללקו"ש ח"ח ע' 289 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד
איזה ציוני מ"מ ע"י המור"ל.

(1) ראה שו"ע י"ד סרמ"ו ס"ו. ובט"ז שם "שהוא המנהג בכל
יום".

(2) ראה גם תורת מנחם חל"ז ע' 206. וש"נ.

(3) כולל מצוות יסודי התורה: אחדות ה', אהבתו ויראתו וכו'
ש"הדרך לאהבתו ויראתו" היא שיתבונן האדם במעשיו (של ה')
.. ויראה מהן חכמתו .. מיד הוא .. מתאוה תאוה גדולה לידע

1 ואין לומר שהיתה להם הפתעה ("איבערצאונג") למצוא בארץ ישראל את ל"א המלכים וכו' - שהרי
 2 כל ענינים אלו ידעו זמן רב לפני זה. וראיה לדבר, שכבר בעת קריעת ים סוף, שאירעה משך זמן לפני
 3 שילוח המרגלים, הזכירו כבר בני ישראל בשירת הים שכל האומות¹⁰ שישבו בארץ כנען, "כל יושבי
 4 כנען"¹¹ (וגם "אלופי אדום, אילי מואב"¹¹, האומות שדרכם הוצרכו לעבור בדרך לארץ ישראל), נמוגו
 5 מפחד ורעדה בשמעם אודות הנסים שאירעו לבני ישראל. ברור איפוא שבני ישראל - גם המרגלים -
 6 ידעו אודות מלכי כנען, וגם ידעו כיצד נראית ארץ כנען, ובפרט שכנען עמדה בקישור תמידי עם ארץ
 7 מצרים¹². ואם כן, מה הפתיע כל כך את המרגלים בראותם את כנען מקרוב, עד שזה הפך אותם מ"כשרים
 8 היו" שמצייתים לה' - כולל הציווי לילך לארץ ישראל - לקצה השני, להניא את כל בני ישראל מלילך
 9 לארץ ישראל?

10 ד. ויובן הביאור בזה ממה שכתוב רבינו הזקן ב'לקוטי תורה' פרשתנו¹³:

11 בהיותם אנשים כשרים - דוקא מצד צדקותם ("פרומקייט") - סברו המרגלים שמוטב להישאר במדבר
 12 ולא לילך לארץ ישראל. טענתם היתה: כאשר נמצאים במדבר, לא צריכים להתעסק בעניני עולם הזה,
 13 חרישת שדות, ניהול מסחר ומגע עם עמים מחוץ לבני ישראל; שהרי בהיותם במדבר סיפק להם
 14 הקדוש-ברוך-הוא מן המוכן לחם - מן - מן השמים, ומים מבארה של מרים (הדברים הנחוצים לאכילה
 15 ושתייה), וכמו כן בגדים - "שמלתך"¹⁴ - ללבוש, ושם גם היו פרושים ומובדלים מהעולם, משאר האומות.
 16 הם היו יכולים ללמוד תורה ולקיים מצוות ולשגשג בקדושה ורוחניות ללא הפרעות וללא קשיים.
 17 וזו היתה טענת המרגלים: מהו הצורך לילך "אל ארץ נושבת"¹⁵, לארץ שבה יצטרכו להתמסר
 18 לחרישה, זריעה, ניהול מסחרים ומגע עם אומות העולם (ובפרט בידעם שבני ישראל בכמות, במספר,
 19 קטנים בהרבה מאומות אחרות), ויבואו לידי נסיונות גדולים וקשים. הרי כולם מבקשים "אל תביאנו
 20 לידי נסיון"¹⁶. מוטב איפוא להיות במדבר ולהמשיך שם בעבודת ה' - בלי להיכנס לנסיונות בלתי פוסקים,
 21 וגם כאלו שלא הורגלו בהם כלל.

22 ועל-פי-זה מבאר רבינו הזקן איך יתכן שמשעה יבחר באנשים אלו להיותם צדיקים, ובכל זאת, בסופו
 23 של דבר - ואדרבא מצד צדקותם - אינם רוצים להיכנס למלחמה הכרוכה בסכנה, ותוצאותיה אינם
 24 ידועות, ורוצים למנוע זאת על-ידי שישארו במדבר.

25 חטאם היחיד היה - שלא היו חזורים ("דורכגענומען") בהכרה שכיון שהקדוש-ברוך-הוא מצוה לילך
 26 במסירת נפש לסכנה שעלולה לנגוע בצדקות ("אָנרירן פרומקייט") - צריך ללכת גם על זה, ולהיכנס
 27 לארץ נושבת.

28 ה. אלא שלפי ביאור זה עדיין אינו מובן:

29 כיון שבאותה שעה שמשעה בחר בהם כשרים היו, והיו מוכנים למלא את השליחות; הם ידעו באותה
 30 שעה שהולכים לארץ שבה יצטרכו לחרוש ולזרוע ולעסוק בעניני העולם, ובכל זאת היו מוכנים לכך -
 31 מה השתנה אצלם בכניסתם לארץ שאז התחרטו?

32 והמענה על זה הוא¹⁷ על-פי מאמר חכמינו זכרונם לברכה¹⁸ אינו דומה שמיעה לראיה. עד אז שמעו
 33 אודות הנסיונות, והיתה להם החלטה תקיפה שלא לפחד מהם. אך כאשר נכנסו לארץ ישראל וראו ש"זה
 34 פריה"¹⁹ וכו' - כיצד נראית כל הנהגת הארץ, "עז העם היושב בארץ"²⁰, ותהיה להם מלחמה קשה,

(10) ראה גם במכילתא בפירוש הנבואה שבשירה "בגדול ורועך ידמו כאבן" (בשלה טו, טז) - שמדבר ב"כל מלכי כנען" כשיבואו וילחמו בישראל.

(11) בשלח שם, טו.

(12) ראה וישב לו, כה. ובכ"מ.

(13) לו, ג ואילך.

(14) עקב ח, ד. וראה רש"י שם.

(15) בשלח טז, לה.

(16) ראה סנהדרין קז, רע"א.

(17) ראה גם שיחת ש"פ שלח בתחלתה (לקמן ריש ע' 32).

וש"ג.

(18) ראה מכילתא יתרו יט, ט.

(19) שלח יג, כז.

(20) שם, כח.

1 רוחנית, שהיא עיקר המלחמה, לא להתפעל ולא להיות מושפע חס ושלום מתועבות ארץ כנען (ובדרך
2 ממילא גם מלחמה גשמית) - בראותם כל זאת כמו עיניהם, הרתיע הדבר אותם מהחלטתם הקודמת שלא
3 יתפעלו כיון שהקדוש-ברוך-הוא שולח בשליחות זו.

* * *

4 ו. ככל עניני התורה, אין זה סיפור שאירע לפני אלפי שנים, אלא זוהי תורה - הוראה לכל הדורות,
5 גם עבורנו בחיינו:

6 כאשר נעשים בר מצוה או בת מצוה, מקבלים החלטה תקיפה לקיים רצון ה'. אך לאחרי זה קורה
7 לעיתים קרובות שכאשר באים לידי מעשה, ובא הנסיון בפועל - רואים (או שנדמה) שזה קשה יותר
8 מהמשוער, ולא רוצים להכנס למלחמה.

9 מלמדת אותנו פרשת השבוע, שלא נופתע מכך שבזמן הבר מצוה או בת מצוה, או בזמן שנמצאים
10 בבית-הספר או בשיבה, אזי ישנה החלטה שלא להתפעל מהעולם ולנהוג כדרוש מיהודי, ולאחרי זה
11 כשהדברים באים לידי פועל, מרגישים חלישות ורוצים "לברוח".

12 צריך לדעת שאסור ליהודי ליפול ברוחו, וכמסופר בסדרה - אם רק "בה' אל תמרדו"²¹, אלא יחזיקו
13 ויאחזו ברצון ה', אזי ברור הדבר ש"לחמנו הם"²¹, ובודאי ישרימו את כל המלחמות וינחלו נצחון גדול.

14 זהו כללות הלימוד מהסדרה לכל אחד ואחד מישראל, הן אנשים והן נשים.

* * *

15 ז. ובזה יש פרט נוסף שמסופר בחז"ל:

16 פעולת המרגלים שיתחרטו ולא ירצו לילך לארץ נושבת - היתה רק על האנשים, כפי שרש"י מביא
17 (בפרשת פנחס²²) שנשי ובנות ישראל לא נרתעו מדיווח המרגלים, ומבלי הבט על עמדת האנשים - אמרו
18 הנשים שאינן פחדות, ואם הקדוש-ברוך-הוא רוצה שילכו למעמד ומצב של נסיון, צריך לעשות זאת
19 מיד, למרות שלפי שעה יהיה בכך "ניתוק", שלא יוכלו לנצל את הזמן שיצטרכו להקדיש לחרישה וזריעה
20 ומגע עם אינם יהודים - ללימוד תורה וקיום מצוות.

21 וגם בזה יש הוראה, וגם עבור זמננו:

22 לדאבוננו רואים שיש הרבה אנשים שכל זמן שנמצאים בשיבה, או בשעות שנמצאים בבית-הכנסת
23 להתפלל או ללמוד את השיעור, אזי עומדים בהתלהבות ובחיות שלא להתפעל ממה שקורה ברחוב,
24 ושגם בצאתם לרחוב ימלאו שם את שליחותו של הקדוש-ברוך-הוא. אך בצאתם לרחוב - נפעל אצלם
25 שינוי, חלישות. אך להיותו יהודי דתי, רצונו לרוץ חזרה לבית-הכנסת ולישיבה, ואינו רוצה להתעסק
26 בבנין העולם להיות דירה לו יתברך, שגם בעולם החיצוני תהיה ניכרת אלקות.

27 הנה, כמו בדורות ההם כך גם בדור זה - צריכות הנשים להראות את הדוגמא, שלמרות שהמרגלים
28 שסיפרו אודות נסיונות כבדים ומלחמה כבדה דיברו אמת²³, שסיפרו את המצב כפי שהוא, לא היה זה
29 שייך כלל להחלטה לקיים את השליחות; זוהי שליחות מהקדוש-ברוך-הוא שאלקות תהיה ניכרת לא רק
30 בבית-הכנסת ובבית-המדרש ובבית הפרטי, אלא תהיה ניכרת בכל המקומות שיש בהישג ידו של יהודי
31 להביא לשם את דבר ה', ולמלא שליחותו של הקדוש-ברוך-הוא לעשות שם דירה לו יתברך בתחתונים.

* * *

שיחת ש"פ שלח דאשתקד ס"כ (תורת מנחם ח"מ ע' 144 ואילך).

(21) שם יד, ט.

(22) ראה סוטה לה, א: "ולא היא כו".

(23) מספרי (שם כז, ד) ותנחומא שם (ז). וראה גם

ח. כיון שהתכנסו כאן אלו שסיימו את הלימוד בכיתה מסויימת, ואלו שצריכים להתמסר בשבועות הבאים להדרכת ילדי ישראל - עלולה לעלות המחשבה:

עד עתה היו במצב של הגנה, על-ידי-זיה שלא היו מוכרחים להיות "ברחוב"; וגם לא היו צריכים להתעסק עם הזולת, והיו יכולים לנצל את מלוא הזמן, מלוא המרץ ("ענערגיי") וכל האפשרויות לשגשג בעצמו בעניני תורה, קדושה ורוחניות. ואילו עתה עומדים במצב שצריך לצאת לסביבה אחרת וצריך להתמסר לזולת - אמנם ילד יהודי, אבל ילד כזה שזקוק עדיין להדרכה בדרגה כזו שהוא בעצמו עבר כבר לפני שנים. ואם כן, יכולה להתעורר השאלה: לשם מה צריכים להכנס לנסיון זה? להתנתק מהשגשוג שלו בטוב וקדושה, ולהתמסר לענין של כיבוש, לכבוש עוד נשמה יהודית, ועוד סביבה יהודית ולעשות שם "ארץ ישראל" - מהו הצורך בכל הענין והנסיון?

וזאת מספרת התורה ונותנת הוראה וסיוע וחיזוק, ובמיוחד - לנשים, ובמכל-שכן וקל וחומר: ומה אז, כאשר כל האנשים התנגדו, אף-על-פי-כן עמדו הנשים בנסיון, ואמרו "תנה לנו אחוזה"²⁴; אנו רוצות ודורשות לקבל אפשרות למלא את השליחות של הקדוש-ברוך-הוא, למרות הנסיון שבדבר - על-אחת-כמה-וכמה (במדה גדולה הרבה יותר) עתה, כשהתורה מספרת את כל הסיפורים וההוראות האמורות לעיל, ותורת החסידות ביארה את כולם בהתלהבות, באופן ברור ביותר ובאופן חי ("אין אַ לעבעדיקן אופן"), יש לנשי ישראל, בתוך כלל ישראל, את השליחות הגדולה האמורה לעיל, שליחות שביכלתם לקיימה במילואה, ובפרט הנאספות כאן וכיוצא בהן - השליחות של עשיית "אחוזה" מילדי ישראל שיהיו תחת הדרכתם, ומהסביבה בה יהיו בימי החופש, חופש בין לימוד ללימוד, או בין כיתה לכיתה - אחוזה בארץ הקודש, אחוזה קדושה נצחית.

ושליחות זו, לא רק שלא תוריד אותם חס ושלום מדרגתם, אלא הם יגביהו את אלו שיהיו תחת הדרכתם וגם את עצמם לדרגה נעלית יותר - על-ידי-זיה שבכחו של הקדוש-ברוך-הוא יעמדו בכל הנסיונות, כי "ה' אתנו"²¹ - הקדוש-ברוך-הוא נמצא עם כל אחד ואחד מהם.

ואז תקויים בהם גם ברכת "ארץ גו' זבת חלב ודבש"²⁵ - שיעשו מארץ פשוטה ארץ שמזיבה, ללא טרחה, "חלב ודבש"²⁶, חלב - כל המועיל לגידול האדם, ודבש - כל הנותן לאדם תענוג ונועם ("געשמאַק") אמיתי בחיים,

והרי כוונת התורה לגידול אמיתי - לא רק גידול הגוף, אלא באופן שיחד עמו גדלה הנשמה, ואדרבא, גידול הגוף בא כתוצאה מגידול הנשמה, שנעשית אצלו חי' ("לעבעדיקער") רחבה ומעמיקה יותר, וכל זה באופן שמרגישים בזה תענוג אמיתי -

למלא את השליחות שיש לכל אחד ואחד מכן, בתוככי כלל ישראל, מתוך תענוג אמיתי ובשמחה ובטוב לבב.

* * *

ט. יתן השם יתברך לכל אחד ואחת מכן - ועל ידכן למודרכים ומודרכות שלכן, כולל בני הבית - בתוככי כלל ישראל, קיץ בריא ברוחניות ובגשמיות גם יחד, ותנצלו את הקיץ לאיסוף פירות טובות, "מאי פירי - מצוות"²⁷, עניני תורה ומצוות ויהדות בכלל, שיהיה קיץ עשיר בכל הפרטים - ובשמחה ובטוב לבב.

(26) ראה הוספות לתו"א קו, ג ואילך.
(27) סוטה מו, סע"א.

(24) פנחס כז, ד.
(25) שלח שם, ח.

בס"ד. שיחת שבת פרשת קרח, ג' תמוז, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. בהתחלת הפרשה מעתיק רש"י התיבות "ויקח קרח", וכותב: "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא" (וממשיך לבאר פרטי הדברים).

ואינו מובן:

א) ענינו של פירוש רש"י על התורה הוא לפרש פשוטו של מקרא - כפי שחוזרים ומדברים ("מ'האלט אין איין רעדן") מידי שבת בשבתו - על-פי מה שכתב רש"י בעצמו בכמה מקומות, החל מספר בראשית: "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"¹. ואילו כאן כותב רש"י "פרשה זו יפה נדרשת במדרש כו", ומביא בפירושו את דברי המדרש!?

ואין לומר שרש"י מביא דרשה זו - אף שאינה פשוטו של מקרא - להיותה דרשה יפה ("יפה נדרשת"), כי בודאי יש במדרשים עוד דרשות יפות [שהרי לא יאומן כי יסופר שבכל מדרש תנחומא ובכל המדרשים שנתגלו בימיו, לא מצא רש"י דרשות יפות נוספות מלבד דרוש זה], ואם כן, היה לו לרש"י להביא בפירושו דרשות יפות במקומות נוספים. וכיון שבכל התורה לא הביא רש"י דרשות יפות, בהכרח לומר, שרש"י מפרש רק פשוטו של מקרא, ולא ענין של דרוש, גם אם הוא דרוש יפה. ומדוע בפרשתנו מביא ש"פרשה זו יפה נדרשת במדרש"?

ב) גם אם רש"י צריך להביא ענין של דרוש - מדוע צריך לציין את מקור הדברים: "במדרש רבי תנחומא"?

וכמדובר כמה פעמים² שאין דרכו של רש"י לציין מקורות לפירושו, גם כאשר כותב "אמרו רבותינו" או "דרשו רבותינו" וכיוצא בזה. ומה שמצינו בכמה מקומות ציוני מקורות בחצאי עיגול, אין זה מפירוש רש"י עצמו, אלא מה שניתוסף לאחרי זה (על-ידי המעתיקים כו). וראיה לדבר - שבכמה מקומות צוינו דפי הש"ס, והרי חלוקת הדפים והעמודים בש"ס התחילה מאז שנדפס הש"ס, כמה דורות לאחרי רש"י! ואם כן, מדוע בפרשתנו כותב רש"י "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא" [שהרי התיבות "במדרש רבי תנחומא" הם מפירוש רש"י עצמו, שלכן, בכל הדפוסים אינם בחצאי עיגול, אלא בפנים] - לכאורה היה מספיק לכתוב "פרשה זו יפה נדרשת במדרש" (סתם)?

ג) גם צריך להבין בנוגע לתיבות שמעתיק רש"י בהתחלת הפרשה (כמדובר כמה פעמים³ שגם העתקת התיבות היא בדיוק) - "ויקח קרח":

בהעתקת התיבות "ויקח קרח" כוונת רש"י לציון כללות הפרשה, ולכן, לאחרי ההקדמה "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא", מעתיק רש"י עוד הפעם את התיבות "ויקח קרח", ומפרשם: "לקח את עצמו לצד אחד וכו'", כי התיבות "ויקח קרח" שמעתיק לפני-זה הם (לא העתקת התיבות שבא לפרשם, אלא) ציון לכללות הפרשה.

ואם כן, היה רש"י יכול להסתפק בהעתקת תיבה אחת [כמו בפרשת בהעלותך: "בהעלותך - למה נסמכה פרשה המגורה וכו'"], שגם כאן נעמד רש"י על כללות הפרשה, ומעתיק תיבת "בהעלותך" בלבד] - "ויקח" [דכיון שאין פרשה נוספת שמתחילה בתיבה זו, די בתיבה זו לציין לכללות הפרשה], ומדוע מעתיק "ויקח קרח"?

ומכל זה מוכרח אשר (א) בפרשה זו ישנם כמה ענינים שאינם מובנים בדרך הפשט, ואפשר לתרצם רק על-פי דברי המדרש, אלא שבזה גופא בוחר רש"י ב"מדרש רבי תנחומא", ששם "פרשה זו יפה נדרשת" על דרך (ועל-כל-פנים קרוב לדרך) הפשט, (ב) אף שהקושי בפרשה זו הוא בכמה ענינים (שלכן

(3) ראה תורת מנחם חמ"ב ע' 182. וש"נ.

(1) ג, ת. וראה שם, כד. וישלח לג, כ.

(2) ראה תורת מנחם חמ"א ע' 198. ע' 200. חמ"ג ע' 118. ועוד.

1 מביא רש"י כמה ענינים מדברי המדרש כדי לתרץ כל הקושיות), מכל-מקום, הקושיא העיקרית שבפרשה
2 זו היא (לא בנוגע לעצם ענין המחלוקת, "ויקח", אלא) בנוגע לקרח עצמו, ולכן מעתיק בציון הפרשה
3 "ויקח קרח", כדלקמן.

4 ב. הקושיא העיקרית ב'פשוטו של מקרא' היא - איזה תועלת היתה לקרח מכל המחלוקת:

5 קרח היה משבט לוי, שהובדל מכל שבטי ישראל, כמו שכתוב⁴ "והבדלת את הלויים מתוך בני ישראל
6 והיו לי הלויים", ובשבט לוי גופא - מבני קהת, ש"עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו" (שלכן לא ניתנו
7 להם עגלות כמו לבני גרשון ובני מררי)⁵, ובגלל זה היה אצלם עיקר הענין דנשיאות ראש⁶, כמו שכתוב
8 "נשא את ראש בני קהת מתוך בני לוי", ואילו גבי בני גרשון נאמר⁸ "נשא את ראש בני גרשון גם הם",
9 "כמו שצויתך על בני קהת"⁹, "כמו" דייקא, בדוגמת הנשיאות ראש של בני קהת.

10 וכיון שכן, נשאלת השאלה: מדוע היה כדאי לקרח כל המחלוקת - אדרבה: אילו היתה מתקבלת
11 טענתו "כי כל העדה כולם קדושים גו' ומדוע תתנשאו גו'"¹⁰ - היה גורם רעה לעצמו, בכך שגם הוא
12 היה יורד מגדלותו, ואם כן, מוטב לו שיהיו חילוקי דרגות בין בני ישראל, שאז ישאר גם הוא "מיוחס"!
13 ובלשון רש"י בהמשך הפירושו - "ומה ראה קרח לחלוק עם משה":

14 בשלמא בנוגע לדתן ואבירם, וכן החמשים ומאתיים איש, שלא היו משבט לוי - לא היה להם מה
15 להפסיד אם התקבל הטענה "מדוע תתנשאו", כיון שגם בלא-הכי אין להם ענין של התנשאות;

16 [ואף שהחמשים ומאתיים איש היו "נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם"¹¹, וכפי שפירש רש"י שהיו
17 "ראשי סנהדראות", שנאמר נשיאי עדה קריאי מועד, ולהלן הוא אומר אלה קרואי העדה" - יש לומר,
18 שבטענה "ומדוע תתנשאו" לא היתה כוונתם לשלול את הצורך בענין הנשיאות,

19 בהיותם נשיאי עדה, בודאי הבינו את הצורך במציאותם של נשיאים, שהרי אין זה מן הראוי שתהיה
20 ההנהגה באופן ד'ותקרבון אלי כולכם"¹², כולם ביחד, אלא בהכרח שיהיו באי-כח שינהיגו את בני
21 ישראל בנוגע לחלוקת הארץ, בנוגע לחלוקת המים מבארה של מרים¹³, וכיוצא בזה, ומובן, שבשביל זה
22 יש צורך שיהיה להם תוקף (לא רק של איש פרטי, אלא) של הכלל כולו שאותו הם מייצגים, אבל אין
23 זה מחייב התנשאות בענין הקדושה; בענין הקדושה - שוים כולם.

24 טענתם היתה רק בנוגע להתנשאות בענינים של קדושה, כמו ההתנשאות של אהרן, שעל זה נאמר¹⁴
25 "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים", ועל זה טענו: "כי כל העדה כולם קדושים גו'" - בבחינת "טלית
26 שכולה תכלת"¹⁵, ואם כן, "מדוע תתנשאו", מהו הצורך בהתנשאות בענין הקדושה.

27 ועל-דרך-זה בנוגע לנשיאות של משה שהיה מלך - שגם על זה חלק קרח - שאינה רק לצורך ההנהגה
28 כו', כבנשיאי ישראל, אלא יש בה גם ענין של קדושה, כדמוכח מזה שמושחין את המלך בשמן המשחה,
29 והרי משיחה בשמן המשחה קשורה עם ענין של קדושה, שלכן משחו את הכהנים, כלי המקדש וכו'.

30 אבל קרח - אם התקבל הטענה "ומדוע תתנשאו", ירד גם הוא מגדולתו, ואם כן, מוטב לו שאהרן
31 ישאר כהן גדול, אף שיהיה למעלה ממנו, כדי שגם אצלו ישאר ענין של גדולה.

32 וכיון שקושיא זו היא בכל תוכן ועיקר הפרשה - מחלוקת קרח,

33 - דאף שגם החמשים ומאתיים איש (לא רק קרח) חלקו על משה ואהרן (ועל מחלוקתם אין קושיא,
34 כנ"ל), הרי מובן מפשטות הכתובים, שעיקר המחלוקת היתה של קרח, ואילו החמשים ומאתיים איש

10 פרשתנו טז, ג.

11 שם, ב.

12 דברים א, כב ובפרש"י.

13 ראה פרש"י חוקת כא, כ.

14 דברי הימים א כג, יג.

15 ראה לשון התנחומא (לקמן ס"ה).

4 בהעלותך ח, יד.

5 נשא ז, ט (ובפרש"י).

6 ראה במדב"ר פ"ו, א - הובא ונתבאר בלקו"ת נשא כא,

ב.

7 במדבר ד, ב.

8 ר"פ נשא.

9 פרש"י עה"פ.

- 1 היו טפלים לקרח ששידל ופיתה אותם להצטרף אליו. וראיה לדבר, ממה שכתוב¹⁶ "וידבר (משה) אל
 2 קרח ואל כל עדתו וגו' (ומסיים) רב לכם בני לוי", כיון שמשה ידע שעיקר המחלוקת באה מקרח, וכאשר
 3 קרח יחזור בו, תתבטל עיקר המחלוקת, ובמילא יתבטל גם הטפל -
- 4 לכן מעתיק רש"י (בציון הפרשה) התיבות "ויקח קרח" (ולא "ויקח גו"), כיון שזהו עיקר הקושי
 5 בכל תוכן הפרשה.
- 6 ג. ועוד קושיא עיקרית בכללות הפרשה - בנוגע לזמן שבו נתעוררה מחלוקת קרח - דלכאורה, מצד
 7 הטענה "כי כל העדה כולם קדושים גו' ומדוע תתנשא", היתה המחלוקת צריכה להתעורר משך זמן רב
 8 לפני זה:
- 9 לאחרי (חטא העגל שהיה בסמיכות ל)מתן תורה, ניטלה העבודה מן הבכורות וניתנה לשבט לוי. וגם
 10 בנוגע לאהרן ובניו - הנה מהקמת המשכן חניך משה רבינו את אהרן במשך שבועת ימי המילואים להיות
 11 כהן גדול, ובניו - כהנים.
- 12 ויתירה מזה: עוד לפני הקמת המשכן היה כבר אהרן מובדל משאר בני ישראל - כפי שמצינו בשעת מתן
 13 תורה ש"אתה (משה) מחיצה לעצמך, ואהרן מחיצה לעצמו כו"¹⁷. וגם לאחרי כן היה סדר הלימוד באופן
 14 ש"משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן שנה לו משה פרוק", ואחר-כך בני אהרן, הזקנים, וכל העם¹⁸.
- 15 ואם כן, למה המתין קרח זמן רב כל-כך עם מחלוקתו על משה?
- 16 יש מפרשים¹⁹ שמחלוקת קרח היתה לפני כן, ונכתבה כאן שלא כפי סדר הזמנים, שהרי אין מוקדם
 17 ומאוחר בתורה²⁰.
- 18 [ועל-פי-זה מתרצים מה שכתוב בהמשך הפרשה בנוגע לשבט לוי "ונלוו עליך ושמרו את משמרת
 19 אוהל מועד וגו'"²¹, אף שמינוי הלויים היה כבר לפני זה - כיון שכל פרשה זו אירעה לפני כן, ונכתבה
 20 שלא במקומה].
- 21 אבל, תירוץ זה אינו מספיק, כי בכל אופן, בהכרח לומר שהיה זה לאחרי הקמת המשכן, כדמוכח ממה
 22 שכתוב בהמשך הפרשה²²: "וירם את המחנות גו' ועשו אותם גו' ציפוי למזבח". ואם כן, עדיין יוקשה,
 23 שהרי הבדלת אהרן מכל בני ישראל היתה עוד לפני הקמת המשכן, כנזכר לעיל.
- 24 ד. ובגלל שתי קושיות אלו, שהן קושיות כלליות בכללות הפרשה דמחלוקת קרח (נוסף על עוד
 25 קושיות בפרטי הענינים) - מקדים רש"י לומר "פרשה זו (דלכאורה: תיבות אלו מיותרות, ובמקום זה היה
 26 רש"י צריך להוסיף "ויקח קרח וגו'" - אלא כוונת רש"י להודיע שכיון שיש קושי בכללות הפרשה, לכן
 27 כל הפרשה צריכה להיות) יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא":
- 28 אף-על-פי שהפירוש שלי - אומר רש"י - הוא על דרך הפשט, הנה בפרשה זו מוכרחים להגיע לפירוש
 29 על דרך הדרוש,
- 30 [ועל-דרך מה שנתבאר לעיל²³ בנוגע למה שכתב רש"י בסוף פרשת שלח: "מיסודו של רבי משה
 31 הדרשן העתקתי כו'" - שהפשט גופא מכריח שזקוקים לדרך הדרוש],
- 32 אלא שבדרוש גופא הנני בוחר - אומר רש"י - הדרשה ש"במדרש רבי תנחומא", כיון שדרשה זו
 33 היא קרובה לדרך הפשט*.

(* מה שאין-כן שאר הדרשות שבמדרש רבה, מסכת סנהדרין (קט, ב ואילך) ובעוד מדרשים - שלא הובאו במדרש תנחומא - אינן קרובות לדרך הפשט.

(16) פרשתנו שם, ד.ו.
 (17) פרש"י יתרו יט, כד.
 (18) פרש"י תשא לד, לב - מעירובין נד, ב.
 (19) ראב"ע. וראה גם רמב"ן.
 (20) פרש"י בראשית ו, ג. וישלח לה, כט. ועוד.
 (21) יח, ד.
 (22) יז, ב.ג.
 (23) שיחת ש"פ שלח בסופה (תורת מנחם חמ"ד ע' 33 ואילך). וש"נ.

- 1 זוהי הכוונה בדברי רש"י "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא":
- 2 איתא בגמרא²⁴: "כל האומר שמועה זו נאה וזו אינה נאה וכו'", כך, שלא שייך לומר שרק "פרשה
- 3 זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא", ואילו שאר הפרשיות, או הדרשות שבשאר המדרשים (מלבד מדרש
- 4 רבי תנחומא) אינן יפות חס־ושלום; בודאי ש"כולם אהובים כולם ברורים", וכולן יפות.
- 5 אלא כוונת רש"י באמרו "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא" היא - ביחס לדרך הפשט, כי:
- 6 (א) מצד דרך הפשט זקוקים לדרשה זו, (ב) דרשה זו קרובה לדרך הפשט.
- 7 ה. ומביא רש"י את הדרשה שבמדרש רבי תנחומא* - "ומה ראה קרח לחלוק עם משה, נתקנא על
- 8 נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, שמינהו משה נשיא על בני קהת על־פי הדבור. אמר קרח, אחי אבא
- 9 ארבעה היו . . עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה, אחד מלך ואחד כהן גדול, מי ראוי ליטול את השניה,
- 10 לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם, והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם, הריני חולק עליו
- 11 ומבטל את דבריו. מה עשה, עמד וכנס מאתיים וחמישים ראשי סנהדראות רובן משבט ראובן שכיניו . .
- 12 והלבישן טליתות שכולן תכלת, באו ועמדו לפני משה, אמרו לו טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית
- 13 או פטורה, אמר להם חייבת, התחילו לשחק עליו, אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרה,
- 14 זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה":
- 15 סיבת המחלוקת של קרח היתה (לא כהונת אהרן, אלא) בגלל ש"נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן
- 16 עוזיאל**", אלא, שטענתו על אליצפן לא היתה שייכת כלל למאתיים וחמישים איש דראובן, ולכן הוכרח
- 17 לטעון על כהונת אהרן.
- 18 אבל, אם היה טוען מיד לאחר מינוי אליצפן - פשיטא שכל אחד היה מקשה: למה המתין עד עתה,
- 19 שמינו את אליצפן לנשיא על בני קהת, כולל גם על קרח - שמזה מוכח, שרק כבוד עצמו הוא דורש.
- 20 ולכן, הוכרח - בלית ברירה - להמתין עד שתהיה איזו טענה ותירוץ בידו על זה.
- 21 וזהו שממשיך רש"י: "מה עשה כו' הלבישן טליתות כו'" - שחיכה עד שנאמרה פרשת ציצית, וכיון
- 22 שלדעתו יאמר משה - כמו שהוא על־פי שכל - שאין צריך חוט תכלת, מזה יביא ראיה לקושייתו: "למה
- 23 תתנשא".
- 24 והחשבון שלו היה, שאם תקבל טענתו - תבטל נשיאות אליצפן עליו, כי באמיתית - רק בזה
- 25 נתקנא, ולא באהרן.
- 26 ו. ויש להוסיף בנוגע לענינים המופלאים שבפירוש רש"י - בנוגע לדיוק הלשון "פרשה זו יפה
- 27 נדרשת", על־פי ענין ששייך להלכות שבת:
- 28 איתא במשנה²⁵: "לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת ולא בתריס ולא באלה ולא ברומח, ואם יצא
- 29 חייב חטאת. רבי אליעזר אומר תכשיטין הן לו. וחכמים אומרים אינן אלא לגנאי, שנאמר²⁶ וכתתו
- 30 חרבותרם לאתים וחניתותרם למזמרות ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה". ובגמרא שם:
- 31 "תניא אמרו לו לרבי אליעזר, וכי מאחר דתכשיטין הן לו, מפני מה הן בטלין לימות המשיח, אמר להן,

(* ואף שדרשה זו הובאה גם במדרש רבה (פי"ח, ב"ג) - הרי יש כמה ראיות שמדרש תנחומא קדם למדרש רבה, ובפרט פרשת קרח שבמדרש רבה, לדעת בובער נעתקה ממד"ת כלשונו (ראה ב"מבוא" שלו למדרש תנחומא ס"ט ס"ד (לח, א ואילך)).

(**) שהיה בה גם ענין של קדושה - החלוקה מי ישא הארון, מי השולחן וכו'.

1 לפי שאינן צריכין, שנאמר לא ישא גוי אל גוי חרב. ותהוי לנוי בעלמא, אמר אביי, מידי דהוה אשרגא
 2 בטיהרא, ופירש רש"י: "שרגא בטיהרא - נר בצהררים, מתוך שאינו צריך, אינו נאה, אבל בזמן הזה שהוא
 3 עת מלחמה - תכשיטין הן".
 4 כלומר: דבר שיש בו צורך עתה, או שיהיה בו צורך בעתיד - יש בו נוי (יופי), מה שאין-כן דבר
 5 שאין בו צורך, אין בו נוי. ולכן, בזמן הזה שהוא עת מלחמה (כי גם אם היום אין מלחמה, הרי יתכן
 6 שמחר תהיה מלחמה), ויש צורך בכלי זיין - אזי תכשיטין הן; מה שאין-כן לעתיד לבוא, שאז לא יהיה
 7 צורך בכלי זיין, כיון "שלא ישא גוי אל גוי חרב" - אין בהם ענין של נוי.
 8 וזהו הרמז בלשון רש"י "פרשה זו יפה נדרשת" - יפה דייקא, לפי שדרשה זו יש בה צורך להבנת
 9 פשוטו של מקרא (ולא כמו דרשה שאין בה צורך להבנת פשוטו של מקרא).

* * *

10 ז. המשך הביאור בפירושי רש"י בפרשת שלח - נכלל בשיחת שבת פרשת שלח.

* * *

11 ח. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ויקח קרח גו'.
 12 (לאחרי המאמר אמר:)

13 בהמשך להמדובר אודות ה'לקוטי תורה' - הנה כיון שה'לקוטי תורה' דפרשת שבוע זה קצר יותר
 14 מאשר בפרשיות דהשבועות שלפני זה, הרי בודאי סימו רבים ללמדו.
 15 ולכן: כל אלו שסיימו לימוד ה'לקוטי תורה', וכן אלו שסיימו עד הבדלה - יאמרו עתה "לחיים"²⁷,
 16 ויהיה זה נתינת-כח על המשך לימוד ה'לקוטי תורה' בשבועות הבאים.

* * *

17 ט. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "ולא תשאו עליו חטא וגו'", "הא אם לא תרימו תשאו חטא",
 18 "ולא תמותו, הא אם תחללו תמותו" - דקאי במעשר הטבול לתרומה שאיסורו הוא מצד חלק תרומת
 19 מעשר שבו, ולכן נכפל האיסור בכתוב, כיון שיש בו שני איסורים: איסור גזילה, ואיסור חילול קדשים
 20 - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ל"ח עמוד 56 ואילך.

(27) ראה גם תורת מנחם חמ"ד ע' 33. וש"נ.

המשך ביאור למס' ערכין ליום שלישי עמ' ב

1 ימים כַּמְנִין יְמוֹת שְׁנַת הַלְבָּנָה. וְאִם אֵיתָא שְׁנַת לְבָנָה בַּת שְׁמוֹנָה
 2 חֲדָשִׁים מְלָאִים כְּדַבְּרֵי רַב הוֹנָא, זִימְנִין דְּמִשְׁפַּחַת לָהּ שְׁנָה שֶׁל
 3 שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמִשִּׁים וְשִׁשָּׁה יוֹם, וּמְדוּעַ דִּי לֹו בְּנִזְרֹת שֶׁל שְׁלֹשׁ
 4 מֵאוֹת חֲמִשִּׁים וָאַרְבַּעַה יוֹם. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: בְּנִזְרִים הַלֵּךְ אַחַר
 5 לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם וְרוֹב שְׁנִים, וּבְרֹוב הַשָּׁנִים אֵין מוֹסִיפִים עַל הַחֲדָשִׁים
 6 הַמְעוֹבְרִים, וְיֵשׁ בְּהֵן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמִשִּׁים וָאַרְבַּעַה יוֹם, וְעַל כֵּן
 7 בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם זֶה הוּא מְנִין הַיָּמִים שֶׁל שְׁנַת לְבָנָה.
 8 הַגְּמָרָא מְבִיאָה תְּנָא הַסּוֹבֵר כְּרַב הוֹנָא: וְאַף רַבִּי סָבַר לָהּ כְּרַב
 9 הוֹנָא שֶׁאִפְשֵׁר לַעֲשׂוֹת שְׁמוֹנָה חֲדָשִׁים מְלָאִים בְּשָׁנָה. דִּתְנִיָא,

10 מְעַשָּׂה וְעֹשֶׂה רַבִּי (כְּרַב הוֹנָא) תְּשַׁעָּה חֲדָשִׁים חֲסִירִים בְּשָׁנָה
 11 אַחַת, וּבְכָל זֹאת נִרְאָה חוֹדֶשׁ [–חֲדָשׁ הַלְבָּנָה] שֶׁל תְּשֵׁרֵי
 12 שְׁלֹאֲחֵרִיָּה בְּזִמְנֹו – בְּיוֹם שֶׁנִּקְבַּע בּוֹ רֵאשׁ הַשָּׁנָה. וְהָיָה רַבִּי תַמִּיָּה
 13 וְאוֹמֵר, אֵיךְ יִתְכֵן שְׁעֵשִׂינוּ תְּשַׁעָּה חֲדָשִׁים חֲסִירִין וְעֵדִינן נִרְאָה
 14 חוֹדֶשׁ בְּזִמְנֹו, וְהָרִי לֹא הִיָּה בָּהּ בְּשָׁנָה זֹו אִלָּא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמִשִּׁים
 15 וָאַחַד יוֹם בְּלִבְדָּ, וְאִם כֵּן הִיָּה לֹו לְמוֹלַד תְּשֵׁרֵי לְהַתְּאַחֵר שְׁלֹשָׁה
 16 יָמִים לְאַחַר רֵאשׁ הַשָּׁנָה. אָמַר לְפָנָיו רַבִּי שְׁמַעְזֹן פֶּר רַבִּי בְּנֹו,
 17 שְׁמָא שְׁנָה מְעוֹבְרַת הָיְתָה שְׁנָה זֹו,

בס"ד. משיחות ש"פ שלח, מבה"ח תמוז ה'תנש"א.

17 המרגלים, החל משילוח המרגלים (מהתחלת
18 הפרשה עד שני), הליכתם וביאתם, דברי תשובתם
19 למשה ואהרן וכל עדת בני, וכל השתלשלות
20 המאורעות בהמשך לזה, עד להעונש וכו' (משני
21 עד קרוב לחמישי), ובהמשך לזה גם פרשת נסכים,
22 "כי תבואו אל ארץ מושבותיכם גו' ועשיתם אשה
23 לה' גו' ויין לנסך וגו'", שאף שחטאו ונגזרה
24 גזירה עליהם, מ"מ, "בישר⁸ להם שיכנסו לארץ"⁹
25 (מסוף רביעי עד ששי¹⁰) – סיפור אחד ארוך
26 שמשתרע על ריבוי פסוקים ברוב חלקי הפרשה,
27 אשר, כדי לידע הענין והסיפור כולו, לא מספיק
28 ללמוד חלק אחד בפרשה, אלא צריכים ללמוד
29 ההמשך בשאר חלקי הפרשה עד לסיום הענין כולו,
30 שבזה מודגש (ש(רוב) חלקי הפרשה הם (ענין אחד
31 ו)פרשה אחת.

32 ועוד ועיקר¹¹ – שסיומה וחותמה של פרשת
33 שלח ("הכל הולך אחר החיתום"¹²) בפרשת
34 ציצית¹³, שעם היותה מצוה פרטית (א' מתרי"ג
35 מצוות התורה), ה"ה "שקולה כנגד כל המצוות",

(7) טו, ב ואילך.

(8) פרש"י עה"פ.

(9) והטעם שהבשורה ע"ד הכניסה לארץ נאמרה בשייכות לפרשת נסכים דוקא – כי, בענין הנסכים מודגשת ההמשכה למטה גם בענין הקרבנות שענינם העלאה למעלה, היפך שיטת המרגלים שלא רצו להכנס לארץ כדי שלא יצטרכו לעסוק בעבודה דהמשכה למטה (ראה לקו"ת פרשתנו מ, סע"א ואילך. ובכ"מ).

(10) וי"ל שזוהו גם תוכן ההמשך דפרשת חלה שבהתחלת השיעור דשני – "בבואכם אל הארץ גו' באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'" (שם, יח"ט) – היפך שיטת המרגלים שרצו להשאר במדבר כדי שלא יצטרכו לאכול מ"לחם הארץ" (לאחרי הקדמת חרישה וזריעה), כי אם, "לחם מן השמים".

(11) כי, ענין (סיפור) אחד שמשתרע על ריבוי פסוקים ברוב חלקי הפרשה ישנו בכמה פרשיות (ולדוגמא: פרשת בלק – כל הפרשה כולה (מתחילתה עד סופה) היא סיפור אחד).

(12) ברכות יב, א.

(13) ולפנ"ז – פרשת ע"ז ופרשת שבת (מקושש עצים), ומפרש רש"י (מיסודו של רבי משה הדרשן) "למה נסמכה פרשת מקושש לפ' ע"ז, לומר שהמחלל את השבת כעובד ע"ז שאף היא שקולה ככל המצוות, וכן הוא אומר בעזרא* ועל הר סיני ירדת ותתן לעמך תורה ומצוות ואת שבת קדשך הודעת להם", ומסיים, "ואף פרשת ציצית לכך נסמכה לאלו לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצוות".

(* נחמני ט, יג"ד – בשינוי לשון (ובדפוס ראשון ננתק הפסוק בשלימותו).

1 א. דובר כמ"פ אודות החלוקה דקריאת התורה
2 לפרשיות השבוע¹ – שאף שבכל שבת קורין פרשה
3 אחת בתורה השייכת במיוחד לזמן זה², ובכל יום
4 מימי השבוע לומדים חלק מהפרשה השייך
5 במיוחד ליום זה³, מ"מ, כל פרשה בתורה וכל חלק
6 פרטי שבה קשור גם עם כל התורה כולה
7 (מ"בראשית" עד "לעיני כל ישראל"), שהיא
8 (כלשון הכתוב בפרשתנו⁴) "תורה אחת"⁵, כמו
9 בפרשה אחת, שכל חלק שבה קשור עם הפרשה
10 כולה, כמודגש בהקריאה דיום השבת (הסך-הכל
11 דכל ימי השבוע⁶) שקורין כל הפרשה כולה
12 מתחילתה עד סופה (בציבור, ובברכות לפני
13 ולאחרי).

14 וענין זה מודגש במיוחד בפרשת שבוע זה –
15 פרשת שלח:

16 פרשת שלח עוסקת (ברובה) בענין אחד – פרשת

(1) כ"המנהג הפשוט בכל ישראל שמשלימין את התורה בשנה אחת, מתחילין בשבת שאחר חג הסוכות וקורין בסדר בראשית .. וקוראין והולכין על הסדר הזה עד שגומרין את התורה בחג הסוכות" (רמב"ם הל' תפלה רפ"ג).

(2) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א): "המועדים של כל השנה כו' ככולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן". וידוע פתגם רבינו הזקן שצריכים "לחיות" עם הזמן, הפרשה בתורה שקורין ולומדים באותו זמן ("היום יום" ב' חשון. ובכ"מ). – ולהעיר, שהשייכות של הפרשה להזמן היא עד כדי כך שיום השבת וכל ימי השבוע נקראים על שם הפרשה: יום ראשון פרשת שלח, וכיו"ב בשאר ימי השבוע, עד לשבת פרשת שלח.

(3) ביום ראשון מהתחלת הפרשה עד שני, ביום שני משני עד שלישי, ועד"ז בכל ימי השבוע, עד ליום השבת, משביעי עד סיום הפרשה (נוסף על הקריאה דכל הפרשה כולה, כדלקמן בפנים).

(4) טו, טז. שם, כט.

(5) ויתירה מזה – שכל התורה כולה שהתחלתה באות ב' וסיומה באות ל' היא תיבה אחת: "לב" (ראה אותיות דר"ע אות ב' בסופו). – ולהעיר, שהתורה נמשלה לז, ומשכן הדרם הוא בלב, וממנו מתפשט בכל אברי הגוף (ראה לקו"ת במדבר יג, א. ובכ"מ).

(6) ולהעיר, שבכולם מודגשת השייכות ליום השבת, כמ"ש (יתרו כ, ח) "זכור את יום השבת לקדשו", ע"ז ש"מונים כל הימים לשם שבת, אחד בשבת שני בשבת, כי זו מן המצוה שנצטווין לזכור תמיד בכל יום" (רמב"ן שם), ועד להנהגת שמאי הזקן ש"כל ימיו הי' אוכל לכבוד שבת, כיצד, מצא בהמה נאה לוקחה ואומר זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה לוקחה ומניחה לשבת ואוכל את הראשונה בחול" ("ואף הלל מודה שכדברי ב"ש יותר נכון לעשות, אלא שהי' בוטח בה' שבדאי יזמין לו לשבת מנה יפה מכל הימים" (שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב ס"י)).

32 "אנשים מרגלים", "לחפור את הארץ"²³, "לחפור²⁴ את
33 כל הארץ באו"²⁵.

34 ג) במרגלים דמשה נאמר "איש אחד איש אחד
35 למטה אבותיו תשלחו", ו"ב אנשים ("שנים עשר
36 אנשים איש אחד לשבט"²⁶), ואילו במרגלים
37 דיהושע נאמר "וישלח יהושע גו' שנים אנשים".

38 ד) המרגלים דמשה הם נשיאי ישראל, "כל נשיא
39 בהם.. ראשי בני ישראל המה ואלה שמותם גו'",
40 ואילו במרגלים דיהושע נאמר "שנים אנשים"
41 סתם, ולא נתפרש בכתוב²⁷ מי היו שני האנשים
42 (שמותיהם ועאכו"כ מעלות שלהם).

43 ה) שילוח המרגלים דמשה הי' באופן של
44 פירסום – הן ביחס לבנ"י, שידעו כולם ע"ד שילוח
45 המרגלים²⁸, וכשחזרו משליחותם נאמר²⁹ "וישיבו
46 אותם דבר ואת כל העדה", והן ביחס ליושבי הארץ,
47 שהרי המרגלים לא השתדלו להטמין את עצמם
48 (כדי שלא יגישו בנוכחותם ויחדשו בהם) ע"י
49 שכל א' מהם ילך לבדו לרגל חלק מסויים בארץ³⁰,
50 אלא הלכו כולם ביחד באופן הבלוט לכל, ועד שהי'
51 צורך שהקב"ה יעשה נס שלא ישימו לב אליהם,
52 "בכל מקום שעברנו מצאנום קוברי מתים.. כדי
53 לטרדם באבלם ולא יתנו לב לאלו"³¹; משא"כ

1 שנאמר¹⁴ "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות
2 ה'", "שמנין גימטריא של ציצית שש מאות,
3 ושמונה חוטים וחמשה קשרים הרי תרי"ג"¹⁵,
4 ודוגמתו בתורה, שכל ענין ופרשה בתורה קשור
5 ושייך לכל הענינים והפרשיות שבתורה, כיון
6 שהתורה כולה היא "תורה אחת".

7 וצריך להבין: (א) כיון שכל עניני התורה הם
8 בתכלית הדיוק, מסתבר לומר, שהדגשת ענין
9 האחדות בתורה בפרשת שלח דוקא קשורה עם
10 תוכן (רוב) הפרשה – ענין המרגלים, (ב) הקשר
11 והשייכות להזמן שבו קורין בתורה פרשת שלח,
12 בסיומו של חודש סיון, כדלקמן.

13 ב. ויש לבאר תחילה תוכן הענין דשילוח
14 המרגלים – הן בפרשת השבוע, והן בהפטורה
15 שהיא סיום וחותם קריאת הפרשה כולה¹⁶, אשר,
16 עם היותה "מענין הפרשה"¹⁷, שמסופר בה אודות
17 שילוח המרגלים ע"י יהושע¹⁸, יש בה כמה שניויים
18 לגבי המסופר בפרשה אודות שילוח המרגלים ע"י
19 משה (כמבואר במפרשים¹⁹), ומהם:

20 א) במרגלים דמשה נאמר "שלח לך", ומפרש
21 רש"י (פשוטו של מקרא) "לדעתך, אני איני מצוה
22 לך, אם תרצה שלח", משא"כ במרגלים דיהושע
23 "בודאי לא עשה יהושע מדעתו רק שהשי"ת ציווה
24 ע"כ"²⁰, כמובן בפשטות (ועד שאין צורך לפרש
25 בקרא) שלאחרי הקלקול שהי' כתוצאה משילוח
26 המרגלים מדעתו של משה (ללא ציווי הקב"ה), לא
27 הי' יהושע שולח מרגלים מדעתו, ועכצ"ל
28 "שהשי"ת ציווה ע"כ".

29 ב) במשה כתיב "שלח לך אנשים" ("אנשים"
30 דייקא, ולא מרגלים²¹) ויתורו את ארץ כנען" (ולא
31 "ויחפרו (וירגלו) את הארץ"²²), וביהושע כתיב

"ותקרבון אלי כולכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו
לנו את הארץ.. וירגלו אותה", כדלקמן ס"ד.

23 שם, ב.

24 שם, ג.

25 ואף שלשון זה הוא מדברי אנשי יריחו ומלך יריחו, ואילו
דברי יהושע נאמר "לכו ראו את הארץ ואת יריחו" – הרי
מפורש בסיום הענין דכיבוש יריחו (שם ו, כב"כ) "האנשים
המרגלים.. אשר שלח יהושע לרגל את יריחו" (וראה לקמן הערה
58).

26 דברים א, כג.

27 כי אם בדרשת חז"ל – "פנחס וכלב היו" (פרש"י שם, ד

– ממדרש אגדת תנחומא). וראה לקמן סי"א.

28 כיון שכל ענין שילוח המרגלים הי' ביזמתם, כמבואר
בהמשך פירוש רש"י (בהבאור ד"שלח לך, לדעתך") "לפי שבאו
ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו כמה שנאמר ותקרבון אלי
כולכם".

29 יג, כו.

30 כדרכם של מרגלים, כפי שמצינו בדברי יוסף לאחיו
ש"מרגלים אתם.. ערות הארץ באתם לראות", "שהרי נכנסתם
בעשרה שערי העיר" (מקץ מב, ט"ב ובפרש"י). והתועלת בזה –
בשתיים: (א) שלא מרגישים (כ"כ) בנוכחותם, (ב) קיצור משך
הזמן הדרוש לריגול הארץ כולה, כפשוטו.

31 פרש"י פרשתנו שם, לב.

14 טו, לט.

15 פרש"י עה"פ.

16 כולל גם פרשת ציצית שבסיום וחותם הפרשה.

17 שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רפד.

18 יהושע ב, א ואילך.

19 ראה אלשיך, אברבנאל, אוה"ח באר מים חיים (לאחי
המהר"ל) ריש פרשתנו. ועוד.

20 לקו"ת פרשתנו נא, ג.

21 ולהעיר, שבכל הפסוקים שבפרשה לא נקראו בשם
מרגלים (משא"כ בפירוש רש"י ומדרשי חז"ל). וראה בארוכה
לקו"ש שלח תשמ"ח (באופן אחר).

22 ורק בדברי התוכחה בפ' דברים (א, ככ"ד) נאמר

ובהקדמה – ששילוח המרגלים יכול להיות 29
לצורך שתי מטרות: (א) לצורך הכיבוש – "כדרך 30
כל הבאים להלחם בארץ נכרי" ששולחים לפנייהם 31
אנשים לדעת הדרכים ומבוא הערים, ובשובם ילכו 32
התרים בראש הצבא להורות לפנייהם הדרכים.. 33
שיתנו להם עצה באיזו עיר ילחמו תחילה ומאיזה 34
צד יהי נוח לכבוש את הארץ" 41, (ב) לצורך הכניסה 35
לארץ (כולל ההתיישבות בה לאחר ובהמשך 36
להכיבוש) – שידעו ויכירו בטובתה של הארץ, 37
עיי' "שיגידו" 41 להם כל עניני הארץ לשמחם 38
במעלותי.. ויעלו בה בחפץ גדול" 42. 39

ויש לומר, ששילוח המרגלים דמשה (לדעתו 40
של משה 43) לא הי' (כ"כ) לצורך כיבוש הארץ, 41
לדעת הדרכים ומבוא הערים (כי בזמנו של משה 42
לא הי' צורך בדבר), אלא (בעיקר) כדי להכיר את 43
תכונותי ומעלותי של הארץ; ושילוח המרגלים 44
דיהושע לא הי' לצורך הכרת תכונות ומעלות הארץ 45
(שתועלת זו כבר נעשתה ע"י המרגלים דמשה), 46
אלא לצורך כיבוש הארץ, לדעת הדרכים ומבוא 47
הערים (כי בזמנו של יהושע הי' צורך בכך), 48
כדלקמן. 49

ד. ביאור הענין:

אע"פ שבקשת בניי לשילוח המרגלים היתה 51
"ויחפרו לנו את הארץ וישיבו אותנו דבר את הדרך 52
אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבוא אליהן 53
(תחלה לכבוש)" 44, מ"מ, לא מצינו בדברי משה 54
להמרגלים שנצטוו לחפור את הארץ לידע מהיכן 55
היא נוחה ליכבש" 45. 56

וטעם הדבר – י"ל בפשטות – כיון שכיבוש 57
הארץ לא הי' כדרך כל כובשי ארצות בדרך הטבע, 58

במרגלים דיהושע מפורש בקרא "מרגלים חרש" – 1
הן ביחס לבני, ש"בסתור שלחם כי לא רצה שידעו 2
כל ישראל" 32, ולכן כשחזרו משליחותם כתיב 33
"ויבואו אל יהושע גו' ויספרו לו גו' ויאמרו אל 4
יהושע" (ולא לכל בני" 34), והן ביחס ליושבי הארץ, 5
ש"אמר להם עשו עצמכם כחרשים כדי שלא 6
יסתירו דבריהם מפניכם, ד"א חרש חרס, הטעינו 7
עצמכם קרדות כדי שתהיו נראין כקדרין" 35, ועד 8
שבמשך זמן שליחותם הוצרכו להתחבא שלא יראום 9
יושבי הארץ, כמ"ש 36 "ותקח האשה את שני 10
האנשים ותצפנו.. ותאמר להם ההרה לכו פן יפגעו 11
בכם הרודפים ונחבתם שמה גו'". 12

ו) המרגלים דמשה "הלכו בגבולי" (של כל 13
הארץ) באורך וברוחב" 37, "ארבע מאות פרסה על 14
ארבע מאות פרסה" 38 (במשך ארבעים יום" 39),
ואילו המרגלים דיהושע, אף שנצטוו "לכו ראו את 16
הארץ ואת יריחו" 18 (לא רק יריחו בלבד, אלא גם 17
הארץ), מ"מ, לא זו בלבד שנכנסו ליריחו בלבד, 18
ולא לשאר חלקי הארץ, אלא עוד זאת, שאפילו את 19
יריחו עצמה לא הספיקו לתור, כיון שבאותו לילה 20
שהגיעו לביתה של רחב, הורידתם רחב בעד חלון 21
ביתה שבקיר החומה אל מחוץ לעיר, "ויילכו ויבואו 22
ההרה וישבו שם שלשת ימים עד שבו הרודפים" 40, 23
ותיכף חזרו ליהושע, ובכך נסתיימה שליחותם. 24

ג. ונקודת הביאור בזה – שפעולות המרגלים 25
דמשה ודיהושע הם פעולות שונות אבל מצטרפות 26
זו לזו ומשלימות זו את זו לצורך מטרה אחת, 27
כיבוש וכניסה לארץ. 28

(32) פי' הרד"ק עה"פ.

(33) ב, כג"כ.

(34) וי"ל שלאח"ז סיפור גם לכל בניי – כמובן מפי' הרד"ק
ביאור הטעם ששלחם בסתור, "כדי שלא יפחדו בשלחו מרגלים",
היינו, שלא יפחדו מכשלון השליחות כפי שאירע במרגלים
דמשה, "והוא לא שלחם אלא לפי שידע שיצליחו בשליחותם
וירחיבו לב ישראל בבשורות טובות", היינו, שלאחרי ששבו
משליחותם והצליחו בה, סיפרו לכל בניי כדי לשמח לבם.

(35) פרש"י (ורד"ק) עה"פ.

(36) ב, ד"טז.

(37) פרש"י פרשתנו שם, כא.

(38) פרש"י שם, כה.

(39) אף ש"מהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ליום, הרי
ארבעים יום מן המזרח למערב, והם הלכו ארכה ורחבה" (שיעור
כפול) – כיון ש"קצר לפנייהם את הדרך" (פרש"י שם).

(40) ב, כב.

(41) רמב"ן ריש פרשתנו.

(42) ויש לומר, שידיעת המעלות התכונות והסגולות המיוחדות
של הארץ, דרושה ומועילה גם להכנה לסגל לעצמם אורח-חיים
המתאים לארץ מיוחדת זו.

(43) אף שכוונת בניי ש"באו .. ואמרו נשלח אנשים לפנינו"
היתה באופן אחר, כדלקמן בפנים.

(44) דברים א, כב (ובפרש"י).

(45) כדרכם של מרגלים – כפי שמצינו בדברי יוסף לאחיו
"מרגלים אתם לראות את ערות הארץ באתם", "גלוי הארץ מהיכן
היא נוחה ליכבש" (מקץ שם, ט ובפרש"י).

26 הרפה" – כפירוש רש"י: "סימן מסר להם אם
 27 בפרזים יושבין חזקים הם שסומכין על גבורתם,
 28 ואם בערים בצורות הם יושבין חלשים הם" –
 29 שמזה יודעים טיב הארץ, אם היא "ארץ מגדלת
 30 גבורים" או "ארץ מגדלת חלשים"⁵².
 31 ושליחות זו (לראות את טיב הארץ) נתקיימה
 32 במילואה ע"י המרגלים – "באנו אל הארץ אשר
 33 שלחתנו וגם זבת חלב ודבש היא וזה פרי"⁵³,
 34 ואילו לא היו מקלקלים ע"י ההוספה שלהם על
 35 השליחות (בנוגע לכיבוש הארץ⁵⁴), "אפס כי עז
 36 העם גוי' לא נוכל לעלות גוי'⁵⁵, היו כל בני'
 37 נכנסים לארץ מיד בשמחה ובחפץ גדול.
 38 והמרגלים דיהושע – לא נשלחו לראות את טיב
 39 הארץ (כיון ששליחות זו נתקיימה כבר במילואה
 40 ע"י המרגלים דמשה), אלא שליחותם היתה לצורך
 41 כיבוש הארץ, כי, כיבוש הארץ ע"י יהושע לא הי'
 42 בדרגה (נעלית כ"כ) כמו הכיבוש שהי' צריך להיות
 43 ע"י משה⁵⁶, ולכן היו זקוקים גם לפעולות בדרך

1 אלא ע"י הקב"ה⁴⁶, כדברי משה (בדברי התוכחה⁴⁷ על
 2 בקשתם "נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את
 3 הארץ") "ה' אלקיכם ההולך לפניכם הוא ילחם
 4 לכם.. ההולך לפניכם.. באש לילה לראותכם בדרך
 5 אשר תלכו בה ובענן יומם"⁴⁸, שאין צורך
 6 (ועאכו"כ הכרח) לברר "את הדרך אשר נעלה בה",
 7 כיון שהענן הולך לפניהם ומראה להם הדרך⁴⁹.
 8 שליחותם של המרגלים היא (כמפורש בקרא)
 9 "וישלח אותם משה לתור את הארץ.. וראיתם את
 10 הארץ" – לראות את טיב הארץ, תכונותי'
 11 ומעלותי'⁵⁰: "וראיתם את הארץ מה היא גוי'
 12 הטובה היא גוי' השמנה היא גוי'⁵¹ (ולכן צום
 13 "והתחזקתם ולקחתם (השתדלות מיוחדת) מפרי
 14 הארץ", שיראו פירותי' הטובים והשמנים). ולא
 15 עוד אלא שגם ראית העם ("וראיתם.. את העם
 16 היושב עלי' החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב")
 17 היא (לא כדי לדעת אם כיבוש הארץ יהי' בנקל אם
 18 לאו, אלא) לצורך בירור טיב הארץ כפי שמשפיעה
 19 על העם היושב עלי' – כפירוש רש"י: "יש ארץ
 20 מגדלת גבורים ויש ארץ מגדלת חלשים" (החזק
 21 הוא הרפה"), יש (ארץ) מגדלת אוכלוסין ויש
 22 ממעטת אוכלוסין" ("המעט הוא אם רב"). וגם
 23 ראית "הערים אשר הוא יושב בהנה הבמחנים אם
 24 במבצרים" היא (לא כדי לדעת אם כיבוש הארץ
 25 יהי' בנקל אם לאו, אלא) בירור ל"החזק הוא

52) ויש לומר, שהכרחו של רש"י לפרש כן (שכל פרטי
 הענינים שבכתוב עיקרם בנוגע לטיב הארץ) הוא מסודר ג'
 הכתובים, שבפסוק הראשון מתחיל "וראיתם את הארץ מה היא"
 (ואינו מפרט דבר) וממשיך תיכף "ואת העם היושב עלי' החזק
 הוא הרפה המעט הוא אם רב", ובפסוק השני חוזר לארץ, "ומה
 הארץ גוי' הטובה היא גוי' ומה הערים גוי' הבמחנים גוי'", ומוסיף
 בפסוק השלישי "ומה הארץ השמנה היא גוי'" – דלכאורה מתאים
 יותר לכתוב תחילה ובבת אחת כל פרטי הענינים דהארץ,
 "וראיתם את הארץ מה היא הטובה היא גוי' השמנה היא גוי',
 ואח"כ פרטי הענינים דהעם היושב עלי' והערים אשר יושב
 בהנה? ולכן מפרש רש"י שמ"ש בהמשך פסוק הראשון "ואת
 העם היושב עלי' החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב", הוא,
 פירוש והסבר להתחלת הכתוב "וראיתם את הארץ מה היא", "יש
 ארץ מגדלת גבורים.. יש מגדלת אוכלוסין", היינו, שטיב הארץ
 ניכר ב"העם היושב עלי'"; ובפסוק השני מוסיף לבאר הסימן
 לבחון אם הארץ מגדלת גבורים ואוכלוסין – "ומה הארץ אשר
 הוא יושב בה (ומגדלת) הטובה היא", "במעיינות ותהומות טובים
 ובריאים", שמה יודעים שהיא "מגדלת אוכלוסין, "ומה הערים
 אשר הוא יושב בהנה הבמחנים", "חזקים הם שסומכין על
 גבורתם", שמזה יודעים שהיא "מגדלת גבורים"; ובפסוק
 השלישי ממשיך בנוגע לטיב הארץ עצמה, "ומה הארץ
 (כשלעצמה) השמנה היא", ומסיים "והתחזקתם ולקחתם מפרי
 הארץ", שע"ז יראו כל בני' ש"השמנה היא", כיון שמגדלת
 פירות טובים.

53) שם, כז.

54) וגם בענין הריגול – כדברי משה בהתוכחה שבפ' דברים:

"וירגלו אותה".

55) שם, כח-לא.

56) ראה לקו"ש ח"ט ע' 9 ואילך. ועוד.

46) ולכן, החשש היחידי מהעם היושב עלי', הוא, לא החזק
 והריבוי הגשמי (כי, "החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב", נוגע
 לטיב הארץ, כדלקמן בפנים), אלא "אם יש בהם אדם נכר שיגין
 עליהם בזכותו" (פרש"י פרשתנו שם, כ). – ועפ"ז יש לבאר
 הכרחו של רש"י להוציא המקרא "היש בה עץ" מפשוטו, עץ
 עושה פרי כפשוטו*.

47) ועפ"ז מתורצת הקושיא למה לא נתפרש בפרשתנו שמה
 לא רצה לשלוח המרגלים והוכיחם כו' – כי בפרשתנו מדובר
 אודות שילוח המרגלים כפי שהי' בפועל, לדעתו של משה, "לתור
 את הארץ", כדלקמן בפנים.

48) דברים שם, ל-לג.

49) ואילו היו נכנסים לארץ מיד, ע"י משה – הי' הולך
 לפניהם גם עמוד הענן לנחותם הדרך.

50) ומודגש בלשון "ויתורו" – "יש במשמעותו גם לשון
 יתרון, כי רצה הקב"ה להראות להם יתרון הארץ על כל הארצות"
 (כלי יקר ריש פרשתנו).

51) יג, יח-כ.

* נוסף על ההכרח מטיעו הכתוב "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ
 והימים ימי ביכורי ענבים", שעפ"ז אין מקום להשאלה "היש בה עץ
 אם אין".

21 כי, בהיותו רועץ של ישראל, ראה והרגיש את
22 הצורך שלהם לשמוע ע"ד טיב הארץ מאנשים
23 שיראוה תחילה, "שיגידו להם כל עניני הארץ
24 לשמחם במעלותיה.. ויעלו בה בחפץ גדול".

25 ולכן נאמר "שלח לך אנשים (ולא מרגלים)
26 ויתורו (ולא ויחפרו) את ארץ כנען אשר אני נותן
27 לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבותיו
28 תשלחו כל נשיא בהם" (י"ב נשיאי ישראל) –
29 דכיון ששליחותם לראות את הארץ היא כדי
30 "לשמחם במעלותיה.. ויעלו בה בחפץ גדול", הי'
31 צורך לשלוח הנשיאים דכל י"ב השבטים, שכל
32 אחד מהם מכיר התכונות והצרכים ודואג במיוחד
33 ומשתדל בטובתו של שבטו, שיראו כמו עיניהם
34 את כל ארץ ישראל שתחלק ל"ב שבטי ישראל⁶²,
35 וכאשר כל שבט מי"ב השבטים ישמע מהנשיא שלו
36 שכל הארץ כולה (ובמילא גם החלק דשבט זה)
37 טובה מאד, ישמח לב בני"י ויעלו בה בחפץ גדול.
38 ומטעם זה הלכו כל י"ב המרגלים לתור את כל
39 הארץ, לארכה ולרחבה (במשך ארבעים יום), ולא
40 באופן שכל א' מהם ילך לחלק מסויים בארץ
41 השייך לשבטו – דכיון שהשליחות ד"ב נשיאי
42 ישראל היא כדי שכל נשיא יוכל להעיד ולהבטיח
43 לשבטו שראה כמו עיניו את חלקם בארץ הטובה,
44 הרי, כל זמן שלא נתחלקה הארץ ל"ב השבטים
45 לא הי' ידוע היכן הוא חלקו הפרטי של כל שבט
46 ושבט⁶³ (שנקבעה ע"פ גורל, כמפורש בקרא⁶⁴

1 הטבע⁵⁷, החל משילוח מרגלים, כדרך כל הבאים
2 להלחם בארץ נכרי⁵⁸.

3 ה. עפ"ז יש לבאר פרטי השינויים שבין שילוח
4 המרגלים דמשה לשילוח המרגלים דיהושע:
5 בזמנו של משה לא צוה הקב"ה לשלוח
6 מרגלים, כיון שהסיבה (העיקרית) לשילוח מרגלים
7 כדרך כל הבאים להלחם בארץ נכרי אינה שייכת
8 בכיבוש הארץ ע"י הקב"ה. אלא "לפי שבאו
9 ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו", שרצונם הי'
10 לשלוח מרגלים כדי לחפור את הארץ, הסכים משה
11 לכך מתוך תקוה שיחזרו בהם כשיראו שאינו
12 מעכב⁵⁹, ובראותו שאינם חוזרים בהם, "נמלך
13 בשכינה" האם יש מקום לשילוח מרגלים (לא כדי
14 לחפור את הארץ, אלא כדי) לראות את טיב הארץ,
15 ואמר לו הקב"ה "שלח לך", "לדעתך.. אם תרצה
16 שלח"⁶⁰, היינו, שמצד הקב"ה אין צורך בשילוח
17 מרגלים גם לא לצורך ראיית טיב הארץ, שהרי
18 "אני אמרתי להם שהיא טובה, שנאמר⁶¹ אעלה
19 אתכם מעני מצרים וגו'", ואעפ"כ היתה דעתו של
20 משה שיש לשלוח מרגלים שיראו את טיב הארץ,

(57) אף שכיבוש יריחו (מנעולה של ארץ ישראל) הי' באופן נסי – ע"י ההקפות והכהנים עם ארון הברית, התקיעה בשופרות כו" (מש"א"כ המשך הכיבוש דכל א"י).

(58) אף שגם שילוח המורגלים לא הי' בתור ריגול (לדעת הדרכים ומבוא הערים) בדרך הטבע ממש, אלא מעין ודגומא בלבד, שלכן אמר להם יהושע "לכו ראו את הארץ ואת יריחו" (כנ"ל הערה 25).

(59) כפרש"י דברים א, כג: "משל לאדם שאומר לחבירו כו' אף אני הודיתי לדבריכם שמה תחזרו בכם כשתראו שאיני מעכב".

(60) ועפ"ז יש לתרץ התמיהה בפרש"י בפ' דברים "ויטב בעיני הדבר", "בעיני ולא בעיני המקום, ואם בעיני משה הי' טוב למה אמרה בתוכחות וכו'" – דלכאורה, הקושיא העיקרית היא: אם לא הוטב בעיני המקום למה שלחם משה – כי, זה שלא הוטב בעיני המקום הוא בקשתם לחפור את הארץ, וזה ש"נמלך בשכינה" הוא בנוגע לשילוח המרגלים בפועל לראות טובת הארץ.

(61) שמות ג, טז. – וסיומא דקרא "אל ארץ זבת חלב ודבש". ויש לומר, שרש"י מביא רק התחלת הפסוק אף שהעיקר הוא סיומו, כדי להרגיש גודל התרוממות על הבקשה דשילוח המרגלים (שלכן "חיייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא ירשוה") – דכיון שהקב"ה העלה אותם "מעני (שעבוד) מצרים", צריכים להודות על כל ארץ שתנתן להם, שאפילו אם אינה "ארץ טובה", הי"ז באי-ערוך ל"עני מצרים", ועאכ"כ כש"אני אמרתי להם שהיא טובה", ולא עוד אלא ש"חברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים", שאפילו חברון, "טרשיין שבארץ ישראל", טובה שבעה חלקים מצוען שהיא המעולה שבארץ מצרים המעולה בכל הארצות (פרשתנו שם, כב ובפרש"י).

(62) ולכן "לא הי' שבט לוי עמהם" (פרש"י דברים א, כג), כיון שלא קיבל חלק ונחלה בארץ.

(63) ואף שבברכת יעקב נתפרש "זבולון* לחוף ימים ישכון גו' וירכתו (סוף גבולו) על צידון" (יחי מט, יג (ובפרש"י)) – הרי (נוסף לכך שנתפרש רק בזבולון ולא בשאר השבטים**), מלבד החלק לחוף ימים קיבלו נחלתם גם בהר ובשפלה כו', שהרי "אין לך כל שבט ושבט מישאל שאין לו בהר ובשפלה ובנגב ובעמק כו'" (ב"ק פא, ב). וראה לקמן סי"א.

(64) פינחס כו, נה.

(* ועד"ז ב"ב יוסף, "ואני נתתי לך שכנס אחד על אחיך", "שכנס ממש" – הי"ז "חלק אחד יתירה על אחיך" (שם מח, כב ובפרש"י).

(**) וגם בשבט יהודה ישכר ואשר שנתנו בהם ע"ד חלקם בארץ – "נתנבא על ארץ יהודה שתהא מושכת יין כמעין", "ראה (ישכר) לחלקו ארץ מבורכת וטובה להוציא פירות" ב"חלקו של אשר .. יהיו זיתים מרובים" (פרש"י שם, יא"ט"כ) – לא נתפרש היכן היא ארצם. ועד"ז בשבט גד, "כל גדודיו ישורו על עקבם לנחלתם שלקחו בעבר הירדן" (פרש"י שם, יט). (ובנתונה) מנשה שנתנו חלק בשני עברי הירדן" (פרש"י שם, כב) – לא נתפרש המקום המדוייק. וגם בשבט נפתלי שמפרש רש"י "זו בקעת גינותר" (שם, כא) – הי"ז פירוש רש"י (שבמקום זה נתקיימה ברכת יעקב). ולא נתפרש בדברי יעקב.

34 שאין צורך שכל בני ידעו שנשלחו מרגלים
35 (ומוטב שלא יודעים ומפרסמים כדי שלא יתפרסם
36 לחוץ), כי אם שרי הצבא וכיו"ב, שצריך להורות
37 הדרך שילכו בה, ועאכו"כ בנוגע ליושבי הארץ,
38 שהוצרכו לעשות פעולות להסתיר את עצמם.

39 ובשמעם את דברי רחב "ידעתי כי נתן ה' לכם
40 את הארץ וכי נפלה אימתכם עלינו וכי נמוגו כל
41 יושבי הארץ מפניכם.. וימס לבבנו ולא קמה עוד
42 רוח באיש מפניכם" 69 – לא היו צריכים לצאת
43 לרחובה של עיר לשמוע מה בפי הבריות, ולכן
44 (לאחרי שהתחבאו ג' ימים בהר עד שוב הרודפים)
45 חזרו אל יהושע ואמרו "כי נתן ה' בידינו את כל
46 הארץ וגם נמוגו כל יושבי הארץ מפנינו" 70, כיון
47 שנתמלאה שליחותם.

48 ו. עפ"ז מתורצת תמיהה כללית בפרשת
49 המרגלים:

50 מבואר בכ"מ ע"ד מעלתם של המרגלים –
51 כמפורש בקרא "כולם אנשים" ("לשון חשיבות,
52 ואותה עשה כשרים היו") ראשי אלפי ישראל המה",
53 שנבחרו מכל שאר בניי ("מן הברורים שבכם מן
54 המסולתים שבכם" 71) – ש"היו במדרגה גבוה מאד
55 ולא רצו להשפיל את עצמם למצוות מעשיות
56 שהוא בחי' המשכת אור א"ס ב"ה למטה.. ורצו
57 להיות במדבר דוקא" 72, שבו הי' כל עסקם בלימוד
58 התורה (שניתנה במדבר" 73, במעמד ומצב שלא היו
59 צריכים לעסוק בעניני העולם (כולל העסק דאדם
60 חורש אדם זורע)), ועד כדי כך, שגם אחרי החטא
61 נאמר עליהם ש"אין להם חלק לעולם הבא" 74 מפני
62 שמדרגתם גדולה יותר מעולם הבא, שלכן אין עולם
63 הבא בגדר של "שכר" עבורם" 75.

64 ואינו מובן: לאחרי גודל הפלאה מעלת
65 המרגלים – איך יתכן שהתוצאה משילוח המרגלים
66 בפועל ממש (לא מצד כוונתם ומחשבתם) היתה אך
67 ורק באופן בלתי־רצוי?

1 (שנאמר קרוב לסוף שנת הארבעים) "אך בגורל
2 יחלק את הארץ", והחלוקה ע"פ הגורל בפועל 65
3 היתה לאחרי כיבוש הארץ ע"י יהושע" 66, הוצרכו
4 כל י"ב הנשיאים לתור את הארץ כולה, שע"ז
5 ידעו בוודאות שראו גם חלקם בארץ.

6 ולכן היתה שליחותם בפירסום (ופשיטא שלא
7 באופן ד"מרגלים חרש") – לא מבעי בנוגע
8 להדיעה דכל בניי, כיון שכוונת שליחותם היתה
9 שיגידו לכל בניי טובת הארץ כדי לשמח לבם ויעלו
10 בחפץ גדול, אלא גם בנוגע ליושבי הארץ, שנוסף
11 לכך שלא עשו פעולות להטמין את עצמם כמרגלים
12 (שמשתדלים גם להתערב בין יושבי הארץ כדי
13 לשמוע דיבוריהם ולהכיר במחשבתם אם פוחדים
14 מהאויב וכיו"ב), כיון שלא נשלחו לרגל את הארץ,
15 לא חששו לעורר תשומת־לב דיושבי הארץ ע"י
16 הליכתם יחד (בגלל הצורך בדבר כדי למלא
17 שליחותם בראיית הארץ בשלימות, שכולם יראו כל
18 חלקי הארץ כולה), כי, כמו שכיבוש הארץ הוא
19 ע"י הקב"ה, שלא בדרך הטבע, כך גם שילוח
20 והליכת המרגלים הוא שלא בדרך הטבע, ללא
21 חשש מסכנה טבעית (אלא שבפועל עשה הקב"ה
22 נס שיהיו טרודים באבלם ולא יתנו לב אליהם).

23 משא"כ במרגלים דיהושע – כיון ששליחותם
24 לא היתה לראות טובת הארץ (שכבר נודע הדבר
25 ע"י המרגלים דמשה), אלא ע"ד ובדוגמת 67 כל
26 הבאים להלחם בארץ נכרי' בדרך הטבע, לכן,
27 "וישלח יהושע שנים אנשים מרגלים חרש": שנים
28 בלבד, ולא י"ב, ואנשים סתם, ולא נשיאי ישראל,
29 כיון שהצורך ביי"ב נשיאים הוא כדי להודיע לכל
30 בניי טובת הארץ על כל חלקי, אבל כדי לרגל את
31 הארץ מספיק (ואדרבה: מוטב יותר) לשלוח שנים
32 (ולא י"ב) ואנשים סתם (לא נשיאים) 68, ו"מרגלים
33 (ששליחותם באופן ד'חרש" דוקא, הן בנוגע לבניי,

65 לתשעת המטות וחצי המטה שקיבלו נחלתם בעבר הירדן מערבה, משא"כ שני המטות וחצי המטה שקיבלו נחלתם בעבר הירדן מזרחה ע"י משה, אבל, קרוב לסוף שנת הארבעים, לאחרי שביקשו שלא לעבור את הירדן, ועד אז היו סבורים שכל בניי ינחלו בעבר הירדן מערבה (ראה בארוכה קונטרס משיחות ש"פ חוקת תש"נ ס"ה ואילך).
66 יהושע יד, א ואילך.
67 אבל לא ממש, כנ"ל הערות 57-58.

68 "כדרך העמים השולחים מרגלים שישלחו איש אחד או שנים .. ושיהיו אנשים ריקים ופוחזים" (אברבנאל שם), "דרכם לשלוח קלי עולם מפני שהם מסתכנים" (אלשיך שם).

69 שם ב, ט"א.

70 שם, כד.

71 פרש"י דברים א, כג.

72 לקו"ת ריש פרשתנו. ובכ"מ.

73 עירובין נד, א. וראה קונטרס משיחות ש"פ בהר"ב שנה

זו.

74 סנהדרין קח, א.

75 ראה מגלה עמוקות עה"ת פרשתנו יד, לה. הנסמן בלקו"ש

חכ"ג ע' 102 הערה 60.

31 מציאה, היינו, שה"שלל" הוא שלא בערך לעבודתו
32 ויגיעתו בהמלחמה, ועד ל"שלל רב", בריבוי גדול
33 ועד לריבוי שאין למעלה הימנו (שאו נקרא "רב"
34 באמיתיות ובשלמות).

35 וזהו הרמזו בהדיוק "אותה שעה כשרים היו" –
36 שתוכן שליחותם לתור את הארץ (כהתחלה
37 ופתיחה להכיבוש והכניסה לארץ דכל בני" שיעלו
38 בשמחה ובחפץ גדול) הו"ע בירור התחתון באופן
39 ד"כמוצא שלל רב" (ר"ת "כשר"), שזוהי כללות
40 העבודה דכיבוש וכניסה לארץ על מנת לעסוק
41 בבירור הארץ הלזו התחוננה לעשות לו ית' דירה
42 בתחתונים, שעי"ז נעשה אמיתת ושלמות הענין
43 ד"כמוצא שלל רב", "כד אתכפיא ס"א ואתהפך
44 חשוכא לנהורא, שיאיר אור ה' א"ס ב"ה במקום
45 החושך והס"א של כל עוה"ז כולו ביתר שאת ויתר
46 עוז ויתרון אור מן החושך כו"ס⁸³.

47 ז. ובפרטיות יותר יש ב' אופנים-שלבים
48 בשילוח המרגלים שמצטרפות זל"ז ומשלמות
49 זא"ז – שילוח המרגלים דמשה, "שנים עשר אנשים
50 איש אחד לשבט", ושילוח המרגלים דיהושע,
51 "שנים אנשים":

52 ובהקדם ביאור הצורך דשילוח "שנים עשר
53 אנשים איש אחד לשבט" (כדי שכל נשיא ונשיא
54 יראה חלק הארץ דשבטו) בפנימיות הענינים – לפי
55 שארץ ישראל נחלקת לי"ב חלקים, כנגד י"ב שבטי
56 ישראל, אשר, כל שבט ושבט במסילתו יעלה,
57 שלכל שבט יש אופן עבודה שלו [ולדוגמא:
58 החלוקה הכללית דבני" לישר ובוולון, יושבי אוהל
59 ובעלי עסק, מארי תורה ומארי עובדין טבין⁸⁴,
60 ועד"ז בנוגע להחלוקה הפרטית די"ב שבטי
61 ישראל]⁸⁵, ובהתאם לכך יש לו גם חלק א' מי"ב
62 חלקי הארץ שבירורו שייך לאופן העבודה דשבט
63 זה⁸⁶, ובצירוף העבודה די"ב שבטי ישראל ("יחד
64 שבטי ישראל"⁸⁷) בבירור י"ב חלקי הארץ נעשה
65 הבירור דכל הארץ כולה, כל פרטי ההתחלקות
66 שבה הכוללים כל פרטי ההתחלקות שבארץ הלזו

1 ויש לומר – ע"פ האמור לעיל – שגם בפועל
2 ממש היתה תועלת רצוי' משילוח המרגלים, כי,
3 בשובם ובאמרם "באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם
4 זבת חלב ודבש היא וזה פרי", ידעו כל בני
5 בבירור ובוודאות (לא רק באופן של אמונה) טובת
6 ומעלת הארץ, וידיעה זו הועילה ופעלה פעולתה
7 – לאחרי משך זמן⁷⁶, בנוגע לכיבוש וכניסה לארץ
8 בזמן יהושע, שעלו בשמחה ובחפץ גדול (גם) על
9 סמך דברי המרגלים דמשה שראו טובת הארץ
10 בעיני בשר.

11 ובעומק יותר – ע"פ פנימיות הענינים –
12 שבשליחותם לתור את הארץ פעלו ענין גדול
13 ביותר⁷⁷ (לא רק לאחרי זמן, אלא גם) ב"אותה
14 שעה" (כהדיוק בפירוש רש"י "אותה שעה כשרים
15 היו") – התחלה ופתיחה⁷⁸ דכיבוש וכניסה לארץ ע"י
16 כל בני⁷⁹.

17 ויש להוסיף ולהמתיק, שבכללות הענין דכיבוש
18 וכניסה לארץ (ובפרט בהקדמת שילוח המרגלים)
19 מודגש הענין דבירור התחתון⁸⁰, וענין זה מודגש
20 ביותר בהעלי' בשמחה ובחפץ גדול כתוצאה משילוח
21 המרגלים דמשה שראו טובת הארץ בעיני בשר –
22 שהשמחה והחפץ היא לא רק מצד האמונה בה'
23 ("אני אמרתי להם שהיא טובה"), אלא גם מצד
24 התחתון.

25 ויש לומר, שענין זה מרומז בדיוק לשון רש"י
26 "אותה שעה כשרים היו" – "כשרים" דייקא, ולא
27 צדיקים וכיו"ב:

28 "כשר" ר"ת "כמוצא⁸¹ שלל רב"⁸²: "שלל" –
29 דבר שהי' תחילה אצל האויב והמנגד ונלקח
30 במלחמה, ובזה גופא "כמוצא שלל" – באופן של

(76) להעיר מאבות פ"ד מ"ג: "אין לך אדם שאין לו שעה" – שבוודאי ש"אותה שעה" פועלת פעולתה, אף שיתכן (מאיזו סיבה שהיא) שהפעולה תהי' לאחרי משך זמן.

(77) ראה גם באר מים חיים שבהערה 19.

(78) וכיון ש"כל ההתחלות קשות" (מכילתא ופרש"י יתרו יט, ה), ובפרט בפתיחת דרך חדשה (ראה לקו"ש ח"כ ס"ע 74. וש"נ) – לכן הוצרך הדבר להיות ע"י "כל נשיא בהם .. ראשי אלפי ישראל", ובשליחותו של משה דוקא.

(79) ע"ד פעולת משה ע"י ראיית הארץ (ראה צפע"נ עה"ת ברכה לד, א).

(80) ולכן הי' כיבוש הארץ בפועל (לאחרי שילוח המרגלים בדרך הטבע) ע"י יהושע דוקא – כפני לבנה" (ב"ב עה, סע"א).

(81) תהלים קיט, קסב.

(82) לקוטי לוי"צ אג"ק ע' קצח.

(83) תניא פל"ו.

(84) ראה תניא אגה"ק ס"ה (קט, א). ובכ"מ.

(85) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 54. וש"נ.

(86) להעיר מספרי עקב יא, יו"ד: "י"ב ארצות ניתנו כנגד י"ב שבטי ישראל, ולא שוו טעם פירות ארצו של זה כטעם פירות ארצו של זה".

(87) ברכה לג, ה.

28 המרגלים קרוב לסיומו של חודש סיון – החודש
 29 דמתתורה:
 30 ידוע שבירור העולם נעשה בכח וע"י העבודה
 31 דישראל בתורה, ובלשון הקבלה והחסידות⁹⁷
 32 "בחכמה (דוקא) אתברירו", חכמת התורה⁹⁸. ויש
 33 לומר, שמטעם זה הי' שילוח המרגלים (ההתחלה
 34 והפתיחה דבירור העולם בהכיבוש והכניסה לארץ)
 35 בסיומו של חודש סיון – כשיוצאים מזמן מ"ת
 36 לעבודה דבירור העולם⁹⁹ בכח וע"י התורה.
 37 וכיון שבישראל ותורה ישנם ב' דרגות
 38 (בכללות), דרגת האחדות, ודרגת ההתחלקות¹⁰⁰,
 39 כידוע¹⁰¹ ש"ישראל" ר"ת "יש ששים ריבוא אתיות
 40 לתורה", שלכל א' מישראל יש אות פרטית בתורה
 41 (שממנה נמשכת חיותו כו')¹⁰², שע"פ דין צריכה
 42 להיות כל אות מוקפת גויל¹⁰³, כל אות בפני עצמה,
 43 וביחד עם זה, כל ס"ר האותיות דס"ר בני"י הם
 44 מציאות אחת, "תורה אחת", כספר תורה שכשרותו
 45 תלוי' בכשרות כל האותיות שבו (לא חסר ולא
 46 יתיר)¹⁰⁴ – יש לומר, שבהתאם לכך ישנם ב'
 47 אופנים בבירור העולם (שנברא בשביל ישראל
 48 ובשביל התורה⁸⁹), בירור מצד דרגת ההתחלקות
 49 שבתורה ובישראל, ובירור (נעלה יותר) מצד דרגת
 50 האחדות שבתורה ובישראל.
 51 ט. וביאור הענין:
 52 ב' הדרגות שבתורה, דרגת האחדות ודרגת
 53 ההתחלקות, הם (בכללות) תורה ומצוות: תורה היא

1 התחתונה⁸⁸ (כל העולם כולו שנברא בשביל
 2 ישראל⁸⁹), כיון שארץ ישראל כוללת ויש בה מכל
 3 הארצות (כמבואר במדרשי חז"ל⁹⁰).
 4 ועפ"ז צריך להבין הטעם (בפנימיות הענינים)
 5 שכל א' מי"ב נשיאי ישראל הלך לתור את הארץ
 6 כולה, לא רק החלק דשבטו (ובפרט שהי' ידוע
 7 החלק (לכמה שבטים) מברכת יעקב⁹¹), אלא גם
 8 החלקים דשאר השבטים – דלכאורה, כיון
 9 שעבודתו של שבט זה היא בחלק מסויים השייך
 10 לו, מהו הצורך ומהי התועלת בכך שיתור גם את
 11 החלקים דשאר השבטים, שעבודת בירורם שייכת
 12 ונעשית ע"י שאר השבטים?
 13 והביאור בזה – בפשטות – שהפעולה דכל
 14 נשיא לתור את הארץ כולה, גם חלקי הארץ דשאר
 15 השבטים, היא, מצד הציווי "ואהבת לרעך
 16 כמוך"⁹², כיון ש"כל ישראל ערבים (ומעורבים) זה
 17 בזה"⁹³, ועד ל"קומה⁹⁴ אחת שלימה"⁹⁵.
 18 ובעומק יותר – שע"י ההתאחדות דכל שבטי
 19 ישראל שמודגשת בכך שכל נשיא הלך לתור את
 20 הארץ כולה נעשית הפעולה דבירור הארץ באופן
 21 נעלה יותר, להיותה מצד וע"י דרגא נעלית בישראל
 22 שלמעלה מהתחלקות ליי"ב שבטים, הבחי' שלמעלה
 23 מהתחלקות, כפי שנמשכת וחודרת בדרגת
 24 ההתחלקות, כדלקמן.
 25 ח. ובהקדם ביאור הקשר והשייכות דשילוח
 26 המרגלים לחודש סיון – ששילוח המרגלים הי'
 27 בכ"ט סיון⁹⁶, ומודגש גם בהקריאה דפרשת

97 ראה ע"ה ש"יח פ"ה. של"ח דרוש א. תניא אגה"ק סכ"ח
 בשם זוה"ק. ובכ"מ.
 98 ויש לומר, שענין זה מרומז גם ב"שלח לך, לדעתך" –
 שיעיקר ושלמות הבירור הוא ע"י חכמה בשלימותה, שכוללת גם
 (בינה ובעיקר) דעת.
 99 ומודגש גם בהקריאה בתורה בשבת מברכים חודש תמוז,
 חודש הרביעי – כי, החילוק שבין חודש השלישי לחודש הרביעי
 הוא ע"ד החילוק שבין בחי' המשפיע לבחי' המקבל (גימ"ל דל"ת
 – גימול דלים" (שבת קד, א)), ולכן, בשבת האחרון דחודש
 השלישי מברכים חודש הרביעי, שזוהי הנתינת כח להציאה
 והירידה למטה לעסוק בבירור העולם.
 100 החל מהתחלקות לשלש – "אוריאל תליתאי כו' לעם
 תליתאי" (שבת פח, א).
 101 מגלה עמוקות אופן קפו.
 102 ראה סה"מ תש"ו ע' 46. תש"ט ע' 41 (הב'). ועוד.
 103 מנחות כט, א. רמב"ם הל' תפילין פ"א הי"ט. טוש"ע
 יו"ד סרע"ד ס"ד. או"ח סל"ב ס"ד. שו"ע אדה"ז או"ח שם ס"ה.
 104 ראה זח"ג ע"א, א. תקו"ז תכ"ה. שו"ת נוב"י מהד"ת
 או"ח סק"ט. אבני נזר יו"ד ח"ב ששע"א.

88 להעיר מהענין דיי"ב גבולי אלכסון – "כמו עד"מ
 האלכסון שכולל ומאחד ב' קצוות גשמיים מזרח ומערב מעלה
 ומטה כו", התכללות והתאחדות דששה קצוות (ראה אוה"ת
 בראשית ו, סע"ב ואילך).
 89 פרש"י עה"ת בתחלתו. ובכ"מ.
 90 ראה ספרי ר"פ עקב (הובא ביל"ש פרשתנו רמז תשמג):
 "א"י שהיתה חביבה מכל נבראת קודם לכל, שנאמר עד לא עשה
 ארץ וחוצות וראש עפרות תבל, ארץ אלו שאר ארצות .. וראש
 עפרות תבל זו ארץ ישראל .. למה נקרא תבל שמה שהיא מתובלת
 בכל, שכל הארצות יש בזו מה שאין בזו .. אבל א"י אינה חסרה
 כלום כו".
 91 ראה לעיל הערה 63.
 92 קדושים יט, יח.
 93 שבעות לט, סע"א. וש"נ.
 94 ראה בארוכה לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.
 95 ולהעיר, שהדין שעשרה מישראל נקראים "עדה" (מציאות
 אחת) – למדים מפרשת המרגלים (מגילה כג, ב – הובא בפרש"י
 פרשתנו יד, כז). – נתבאר בארוכה בלקו"ש שלח תשמ"ז.
 96 תענית כט, א.

37 י. ויש לומר, שב' האופנים דבירור העולם (מצד
 38 דרגת ההתחלקות ומצד דרגת האחדות) מרומזים בב'
 39 האופנים דשילוח המרגלים, ע"י משה וע"י יהושע:
 40 בשילוח המרגלים דמשה – "שנים עשר אנשים
 41 איש אחד לשבט" שהלכו לתור את כל י"ב חלקי
 42 הארץ שנתחלקה לי"ב השבטים – מודגשת
 43 הפעולה דבירור הארץ באופן של התחלקות;
 44 וענין זה נעשה ע"י ומצד בחינת ההתחלקות
 45 שבישראל ובתורה – "לדעתך" – בחי' הדעת,
 46 שכולל גם חכמה ובינה, וכל המדות שנולדים מן
 47 המוחין¹¹¹, כחות פנימיים שהם באופן של
 48 התחלקות, ו"לדעתך" דייקא, דעת האדם, שרומז
 49 על הירידה וההתלבשות דתורה (דעת) בדעת
 50 האדם, שאז שייך ונעשה בה ענין של התחלקות.
 51 ובשילוח המרגלים דיהושע – "שנים אנשים"
 52 (ולא י"ב), ולא הלכו לתור את הארץ כולה, כי אם
 53 ליריחו, מנעולה של ארץ ישראל¹¹² (שכוללת כל
 54 הארץ כולה) – מודגשת הפעולה דבירור כללות
 55 הארץ באופן שלמעלה מהתחלקות;
 56 וענין זה נעשה ע"י ומצד בחינת האחדות
 57 שבישראל ובתורה – "לא.. מדעתו רק שהשי"ת
 58 ציוהו" – לא מצד בחי' הדעת (כחות פנימיים),
 59 ודעת האדם שהוא באופן של מציאות, אלא מצד
 60 ציווי הקב"ה, באופן של קבלת עול וביטול דהנשמה
 61 שלמעלה מהתחלקות, בכל ישראל בשוה.
 62 ויש לומר, שענין זה מרומז גם ב"שנים אנשים
 63 מרגלים חרש":
 64 "שנים", ולא שנים עשר – כי, בעבודה דקב"ע
 65 וביטול לא נוגע פרטי ההתחלקות דעשר כחות
 66 (עשר הנוספים על השנים), כי אם ב' הקוין דחיוב
 67 ושליה, עשה ולא תעשה¹¹³.
 68 "אנשים" סתם, ולא נשיאי ישראל – כי, ענין
 69 הקב"ע והביטול¹¹⁴ הוא בכל ישראל (בשוה)¹¹⁵.

1 תורה אחת, כי, התורה היא חכמתו של הקב"ה,
 2 וכיון שה' אחד והוא ית' וחכמתו אחד¹⁰⁵, לכן גם
 3 התורה היא "תורה אחת"; ומצוות הם באופן של
 4 התחלקות, תרי"ג מצוות, רמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ת,
 5 כי המצוות הם ציוויים להאדם איך להתנהג בעולם,
 6 וכיון שמציאות האדם והעולם היא באופן של
 7 התחלקות לתרי"ג, רמ"ח אברים ושס"ה גידים
 8 ד"עולם קטן זה האדם"¹⁰⁶, ש"כל מה שברא
 9 הקב"ה בעולמו ברא באדם"¹⁰⁷, לכן גם המצוות
 10 נחלקים לתרי"ג.

11 ובפרטיות יותר בתורה עצמה – החילוק שבין
 12 נגלה דתורה לפנימיות התורה: נגלה דתורה,
 13 "ששים מסכתות" שמבארים פרטי ההלכות דאיסור
 14 והיתר טומאה וטהרה כשר ופסול שעל ידם נעשה
 15 בירור העולם, הם באופן של התחלקות; ופנימיות
 16 התורה, שמבארת עניני אלקות, "דע את אלקי
 17 אביך"¹⁰⁸, היא באופן של אחדות ("לית תמן כו'
 18 מחלוקת"¹⁰⁹, גם מלשון התחלקות).

19 ודוגמתו בישראל – שענין האחדות הוא מצד
 20 הנשמה, ש"כולן מתאימות ואב א' לכולנה.. מצד
 21 שרש נפשם בה' אחד"¹¹⁰, וענין ההתחלקות הוא
 22 מצד הירידה בגוף ("שהגופים מחולקים"¹¹⁰) כדי
 23 לברר העולם.

24 ובפרטיות יותר בעבודת הנשמה עצמה – שענין
 25 ההתחלקות הוא מצד הכחות הפרטיים דשכל
 26 ומדות, וענין האחדות הוא עצם הנשמה שלמעלה
 27 מהתחלקות דכחות פרטיים, שהתגלותה ע"י
 28 הביטול והעדר המציאות.

29 והחידוש שבדבר – שאף שעיקר העבודה
 30 דבירור העולם היא מצד דרגת ההתחלקות שבתורה
 31 ובישראל, ואילו דרגת האחדות שבתורה ובישראל
 32 היא למעלה מהעולם, מ"מ, צריכה להיות העבודה
 33 בעולם גם מצד דרגת האחדות שבתורה ובישראל,
 34 שע"י נעשה בירור העולם בתכלית השלימות,
 35 שנמשך ומתגלה בעולם דרגת האלקות שלמעלה
 36 מהעולם, ועד לאחדות הפשוטה.

(105) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"י.

(106) ראה תנחומא פקודי ג. ועוד.

(107) אבות דר"נ ספ"א.

(108) דה"א כח, ט. וראה תניא קו"א קנו, ב. ובכ"מ.

(109) זח"ג קכד, ב – ברע"מ. הובא ונת' בתניא אגה"ק סכ"ו.

(110) תניא רפ"ב.

(111) ראה תניא ספ"ג.

(112) תנחומא בהעלותך יו"ד. במדב"ר פט"ו, טו. ועוד.

(113) וכמודגש במ"ת (שאו הי' הביטול בתכלית השלימות עד שפרחה נשמתן) – "אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום, אחת דיבר אלקים שנים זו שמעתי" (פרש"י פרשתנו טו, כב).

(114) ובפרט ע"פ המבואר במדרשי חז"ל ש"שנים אנשים" היו כ"ב ופינחס, ואעפ"כ, נזכרו בכתוב כ"שנים אנשים" סתם (כמו מרגלים ע"ד הרגיל – וראה לעיל הערה 68), שבוה מודגש עוד יותר ענין הביטול.

(115) ואדרבה – בהפשיטות דאנשים פשוטים מתגלה פשיטות

העצמות (ראה כש"ט הוספות סקנ"ד ואילך. וש"נ).

32 ויש לומר, שה"חלוקה" ל"ג שבטים דלעתיד
33 לבוא קשורה עם דרגת האחדות שלמעלה
34 מהתחלקות – י"ג בגימטריא אצד:

35 חלוקת הארץ לעתיד לבוא תהי' באופן
36 ש"הקב"ה מחלק להן בעצמו, שנאמר¹²⁸ ואלה
37 מחלוקתם נאום ה' ¹²⁰, שמזה מובן, שגם החלוקה
38 היא מצד ובאופן של אצדות, שלכן, "לא כחלוקה
39 של עולם הזה חלוקה של עולם הבא, העולם הזה
40 אדם יש לו שדה לבן אין לו שדה פרדס, שדה
41 פרדס אין לו שדה לבן, לעולם הבא אין לך כל
42 אחד ואחד שאין לו בהר ובשפלה ובעמק¹²⁹,
43 שנאמר שער ראובן אצד שער יהודה אצד שער לוי
44 אצד, הקב"ה מחלק להן בעצמו כו" ¹²⁰.

45 וההסברה בזה (בפנימיות הענינים) – שבזמן
46 הזה נעשה בירור העולם ע"י המשכת וגילוי דרגת
47 האלקות השייכת לעולם שלכן מתלבשת
48 בהתחלקות שבעולם, ולעתיד לבוא (לאחרי
49 שיושלם בירור העולם) תהי' גם המשכת וגילוי
50 דרגת האלקות שלמעלה מההתחלקות דעולם,
51 אחדות הפשוטה, ע"י האחדות דישאל שיהיו
52 כולם בדרגת שבט לוי – "לא שבט לוי בלבד אלא
53 כל איש ואיש כו' אשר נדבה רוחו אותו.. ה"ז
54 נתקדש קדש קדשים ויהי' ה' חלקו ונחלתו לעולם
55 ולעולמי עולמים.. כמו שזכה לכהנים ללוים¹³⁰.

56 ובפרטיות יותר (לעתיד לבוא גופא) – ה"ז
57 החילוק שבין המעמד ומצב ד"מלאה הארץ דעה
58 את ה'" (כמ"ש הרמב"ם בהלכות תשובה)

1 ו"מרגלים חרש" – שהעבודה שמצד הקב"ע
2 וביטול היא (לא מתוך פירסום ורעש, אלא)
3 בחשאי, "הצנע לכת עם אלקיך"¹¹⁶.

4 יא. ויומתק יותר ע"פ המבואר במדרשי חז"ל¹¹⁷
5 ש"שנים אנשים" ששלח יהושע הם כלב ופינחס:
6 כלב – הוא היחידי (נוסף על יהושע) שנשאר
7 מהמרגלים דמשה, כיון ש"היתה רוח אחרת עמו
8 וימלא אחרי גו"¹¹⁸. אבל פינחס, בנו של אלעזר
9 בן אהרן הכהן, משבט לוי – למה שלחו יהושע
10 לראות את הארץ לצורך כיבושה, הרי שבט לוי
11 "לא עורכין מלחמה כשאר ישראל"¹¹⁹?

12 ויש לומר הביאור בזה – ע"פ דברי הגמרא¹²⁰
13 "עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר
14 שבטים", שגם שבט לוי יקבל חלק בארץ, כמ"ש¹²¹
15 "שער לוי אחד":

16 "למה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביותה
17 עם אחיו – מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו
18 ולהורות דרכיו הישרים ומשפטי הצדיקים לרבים,
19 שנאמר¹²² יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל,
20 לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה
21 כשאר ישראל ולא נוחלין.. אלא הם חיל השם,
22 שנאמר¹²³ ברך ה' חילו, והוא ברוך הוא זוכה להם,
23 שנאמר¹²⁴ אני חלקך ונחלתך"¹¹⁹.

24 אבל לעתיד לבוא – כיון ש"באותן הימים
25 תרבה הדעה והחכמה והאמת, שנאמר¹²⁵ כי מלאה
26 הארץ דעה את ה'"¹²⁶, ועד ש"לא יהי' עסק כל
27 העולם אלא לדעת את ה' בלבד.. שנאמר כי מלאה
28 הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"¹²⁷ – לא יהי'
29 צורך בהבדלה דשבט לוי מדרכי העולם שיהי' אז
30 בתכלית השלימות, ולכן יקבל גם שבט לוי חלק
31 ונחלה בארץ.

(128) יחזקאל מח, ט.

(129) ומ"ש בב"ק (שבעה ערה 63) שגם בחלוקה דעוה"ז אין
לך כל שבט ושבט מישראל שאין לו בהר ובשפלה ובנגב ובעמק
– ה"ז רק בנוגע לכללות השבט, משא"כ לעוה"ב ה"ז בנוגע לכל
אחד מישראל, "ומשמע לו שער ראובן אחד היינו לכל אחד", "אי
נמי*", בעולם הזה אין להם בשוה מזה כמו מזה, אלא מזה מעט
ומזה הרבה, אבל לעולם הבא יש לו מן הכל שיעור שוה" (תורה
העולם הזה ב"ב שם).

(130) רמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל. – ומסיים: "הרי דוד
ע"ה אומר ה' מנת חלקי וכופי אתה תומיך גורלי", בחי' הגורל
שבנשמה, עצם הנשמה, שהיא בכל ישראל בשוה**.

(* כי התירוץ הא' הוא רק להגירסא "אין לך כל שבט ושבט מישראל
כו", משא"כ להגירסא (בב"ק) "אין לך מישראל" (שוה"י הגירסא
הרווחת שמביא תוס' בב"ב, ואח"כ מוסיף "ומיהו אית דגרט אין לך
שבט ושבט מישראל").

(** ולהעיר, שגם חלוקת הארץ היא "בגורל" – שההתחלקות (חלוקה)
קשורה עם העצם שלמעלה מהתחלקות (ראוה סה"מ מלוקט ח"א ע'
קלט ואילך. ושי"נ).

(116) מיכה ו, ח.

(117) כנ"ל הערה 27.

(118) פרשתנו יד, כד.

(119) רמב"ם הל' שמיטה ויובל פי"ג הי"ב.

(120) ב"ב קכב, א.

(121) יחזקאל מח, לא. ב"ב שם.

(122) ברכה לג, יו"ד.

(123) שם, יא.

(124) קרח יח, כ.

(125) ישעי' יא, ט.

(126) רמב"ם הל' תשובה ספ"ט.

(127) שם בסיום וחותרם ספרו.

32 יתירה) במרגלים דיהושע) מודגשת הפעולה
 33 דבירור הארץ גם ובעיקר מצד וע"י דרגת האחדות
 34 שבישראל ובתורה – יש לבאר גם הקשר והשייכות
 35 דפרשת המרגלים לפרשת ציצית:
 36 ובהקדם ביאור מעלתה של מצות ציצית, שעם
 37 היותה מצוה פרטית, ה"ה "שקולה כנגד (וכוללת)
 38 כל המצוות", שנאמר "וראיכם אותו וזכרתם את
 39 כל מצוות ה'" – דלכאורה אינו מובן: כיון
 40 שהמצוות הם באופן של התחלקות, להיותם
 41 ציוויים להאדם איך להתנהג בעולם בהתאם
 42 להתחלקות דהאדם ודהעולם – איך שייך שבמצוה
 43 פרטית יהיו כלולים כל מצוות התורה?
 44 והביאור בזה – שגם המצוות (ציוויים להאדם
 45 איך להתנהג בעולם) ענינם האמיתי – מצוות
 46 התורה, חכמתו ורצונו של הקב"ה, ולכן יש בהם
 47 נקודת האחדות דה' אחד, שהוא ית' ורצונו
 48 וחכמתו אחד.
 49 וענין זה ניכר בגלוי במצות ציצית – "וראיכם
 50 אותו וזכרתם את כל מצוות הוי" – שע"י ראיית
 51 הציצית "שמנין גימטריא של ציצית שש מאות,
 52 ושמונה חוטים וחמשה קשרים הרי תרי"ג", רואים
 53 את נקודת האחדות שבכל פרטי המצוות – "מצוות
 54 הוי", מצוות התורה, רצונו וחכמתו של הקב"ה¹⁴⁰.
 55 ומציצית נמשך גם בשאר המצוות – שקיומם
 56 יהי' (לא רק מצד דרגת ההתחלקות שבהם בערך
 57 וביחס לההתחלקות דהאדם ודהעולם, אלא) גם
 58 מצד נקודת האחדות שבהם – "למען תזכרו
 59 ועשיתם את כל מצוותי", שעשיית כל המצוות תהי'
 60 באופן ד"מצוותי" ("מצוות הוי").

(למלך המשיח* – רשב"ם שם) .. דכתיב והנותר לנשיא מזה
 ומזה גוי" – ש"הנשיא הוא הכל", שכולל ומאחד כל בני".

140 והחידוש במצות ציצית גם לגבי ע"ז ושבת (כנ"ל הערה
 13) – שע"ז היא הכלל דכל המצוות לפני התחלקות לתרי"ג,
 "אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום, אחת דיבר אלקים שתיים
 זו שמעתי", ושבת הו"ע כללי שלמעלה מהתחלקות, כיון ששבת
 הוא למעלה מהעולם, משא"כ מצות ציצית, להיותה מצוה פרטית,
 מודגש בה יותר החידוש דהתגלות נקודת האחדות שלמעלה
 מהתחלקות.

* וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ד ה"ח: "המלך המשיח נוטל מכל
 הארצות שכוּבשין ישראל חלק אחד משלשה עשר, ודבר זה חזק לו
 ולבניו עד עולם" ("זה מבורא בנבואת יחזקאל והנותר לנשיא .. למדנד
 שהי' נוטל חלק כאחד השבטים, והנשיא הוא מלך המשיח" (רדב"ז
 שם)).

1 לההוספה (בהלכות מלכים) ד"כמים לים
 2 מכסים"¹³¹:
 3 "מלאה הארץ דעה את ה'" – שהמציאות
 4 ד"הארץ" מלאה וחדורה כולה ב"דעה את ה'" –
 5 מצד וע"י דרגת האלקות שבערך להארץ, שזוהי
 6 דרגת התורה ("דעה את ה'") שיוודת ונמשכת לפי
 7 ערך גדרי העולם (דרגת ההתחלקות שבתורה).
 8 ולמעלה מזה, "כמים לים מכסים" – שהמציאות
 9 דהארץ מכוסה לגמרי במי הדעת – מצד וע"י דרגת
 10 האלקות שלמעלה מהארץ, תורה ("דעה את ה'")
 11 בטהרתה, חכמתו של הקב"ה ("תורה אחת"),
 12 אשר, ע"י המשכתה והתגלותה בעולם ניכר ונראה
 13 בגלוי שהמציאות דכל העולם אינה אלא ההתגלות
 14 דחכמתו של הקב"ה, "כולם בחכמה עשית"¹³²,
 15 וכמארוז"ל "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו
 16 אלא לכבודו"¹³³, ו"אין כבוד אלא תורה"¹³⁴,
 17 ובלשון הרמב"ם בהתחלת ספרו ("מתכיפין
 18 התחלה להשלמה"¹³⁵ באופן מחודש ונעלה יותר)
 19 "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי
 20 ראשון כו' וכל הנמצאים כו' לא נמצאו אלא
 21 מאמתת המצאו", "הוא שהתורה אומרת אין¹³⁶ עוד
 22 מלבדו"¹³⁷.
 23 ויש לומר, שההכנה לשלימות הארץ לעתיד
 24 לבוא, כשתתחלק הארץ ליי"ג שבטים, גם "שער לוי
 25 אחד", ע"י ומצד דרגת האחדות שבישראל
 26 ובתורה, התחילה בשילוח המרגלים ע"י יהושע,
 27 שהוסיף על השליחות דמשה ע"ז ששלח (נוסף על
 28 כלב, מהמרגלים ששלח משה) גם את פינחס¹³⁸,
 29 משבט לוי, שבט הי"ג, בגימטריא אחד¹³⁹.
 30 יב. ע"פ המבואר לעיל שבכללות הענין דשילוח
 31 המרגלים (הן במרגלים דמשה, והן ובהדגשה

131) ראה גם "הדרן על הרמב"ם" (משיחות ש"פ לך לך) שנה
 זו. וש"ג.

132) תהלים קד, כד.

133) אבות ספ"ו.

134) שם מ"ג.

135) נוסח "מרשות" לחתן בראשית.

136) ואתחנן ד, לה.

137) הלכה ד.

138) ולהעיר, ש"פינחס הוא אליהו" (זח"ב קצ, סע"א. ועוד),
 מכשר הגאולה.

139) ויומתק ע"פ דברי הגמרא (ב"ב שם) "איך (חלק הי"ג)
 למאן (דהא י"ב שבטים לחוד הוא דשקלי ביהזקאל (שאף שנוסף
 לוי בא יוסף במקום אפרים ומנשה) – רשב"ם שם) .. לנשיא

ד"העמידו תלמידים הרבה" 146, ועד ש"מצות עשה 34
של תורה על כל חכם וחכם מישראל (כל יחיד) 35
ללמד את כל התלמידים" 147.

ויש להוסיף, שנקודת האחדות דישראל ודתורה 37
היא בהדגשה מיוחדת בלימוד הרמב"ם (כהמנהג 38
שנתפשט בשנים האחרונות ללמוד שיעור יומי 39
ברמב"ם, ג' פרקים ליום) – שכל בני" מתאחדים 40
בלימוד כל התורה ("מקבץ לתורה שבעל פה 41
כולה" 148), כמשנ"ת בארוכה במק"א" 149.

ועוד ועיקר – האחדות דישראל ודתורה שע"י 43
הפצת המעיינות דפנימיות התורה ("סתים" שבתורה, 44
שעל ידה נעשית האחדות ד"סתים" דישראל עם 45
"סתים" דקוב"ה 150) חוצה, עד לחוצה שאין חוצה 46
הימנו, כפי שנתחדש במיוחד בדורנו זה גם 47
ובמיוחד בחצי כדור התחתון (שבו לא הי' הגילוי 48
דמ"ת" 151), שבו נקבע מושבו של נשיא הדור, כ"ק 49
מו"ח אדמו"ר, משה שבדורנו, ומשם מופצים 50
המעיינות בכל קצוי תבל ממש, ובמשך יובל שנים 152
("עולם" 153), אשר, ע"י ההוספה בהפצת המעיינות 52
חוצה (שכבר היתה באופן ד"די והותר"), "דע את 53
אלקי אביך", "לדעתך" 154, זוכים 155 תיכף ומיד 54
ל"אותו הזמן.. (ש)לא יהי' עסק כל העולם אלא 55
לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים 56
גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת 57
בוראם כפי כח האדם, שנאמר כי מלאה הארץ דעה 58
את ה' כמים לים מכסים". 59

(146) אבות פ"א מ"א.

(147) רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ב ולארה"ו שם ה"ח.

(148) לשון הקדמת הרמב"ם לספר הי"ד.

(149) לקו"ש חכ"ז ע' 229 ואילך. ועוד.

(150) ראה זח"ג עג, א. לקו"ת ויקרא ה, ג. נצבים מו, א.

ובכ"מ.

(151) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' שלא. וש"נ.

(152) כולל ובמיוחד בענין שהזמן גרמא, יובל שנים לכ"ח

("כח") סיון (שמתברך מיום הש"ק זה) – ראה בארוכה שיחת

כ"ח סיון.

(153) קידושין טו, א. מכילתא ופרש"י משפטים כא, ו.

ולהעיר גם מלקו"ת פרשתנו מב, ד ואילך.

(154) כולל גם ההוספה ב"לדעתך" דמשה (ועי"ז גם במשה

שבכאו"א מישראל) – כמארז"ל "צדיקים אין להם מנוחה לא

בעוה"ז ולא בעוה"ב" (ברכות בסופה. וש"נ), "האבות ומשרע"ה

שהם בג"ע יותר מג' אלפים שנה ומתעלים בכ"י ג"פ כו" (סה"מ

תרנ"ד ע' רכ. ועוד).

(155) כהבטחת מלך המשיח להבעש"ט – במענה לשאלתו

אימת אתי מר – כשיפוצו מעינותיך (דהבעש"ט) חוצה (אגה"ק

דהבעש"ט – כש"ט בתחלתו).

1 וזהו גם תוכן הענין דשילוח י"ב המרגלים לתור
2 את הארץ (שסוימו וחותרו בפרשת ציצית) 141 –
3 שגם העבודה הפרטית דכל שבט בכירור חלקו הפרטי
4 בארץ, חדורה בנקודת האחדות (שבישראל
5 ובהתורה) שלמעלה מהתחלקות, כמודגש בכך
6 שהנשיא דכל שבט הולך לתור את הארץ כולה, גם
7 החלקים דשאר השבטים.

8 יג. עפ"ז מובן גם הלימוד וההוראה משילוח
9 המרגלים בעבודת כאו"א מישראל – הדגשת
10 נקודת האחדות שבישראל ובתורה:

11 גם עבודתו הפרטית של כאו"א מישראל כפי
12 שמחולקים זמ"ז, כולל ובמיוחד בהענין ד"לדעתך"
13 (עיקר מציאות האדם), ש"אין דיעותיהם שוות" 142,
14 צריכה להיות חדורה בנקודת האחדות שלמעלה
15 מהתחלקות, כפי שמתבטאת (לכל לראש) באהבת
16 ישראל ואחדות ישראל, שמתבונן בדעתו ("לדעתך")
17 בצרכיו של הזולת לעזור ולסייע בכל המצטרך לו,
18 הן ברוחניות והן בגשמיות, וכפי שאומרים בדיבור
19 (ועקימת שפתיו הוי מעשה"ה 143) בהתחלת כל יום
20 לפני התפלה" 144: "הריני מקבל עלי מצות עשה של
21 ואהבת לרעך כמוך" 145.

22 ובפרטיות יותר – בנוגע לב' החלוקות
23 (הכלליות) שבישראל, ישכר וזבולון:

24 נוסף להאחדות שנעשית עי"ז שגם יושבי אוהל
25 מקיימים מצות הצדקה, וגם בעלי עסק קובעים
26 עתים לתורה, יכולה וצריכה להיות האחדות גם
27 בכל א' מהחלוקות דתורה וצדקה, ולדוגמא: בצדקה
28 – שנותן צדקה גם לזכותו של הזולת, ודכו"כ
29 מישראל, וישנם כאלה שהקב"ה בירכם בעשירות
30 מופלגה שנותנים צדקה לזכותם של כל בני ובנות
31 ישראל שבדור (פרוטה אחת או חמש פרוטות עבור
32 כאו"א מישראל), והלואי שירבו כמותם בישראל,
33 ובתורה – שלומד תורה גם עם הזולת, ועד לאופן

(141) משא"כ שילוח ב' המרגלים דיהושע – בהפטורה
של אחרי הקריאה דפרשת ציצית – אחדות שלמעלה מהתחלקות
לפרטים*.

(142) ראה ברכות נח, א. סנהדרין לה, א. ועוד.

(143) סנהדרין סה, א.

(144) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 374. וש"נ.

(145) ועי"ז ניתוסף גם בעניני הפרטים ע"י תפלתו (בקשת

צרכיו) – ש"תעלה תפלתו כולה מכל תפלות ישראל ותוכל

לעלות למעלה ולעשות פרי" (שער הכוונות בתחלתו. ועוד).

(* ומצד זה שייך יותר להכלל דע"ז ושבת (ראה הערה הקודמת).

14 ובארץ ישראל עצמה – באים לירושלים עיר
 15 הקודש שלא נתחלקה לשבטים¹⁵⁸, ולבית המקדש
 16 השלישי,
 17 ושם מקריבים (לכל לראש) קרבן תודה על
 18 היציאה דכל בני ממאסר הגלות¹⁵⁹, ומנסכים היין
 19 בכל כלי שיר¹⁶⁰, ובפרט ה"שיר חדש" (לשון זכר)
 20 דגאולה שאין אחרי גלות¹⁶¹,
 21 ולומדים "תורה חדשה (אשר) מאתי תצא"¹⁶²
 22 באופן ש"לא ילמדו עוד איש את רעהו גו' כי כולם
 23 ידעו אותי"¹⁶³, ועוד והוא העיקר – שכל זה נעשה
 24 בפועל ממש, ותיכף ומיד ממש.

(158) מגילה כו, א. וש"נ.

(159) במכ"ש וק"ו מהיציאה ממאסר דאיש פרטי** –
 "ארבעה צריכין להודות יורדי הים .. ומי שהי' חבוש מבית
 האסורים .. יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם" (ברכות נד, ב),
 ועאכ"כ היציאה דכל בני ממאסר דכל ד' הגלויות לגאולה
 שאין אחרי גלות.

(160) ראה רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ו ה"ה.

(161) מכילתא בשלח טו, א. ועוד.

(162) ישעי' נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

(163) ירמ' לא, לג.

(**) להעיר מהשייכות לכ"ח סיון – ראה לעיל הערה 152.

1 יד. וכן תהי' לנו – שתיכף ומיד ממש, ביום זה,
 2 יום הש"ק פרשת שלח, מתקיימת בפועל ממש
 3 הבשורה שבפרשת השבוע: "בישר להם שיכנסו
 4 לארץ", וכסיום וחותם ההפטורה: "נתן ה' בידינו את
 5 כל הארץ וגם נמוגו כל יושבי הארץ מפנינו",

6 – כולל ובמיוחד (עי"ז) שגם ברגעי הגלות
 7 האחרונים עומדים בתוקף על שלימות הארץ בנוגע
 8 לחלקי הארץ שכבר ניתנו ע"י הקב"ה לבעלותם
 9 של בני ישראל שלא להחזיר ח"ו אף שעל משטחי ארץ ישראל
 10 לאומות העולם¹⁵⁶ –

11 וכל בני באים לארץ ישראל בשלימותה,
 12 שלימות בשלימות: ארץ עשר אומות (כולל גם
 13 ארץ קניזי וקדמוני)¹⁵⁷ שתתחלק לי"ג שבטים,

(156) להעיר ממגילת תענית (פ"ג*) שבכ"ה סיון (ערב יום
 הש"ק זה) בטל הערעור דאוה"ע שהיו רוצים ליטול חלק מיהודה
 וירושלים ע"י ה"תשובה נצחת" של גביהה בן פסיסא.
 (157) לך לך טו, יח"כ ובפרש"י.

(* ומ"ש בסנהדרין (צא, א) "בכ"ד ניטן" – טעות הדפוס הוא. וצ"ל
 כ"ה במקום כ"ד, וסיון במקום ניטן (ודאי ט"ס הוא הואיל דמוכח זה
 מהכא (ממגילת תענית), דספי מסתבר לומר דנתחלק התם מלת סיון
 להדפיס במקומו ניטן, מלומר דכל המעשה דהכא שלא במקומו עומד,
 דשייך לעיל פ"א" (הפרק דחודש ניטן) – ראה בארוכה תוס' חדשים
 למגילת תענית שם.

המשך ביאור למס' ערכין ליום רביעי עמ' א

19 המזבת.
 20 מבררת הגמרא: **מאי שְׁנָא הֵנִי** – מה השתנה באלו הימים
 21 שמנגנים בהם בחליל מימים אחרים. מבארת הגמרא: **הואיל**
 22 **וַיְחִיד גֹּמֵר בְּהֵן אֶת הַחֲלִיל** – מכיון שגם היחיד אומר בהם הלל
 23 שלם, **דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשֻׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹהָנָן**, ישנם
 24 **שְׁמוֹנֵה עָשָׂר יָמִים** בשנה שתיחיד גומר בְּהֵן אֶת הַחֲלִיל, ואלו
 25 הם, **שְׁמוֹנֵה יָמֵי הַחֵג** של סוכות, ו**שְׁמוֹנֵה יָמֵי הַחֲנוּכָה**, ויום
 26 **מוֹצַיִם הַרְּאִשׁוֹן** של פֶּסַח, ויום **מוֹצַיִם הַרְּאִשׁוֹן** של עֲצֵרֶת ו-חג
 27 השבועות. ובאלו הימים, מלבד ימי החנוכה שאין בהם קרבן
 28 היום, מנגנים בחליל לפני המזבת. ו**בְּגִזְלָה** – בחוצה לארץ,
 29 שנהגים יום טוב שני של גלויות מספיקא דיומא, ישנם **עֲשָׂרִים**
 30 **וְאַחַד יָמִים** שהיחיד גומר בהם את החליל, ואלו הם, **הַשְּׁעָרָה** יְמֵי
 31 **הַחֵג** של סוכות, ו**שְׁמוֹנֵה יָמֵי הַחֲנוּכָה**, ו**שְׁנֵי יָמִים מוֹצַיִם** של
 32 **פֶּסַח**, ו**שְׁנֵי יָמִים מוֹצַיִם** של עֲצֵרֶת.
 33 מבררת הגמרא במה שונים אלו הימים שגומרים בהם את החליל:
 34 **מאי שְׁנָא בְּהֵן הַסּוּכוֹת דְּאִמְרִינָן הֵלל שְׁלֵם בְּכָל יוֹמָא** מימות
 35 החג, ו**מאי שְׁנָא בְּפֶסַח דְּלֹא אִמְרִינָן הֵלל שְׁלֵם**

1 מקשה הגמרא: **פְּשִׁימָא** – הלא פשוט וברור הוא שהולך רב
 2 כהנא בשיטת רבי יהודה ומה חידוש יש בכך. מיישבת הגמרא:
 3 **מַהוּ דְּתִימָא** – שמא תאמר אלמלא חידוש הגמרא **שְׁאִפִּילוּ**
 4 **בְּרַפְּנָן אֶתְרָא** – הולכים דבריו, שבאמת סובר שכל תקיעה מבין
 5 השלש מצוה בפני עצמה היא, ואם הפסיק הפסקה מועטת אין
 6 זה הפסק, ומה שאמר 'אין בין תקיעה לתרועה' כוונתו שלא
 7 ישהה יותר מדאי והיינו, יותר מן הזמן שנמשכת תקיעת כל
 8 שלשת התקיעות) בין תקיעה לתרועה, ו**לְאִפְּסִי מְדַרְבֵּי יוֹחָנָן**,
 9 **דְּאָמַר, שְׁמַע תִּשְׁעַ תְּקִיעוֹת** של ראש השנה **בְּתִשְׁעַ שְׁעוֹת**
 10 **בְּיוֹם**, שהפסיק שעה בין תקיעה לתקיעה, ו**יָצָא** ידי חובה. אבל
 11 לעולם סובר רב כהנא כרבנן והפסקה מועטת אינה הפסק. **קָא**
 12 **מְשַׁמְעֵ לָן** – באה הגמרא להשמיענו שאינו סובר כרבנן אלא
 13 כרבי יהודה, וכוונת דבריו שאף הפסקה מועטת הרי היא הפסק.
 14 שואלת הגמרא: ו**אִימָא הֵבֵי נָמִי** – ואולי באמת כך היא כוונתו,
 15 שאין להפסיק הפסק מרובה בלבד, וסובר כרבנן ששלש מצוות
 16 הן. מיישבת הגמרא: **אִם בְּן, מַאי** – מה היא הלשון 'ולא בלום',
 17 שמשמע שאין להפסיק כלל ואפילו לא הפסקה מועטת.
 18 שנינו במשנה **שְׁנַיִם עָשָׂר יוֹם בְּשָׁנָה מִכָּה בְּחֲלִיל וכו'** לפני

לקוטי-שיחות פרשת קורח כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

18 כהונה⁸ – ולא על לוי, שהרי קורח עצמו היה לוי, 18
ומבין החשובים שבהם – בן יצהר בן קהת?⁹

19 לכאורה, ניתן היה לתרץ שאכן זו עצמה היא
20 הסיבה: כיון שקורח היה משבט לוי, והמחלוקת נגרמה
21 על-ידו ועל ידי עוד אנשים משבט לוי – הרי עצם
22 היותם בני לוי¹⁰ היה הגורם לטענתם ומחלוקתם, כפי
23 שאמר להם משה¹¹: "שמעו נא בני לוי המעט מכם כי
24 הבדיל אלקי ישראל אתכם מעדת ישראל... לעבוד...
25 ויקרב אותך ואת כל אחיך בני לוי אתך ובקשתם גם
26 כהונה" – ניתן היה לטעות ולחשוב שעקב זאת נפגעה
27 ח"ו חשיבותו של שבט לוי ותפקידו. לכן ציוה
28 הקדוש-ברוך-הוא, בידך עם הציווי על מתנות כהונה,
29 גם על נתינת מעשר לבני לוי... ללמדנו שבני לוי
30 נשארו בחשיבותם¹².

31
32 אך קשה לומר כך, כי מזה שהתורה מזכירה את
33 ענין המעשרות בהמשך למתנות כהונה, ובתוספת וא"ו
34 החיבור¹³, מובן, שגם הקשר שבין ענין המעשר ללויים
35 לבין מחלוקת קורח הוא באותו אופן כמו הקשר שבין
36 מתנות כהונה לבין מחלוקת קורח, כלומר, כדי להדגיש
37 מלכתחילה באופן חיובי את מעלת הלוייה¹⁴, ולא רק
38 כדי למנוע את שלילת המעלה¹⁵.

א.

מהו הקשר שבין המעשר ללוי לבין מחלוקת
קורח?

1 אודות סמיכות הפרשיות והקשר שבין "ואני הנה
2 נתתי לך את משמרת תרומותי לכל קדשי בני
3 ישראל..."¹ – ענין מתנות כהונה – לבין מחלוקת קורח
4 האמורה לפני כן בפרשה, נאמר ב"ספרי", ורש"י מציין
5 זאת בפירושו², שלאחר ש"בא קורח וערער על
6 הכהונה"³ אמר הקדוש-ברוך-הוא, שאת כהונת אהרן
7 הוא כותב וחותרם ומעלה בערכאין, וזאת באמצעות
8 מתנות כהונה⁴.

9 וצריך להבין: זהו הסבר לקשר שבין מתנות כהונה
10 לבין מחלוקת קורח, אך מה הקשר בין ענין המעשר⁵
11 הניתן ללוי ("ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר..."), המוזכר
12 מיד אחרי ובאותה אמירה של "אני חלקך, מתן
13 דייהבית לך אינן חולקך"⁶ – מתנות כהונה⁷ – לבין
14 מחלוקת קורח?

15 יותר מזה: לכאורה, לא זו בלבד שאין לכך שום
16 קשר למחלוקת קורח, אלא זהו ענין הנוגד לזה:
17 מחלוקת קורח היתה רק על הכהונה – ובקשתם גם

שם ד"ה ודתן).

(10) (או ראשי סנהדראות) ע"ד טלית שכולה תכלת – שלדעתם א"צ
לציצית – (ראה פרש"י ר"פ קרח ד"ה ודתן).

(11) טו, ח ואילך.

(12) להעיר מש"ך עה"ת פרשתנו יח, כו.

(13) ולבני לוי גוי (יח, כא).

(14) להעיר שגם שם נאמר "ולבני לוי ונה נתתי" ובספרי שם "אין
הנה אלא שמחה" כבספרי ופרש"י שם, ח במתנות כהונה. וראה לקו"ש
חכ"ג הנ"ל.

(15) בפשטות י"ל שסמיכות מתנות כהונה וכן מעשר ללוי מובנת
מעצמה, כי בא בהמשך לפרשה שלפניו (יח, א ואילך) "אתה ובניך בית
אביך אתך תשאו את עון המקדש גוי" (שהוא מענה לבני"י, יז, כד-כח)
"הן גוענו גוי' כל הקרב הקרב אל משכן ה'" (וגם את אחיך מטה לוי
גוי' הקרב אתך גוי' ושמרו גוי' לעבוד גוי'". וכמפורש בהפסוק (יח, כא-ב),
"ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל גוי' חלף עבודתם גוי' ולא יקרבו
עוד בני" אל אוהל מועד גוי' ועד"ו הוא במתנות כהונה (כמ"ש במפרשי
התורה – ספורנו יח, ח. אוה"ח שם. ועוד. ולהעיר מספרי שם, כא דעת
ר' יאשי). אלא שבספרי (ופרש"י) מתרצים האריכות הגדולה בפרטי
מתנות כהונה ולא כללות הענין שניתנו לו מת"כ – שהביאור הוא משל
למלך כו', לבטל ערעור קרח "ולכך נסמכה פרשה זו לכאן".

(1) פרשתנו יח, ח ואילך.

(2) עה"פ. ובספרי נשנה גם לקמן פסוק כ.

(3) כ"ה בספרי ועד"ו בפרש"י (בא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה
בא הכתוב ונתן לו). אבל במדרש לקח טוב: לפי שערער קרח על מתנות
כהונה בא הכתוב ללמד לקיים לאהרן ולבניו את המתנות, ללמדך כו'.
וראה תנחומא פרשתנו ג. במדבר"ר פ"ח ד: התחילו כו' להתגרות כו'
כ"ד מת"כ כו'.

(4) בספרי "לכך נאמרה פרשה זו סמוך לקרח". אבל בפרש"י מסיים
"ולכך נסמכה פרשה זו לכאן" (ועד"ו במדרש לקח טוב שם), ונתבאר
בארוכה בלקו"ש חכ"ג ע' 124 ואילך. ואכ"מ.

(5) המדובר בהמשך הפרשה שם כא ואילך.

(6) ת"א שם (שהוא קרוב לפשט"מ יותר מתיב"ע – שתרגם "אנא
חלקך").

(7) בפשטות הי' אפ"ל (בהמשך להנ"ל) דמכיון דתרומת מעשר מן
המעשר היא א' מכ"ד מתנות כהונה, הוצרך להקדים תחלה מצות נתינת
מעשר ללוי. אבל לפי"ו קשה דמצות מעשר נאמרה בהמשך ובתוך
הדיבור (לאהרן)* ע"ד מתנות כהונה (ובוא"ו המוסף), ותרומת מעשר
נאמרה בדיבור (ובפרשה) בפ"ע – ולמשה (יח, כה). וראה לקמן הערה
15.

(8) טז, יוד.

(9) ריש פרשתנו. ואדריבא זה גרס שבא "לחלוק עם משה" (פרש"י

(* ולהעיר שבפסוק כ נאמר עוה"פ נוסף על תחלת הפרשה בפסוק ח) ויאמר ה' אל אהרן.

29 באופן של "ושם דרך... ששוקל דרכיו"³⁰.
 30 דוגמא נוספת: רבי שמעון בר יוחאי וחבריו – אשר
 31 "הרבה עשו כרבי שמעון בר יוחאי ולא עלתה
 32 בידם"³¹, ורבי אלעזר בנו ("חבריו") אפילו לאחר
 33 השנה השלוש-עשרה במערה "הוי מחי"³² (=היה)
 34 מכה).

35 בכך מובן מדוע הציווי על מתנות כהונה נכתב
 36 לאחר מחלוקת קורח: מתנות כהונה מבטאות את
 37 הקשר שבין ישראל לכהנים – שישראל נותנים
 38 מרכושם לכהנים, המופרשים מעניי העולם. כלומר,
 39 הם מרוממים את הענינים הגשמיים שלהם, ההופכים
 40 למתנות כהונה, ואשר עליהם נאמר "אני חלקך",
 41 כדלעיל, שהם ניתנים לקדוש-ברוך-הוא.

42 אך, לכאורה, אין די בכך: אמנם, בפועל חלק קורח
 43 על הכהונה ובמיוחד על כהונת אהרן, אך כוונתו,
 44 ותפיסתו את ענין הכהונה, היתה שתהיה רק הפרדה³³,
 45 ולא יהיה חיבור בין "תחתונים", העולם, לבין
 46 "עליונים" – קדושה ואלקות. ובהתאם לכך, לכאורה,
 47 היה צריך להיות התיקון באופן שהענינים הגשמיים
 48 יימסרו לגמרי לקדוש-ברוך-הוא, כך שיווצר חיבור
 49 נצחי בין עליון לתחתון, כאשר דבר גשמי ייעשה קדוש
 50 לגמרי, כשם שקרבנות המוקרבים לה' על המזבח הם
 51 קדושים לחלוטין, אך לא מן כל מתנות כהונה, אשר
 52 נאכלים (להנאת) הכהנים, וחלק מהם הם חולין.

ג.

יש קשר בין מחלוקת קורח לבין שחרור הרבי
 הריי"צ בג' תמוז

פרשת קורח נקראת לפעמים בשבוע שחל בו ג'
 53 תמוז, או ביום ג' תמוז עצמו – היום שבו שוחרר כ"ק
 54 מו"ח אדמו"ר, ממאסר בשנת תרפ"ז³⁴.
 55

1 כמו כן: כיון שכל עניני התורה מדויקים לחלוטין,
 2 יש לומר, שהקשר שבין מתנות כהונה ולויה לבין
 3 מחלוקת קורח אינו רק באופן כללי, שמתנות כהונה
 4 הם סימן בלבד לחיזוק כהונת אהרן לאחר הערעור¹⁶,
 5 אלא שמהותן של מתנות כהונה ולויה קשורה למחלוקת
 6 קורח¹⁷ ומהווה מענה לטענת קורח.

ב.

טענת קורח: הכהן צריך להיות מובדל מן העם
 7 כבר דובר בהרחבה¹⁸ על הנאמר ב"נועם
 8 אלימלך"¹⁹ שהענין של קורח, אשר בתרגום²⁰ נאמר
 9 "ואתפלג קורח", הוא בדומה לרקיע המבדיל בין מים
 10 למים²¹, לחלק ולהבדיל בין עליונים לתחתונים. ועל
 11 כך התבססה מחלוקתו על כהונת אהרן:

12 כיון שהכהן מנותק לחלוטין מעניני העולם, הוא
 13 עסוק רק בעניני קדושה²² – ובלשון הפסוק²³ "ויבדד
 14 אהרן להקדישו קודש קדשים הוא ובניו",

15 ובמיוחד אהרן, כהן גדול, שעליו נאמר²⁴ "ומן
 16 המקדש לא יצא" – אם כך "מדוע תנשאו על קהל
 17 ה'"²⁵ – כיצד ומדוע צריכה להיות ההשפעה של
 18 התנשאות וקדושת אהרן על ישראל ("על קהל ה'")
 19 שגם הם יתעלו ויבדלו מעניני העולם, בעוד אשר
 20 עבודתם היא להתעסק עם דברים גשמיים ולעשות מהם
 21 כלים לאלקות.

22 ולפיכך טענתם "מדוע תנשאו על קהל ה'" אינה
 23 סותרת לרצונם שהם עצמם יהיו כהנים – כי קורח חפץ
 24 בסוג אחר של כהונה, שאין לה קשר להשפעה על "כל
 25 העדה".

26 בדומה לענין שאנו מוצאים בקדושה, ששמאי²⁶ –
 27 מצד קפדנותו²⁷ – "דחפו באמת הבנין"²⁸, ו"בית
 28 שמאי במקום בית הלל אינה משנה"²⁹, כי דרכם היא

26 שרשו מקו הגבורה (זח"ג רמב, א. וראה הקדמת התיא). וראה
 זח"א שם. לקו"ת פרשתנו נד, סע"ב ואילך. ובהנסמן בהערה 77.
 27 וראה ב"ב (קס, ב) ע"ד כהנים קפדנין. ומבואר במ"א (וראה
 ביאורו"ז להצ"צ ע' תצא. לקלו"צ חקת ע' שפט) אין שיכול להיות זה
 אף שמברכין את בני" באהבה, ותלמידיו (וכש"כ בניו) של אהרן: אוהב
 את הבריות כמאמר הלל והנהגתו (בשבת לא, א).
 28 שבת שם.
 29 ברכות לו, רע"ב. וש"נ.
 30 לקו"ת שה"ש מח, ג.
 31 ברכות לה, ב.
 32 שבת לג, ב.
 33 ע"ד השייכות דשליה. וראה זבחים (ג, א) דמינה מחריב בה,
 דלאו מינה לא מחריב בה.
 34 פרשת המאסר והגאולה – ראה לקו"ד ליקוט לד-לו.

16 ובפרט שע"ז כבר היתה ההוכחה מזה ש"פרח מטה אהרן" (יז,
 כג) וניתן "למשמרת לאות" – "לזכרון שבחתי באהרן הכהן" (רש"י
 שם, כה).
 17 להעיר ממדרש לקח טוב שבהערה 3.
 18 ראה לקו"ש ח"ח ע' 116 ואילך, וש"נ.
 19 הובא ונתבאר באוה"ת פרשתנו ע' תרצו, תשכג. ד"ה כל פטר
 רחם תרכ"ו. ועוד. ע"פ זח"א יז, א ואילך – הובא גם בצרור המור כאן.
 20 הובא בפרש"י.
 21 בראשית א, ז. וראה אוה"ת שם ח"ג תצו, ב ואילך.
 22 ל' הפרשה והבדלה (ראה תו"כ ופרש"י ר"פ קדושים. תניא פמ"ו.
 אגה"ת פ"ו. ועוד).
 23 ד"ה א"א כג, יג.
 24 אמור כא, יב.
 25 טז, ג.

31 אהרן, קשור לחלק של השחרור והגאולה כפי שהוא
32 היה (בחיצוניות לפחות) מוגבל עדיין בהגבלות הגלות
33 אצל אלו שאסרו את הרבי.

ד.

מדוע נקבע שיעור למתנות כהונה ומעשר?

34 כדי להבין זאת, יש להקדים ולהזכיר שאלה
35 פשוטה, לכאורה, לגבי ענין מתנות כהונה בכלל, וכן
36 לגבי מעשר:

37 מתנות כהונה³⁸, שיהודי נותן לכהן, הן רק חלק
38 קטן ומסויים מנכסיו. אפילו תרומה, חלה וכדומה –
39 הדברים שצריך לתת את ראשיתן לכהן – יש להן
40 שיעור, צריך לתת רק את ה"ראשית", ואפילו מדרבנן
41 נקבע שיעור לתרומה – עין יפה אחד מארבעים³⁹. וכך
42 גם בחלה⁴⁰. אבל אין היהודי צריך לתת לחלוטין את
43 כל תבואתו לתרומה וכדומה, אלא צריך להיות "שיריה
44 ניכרין"⁴¹, וכך גם לגבי מעשר, שהוא הרי עשירית
45 בלבד מן הפירות והתבואה.

46 ולכאורה, מובן מדוע יש שיעור "למטה"⁴², שאסור
47 לתת פחות ממנו. אך מדוע יש שיעור "למעלה" –
48 שאסור לתת ולהקדיש את כל נכסיו לה', ובחלק מהם
49 אסור לתת יותר מן השיעור שנקבע⁴³, ואף פוסק
50 הרמב"ם⁴⁴ "לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל
51 נכסיו, והעושה כן עובר על דעת הכתוב... אלא כל
52 המפזר ממונו במצוות אל יפזר יותר מחומש...".

ה.

לשיטת קורח נדרשת עבודה של "רצוא"

53 ההסבר לכלל זה הוא: בתורת החסידות⁴⁵ מבואר
54 ההבדל שבין כהנים לבין לויים, שמהותו של כהן היא
55 היותו איש החסד⁴⁶, ומהותם של הלויים היא גבורה.
56 וקורח שהיה לוי, חפץ במחלוקתו על כהונת אהרן

1 וכידוע, שהכל בהשגחה פרטית, ובמיוחד לפי דברי
2 ה"של"ה³⁵ שכל המועדים נרמזים בפרשיות התורה
3 הנקראות בסמוך להם, מובן, שמשמעות יום זה קשורה
4 למשמעותה של פרשת קורח.

5 לפי ההסבר דלעיל על מחלוקת קורח, ניתן לכאורה
6 להסביר בפשטות את הקשר ביניהם:

7 כשם שקורח לא התנגד לעצם ענין הכהונה,
8 להבדלתם של הכהנים מן העם, אלא מחלוקתו היתה,
9 כאמור, על כך שהם משפיעים ומעבירים קדושה זו אל
10 "כל העדה",

11 כך גם היה אצל אלו שהרבי סבל מהם כל כך
12 הרבה התנגדויות ורדיפות: הדבר שהפריע להם, ואשר
13 בגללו הם אסרו אותו, לא היה עצם עבודתו בתורה
14 ובמצוות לעצמו ובעצמו, אלא עבודתו למען
15 "הרבצת³⁶ התורה בכל מרחבי מדינתנו", בין כל
16 היהודים אשר חיו אז במדינה ההיא (=רוסיה).

17 ובדומה לכך היתה משמעות שחרורו בג' תמוז,
18 שהקדוש-ברוך-הוא הוכיח בגלוי לעין כל, שהרבי יכול
19 להמשיך בפעילות הרבצת התורה, כשם שהקדוש-
20 ברוך-הוא הסיר וביטל את ערעורו של קורח בזה שהוא
21 "כותב וחותר לך ומעלה בערכאין" את כהונת אהרן.

22 אך, לכאורה, אין זה בדומה לאמור לעיל: הרי ג'
23 תמוז לא היה עדיין שחרורו המלא של הרבי, אלא
24 שחרור ממאסר בלבד, שהרי הוא נשלח אז לגלות
25 ל"קאסטראמא", שבה הוא לא יכול היה להמשיך
26 בפעילות הרבצת התורה כראוי, והשחרור המלא
27 התרחש רק מאוחר יותר, ב"ב"י"ג תמוז, אם כי גם אז
28 היו עדיין קשיים, עד ליציאתו מן המדינה ההיא³⁷.

29 הכרחי לומר, שהדמיון שבין שחרור הרבי לבין
30 הענין של "כותב וחותר לך ומעלה בערכאין" כהונת

(42) מדרבנן עכ"פ, משא"כ מדאורייתא (ראה רמב"ם רפ"ה מהל' תרומות. הל' בכורים שם. רפ"ה שם. רפ"ז). ולהעיר מהמבואר לעיל ע' 179 ואילך שלכמה דיעות יש שיעור בניתנת תרומה, חלה כו' גם מדאורייתא. וש"נ.

(43) ואמחז"ל שלא לעשר אומדות (אבות א, טז. מנחות נד, ב).
(44) סוף הל' ערכין וחרמין.

(45) בהבא לקמן – ראה אזה"ת פרשתנו ע' תרפו. תרצב. אחרי ע' תקמא. יהל אור ע' קצ. ד"ה כל פטר רחם שם. המשך תער"ב ח"ב ע' א"מג. ועוד. וראה לקו"ת פרשתנו נד, ב ואילך. ספר הליקוטים בערכו (קרח).

(46) זח"ג קמה, ב. (וראה שם קעו, א. רמב, א. ח"א רמד, א). תניא רפ"ג.

(35) חלק תושב"כ ר"פ וישב.

(36) במכתב בעל הגאולה לחגיגת ימים אלה – טו סיון תרפ"ח (בסה"מ תרפ"ח ע' קמו – ועתה (תשל"ח) עה"פ בקונטרס בפ"ע).

(37) ראה ספר התולדות אדמו"ר מהוריי"ן (כפר חב"ד, תשל"ג) ח"ג.

(38) כולן מנויות בגמרא וכו' (ב"ק קי, ב. חולין קלג, ב. תוספתא חלה פ"ב. ספרי פרשתנו יח, ב) ברמב"ם ריש הל' בכורים.

(39) תרומות פ"ד מ"ג.

(40) חלה פ"ב מ"ז. ספרי שלח טו, כא הובא בפרש"י שם, ב.

(41) ראה תרומות פ"ד מ"ה. חולין קלו, ב. רמב"ם הל' תרומות פ"ג ה"ה (בתרומה). רפ"ה מהל' בכורים (חלה). אבל בנוגע לראשית הגז פסק שם פ"י ה"ח (חמ"ד (חולין שם) שדבריו שאמר כל גזי ראשית קיימין, גם בכורים נאמר שיעור מדרבנן אבל הרוצה לעשות כל שדה בכורים עושהו (בכורים פ"ב מ"ד. רמב"ם שם פ"ב הי"ז).

התחתונים הגשמיים נעשים כלי לאלקות, כי הקרבנות
 הרי יוצאים מגדר החולין, משייכותם לאדם למטה, ³⁰
 ונעשים ענין של קדושה – מקריבים אותם על המזבח. ³¹
 אך לא כן במתנות כהונה שאדם נותן מנכסיו ³²
 לכהן⁵⁰, והכהן אוכל זאת, ונעשה אצלו "למשחה – ³³
 לגדולה"⁵¹, "כדרך שהמלכים – אף לא-יהודים – ³⁴
 אוכלים"⁵², עד כדי כך שחלק ממתנות הכהונה, ³⁵
 הנוהגים גם בחוץ לארץ, נשארים חולין – ודוקא בכך ³⁶
 ניכר ומודגש שגם במצבם של הדברים שלמטה, ³⁷
 בהיותם חולין, הם שייכים לאלקות⁵³. ³⁸
³⁹

ו.

המעשר מדגיש את העלאת הגשמיות לקדושה יותר ממתנות כהונה

אך גם במתנות כהונה עדיין לא מודגש באופן ⁴⁰
 מושלם, שגם דברים תחתונים יכולים להתקשר ⁴¹
 לאלקות, במצב שבו הם שרויים, ב"מטה", כי: ⁴²
 (א) רוב מתנות כהונה⁵⁴, עשר במקדש וארבע ⁴³
 בירושלים, נעשות תחילה קודש ורק לאחר מכן חלה ⁴⁴
 החובה לתתן לכהן, והכהנים "משולחן גבוה קא ⁴⁵
 זכו"⁵⁵. כך גם תרומה, בכורים וחלה, יש בהם תחילה ⁴⁶
 הרמה ונתניה לה', ורק לאחר מכן הם ניתנים לכהן, ⁴⁷
 כפי שמדגישה התורה בפרשתנו⁵⁶ "ראשיתם אשר יתנו ⁴⁸
 לה' לך נתתים", "בכורי כל אשר בארצכם אשר יביאו ⁴⁹
 לה' לך יהיו"⁵⁷, "ותנו לה' תרומה"⁵⁸, ואפילו אצל גזל ⁵⁰
 הגר מתקיים תחילה "קנאו ה'", ורק לאחר מכן הוא ⁵¹
 ניתן לכהן⁵⁹. ⁵²
 (ב) גם יתר המתנות, עשר⁶⁰ בגבולין, הרי אלה הם ⁵³
 דברים שעוד בהיותם ברשות ישראל הם כבר שייכים ⁵⁴
 לכהן⁶¹, "כמתנות" זרוע לחיים וקיבה, שדה אחוזה, ⁵⁵
 שדה חרמים⁶², ⁵⁶

1 להגביר את הגבורות על החסדים, שהלויים יהיו
 2 במקום הכהנים.
 3 בעבודה הרוחנית של האדם, ההבדל בין חסד לבין
 4 גבורה הוא: חסד הוא השפעה מלמעלה למטה –
 5 "שוב" אל תוך העולם, וגבורה היא העלאה ממטה
 6 למעלה – "רצוא", יציאה מן העולם.
 7 שרשה של טענת קורח היה, שהעיקר הוא ענין
 8 הגבורה, העבודה הרוחנית של "רצוא" ועליה.
 9 קורח סבר שהתחתונים, כפי שהם במציאותם, אינם
 10 כלים לאלקות, ולכן צריכה להיות אצלם פעולה של
 11 רצוא – יציאה מהמצב של מטה, ועליה לאלקות.

12 דברים אלה אינם סתירה לנאמר לפני כן, ולמבואר
 13 במקום אחר⁴⁷, שמחלוקת קורח היתה על כך
 14 שהכהנים, ובמיוחד הכהן הגדול, מעוררים בכל ישראל
 15 הלך רוח של התרוממות על ידי עבודתם הרוחנית
 16 למטה בעולם⁴⁸ – שהרי כיון שהענין נובע מפעולתם
 17 של אהרן הכהן איש החסד המשפיע ו"ממשיך" אלקות
 18 מלמעלה למטה אל התחתון כפי שהוא במציאותו, הרי
 19 הוא מביא לידי כך, שההתעלות אצל ישראל אינה
 20 באופן של יציאה מן המטה, אלא שה"מטה" במצבו
 21 נעשה כלי לאלקות, בדומה ל"כל מעשיך", המעשים
 22 שלך, "לשם שמים", "בכל דרכיך", הדרכים שלך,
 23 "דעהו"⁴⁹.

24 ומסיבה זו, התשובה והתיקון למחלוקת קורח אינה
 25 באמצעות קרבנות וקדשים, הניתנים לגמרי לה', וצריך
 26 להקריבם על המזבח, אלא דוקא באמצעות מתנות
 27 כהונה:
 28 בהקרבנות הקרבנות, ובקדשים בכלל, כאשר היהודי
 29 מקדיש את נכסיו לה', אינו ניכר שכל הדברים

[המתורגם] ע' 33 ואילך.

(55) ב"ק יג, א. וש"נ.

(56) יח, יב (בתרומה).

(57) שם, יג (בכורים).

(58) שלח טו, כא (בחלה). ושם לפניו יט "תרימו תרומה לה'".

(59) ב"ק קט, ב. פרש"י נשא ה, ח. משא"כ בפ' שופטים (יח, ג"ד)

מפורש "וזה יהי משפט כהנים מאת העם גו' ראשית דגנך גו' וראשית

גו צאנך תתן לו".

(60) לחלוקה זו בגמ' ורמב"ם – גם תרומה וחלה שזכרו לפניו הם

המעשר בגבולין.

(61) ראה שו"ת הרשב"א (ח"א סי' יח. אבודרהם שער ג' ועוד) דאין

מברכין על מתנות כהונה משום דמשולחן גבוה קא זכו ולא משל

הבעלים. וראה אנצקלופדי' תלמודית ערך ברכת המצות.

(62) להעיר מבכורות (לב, סע"א. רמב"ם הל' ערכין וחרמין פ"ו ה"ה)

חרמים כל זמן שהן בבית בעלים ה"ה כהקדש לכל דבריהם כו'.

(47) לקו"ש ח"ח ע' 106 ואילך. ע' 116 ואילך. וש"נ.

(48) וי"ל שהמבואר לעיל בפנים בטענה של קרח שתחתונים כפי שהם
 במציאותם אינם כלים לאלקות ולכן צ"ל התנועה דרצוא, הוא הסתעפות
 והשתל' (במדר' נמוכה יותר), מטענתו שיש מעלה בכל העדה שעושים
 מעניני העולם כלים לאלקות, היינו ההבדלה בין עבודת הכהנים לכל
 העדה – המבואר בלקו"ש שם (הובא לעיל ס"ב).

(49) אבות פ"ב מ"ב. משלי ג, ו.

(50) הם נכסי כהן – ראה בכורים רפ"ב. מנחות עג, א. ובפרש"י שם.

ועוד.

(51) פרש"י בפרשתנו יח, ח.

(52) זבחים צא, א. וש"נ.

(53) להעיר ממה"צ להצ"צ מצות אכילת ק"ק לכהנים, ד"ה והוא
 עומד עליהם תרס"ג – שאכילת מזבח הו"ע הביור והעלאה מלמטלמ"ע
 ואכילת כהנים המשכה מלמעלמ"ט. ראה לקמן בפנים.

(54) בהבא לקמן – ראה לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 72, וש"נ. ח"ח

למטה, והם מדגישים ומבטאים ביחס ליתר הנכסים, 30
שנשארים אצל היהודי. 31

כיוון שאת מתנות הכהונה, וכן את המעשר, מקיים 32
היהודי מפני שאלה הן מצוות ה', לכן באמצעותם 33
בלבד לא מובע בשלמות, שגם דברים גשמיים, במצב 34
שבו הם נמצאים לגמרי בהגבלותיהם שלהם למטה 35
נעשים כלים לאלקות, וכפי שמוכן גם מדברי חז"ל, 36
אפילו לגבי צדקה, שלאחר הציווי על מעשרות הרי 37
חלק זה מממונו ומנכסיו אינו שייך לאדם מלכתחילה, 38
אלא הוא כפקדון אצלו⁷³, 39

אך כאשר ההפרשה והנתינה של מתנות כהונה 40
ומעשר מדגישה, שלמרות שנשאר שייך לאדם, 41
לצרכיו, להשתמש בהם, הרי זה משום שהקדוש-ברוך- 42
הוא נתן אותם לו – ודוקא משום כך הם מנוצלים 43
על-ידו למטה באופן שהקדוש-ברוך-הוא רוצה – 44
דוקא על-ידי-זה הוא מגלה שהדברים הגשמיים 45
ממש כפי שהם נשארים רכושו של האדם לחלוטין, 46
בבחינת "תחתונים", נעשים בפנימיותם קשורים 47
לאלקות, באופן של "בכל דרכיך דעהו"⁷⁴. 48

ועל-ידי-זה מושגת השלימות של "דירה לו יתברך 49
בתחתונים"⁷⁵. 50

ואפשר לומר, שזוהי הסיבה לכך שהן במתנות 51
כהונה והן במעשר נקבע שיעור מסויים, ואסור לאדם 52
לתת את כל נכסיו, כי ההתקשרות לאלקות בנכסים אלו 53
היא באופן שונה מאשר בחלק שהוא חייב לתת. ולכן 54
חז"ל התורה על ממונם של ישראל⁷⁶, כדי שממון זה 55
"יתברר" ויזדכך באופן המתאים לו. 56

ה.

שלוש הדרגות באחדות ה' - בהתאם לשלושת הענינים דלעיל

מעין שלושת הענינים והדרגות הללו – קדשים 57

1 [בנוסף לכך, ש"מתנות" ו"שדה אחוזה"⁶³ אינם
2 נזכרים במפורש בפרשתנו⁶⁴. וכדברי חז"ל⁶⁵, קשור
3 ענין ה"מתנות" למעשה פיננס, שהיה מאוחר יותר⁶⁶].

4 לפיכך מוזכר בהמשך לכך בפרשה גם המעשר
5 (ללויים, אשר: א) גם לאחר הברדת המעשר ונתינתו
6 ללוי⁶⁷ הוא נשאר חולין גמורים⁶⁸, ש"אין בו קדושה
7 כלל" והוא מותר לזרים⁶⁹. ב) אין זה חלק מסויים
8 השייך ללוי גם לפני הפרשת היהודי.

9 וכך מודגש יותר שגם דבר שהוא חול לחלוטין,
10 "תחתונים" ממש, קשור עם הקדוש-ברוך-הוא בכך
11 שהוא ניתן ללוי, אשר "ה' הוא נחלתו"⁷⁰.

ז.

עבודת היהודי שמקורה מלמעלה אינה מספקת

12 אחת הטענות שבה פתח קורח את מחלוקתו על
13 כהונת אהרן היתה: "טלית שכולה תכלת מהו שתהא
14 פטורה מן הציצית"⁷¹. בתורת החסידות⁷² מבוארת
15 טענתו: הטלית, לבוש, שכולה תכלת, מצביעה על
16 בחינת "מקיף", והענין של מקיף אינו זקוק לציצית,
17 חוטים הנמשכים ממנו – המשכה בפנימיות. בכך רצה
18 קורח להביע את מחלוקתו על כהונת אהרן, כפי
19 שמבואר בהרחבה בתורת החסידות.

20 בעבודת ה', בדקות, משמעות הדברים היא (גם):
21 כאשר העבודה של זיכרון מציאותו הגשמית של היהודי
22 נובעת מהמשכת האור מלמעלה, ולא מצד האדם
23 העובד ממטה למעלה, הרי למרות שהוא מתאחד עם
24 אלקות, הרי כיוון שהענין בא מלמעלה, הרי זה ביחס
25 למציאותו ענין של "מקיף" – חסרה ההמשכה
26 בפנימיות, הנעשית מצד מציאותו של היהודי העובד.

27 ולפי זה יש לומר, שבדקות גם הענין של מעשר
28 עדיין אינו תיקון מספיק למחלוקתו של קורח, אלא יש
29 צורך גם בענין שמתנות כהונה ומעשר משפיעים

(63) שחולין הם – רמב"ם ה' בכורים פ"א ה"ו. וראה בהנסמן בהערה שלפניו.

(64) ראה רמב"ן שופטים יח, ג. ושם כי (בפרשתנו) הזכיר כל אשר נתן לו בקדוש, אבל הזרוע כו' הן חולין גמורים כו'.

(65) ראה חולין קלד, ב. ספרי ופרש"י שופטים יח, ג. וראה רמב"ן שופטים שם. מלבי"ם שם. ועוד.

(66) ומש"כ ע"ז (יח, כד) "אשר ירימו לה' תרומה" – ראה פרש"י שם (מספרי) "הכתוב קראו תרומה עד שפירש ממנו תרומת מעשר".

ולהעיר מספרי יח, כא: אף זו קנאה השם כו'.

(68) פרש"י פרשתנו יח, ל.

(69) רמב"ם ה' מעשר פ"א ה"ב.

(70) שופטים יח, ב.

(71) במדב"ר פ"ח, ג. תנחומא פרשתנו ב. ועוד.

(72) ראה לקו"ת שלח מו, ג. ריש פרשתנו. אוה"ת שלח ע' תקעה בפרשתנו. ראה ספר הליקוטים להארז"ל שם. המשך תרס"ו ע' רפ"ג. המשך תער"ב שם (א"מד). ובכ"מ.

(73) ראה ד"ה א"ר שמואל בר נחמני תר"ץ פ"ג (נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א קיט, א).

(74) עיין תניא ספ"ג.

(75) ראה גם לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 76 ואילך. ח"כ ע' 335.

(76) ראה רמב"ם סוף ה' ערכין וחרמין (ר"ה כו, א. וש"ע). ולהעיר מכש"ט סי' ר"ח. צוואת הריב"ש סי' ק"ט. או"ת להה"מ קא, ד. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 245.

והיהדות השפיעה גם על ה"תחתונים" שאסרו אותו, 31
 שגם הם יסכימו לכך, שהרי אז יצא הרבי בגלוי מד' 32
 אמותיהם (גם אם במדינה ההיא בכלל הם פעלו נגד 33
 יהודים ויהדות). 34

דוקא בג' תמוז, כאשר הם שלחו אותו לגלות 35
 בקאסטראמא, ובנסעו לשם, אף לפני הגיעו לשם ארגן 36
 ששם יאספו ילדים ויפתחו "חדר", תיקן מקוה- 37
 טהרה⁸¹, ואמר שם דברי חסידות⁸², וכדומה – 38
 דוקא בזה הודגש שגם ה"תחתונים" ממש, בדרגתם 39
 הנחותה ביותר, בעוד הם מחזיקים את הרבי בגלות, 40
 "מסכימים" עם הפצת התורה והיהדות של הרבי – 41
 בדומה לתיקון המושלם שהסיר וביטל את מחלוקת 42
 קורח, שגם דברים גשמיים, במצב שבו הם שרויים, של 43
 "תחתונים" ממש, הם בפנימיותם – אלקות. 44

י.

השאלות על דברי הרבי הרי"צ לפני יציאתו לקאסטראמא

לפי כל האמור לעיל, יש לומר, ששלושת הענינים 45
 הללו, אשר ביטלו ותיקנו את מחלוקת קורח, רומזים 46
 באופן כללי לדברי התורה שאמר הרבי בהשתחררו מן 47
 המאסר, לפני נסיעתו לקאסטראמא⁸³, ואלה דבריו 48
 (בתרגום חפשי): 49

"אנו מבקשים מה' יתברך, "יהי ה' אלקינו עמנו 50
 כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו"⁸⁴, שה' 51
 יתברך יהיה עמנו כאשר היה עם אבותינו, אף שאין 52
 אנו כאבותינו, אשר היו בעלי מסירות נפש בפועל 53
 ממש למען תורה ומצוות וכו'". 54

ולכאורה, צריך להבין: א) מדוע לשון הבקשה היא 55
 "יהי ה' אלקינו עמנו..."? מובנת הזכרת שם הוי', 56
 שמשמעותו שהקדוש-ברוך-הוא הוא ה' הווה ויהיה 57
 ברגע אחד⁸⁵, שם זה מורה על דרגת אלקות הנעלית 58
 מן העולם, ולכן יש צורך להוסיף ולציין שהוא "עמנו". 59
 אך לא כן שם אלקים שמשמעותו היא שהקדוש-ברוך- 60
 הוא הוא "תקיף ואמיץ אשר לו היכולת בעליונים 61

1 ממש, רוב ועיקר מתנות כהונה ומעשר, והנכסים
 2 שנשארים אצל האדם – ניתן למצוא בדרגות
 3 שבאחדות ה': הענין של יחוד "הוי' אחד" ממטה
 4 למעלה, הוי' אחד ממעלה למטה⁷⁷, איחוד בין "יחודא
 5 עילאה" ל"יחודא תתאה"⁷⁸.

6 הענין של הוי' אחד באופן של עליה ממטה למעלה
 7 הוא, שגם לאחר התהוות העולמות, בטלים העולמות
 8 לגמרי בדיוק כלפני התהוותם. כלומר, לאמיתו של
 9 דבר, הנבראים אינם מציאות כלל, ומציאותם האמיתית
 10 היא כפי שהם למעלה, בעולם האצילות.

11 מזה נוצרת עבודה רוחנית של פרישה מעניני
 12 העולם – חיי הצדיקים ועבודתם⁷⁹, אשר הם מובדלים
 13 מענינים גשמיים.

14 האופן השני של "הוי"ה אחד (בדרך המשכה)
 15 מלמעלה למטה⁸⁰ הוא שהאלקות "מתלבשת" בתוך
 16 כל דבר. כלומר, העולם הוא מציאות קיימת, אך
 17 מציאות זו עצמה היא אלקות. מדרגה זו של יחוד
 18 נוצרת עבודה רוחנית של התעסקות בדברים גשמיים,
 19 ולא של היתקנות מהם – האדם נהנה מהדבר הגשמי,
 20 אך הנאתו היא הנאה אלקית.

21 אך גם יחוד זה, למרות שהוא עם הדבר הגשמי,
 22 ניכר שאלה הם שני דברים שונים שהתאחדו – אלקות
 23 והגשמיות,

24 ואילו מצד האיחוד של "יחודא עילאה" ו"יחודא
 25 תתאה" ניכר שהמציאות הגשמית והעשייה הגשמית,
 26 ההנאה, נעשים אלקות.

ט.

דוקא בג' תמוז מתבטאת השפעת האלקות על הגשמיות ממש

27 לפי כל האמור לעיל ניתן להסביר את הקשר של
 28 ג' בתמוז במיוחד, לפרשת קורח:

29 ב"ב וי"ג תמוז, כאשר שחררו את הרבי לגמרי, גם
 30 מן הגלות בקאסטראמא, לא ניכר בגלוי שהפצת התורה

(80) ואופן זה הוא במדר"י נעלית יותר מאופן הא' (המשך שם ע' רמב).

(81) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1063.

(82) ד"ה גפן ממצרים – נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א ע' 352.

(83) נדפס שם ע' 350.

(84) מ"א ח, נ.

(85) טשו"ע (וארה"ז) או"ח סי' נ' (ס"ג) – שער היחודה"א פ"ז.

(77) להעיר מאוה"ת פרשתנו ע' תרצו "אבל קרח רצה שישאר
 ההבדלה וזהו מחלוקת והבדל שאינה לש"ש שלא יתיחדו זו"ג כו' אבל
 שמאי והלל מחלוקת לש"ש יחוד זו"ג רק ביחוד זה יש מלמעלמ"ט
 ומלמטלמ"ע כו'". וראה שם ד"ה להבין בסופו (ע' תשד ואילך).

(78) הבבא לקמן – ראה המשך תרס"ו ס"ע קג ואילך. ע' רכח. רמב.
 תורת שלום ע' 51 ואילך. 184 ואילך (וראה שם ע' 196 ואילך כי אופנים
 אלו בעצמות). וראה ד"ה סמוכים לעד פרי"ת פ"ב בהגה"ה.

(79) ראה אגה"ק סכ"ז בהביאור.

וכן הוא אומר "יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם
אבותינו". כלומר, הוא חפץ להביא את ענין הגאולה
גם ל"פועלים רעים".

יב.

שלוש הדרגות ב"יהי ה' אלקינו עמנו..."

לפי זה ניתן להסביר, שבענין של "יהי ה' אלקינו
עמנו..." יש שלוש דרגות, ויש לומר שהן במקביל
לשלוש הדרגות שהוזכרו לעיל:

(א) "הוי" (נהיה) אלקינו – שהקדוש-ברוך-הוא
הוא כוחנו וחיותנו, כלומר, שכל מציאותו של האדם
וכחו וחיותו בגלוי הם אלקות.

(ב) "ה' אלקינו עמנו" – האדם הוא כמציאות
בפני-עצמו, אלא שהקדוש-ברוך-הוא "עמו". אך עצם
העובדה ש"אלקינו" הוא "עמנו" מהווה הוכחה לכך
שהוא קשור לאלקות.

(ג) "אל יעזבנו ואל יטשנו": כדי לגרום לכך שגם
אצל יהודים שהם בכחינת "תחתונים" ממש – בשם
ישראל יכונה – שאין נראה אצלם כלל הקשר
לאלקות⁸⁸, יהיה ענין הגאולה, מוסיף הרבי "כאשר
היה עם אבותינו, אף שאין אנו כאבותינו..." – וכוונתו
היתה לרמוז לפירוש המדרש כדלעיל⁸⁹, ובוהו הוא גרם
שגם אצל ה"פועלים רעים" תהיה לפחות תחושה של
"אל יעזבנו ואל יטשנו" – שגם במצב זה שבו הם
נמצאים, ניכר שאין הם מנותקים ועוזבים ח"ו על-ידי
הקדוש-ברוך-הוא.

ודוקא בזה מודגש שגם ה"תחתונים" במציאותם
הגלויה קשורים לאלקות. שבכל דרגה שיהודי שרוי
בה, מהותו האמיתית והפנימית היא אלקות. ובלשונו
של הרבי⁷⁹: כל איש ישראל "מבלי התחשב עם מצבו
הפרטי בשמירת וקיום המצוות, לבו תמים עם ה'
ותורתו".

וזה השפיע גם על ה"תחתונים" שבעולם, ואף על
אלה אשר אסרו אותו, שגם במצבם שלהם הם יסכימו
להפצת התורה על-ידי הרבי, ועד כדי סיועם לשחרורו
וגאולתו כפשוטה.

1 ובתחתונים⁷⁸, ומשמעות הביטוי "אלקינו" הוא
2 שהקדוש-ברוך-הוא עמנו – ולכאורה לא הכרחי
3 להוסיף את המילה "עמנו", או שצריך היה לומר "יהי
4 ה' עמנו"?

5 (ב) הבקשה "יהי ה' אלקינו עמנו" נעלית לאין ערוך
6 מן הבקשה "אל יעזבנו ואל יטשנו".

7 (ג) הרבי אמר "אף שאין אנו כאבותינו, אשר היו
8 בעלי מסירות נפש בפועל ממש למען תורה ומצוות".
9 ולכאורה: אצל הרבי היתה באותה תקופה מסירות נפש
10 בפועל, ואף בהיותו במאסר ולאחר מכן. וגם אם נאמר
11 שעקב ענותנותו של הרבי הוא סבר ש"מסירות הנפש
12 שלו אינה כמסירות הנפש של "אבותינו", בכל זאת
13 הוא לא היה צריך להתבטא בסגנון זה "אף שאין אנו
14 כאבותינו, אשר היו בעלי מסירות נפש בפועל ממש",
15 שמשמעותו שוללת לגמרי את מסירות הנפש שלו
16 בפועל ממש.

יא.

הרבי הרי"צ רצה להביא את ענין הגאולה לכל
יהודי

17 ההסבר לכך הוא: הרבי רצה להביא את ענין
18 הגאולה אל כל ישראל, ואף אל אלה אשר "בשם
19 ישראל יכונה"⁸⁶, ולכן הוא ציטט דוקא את לשון
20 הפסוק "יהי ה' אלקינו עמנו" עם ההוספה "אף שאין
21 אנו כאבותינו..." כלומר, שגם לגבי יהודים אשר אינם
22 דומים לאבותינו, ואשר אצלם אין מסירות נפש בפועל
23 עבור תורה ומצוות, יהיה "הוי" אלקינו עמנו כאשר
24 היה עם אבותינו".

25 ולפי האמור לעיל, שהרי רצה להביא את ענין
26 הגאולה גם אל אלה אשר רק "בשם ישראל יכונה", בלי
27 להתחשב במצבם בשמירת תורה ומצוות, ניתן לומר,
28 שבהוסיפו "על אף שאין אנו כאבותינו" התכוון הרבי
29 לרמוז לפירוש על המדרש⁸⁷ "וכן שלמה אומר לפני
30 הקדוש-ברוך-הוא, מלך שהוא שוכר פועלים והן עושין
31 מלאכתן יפה ונותן להם שכרן, מה שבח יש למלך,
32 ואימתי הוא משובח, כשישכור פועלים רעים שאין
33 עושין מלאכתן ונותן להן שכרן וזו היא טובה גדולה,

רפ"ג. וראה ד"ה יהי ה"א תש"י בסופו) – כי ענין המסנ"פ הרי"ז דבר
השוה בכאור"א מישראל (ראה תניא פי"ח. ואדרבה מעלה יתירה ברור
דעקבתא דמשיחא שמקיימים התומ"צ במסנ"פ – ראה סה"מ קונטרסים
ח"א ע' 106 ואילך. סה"מ תש"י ע' 237. תש"ט ע' 122. ועוד) – וגם
זה לא נראה בהם.

86) מכתב הנ"ל דט"ו סיון. וראה לקו"ש ח"ח ע' 329 ואילך, וש"נ.

87) מדרש תהלים כו.

88) ראה לקו"ש שם.

89) וי"ל שלכן אמר מעלת אבותינו שהם היו "בעלי מסירת נפש
בפועל ממש" – אף שאבותינו בכלל מורה על עבודת המחין (ראה תניא

5 כמשמעות השניה של "יהי" "אל יעזבנו ואל יטשנו"
6 – שיקויים "יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם
7 אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו, ולכל בני ישראל יהיה
8 אור ברוחניות ובגשמיות"⁹¹.

(משיחות ש"פ קורח, ג' תמוז תשכ"ד).

"ט כסלו, תשכ"ה. יום ג' פ' קורח תשל"ז)

פכ"ט.

91) סיום לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחות ג' תמוז ה"ל.

1 כיוון שהימים האלו נזכרים (עד כדי) ונעשים⁹⁰, יש
2 לכל אחד ולכולם – עמנו – הוראה ונתינת כח מיום ג'
3 בתמוז, שלא להירתע עקב ההפרעות והעיכובים
4 המונעים הפצת תורה ויהדות, ואף ניתנה ההבטחה –

90) כידוע פ"י האריז"ל אשר כשהם "נזכרים" כדבעי הם "נעשים"

(ראה רמ"ז בספר תיקון שובבים. הובא ונתבאר בספר לב דוד (להחיד"א)

המשך ביאור למו' ערכין ליום חמישי עמ' ב

40 נדבה אפשר היה להקריבו, ואפשר להוכיח שיש שירה על עולת
41 נדבת ציבור.
42 חוזרת ומקשה הגמרא: **אָמַר רַבָּא וְאִיתִימָא רַב אַשֵּׁי וְתַסְבְּרָא**
43 – וכי סבור אתה לומר שהיתה זו שירה גמורה על הקרבן שמכך
44 אתה מוכיח שעולת נדבה טעונה שירה, והרי **שִׁירָה דִּיּוֹמִיָּה** –
45 השיר של אותו יום, שיום ראשון היה, הוא המזמור 'לֵה' הַאֲרִיץ
46 וּמְלוֹאֲהָ' (תהילים כד), ואילו הפסוק **וַיִּשָּׁב עֲלֵיהֶם אֵת אוֹנֶם**
47 **בְּשִׁיר דָּרְבָעָה בְּשַׁבַּת הוּא נִמְצָא**, במזמור 'אל נקמות ה' (שם)
48 (צד). **אֵלָּא** ודאי לא היתה זו שירה אלא **אֵילִיָּא בְּעֵלְמָא הוּא**
49 **דְּנִפְל לְהוּ בְּפוֹמִיָּהוּ** – קינה נפלה בפייהם, ואין מכאן ראיה
50 לשירה על עולת נדבה.

51 מקשה הגמרא: **וְהָא** – והרי היו הלויים **עוֹמְדִין עַל דוֹבְנָן** בשעת
52 אמירת המזמור **קְתַנְי בְּרִייתָא**, ומשמע שעלו בשביל לשיר,
53 ובודאי עלו משום קרבן ולא משום קינה, ואם כן תפשוט
54 שאומרים שירה על עולת נדבה של ציבור. דוחה הגמרא: נכון
55 הוא שעלו לדוכן משום שירה, אבל אין מכך ראיה לשירה על
56 עולת נדבה, **וּבְדַרְיָשׁ לְקִישׁ דְּאָמַר, אוֹמַר שִׁירָה שְׁלֵא עַל**
57 **תְּקַרְבָּן**, כלומר, מה ששרו לא היה זה על הקרבן כלל, כיון
58 שאפשר לומר שירה בכל זמן, ומשום רשות.

59 שואלת הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כך, שאומרים שירה אף שלא על
60 קרבן כלל, **בְּעוֹלַת נְדָבָה נְמִי לִימָא שִׁירָה**, שאין זה גרוע משירה
61 שלא על הקרבן, ותפשוט מכך שאומרים שירה על עולת נדבה.
62 מתרצת הגמרא: אין אומרים שירה על עולת נדבה משום שאם
63 יאמרו **נִפְיָא מִיָּנָה חוֹרְבָא** – ייצא מכך מכשול, שטעם דברי ריש
64 לקיש הוא משום שאומרים שירה גם ברשות ולא רק בחובה,
65 וכשיראו שאומרים שירה על עולת נדבה ויתלו שהוא משום
66 רשות יבואו לומר שאמירת שירה על עולת חובה היא גם רשות
67 ולא חובה, ולכן אין אומרים שירה כלל על עולת נדבה.

68 מבררת הגמרא: **מָאִי הָיָה עֲלָהּ**, האם אומרים שירה על עולת
69 נדבה או לא. פושטת הגמרא: **תָּא שְׁמַע, דְּתַנִּי רַב מְרִי בְּרִיָּה**
70 **דְּרַב כְּהֵנָא**, נאמר (במדבר י') לגבי שירה 'עַל עוֹלוֹתֵיכֶם וְעַל
71 **זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם**, מקיש שלמים לעולה לענין שירה, מָה עוֹלָה
72 היא לעולם קוֹדֵשׁ קְדָשִׁים אִף שְׁלָמִים שנאמר בהם שירה הם
73 רק של קוֹדֵשׁ קְדָשִׁים, דהיינו כבשים הקרבים בחג השבועות,
74 שנאמר בהם (ויקרא כג כ') 'קֹדֵשׁ יִהְיֶה לָּהּ לִפְנֵי לַלְמַדְנֵי שָׁהִם
75 קְדָשִׁי קְדָשִׁים. וְהִקִּישׁ עוֹלָה לְשַׁלְמִים לומר וּמָה שְׁלָמִים שנאמרו
76 כֹּאן קְבוּעַ לָהֶם זְמַן, שכבשי עצרת זמן שלהם הוא בחג
77 השבועות, אִף עוֹלָה דוקא שקְבוּעַ לָהּ זְמַן, שבאה בחובה, אבל
78 בנדבה שאין קבוע לה זמן אין אומרים עליה שירה.

1 כבוד הציבור, כך גם חזקיהו נטל רשות מבית דין קודם שצויה
2 להקריבו. וממשיכה הגמרא: **הֲשִׁתָּא דְּתַתִּית לְהָכִי** – עכשיו
3 שבאת לתירוץ זה, ששאל מפני כבוד הציבור ולא משום שלא
4 היה יודע, אין צריך להעמיד בכבש הבא עם העומר, ש**אִפְּיִלוּ**
5 **תִּימָא** שמדובר בעולת חובה של תמיד, לא יקשה מדוע שאל
6 אם טעון שירה, כיון ששאל את בית דין מִיָּדֵי הָהוּא אֲשֶׁלִּיָּהּ
7 **דְּצִיבּוֹרָא דְּמְמִלְיָהּ** ומפני כבוד הציבור, ולא משום שלא היה
8 יודע.

9 חוזרת הגמרא להביא ראיה אם אומרים שיר על עולת נדבה:
10 **תָּא שְׁמַע, רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר מְנַלְגִּילִין זְכוֹת לְיוֹם זָכָא** – מזמן
11 הקב"ה מאורעות טובים לישראל ליום שקרו בו כבר דברים
12 טובים, כגון שבניסן נגאלו ממצרים ובניסן עתידים להיגאל
13 לעתיד לבא, וּמְנַלְגִּילִים חוֹבָה לְיוֹם תִּיבִי – ליום שכבר קרו בו
14 דברים רעים, כגון תשעה באב, שבכו בו העדה בשוב המרגלים
15 מתור את הארץ והוציאו דיבתה רעה, ובו חרב בית המקדש.
16 **אָמְרוּ חַכְמַיִם, בְּשִׁחְרַב תְּבִית בְּרִיאֵי שׁוֹנָה, אוֹתוּ הַיּוֹם תִּשְׁעָה**
17 **בְּאֵב הָיָה, וּמוֹצָאֵי שַׁבַּת הָיָה** – יום ראשון, וּמוֹצָאֵי שַׁבְּעִית
18 הָיָה – שנה שמינית, ובאותו הזמן **מִשְׁמַרְתּוּ שֶׁל הַיּוֹרֵיב**
19 הָיָה, והיו **בְּהַנִּים וְלוֹיִם עוֹמְדִים עַל דוֹבְנָן וְאוֹמְרִים שִׁירָה**.
20 **וּמָה שִׁירָה אָמְרוּ**, התחילו לומר הפסוק **וַיִּשָּׁב עֲלֵיהֶם אֵת אוֹנֶם**
21 **וּבְרָעָתָם יַצְמִיתֵם** (תהילים צד כג) **וְלֹא הִסְפִּיקוּ לְהַמְשִׁיךְ**
22 **הַפְּסוּק וְלוֹמַר 'צְמִיתֵם ה' אֱלֹהֵינוּ עַד שְׁכָאָה גוֹיִם וּבְכַשׁוּם. וְכֵן**
23 **בְּשִׁנְיָה** – וכן בחורבן בית שני, ביום תשעה באב היה, ביום ראשון
24 בשבת, ובשמינית היה. מבררת הגמרא: **הָאִי שִׁירָה שֶׁשֶׂרוּ**
25 **כִּשְׁנַכְּנָסוּ הַאוֹיְבִים, מָאִי עֲבִידְתִּיהּ** – מה ענינה, כלומר, על איזה
26 קרבן נאמרה, **לִימָא** – אם נאמר שזוהי שירה **דְּעוֹלַת חוֹבָה**
27 של קרבן התמיד, מִי הוּאִי – האם היתה עולת חובה קרבה
28 בתשעה באב באותה שנה, והרי כבר **בְּשִׁעָה עֶשֶׂר בְּתַמוּז בְּמַל**
29 **הַתְּמִיד**, ומשום שלא היו להם כבשים להקריב מחמת המזור,
30 **אֵלָּא לָאוּ דְּעוֹלַת נְדָבָה**, והיו אומרים שירה עליה. תפשוט מכאן
31 שאומרים שירה על עולת נדבת ציבור.

32 מקשה הגמרא: **וְתַסְבְּרָא** – וכי סבור אתה לומר ששרו על עולת
33 נדבה, **מָאִי שְׁנָא** אם נעמיד שהיתה זו שירה **דְּעוֹלַת חוֹבָה** של
34 קרבן התמיד, **דְּלָא הוּאִי** – שאומר אתה שלא היתה מחמת
35 המזור, **וּמָאִי שְׁנָא דְּעוֹלַת נְדָבָה, דְּהוּאִי** – שאומר אתה
36 שהיתה להם, והרי לא היו כבשים מצויים, בין לחובה בין לנדבה.
37 מתרצת הגמרא: **הָאִי לָאוּ קְשִׁיָּא, בְּן בְּקָר אֲקָרָאִי בְּעֵלְמָא הוּא**
38 **דְּאִיתְרַמְיָא לְהוּ** – מקרה היה שנודמן להם בן בקר, ולקרבן
39 התמיד אי אפשר היה להקריבו, שאין קרב אלא כבש, ולעולת

ילקוט לוי יצחק על התורה

**בראשית מ, א - ויהי אחר הדברים האלה חטאו
מושקה מלך מצרים והאפה לאדניהם למלך מצרים**

מא

רמזים דשרי פרעה "טבחים, משקים, אופים" ר"ת "טמא"
בג"נ, דמאחוריים דינה מסתעפים דינים וכו'

ידוע¹ בענין ג' שרי פרעה, טבחים, משקים, אופים,
ר"ת טמ"א² ג' נ'.

כי הנה לנגד הנ' שערי בינה, יש לעומתם נ' שערי

טומאה³, העץ דהמן שהי' גבוה⁴ נ' אמה.
גם אות נ' רומז על נפילה כמאמר רז"ל⁵ מפני מה לא
נאמרה נ' באשרי כו'.

ואות נ' הוא האות המרכזי, באותיות⁶ כמנפ"ץ⁷,
שרומז על תוקף הגבורות.

וכידוע שמאחוריים⁸ דינה מסתעפים דינין, ועיין
בע"ח⁹ שער הזיווגים פ"ו ע"ש, זהו שבנ' דבנין¹⁰ יכול
להיות טומאה ח"ו, טמ"א ג' נ'.

והוא אחוריים דמוחין שעל שם בינה יחשבו, שהם

(3 מרמוז כאן כמה דוגמאות בענין נ' שערי טומאה:

(א) טמ"א בג"נ.

(ב) עץ דהמן נ' אמה.

(ג) נ' רומז על נפילה.

(ד) נ' האות המרכזי דאותיות הסופיות כמנפ"ץ - בחי' גבורות.

(ה) רמז במשנה (כלים פכ"ט, מ"ג) דעד חמישים טפחים חוט של כלי
הבנין ממשך טומאה.

(ו) יש נ' שערי בינה, ומבחי' אחוריים דינה מסתעפין דינין.

(4) אסתר ה, יד. ראה תורה אור מגילת אסתר צג, ד. אור התורה פרשת
וארא עמוד ב'תקצה. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סוף סימן פג.

(5) ברכות ד, ב.

(6) "כמנפ"ץ" הם האותיות הסופיות בהאלף בית, והם נקראים בכלל
(מגילה ב:) "מנצפ"ץ" (ראה הערה 7), וכידוע אותיות מנצפ"ץ
הוא בחי' גבורות, וראה מאורי אור מע' גבורה וז"ל: מנצפ"ץ הם
ה' גבורות, ולכן באים בסוף התיבה לתת גבול ומדה כי כן טבע
הגבורות, ע"ש. תניא - שער היחוד והאמונה פ"ד. וראה תורת לוי
יצחק - חידושים וביאורים בש"ס עמוד רכו דהוא גימטריא "גבורה
דין". לקוט לוי יצחק הערות לזוהר שמות-דברים עמוד שמ. ועוד.

(7) ראה תורת לוי יצחק חידושים וביאורים לש"ס עמוד קלד, דסדר
האותיות "מנצפ"ץ" מרמוז להפסוק 'ה' מלך ה' מלך ה' ימלך לעולם
ועד, "אותיות מנ" בגי' מלך", "אות צ" בגימטריא מלך", ואותיות
"פך" בגימטריא "מלך", ולכן כתיב בסדר "מנצפ"ץ, ולא כמנפ"ץ
כסדר האותיות ע"ש. (פרי עץ חיים שער הזמירות פ"ג).

(8) כמבואר בחסידות, דבחי' חכמה הוא אמונה (ראה תניא פרק לה
בהגהה) דהאדם מבטל דעתו ושכלו ומוסר את עצמו כלו לה' - אמונה
טהורה, משא"כ בחי' "בינה" הוא בחי' ודרגא שהאדם משיג ומבין
אלקות לפי מציאותו ושכלו, ויכול להשתלשל מזה יניקת החיצונים
ודינים. וזהו שהוא מאחוריים דינה. וראה תניא - אגרת הקודש -
פרק יט (סוף עמוד קכח).

(9) שער טו. ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן רטו.

(10) מרמוז למ"ש במשנה (כלים פרק כט משנה ג) "של בנין חמשים
אמה, יתר מכאן אם רצה לקיים טהור". המשנה דנה אם החוט הקשור
להכלי שהבונים והפועלים משתמשים בו נחשב כחלק מהכלי, ואם
נטמא הכלי נטמא החוט, ואם נטמא החוט גם הכלי טמא, וכל זה
הוא כשיש במדת החוט נ' טפחים, דרך עד נ' צירין הכלי להחוט
כדי להשתמש בו אבל אם החוט הוא יותר מחמשים, היינו נ"א, אזי
אם נטמא הטפח הניא לא נטמא הכלי, נמצא דעד מספר נ' מקבל
וממשך הטומאה. ע"ש.

(11) טמא בגימטריא נ': ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סימן
סו. סז. סח.

(1) ג' שרי פרעה: ראה ספר המאמרים תש"ד עמוד 92 ואילך וז"ל:
דהנה בגרון יש ג' אברים והם קנה ושט ורידין, והנה הגרון והצואר
בגוף האדם הוא מקום צר המחבר את הראש והגוף, וענינם ברוחני,
הנה הגרון הוא מקום מיצר וזהו מצרים מיצר מי, דהנה כתיב (ישעי'
מ, כו) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, דמי הוא בינה ואלה הן
המדות, ומי ברא אלה דגילוי המדות הוא ע"י בינה דכאשר מתבונן
באיזה השגה הרי נולד בו מדה המתאימה להשגה ההיא, אמנם כ"ז
הוא כאשר ההשגה דינה באה אל הלב להוליד את המדה המתאמת
להשגה ההיא, והליכת ההשגה מן המוח אל הלב הוא דרך מיצר
הגרון וזהו מצרים מיצר מי, ובמיצר הגרון ברוחניות יש ג' שרי
פרעה, שר המשקים שר האופים ושר הטבחים.

והנה שר המשקים זהו הקנה, כי בקנה יש גידי המוח שממנו נמשך
לחלוחית המוח ללב ולריאה וכמאשר"ל (חולין דף מ"ה ע"ב) תלת
קני הוו, חד פריש לליבא וחד פריש לכבדא וחד פריש לריאה, ולכן
נק' שר המשקים לפי ששואב את הלחלוחית של המוח ומביאה ללב
ולריאה, והנה כמו שהמים מצמיחים כל מיני תענוג.

[...] ושר הטבחים הן ורידין, והנה בגוף האדם הורדין הם כלים
וצנורות שבהם נמשך הדם מהלב ועולה למוח בראש וכן נמשך לכל
האברים, וענינו בעבודה רוחני הוא רתיחת הדמים וכו', דלעו"ז היינו
התאות זרות וכו', כי קנה הוא האהבה הנמשכת כמים היינו אהבה
שעיקרה בתענוגים, ושר הטבחים הוא האהבה שעיקרה ברשפי אש.

[...] ושר האופים הו"ע הדיבור, כי שר האופים הוא הושט שהוא
הממוצע בין קנה לורידין וכולל שניהם, כי הורידין הן כלי הדם והדם
נעשה מהמאכל שעובר דרך הושט, וכן המים ג"כ באים דרך הושט
והו"ע הדבור שכלול ממים ואש ונמשך מן המוח והלב, דהדבור
משרת המוח והלב, וזהו"ע האמורי, דאמורי הוא לשון אמירה ודבור
ויש אמורי דלעו"ז והוא הדבור דלעו"ז, דהדבור הוא עיקר הקלי'
וכמא' סימן לשטות מלין וכידוע דהדבור דלעו"ז גרוע במאד ונוגע
בפנימי הנפש, ל"מ דבורים האסורים, אלא אפילו דברים בטלים
נוגע ג"כ הרבה, וכידוע דריבוי המח"ז והרהורים רעים באים מריבוי
דברים בטלים, וזהו"ע שר האופים דלעו"ז, ע"ש.

ראה לעיל סימן כט הערה 14.

(2) ראה גם לקוטי לוי יצחק הערות לתניא עמוד יג, וז"ל: בטומאת
מצרים שיניקתם ממיצר הגרון, יש ג' בחי' והוא הג' מוחין דקטנות
שבגרון, מספר ג' שמות אלקים* עם הכולל. ג' שרי פרעה טבחים
משקים אופים ר"ת טמ"א, והיינו טומאת מצרים, ע"ש. עיין רמ"ז
ריש פרשת מקץ.

(* ראה עוד בזה לקמן סימן קג הערה 2. ילקוט לוי יצחק עה"ת
חלק א' סימן פג.

שתו יין, פנ¹⁷ ישתה וישכח מחקק (מחקק הוא יסוד¹⁸ הנק' מחקק, ועיין במאו"א מע' מחקק). תנו כו' ויין למרי נפש ישתה וישכח רישו כו'.
 תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד רפד

להשתכר). פסוק ה': "פן ישתה וישכח מחוקק" (פרש"י: מחוקק, הכתוב בתורה, וכל שכן מה שהוא בגרסא). פסוק ו': "תנו שכר לאובד ויין למרי נפש" (רש"י: לאובד, למי שסופו לאבד לרשעים. למרי נפש, המצטער על עניינים ועל אכלם). פסוק ז': "ישתה וישכח רישו וגו'" (מצודות ציון: רישו, מלשון רש ועני).
 (17) ראה אור התורה נ"ך עמוד תכז וז"ל: ברכות סדר שמיני ס"פ י"ב ע"פ (משלי לא, ה) פן ישתה וישכח מחקק כל השותה יין הרבה סוף שהוא שוכח ברמ"ח איברים שבו הה"ד פן ישתה וישכח מחקק מחקק כתיב ואינון רמ"ח עכ"ל. והיינו כי ע"י שתיית היין יעבירו על דעת קונו וישכח על רמ"ח פקודין דאינון רמ"ח איברים דמלכא. מה גם כי המחקק הוא מבחי' אבא בחי' ביטול שהוא למעלה גם ממדרגת היין וקדושה, כי היין מבחי' בינה כו', ולכן ככהניס שהם מבחי' חכמה נאמר יין ושכר אל תשת כו'. והיינו פן ישתה וישכח מחקק בחי' ביטול הנ"ל שהוא חותם שוקע, הפך היין ועושה ההגבה לארמא קלא, עכ"ל, ע"ש. וראה הנסמן בהערה 5.
 (18) ראה אור התורה פרשת חוקת עמוד תשצ-ב. בלק עמוד תתקי בענין חק. פרשת יתרו עמוד ב'תשד דזכרון הוא מבחי' יסוד. תורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס ריש עמוד רצז.

מוחין דקטנות¹² בכלל, שיש מהם יניקה ללעומת זה¹³.
 תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שמא

בראשית מ, כג - ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו

מב

ביאור הקשר "שר המשקים" - יין, לענין הי"שכחה"

מיינ¹⁴ נמשך שכחה, והראי' משר המשקים שהוא השייך ליין וחלומו הי' בהשרגים¹⁵ דגפן, לא זכר את יוסף וישכחהו.

ומקרא מלא כתיב במשלי סי' ל"א¹⁶, אל למלכים

- (12) ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סימן סג. חלק א סימן ריא - דבחי' אחוריים הוא בחי' קטנות בכלל.
- (13) ראה בזה תורה אור פרשת וראא נח, ב. יתרו עא, ד. הוספות לפרשת ויחי קב, ג.
- (14) עיין בפנים בתורת לוי יצחק, דשמן הו"ע זכרון משא"כ יין.
- (15) בראשית מ, ט ואילך.
- (16) פסוק ד': "אל למלכים שתו יין" (ופרש"י: אין נאה להם

המשך ביאור למס' ערכין ליום חמישי עמ' א

לעבודת בני לוי 'עבודת עבודה', אִיְהוֹ עֲבֹדָה שְׂאִינָה נְעִישִׁית
 27 לבד אלא צְרִיבָה עֲבֹדָה אַחֲרָה, תְּוִי אֹמֵר זֹו שִׁירָה, שְׁצִרִיבָה
 28 עבודת הקרבן, שאינה נאמרת אלא בשעת ניסוך היין של
 29 הקרבן.
 30 רְבִי יִצְחָק אָמַר מְהֵבָא, שְׁנֵאמַר (תהילים פא ג) 'שְׂאוּ זְמֶרָה
 31 וְתִנְנוּ תוֹפָה, כְּנֹוד נְעִים עִם נְבִלָ' - הרימו בפה קול זמרה, ותנו
 32 קול על התוף ועל הכינור שקולו נעים.
 33 רַב נְחֻמָּן בַּר יִצְחָק אָמַר מְהֵבָא, שְׁנֵאמַר (ישעיה כד יד) בְּנִבְאוֹת
 34 ישעיה על פורענות העתידה לבא וישארו מעם ישראל מתי
 35 מעט, ואמר על גאולת הנשואים ('הם) הִמָּה יִשְׂאוּ קוֹלָם, יְרֹנְנוּ
 36 בְּנִבְאוֹן ה', צְהִלּוּ מִיָּם' - ישאו קולם בשיר בזמן שתכון ממשלת
 37 ה', ויצהלו בשיר בית המקדש יותר מן השיר ששרו על ים סוף
 38 בעת שטבעו המצרים.
 39 וְתִנְנָא מִיִּרְתִּי לָהּ - מביא מקור לשירת הלויים בתורה מְהֵבָא,
 40 שְׁנֵאמַר (במדבר ז ט) כְּשֹׁחֵלֵק מִשָּׁה עַל פִּי צִוּוּי ה' אֵת מִשָּׂא
 41 הַמִּשְׁכָּן לַמִּשְׁפְּחוֹת הַלְוִיִּם, וְלִלְבָנֵי קֹהֵל לֹא נָתַן כִּי עֲבֹדָת
 42 הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם כְּבִתְחָה יִשְׂאוּ' - לא נתן להם עגלות לפי שהיו
 43 צריכים לשאת את ארון ברית ה' על כתפיהם. ויש להבין הלשון
 44 'בכתף ישאו' שמשמע שְׁנֵאמַר 'כְּבִתְחָה' אִינִי יוֹדֵעַ שִׁישְׂאוּ,
 45 אלא מה תלמוד לומר 'ישאו', שְׂאוֹן יִשְׂאוּ' מלשון משא אֱלֹא
 46 לְשׁוֹן שִׁירָה, ומלשון נשיאת קול, וְכֵן הוּא אֹמֵר - וכן מצאנו
 47 בשיר לשון 'נשיאה', שְׁנֵאמַר (תהילים פא ג) 'שְׂאוּ זְמֶרָה וְתִנְנוּ
 48 תוֹפָה' וְכֵן אֹמֵר הַפְּסוֹק (ישעיה כד יד) 'שְׂאוּ קוֹלָם יְרֹנְנוּ וְגו'.
 49 חֲנֻנְיָא בְּן אֲחִי רְבִי הוֹשֵׁעַ אָמַר מְהֵבָא, שְׁנֵאמַר (שמות יט יט)
 50 בַמַּעֲמֵד הָרַם סִינִי מִשָּׁח יְדָבָר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנּוּ בְּקוֹל'
 51

1 מובן הדבר, אלא אֱלֹהִים כְּמָה היין מְשֻׁמָּה. אלא מְכַאֵן שְׂאוֹן
 2 אֹמְרִים שִׁירָה אֱלֹא עַל הַיִּין, ובוזה היין 'משמח אלהים', שיש
 3 עמו שירה. ומכאן קשה: שאם אין אומרים שירה אלא על היין,
 4 כיצד אומרים שירה על ביכורים שהם פירות משבעת המינים,
 5 ולא יין. מתרצת הגמרא: מְשַׁבְּחַת לָהּ שאומרים שירה בזמן
 6 הבאת ביכורים אף לרבי ונותן, באופן שהביאם יין, בְּרִתְנֵי רְבִי
 7 יוֹסֵי, שְׁנֵאמַר (דברים כו ב) לגבי ביכורים וְלִקְחֶתָּ מֵרֵאשִׁית כֹּל
 8 פְּרִי הָאֲדָמָה, ומשמעו 'פְּרִי' דוקא, כמות שהוא, אֲתָהּ מְבִיא
 9 לביכורים, וְאִי אֲתָהּ מְבִיא לביכורים מְשַׁקֵּין היוצאים מן הפרי.
 10 אבל אם הִבִּיא עֲנָבִים לעזרה לשם ביכורים וְדִרְבָּן ונעשו
 11 משקים, מִנֵּין שִׁיעָא יְדֵי חֻבְתָּה, תְּלָמוּד לזמֶר, בהמשך הפסוק,
 12 'אשר תְּבִיא מארצך', שהיה אפשר לכתוב 'אשר מארצך',
 13 והמילה 'תביא' מיותרת, ובאה לרבות שאם הביא ענבים ודרכם
 14 יצא ידי חובה, ובאופן זה שהביא המשקים שיצאו מהענבים,
 15 אומרים שירה על ביכורים.
 16 הגמרא חזרת לענין שירת הלויים במקדש, ומביאה מקורות
 17 נוספים לכך: הִזְקִינָה אָמַר מְהֵבָא, שְׁנֵאמַר (דברי הימים א' טו כב)
 18 בהעלות דוד את ארון ה' אל מקומו וצויה ללויים שישאוהו
 19 'וְכִנְיָהוּ שַׂר הַלְוִיִּם בְּמִשָּׂא (ישור) [יָסַר] בְּמִשָּׂא, כִּי מִבֵּין הוּא'
 20 - 'משא' עניינו נשיאת הקול, והיה נושא את קולו ומייסר ומוכיח
 21 את הנושאים על משא הארון על ידי הגבהת והנמכת קולו. אֵל
 22 תִּקְרֵי [יָסַר] (ישור), אֱלֹא קרא 'ישיר', לשון שירה, ופירוש
 23 'ישיר במשא', ישא את קולו בשיר. ומכאן לשירת הלויים מן
 24 התורה.
 25 בְּלוֹמֵי [שם חכם] אָמַר רְבִי יוֹחָנָן, מְהֵבָא, שְׁנֵאמַר (במדבר ד
 26 מז) לגבי שבט לוי 'כֹּל הֶבְאָ לְעֹבֹד עֲבֹדָת עֲבֹדָה', קורא הכתוב

טז, א – ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירים בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן

א. האר"י זצ"ל דרש על קרח פסוק (תהלים צב, יג) צדיק כתמר יפרח, שכן שמו רש"ם בסופי תיבות אלה ללמד² שבסוף תיקון עולם גם הוא יתקן, ויפה אמר שהרי הוא וסיעתו במדור גיהנם משעה ראשונה שירדו שם התחילו להצדיק עליהם דין שמים וכך הם אומרים משה אמת ותורתו אמת ואנו בדאים, ואין בעולם קלקול גדול כל כך שוודי זה לא יספיק לתקנו.

והנה ראשי תיבות אלה צדיק כתמר יפרח הן בגי' ק"כ צרופים של שם אלקים כדאמור רבנן חמש אותיות ק"כ בתים ללמד שכל כתות הדין יגבו חובם תחלה ממנו ואחרי כן יפרח, וכן האותיות האמצעיות ד"י ת"ם פ"ר יש בהן רמז מפורש שהק"כ אלקים עתידים להכריז ד"י לצרותיו של קרח שהרי ת"ם ונשלם לפייס החמש גבורות שרשי הדין שהן אותיות³ מנצפ"ך מספרן פ"ה, וכמו שאמר הנביא (ישעי' ס, כ) ושלמו ימי אבלך, ע"ד מה שבארנו במאמרו חקור דין בריש חלק ה' בפירוש מלת גיהנם⁴ ושם זכרנו מה יקר חסדו ית' אפי' עם המורדים והפושעים להוציא יקר חסדו מזולל, וכן אמר המלך החכם (משלי טז, ד) כל פעל ה' למענהו ואמרו חכמים לקלוסו.

עשרה מאמרות – אם כל חי ח"ג פרק לד

ב. מבואר בחסידות⁵ בטענת קרח⁶ "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'" – שעצם טענתו של קרח היא נכונה, כיון שראה את המעלה שישנה דוקא אצל המקבל – כי הכוונה (דנתאוהה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים) נשלמת דוקא בתחתונים; אמנם הטעות שלו היתה, כי המעלה בגלוי תהי' רק לעתיד לבוא (כאשר נקבה תשוב גבר⁷), לאחר שישנה הקדמת העבודה דהמשכה והשפעה מעליונים בהתחתונים, וגמר הבירור להתחתון (לוי מבחי' גבורות) שבא על ידי זה שלפני זה הוא מקבל מהעליון (כהן איש החסד).

ועל פי זה יש לומר הפירוש הפנימי ("יינה של תורה") בפירוש רש"י הראשון בפרשתנו – "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא": חלק הדרוש (שבדרוש⁸) שבתורה

(1) האר"י זצ"ל דרש על קרח פסוק (תהלים צב, יג) צדיק כתמר יפרח: עיין עוד בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת קרח סימן ב. ג. ד. ה. ו. ז. ח. ט. לו. קג. קה. ועיין פרשת תזריע סימן קמט דפי' קרח הוא קרבן ע"ש).

(2) ללמד שבסוף התקון גם הוא כתמר יפרח.

(3) אותיות מנצפ"ך המורין על דין.

(4) בפ' מלת גיהנ' שעל הנשמות שנטהרו בתוך אומרים הנם הא אתלבנו.

(5) ראה ילקוט תורה פרשתנו נד, ב ואל"ך. ושם נתבאר. אור התורה פרשתנו עמוד תרפז. תרצב. סד"ה ויקח קרח העת"ר. ספר המאמרים – מלוקט חלק ג עמוד רג ואל"ך. ובכמה מקומות.

(6) פרשתנו טז, א.

(7) ירמ' לא, כא.

(8) כי במדרש עצמו ישנם פירושים על דרך הפשט (כמובן מזה שרש"י בכמה מקומות

– מדרש (רבי תנחומא) "מגלה הטוב והיפה" ב"פרשה זו", פרשת קרח (משא"כ על דרך הפשט, בגלוי ובחיצוניות – מעשה קרח אינו "יפה") – כפי שטענת קרח היא למעוליותא, מצד (שראה את) הסדר שיהי' בפועל בגאולה העתידה לבוא, כשיהי' הענין ד"תנחומא" מלשון תנחומין ונחמה על הגלות.

בסגנון אחר: "פרשה זו" (טענת קרח) כפי שהיא כתובה ב"מדרש רבי" תנחומא – בגאולה העתידה לבוא – הרי היא בענין "יפה (נדרשת)", שלימות ותכלית הטוב. משא"כ על דרך הפשט – כפי שהענינים הם בזמן הזה, והיום לעשותם (עולם העשי', עולם הפשט) – העולם עדיין אינו בסדר תכלית השלימות, זה יהי' רק לעתיד לבוא, לאחר ששלימות בירור התחתון על ידי זה שהוא מקבל מלמעלה מוכנו.

תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ח ח"ג, משיחות ש"פ קרח

יז, כ – והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח והשיכותי מעלי את תלונות בני ישראל אשר הם מלינים עליכם

ג. והי' האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח. במסורה יפרח ג', דין. ואידך (תהלים עב, ז) יפרח בימיו צדיק. [ג] צדיק כתמר יפרח (שם צב, יג). על פי מה ששמעתי בשם הגאון החתם סופר זצ"ל על הכתוב (שמות לג, כג) וראית את אחורי (היינו שזהו ההסתר פנים אחרי המעשה הלז הידוע במדבר שנאמר שם זה בפרשת תשא, כי מה שרואים טובת השם יתברך וצדקתו הוא רק אחור"י לאחריו כן. אבל) ופני לא יראו (מלפנים בתחלה לא יכירו ולא ידעו זה, איך הוא הכל כן ראוי להיות שהוא טובה וחסדי השי"ת), עד כאן דבריו ודברי פי חכם חן.

וזהו יש לומר על פי הנודע מהאר"י הקדוש זצ"ל (שער הפסוקים תהלים שם) כי צדיק כתמר יפרח, ס"ת קר"ח⁹, היינו שיפרח לעתיד, אבל זהו החסרון הי' שהוא רק בסופי תיב"ת קר"ח, שהכיר רק בסו"ף, כי משה אמת ותורתו אמת (תנחומא קרח יא), אבל בתחלה חלק עליו, מה שאין כן במש"ה נאמר (תהלים צב, א) מזמור שיר ליום השבת, ר"ת למש"ה (כמבואר בסידור באותו מזמור בכתבי האר"י ז"ל), היינו כי משה רבינו השיג מיד בראש"י תיבות בתחלה וראש האמת מראש ועד סוף, לא כמו קרח שהשיג רק בסופו כנזכר. וזה שכתוב אשר אבחר בו מטהו יפרח"ח (בתחלה"ה כדרך פר"ח החנטה לידע האמת).

מביא פירוש ממדרש ואינו מזכיר שזהו ממדרש, וכן לאידך – ישנם דרשות שהובאו בספרי פשט (וגם בפירוש רש"י מובאים ענינים של דרש (ורש"י מדגיש שהוא דרש) אלא שהם קרובים לדרך הפשט); ואילו כאן כתב רש"י שפרשה זו נדרשת במדרש רבי תנחומא, היינו – דרש שבדרש.

(9) במסורה יפרח ג': עיין ילקוט משיח וגאולה פרשת קרח סימן קב. קג.

(10) צדיק כתמר יפרח, ס"ת קר"ח: עיין בזה ילקוט משיח וגאולה פרשת קרח סימן א, ובהנמקו שם.

שנאמר עליו) צדיק כתמר יפרח (בסופי תיבות כנ"ל, היינו שרק לבסוף הכיר האמת לאמיתו) כנ"ל.
חיים ושלום¹¹

וזה שכתוב המסורה יפרח בימיו צדיק (שנאמר על משיח צדקנו, שצריך להיות מזרע שלמה בן דוד [כמ"ש הרמב"ם בפרק חלק (פ"י מ"א בא"ד יסוד י"ב)], והיינו שצריכין לעבוד לכתחלה ולידע האמת, ורק זה ה' מגמתינו ביאת בן דוד ומלכותו במהרה בימינו. ולאפוקי מדברי קרח

(11) האדמו"ר ר' חיים אלעזר ז"ל שפירא, בעמח"ס שו"ת מנחת אלעזר ועוד.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה סיון, תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

הרה"ג ווי"ח אי"א עוסק בצ"צ וכו'

מוהר"ר שאר ישוב שי' הכהן

שלום וברכה!

אף על פי שזמן רב לא נתקבלה ידיעה ממנו, אעמידו על חזקתו שהשלום והבריאות אתו בגו"ר גם יחד, ובפרט על פי פס"ד של המורה הגדול הרמב"ם הלי' דעות ריש פי' ד', שבריאות הגוף ושלמותו מדרכי ה' הוא, ועל אחת כמה וכמה בריאות הנשמה ועניני'. ובה - פעולותיו בהמכון שזכה והצליח לעמוד בראשו. ואגב, אם הופיעו ספרים ופרסומים נוספים בטח לא ימנע הטוב מלשלחם לכאן כמנהגו הטוב בעבר, ות"ח מראש.

ועל של עתה:

ימים אלו נודעתי שנתמנתה על ידי שר המשפטים ועדת משפטיים שהוטל עלי' להציע סדרת חוקים אשר תחליף את החוק האזרחי, בשטח דיני חוזים, מקח וממכר, שכירות וכדומה, הקיימים כעת באה"ק ת"ו משרדי המשטרים הקודמים, ואשר בין חברי הועדה יש ג"כ ב"כ מהדתיים, העו"ד ליפשיץ, ועוד זאת אשר הרשות נתונה לחברי הועדה להתייעץ עם מי שמוצאים לנחון בכל הענינים הנוגעים בתחום זה.

גם נודעתי מפי מומחים במקצוע זה, כי בשטח זה של דיני חוזה, מו"מ וכו', אפשר במיוחד לתקן הרבה מחמת הבלבול והערבוב של כמה חוקים, ועוד ועיקר שההתנגדות מצד הבלתי דתיים להפעיל משפט התורה בחלק זה דחוי"מ תהי' מינימלית. אלא שכמובן שצריך להוציא ולקבץ מהחוי"מ את הדינים השייכים לשטח האמור ולהכניסם למסגרת הני"ל בניסוח המתאים, כי בודאי אשר הניסוח תופס מקום וישפיע על הצלחת המפעל לבסס את החוקים האזרחיים על יסוד תורתנו תורת חיים. ומובן וגם פשוט אשר אם המפעל הני"ל יצליח, הרי יהיו סכויים מבוססים להקל התעמולה והפעולה להעביר צעד אחר צעד גם שאר השטחים שבשיפוט באה"ק ת"ו לדיני התורה.

כיון שארגון קבוצת תלמידי חכמים שיתעסקו בהני"ל לע"ע בנוגע שטח החוזים וכו', הוא ענין מסובך ומכמה טעמים, הן מצד עצם הדבר והן מצד הארגוני וההוצאות וכו', עלה ברעיוני שהדרך הכי קרובה להבפועל ממש (שהרי גם הזמן גרמא שלא לאחר המועד) היא שחברי המכון שבלאו הכי מתעסקים בכגון דא, ובודאי חלק מהם במיוחד בשטח האמור, הרי מביניהם אפשר לבחור מסוגלים להעבודה האמורה במיוחד. וכיון שעל פי השמועה העו"ד מר ליפשיץ איש נוח הוא וכו' ויהי' מעונין גם מנקודת הדת לגשם הני"ל, הרי אפשר שיופתר הענין בהצלחה רבה.

ואל התענינות כתי"ר ואל בינתו אשען, ולא אאריך יותר בהאמור. ויונעם לי להוודע מתגובת כתי"ר על כל האמור, ובעיקר מהפעולות להביא הדבר לידי פועל ממש, ופשוט בשמירת הנקודה אשר זאת התורה לא תהי' מוחלפת, שמירה קפדנית.

בכבוד ובברכה, ובפ"ש אביו הרב שליט"א.

♦ יום ראשון כ' סיון ♦

טז (א) וַיִּקַּח קָרַח בְּנֵי-יִצְחָר בֶּן-קֵהָת בֶּן-לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן-פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן:

א וַאֲתַפְּלֵג קָרַח בְּנֵי יִצְחָר בְּנֵי קֵהָת בְּנֵי לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בְּנֵי פִלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן:

נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עזיאל, שמנהו משה נשיא על בני קהת על-פי הדבור. אמר קרח: אחי אבא ארבעה היו, שנאמר (שמות ו): "ובני קהת וגו'". עמרם הבכור נטלו שני בניו גדלה: אחד מלך ואחד כהן גדול; מי ראוי לטל את השנייה? לא אני, שאני בן יצחק, שהוא שני לעמרם? והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכלם! הריני חולק עליו ומבטל את דבריו! מה עשה? עמד וכנס מאתים וחמשים ראשי סנהדראות, רבן משכט ראובן שכניו, והם אליצור בן שדאור ודבריו וכיוצא בו, שנאמר: "נשיאי עדה קראי מועד", ולהלן הוא אומר (במדבר א): "אלה קרואי העדה". והלבישן טליתות שפלן תכלת, באו ועמדו לפני משה, אמרו לו: טלית שפלה של תכלת, תיכת בציצית או פטורה? אמר להם: תיכת! התחילו לשחק עליו. אפשר? טלית של מין אחר, חוט אחד של תכלת פוטרה. זו שפלה תכלת, לא תפטר את עצמה? בני ראובן • דתן ואבירם ואון בן פלת.

כ"ט וַיִּקַּח קָרַח • פְּרִשָּׁה זֹו יָפָה נִדְרָשֶׁת בַּמִּדְרָשׁ רַבִּי תַנְחומַי. וַיִּקַּח קָרַח • לָקַח אֶת עֲצָמוֹ לְצַד אֶחָד לְהִיּוֹת נְחָלֵק מִתּוֹךְ הָעֵדָה לְעוֹרֵר עַל הַכֹּהֲנִים, וְנָהוּ שֶׁתִּרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס "וַאֲתַפְּלֵג", נְחָלֵק מִשְׁאֵר הָעֵדָה לְהַחֲזִיק בַּמַּחְלָקֶת. וְכֵן (אייב טו): "מִה־יִּקְחֶךָ לְבָד", לֹקַח אוֹתָךְ לְהַפְלִיגָךְ מִשְׁאֵר בְּנֵי-אָדָם. דָּבָר אַחֵר: "וַיִּקַּח קָרַח" מִשְׁךְ רֵאשִׁי סִנְהֶדְרָאוֹת שֶׁבָּהֶם בְּדָבָרִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כ): "קַח אֶת-אֶהָרֹן", (הושע יד): "קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים". בֶּן-יִצְחָר בֶּן-קֵהָת בֶּן-לֵוִי • וְלֹא הַזְכִּיר "בֶּן-יִצְקָב", שֶׁבִּקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עֲצָמוֹ, שְׁלֵא יִזְכֵּר שְׁמוֹ עַל מַחְלָקָתָם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מט): "בְּקִהְלֵם אֶל-תַּחַד כְּבֹדִי". וְהֵיכֵן נִזְכָּר שְׁמוֹ עַל קָרַח? בְּהַתִּיחָסֵם עַל הַדּוֹכֵן בְּדָבָרֵי הַיָּמִים, שֶׁנֶּאֱמַר (דה"א א): "בֶּן-אַבְרָם בֶּן-קָרַח בֶּן-יִצְחָר בֶּן-קֵהָת בֶּן-לֵוִי בֶּן-יִשְׂרָאֵל". וְדָתָן וַאֲבִירָם • (תנחומא) בִּשְׁבִיל שֶׁהָיָה שָׂכָט רְאוּבֵן שְׂרוּי בְּחֻנְיָתָם תִּמְנָה, שָׂכָן לְקֵהָת וּבְנָיו הַחֹזִינִים תִּמְנָה, נִשְׁתַּתְּפוּ עִם קָרַח בַּמַּחְלָקָתוֹ: אוֹי לְרִשָּׁע, אוֹי לְשֹׁכְנוֹ. וְמָה רָאָה קָרַח לְחַלֵּק עִם מֹשֶׁה?

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה ויקח קרח וגו' שבת פרשת קרח. מברכים החודש תמוז. ה'תשכ"ז)

וכמו שהוא גם עכשו בבחינת עתיק, שהגבורות בשרשן הן למעלה מהחסדים.

קרח שהיה לוי, בחינת גבורה, חלק על אהרן שהוא בחינת החסד, לפי שרצה להגביר הגבורות על החסדים שהיו הגבורות עיקר, כמו שהיה לעתיד-לבא שיתעלו הגבורות,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 105)

מהסמיכות של "לא תתגודדו" (לא תעשו אגדות אגדות) ל"ולא תשימו קרח". וב'פנים יפות': קר"ח ר"ע - גימטריא מחלק"ת (578).

ויקח קרח (טז, א) אוֹנְקֵלוֹס תִּרְגַּם "וַיִּקַּח" "וַאֲתַפְּלֵג". וְכֵן פֶּתַח רַשִׁי "נְחָלֵק מִשְׁאֵר הָעֵדָה לְהַחֲזִיק בַּמַּחְלָקֶת". וְקָרַח הוּא מִלְשׁוֹן "קָרַח", שֶׁמִּשְׁמַעוֹתָהּ פְּלוּג - נִתּוּק וְהַתְּחַלְּקוֹת (כְּגוֹן תְּלִישֶׁת הַשָּׁעַר מִהֶרָאשׁ). וְלִהְיֵיר

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעו"ו לקו"ש ח"ח עמ' 102 - מתוך 'לקראת שבת)

הַרְמֵז לְמַחְלָקָתוֹ שֶׁל קָרַח בְּשֵׁמוֹ

ומחלקת, שרצה לגרם מחלקת בין עליונים לתחתונים. וכמ"ש ה'נועם אלימלך' שהוא על-דרך 'רקיע המבדיל', הפך התורה "שנתנה לעשות שלום בעולם".

ויקח קרח (טז, א) מהות מחלקתו של קרח ע"פ החסידות ובדרך הרמז: חטאו של קרח נרמז בכללות שמו: "קרח" - מלשון קרחה

בעל הטורים

טז (א) וַיִּקַּח קָרַח. סמך מחלוקת קרח לפרשת ציצית, שעל עגנון ציצית חלק על משה. וַיִּקַּח קָרַח. בגימטריא: וְהַ בְּמִקַּח רַע. ע"ש שמור לבצעו לרעתו" נקלה ת. בגימטריא: לַעֲשֹׂרוֹ שֶׁל קָרַח לְרַעְתּוֹ הִיָּה. תורה ב

שיעור יומי ליום ראשון כ' סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – טז – פרשת קרח

אָמַנְם, מִקְוֹמוֹ שֶׁל הַקּוֹ הַשְּׁמַאֲלִי בְּאוֹת ה', מִיִּצַּג אֶת מִקְוֹמוֹ הָאֲמִתִּי וְהַדְרָךְ הַנְּכוֹנָה בְּהַ יִלֶּךְ הָאָדָם בְּמַעֲשָׂיו בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֲשֶׁר דּוֹקָא בָּזֶה יְמִישִׁיף אֶת הָעֲלִיּוֹנִים לְמִטָּה. הָאוֹת ה' מְרָאָה כִּי צָרִיף לְהִיטוֹת קוֹ הַמַּעֲשָׂה וְכִפִּי הוֹרְאוֹת הַתּוֹרָה, אֲךָ יַחַד עִם זֶה יִשְׁנוּ הַפֶּסֶק בֵּין הַמַּעֲשָׂה לְדַבּוּר וּמַחֲשָׁבָה – כִּי תַמִּיד הוּא מְרַגֵּשׁ רַחוּקוֹ מִהַתּוֹרָה, וּמִצַּד זֶה שׂוֹאֵף לְהַגִּיעַ לְמִדְרָגְתָם שֶׁל בְּעֲלֵי-הַתּוֹרָה. (וְעַל-כֵּן אָמְרוּ רַז"ל "הַעוֹלָם הַזֶּה נִבְרָא בְּאוֹת") ה'" (מנחות כט, ב).

אֲךָ קִרַח בְּטַעֲנוֹתָיו רָצָה לְחַלֵּק עַל דְרָךְ זו, וּלְשַׁנּוֹת אֶת מִקְוֹמוֹ הָאֲמִתִּי שֶׁל קוֹ הַמַּעֲשָׂה (ק' ח') אוֹ לְשַׁלֵּל אוֹתוֹ לְגַמְרִי (ר'), וּבְכַף לְגֵרֶם 'קִרְחָה' וּמַחְלֶקֶת בֵּין "עֲלִיּוֹנִים" לְ"תַחְתּוֹנִים".

[בְּמִקְוֹרוֹ מְאִשֵּׁר זֶה לְשַׁלֵּשֵׁת פְּרֻטֵי הַמַּחְלֶקֶת: א) טְלִית שֶׁפִּלָּה תַּחְלָת. ב) בֵּית מְלֵא סְפָרִים. ג) פְּהִינַת אַהֲרֹן.]

וּבְפִרְטוּיּוֹת יוֹתֵר, רְמוּזָה שְׁטָתוֹ בְּאוֹתוֹת שְׁמוֹ - ק' ר' ח': שְׁלֶשֶׁת הַקּוֹיִם שֶׁבְּאוֹתוֹת הַלָּלוּ רוֹמְזִים לְשַׁלֵּשֵׁת לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ: מַחֲשָׁבָה דְבוּר וּמַעֲשָׂה. הַקּוֹ הָעֲלִיּוֹן וְהַקּוֹ הַיְמָנִי רוֹמְזִים לְמַחֲשָׁבָה וְדַבּוּר, וְהַקּוֹ הַשְּׁמַאֲלִי רוֹמֵז לְמַעֲשָׂה.

בְּאוֹת ה' – מְמַקֵּם קוֹ הַמַּעֲשָׂה בְּדִיּוֹק בְּמִקְוֹמוֹ הָרְאוּי; אֵינְנו עוֹבְרִי מִתַּחַת לְגְבוּלוֹת הַמַּחֲשָׁבָה וְהַדְבוּר, וְכֵן רוּחַ מְפָסִיק בֵּינוֹ אֲלֵיהֶם. בְּשׂוֹנָה מִהָאוֹתוֹת ק' ר' ח' – בְּהֶם הַקּוֹ הַשְּׁמַאֲלִי, קוֹ הַמַּעֲשָׂה, אֵינוֹ בְּמִקְוֹמוֹ הָרְאוּי:

בְּאוֹת ק' – הוּא יוֹרֵד לְמִטָּה יוֹתֵר מִהַקּוֹ הַיְמָנִי, רְמֵז לְהוֹסֵפָה בְּלִתֵּי רְצוּיָה בְּקוֹ הַמַּעֲשָׂה מֵעֵבֶר לְגְבוּלוֹת הַשׁוֹ"ע. בְּאוֹת ר' – הוּא לֹא קוֹיִם, דְּבַר הַרוֹמֵז לְחֶסְרוֹן בְּקוֹ הַמַּעֲשָׂה, בְּנִגּוּד לְכָל־לוֹת קוֹיִם הַמְּצוּת הַמַּעֲשָׂיוֹת. בְּאוֹת ח' – הוּא מוֹחֵבֵר לְשִׁנֵּי הַקּוֹיִם הָאַחֲרִים, הַרוֹמֵז עַל עֲמִידָתָם שֶׁל אֲנָשֵׁי הַמַּעֲשָׂה מְבַלֵּי רְצוֹן לְצִאֵת מִמַּצְבָּם וְלַהֲתַעֲלוֹת כְּפַעֲלֵי הַתּוֹרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה ויקח קרח וגו', שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ז)

קִרְאֵם אֲנָשֵׁי שָׁם, עַל שֶׁם שֶׁאָמְרוּ בַּעַת דוֹר הַפְּלָגָה "וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שָׁם", וְאָמְרוּ רְבוּתֵינוּ ז"ל אֵין "שָׁם" אֶלָּא עֲבוּדָה-זָרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ב עמ' 329 – מתוך 'לקראת שבת)

הַשְּׁמִירָה לְתוֹרָה – אֶהְבֵּת ה' וְיִרְאֵתוּ

עֲנִינָם אֶהְבֵּה וְיִרְאֵה, בְּפִרְשֵׁת "שְׁמֹעַ" נֶאֱמַר "וְאֶהְבֵּת", וּפִרְשֵׁת "וְהָיָה אִם שְׁמוּעַ" – עֲנִינָה יִרְאֵה. וְעַל זֶה עֵנָה מֹשֶׁה רַבִּנוּ, "חִיב בְּמִזְוָה" שֶׁאֶהְבֵּה וְיִרְאֵה מְקַרְחִים לְלִמּוּד הַתּוֹרָה, דְּכַמוֹ שֶׁהַמִּזְוָה שׂוֹמְרֵת עַל כָּל מַה שְׁבַבְבִּית, כֵּן "בֵּית מְלֵא סְפָרִים" אָדָם הַפְּלֵא בְּתוֹרָה צָרִיף לְאֶהְבֵּה וְיִרְאֵה שִׁישְׁמְרוּ עַל תּוֹרָתוֹ וְכַמְרַאז"ל (אבות ג, ט) "כָּל שִׁירְאָתוֹ קוֹדֶמֶת לְחֻכְמָתוֹ חֻכְמָתוֹ מִתְקַנְמָתוֹ".

וַיִּקַּח קִרַח (טז, א)

וַיִּקַּח קִרַח . . קַפֵּץ קִרַח וְאָמַר לְמִשָּׁה . . בֵּית מְלֵא סְפָרִים מַהוּ שְׂיִהָא פְּטוּר מִן הַמִּזְוָה (במדב"ר פ"ח) וַיֵּשׁ לְבֵאֵר הָעֲנָנִי בְּדְרָךְ הַדְּרוּשׁ: טַעֲנַת קִרַח הָיְתָה, "בֵּית מְלֵא סְפָרִים", הֵינְנו אָדָם שְׁמֵלָא וְגָדוּשׁ בְּתוֹרָה, יְכוּל לְהַסְתַּפֵּק בְּהִיטוֹתוֹ בְּעַל תּוֹרָה וְ"פְטוּר מִמִּזְוָה" מֵאֶהְבֵּת ה' וְיִרְאֵתוּ, דְּפִרְשִׁיוֹת "שְׁמוּעַ" וְ"הָיָה אִם שְׁמוּעַ" שֶׁבְּמִזְוָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה ויקח קרח וגו', שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ז)

קִרַח וְעַדְתּוֹ לֹא רְצוּ בְּחִיבּוּר שֶׁל "שָׁם" (מְצִיאוֹת הַיֵּשׁ) עִם 'שְׁמִים' (אֶלְקוֹת), אֶלָּא רְצוּ שִׁישְׁאֵר הַיֵּשׁ דְּבַר נִפְרָד, שֶׁלֵּכֵן עֲבוּדָה-זָרָה.

קִרַח וְעַדְתּוֹ לֹא רְצוּ בְּחִיבּוּר שֶׁל "שָׁם" (מְצִיאוֹת הַיֵּשׁ) עִם 'שְׁמִים' (אֶלְקוֹת), אֶלָּא רְצוּ שִׁישְׁאֵר הַיֵּשׁ דְּבַר נִפְרָד, שֶׁלֵּכֵן עֲבוּדָה-זָרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה ויקח קרח וגו', שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ז)

וַהֲיִי מְבַדִּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם. וְהָעֲנָנִי בָּזֶה, שֶׁהַתַּחֲלֻקוֹת בֵּין מַיִם לְמַיִם הוּא הַשְּׂרָשׁ לְ(חֶסֶד עִז־הַדַּעַת ו) דוֹר הַפְּלָגָה, וְעַד לְמַחְלֻקֶת קִרַח וְעַדְתּוֹ.

מַה שְׁכַתּוּב וְאֶתְפַּלֵּג, הוּא עַל-דְרָךְ רְקִיעַ הַמְבַדִּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם, שְׂזוּהִי הַמַּחְלֻקֶת הָרֵאשׁוֹנָה שְׁמִצְיָנוּ בְּתוֹרָה, וְהִיא הַשְּׂרָשׁ לְכָל עֲנָנֵי שֶׁל מַחְלֻקֶת, וְכַדַּיִתָּא בְּמִדְרָשׁ לְמַה אֵין כְּתִיב בְּשֵׁנֵי "כִּי טוֹב" כּו', שֶׁבּו נִבְרָאת מַחְלֻקֶת, שְׂנֶאֱמַר

כּוֹקְמוֹ לְאַפֵּי מֹשֶׁה וְגַבְרִיא מְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל מֵאֲתָן וְחַמְשִׁין רַבְרָבִי כְּנִשְׁתָּא מְעַרְעֵי זְמַן אֲנָשֵׁי דְשָׂמָא:

(ב) וַיִּקְמוּ לְפָנָי מֹשֶׁה וְאֲנָשִׁים מִבְּנֵי-יִשְׂרָאֵל חַמְשִׁים וּמֵאֲתָיִם נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנָשֵׁי-שָׂם:

בעל הטורים

קְרָאִי. חֶסֶר יו"ד. שְׁעֵבְרוּ עַל יו"ד כְּדוֹר הַמְּבוּבֵל, "אֲשֶׁר מַעוֹלָם אֲנָשֵׁי הַדְּבָרוֹת. אֲנָשֵׁי שָׂם. בְּחֻכְמָה וּבְעֶלְשֶׁר. וְנִתְחַיְבוּ

(ב) וַיִּקְוֹמוּ. בְּגִימְטְרִיא: לְחַלֵּק. חַמְשִׁים וּמֵאֲתָיִם. "נִיר רְשָׁעִים יִדְעָר" (משלי כד, ט).

ג וְאֶתְכַנְשׁוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן וְאָמְרוּ לְהוֹן סָגִי לָכֵן אָרִי כָּל כְּנֻשְׁתָּא כְּלֵהוֹן קְדִישִׁין וּבִינֵיהוֹן שְׂרָא שְׁכֻמָּא דִּינָּי וּמָא דִּין אֲתוּן מִתְרַבְּרִין עַל קְהָלָא דִּינָּי:

(א) וַיִּקְהָלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם כִּי כָל־הָעֵדָה כָּלָם קָדְשִׁים וּבַתּוֹכֶם יְהוָה וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל־קְהָל יְהוָה:

אתה מלכות, לא היה לך לברר לאחיד פנה, לא אתם לבדכם שמעתם בסניי 'אנכי ה' אלהיך', כל העדה שמעו.

כ"ט - רב-לכם • הרבה יותר מדאי לקחתם לעצמכם גדלה. כלם קדשים • (תחומא) כלם שמעו דברים בסניי מפי הגבורה. ומדוע תתנשאו • אם לקחת

~ נקודות משיחות קודש ~ (ליקוטי שיחות כרך ד, עמ' 1048)

העקר, "עמד קרח וטען: לו היה העקר למוד תורה - הרי שאין אדם היכול להדמות למשה רבנו, מקבל התורה; אף מאחר שהעקר הוא מעשה המצות, שבוה כל ישראל שוים - "מדוע תתנשאו?"

אחר ביאת מרגלים היתה בליעת קרח (סדר עולם רבא פ"ח)

פרשת קרח ארעה לאחר שובם של המרגלים, משום שכל ענין המחלקת של קרח התעורר ועלה בהמשך לספור המרגלים:

על כך ענה לו משה "בקר וידע ה'". פלומר: "בקר" - מעשה המצות צריך להיות מואר באור וחיות פנימיים של אהבת ה' ויראתו, "וידע ה'" - כך שיביאו לידי ידעת וגלוי אלוקות. ובכנות המצות הרי יש הבדל גדול בין זו של משה לזו של כל שאר ישראל.

המרגלים רצו להשאר במדבר ולהתמסר ללמוד התורה במנוחה ובשלווה, הרחק מטרדות העולם, ולא רצו לעסק בקיום המצות המעשיות, כפי המתחייב בארץ ישראל. כאשר הוכח לכל שטעו, ושיצריכים בכל זאת להכנס לארץ ולקיים שם את המצות המעשיות, שכן "המעשה הוא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ליקוטי שיחות כרך ב עמ' 329)

שפידוע היה 'דור דעה' ולכלם היו נשמות דאצילות, דור כזה אינו זקוק למשה רבנו; אם-כן - "מדוע תתנשאו!" ובכך היתה טעותו, שכן הכל זקוקים לנשמת משה רבנו.

ומדוע תתנשאו על קהל ה' (טז, א) כן טען קרח: מילא בדורות רגילים, יש צורך במנהיגותו של משה רבנו, שהיה נשמה דאצילות. אף בדור המדבר,

ד וישמע משה ונפל על אפוהי:

(ד) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו:

במחלקתו של קרח נתרשלו ידיו. משל לבן מלך שסרח על אביו ופיס עליו אוהבו פעם ושתיים ושלש, כשסרח רביעית נתרשלו ידי האוהב ההוא, אמר: עד מתי אטריח על המלך, שמא לא יקבל עוד ממני.

כ"ט - ויפול על-פניו • (תחומא. מ"ד) מפני המחלקת, שפכר זה בידם סרחון רביעי: חטאו בעגל (שמות לב): "ויחל משה", במתאוננים (במדבר יא): "ויתפלל משה", במרגלים (שם יד): "ויאמר משה אלהי ושמעו מצרים",

ה ומליל עם קרח ועם כל כנשתה למימר בצפרא ויהודע יי ית דכשר לה וית דקדיש ויקרב לקדמוהי וית די יתרעי בה יקרב לשמושה:

(ה) וַיִּדְבֹר אֶל־קָרַח וְאֶל־כָּל־עֵדְתוֹ לֵאמֹר בְּקֹר וַיִּדַע יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת־הַקְּדוֹשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַרְבוּ יִקְרִיב אֵלָיו:

ויקרב לקדמוהי, יקרב לשמושה. ומדרשו: בקר - אמר להם משה: גבולות חלק הקדוש-ברוך-הוא בעולמו, יכולים אתם להפוך בקר לערב? בן תוכלו לבטל את זו, שנאמר (בראשית א): "ויהי ערב ויהי בקר... ויבדל". כך (דה"א כג): "ויבדל אהרן להקדישו וגו'".

כ"ט - בקר וידע וגו' • עתה (במדבר רבה) עת שכרות היא לנו ולא נכון להראות לפניו, והוא היה מתפנן לדחותם שמא יחזרו בהם. בקר וידע ה' את-אשר-לו • לעבודת לוויה. ואת-הקדוש • להקנה. והקריב • אותם אליו (תחומא). והתרגום מוכיח כן:

(ו) זאת עשו קחולכם מחתות קרח וכל עדתו: ודא עבידו סבו לכון מחתין קרח וכל כנשתה:

מכל הקרבנות, וסם המנות נתון בתוכו, שבו נשפרו נדב ואביהוא, לפיכך התרה בהם: "והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש", פכר הוא בקדשותו. וכי אין אנו יודעים, שמי שיבחר הוא הקדוש? אלא אמר להם משה: הריני אומר לכם שלא תתחילו: מי שיבחר בו יצא חי, וכלכם אוכדים (במדבר רבה). מחתות • כלים שחתין בהם גחלים ויש להם בית יד.

כ"ט • זאת עשו קחולכם מחתות • מה ראה לומר להם כך? אמר להם: בדרך העכו"ם יש נימוסים הרבה וקמרים הרבה, וכלם (ס"א: ואין פלם) מתקבצים בבית אחד; אנו אין לנו אלא ה' אחד, ארון אחד ותורה אחת ומזבח אחד וכהן גדול אחד — ואתם ר"נ איש מבקשים כהנה גדולה? אף אני רוצה בכך, הא לכם תשמיש חביב מכל, היא הקטרת החביבה

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"י עמ' 187 ואילך - מתוך 'לקראת שבת)

רצון קרח ועדתו לשמש בכהונה גדולה

וטעיתם "ובקשיתם גם כהונה" - "אתם ר"ן איש מבקשים כהונה גדולה" נבעה מרצונם להגיע למעלת הכהונה. והינו, שפאשר הבינו את גדל המעלה בכהונה גדולה, ש"עומד לפני ה' לשרתו", "ויבדל גו' להקדישו קדש קדשים" (דה"א כג, יג) הנה גם הם נשתוקקו לזה. וחשבו דכמו שתפלה יכולה לפעל אצל הקב"ה לבטל גזר דין וכיו"ב, כמז"כ יכולים הם לפעל שזיכו לכהונה גדולה. וזהו שאמר להם משה "אף אני רוצה בכך". דתשוקתם ורצונם לשמש בכהונה גדולה, רצון טוב הוא. ורק שבפעל אי אפשר להם להיות כהנים גדולים, דכמו ש"אין לנו אלא ה' אחד ארון אחד ותורה אחת" כמז"כ אי אפשר להיות יותר מ"כהן גדול אחד".

זאת עשו קחולכם מחתות אנו אין לנו אלא ה' אחד כו' וכהן גדול אחד, ואתם ר"ן איש מבקשים כהונה גדולה, אף אני רוצה בכך (טז, ו. ובפרש"י)
לכאורה תמויה, הרי קרח ועדתו נחלקו על כהנתו של אהרן, ואיך מתאים שפלל משה את עצמו עמהם אפי' בדבור, באמרו "אף אני רוצה בכך"?
ויש לבאר זה בהקדים תמיהה בעקר מחלקתו של קרח, הרי הקב"ה הבטיח למשה ש"גם כך יאמינו לעולם" (יתרו יט, ט), ואיך חלקו עליו "ר"ן ראשי סנהדראות" (רש"י טו, א ד"ה ודתן)?
ועל כן צריך לומר שגם קרח ועדתו האמינו במשה,

והקבו בהון אשתא ושוינו עליהון קטורת בוסמין קדם יי מחר ויהי גברא דיתרעי יי הוא קדיש סגי לכון בני לוי:

(ז) ותנובתו איש ושימו עליהו קמרת לפני יהוה מחר והיה האיש אשר יבחר יהוה הוא הקדוש רב לכם בני לוי:

הקדש, שנאמר (ד"ה א כח): "כל-אלה בנים להימן". אמר: אפשר כל הגדלה הזאת עתידה לעמד ממני, ואני אדם? לכך נשתתף לבא לאותה חזקה ששמע מפי משה שכלם אוכדים ואחד נמלט: "אשר יבחר ה' הוא הקדוש" - טעה וחלה בעצמו. ולא ראה יפה, לפי שבניו עשו תשובה, ומשה היה רואה יפה. (תנחומא) • רב לכם • דבר גדול נטלתם בעצמכם לחלק על הקדוש-ברוך-הוא.

כ"ט • רב לכם בני לוי • דבר גדול אמרתי לכם. ולא טפשים היו, שפך התרה בהם וקבלו עליהם לקרב, אלא הם חטאו על נפשותם, שנאמר: "את מחתות החטאים האלה בנפשתם". וקרח שפסח היה, מה ראה לשטות זה? עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו: שמואל ששקול כנגד משה ואהרן. אמר: בשבילו אני נמלט! ועשרים וארבעה משמרות עומדות לבני בניו, פלם מתנבאים ברוח

ח ואמר משה לקרח שמעו כען בני לוי: עמו, אדבר גם אל פלם. התחיל לזרו בהם: "שמעו-נא בני לוי."

(ח) ויאמר משה אל-קרח שמעו-נא בני לוי: כ"ט • ויאמר משה אל-קרח שמעו-נא בני לוי • התחיל לדבר עמו דברים רפים. פיון שראהו קשה ערף, אמר: עד שלא ישתתפו שאר השבטים ויאבדו

ט הַזֶּעַר לְכוֹן אָרִי אֶפְרַשׁ אֱלֹהֵי דִישְׁרָאֵל
יִתְכוֹן מִכְנֻשָׁתָא דִישְׁרָאֵל לְקַרְבָּא יִתְכוֹן
קְדָמוּהֵי לְמַפְלַח יַת פְּלִסֵּן מִשְׁכָּנָא וְיִי
וְלִמְקָם קָדָם כְּנֻשָׁתָא לְשִׁמְשׁוּתֵהוּן:

(ט) הַמְעַט מִכֶּם כִּי־הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם
מֵעַדְתּוֹ יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לְעֹבֵד אֶת־
עַבְדֹת מִשְׁכַּן יְהוָה וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדוּת לְשִׁרְתָּם:
כ"ט"א - וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדוּת • לְשִׁיר עַל הַדּוֹכֵן.

י וַיִּקְרַב יְהוָה וְיָת כָּל אֲחִיךָ כְּנִי לֹא עֲמֹד וּכְעַן
אֲתִיב קָדָם אִף כְּהִנָּתָא רַבְתָּא:

(י) וַיִּקְרַב אֲתָךְ וְאֶת־כָּל־אֲחִיךָ בְּנֵי־לֵוִי אֲתָךְ
וּבִקְשָׁתֶם גַּם־כִּהְנֵה:

כ"ט"ב - וַיִּקְרַב אֲתָךְ • לְאוֹתוֹ שְׂרוּת שְׁהִרְחִיק מִמֶּנּוּ שְׂאָר עַדְתּוֹ יִשְׂרָאֵל.

יא כִּכֹּן אֶתְּ וְכָל כְּנֻשָׁתְךָ דְאִזְדַּמְנָתוֹן עַל יִי
וְאִהְרִן קָדָם הוּא אָרִי אֲתִרְעַמְתוֹן עֲלוּהֵי:

(יא) לָכֵן אֶתָּה וְכָל־עַדְתְּךָ הַנֹּעְדִים עַל־יְהוָה וְאִהְרִן
מִה־הוּא כִּי תִלְיֵנוּ עֲלֵיו:

כ"ט"ג - בְּשִׁבִיל כָּךְ, אֶתָּה וְכָל־עַדְתְּךָ הַנֹּעְדִים אֲתָךְ עַל־ה', כִּי בְשִׁלְיָחוֹתוֹ עֲשִׂיתִי לְתַת כִּהְנֵה לְאִהְרִן, וְלֹא
לָנוּ הוּא הַמַּחְלָקֶת הַזֶּה.

יב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְמַקְרֵי לְדָתוֹן וְלֹאֲבִירָם כְּנִי
אֲלֵיָאֵב וְאִמְרוּ לֹא נִסְק:

(יב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקַרְא לְדָתוֹן וְלֹאֲבִירָם בְּנֵי אֲלֵיָאֵב
וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה:

כ"ט"ד - וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה וּגְוִי • (סנהדרין ק) מִכָּאן, שְׂאִין
מִחֲזִיקִין בְּמַחְלָקֶת, שְׁהֵיָה מֹשֶׁה מַחְזִיר אֲחִירֵיהֶם
לְהַשְׁלִימָם בְּדַבְרֵי שְׁלוֹם. לֹא נַעֲלֶה • פִּיהֶם הַכְּשִׁילָם,
שְׂאִין לְהֶם אֲלֵא יִרְיֵדָה.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (מקוטי שיחות כרך יג פרשת קרח)

כְּשֶׁהִנְהַגְתָּ חֲבִירוֹ הֵיא בְּאֹפְנוֹן הַשּׁוֹלַל לְכַאוּרָה כָּל לִימוּד
זְכוּת, בְּכָל זֹאת עֲלֵיו לְהַפֵּךְ בְּזְכוּתוֹ, וּכְתוּצָאָה מְזֵה - הַרִי
גַם יַעֲשֶׂה כָּל הַתְּלוּי בּוֹ לְהַחְזִירוֹ וְלַהֲעֵמִידוֹ בְּדַרְךְ הַשְּׂרָה.

הַהוֹרָאָה עַד כִּמָּה צָרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד (שְׁבַכְל אֶחָד וְאֶחָד
יֵשׁ בּוֹ מִבְּחִינַת מֹשֶׁה רַבִּינוּ עַל־יִהֲשָׁלוֹם) לְפַעוֹל וְלַהֲשִׁירֵשׁ
בְּנַפְשׁוֹ מִדָּה זו - לְדוֹן אֶת חֲבִירוֹ לְכַף זְכוּת, וְעַד שְׂאִפִּילוֹ

יג הַזֶּעַר אָרִי אֶסְקַתָּנָא מֵאַרְעָא עֲבָדָא חֲלָב
וְדָבְשׁ לְקַשְׁלוֹתָנָא כְּמַדְבְּרָא אָרִי אֲתִרְבְּרָבְתָּ
עֲלָנָא אִף אֲתִרְבְּרָבְתָּא:

(יג) הַמְעַט כִּי הֵעֲלִיתָנוּ מֵאַרְצָן זִבַת חֲלָב וְדָבֶשׁ
לְהַמִּיתָנוּ בְּמִדְבַר כִּי־תִשְׁתַּרְרַר עֲלֵינוּ גַם־הַשְּׁתַרְרָר:
י"ד אִף לֹא אֲל־אַרְצֵן זִבַת חֲלָב וְדָבֶשׁ הִבִּיאָתָנוּ
וְתַתִּן־לָנוּ נַחֲלַת שְׂדֵה וְכָרֶם הַעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם
תִּנְקַר לֹא נַעֲלֶה:

◆ יום שני כ"א סיון ◆

י"ד בְּרַם לֹא לְאַרְעָא עֲבָדָא חֲלָב וְדָבֶשׁ
אֲעֲלָתָנָא וְיִהְבְּתָא לָנָא אֲחַסְסַת חֲקִלִין
וְכַרְמִין הַעֵינִי גְבִירָא הַאֲנוּן תִּשְׁלַח לְעֹרָא
לֹא נִסְק:

(י"ד) אִף לֹא אֲל־אַרְצֵן זִבַת חֲלָב וְדָבֶשׁ הִבִּיאָתָנוּ
וְתַתִּן־לָנוּ נַחֲלַת שְׂדֵה וְכָרֶם הַעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם
תִּנְקַר לֹא נַעֲלֶה:

בעל הטורים

הָאֲנָשִׁים הָהֵם, וְאִיִּדְךָ: "הַעֵינִי בְּשֵׁר
לָךְ" (איוב י ד). מִלְּמַד שְׂדֵתָן וְאֲבִירָם
הַטִּיחוּ דְבָרִים כְּלָפֵי מַעֲלָה, אֲלֵא
שְׂשִׁינָה הַכְּתוּב עֲלֵיהֶם. וְלִפִּי הַפְּשֻׁט,
"הַעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקַר", שֶׁאֲתָהּ

כְּהֵנָּה, שְׁהֵיא בְּטֵלָה מִכֶּם כָּל זְמַן
שֶׁאַתֶּם בְּגָלוּת. תוֹרָה יֵא
(יא) תִּלְיֵנוּ עֲלֵיו. יתְלוּנוּ בְּתִיב. וְיִ לְהֶם
שְׁהִרְרוּ עַל רַבָּם. תוֹרָה יב
(י"ד) הַעֵינִי. ב' בְּמִסְוָה. "הַעֵינִי

(י) וּבִקְשָׁתֶם. ג' בְּמִסְוָה. "וּבִקְשָׁתֶם גַּם
כְּהֵנָּה", "וּבִקְשָׁתֶם מִשֵּׁם אֶת ה' אֱלֹהֵיךָ"
(דברים י כט). "וּבִקְשָׁתֶם אֲתִי" בְּיִרְמִיָּהוּ כ"ט
יג, עַל הַגָּלוּת. כְּשֶׁתְּבַקְשׁוּ אוֹתִי בְּגָלוּת
בְּתִשׁוּבָה וְתִגְאָלוּ, אֲנִי "וּבִקְשָׁתֶם גַּם

לְהִמְתַּנּוּ בַמִּדְבָּר, שְׁאַמְרֶתָּ לָנוּ (במדבר י"ח): "בַּמִּדְבָּר הִזְהָ יִפְּלוּ פְגָרֵיכֶם". הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקַר וְגו' • אִפְּלוּ אֶתָּה שׁוֹלַח לְנִקְר אֶת עֵינֵינוּ אִם לֹא נַעֲלָה אֵלֶיךָ, לֹא נַעֲלָה. הָאֲנָשִׁים הָהֵם • כָּאֵדָם הַתּוֹלָה קָלְלָתוֹ בַּחֲבֵרוֹ.

כ"י • וַתִּתְּנֵן-לָנוּ • הַדְּבָר מוֹסֵב עַל "לֹא" הָאָמֹר לְמַעַלָּה, כְּלוֹמֵר לֹא הִבִּיאֹתֶנּוּ וְלֹא נָתַתְּ לָנוּ נִחְלַת שְׂדֵה וְכָרֶם, אֲמַרְתָּ לָנוּ (שמות א): "אֲעֲלֶה אֶתְכֶם מִצְרַיִם אֶל-אֶרֶץ טוֹבָה וְגו'" – מִשֵּׁם הוֹצֵאתֶנּוּ וְלֹא אֶל אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ הִבִּיאֹתֶנּוּ, אֲלֵא גִזְרַת עֲלֵינוּ

טו ותקף למשה לחדא ואמר קדם יי לא תקבל ברענא קרפנהון לא חמרא דחד מנהון שחרית ולא אבאשית ית חד מנהון:

(טו) וַיַּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל-יְהוָה אֶל-תִּפְּן אֶל-מִנְחָתָם לֹא חָמַר אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאָתִי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת-אֶחָד מֵהֶם:

נטלתי, (תחומא) אפלו כשהלכתי ממדין למצרים והרפכתי את אשתי ואת בני על החמור והיה לי לטל אותו החמור משלהם, לא נטלתי אלא משלי. ותרגום אונקלוס: "שחרית", לשון ארמי כף נקראת אנגריא של מלך שחרר (כ"ב מ"ו).

כ"ט • וַיַּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד • נִצְטַעַר עַד לְמָאֵד. אֶל-תִּפְּן אֶל-מִנְחָתָם • לִפִּי פְשׁוּטוֹ: הַקְּטַרְתָּ שְׁהֵם מְקַרְבִּים לְפָנַיךָ מִחַר, אֵל תִּפְּן אֲלֵיהֶם. וּמִדְרָשׁוֹ: אָמַר: יוֹדַע אֲנִי שֵׁישׁ לָהֶם חֶלֶק בְּתַמִּידֵי צְבוּר, אִף חֶלְקָם לֹא יִקָּבַל לְפָנַיךָ לְרִצּוֹן, תַּנִּיחֶנּוּ הָאֵשׁ וְלֹא תִאֲכַלְנוּ. לֹא חָמַר אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאָתִי • לֹא חָמַרְוּ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם

טז ואמר משה לקרח את וכל כנשתף היו זמינין לקדם יי את ואנין ואהרן מחר:

(טז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-קֶרַח אַתָּה וְכָל-עֲדֹתְךָ הֵיוּ לִפְנֵי יְהוָה אַתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מִחַר: כ"י • וְהֵם • עֲדֹתְךָ.

יז וסבו גבר מחתיתה ותשויון עליהון קטרת בוסמין ותקרבין קדם יי גבר מחתיתה מאתן וחמשין מחתין ואת ואהרן גבר מחתיתה:

(יז) וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַנְּתַתֶּם עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ מִחֶתְתּוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֵתָיוּ: מִחֶתֶת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ מִחֶתְתּוֹ: כ"י • וְהִקְרַבְתֶּם וְגו' אִישׁ מִחֶתְתּוֹ • הַחֲמִשִּׁים וּמֵאֵתָיוּ אִישׁ שְׁבָכָם.

יח ונסיבו גבר מחתיתה ויהבו עליהון אשתא ושויוא עליהון קטרת בוסמין וקמו בתרע משפן זמנא ומשה ואהרן:

(יח) וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיִּשִּׂמוּ עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת וַיַּעֲמֵדוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: (יט) וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קֶרַח אֶת-כָּל-הָעֵדָה אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד-יְהוָה אֶל-כָּל-הָעֵדָה: ס

יט ואכנש עליהון קרח ית כל כנשתא לתרע משפן זמנא ואתגלי יקרא דיין לכל כנשתא:

בעל הטורים

נִפְשָׁךְ כִּנְפֶשׁ אֶחָד מֵהֶם" (שם ט, א) בְּאֵלֶיהוּ. פִּירוּשׁ, שְׁמֹשֶׁה פִּיטוֹ לְקֶרַח שִׁדְבָר לְטוֹבָה וַיַּחֲזוּר בּוֹ. וְכִינּוּן שְׁלֹא רָצָה, רָמַז לּוֹ שְׂמִינֹת כְּעַת מִחַר. תוֹרַה טו (יט) וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קֶרַח. כְּמוֹ שֶׁנַּעֲשָׂה לְאַהֲרֹן כְּשֶׁנִּמְשַׁח, "וְיָאֵת כָּל הָעֵדָה הַקְּהָל" (ויקרא ח, א). תוֹרַה כ

פִּירוּשׁ: הֵם קָשִׁי עִם, וְדַבְרֵיהֶם דְּבָרֵי אֲנִי, לְפִיכֶךָ אֵל תִּפְּן אֵל מִנְחָתָם. אֶחָד מֵהֶם. ד' בְּמִסְוֵרָה. "וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת אֶחָד מֵהֶם", וְאֵיךְ: "כִּי יֵשְׁבוּ אֲחֵים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם" (דברים כ"ה, ח), "יְהִי גַּא דְּבָרְךָ כְּדַבְּרֵי אֶחָד מֵהֶם וְדַבְּרַת טוֹב" (מלכים א' כ"ב, ט), "כְּעַת מִחַר אֲשִׁים אֶת

רוֹצֵה לַעֲשׂוֹת אוֹתָנוּ עוֹרִים וְעֵינִים לָנוּ, שְׁכָבֵר אֲמַרְתָּ לְהִבִּיא אוֹתָנוּ אֵל אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ וְעַתָּה אַתָּה אוֹמֵר לְהִמְתַּנּוּ בַּמִּדְבָּר. תוֹרַה טו (טו) אֵל תִּפְּן: ג' בְּמִסְוֵרָה. "אֵל תִּפְּן אֵל מִנְחָתָם", "אֵל תִּפְּן אֵל קָשִׁי הָעַם הַזֶּה" (דברים ט, כז), "אֵל תִּפְּן אֵל אֲנִי" (איוב לו, כא).

שיעור יומי ליום שלישי כ"ב סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - טז - פרשת קרח

אָלָא בְּשִׁבִיל פְּלִכֶם ! אֵלֹו בְּאִין וְנוֹטְלִין כָּל הַגְּדֻלוֹת :
לוּ הַמְּלָכוֹת וּלְאַחֲרָיו הַכְּהֻנָּה ! עַד שֶׁנִּתְּפַתּוּ כָּלֶם .
וַיֵּרָא-כְבוֹד ה' • בָּא בְּעַמּוּד עָנָן .

כִּי־יִיָּקַח לְעֵלְיָהֶם קִרְחָ • (תחומא) בְּדַבְרֵי לְצַנּוֹת ; כָּל
הַלִּילָה הַהוּא הֵלֶךְ אֶצֶל הַשִּׁבְטִים וּפְתָה אוֹתָם :
”כִּסְבוּרִין אַתֶּם שְׁעָלִי לְבִדִי אֲנִי מִקְפִּיד ? אֲנִי מִקְפִּיד

♦ יום שלישי כ"ב סיון ♦

כּוּמְלִיל יֵי עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמִימְרָ :

(ב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר :

כּא אַתְּפָרְשׁוּ מִגּוֹ פְּנֵשֶׁתָא הָדָא וְאַשְׁעִי יְתֵהוּן
כְּשַׁעָה :

(כא) הַבְּדִלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶכְלֶה אֹתָם כִּרְגָע :

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם לא עמ' 146)

מִשְׁכִּינְתָא דְשָׂרְיָא עֲלֵיהּוּ, עַד שֶׁהָיָה מִתְבַּטֵּל מִמְצִיאֹתוֹ
לְגַמְרִי". בְּמַעֲמַד עֶשֶׂר נְפֻשׁוֹת אֱלֻקִּיּוֹת יֵשׁ הַשְּׂרָאָת הַשְּׁכִינָה
בְּאִפְן נֶעֱלָה. וּמִלְאָף, שְׂאִין לוֹ גּוֹף הַמַּעֲלִים, רוֹאָה זֹאת
וּמִתְבַּטֵּל לְגַמְרִי.

הַבְּדִלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת (טז, כא) דְּכָר שְׁבַקְדָּשָׁה לֹא
יְהֵא פְחוֹת מִעֲשָׂרָה, כְּתִיב . . וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, וְכִתִּיב . . הַבְּדִלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת (ברכות כא,
ג) כָּתַב רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן: "אֵלֹו נִמְצָא מִלְאָף אֶחָד עוֹמֵד בְּמַעֲמַד
עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל בְּיַחַד . . תִּפְּל עָלָיו אִמְתָּה וְפַחַד . .

כּב וַיִּנְפְּלוּ עַל אַפֵּיהוּן וְאַמְרוּ אֵל אֱלֹהִים
רוּחִיָּא לְכָל בְּשָׂרָא גְבָרָא חַד יַחֲוֹב וְעַל כָּל
כְּנֻשֶׁתָא יְהִי רַגְזָא :

(כב) וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל אֱלֹהֵי הַרוּחֹת
לְכָל־בָּשָׂר הָאִישׁ אַחַד יַחֲטֵא וְעַל כָּל־הָעֵדָה
תִּקְצָף: ם

הַמְחַשְּׁבוֹת, וַיִּודַע אֶתָּה מִי הַחוּטָא. הָאִישׁ אֶחָד •
הוּא הַחוּטָא, וְאַתָּה עַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצָף? אָמַר
הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: יְפָה אִמְרָתָ, אֲנִי יוֹדֵעַ וּמוֹדִיעַ
מִי חֻטָּא וּמִי לֹא חֻטָּא.

כִּי־יִיָּקַח לְעֵלְיָהֶם קִרְחָת • יוֹדֵעַ מִחֻשְׁבוֹת. אִין מִדְּתָךְ
כְּמִדַּת בְּשַׁר־יָדָם: מְלָךְ בְּשַׁר־יָדָם שְׁפָרְחָה עָלָיו
מִקְצַת מִדִּינָה, אֲנִינּוּ יוֹדֵעַ מִי הַחוּטָא, לְפִיכָךְ כְּשֶׁהוּא
כוֹעֵס נִפְרַע מִכָּלֶם, אֶבֶל אֶתָּה לְפָנֶיךָ גְּלוּיּוֹת כָּל

כּג וַיִּמְלִיל יֵי עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָ :

(כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר :

כּד מִלַּל עִם פְּנֵשֶׁתָא לְמִימְרָ אֶסְתַּלְקוּ מִסְּחוֹר
סְחוֹר לְמִשְׁכְּנָא דְקִרְחָ דְתָן וְאַבִּירָם :

(כד) דִּבַּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר הָעֲלוּ מִסְּכִיב לְמִשְׁכַּן
קִרְחָ דְתָן וְאַבִּירָם :

כִּי־יִיָּקַח הָעֲלוּ וְגו' • כְּתַרְגוּמוֹ: "אֶסְתַּלְקוּ" מִסְּכִיבוֹת מִשְׁכַּן קִרְחָ.

כּה וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַאֲזַל לְנֹת דְתָן וְאַבִּירָם וַאֲזַלוּ
בְּתַרְוַהִי סְבִי יִשְׂרָאֵל :

(כה) וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל־דְּתָן וְאַבִּירָם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו
זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל :

כִּי־יִיָּקַם מֹשֶׁה • (מדרש רבה) כְּסָבוֹר שְׂיִשְׂאוּ לוֹ פָּנִים, וְלֹא עֲשׂוּ.

בעל הטורים

לְשִׁמְחָה כְּרָגַע, סְפוֹ תַמּוֹ". סְפוֹ - בְּעוֹלָם
הַיְהוּדָה. תַמּוֹ - לְעוֹלָם הַבָּא. תוֹרָה כּב

דְּאִמְרָ (סנהדרין קט, ג) עֲדַת קִרְחָ אִין לְהֵם
חִלְקָ לְעוֹלָם הַבָּא. וְהֵינּוּ דְכְּתִיב "הָיוּ

(כא) כְּרָגַע. ג' בְּמִסְוֹרָה. שְׁנַיִם בְּהֵאִי
פְרָשָׁה (הבא ולהלן י, ט, וְאִינְדִּיךְ: "אִיךָ הָיוּ
לְשִׁמְחָה כְּרָגַע" (תהלים עג, ט). רַמְזוֹ לְמֵאֵן

(כו) וַיְדַבֵּר אֱלֹהֵי־הָעֶדָה לְאֹמֶר סוּרוּ נָא מֵעַל אֹהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאַל־תִּגְעוּ בְּכָל־אִשׁר לָהֶם פֶּן־תִּסְפּוּ בְּכָל־חַטָּאתָם:

כו ומליל עם פְּנִשְׁתָּא לְמִימַר זורו סוּרוּ מֵעַלֹי מִשְׁכְּנֵי גְבַרְיָא חִיבִיא הָאֵלִין וְלֹא תִקְרְבוּן בְּכָל דֵי לְהוֹן דְלִמָּא תִלְקוּן בְּכָל חוֹבִיָּהוֹן:

(כז) וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן־קָרַח דָּתָן וְאַבִּירָם מִסְּבִיב וְדָתָן וְאַבִּירָם יֵצְאוּ נֹצְצִים פֶּתַח אֹהֳלֵיהֶם וּנְשֵׂיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם:

כו ואסתלקו מעלוי משכנא דקרח דתן וְאַבִּירָם מִסְּחֹר סְחֹר וְדָתָן וְאַבִּירָם נִסְקוּ קִימִין בְּתַרְע מִשְׁכְּנֵיהוֹן וּנְשֵׂיהוֹן וּבְנֵיהוֹן וְטַפְלֵיהוֹן:

המחלקת: שְׁהָרֵי בֵית־דִּין שֶׁל מִטָּה אֵין עוֹנְשִׁין אֱלָא עַד שְׂיבִיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, וּבֵית־דִּין שֶׁל מַעְלָה עַד עֲשָׂרִים שָׁנָה, וְכֹאן אָבְדוּ אֶף יוֹנְקֵי שְׂדִים.

כ"ז יֵצְאוּ נֹצְצִים • (תנחומא) בְּקוּמָה וְקוּפָה לְחֹרֵף וְלִגְדָף, כְּמוֹ (שמואל א י'): "וַיִּתְיַצַּב אַרְבָּעִים יוֹם" דְּגִלְתָּ. וּנְשֵׂיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם • בֹּא וּרְאֵה כְּמָה קִשָּׁה

(כח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בּוֹאֵת תִּדְרְעוּן כִּי־יְהוּהוּ שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי־לֹא מִלְּבִי:

כח וְאָמַר מֹשֶׁה בְּדָא תִדְעוּן אָרִי יִי שְׁלַחְנִי לְמַעַבְד ית כָּל עוֹבְדֵי־אֵלִין אָרִי לֹא מִרְעוּתִי:

כ"ט יֵצְאוּ לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה • שְׁעִשִׁיתִי עַל־פִּי הַדְּבָר לְתַת לְאַהֲרֹן כְּהֵנָה גְדוּלָּה, וּבְנֵיו – סִגְנֵי כְּהֵנָה, וְאַל־יִצְפֹּן – נְשִׂיא הַקְּהָלִי.

(כט) אִם־כְּמוֹת כָּל־הָאָדָם יִמְתּוּן אֱלֹהִים וּפְקַדְתָּ כָּל־הָאָדָם יִפְקַד עֲלֵיהֶם לֹא יְהוּהוּ שְׁלַחְנִי:

כט אם כְּמוֹתָא דְכָל אֲנָשָׁא יִמּוּתוּן אֵלִין וּסְעָרָא דְכָל אֲנָשָׁא יִסְתַּעַר עֲלֵיהוֹן לֹא יִי שְׁלַחְנִי:

כ"ט לֹא ה' שְׁלַחְנִי • אֱלָא אֲנִי עֲשִׂיתִי הַכֹּל מִדְּעַתִּי, וּבְדִין הוּא חוֹלֵק עָלַי.

(ל) וְאִם־בְּרִיאָה יִבְרָא יְהוָה וּפְצַתָּה הָאָדָמָה אֵת פִּיהָ וּבִלְעָה אֶת־הָאִשׁ וְאֵת־כָּל־אִשְׁרֵי לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעַתֶּם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה:

ל וְאִם בְּרִיאָה יִבְרִי יִי וּפְתַחַת אַרְעָא ית פּוּמָה וּבִלְעַת יתְהוֹן וְיַת כָּל דֵי לְהוֹן וַיִּחַתוּן כַּד חִיִּין לְשִׂאוֹל וְתִדְעוּן אָרִי אַרְגִּיזוּ גְבַרְיָא הָאֵלִין קָדָם יִי:

כ"ט יֵצְאוּ בְּרִיאָה • חֲדָשָׁה. יִבְרָא ה' • לְהַמִּית אוֹתָם בְּמִיתָה שְׁלֹא מֵת כֶּה אָדָם עַד הֵנָּה, וַיִּמָּה הִיא הַבְּרִיאָה? "וּפְצַתָּה הָאָדָמָה אֶת־פִּיהָ" וּתְבַלְעֶם, אִזּוּ "וַיִּדְעַתֶּם כִּי נִאֲצוּ" הֵם אֵת ה', וְאֲנִי מִפִּי הַגְּבוּרָה אִמְרַתִּי. וְרַבּוּתֵינוּ

פִּירְשׁוּ (סנהדרין ק): "אִם בְּרִיאָה" פֶּה לְאַרְץ מִשְׁשֶׁת יְמֵי בְּרִאשִׁית – מוֹטָב, וְאִם לֹא "יִבְרָא ה'". (ר"ל יִבְרָא ה' הַפֶּה לְכֹאן).

בעל הטורים

שְׁלִשִׁים וְעַל רְבַעִים" (שמות ב, טז) אֱלָא שְׁיַעֲנִישׁם מִיַּד. תוֹרָה ל (ל) בְּרִיאָה. ב' בְּמִסְוֶרָה מוֹתְרִי לִישְׁנֵי "וְאִם בְּרִיאָה", "וּמֵאֲכָלוּ בְּרִאָה" (חבקוק א, טז). שְׁהֶאֱכִיל קָרַח לַעֲדוֹתוֹ עַד שְׁהִמְשִׁיכֶם אַחֲרָיו, כְּדֹאִיתָא בְּפִרְק 'אָרְבַּע מֵיתוֹת בֵּית דִּין' (סנהדרין נב, א). כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה, רֹאשֵׁי תִיבוֹת: הַבְּהֵן. עַל שְׂבָקְשׁוּ כְּהוֹנָה. תוֹרָה לֹא

וּפְקַדְתָּ. ג' בְּמִסְוֶרָה. וּפְקַדְתָּ כָּל הָאָדָם", "וּפְקַדְתָּ מִשְׁמֶרֶת" (לעיל ג, לו). "וּפְקַדְתָּ אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן" (לעיל ד, טז). בְּשִׁבִיל שְׂרָצוּ לִיכְנָס בְּפְקוּדַת אֶלְעָזָר, שְׂבָקְשׁוּ כְּהוֹנָה, עַל כֵּן "וּפְקַדְתָּ כָּל הָאָדָם" וגו'. וּפְקַדְתָּ כָּל הָאָדָם יִפְקַד עֲלֵיהֶם. אָמַר מֹשֶׁה: (אם) [אֵין] הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה לָאֵלוּ כְּמוֹ שְׁעוּשָׁה לְכָל הָאָדָם, שְׂהוּא "פְּקַד עוֹן אָבוֹת עַל בְּנֵים וְגו'" עַל

(כו) תִּסְפּוּ. ב' בְּמִסְוֶרָה. "פֶּן תִּסְפּוּ בְּכָל חַטָּאתָם", וְאִם הָרַע תִּרְעוּ, גַּם אִתֶּם גַּם מְלַכְכֶם תִּסְפּוּ" (שמואל א' יב, כה). שְׂאֵמַר לָהֶם שְׂאֵם לֹא יִחֲרוּ בְּהֶם שְׂמִיתוּם הֵם וְקָרַח גְּדוּלָּם. תוֹרָה כו (כט) יִמְתּוּן. ב' בְּמִסְוֶרָה. "כְּמוֹת כָּל הָאָדָם יִמְתּוּן", "וְהָאָרְץ כְּבִגְד תִּבְלָה, וַיִּשְׂבִּיָה כְּמוֹ כֵּן יִמּוּתוּן" (ישעיה נא, ט). פִּירוּשׁ, אָמַר שְׂתִבְלָה וַיִּשְׂבִּיָה יִמּוּתוּן, שְׂיִבְלְעוּ הֵם תִּחְתָּם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסי' י"ד בסיון)

הָאָדָם חַי'. זֶהוּ שְׁנָאָמַר (פינחס כו, יא) "וּבְנֵי קִרְחַ לֹא מָתוּ",
 "נִתְבַצֵּר לָהֶם מְקוֹם גְּבוּהָ בְּגִיהוֹנֹם וַיָּשְׁבוּ שָׁם" (רש"י), וְעָשׂוּ
 תְּשׁוּבָה.

וַיָּרְדוּ חַיִּים שְׂאוּלָה (טז, ל)
 גַּם מִי שְׁמַצוּי ב'שְׂאוּל' חוֹשֵׁב שֶׁהוּא חַי.
 אֲף גַם בְּרַכָּה יֵשׁ בְּדַבָּר, וְהִיא, שְׁגַם ב'שְׂאוּל' יְהִי חַיִּים,
 וַיִּכְלֹו לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה (שְׁהָרִי תְּשׁוּבָה מוֹעִילָה רַק כָּל עוֹד

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 329)

גַּם תּוֹרַתוֹ שְׂבָה עִמּוֹ). הַדָּבָר נִרְמָז בְּפִסּוּקֵנוּ - הַתּוֹרָה,
 תּוֹרַת חַיִּים, יוֹרֶדֶת לְשֹׂאֵל תַּחֲתֵיהֶן.

וַיָּרְדוּ חַיִּים שְׂאוּלָה (טז, ל) כַּאֲשֶׁר אָדָם לּוֹמֵד תּוֹרָה שְׂלֵא
 לְשִׁמְיָהּ, כְּגוֹן כְּדֵי לְהִיּוֹת תַּלְמִיד חֶכֶם, הַתּוֹרָה שְׁלּוֹמֵד
 יוֹרֶדֶת לְגֻלוֹת בְּתוֹף הַקְּלָפוֹת (עַד שֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, שְׂאָז

לֹא וְתוֹה פֶּד שְׂצִי לְמַלְלָא יֵת כָּל פִּתְגָמֵי
 הָאֵלִין וְאַתְּבַזְעַת אַרְעָא דִּי תַחֲתֵיהוֹן:

**(לא) וַיְהִי כִּכְלֹתוֹ לְדַבָּר אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 וַתִּבְקַע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחֲתֵיהֶם:**

לְבִיפְתַחַת אַרְעָא יֵת פּוּמָה וּבְלַעַת יֵתְהוֹן
 וַיֵּת אֲנַשׁ בְּתֵיהוֹן וַיֵּת כָּל אֲנַשָּׂא דִּי לְקִרְחַ
 וַיֵּת כָּל קַנְיָנָא:

**(לב) וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־
 בְּתֵיהֶם וְאֶת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקִרְחַ וְאֶת כָּל־
 הַרְכֹּוֹשׁ:**

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חל"ג עמ' 170 - מתוך 'לקראת שבת)

טעם בליעת בני קרח באדמה

אֲשֶׁר עַל כֵּן, נִתְקַיֵּם בָּהֶם מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה: כִּיּוֹן שְׁלַעֲיָנִי
 הִרְוִיאִים עֲדוֹן הַחֲזִיקוּ בַּמַּחֲלָקֶת, ע"כ כְּשֶׁנֶּעֱשׂוּ לַעֲיָנִי כָּל
 יִשְׂרָאֵל נִבְלַעוּ יַחַד עִם בְּעַלֵי הַמַּחֲלָקֶת בְּאֲדָמָה. אֲף בְּפַעַל
 כִּיּוֹן שֶׁהִרְהוּ תְּשׁוּבָה בְּלָבָם, לֹא הָיָה עֲלֵיהֶם דִּין מִיֵּתָה וְלָכֵן
 "נִתְבַצֵּר לָהֶם מְקוֹם גְּבוּהָ בְּגִיהוֹנֹם".

**וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־בְּתֵיהֶם וְאֶת־
 כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקִרְחַ וְאֶת כָּל־הַרְכֹּוֹשׁ: . . וַיֵּאבְדוּ
 מִתּוֹף הַקְּהָל:** (טז, לבי"ג)

כִּיּוֹן נֶאֱמַר עַל בְּנֵי קִרְחַ שֶׁנִּבְלַעוּ עִמּוֹ, וְאֵלּוּ בְּפִרְשַׁת פִּנְחָס
 (כו, יא) נֶאֱמַר: "וּבְנֵי קִרְחַ לֹא מָתוּ". וּמִפְּרָשׁ רַש"י (שם): "הֵם
 הָיוּ בְּעֵצָה תַּחֲלָה, וּבִשְׁעַת הַמַּחֲלָקֶת הִרְהוּ תְּשׁוּבָה בְּלָבָם.
 לְפִיכֵן נִתְבַצֵּר לָהֶם מְקוֹם גְּבוּהָ בְּגִיהוֹנֹם וַיָּשְׁבוּ שָׁם".
 וְלִכְאוּרָה תְּמוּנָה בְּיוֹתֵר: אִם הֵם חֲזְרוּ בְּתְּשׁוּבָה - לָמָּה בְּכָל־
 נִבְלַעוּ, וּבָאֵם לֹא - בְּמָה זָכוּ שֶׁנִּשְׁאַרוּ בְּחַיִּים.
 וְהַבְּאוּר בְּזָה:

אֲכֵן וְדַאי שְׁבִנֵי קִרְחַ חֲזְרוּ בָהֶם מִמַּחֲלָקֶתָם וְעָשׂוּ תְּשׁוּבָה,
 דְּבִלְעַדֵּי זֶה אֵין לָהֶם שׁוּם זְכוּת, אֲלֵא שְׂלֵא הָרָאוּ זֹאת בְּגִלוּי
 וּבַחֲצוּנִיּוֹת אֲלֵא שְׁבוּ רַק בְּסִתֵּר לָבָם, וּכְדִיּוֹק לְשׁוֹן רַש"י
 (שם) "הִרְהוּ תְּשׁוּבָה בְּלָבָם".

וּמַעֲתָה יִדְּיֵק לְשׁוֹן הַפְּסוּק "וַיֵּאבְדוּ מִתּוֹף הַקְּהָל", דְּלִכְאוּ
 מֵה חֶסֶר בְּהַלְשׁוֹן "וַיֵּאבְדוּ" סָתָם. וּלְפִי הַנ"ל שֶׁפִּיר, דְּבִנֵּי
 קִרְחַ לֹא מָתוּ וְנֶאֱבְדוּ מִן הָעוֹלָם. רַק כִּיּוֹן שֶׁ"הַקְּהָל" חֲשַׁב
 שֶׁהֵם בְּמַחֲלָקֶת וּמִגֵּעַ לָהֶם עֲנַשׁ כְּאַבְיָהֶם, ע"כ (רק) "מִתּוֹף
 הַקְּהָל" הֵם נֶאֱבְדוּ. וּמִטַּעַם זֶה חֲפָתָה הַתּוֹרָה לְסַפֵּר שֶׁ"בְּנֵי
 קִרְחַ לֹא מָתוּ" רַק בְּפִרְשַׁת פִּנְחָס, בְּהַ אֲחִיזִים כְּשֶׁכָּבֵר 'כָּלוּ
 מִתֵּי מִדְּבָר' (רש"י חוֹקֵת פֶּרֶק כ, כב), וְכָל הַדּוֹר שֶׁהָיָה חַי
 בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה כָּבֵר אָבֵד מִן הָעוֹלָם, שְׂאָז שׁוֹב אֵין עוֹד צָרָף
 לְהַחֲזִיקֵם בְּגִיהוֹנֹם.

לֵג וְנַחֲתוּ אֲנֹנִן וְכָל דִּי לְהוֹן כֶּד חַיִּין לְשֹׂאֵל
 וְחַפְצַת עֲלֵיהוֹן אַרְעָא וְאֲבָדוּ מִגּוֹ קְהָלָא:

**(לג) וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאוּלָה וְתַכְסֵם
 עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֵּאבְדוּ מִתּוֹף הַקְּהָל:**

בעל הטורים

חָרָם. מְלַמֵּד שֶׁעֲשָׂאן חָרָם עַל
 שְׁנַתְּחַבְּרוּ לְקִרְחַ. תּוֹרָה לֵג
 (לג) **וַיֵּאבְדוּ.** ב' בְּמִסְוֶרָה. "וַיֵּאבְדוּ
 מִתּוֹף הַקְּהָל", וְאֵינְרָ: "וַיֵּאבְדוּ כָּלֵי
 מְלַחְמָה" (שְׁמוֹת ב' א, כז). כִּיּוֹן שֶׁנֶּאֱבָדוּ,
 נֶאֱבָד כָּלֵי מְלַחְמָה. תּוֹרָה לֵד

סְבִיבְתֵיהֶם נְסוּ לְקָלָם", וְרַמְזוּ לְהָא
 דְּאֵינְרָ בְּעִירוּבִין (יט, א) שֶׁפְּתַחָה שֶׁל
 גִּיהוֹנִם בִּירוּשָׁלַיִם, "וַתִּבְקַע הָעִיר",
 פִּירוּשׁוֹ: בִּירוּשָׁלַיִם, שָׁם "וַתִּבְקַע
 הָאֲדָמָה" וַיָּרְדּוּ שְׂאוּלָה. תּוֹרָה לֵב
 (לכ) **הָאָדָם אֲשֶׁר לְקִרְחַ.** סוֹפֵי תִיבוּת:

(לא) **וַתִּבְקַע.** ד' בְּמִסְוֶרָה. "וַתִּבְקַע
 הָאֲדָמָה", וְאֵינְרָ: "וַתִּבְקַע הָאָרֶץ
 בְּקוֹלָם" (מְלָכִים א' א, מ), "וַתִּבְקַע הָעִיר"
 בִּירוּשָׁלַיִם (ז, ו) וּבְמְלָכִים (ב' כה, ד) עַל
 יְרוּשָׁלַיִם. "וַתִּבְקַע הָאָרֶץ בְּקוֹלָם",
 וְהֵינְנוּ דִּכְתִּיב "וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר

גג
לד וְכָל יִשְׂרָאֵל דִּי בְּסַחְרֵיהוֹן עֲרָקוּ לְקָלְהוֹן
אָרִי אָמְרוּ דְלָמָּא תְּבַלְעֲנָא אֲרַעָא :

(ד) וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ לְקָלָם בִּי
אָמְרוּ פְּוִתְבַלְעֲנוּ הָאָרֶץ :

כ"ג - נסו לקלם • בשביל הקול היוצא על בליעתן.

לה וְאֲשָׁתָּא נִפְקַת מִן קָדָם יִי וְאֶכְלַת יִת
מֵאֲתָן וְחֻמְשִׁין גְּבִרָא מְקַרְבֵי קִטְרַת
בוֹסְמִיָּא :

(ה) וְאִישׁ יֵצֵא מֵאֵת יְהוָה וְהֵאֵכַל אֵת הַחֲמֻשִׁים
וּמֵאֲתַיִם אִישׁ מְקַרְבֵי הַקִּטְרֹת: ס

א ומליל יי עם משה למימר:

יז (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

ב אָמַר לְאַלְעָזָר בֶּר אַהֲרֹן פְּהֵנָּא וַיִּפְרַשׂ יִת
מִחֲתֻמָּתָא מִבֵּין יְקִידָא וְיִת אֲשָׁתָּא יִרְחִיק
לְהֵלָּא אָרִי אֲתַקְדָּשׁוּ :

(ב) אָמַר אֶל־אַלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְיָרֵם אֶת־
הַמִּחְתָּת מִבֵּין הַשְּׂרָפָה וְאֶת־הָאֵשׁ זָרְהֵלְלָהּ בִּי
קָדְשׁוּ :

כ"ד - ואת האש • שבתוך המחתות. זרה הלאה • לארץ מעל המחתות. פי קדשו • המחתות. ואסורין
בהנאה, שהרי עשאים פלי שרת.

ג יִת מִחֲתֻמָּת סְבִיבָא הָאֵלִין דְּאֲתַקְבּוּ
בְּנִפְשֵׁיהוֹן וַיַּעֲבְדוּן יִתְהֵן טַסִין בְּדִידִין
חֹפְאָה לְמַדְבְּחָא אָרִי קַרְבֵּינוּן קָדָם יִי
וְאֲתַקְדָּשׁוּ וַיְהוֹן לְאֵת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל :

(ג) אֵת מִחְתֹּת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשֹׁתָם וַעֲשׂוּ
אֹתָם רַקְעֵי פָחִים צְפוּי לְמִזְבֵּחַ בֵּי־הַקְּרִיבִים לְפָנָי
יְהוָה וַיִּקְדָּשׁוּ וַיְהִיו לְאוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל :

ד וַיִּנְסִיב אֶלְעָזָר פְּהֵנָּא יִת מִחֲתֻמָּתָא דְנִחְשָׂא
דְקַרְיָבוּ יוֹקִידָא וְרִדִּידָנוּן חֹפְאָה
לְמַדְבְּחָא :

כ"ה - החטאים האלה בנפשתיכם • (יובא לו) שנעשו
פושעים בנפשותם, שנחלקו על הקדוש ברוך הוא.
רקעי • רדידן. פחים • טסין מרדידן טינבי"ש

ה דְקַרְבָּא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִיל דִּי לֹא יִקְרַב
גְּבַר חִלּוּנֵי דִּי לֹא מְזַרְעָא דְאֲהֲרֹן הוּא
לְאַסְקָא קִטְרַת בּוֹסְמִין קָדָם יִי וְלֹא יְהִי
קִרְחָא וְכִנְשֵׁתָּהּ כְּמָא דִּי מְלִיל יִי בִּידָא
דְמֹשֶׁה לָּהּ :

(ד) וַיִּקַּח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֵת מִחְתֹּת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר
הִקְרִיבוּ הַשְּׂרָפִים וַיִּרְקְעוּם צְפוּי לְמִזְבֵּחַ :

כ"ו - וירקעום • אינטינדר"ש בלעז.

ו הַדְּכָרָא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִיל דִּי לֹא יִקְרַב
גְּבַר חִלּוּנֵי דִּי לֹא מְזַרְעָא דְאֲהֲרֹן הוּא
לְאַסְקָא קִטְרַת בּוֹסְמִין קָדָם יִי וְלֹא יְהִי
קִרְחָא וְכִנְשֵׁתָּהּ כְּמָא דִּי מְלִיל יִי בִּידָא
דְמֹשֶׁה לָּהּ :

(ה) וַזְכָּרוֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִקְרַב אִישׁ
זָר אֲשֶׁר לֹא מְזַרְעָא אֲהֲרֹן הוּא לְהַקְטִיר קִטְרֹת לְפָנָי
יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה כְּקִרְחַת וְכַעֲדָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה לּוֹ: פ

בעל הטורים

הַחֲטָאִים. ב' במסורה. "החטאים
האלה בנפשתיכם", "החטאים את
עמלק" (שמואל א' טו, יח). לומר לה, כמו
שאלה חטאו בנפשותם, בן חטא עמלק

טו) "בהנפי לעגי מעוג חרק עלי שנימו",
בשביל חנופה שההניפם קרח על
עסקי לגימה חרק עליהם שר של
גיהנם שנימו. חרק אותיות קרח.

יז (ג) את מחתות החטאים האלה
בנפשתיכם. שנתחייבו על עסקי
בנפשותם, בדריש לקיש, דאמר ריש
לקיש (סנהדרין ב, א) מאי דכתביה (תהלים לה

פִּתְרוֹנָם כְּמוֹ "עַל". וּמִדְרָשׁוֹ: עַל קִרְחַת. וּמֵהוּ "בְּיַד מֹשֶׁה", וְלֹא כְּתוּב אֶל מֹשֶׁה? רָמַז לַחֲוִלְקִים עַל הַפְּהִנָּה, שְׁלוֹקִין בְּצַרְעַת, כְּמוֹ שְׁלֵקָה מֹשֶׁה בְּיָדוֹ, שְׁנֵאמַר (שמות ט:): "וַיִּצְיֵאָהּ וְהִנֵּה יָדוֹ מִצַּרְעַת כְּשֶׁלֶג". וְעַל כֵּן לָקָה עֲזִיָּה בְּצַרְעַת.

כַּיֵּינֹכָה וְלֹא יִהְיֶה כְּקִרְחַת • כְּדִי שְׁלֵא יִהְיֶה כְּקִרְחַת. כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ • כְּמוֹ "עֲלִיּוֹ", עַל אַהֲרֹן דִּבֶּר אֶל מֹשֶׁה, שִׁיְהִיָּה הוּא וּבְנָיו כְּהֹנִים, לְפִיכָף "לֹא־יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא מִזְרַע אַהֲרֹן וְגו'". וְכֵן כֹּל "לִי" וְ"לוֹ" וְ"לָהֶם" הַסְּמוּכִים אֲצֵל "דְּבֹרֵר" –

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"י"ח עמ' 204 – מתוך 'לקראת שבת)

בטול המחצות מפלג

לְלַמֶּדְךָ, שְׁבִטוֹל הַמְּחֻצוֹת שְׁקִבְעָה הַתּוֹרָה בֵּין הַסּוּגִים הַשּׁוֹנִים שֶׁבַע־יִשְׂרָאֵל (כְּהֹנִים, לוֹוִיִּם, יִשְׂרָאֵלִים, "רְאשֵׁיכֶם", "שׂוֹאֵב מִמִּיכֶם") לֹא זֶה בְּלִבְד שְׂאִינוֹ גֹרֵם לְאַחֲדוֹת, אֲלֵא גֹרֵם לְפִלּוֹג וּפְרִיד בֵּינֵיהֶם. וְדָקָא כְּשֶׁכֹּל אֶחָד מִבְּצַע אֶת תְּפִקִּידוֹ הָרְאוּ לוֹ, בְּזֶה הוּא מִמְּלֵא אֶת שְׁלֹמוֹת פְּנֵת הַבְּרִיאָה, שְׁלִשְׁמָה בְּרָאוּ הַקְּבָ"ה. וְלֹא – גֹרֵם הוּא לְבִלְבּוֹל סְדְרֵי בְּרֵאשִׁית.

וְלֹא־יִהְיֶה כְּקִרְחַת וְכַעֲדָתוֹ (ז, ה) טַעֲנָתוֹ שֶׁל קִרְחַת הִיְתָה: אַחֲדוֹת. הוּא דָרַשׁ שְׁכָל הָעַם יִהְיֶה שְׂוִים בְּמַעֲלָה וּמִדְרָגָה, כְּאֲמָרוֹ "כֹּל הַעֲדָה כָּלֶם קְדוּשִׁים וּבְתוֹכָם ה' וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְׂאוּ עַל קֶהֱל ה'". אַרְבַּע־עֶלְפִי־כֹן, הוּא עֲצָמוֹ נַעֲשֶׂה סְמָל לְמַחֲלַקַת וּלְפְרִיד. וְכִפִּי שְׁמִיתָרְגַם אוֹנְקְלוֹס: "וַיִּקַּח קִרְחַת" – "וְאֶתְפִּלֵּג". וְעַד שְׂאֲמָרוֹ חֲזו"ל "כֹּל הַמְּחֻצִּיק בְּמַחֲלַקַת עוֹבֵר בְּלֵאוֹ, שְׁנֵאמַר וְלֹא יִהְיֶה כְּקִרְחַת וְכַעֲדָתוֹ" (סנהדרין קז).

וְאוֹתָרְעֵמוֹ כֹּל כְּנִשְׁתָּא דְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא דְבִתְרוּהֵי עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן לְמִימְרֵי אֲתוֹן גְּרַמְתוֹן דְּמִית עֲמָא דִּינִי:

(ו) וַיִּלְנֹו כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמַּחֲרַת עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אַתֶּם הַמֵּתִים אֶת־עַם יְהוָה:

זוֹהוּהוּ בְּאַחַת־כְּנִשְׁוֵית כְּנִשְׁתָּא עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן וְאַתְפְּנִיאֵו לְמִשְׁפַּח זְמַנָּא וְהָא חֲפְהֵי עֲנָנָא וְאַתְגְּלִי יִקְרָא דִּינִי:

(ז) וַיְהִי בַּהֲקֵהֶל הָעֵדָה עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיִּפְּנֹו אֶל־אַהֲל מוֹעֵד וְהִנֵּה כִסְּהוּ הָעֲנָן וַיֵּרָא כְבוֹד יְהוָה:

ח וְעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְקָדָם מִשְׁפַּח זְמַנָּא:

(ח) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּנֵי אַהֲל מוֹעֵד: ם

◆ יום רביעי כ"ג סיון ◆

ט ומליל יי עם משה למימר:

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

י אֲתַפְּרֹשׁוּ מִגּוֹ כְּנִשְׁתָּא הָדָא וְאַשְׂצִי יְתֵהוּן כְּשַׁעָה וְנִפְלוּ עַל אֶפְיֵהוּן:

(י) הִרְמֹו מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאַכְלָה אֶתֶם כְּרֹנַע וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם:

יא וְאָמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן סַב יָת מַחֲתִיתָא וְהַב עֲלֵה אֲשְׁתָּא מַעֲלוֹי מִדְּבַחָא וְיִשׁוּ קִטְרֵת בּוֹסְמִיא וְאוֹבִיל כְּפָרִיעַ לְכַנְשְׁתָּא וְכִפְר עֲלֵיהוֹן אַרְי נִפְק רְגָזָא מִן קָדָם יי שְׂרִי מוֹתָנָא:

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח אֶת־הַמַּחֲתָה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְיִשִּׁים קִטְרֵת וְהוֹלִיךְ מִהֲרָה אֶל־הָעֵדָה וְכִפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי־יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הַחַל הַגִּנָּף:

בעל הטורים

דוֹקָא (בְּרֻכּוֹת לז, ב) כְּשֶׁהִיָּה מִתְפַּלֵּל עַל הַחֹלִיִּים: 'אִם אֵין תְּפִלְתִּי שְׁגוּרָה בְּפִי, יוֹדַע אֲנִי שֶׁהוּא מְטוֹרֵף'. תוֹרַה יֵא

(י) וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם. וְלֹא הִתְפַּלְלוּ כְּמוֹ לְמַעֲלָה (טו, כב), שְׁלֵא הִיְתָה תְּפִלָּה שְׁגוּרָה בְּפִיָּהֶם. עַל כֵּן אָמַר (פסוק יא) "כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף", כְּדָאמַר רַבִּי חֲנִינָא בֶן

בְּנַפְשׁוֹ, שְׂרָאָה כֹּל הַנְּסִים שְׁנַעֲשׂוּ לְיִשְׂרָאֵל וְנִדְוָג לָהֶם, כְּדֵאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (תְּנַחֲמָא תַּצָּא ט) מִשְׁלַל לְמִי שְׂרָאָה אִמְבִּשְׁי רוֹתַחַת וְקַפִּץ בְּתוֹכָהּ. תוֹרַה ד

תבוונה. ובזה מתורץ מה שפכתב אחר-כך שלא הנית המלאך את אהרן לעצור בקטרת, והלא הוא מסר לו רז זה? אלא שהיה גזרת הקדוש-ברוך-הוא, כמו שאמר אני שלוחו של מקום, ודו"ק) כדאיתא במסכת שבת (שבת פט).

כ"י וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם • רז זה מסר לו מלאך המות כשעלה לרקיע, שהקטרת עוצר המגפה (ר"ל כשנתן רשות למשחית, אז אין מבחין בין טוב לרע. ועל מה שמוסיף מדיליה יש תקון בקטרת, אבל מה שגזר הקדוש-ברוך-הוא בהדיא אין חכמה ואין

יב ונסיב אהרן כמא די מליל משה ורהט לגו קהלא והא שרי מותנא בעמא ויהב ית קטרת בוסמיא וכפר על עמא:

(יב) וַיִּקַּח אֶהָרֹן כַּאֲשֶׁר ׀ דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיִּרְץ אֶל־תּוֹךְ הַקֹּהֵל וְהֵנָּה הַחַל הַגִּנָּף בָּעַם וַיִּתֵּן אֶת־הַקְּטֹרֶת וַיִּכַּפֵּר עֲלֵיהֶם:

יג וקם בין מתיא ובין מתיא ואתפלי מותנא:

(יג) וַיַּעֲמֵד בֵּין־הַמֵּתִים וּבֵין־הַחַיִּים וַתַּעֲצֹר הַמִּגַּפָּה:

שנאמר: "וישב אהרן אל-משה" (מכילתא). דבר אחר: למה בקטרת? לפי שהיו ישראל מליזין ומרגננים אחר הקטרת, לומר: סם המות הוא, על-ידו מתו נדב ואביהוא, על-ידו נשרפו חמשים ומאתים איש. אמר הקדוש-ברוך-הוא: תראו שעוצר מגפה הוא, והחטא הוא הממית!

כ"י וַיַּעֲמֵד בֵּין הַמֵּתִים וְגו' • אחז את המלאך והעמידו על פרחו. אמר לו המלאך: הנח לי לעשות שליחותי! אמר לו: משה צוני לעב על ירך! אמר לו: אני שלוחו של מקום, ואתה שלוחו של משה! אמר לו: אין משה אומר כלום מלבד, אלא מפי הגבורה. אם אין אפה מאמין, הרי הקדוש-ברוך-הוא ומשה אל פתח אהל מועד, בא עמי ושאל. וזהו

יד והווי דמיתו במותנא ארבעת עשר אלפין ושבע מאה פד מדמיתו על פלגתא דקרח:

(יד) וַיְהִיו הַמֵּתִים בַּמִּגַּפָּה אַרְבַּעַת עָשָׂר אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת מִלֶּבֶד הַמֵּתִים עַל־דִּבְר־קֶרַח:

טו והב אהרן למשה לתרע משפן זמנא ומותנא אתפלי:

(טו) וַיָּשֶׁב אֶהָרֹן אֶל־מֹשֶׁה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַמִּגַּפָּה נִעְצְרָה: פ

♦ יום חמישי כ"ד סיון ♦

טז ומליל יז עם משה למימר:

(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יז מלל עם בני ישראל וסב מנהון חטרא חטרא לבית אבא מן כל רברבניהון לבית אבטהון תרי עשר חטרין גבר ית שמה תכתוב על חטרה:

(יז) דִּבֶּר ׀ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאֲתָם מִטָּה מִטָּה לְבַיִת אָב מֵאֵת כָּל־נְשִׂיאָהֶם לְבַיִת אֲבֹתָם שָׁנִים עָשָׂר מִטּוֹת אִישׁ אֶת־שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל־מִטָּהוּ:

יח ונת שמא דאהרן תכתוב על חטרא דלוי ארי חטרא מד לריש בית אבטהון:

(יח) וְאֵת שֵׁם אֶהָרֹן תִּכְתֹּב עַל־מִטָּה לְוִי כִּי מִטָּה אֶחָד לְרֵאשׁ בֵּית אֲבוֹתָם:

כ"י כי מטה אחד • אף-על-פי שחלקתים לשתי משפחות — משפחת פהנה לכו ולויה לכו, מפל-מקום שכת אחד הוא.

יט ותצנענון במשפון זמנא קדם סהדותא די
אזמן מימרי לכון תמן :

(יט) והנחתם באהל מועד לפני העדות אשר אועד
לכם שמה:

כ ויהי גברא דאתרעי בה חטרה ינעי ואנתי
מן קדמי ית תורעמת בני ישראל די אנון
מתרעמין עליכון :

(כ) והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח והשכתי
מעלי את תלנות בני ישראל אשר הם מלינם
עליכם:

כז יי « והשכתי • כמו (בראשית ח) "וישכו המים", (אסתר ז) : "וחמת הפלך שקכה".

כא ומליל משה עם בני ישראל ויהבו לה
כל רברבניהון חטרא לרבא חד חטרא
לרבא חד לבית אבהתהון תרי עשר חטרין
וחטרא דאהרן בגו חטריהון :

(כא) וידבר משה אל בני ישראל ויתנו אליו
כל נשיאיהם מטה לנשיא אחד מטה לנשיא אחד
לבית אבתם שנים עשר מפות ואהרן בתוך
מפותם:

כט יי « בתוך מפותם • הניחו באמצע, שלא יאמרו: מפני שהניחו בצד שכנה, פרח.

כב ואצנע משה ית חטריא קדם יי במשפנא
דסהדותא :

(כב) וינח משה את המפות לפני יהוה באהל העדת:

כג והיה כיומא דבתרהי ועל משה
למשפנא דסהדותא והא נעא חטרא דאהרן
לבית לוי ואפק לבלבין ואנץ גץ וכפת
שגדין :

(כג) ויהי ממחרת ויבא משה אל אהל העדות
והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצין
צין ויגמל שקדים:

להפריח מפל הפרות, אף המעורר על הפנה
פרענותו ממחרת לבא, כמו שמצינו בעזיה (ר"ה ב כס) :
"והצרעת זרחה במצחו". ותרגומו: "וכפית שגדין",
כמין אשכול שקדים יחד כפותים זה על זה.

כט יי « ויצא פרח • כמשמעו. ציץ • הוא תנטת הפרי
כשהפרח נפל. ויגמל שקדים • כשהפר הפרי, הפר
שהן שקדים, לשון (בראשית כא) : "ויגדל הגלד ויגמל",
ולשון זה מצוי בפרי האילן, כמו (ישעיה יח) : "ובסר
גמל יהיה נצה". ולמה שקדים? הוא הפרי הממהר

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממאמר ש"פ קרח, א' דר"ח תמוז התשל"ג)

לומר, שהפנה בהוספה זו היא לרמוז דהמהירות שבשקדים
הוא ענינם, וכידוע ששמו של דבר מורה על ענינו, ולכן
רומזים על הפנה, פי ההשפעות הנמשכות על ידי אהרן
הכהן (אהרן אותיות נראה) הן במהירות. ועל דרך זה הוא

והטעם שגמל שקדים זוקא הוא פי שקדים הם ממחרים
להגמור יותר מפל הפרות [ומוסיף ב'לקוטי תורה' שם,
ש'לכן נקראים בשם שקדים מלשון שקידה ומהירות, כמו
שפיתוב מקל שקד גו' פי שוקד אני על דברי לעשותו. ויש

בעל הטורים

(כג) פרח. ציץ. שקדים. כנגד שלשה
שערערו על הפנה, קרח וירבעם
ועזיהו.
שקדים. בגימטריא: חשמונים. רמו
לחשמונים שהם מנרע אהרן ותתקיים
הפנה בגידם. תורה כד

כשושנה ויהי כזית הודו", וזהו כשמן
הטוב על הראש יורד על הזקן זקן
אהרן" (תהלים קנג, א). וכן "פרח בגימיו
צדיק" שגאמר על מלך המשיח,
שגימיו תחזור הפנה ויפרח משה
אהרן. תורה כא

(כ) יפרח. ד' במסורה. והיה האיש
אשר אבחר בו משהו יפרח", ואידך:
"צדיק בתמר יפרח" (תהלים צב, א), "יפרח
כשושנה" (הושע יד, ח). "יפרח בגימיו
צדיק" (תהלים עב, ז). "מטהו יפרח" - וזהו
"צדיק בתמר יפרח", שבינו שמשוהו
יפרח יצא צדיק בדינו. והוה "יפרח

דברכת כהנים במהירות]. מפל-מקום לאחרי שפרח מטה אהרן נתוסף עליו בזה. כי כיון שהענין דפרח מטה אהרן גו' ויגמול שקדים בא על-ידי הערעור על הכהונה, הרי זה דוגמת שטר שצא עליו ערעור והוחזק בבית-דין, שיש לו תוקף יותר משטר שלא היה עליו ערעור. וכיתרון האור מן החושך.

בנוגע לכל הכהנים בני אהרן, דכשהכהנים מברכים את העם, נמשך השפע למטה במהירות גדולה בלי עכובים. הגם שברכת כהנים היתה לפני שפרח מטה אהרן ויגמול שקדים, כמו שכתוב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, ופירש רש"י ויברכם ברכת כהנים [וגם אז היתה ההמשכה

כד ואפק משה ית כל חטריא מן קדם יי לות כל בני ישראל ואשתמודעו ונסיבו גבר חטריה :

(כד) ויצא משה את-כל-המפות מלפני יהוה אל- כל-בני ישראל ויראו ויקחו איש מפתו: פ

♦ יום שישי כ"ה סיון ♦

כה ואמר יי למשה אתב ית חטרא דאהרן לקדם סהדיתא למשרא לאת לעמא סרפנא ויסופן תרעמתהון מן קדמי ולא ימותון :

(כה) ויאמר יהוה אל-משה השב את-מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני-מרי ותכל תלונתם מעלי ולא ימתו:

נקבה, כמו תלונתם מרמורי"ש בלעז. ויש חלוק בין תלונותם לתלנתם; תלונתם - תלונה אחת, תלונותם - שם דבר בלשון יחיד, ואפלו הם תלונות הרבה.

כ"ט - למשמרת לאות. לזכרון שבחתי באהרן לכהן, ולא ילוננו עוד על הכהנה. ותכל תלונתם. כמו ותכלה תלונתם. לשון זה שם מפעל יחיד לשון

כו ועבד משה קמא די פקיד יי יתה פן עבד :

(כו) ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו פן עשה:

כז ואמרו בני ישראל למשה למימר הא מננא קטלת חרפא הא מננא בלעת ארעא והא מננא דמיתו במותנא :

(כז) ויאמרו בני ישראל אל-משה לאמר הן גוענו אבדנו בלנו אבדנו:

כח כל דקרוב מקרב למשפנא דינ מאית הא אנהנא סיפין לממת :

(כח) כל הקרב | הקרב אל-משפן יהוה ימות האם תמנו לגוע: ס

מועד, ימות. האם תמנו לגוע. שמא הפקרנו למיתה.

כ"ט - כל הקרב הקרב וגו'. אין אנו יכולין להיות זהירין בכך, בלנו ושאין להפגס לחצר אהל מועד, ואחד שיקריב עצמו יותר מחבריו ויפגס לתוך אהל

א ואמר יי לאהרן את ובניך ובית אביך עמך תסלחון על חובי מקדשא ואת ובניך עמך תסלחון על חובי כהונתכון :

(א) ויאמר יהוה אל-אהרן אתה ובניך ובית אביך אתך תשא את-עון המקדש ואתה ובניך אתך תשא את-עון כהנתכם:

בעל הטורים

"אעשה לו עור כנגדו", וכן מי שאינו לומד תורה, כדכתיב ותשיה נדחה ממני", חשוב כמות, דכתיב "האם תמנו לגוע". תורה א

(כח) האם. ב' במסורה. "האם תמנו לגוע". ואיך באיוב ה' יט "האם אין עונתי בי ותשיה נדחה ממני". שמי שאין לו אשה, כדכתיב (פראשית ב' ח)

(כד) ויצא משה את כל הממת. חסר יי"ו, שהיו יבשים כמו שהבניסם. תורה כה (כה) לבני מרי. מקאן למד משה שקראם ממרים'. תורה כו

המסורים לכם, הוא האהל והארון והשלחן וכלי הקדש - אתם תשבו ותזהירו על כל זר הבא לגע. ואתה ובניך • הפהנים. תשארו את-עון פהנתכם • שאינה מסורה ללוים. ותזהירו הלוים השוגגים, שלא יגעו אליכם בעבודתכם.

כש"א ויאמר ה' אל-אהרן • (ספר) למשה אמר, שיאמר לאהרן, להזהירו על תקנת ישראל שלא יבנסו למקדש. אתה ובניך ובית-אביך • הם בני קהת אבי עמרם. תשארו את-עון המקדש • עליכם אני מטיל עגש הזרים שיחטאו בעסקי הדברים המקדשים

ב ואף ית אחיך שבטא דלוי שבטא דאבוך קרב לנתך ויתוספון עלך וישמשנך ואת ובניך עמך קדם משכנא דסהדותא :

(ב) וגם את-אחיך מטה לוי שבט אביך הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך ואתה ובניך אתך לפני אהל העדת:

אליהם. וישרתוך • בשמירת השערים ולמנות מהם גזברין ואמרפלין (ובחים כז).

כש"א וגם את-אחיך • בני גרשון ובני מררי. וילוו ויתחברו אליכם להזהיר גם את הזרים מלהתקרב

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות נרד כח, ענ" 115)

אלא היא הנותנת: מפיון שהלויים רק עזרו לכהנים, שהם יוכלו להיות משרתי עליון - לא הרגישו את עצמם 'מציאות' כלל, אפילו לא מציאות דקדושה (משרתים בקדש); דוקא התבטלות מחלטת זו מביאה לדבקות אמיתית בקב"ה.

וגם את אחיך מטה לוי... הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך (יה, ב) 'לוי' מורה על התקשרות ודבקות בקב"ה (כמו "הפעם ילוח אישי אלי"). מצד שני, עבודת הלויים היא רק לסייע לכהנים, ואילו הם עצמם אינם משרתים בקדש; איך מתגשבים שני הדברים?

ג ויתרון משרתך ומטרת כל משכנא ברם למני קודשא ולמדבקה לא יקרבו ולא ימותו גם-הם ימותון אף אנון אף אתון :

(ג) ושמרו משמרתך ומשמרת פל-האהל אף אל-כלי הקדש ואל-המזבח לא יקרבו ולא ימותו גם-הם גם-אתם:

ד ויתוספון עלך ויתרון ית מטרת משפן זמנא לכל פלחן משכנא וחלוני לא יקרבו לנתכון :

(ד) ונלוו עליך ושמרו את-משמרת אהל מועד לכל עבדת האהל וזר לא-יקרב אליכם: כש"א וזר לא-יקרב אליכם • אתכם אני מזהיר על כך.

ה ויתרון ית מטרת קודשא וית מטרת מדבקה ולא יהי עוד רגזא על בני ישראל :

(ה) ושמרתם את משמרת הקדש ואת משמרת המזבח ולא יהיה עוד קצף על-בני ישראל:

כש"א ולא יהיה עוד קצף • (ספר) כמו שהיה כבר, שנאמר (במדבר יז) : "כי-יצא הקצף".

בעל הטורים

אבל כשיבא הקץ, ונלוו גוים אל ה" וגו'. והיינו "נלוו עליך" וישרתוך (ספוק ב, ב) דבכתוב (ישעיה סא, ה) "ובני נכר אפריכם ונכריכם". תורה ה

פניהם באו ונלוו" וגו' (תמיה ג, ה). פירוש: "נלוו עליהם רבים בחלקלקות" להצר לישראל, בכתוב (דניאל שם, דה) "ומן המשפילים יכשלו וגו' עד עת קץ";

יח (ד) ונלוו. ד במסורה. ונלוו עליך, ואיך: "נלוו עליהם רבים בחלקלקות" (דניאל יא, ד), "נלוו גוים רבים אל ה' ביום ההוא והיו לי לעם" (נחמה ב, טו), "ציון ישאלו דרך הנה

וְאֲנִי הִנֵּה לְקַחְתִּי אֶת־אֲחֵיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מִתְּנָה נְתָנִים לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֱהִל מוֹעֵד:

כ"ט - לָכֶם מִתְּנָה נְתָנִים • יכול לַעֲבֹדְתֶכֶם שֶׁל הַדְּיוּט? תִּלְמוּד לומר: "לה", כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ לְמַעַלָּה, לְשֹׁמֵר מִשְׁמֵרַת גְּזַרְיִן וְאַמְרָפְלִין.

וְאִתָּהּ וּבְנֵיהָ אֶתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־ דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וְלַמִּבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעַבְדְּתֶם עֲבֹדַת מִתְּנָה אֶתֶן אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהִזָּר הַקָּרֵב יוֹמֵת: פ

כ"ט - עֲבֹדַת מִתְּנָה • בְּמִתְּנָה נְתִיתֶיהָ לָכֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם 12 עמ' 233)

עֲבֹדַת מִתְּנָה אֶתֶן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם (יה, ז) גַּם דְּבַר שְׂבָא מִלְּמַעְלָה בְּתוֹרַת מִתְּנָה - אֵין זֶה בְּאִפְסוֹ שֶׁהָאֲדָם הוּא רַק מִקְבֵּל וְתוֹ לֹא מִיָּדִי, אֲלָא גַם בְּזֶה דְרוּשָׁה עֲבוּדְתוֹ ("עֲבֹדַת מִתְּנָה"). הַעֲבוּדָה הִיא - לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַדְּבַר בַּפְּנִימִיּוּת.

וְיִדְבַר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וְאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִי לָךְ אֶת־מִשְׁמֵרַת תְּרוּמֹתַי לְכָל־קֹדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לָךְ נְתַתִּים לְמִשְׁחָה וּלְבִנְיָהּ לְחֻק־עוֹלָם:

ח ומליל יי עם אהרן ואנא הא יהבית לך את משרת אפרשותי לכל קודשאי דבני ישראל לך יהבתניו לרבו ולבניו לקנים עולם:

כ"ט - וְאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִי לָךְ • בְּשִׂמְחָה. לְשׁוֹן שְׂמֻחָה הוּא זֶה, כְּמוֹ (שְׂמֻחַת ד): "הִנֵּה הוּא יוֹצֵא לְקִרְיַתְךָ וְרֵאָדָּה וְשִׂמַח בְּלִבּוֹ". מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁנִּמְן שָׂדֶה לְאוֹהֲבוֹ, וְלֹא כְּתֹב וְלֹא חֹתֵם וְלֹא הַעֲלָה בְּעַרְפְּאִין. בָּא אֶחָד וְעָרַעַר (עֲלִיו) עַל הַשָּׂדֶה, אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ: כָּל מִי שִׂירְצָה בָּא וְיַעֲרַעַר לְנִגְדֶּךָ? הַרְיִנִי כּוֹתֵב וְחוֹתֵם לָךְ וְיַעֲלָה

בְּעַרְפְּאִין. אַף פֶּאן, לְפִי שְׂבָא קִרַח וְעָרַעַר כְּנִגְדֵי אַהֲרֹן עַל הַכְּהֻנָּה, בָּא הַפְּתוּב וְנִתְּן לוֹ (תולין קלג) עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה מִתְּנֹת כְּהֻנָּה בְּכָרִית מְלַח עוֹלָם, וְלִכְךָ נִסְמְכָה פְּרִשָׁה זו לְכֹאן. מִשְׁמֵרַת תְּרוּמֹתַי • שְׂאִתָּה צָרִיף לְשִׁמְרֹן בְּטָהֳרָה. לְמִשְׁחָה • לְגִדְלָה (ספרי).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 219)

וְאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִי לָךְ אֶת מִשְׁמֵרַת תְּרוּמֹתַי (יה, ח) טַעֲנֹתוֹ שֶׁל קִרַח הִתְּתָה: הַכְּהֻנִּים מִנְּתָקִים מִהַעוֹלָם וְעוֹסְקִים רַק בְּקֹדֶשֶׁה, וְאֵלוֹ כָּל הַעֲדָה עוֹסְקִים עִם עֵינֵי הַעוֹלָם עַל מְנַת לַעֲשׂוֹת מִהֶם כְּלִים לְאַלְקוּת. וְאֵם כֵּן, מִדּוּעַ צָרִיכִים אֶת

הַשְּׂפָעַת הַכְּהֻנִּים עַל יִשְׂרָאֵל? שְׂגָם הֵם יִתְעַלּוּ מִהַעוֹלָם. לְפִיכָךְ נִתְּנָו מִתְּנֹת כְּהֻנָּה לְאַחַר מַחְלַקַת קִרַח, כִּי הוּא מְבֹטְאוֹת אֶת הַקָּשֶׁר שֶׁבֵּין יִשְׂרָאֵל לַכְּהֻנִּים: יְהוּדֵי מִפְּרִישׁ מְרֻכּוּשׁוֹ הַגִּשְׁמִי לְכַהֵן, וּבְזֶה מְרֻמָּם רְכוּשׁ זֶה.

זֶה יְהִי לָךְ מִקֹּדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים מִן־הָאֵשׁ כָּל־קָרְבָּנֶם לְכָל־מִנְחָתָם וְלְכָל־חַטָּאתָם וְלְכָל־אֲשָׁמָם אֲשֶׁר יֵשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים לָךְ הוּא וּלְבִנְיָהּ:

ט דִּין יְהִי לָךְ מִקֹּדֶשׁ קוֹדֶשֶׁיךָ מוֹתֵר מִן אֲשָׁמָה כָּל קָרְבָּנֵיהוֹן לְכָל מִנְחָתוֹן וְלְכָל חַטוֹתָהוֹן וְלְכָל אֲשָׁמָהוֹן דִּי יִתִּיבוֹן קְדָמִי קוֹדֶשׁ קוֹדֶשֶׁיךָ דִּי לָךְ הוּא וּלְבִנְיָהּ:

כ"ט - מִן־הָאֵשׁ • לְאַחַר הַקְּטֹרֶת הָאֲשִׁיִּם. כָּל־קָרְבָּנֶם • כְּגוֹן זֹבְחֵי שְׁלָמֵי צְבוּר. מִנְחָתָם חַטָּאתָם וְאֲשָׁמָם • כְּמִשְׁמַעוֹ. אֲשֶׁר יֵשִׁיבוּ לִי • זֶה גְּזֵל הַגֵּר.

בעל הטורים

(ח) וְאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִי. כְּדִרְךָ שְׂנוֹתְנִים הַפְּצָה. תוֹרָה ט שְׂמֵן. כְּמוֹ שֶׁדִּרְשׁוּ חו"ל (נִזְכָּחִים מִד, ט) לְרִבּוֹת לֹא שְׂמֵן שֶׁל מִצְרַעֲךָ. תוֹרָה י שְׂטֵר מִתְּנָה בְּדַעַת שְׁלָמָה וּבְכַפְשׁ (ט) מִקֹּדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים מִן. סוֹפֵי תִּיבוֹת: לְרִבּוֹת לֹא שְׂמֵן שֶׁל מִצְרַעֲךָ. תוֹרָה י

(י) בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל־זֶכֶר יֹאכַל אֹתוֹ
 קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָּךְ:
 י בְּקֹדֶשׁ קֹדְשִׁין תִּכְלְנָה כָּל דְּכוּרָא יִיכּוּל
 יתה קודשא יהי לך:

כ"ט - בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ וּגְוִי • למד על קדשי קדשים, שאין נאכלין אלא בעזרה ולזכרי כהנה.

(יא) וְזֶה־לָּךְ תְּרוּמַת מִתְנֶם לְכָל־תְּנוּפֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לָךְ נְתִיתִים וּלְבַנְיֹךְ וּלְבִנְיֹתֶיךָ אֶתְךָ לְחֶק־עוֹלָם
 כָּל־טְהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכַל אֹתוֹ:
 יא ודין לך אפרשות מתנהון לכל ארמנות
 בני ישראל לך יבקתניו ולבניו ולבנותיו
 עמך לקנים עלם כל דדכי בביתך ייכול
 תה:

כ"ט - תְּרוּמַת מִתְנֶם • המורם מן התודה ומש'למים
 ואיל נזיר. לְכָל תְּנוּפֹת • שְׁחָרֵי אֱלוֹי טְעוּנִין תְּנוּפָה.
 כ"ט - פֶּל־טְהוֹר • (ספרי) וְלֹא טְמֵאִים. דְּבַר אַחַר: כָּל־טְהוֹר,
 לְרִבּוֹת אֲשֶׁתוֹ.

(יב) כָּל חֶלֶב יִצְהָר וְכָל־חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדִגְן רֵאשִׁיתָם
 אֲשֶׁר־יִתְּנוּ לַיהוָה לָךְ נְתִיתִים:
 יב כל טוב משה וכל טוב חמר ועבור
 ראשיתהון די תגנון קדם יי לך יבקתניו:

כ"ט - רֵאשִׁיתָם • היא תְּרוּמָה גְדוּלָה.

- נקודות משיחות קודש - (לקוטר שיחות כרך ב עמ' 326)

כָּל חֶלֶב יִצְהָר... אֲשֶׁר יִתְּנוּ לָהּ (יה, יב)
 והוא יתן... בכל דבר שהוא לשם האל הטוב, שיהיה מן
 הנאה והטוב... וכן הוא אומר כל חלב לה' (רמב"ם סוף הלכות
 אסורי מצוא).
 כָּל חֶלֶב יִצְהָר... אֲשֶׁר יִתְּנוּ לָהּ (יה, יב)
 וזהו חלב התודה והוא הטוב, שיהיה מן
 הנאה והטוב... וכן הוא אומר כל חלב לה' (רמב"ם סוף הלכות
 אסורי מצוא).
 כָּל חֶלֶב יִצְהָר... אֲשֶׁר יִתְּנוּ לָהּ (יה, יב)
 וזהו חלב התודה והוא הטוב, שיהיה מן
 הנאה והטוב... וכן הוא אומר כל חלב לה' (רמב"ם סוף הלכות
 אסורי מצוא).

(יג) בְּבוּרֵי כָּל־אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יָבִיאוּ לַיהוָה לָךְ
 יִהְיֶה כָּל־טְהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכְלֶנּוּ:
 יג בפורי כל די בארעהון די יתנון קדם יי
 די לך יהי כל דדכי בביתך ייכלנה:

(יד) כָּל־חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶה:
 יד כל חרמא בישראל די לך יהי:

(טו) כָּל־פֶּטֶר רְחִים לְכָל־בֶּשֶׂר אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה
 בְּאֶדָם וּבְנֶהֱמָה יִהְיֶה לָּךְ אֵךְ פְּדָה תִּפְדֶּה אֶת
 בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר־הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה:
 טו כל פטר רחים לכל בשר אשר יקריבו ליהוה
 באדם ובנהמה יהיה לך אך פדה תפדה את
 בכור האדם ואת בכור-הבהמה הטמאה תפדה:

(טז) וּפְדוּיוֹ מִבֶּן־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְפְּךָ כֶּסֶף חֲמִשָּׁת
 שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא:
 טז ופדוקנה מבר ירחא תפדוק בפדוקנה כסף
 חמש סלעין בסלעי קודשא עשרין מעין
 הוא:

בעל הטורים

(יא) וְזֶה לָךְ תְּרוּמַת מִתְנֶם. וְכֵן
 לְמַעַל (פסוק ט) "זֶה יִהְיֶה לָּךְ." ב'
 פְּעֻמִּים זֶה עוֹלָה כ"ד. רְמֵז לְכ"ד מִתְנֵנוֹת
 כְּהוֹנָה. תורה יב
 (טו) אֵךְ פְּדָה תִּפְדֶּה. ב' בְּמִסְרָה. "אך
 פדה תפדה", ואיך: "אח לא פדה
 יפדה" (תהלים מט, ח). הַיִּינוּ דְּאָמַר רַבִּי
 יְהוֹשֻׁעַ (בבב"ב י, א) רַחֵל שְׁלֵא בְּכַרְהָ

יז בָּרַם בּוֹכְרָא דְתוֹרָא אוּ בּוֹכְרָא דְאַמְרָא אוּ בּוֹכְרָא דְעֵזָא לֹא תִפְרוֹק קוּדְשָׁא אֲנֹן יְתִי דְמַהוֹן תְּזַרִיק עַל מַדְבַּחָא וְנִתְּ מַרְבִּיחוֹן מִסַּק קַרְבָּן לְאַתְמַרְבְּלָא בְרַעְוָא קַדְםִי יי:

(יז) אַךְ בְּכוֹר־שׁוֹר אוּ בְכוֹר פֶּשֶׁב אוּ בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם תִּזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חֲלָבָם תִּקְטִיר אִשָּׁה לְרִיחַ גִּיחַח לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כג עמ' 139)

לחטאת ואשם, שכן אפילו הנפש הבהמית (מצד עצמה) אינה שִׁכַת כָּלל לחטא ועוון, והיא איננה מתאנה אלא לדברים המתרים בלבד.

אך רש"י שולל אפילו את ההשואה בין בכור לתודה. המשמעות הפנימית של קרבן זה היא שהאדם היה בסכנה רוחנית, עמד בפני נסיון גדול ונצל ממונו בעבודה 'ניסית', עבודה של מסירות-נפש. רש"י מלמדנו אפוא, כי אין פאן שום דמיון לתודה, שכן אצל יהודי משללת לחלוטין האפשרות של פרווד מהקב"ה, ואין צרף ב'נס' כדי לעמד בנסיון. יהודי אינו זקוק ל'נס' זה אלא-אם-כן נקלט בתוכו מבחינת 'אינו יהודי'.

אך בכור שור או בכור פֶּשֶׁב או בכור עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם... פְּחֻזָּה הַתְּנוּפָה וְכִשּׁוֹק הַיְמִין לָךְ יְהִיָּה (יח) יז"ח

שלא תאמר פְּחֻזָּה ושוק של תודה (רש"י) ב'ספרי' יש קא-סלקא-דעתך להשוות בכור לחטאת ואשם ("מה חטאת ואשם ליום ולילה, אף בכור ליום ולילה"), ואלו רש"י אינו מזכיר אלא תודה בלבד. הטעם הפנימי לך, על דרך הרמז ברש"י: 'בכור' רומז לעם-ישראל, פנאמר (שמות ד) "בני בכורי ישראל". בכור אדם - הינו הנפש האלקית; ובכור בהמה - הנפש הבהמית. לכן אין אפילו סלקא-דעתך להשוות בכור

יח וּבְשָׂרָם יְהִי־לָךְ פְּחֻזָּה הַתְּנוּפָה וְכִשּׁוֹק הַיְמִין יח וכשוקא ד'מינא לך יהי:

(יח) וּבְשָׂרָם יְהִי־לָךְ פְּחֻזָּה הַתְּנוּפָה וְכִשּׁוֹק הַיְמִין לָךְ יְהִיָּה:

עקיבא ולמד: הוסיף לך הכתוב "הנה" אחרת, שלא תאמר: פְּחֻזָּה ושוק של תודה, שאינו נאכל אלא ליום ולילה.

כט פְּחֻזָּה הַתְּנוּפָה וְכִשּׁוֹק הַיְמִין • (זבחים טז) שֵׁל שְׁלָמִים שְׁנָאֲכָלִים לַכֹּהֲנִים לְנִשְׁיָהֶם וּלְבָנֵיהֶם וּלְעַבְדֵיהֶם לְשָׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד, אִף הַבְּכוֹר נֹאֲכָל לְשָׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד. לָךְ יְהִיָּה • (ספרי) בא רבי

יט כל אפשרות קודשית די יפרשון בני ישראל קדם יי יהבית לך ולבניך ולבנותיך עמך לקדם עלם קנים מלח עלם הוא קדם יי לך ולבניך עמך:

(יט) כָּל תְּרוּמַת הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נִתְּנִי לָךְ וּלְבָנֶיךָ וּלְבָנוֹתֶיךָ אֶתְּךָ לְחֶק־עוֹלָם בְּרִית מְלַח עוֹלָם הוּא לְפָנַי יְהוָה לָךְ וּלְזַרְעֶךָ אֶתְּךָ:

ימ מתקנים ומבריא את אחרים. ברית מלח • כפרית הכריתה למלח, שאינו מסריח לעולם.

כט כָּל תְּרוּמַת הַקֹּדְשִׁים • מִחֲבַתָּה שֶׁל פְּרִשָׁה זוּ, כָּלְלָה בַתְּחִלָּה וְכָלְלָה בַסּוּף וּפְרַט בְּאַמְצַע. בְּרִית מְלַח עוֹלָם • כֶּרֶת בְּרִית עִם אֶהְרֹן בְּדַבַּר הַכְּרִיא

כא ואמר יי לאהרן בארעהוין לא תחסינ וחלק לא יהי לך ביניהון מתנן די יהבית לך אגון חלקך ואחסנתך כגו בני ישראל:

(כ) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן בְּאַרְצָם לֹא תִחַל וְחֶלֶק לֹא־יְהִיָּה לָךְ בְּתוֹכָם אֲנִי חֶלְקֶךָ וְנִחַלְתָּךְ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כט וְחֶלֶק לֹא־יְהִיָּה לָךְ בְּתוֹכָם • (ספרי) אף בבבנה.

בעל הטורים

(יט) תְּרוּמַת. ג' במסורה. "כל תרומת הקדשים", "הרי בגלבע אל טל ואל מטר עליכם ושדי תרומת" (שמואל ב' א. כא), "ואיש תרומות יקרבסנה" (משלי כט, ד). והו שדרשו חז"ל (כתובות קה, ב) אם דומה הדיון למלך שאינו צריך כלום - יעמיד ארץ. והיינו "ושדי תרומת" הקדשים", יקרבסנה. תורה כ

◆ שבת קודש כ"ו סיון ◆

כא ולבני לוי הא יהבית פל מעשרא
בישראל לאחסנא חלף פלחנהון די אגון
פלחין ית פלחן משפן זמנא:

(כא) ולבני לוי הנה נתתי פל מעשר בישראל לנחלה
חלף עבדתם אשריהם עבדים את עבדת אהל
מועד:

כב ולא יקרבו עוד בני ישראל למשפן
זמנא לקבלא חובא לממת:

(כב) ולא יקרבו עוד בני ישראל אל אהל מועד
לשאת חטא למות:

כג ופלחון לואי אגון ית פלחן משפן זמנא
ואגון קבלון חוביהון קים עלם לדריכון
ובגו בני ישראל לא יחסנון אחסנא:

(כג) ועבד הלוי הוא את עבדת אהל מועד והם
ישאו עונם חקת עולם לדורתיכם ובתוך בני ישראל
לא ינחלו נחלה:

כד • הלויים ישאו עונם של ישראל, שעליהם להזהיר הנזרים מגששת אליהם.

כד ארי ית מעשרא דבני ישראל די יפרשון
קדם יי אפרשותא יהבית ללואי לאחסנא
על כן אמרית להון בגו בני ישראל לא
יחסנון אחסנא:

(כד) כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו ליהוה
תרומה נתתי ללויים לנחלה על כן אמרתי להם
בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה: פ

כה • אשר ירימו לה' תרומה • (ספרי) הפתוב קראו "תרומה" עד שיפריש ממנו תרומת מעשר.

כה ומליל יי עם משעה למימר:

(כה) וידבר יהוה אל משה לאמר:

כו וילואי תמלל ותימר להון ארי תסבון מן
בני ישראל ית מעשרא די יהבית לכון
מנהון באחסנתכון ותפרשון מנה
אפרשותא קדם יי מעשרא מן מעשרא:

(כו) ואלה הלויים תדבר ואמרת אליהם כיתקחו מאת
בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאתם
בנחלתכם והרמתם ממנו תרומת יהוה מעשר
מן המעשר:

כז ותתחשב לכון אפרשיתכון פעבורא מן
אדרא ובמלאתא מן מעצרתא:

(כז) ונחשב לכם תרומתכם פדגן מן הגרן ובמלאה
מן היקב:

תבואה שנתמלאה. יקב. הוא הבור שלפני הגת,
שהיין יורד לתוכו. וכל לשון יקב חפירת קרקע הוא,
וכן (זכריה יד): "קבי המלך הוא ים" – אוקיינוס חפירה
שחפר מלכו של עולם.

כז • ונחשב לכם תרומתכם פדגן מן הגרן •
תרומת מעשר שלכם אסורה לזרים ולטמאין, וחיבין
עליה מיתה וחמש כתרומה גדולה שנקראת "ראשית
דגן" מן הגרן. ובמלאה מן היקב • כתרומת תירוש
ויצהר הנשלת מן היקבים. מלאה • לשון בשול,

בעל הטורים

(כז) והרמתם ממנו קרי ביה ממינו. שאין תורמין ממין על שאינו מינו, ולא מחדש על הישן. תורה כו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לז עמ' 63)

<p>וְנָחֵשׁ לָכֶם תְּרוֹמַתְכֶם (יח, כז) מִכָּאן לְמַדוּ חֲז"ל ש"במחשבה בלבד תהיה תרומה". וגם לדעות שאין תרומה במחשבה, מועלה המחשבה להתיר את הטבל, דנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה (וגם זה נלמד</p>	<p>מ"וּנְחָשׁב"). וּמִכָּאן הוֹרָאָה עַד כַּמָּה יֵשׁ לַיְזוּהַר מִמְּחֻשְׁבָּה רְעָה, כִּי נוֹסֵף עַל חֵמֶר הַדְּבָר מִצַּד עֲצוּמוֹ, יֵשׁ בּוֹ נֹזֵק לְעוֹלָם שְׂמֻסָּבִיב. וְכֵן - גְּדֹל הַנְּחִיצוֹת שֶׁל מְחֻשְׁבָּה טוֹבָה, לְחֻשׁב טוֹב עַל הַזּוּלָּת, כִּי גַם מְחֻשְׁבָּה טוֹבָה מוֹעִילָה הַרְבֵּה.</p>
---	---

כח בן תפרשון אף אתון אפרשיתא קדם יי מפל מעשרתיכון די תסבון מן בני ישראל ותתנון מנה ית אפרשיתא קדם יי לאהרן כהן: **כח בן תפרשון אף אתון אפרשיתא קדם יי מפל מעשרתיכון די תסבון מן בני ישראל ותתנון מנה ית אפרשיתא קדם יי לאהרן כהן:**

כ"ט"א פן תרימו גם אתם. כמו שישראל מרימים מגרנם ומיקביהם, תרימו גם אתם מפעשר שלכם, כי הוא נחלתכם.

כ"ט"ב מתנתיכם תרימו את כל תרומת יהוה מפלחלבו את מקדשו ממנו:

כ"ט"ג מפל מתנתיכם תרימו את כל תרומת ה' בתרומה גדולה - הכתוב מדבר, שאם הקדים לוי את הכהן בפרי וקבל מעשרותיו קדם שיטל כהן

ל ואמרת אלהם בהרימכם את חלבו ממנו ונחשב ללויים כתבואת גרן וכתבואת יקב:

כ"ט"ד בהרימכם את חלבו ממנו. לאחר שתרימו תרומת מעשר ממנו. ונחשב. המותר ללויים חלין גמורין. כתבואת גרן. לישראל, שלא תאמר: הואיל וקראו הכתוב "תרומה", שנאמר: "כי את מעשר

ל ואכלתם אתו בכל מקום אתם וביתכם פי שכן הוא לכם חלף עבדתכם באהל מועד:

כ"ט"ה בכל מקום. אפלו בבית הקברות.

כ"ט"ו ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו:

כ"ט"ז ולא תשאו עליו חטא וגו'. (יבמות פט) הא אם לא תרימו, תשאו חטא. ולא תמותו. (בכורות נז) הא אם תחללו, תמותו:

צ"ה פסוקים, דניאל סימן. הסלת פרשת קרח

בִּי נִדְבְּרוּ עֲבָדֶיךָ יְשִׁיחַ בַּחֲקוּדֶיךָ: 1 גַּם־עֲדֹתֶיךָ שִׁעֲשַׁעֲנִי
 אֲנִשִּׁי עֲצִיתִי: 2 הִ דְּבָקָה לְעֶפֶר נִפְשִׁי חֲיִנִי בְּדַבְּרֶיךָ:
 3 דְּרָכֵי סִפְרֹתַי וְתַעֲנֵנִי לְמַדְנִי חֲקוּדֶיךָ: 4 דְּרֹד־פִּקּוּדֶיךָ
 הִבִּינֵנִי וְאִשְׁיַחָה בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: 5 הִ דִּלְפָּה נִפְשִׁי מֵתוֹנָה
 לְחִינֵי בְּדַבְּרֶיךָ: 6 דְּרֹד־שִׁקְר הִסֵּר מִמֶּנִּי וְתוֹרַתְךָ חֲנִנִי:
 7 דְּרֹד־אֲמוּנָה בַּחֲרַתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: 8 דְּבַקְתִּי
 בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי־תִבְשִׁינִי: 9 דְּרֹד־מִצְוֹתֶיךָ אֲרוּץ כִּי
 תִרְחִיב לְבִי: 10 הִ הִ הֲרִנִי יְהוָה דְּרֹד חֲקוּדֶיךָ וְאֶצְרֶנָּה
 עֵקֶב: 11 הִבִּינֵנִי וְאֶצְרֶה תוֹרַתְךָ וְאִשְׁמְרֶנָּה כְּכֹל־לֵב:
 12 הִדְרִיכֵנִי בְּנֹתֵיב מִצְוֹתֶיךָ כִּי־כֹ חֲפָצְתִּי: 13 הִטַּלְבִּי
 אֱלֹהֵי־עֲדוֹתֶיךָ וְאֵל אֶל־בְּצַע: 14 הִעֲבֵר עֵינֵי מֵרְאוֹת שׂוֹא
 בְּדַבְּרֶיךָ חֲיִנִי: 15 הִקֵּם לְעַבְדְּךָ אֲמַרְתָּךְ אֲשֶׁר לִירְאֶתְךָ:
 16 הִעֲבֵר חֲרַפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרַתִּי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ טוֹבִים:
 17 הִנֵּה תִאֲבָתִי לִפְקוּדֶיךָ בְּצַדִּיקְתְּךָ חֲיִנִי: 18 וִיבֹאֵנִי
 חֲסִדְּךָ יְהוָה תְּשׁוּעַתְךָ פֶּאֱמַרְתָּךְ: 19 וְאֶעֱנֶה חֲרָפִי
 דָּבַר כִּי־בִטְחֹתִי בְּדַבְּרֶיךָ: 20 וְאֱלֹהֵי־תַצֵּל מִפִּי דְבַר־אֱמֶת
 עַד־מָאֵד כִּי לְמִשְׁפָּטֶיךָ יִחַלְתִּי: 21 וְאִשְׁמְרֶה תוֹרַתְךָ
 תָּמִיד לְעוֹלָם וְעַד: 22 וְאִתְּהַלַּכְהָ בְּרַחֲבָה כִּי פִקּוּדֶיךָ
 דִּרְשִׁיתִי: 23 וְאִדְבַרְהָ בְּעֲרֹתֶיךָ נֶגֶד מַלְאָכִים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 24 וְאִשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: 25 וְאִשְׂאֵ־כַפִּי
 אֶל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאִשְׁיַחָה בַּחֲקוּדֶיךָ: 26 זְכַר־
 דְּבַר לְעַבְדְּךָ עַל אֲשֶׁר יִחַלְתִּי: 27 זֹאת נַחֲמֵתִי בְּעֵינֵי
 כִּי אֲמַרְתָּךְ חֲיִתִּי: 28 זָדִים הִלְצִנִּי עַד־מָאֵד מִתּוֹרַתְךָ
 לֹא נָטִיתִי: 29 זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ מֵעוֹלָם: 30 יְהוָה
 וְאִתְּנַחֵם: 31 זִלְעָפָה אַחֲזַתִּי מִרְשָׁעִים עֲזוּבֵי תוֹרַתְךָ:
 32 זִמְרוֹת הַיּוֹדֵי חֲקוּדֶיךָ בְּבֵית מִגְוָרִי: 33 זְכַרְתִּי בְּלִילָה
 שִׁמְךָ יְהוָה וְאִשְׁמְרֶה תוֹרַתְךָ: 34 זֹאת הִתְהַלֵּלִי כִּי
 פִקּוּדֶיךָ נִצְרַתִּי: 35 חִ חֲלָקִי יְהוָה אֲמַרְתִּי לְשִׁמּוֹר
 דְּבָרֶיךָ: 36 חֲלִיתִי פִנְיֶךָ בְּכֹל־לֵב חֲנִנִי פֶּאֱמַרְתָּךְ:
 37 חֲשַׁבְתִּי דְרָכֵי וְאִשְׁיַחָה רְגְלִי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ: 38 חֲשַׁתִּי
 וְלֹא הִתְמַהֲמַהֲתִי לְשִׁמּוֹר מִצְוֹתֶיךָ: 39 חֲכָלִי רְשָׁעִים
 עוֹדְנֵי תוֹרַתְךָ לֹא שְׁכַחְתִּי: 40 חֲצוֹת־לִילָה אֶקוּם
 לְהוֹדוֹת לְךָ עַל מִשְׁפָּטֵי צִדְקֶיךָ: 41 חֲבַר אֲנִי לְכֹל־אֲשֶׁר
 יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרֵי פִקּוּדֶיךָ: 42 חֲסִדְּךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ
 חֲקוּדֶיךָ לְמַדְנִי: 43 ט טוֹב מַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי כִּי בְּמִצְוֹתֶיךָ
 הִאֲמַנְתִּי: 44 ט טוֹב אֶעֱנֶה אֲנִי שִׁגְגָה וְעֵתָה אֲמַרְתָּךְ
 שְׁמַרְתִּי: 45 ט טוֹב־אֲתָה וּמְטִיב לְמַדְנִי חֲקוּדֶיךָ: 46 טַפְלוֹ

עַל־י שִׁקְר זָדִים אֲנִי בְּכֹל־לֵב: 47 אֲצַר פִּקּוּדֶיךָ: 48 טַפְשִׁי
 כַּחֲלָב לֶבֶם אֲנִי תוֹרַתְךָ שִׁעֲשַׁעְתִּי: 49 טוֹב־לִי מִטוֹב־לִי
 כִּי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֲלַמֵּד חֲקוּדֶיךָ: 50 טוֹב־לִי תוֹרַת־פִּקּוּדֶיךָ
 מֵאֲלָפֵי זָהָב וְכֶסֶף: 51 י יָדֶיךָ עֲשׂוּנֵי וַיְכַוְּנוּנֵי הִבִּינֵנִי
 וְאֲלַמְדָּה מִצְוֹתֶיךָ: 52 יִרְאוּךָ יִרְאוּנִי וַיִּשְׂמְחוּ כִּי לְדַבְּרֶיךָ
 יִחַלְתִּי: 53 יִדְעַתִּי יְהוָה כִּי־צַדִּיק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֲמוּנָה
 עֲנִיתִנִּי: 54 יִהְיֶנָּה חֲסִדְּךָ לְנַחֲמֵנִי פֶּאֱמַרְתָּךְ לְעַבְדְּךָ:
 55 יִבֹּאוּנִי רַחֲמֶיךָ וְאֲחִיָּה כִּי־תוֹרַתְךָ שִׁעֲשַׁעְנִי: 56 יִכְשׁוּ
 זָדִים כִּי־שִׁקְר עוֹתוּנֵי אֲנִי אִשְׁיַח בַּפִּקּוּדֶיךָ: 57 יִשׁוּבוּ
 לִי יִרְאוּךָ וְיִדְעֵי עֲדוֹתֶיךָ: 58 יִהְיֶלְבִי תָמִים בַּחֲקוּדֶיךָ
 לְמַעַן לֹא אֲבוֹשׁ: 59 כ כִּלְתָה לְחִשׁוּעַתְךָ נִפְשִׁי
 לְדַבְּרֶיךָ יִחַלְתִּי: 60 כִּלּוֹ עֵינֵי לְאֲמַרְתָּךְ לֵאמֹר מִתִּי
 תִנְחַמְנִי: 61 כִּי־הֵייתִי כְּנֶאֱדַר בְּקִיטוֹר חֲקוּדֶיךָ לֹא
 שְׁכַחְתִּי: 62 כִּמְהָ יִמְוַעֲבֶדְךָ מִתִּי תַעֲשֶׂה בְּרַדְפִי
 מִשְׁפָּט: 63 כִּרְלִי זָדִים שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא כִתּוּרַתְךָ:
 64 כִּל־מִצְוֹתֶיךָ אֲמוּנָה שִׁקְר רַדְפוּנֵי עוֹרְנִי: 65 כִּמְעַט
 כִּלּוּנִי בְּאֶרֶץ וְאֲנִי לֹא־עוֹבֵתִי פִקּוּדֶיךָ: 66 כַּחֲסִדְּךָ חֲיִנִי
 וְאִשְׁמְרֶה עֲדוֹת פִּיךָ: 67 ל לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נִצָּב
 בְּשָׁמַיִם: 68 לָדָר וְדָר אֲמוּנָתְךָ פּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וְתַעֲמֹד:
 69 לְמִשְׁפָּטֶיךָ עֲמָדוֹ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עַבְדֶּיךָ: 70 לוֹלִי
 תוֹרַתְךָ שִׁעֲשַׁעְנִי אֲזִ אֲבַדְתִּי בְּעֵינֵי: 71 לְעוֹלָם לֹא־
 אֲשַׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי כֹם חֵייתִנִּי: 72 לֵךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פִקּוּדֶיךָ דִּרְשִׁיתִי: 73 לִי קוֹו רְשָׁעִים לְאֲבַדְנִי עֲדוֹתֶיךָ
 אֲתַבּוּנֵן: 74 לְכֹל־תַּכְלֶה רְאִיתִי קֶץ רַחֲבָה מִצְוֹתֶיךָ
 מָאֵד: 75 מ מֵה־אֶהְבֵּתִי תוֹרַתְךָ פֶּלִי־הַיּוֹם הַיּוֹם
 שִׁיחֵתִי: 76 מֵאִיבֵי תַחֲכַמְנֵי מִצְוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא־לִי:
 77 מִכֹּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי:
 78 מִזְקֵנִים אֲתַבּוּנֵן כִּי פִקּוּדֶיךָ נִצְרַתִּי: 79 מִפְּל־אֶרֶח
 רַע כִּלְאֵתִי רְגְלִי לְמַעַן אֲשַׁמֹּר דְּבָרְךָ: 80 מִמִּשְׁפָּטֶיךָ
 לֹא־סָרְתִי כִּי־אֲתָה הוֹרַתִּנִּי: 81 מֵה־נִּמְלָצוֹ לַחֲפִי
 אֲמַרְתָּךְ מִדְּבַשׁ לְפִי: 82 מִפִּקּוּדֶיךָ אֲתַבּוּנֵן עַל־פִּן
 שְׁנֵאתִי: 83 פ־ל־אֶרֶח שִׁקְר: 84 נ נִרְ־לְהַגְלִי דְבָרְךָ וְאוֹר
 לְנִתְיָבְתִּי: 85 נִשְׁפַּעְתִּי וְאֶקְיָמָה לְשִׁמּוֹר מִשְׁפָּטֵי צִדְקֶיךָ:
 86 נִעֲנִיתִי עַד־מָאֵד יְהוָה חֲיִנִי כְּדַבְּרֶיךָ: 87 נִדְבּוֹת כִּי
 רַצְחֵנָּה יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְנִי: 88 נִפְשִׁי בַכִּפִּי תָמִיד
 וְתוֹרַתְךָ לֹא שְׁכַחְתִּי: 89 נִתְּנֵנוּ רְשָׁעִים פֶּח לִי
 וּמִפִּקּוּדֶיךָ לֹא תַעֲיִתִי: 90 נַחֲלָתִי עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם
 כִּי־שִׁשׂוֹן לְבִי הִמָּה: 91 נְטִיתִי לְבִי לַעֲשׂוֹת חֲקוּדֶיךָ

לְעוֹלָם עֶקֶב: ס קב סַעֲפִים שְׁנֵאתִי וְתוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי:
 קד סתרי ומנני אתה לדברך יחלתי: קכו סורר-ממני
 מרעים ואצרה מצות אלהי: קכו סמכני כאמרתך
 ואחיה ואל-תבישני משברי: קח סעדני ואושעה
 ואשעה בחקוד תמיד: קח סלית בלשונם מחקוד
 ביישקר תרמיתם: קי סגים השפת כלרשע-ארץ
 לכן אהבתי עדתי: קכ סמר מפחדך בשרי
 וממשפטך יראתי: ע קכא עשיתי משפט וצדק
 בלתיניחני לעשקי: קכב ערב עבדך לטוב אלי-עשקני
 ודים: קכג עיני כלו לישועתך ולאמרת צדקך:
 קכד עשה עם-עבדך כחסדך וחקוד למדני: קכה עבדך
 אני הבינני ואדעה עדתי: קכו עת לעשות ליהוה
 הפרו תורתך: קכז עלבן אהבתי מצותיך מזהב ומפז:
 קכח עלבן | בל-פקודי כל ישרתי בל-ארח שקר
 שנאתי: כ קכט פלאות עדותיך על-פן נצרתם נפשי:
 קל פתח דבריך יאיר מבין פתיים: קלא פיר-פערתי
 ואשאפה כי למצותיך יאבתי: קלב פנה-אלי וחנני
 כמשפט לאהבי שמך: קלג פעמי הכן באמרתך
 ואל-תשליט-בי כל-און: קלד פדני מעשק אדם
 ואשמרה פקודיך: קלה פניך האר בעבדך ולמדני
 את-חקוד: קלו פלגי-מים ירדו עיני על לא-שמרו
 תורתך: צ קלא צדיק אתה יהוה וישר משפטך:
 קלב צוית צדק עדתיך ואמונה מאד: קלג צמתני
 קנאתי ביישכחו דבריך צרי: קלד צרופה אמרתך מאד
 ועבדך אהבה: קלא צעיר אנכי ונבוה פקדיך לא
 שכחתי: קכב צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת:
 קכג צרו-מצוק מצאוני מצותיך שעשעי: קכד צדק
 עדותיך לעולם הבינני ואחיה: קכה קראתי

בכל-לב ענני יהוה חקוד אצרה: קכו קראתיך
 הושיעני ואשמרה עדתיך: קכו קדמתי בנושף ואושעה
 לדברך יחלתי: קכח קדמו עיני אשמרות לשחי
 באמרתך: קכט קולי שמעה כחסדך יהוה כמשפטך
 חניני: ק קרכו רדפי ומה מתורתך רחמו: קכא קרוב
 אתה יהוה וכל-מצותיך אמת: קכב קדם ידעתי
 מעדתיך כי לעולם יסדתם: ר קכג ראה-עני וחלצני
 ביי-תורתך לא שכחתי: קכד ריבה ריבי וגאלני
 לאמרתך חניני: קכה רחוק מרשעים ישועה ביי-חקוד
 לא דרשו: קכו רחמיך רבים | יהוה כמשפטך חניני:
 קכז רבים רדפי וצרי מעדותיך לא נמיתי: קכח ראיתי
 בגדים ואתקומטה אשר אמרתך לא שמרו: קכט ראה
 ביי-פקודיך אהבתי יהוה כחסדך חניני: קכ ראש-דברך
 אמת ולעולם בל-משפט צדקך: ש קכא שרים רדפוני
 חנם ומדברך פחד לבי: קכב שש אנכי על-אמרתך
 כמוצא שלל רב: קכג שקר שנאתי ואתעבה תורתך
 אהבתי: קכד שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך:
 קכה שלום רב לאהבי תורתך ואין-למו מכשול:
 קכו שברתי לישועתך יהוה ומצותיך עשיתי:
 קכז שמרה נפשי עדתיך ואהבם מאד: קכח שמרתי
 פקודיך ועדתיך כי כל-דרכי נגוד: ת קכט תקרב
 רנתי לפניך יהוה בדברך הבינני: קע תבוא תחנתי
 לפניך כאמרתך הצילני: קעא תפעה שפתי תהלה כי
 תלמדני חקוד: קעב תעז לשוני אמרתך כי כל-
 מצותיך צדק: קעג תהי-יך לעורני כי פקודיך בחרתי:
 קעד תאבתי לישועתך יהוה ותורתך שעשעי: קעה תחיי
 נפשי ותהללך ומשפטך יעורני: קעו תעיתי כשה אבד
 בקש עבדך כי מצותיך לא שכחתי:

המשך ממעמוד קפ

אף שאין מזכירה עדיי תקותי שהתייעצה בנוגע לבולים עם שאר בתי ספר הרשת, שהרי גם בזה יש להשתדל שיהי קו אחיד בכל בתי הספר.

לפלא שאינה מזכירה מעיני ביה"ס בכלל ובפרט ובטח תמלא בהזדמנות הבאה.

כיון שאינה מזכירה בנוגע לבריאות התקוה שזהו סימן שהכל בסדר.

בברכה לבשו"ט.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ"ג סיון מפרק קח עד סוף פרק קיב</p>	<p>יום ראשון - כ' סיון מפרק צז עד סוף פרק קג</p>
<p>יום חמישי - כ"ד סיון מפרק קיג עד סוף פרק קיח</p>	<p>יום שני - כ"א סיון מפרק קד עד סוף פרק קה</p>
<p>יום שישי - כ"ה סיון פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו</p>	<p>יום שלישי - כ"ב סיון מפרק קו עד סוף פרק קז</p>
<p>שבת קודש - כ"ו סיון פרק כ פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 162, פרק ז. ובוה... עד עמ' פב, עליו כלל.

44 שהנבראים תופסים מקום במדריגה זו. במדריגה זו, למרות שגם שם
45 נמשך "אינסוף" והיא מתאחדת עם הכוח האלקי (מדריגת הדיבור
46 שלמעלה), בכל זאת, היחוד המורגש במדריגה זו, הוא רק "יחודא
47 תתאה", האופן הנמוך יותר של יחוד, שהנבראים הם מציאות מה,
48 ואמנם מציאות זו בטלה
49 לאלקות, אבל לא במדה כזו
50 שמציאותה תתבטל לגמרי.

51 **וְבוֹה** – במה שדובר לעיל,
52 **יִבְרַךְ מִה שְׁפָתוֹב בּוֹהֵר**
53 **הַקְּדוֹשׁ, דְּפָסוּק "שָׁמַע**
54 **יִשְׂרָאֵל" – עד "ה' אֶחָד",**
55 **הוא "יְחִוּדָא עֲלֵיָהּ", –**
56 האופן הנעלה יותר
57 באחדות ה' ו' **בְּרוּךְ שֵׁם**
58 **כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם**
59 **וְעַד" – הוא "יְחִוּדָא**
60 **תַּתְיָאָה", – האופן הנמוך**
61 יותר באחדות ה'. איזו
62 שייכות יש ל"ברוך שם

63 כבוד מלכותו לעולם ועד" לענין היחוד? – **כִּי "וְעַד" הוּא**
64 **"אֶחָד" בְּחִלּוּפֵי אֲתוֹן**. – כי? המלה "ועד" היא "אחד" בחילופי
65 אותיות. האות "א" מ"אחד" מוחלפת באות "ו" של "ועד" –
66 בהתאם לשייכות שיש לאותיות "אהו" (אותיות המשך – הערת
67 כ"ק אדמו"ר שליט"א) ביניהן; והאות "ח" מ"אחד" מוחלפת
68 באות "ע" של "ועד" – שכן שתיהן הן מהאותיות "אהח"ע",
69 שה"מוצא" שלהן אחד; והאות "ד" רבתי מ"אחד" נעשית ה"ד"
70 מ"ועד". **כִּי הִנֵּה, סֵפֶת וְטַעַם הַצְּמִצּוּם וְהַתְּסַתֵּר הַזֶּה,**
71 **שֶׁהַתְּסַתֵּר וְהַעֲלִים הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא אֶת הַחַיּוּת שֶׁל**
72 **הָעוֹלָם כְּדִי שִׁיְהִי הָעוֹלָם נִרְאָה דְּכָר נִפְרָד בְּפָנָי עֲצֻמוֹ**
73 – כלומר, מדוע, אכן, על העולם להיראות כ"יש" וכדבר בפני
74 עצמו? מה היה חסר, אם העולם היה נראה כפי שהוא באמת,
75 שהוא בטל במציאות למקורו? – הסיבה לכך וטעמו של דבר
76 הוא, **הִנֵּה הוּא יְדוּעַ לְבַל, כִּי תִכְלִית בְּרִיאַת הָעוֹלָם הוּא**
77 **בְּשִׁבְלֵי הַתְּגַלּוּת מְלָכוּתוֹ וְתִבְרָה, – שִׁיְהִי גְלוּי שֶׁהַקְּבִ"ה**
78 הוא המלך, **ד' אִין מְלָךְ** – לא שייך ענין המלוכה, **בְּלֵא עִם,**
79 – שעליהם ימלוך המלך, **פְּרוּשׁ "עִם" מְלִשׁוֹן "עוֹמְמוֹת",**
80 – כמו "גחלים עוממות", גחלים כבויים בהם לא נראית האש;
81 כך גם ביחס למלך, שהכוונה ב"עם" היא, אלה שלא נראה
82 בהם הקשר עם המלך, **שֶׁהֵם דְּכָרִים נִפְרָדִים וְזָרִים וְרַחֲקוּיִם**
83 **מִפְּעֻלַּת הַמְּלָךְ, – וְדוּקָא עֲלֵיהֶם בָּא עֲנִין הַמְּלוּכָה, מִצַּד**
84 **הַתְּבַטְלוּת אֵל הַמְּלָךְ. כִּי אֵלּוּ אִפְּלוּ הָיוּ לוֹ – לְמַלְךְ, בְּנִים**
85 **רְבִים מְאֹד – לֹא שִׁיךְ שֵׁם "מְלוּכָה" עֲלֵיהֶם, – שְׁכֵן, בְּנִים**
86 הם חלק מהמלך עצמו – "ברא כרעא דאבוה" – ולכן לא שייך

1 **פָּרָק ז.** בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שמשמעות ציווי התורה
2 את ענין היחוד, להאמין ולדעת שהקב"ה יחיד, ואשר "בשמים ממעל
3 ועל הארץ מתחת אין עוד" – איננה למנוע את הטעות של א"ל נוסף,
4 אלא שמבלעדי הקב"ה אין שום דבר נוסף, שכן כל הנבראים בטלים
5 במציאות ומיוחדים בו יתברך;
6 אלא שהצמצום וההסתר
7 מסתירים על החיות האלקית, 1
8 המזהוה את הנברא תמיד 2
9 מ"אין ל"יש", שלא תיראה 3
10 ולא תהיה גלויה בנברא – 4
11 ולכן מרגיש הנברא את עצמו 5
12 ל"מציאות"; ברם, ההסתר 6
13 הוא רק לגבי הנברא בלבד, 7
14 ואילו לגבי הקב"ה, אין 8
15 בהסתר משום הסתר, שכן 9
16 הו"י ואלקים הם "כולא חד", 10
17 הם שניהם דבר אחד, 11
18 וההסתר שמצד שם אלקים 12
19 אינו מכסה על שם הו"י, בפרק

20 זה, פרק ז', יסביר רבנו הזקן, שעל פי מה שהוסבר לעיל, יובן מה שכתוב
21 בזהר הקדוש, ש"שמע ישראל" הוא "יחודא עילאה" – האופן הנעלה
22 יותר של יחוד, ו"ברוך שם כבוד מלכותו" הוא "יחודא תתאה" – האופן
23 הנמוך יותר של יחוד. שכן, אם נלמד באופן פשוט, שהכוונה ב"יחוד"
24 הוא רק יחודו של הקב"ה שהוא א"ל אחד, – איך מתאים לומר שיש
25 אופן נעלה יותר של יחוד ואופן נמוך יותר של יחוד? אך, לפי המבואר
26 כאן, שמשמעות היחוד היא יחודו של הקב"ה במוכן זה, שכל הנבראים
27 בטלים ומיוחדים בו יתברך – כאן שייך כבר לומר אופן נעלה יותר של
28 יחוד ואופן נמוך יותר של יחוד. שכן, הכוח האלקי המזהוה את
29 הנבראים שיהיו מציאות יש, שהוא הדיבור שלמעלה, בחינת המלכות,
30 בשעה שבוה זה נמצא עדיין במקורו (כמו למשל באדם, כשאותיות
31 דיבורו כלולות עדיין במחשבה שבמחו ובמדות שבלב, המביאות לאחר
32 מכן לדבר את הדיבור (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנל ח"א פ"כ –
33 כא") כך למעלה, כשהדיבור שלמעלה (בחינת המלכות) עומד עדיין
34 בהתכללות במדות שלמעלה (הרי במדות שלמעלה שהן למעלה
35 מלהיות מקור לעולמות ונבראים המוגבלים במקום וזמן, שהרי המדות
36 שלמעלה הן "אינסוף" (בלתי מוגבלות) ולמעלה מהגבלות המקום
37 והזמן, הרי הנבראים כפי שהם במקורם, מורגש בהם אופן היחוד עם
38 הקב"ה הנעלה יותר, שהם בטלים במציאות במקורם, כשם שאור
39 השמש בטל במציאות בהיותו במקורו, בשמש. ואילו, בשעה שהכוח
40 האלקי המזהוה את הנבראים (הדיבור שלמעלה, בחינת המלכות) בא
41 אחרי צמצומים במדריגה של להיות מקור לנבראים, לגבי מדריגה זו
42 של הכוח האלקי, אי אפשר כבר לומר שהנבראים בטלים במציאות והם
43 אין ואפס, שכן, כיוון שהוא נעשה מקור בפועל לנבראים, הרי

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בקובץ ליובאוויטש נדפס מכתבי ע"ד חילוף זה" – ב"קובץ ליובאוויטש" (תשובות וביאורים" (ברוקלין, תשל"ד) ס"ד (ע' 62)) נדפס מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות חילוף "ועד" ב"אחד". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמ"ש בוח"ב קלה, א".

- 1 עליהם ענין המלוכה, אלא דוקא על רחוקים וזרים; וכן - לא
 2 שייך ענין המלוכה, אפילו על שרים לבדם, - למרות שאין
 3 השרים חלק מהמלך עצמו, הם זרים, אך כיוון שיש להם יחס,
 4 בשרים, למעלתו של המלך, גם עליהם לא שייך ענין
 5 המלוכה. רק "כרב עם"
 6 - דוקא - "הדרת
 7 מלך". - שכן, על "רוב
 8 עם" דוקא שייך ענין
 9 המלוכה; בדוגמה זו
 10 הדבר למעלה, שתכלית
 11 התגלות המלוכה
 12 שלמעלה היא על
 13 הנבראים התחתונים
 14 דוקא, אלה הנראים
 15 כדבר נפרד בפני עצמו
 16 מאלקות, ולא נראה איך
 17 הם בטלים לאלקות -
 18 עליהם בא ענין המלוכה,
 19 שהם יהיו נכנעים ובטלים להקב"ה. ושם המורה על מדת
- מלכותו ותפודה, הוא שם אדנות, כי - ענין המלוכה הוא
 מה שהוא אדון כל הארץ. ונמצא, כי מדה זו - מדת
 המלכות, ושם זה - השם של אדנות המורה על מלוכה, הן
 המהוין ומקיימין העולם, להיות עולם שהוא
 עבשו, יש גמור ודבר נפרד בפני עצמו
 נפרד בפני עצמו ואינו
 בטל במציאות ממש,
 כי בהסתלקות מדה זו
 ושם זה חסד ושלום -
 מהעולם, היה העולם
 חוזר למקורו בדבר ה'
 ורוח פיו ותפודה, ובטל
 שם במציאות ממש,
 ולא היה שם - ההגדרה
 של "עולם" - חל, עליו
 כלל. - שכן, "עולם" הוא
 ענין של מציאות והגבלה.
 ושם, במקורו, לא היה
 "מציאות" ולא היו לו ההגבלות של עולם.

שער היחוד והאמונה

שרים לבדם רק ברוב עם דווקא הדרת מלך ושם
 המורה על מדת מלכותו יתברך הוא שם אדנות
 כי הוא אדון כל הארץ ונמצא כי מדה זו ושם
 זה הן המהוין ומקיימין העולם להיות עולם כמות
 שהוא עבשו יש גמור ודבר נפרד בפני עצמו
 ואינו בטל במציאות ממש כי בהסתלקות מדה
 זו ושם זה ח"ו היה העולם חוזר למקורו בדבר ה'
 ורוח פיו ית' ובטל שם במציאות ממש ולא היה
 שם עולם עליו כלל

יום שני כ"א סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פב, והנה גדר ובחי'... עד עמ' פב, ולד' סטרין.

- 39 והנה, גדר ובחינת שם "עולם" נופל על - דבר שהוא בחינת
 40 מקום ובחינת זמן דוקא. בחינת מקום - הוא: מזרח ומערב,
 41 צפון, דרום, מעלה ומטה. - אלה הם שש הקצוות המגדירות
 42 ענין המקום, בחינת זמן - עבר, הווה ועתיד. - ודוקא על
 43 הנבראים המוגבלים
 44 ומחולקים בהגדרות של
 45 מקום וזמן, נופל השם
 46 "עולם". והנה, כל
 47 בחינות אלו - של מקום
 48 וזמן, אין להן שייכות
 49 במדות תקדושות
 50 העליונות, - בעולם
 51 ה"אצילות". כי המדות הן
 52 "אינסוף", כמוכרז לעיל,
 53 שמדת החסד היא חסד
 54 בבחינה של "אינסוף"
 55 וכך שאר המדות - הרי
 56 שלא שייך בהן כלל
 57 ההגבלות של מקום או
 58 זמן, כיוון שהן "אינסוף"
 59 ולמעלה מכל הגבלה, כפי
 60 שדך לומר שהוא יתברך מלך למעלה עד אין קץ ולמטה
 61 עד אין תכלית, - שהקב"ה הוא מלך על הנבראים העליונים
- ביותר ועל הנבראים התחתונים ביותר - הרי שנאמר כאן גדר
 מסויים של מקום, התחלקות של מקום מעלה ומטה וד' רוחות,
 וכן - שייך לומר שהוא מלך לד' סטרין, - על ארבעה צדדים
 של העולם. כלומר, ההתחלקות של מקום מעלה ומטה וד'
 רוחות, וכן - שייך ענין
 המלכות שלמעלה,
 בבחינת זמן - "ה' מלך,
 - בהווה, ה' מלך, -
 בעבר, ה' מלך". -
 בעתיד, הרי שלבחינת
 מלכות שייכות לענין
 הזמן. ונמצא, שחיות
 המקום וכן חיות הזמן,
 והתחיותם מאין ליש,
 וקיומם כל זמן קיומם,
 הוא מפרדת מלכותו
 ותפודה ושם אדנות
 ברוך הוא. - שהרי רק
 למדת המלכות ושם
 אדנות יש קשר למקום
 וזמן, כאמור. ולפי שמדת מלכותו ותפודה מיוחדת במהותו
 ועצמותו ותפודה בתכלית היחוד כמו שיתבאר, להלן,
 הלכך - לכן, גם בחינת המקום והזמן - המתהווים ממדת

שער היחוד והאמונה

והנה גדר ובחי' שם עולם
 נופל על בחי' מקום ובחי' זמן דוקא בחי' מקום
 הוא מזרח ומערב צפון דרום מעלה ומטה בחי'
 זמן עבר הווה ועתיד. והנה כל בחי' אלו אין
 להן שייכות במדות הקדושות העליונות כי אם
 במדת מלכותו ית' לבריה שייך לומר שהוא ית'
 מלך למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית
 וכן לד' סטרין וכן בבחי' זמן ה' מלך ה' מלך ה'
 ימלך ונמצא שחיות המקום וכן חיות הזמן
 והתהוותם מאין ליש וקיומם כל זמן קיומם הוא
 ממדת מלכותו ית' ושם אדנות ב"ה ולפי שמדת
 מלכותו ית' מיוחדת במהותו ועצמותו ית' בתכלית
 היחוד כמו שיתבאר הלכך גם בחי' המקום

24 גבורה משולב בו) ההתגלות היא ענין של חסד, וכך הלאה.
 25 האופן והמדריגה של מלכות ושם אדנ"י, מקור הנבראים, כפי
 26 שהם עדיין מאוחדים עם מהותו ועצמותו יתברך שלמעלה
 27 מלהיות מקור לנבראים, – נקרא שם אדנ"י "בשילוב" בשם הוי'
 28 – שמצד ה"התגברות" של
 29 שם הוי' בטלים הנבראים
 30 במציאות, גם כפי
 31 שמלכות ושם אדנות הוא
 32 מקורם. **כִּי שֵׁם הַוְי"ה**
 33 **מוֹרָה שְׁהוּא לְמַעְלָה מִן**
 34 **הַזְמַן, שְׁהוּא הָיָה הָיָה**
 35 **וְהָיָה – ביחד, בְּרַגַע אֶחָד**
 36 – שלש בחינות אלו, עבר,
 37 הווה ועתיד ביחד

שער היחוד והאמונה

והזמן בטילים במציאות ממש לגבי מהותו ועצמותו
 ית' כביטול אור השמש בשמש וזהו שילוב שם
 אדנות בשם הוי"ה כי שם הוי"ה מורה שהוא
 למעלה מן הזמן שהוא היה הוה ויהיה ברגע א'
 כמ"ש [בר"מ פרשת פנחס] וכן למעלה מבחי' מקום
 כי הוא מהוה תמיד את כל בחי' המקום כולו
 מלמעלה עד למטה ולד' סטריין.

38 "עומדות" בשם הוי', כלומר שם הוי' מורה על למעלה מן הזמן.
 39 **כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב [בְּרֵאשִׁית מְהִימְנָא פְּרִשְׁתַּי פִּינְחָס], וְכֵן – כִּךְ גַּם,**
 40 **לְמַעְלָה מִבְּחִינַת מְקוֹם, כִּי הוּא מְהוּה תְּמִיד אֶת כָּל בְּחִינַת**
 41 **הַמְּקוֹם כְּלוּ מִלְּמַעְלָה עַד לְמַטָּה וְלִד' סְטְרִיין. – ולארבע**
 42 **רוחות. הרי ששם הוי' הוא למעלה מוזמן ומקום; ואילו, שם**
 43 **אדנ"י, מלכות, יש לו שייכות, כאמור, לענין הזמן והמקום. אך,**
 44 **מצד זה ששם אדנ"י משולב בשם הוי', בטלה בחינת הזמן**
 45 **והמקום במציאות ממש. – זהו כאמור ענין "יחודא עילאה".**
 46 להלן מוסבר ענין "יחודא תתאה".

1 המלכות, **בְּטִילִים בְּמַצִּיאוֹת מִמֶּשׁ לְנַפִּי מְהוּתוֹ וְעַצְמוֹתוֹ**
 2 **יְתַבְרָךְ, כְּבִטּוֹל אֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּשֶׁמֶשׁ. –** מדובר כאן כאשר
 3 מקור העולמות (זמן ומקום) "עומד" בבחינת המלכות כפי שהיא
 4 מאוחדת במהותו ועצמותו יתברך בתכלית היחוד, לפני שהיא
 5 באה, על-ידי צמצומים,
 6 להתלבש בעולמות
 7 שלמטה להוותם
 8 ולהחיותם; שכן, למרות
 9 שגם כמו שמלכות היא
 10 במדריגה זו יש כבר בהם
 11 מקור למקום וזמן, אך
 12 "שם" בבחינת המקום
 13 והזמן בטלות במציאות
 14 לגמרי לגבי הקב"ה. זהו

15 ענינו של "יחודא עילאה", האופן העליון יותר של יחוד, כפי
 16 שהנבראים מיוחדים עם הקב"ה באופן שהם בטלים במציאות
 17 ממש. שכן, מצד מקורם (מדת המלכות ושם אדנות, הפועלים
 18 את מציאותם של הנבראים) אין עדיין מקום כלל ל"מציאות"
 19 שלהם. **וְזֶהוּ שְׁלֹב שֵׁם אֲדֹנָי בְּשֵׁם הַוְי"ה, –** בשמות ישנו
 20 ענין השילוב, כמו שאותיות שם אחד משתלבות באותיות שם
 21 אחר – והשם שהוא שלו באה בתחילה, שם זה הוא בהתגברות
 22 (כלומר, השם השני משולב בו). שההתגלות היא כמו מצד שם
 23 זה; אם הראשון משמות השילוב הוא משם של חסד (והשם של

יום שלישי כ"ב סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פב, והנה אעפ"י... עד עמ' 164, אפילו לתחתונים.

69 להיראותם כ"מציאות", וזהו [שילוב – שם הוי"ה ב' – שם
 70 אדנות בְּרוּךְ-הוּא], – שם הוי' משולב בתוך שם אדנות,
 71 כלומר, שם הוי' הוא כאן בהעלם, ושם אדנות הוא בהתגלות
 72 ונותן מקום למציאות של זמן ומקום. דְּהֵיִינוּ – כלומר, שְׁמַהוּתוֹ

47 **וְהָנָה, אֶף-עַל-פִּי –** למרות, שְׁהוּא יְתַבְרָךְ לְמַעְלָה מִהַמְּקוֹם
 48 **וְהוֹמֵן – אֶף-עַל-פִּי-כֵן הוּא נִמְצָא גַם לְמַטָּה בְּמְקוֹם וְזִמָּן,**
 49 – גם כשהזמן והמקום הם למטה באופן של מציאות יש – גם
 50 שם נמצא בהם הקב"ה שהוא למעלה מוזמן ומקום, דְּהֵיִנוּ

שער היחוד והאמונה

והנה אף על פי
 שהוא ית' למעלה מהמקום והזמן אף על פי כן
 הוא נמצא גם למטה במקום וזמן דהיינו
 שמתייחד במדת מלכותו שממנה נמשך ונתהווה
 המקום והזמן וזהו יחודא תתאה [שילוב הוי"ה
 באדנות ב"ה] דהיינו שמהותו ועצמותו יתברך
 הנקרא בשם אין סוף ברוך הוא מלא את כל הארץ
 ממש בזמן ומקום כי בשמים ממעל ובארץ ולד'
 סטריין הכל מלא מאור א"ס ב"ה בשה ממש כי
 כך הוא בארץ מתחת כמו בשמים ממעל ממש
 כי הכל הוא בחי' מקום הבטל במציאות באור
 אין סוף ברוך הוא המתלבש בו על ידי מדת

73 **וְעַצְמוֹתוֹ**
 74 **הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "אֵין-סוּף"**
 75 **בְּרוּךְ-הוּא – מְלֵא אֶת**
 76 **כָּל הָאָרֶץ מִמֶּשׁ בְּזִמָּן**
 77 **וּמְקוֹם, כִּי בְּשָׁמַיִם**
 78 **מִמַּעַל וּבָאָרֶץ וְלִד' סְטְרִיין –**
 79 **ארבע רוחות,**
 80 **הַכֹּל מְלֵא מְאֹד אֵיךְ**
 81 **סוּף בְּרוּךְ-הוּא בְּשִׁוּהוֹ**
 82 **מִמֶּשׁ, כִּי כִּךְ הוּא**
 83 **"בְּאֵרֶץ מִתְחַת" כְּמוֹ**
 84 **"בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל" מִמֶּשׁ,**
 85 **כִּי הַכֹּל הוּא בְּחִינַת**
 86 **מְקוֹם, הַכֹּסֵל בְּמַצִּיאוֹת**
 87 **בְּאֹר אֵין-סוּף בְּרוּךְ-**

51 **שְׁמֵתִיחַד בְּמֵדַת מְלִכּוּתוֹ**
 52 **שְׁמֵמָנָה נִמְשָׁךְ וְנִתְהוּהוּ**
 53 **הַמְּקוֹם וְהַזְמַן, –** מדת
 54 המלכות כפי שהיא באה
 55 למטה, אחרי צמצומים,
 56 להיות ה"חיות" של זמן
 57 ומקום למטה; אך גם
 58 דרגה זו של מלכות,
 59 מאוחדת עם הקב"ה. כך
 60 גם בבחינת מקום וזמן,
 61 נמצא הקב"ה שלמעלה
 62 ממקום וזמן, אלא כאן
 63 מבססה על כך מדת
 64 המלכות, באופן
 65 שהנבראים יורגשו וייראו

88 **הוּא, הַמֵּתְלַבֵּשׁ בּוּ –** בבחינת מקום, על-ידי מֵדַת מְלִכּוּתוֹ
 89 **הַמֵּיְחַדֵּת בּוּ יְתַבְרָךְ. –** ולגבי אור אין-סוף ברוך-הוא שלמעלה
 90 לגמרי מוזמן ומקום, אין שום הבדל בין שמים וארץ – הוא נמצא

66 כ"מציאות" עם הגבלות והתחלקות של זמן ומקום. וְזֶהוּ יְחִוּדָא
 67 **תְּתֵאָה –** האופן התחתון יותר של יחוד. שהנבראים אינם
 68 בטלים במציאות ממש. שכן, מקורם, מדת המלכות, נותן מקום

10 ירגישו בו, זאת כדי שלא
11 יבטלו הזמן והמקום
12 ממצייאותם לגמרי, ולא
13 יהיה שום בחינת זמן
14 ומקום במציאות אפילו
15 לתחתונים. — רק כיוון
16 שבחינת מלכות מסתירה
17 על האור אינסוף ברוך
18 הוא, יכול להיות ענין הזמן והמקום לנבראים.

שער היחוד והאמונה

מלכותו המיוחדת בו ית' רק שמדת מלכותו היא
1 מדת הצמצום וההסתר להסתיר אור אין סוף ב"ה
2 שלא יבטלו הזמן והמקום ממצייאותם לגמרי ולא
3 יהיה שום בחי' זמן ומקום במציאות אפילו
4 לתחתונים.

9 וההסתר, להסתיר אור אינסוף ברוך הוא, — שהנבראים לא

יום רביעי כ"ג סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 164, והנה במ"ש יובן... עד עמ' פג, מהרמ"ק ז"ל:

51. שלא נברא העולם, אתה הוא כו', — משנברא העולם.
52 לכאורה: היה מספיק בנאמר "אתה הוא עד שלא נברא העולם
53 ומשנברא", לשם מה נשנה עוד הפעם "אתה הוא משנברא" —
54 אלא, נאמר עוד הפעם "אתה הוא", כדי להדגיש, שה' אתה
55 הוא" שאחרי בריאת
56 העולם, הוא אותו "אתה
57 הוא" שלפני בריאת
58 העולם, בלי שום שנוי
59 בעצמותו, — וגם ולא
60 בדיעותו, — שלמרות שיש
61 מקום לומר שבריאת
62 העולם תהווה שינוי
63 בדעתו, בחשבנו שבמה
64 שהתוסף עולם התוסף
65 משהו בדיעה שהוא יודע
66 את העולם, וממילא
67 מהווה הדבר שינוי בדעתו

68 — לכן אומרים, שגם בדיעה שלו אין שום שינוי חסיושלום, כי
69 בדיעת עצמו יודע כל הנבראים, שהכל ממנו וקבל
70 במציאות אצלו, — וכיוון שבדיעת עצמו הוא יודע את כל
71 הנבראים, לא התוסף שום חידוש ולא נתהווה שום שינוי
72 בדיעתו: לפני הבריאה היתה ידיעת עצמו וכך אחרי הבריאה
73 ישנה ידיעת עצמו, ידיעה שעל ידה הוא יודע את כל הנבראים
74 המתהווים ממנו. וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל⁶, "שהוא היודע,
75 והוא הידוע, והוא הנדע עצמה — כפי שהוסבר ביתר פירוט
76 בפרק שני שבחלק הראשון — שאצל האדם, ישנם שלשה דברים
77 נפרדים: ישנו היודע" — נפש האדם שהיא זו היודעת, וישנו
78 הידוע" — הדבר שיודעים אותו, וישנה הידיעה" — כוח הדעת
79 לדעת ולהבין; ואילו אצל הקב"ה, כותב הרמב"ם, כל זה "הוא"
80 עצמו, הכל אחד, ודבר זה — ממשיך הרמב"ם, אין בזה פשה
81 — האדם, לאמר, ולא באין לשמעו, ולא בלב האדם —
82 ובהבנתו, להכיר על בודיו". — שתהיה לאדם הכרה יסודית

1 בכל מקום בשווה. אלא,
2 כיוון שכן, הרי מצד אור
3 אינסוף ברוך הוא היתה
4 צריכה בחינת המקום
5 והזמן להיבטל לגמרי? רק
6 — אין הם בטלים במציאות,
7 מפני שמדת מלכותו
8 היא מדת הצמצום
9 וההסתר, להסתיר אור אינסוף ברוך הוא, — שהנבראים לא

שער היחוד והאמונה

והנה במ"ש יובן מ"ש אני ה'
לא שניתי פי' שאין שום שינוי כלל כמו שהיה
לברו קודם בריאת העולם כך הוא לברו אחר
שנברא וז"ש אתה הוא עד שלא נברא העולם
אתה הוא כו' בלי שום שינוי בעצמותו ולא
בדעתו כי בדיעת עצמו יודע כל הנבראים שהכל
ממנו ובטל במציאות אצלו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל
שהוא היודע והוא הידוע והוא הידועה עצמה הכל
אחד ודבר זה אין כח בפה לאמרו ולא באזן
לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בודיו כי

19 והנה, במה שנתבאר יובן מה שכתוב: "אני ה' לא
20 שניתי", פרוש — לא שמשמעות מה שהקב"ה אומר "אני ה' לא
21 שניתי" היא רק לומר שהוא לא שינה הנהגתו או אפילו את
22 רצונו לגבי אלה שעושים טוב לשלם להם שכר עבור זה וכך
23 הלאה, אלא הכוונה היא
24 שהקב"ה אומר: "אני לא
25 השתניתי", שאין שום
26 שינוי חסיושלום בהקב"ה.
27 הרי לא שייך כלל
28 להצביע על שום ענין
29 שיפעול שינוי חסיושלום
30 בו יתברך! הדבר היחיד
31 שיכול לתת מקום לחשוב
32 שישנו חלילה שינוי — הוא
33 בנוגע לאחדותו יתברך
34 מצד בריאת העולמות:
35 לפני שהוא יתברך ברא

36 את העולמות, לא היתה שום מציאות, רק הקב"ה בלבד. ואילו
37 אחרי שהוא יתברך ברא את העולמות, יכולים הרי לחשוב,
38 שבאילו התוסף עוד דבר (העולמות והנבראים) ואשר ממילא
39 מהווה הדבר שינוי חסיושלום באחדותו המוחלטת — כלפי כך
40 נאמר "לא שניתי", שאין שום שינוי כלל, כמו שהיה לברו
41 קודם בריאת העולם — כך הוא לברו אחר שנתבאר. — שהרי
42 לכאורה לא מובן: כיצד הוא לברו אחרי התהוות הבריאה — הרי
43 התוסף עוד דבר, העולם? — אך כפי שהוסבר לעיל ענין היחוד,
44 שהכוונה היא שהעולם בטל במציאות ומאוחד אתו יתברך —
45 מובן, שהוא "לברו" אחרי הבריאה, בדיוק כמו שהוא "לברו"
46 לפני הבריאה, כי כל הבריאה בטלה במציאות ומאוחדת אתו
47 יתברך. מה שהבריאה נראית כ"מציאות" הרי זה רק לגבי
48 הנבראים התחתונים, ואילו לגבי יתברך אין היא שום מציאות
49 כלל, והרי הוא "לברו" אחרי בריאת העולמות כמו שהוא לפני
50 הבריאה. והנה שאומרים⁵: "אתה — ריבוננו של עולם, הוא עד

4. מלאכי ג, ו. 5. בנוסח התפילה (ילקוט ואתחנן רמז תלה). 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאינו אלא תואר. ועד"מ להבדיל
באלף כו' — באדם הרי ידיעתו למטה ביותר מעצמות נפשו — בנוגע לפשיטות, מציאות וכיו"צ. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"שאינו אלא אחד מתואריו — ואי"ז משנה בעצמותו חיו". 8. הלכות יסודי התורה פ"ב ה"ו. ובכ"מ. מו"נ ח"א פס"ח.

1 יתברך. ואם בן, - כיוון שאחדותו היא פשוטה, בלי הרכבה
 2 ובלי ריבוי, אי אפשר שדעתו תהיה דבר נפרד ממנו, שהרי אז
 3 היה משמע שלפני שידע היה אופן אחד ואחר כך נוספו ידיעה,
 4 ריבוי והרכבה חסיושלום, אלא: על־כרחך מהותו ועצמותו
 5 ודעתו - הכל דבר אחד
 6 ממש, בלי שום הרקבה.
 7 ולפיכך, כשם שאי אפשר לשום נברא
 8 בעולם להשיג מהות הנברא ועצמותו - כך
 9 אי אפשר להשיג מהות דעתו, - שכן, דעתו
 10 וידיעתו הן דבר אחד אתו
 11 יתברך, רק להאמין באמונה, שהיא למעלה
 12 מהשכל ומחשבת, - ומשום כך יכולה היא
 13 לקבל ענין שלמעלה מהבנת אנוש, שהקדוש
 14 ברוך־הוא יחיד ומיוחד - הוא ודעתו הכל אחד
 15 ממש, וכידיעת עצמו מפיר ויודע כל
 16 הנמצאים ותחתונים, - ה"נמצאים" של העולמות העליונים
 17 ושל העולמות התחתונים, עד שלשול קמן שפנים¹⁰, ועד ותוש קמן שיהיה
 18 בטבור הארץ¹¹ - אין דבר נעלם ממנו, ואין ידיעה זו - שהוא יודע את כל הנבראים, מוסיפה בו ריבוי והרכבה
 19 - של דבר נוסף, מאחר שאינה רק ידיעת עצמו, - וכידיעת עצמו הוא יודע כל הנבראים המתהווים ממנו ובטלים אליו
 20 במציאות ומאוחדים בו, ועצמותו ודעתו הכל אחד. ולפי שזה קשה מאד לצייר בשכלנו ע"כ, ידיעה כזו¹², על בן - לכן,

שער היחוד והאמונה

הקב"ה מהותו ועצמותו ודעתו הכל אחד ממש מכל צד ופינה בכל דרך יחוד ואין דעתו דבר נוסף על מהותו ועצמותו כמו שהוא בנפש האדם שדעתה דבר נוסף על מהותה ומורכב בה שהרי כשהאדם לומד ויודע איזה דבר כבר היתה בו נפשו המשכלת בוטרים שלמד וידע ואחר שלמד וידע ניתוספה ידיעה זו בנפשו וכן מידי יום ביום ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה ואין זו אחדות פשוטה אלא מורכבת אבל הקב"ה הוא אחדות פשוט בלי שום הרכבה וצד ריבוי כלל ואם כן ע"כ מהותו ועצמותו ודעתו הכל דבר אחד ממש בלי שום הרכבה ולפיכך כשם שאי אפשר לשום נברא להשיג מהות הנברא ועצמותו כך אי אפשר להשיג מהות דעתו רק להאמין באמונה שהיא למעלה מהשכל ומהשגה שהקב"ה יחיד ומיוחד הוא ודעתו הכל אחד ממש וכידיעת עצמו מכיר ויודע כל הנמצאים עליונים ותחתונים עד שלשול קמן שבים ועד יתוש קמן שיהיה בטבור הארץ אין דבר נעלם ממנו ואין ידיעה זו מוסיפה בו ריבוי והרכבה כלל מאחר שאינה רק ידיעת עצמו ועצמותו ודעתו הכל אחד ולפי שזה קשה מאד לצייר בשכלנו ע"כ

1 בזה, להשיג איך זה ידיעה כזו שמי שיודע, ומה שהוא יודע,
 2 ובמה שהוא יודע - הכל דבר אחד, כי הקדוש־ברוך־הוא,
 3 מהותו ועצמותו ודעתו - הכל אחד ממש מכל צד ופינה,
 4 בכל דרך - של, יחוד, ואין דעתו דבר נוסף על מהותו
 5 ועצמותו, כמו שהוא
 6 בנפש האדם, שדעתה
 7 דבר נוסף על מהותה
 8 ומרכב בה, - אצל
 9 האדם מהווה הדעת ענין
 10 נוסף על הנפש המורכב
 11 בה, שהרי כשהאדם
 12 לומד ויודע איזה דבר -
 13 כבר היתה בו נפשו
 14 המשכלת בוטרים שלמד
 15 וידע, ואחר שלמד וידע
 16 נתוספה ידיעה זו
 17 בנפשו, - הרי שבאדם
 18 הידיעה היא דבר נוסף
 19 לנפש - נוסף בה הענין
 20 שנלמד. וכן מידי יום
 21 ביום ימים ידברו ורוב
 22 שנים יודיעו חכמה¹³, -
 23 ה"ימים" מלמדים את
 24 האדם, והרבה שנים
 25 מוסיפים חכמה לאדם,
 26 ואין זו אחדות פשוטה
 27 אלא מרכבת, - כלומר,
 28 למרות שהידיעה באדם
 29 היא גם כן מאוחדת עם
 30 הנפש - הרי אנו אומרים שהנפש יודעת - אך יחוד זה של
 31 הידיעה עם הנפש אינו "אחדות פשוטה" ("אחדות פשוטה" היינו
 32 שלא שייך שתהיה לא מאוחדת), אלא זוהי אחדות מורכבת,
 33 הרי הם שני דברים המתאחדים. אבל הקדוש־ברוך־הוא הוא
 34 אחדות פשוט בלי שום הרקבה וצד ריבוי כלל. - שנאמר
 35 שקודם לכן זה לא היה, דבר כזה לא שייך לומר חסיושלום בו

9. איוב לב, ז. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "קטן שבכל הבריות - רש"י חולין (מ, א) שבים [כן גירסת הטושו"ע יו"ד ס"ד]."
 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הפחות בצורה - חשיבות - שבכל הברואים - ראה רמב"ם יסוה"ת ב, ט - וראה ב"ר רפ"ח".
 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כאן נסתיים כל הענין. והרי אין ענינו לפרש כתבי התנ"ך: ע"כ אמר הנביא וכו' [משא"כ בפ"ב, דמוסיף ביאור בענין: ודבר זה כו', ורק מסתייע מהכתובים]. אלא שבא לתרץ קושיא שלכאורה סותרת כל הכתוב לעיל. דנקודתו - שהוא היודע כו' וכידיעת עצמו וכו' שכתב הרמב"ם - כ"ז הוא יחוד, עבודת כאו"א [ולא יחוד - דשייך לאנשי מעלה וכו']. דלכאורה סיוס הענין ברמב"ם על אתר: ודבר זה אין בלב האדם (איזה שיהי) להכירו על בוריו - משמע דאפילו אנשי מעלה אין מכירים וכו'! ובפרט עממ"ש כה"ל תשובה ספ"ה "הוא שהנביא אמר כי לא מח' כו"י" - וע"כ מבאר דע"כ אמר הנביא, מפני שקשה לצייר בשכל - אבל העבודה שייכת לכאו"א. וק"ל". 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "1) ודייק בלשונו "לצייר" שאינו רגיל כלל. ובפרט בנוגע לשכל (שמורגל "להבין", "להשיג" וכיו"ב). 2) סתירה מיני' ובי', לכאורה: "קשה מאד" - מוכח דסו"ס אפשרי לצייר (לאחרי הקושי מאד) ותומ"י ממשך - החקר גו' העיני גו' - משמע דא"א. וכן לעיל: ודבר זה אין כח כו' להכירו כו'. וי"ל: ציור בשכל - צ"ל בדוגמת ציור כפשוטו: 1) התאמתות ללא ספק (שהרי רואה הציור) - "אפליגי" בשכל בהחלט. 2) אף שאינו מבין כלל אין ציירו הציור ופרטיו - אין זה נוגע כלל בהתאמתות אצלו - שהרי למרות אי ההכנה - בשעת מעשה רואה הציור לכל פרטיו. ובנדו"ד יש: 1) להבין בשכל שאין מקום להקשות בחקר אלקה - שהרי הק' גם לפי הבנת השכל - ראה לקמן פ"ט - בל"ג והגבלות 2) א"א להבין בשכל (כידעת החיוב) איך זה המציאות דאח"פ ובה יש "עצמות" ו"דעת" וידיעת המון נבראים שכאו"א פרט בפ"ע.

18 אפשר לומר על הקב"ה גדר של דעת, גם לא בידיעה כזו שהיא
 19 מופשטת לגמרי מגדרי הידיעה שלנו – וכיוון שאומרים, שהוא
 20 יתברך עצמו הוא ה"מדע" והוא ה"יודע" וכו', יש בכך חסד
 21 ושלום משום הגדרה מסויימת לגבי הקב"ה, שהוא אינסוף.
 22 ברם, על פי קבלה, צודק
 23 הרמב"ם: אלא (כפי
 24 שכתוב בהגהה בפרק שני
 25 שבחלק הראשון, וכפי
 26 שכתוב להלן בהגהה
 27 בפרק ט') דבר זה הוא
 28 אחרי הרבה צמצמים
 29 שאור אינסוף ברוך-הוא
 30 מצמצם את עצמו, עד
 31 שהוא מתלבש בכלים של
 32 ספירות חכמה בינה ודעת של עולם האצילות – שם "הוא
 33 המדע הוא היודע כו", שכן הספירות מאוחדות בתכלית היחוד
 34 עם אור אינסוף, עד ליחוד של "הוא היודע" וכו'¹⁷.

1 **אמר הנביא**¹⁴: "כי גבהו שמים מארץ - בן גבהו דרכי -
 2 אמר הקב"ה, מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם",
 3 **וכתיב**¹⁵: "החקר אלוה תמצא וגו'", **וכתיב**¹⁶: "העיני בשר
 4 לך, אם כראות אנוש תראה", **שהאדם רואה יודע כל**
 5 **הדברים** - שהוא יודע,
 6 **בידיעה שחיון ממנו** -
 7 וידיעה זו, כיוון שהיא חוץ
 8 ממנו ולפני כן לא ידע
 9 אותה, הרי כשהוא יודע
 10 את הידיעה, מתווסף בו
 11 דבר זה, והקדוש-ברוך-
 12 הוא - יודע הכל, **בידיעת**
 13 **עצמו, עד פאן לשונו** -
 14 של הרמב"ם. [עין שם
 15 **התלכות יסודי התורה. והסבימו עמו חכמי הקבלה,**
 16 **כמבאר בפרדם מהרמ"ק [ברונו ללכרבת]:** - שכן, ישם
 17 גדולי ישראל החולקים על הרמב"ם בענין זה, בטענם שאי

שער היחוד והאמונה

אמר הנביא כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי
מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם וכתיב החקר
אלוה תמצא וגו' וכתיב העיני בשר לך אם כראות
אנוש תראה שהאדם רואה יודע כל הדברים בידיעה
שחיון ממנו והקב"ה בידיעת עצמו עכ"ל [ע"ש בה'
יסודי התורה והסבימו עמו חכמי הקבלה כמבואר
בפרדם מהרמ"ק ז"ל]:

יום חמישי כ"ד סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פג, והנה מכאן... עד עמ' 166, ודעתו הכל א'.

אינסוף, בלי גבול. לכן, נאמר שם, היה ענין הצמצום, שאור
 אינסוף "נסתלק", כדי שיהיה מקום למציאות העולמות.
 לאמיתו של דבר הכוונה במה שאור אינסוף "נסתלק" היא,
 שאור אינסוף אינו מאיר בגילוי - "אינסוף" ר"בלי גבול" אינם
 בהתגלות - רק מתגלה
 כוח הגבול, הנותן מקום
 למציאות עולמות בעלי
 גבול. - ואילו ה"חכמים
 בעיניהם" טעו, בסברם
 שענין הצמצום
 וההסתלקות הוא שם
 במובנם הפשוט - **שהקדוש-ברוך-הוא סלק עצמו ומחותו**
חסד ושלום מעולם הוה¹⁸, - שלא כפי האמת, שמשמעות
 "סילק" היא, כאמור, שהעלים את האור ואת ההתגלות, שענין
 אור אינסוף לא יהיה בגילוי, אלא הם הבינו כפשוטו, שהוא

35 **והנה, מכאן**¹⁸ - ממה שהוסבר, שידיעתו של הקב"ה היא דבר
 36 אחד עם הקב"ה עצמו, שהרי אם לא כך, היתה הידיעה
 37 חסד-שלום ענין של ריבוי והרכבה - ודבר זה לא שייך בהקב"ה,
 38 כי הוא יתברך הוא אחד הפשוט - הנה מענין זה, **יש להבין**
 39 **שגגת מקצת חכמים**
 40 **בעיניהם**, - וכיוון שגם
 41 שוגג וקוק לכפרה, לכן ה'
 42 **בפר בעצם**, - על
 43 טעותם, **ששגו וטעו**
 44 **בעיניהם** **קבתי**
 45 **האריות**, **והבינו ענין**
 46 **הצמצום המזכר שם כפשוטו**, - בכתבי האריות ל מוזכר,
 47 שבתחילת בריאת העולמות, היה אור אינסוף ממלא "מקום"
 48 העולמות, ולא היה שום נתינת מקום למציאות העולמות, שכן
 49 עולמות הם בבחינת גבול - ואור אינסוף ברוך-הוא, הרי הוא

שער היחוד והאמונה

והנה מכאן יש להבין שגגת מקצת חכמים בעיניהם
ה' יכפר בעדם ששגו וטעו בעיונם בכתבי
האריות¹⁰ **והבינו ענין הצמצום המוזכר שם כפשוטו**
שהקב"ה סילק עצמו ומהותו ח"ו מעוה"ו רק שמשגחו

3 ע"י ההתעמקות שבה שאין מקום להקשות וכו' סו"ס נתאמת בשכלו (לאחרי קשה מאד עכ"פ) שכן הוא אף שאינו מבין (בידיעת החיוב) וכנ"ל בעניני הציוור. ובזה מתורצת ג"כ הסתירה: דחקר אלקה וכן להכירו בלב - א"א (היינו בידיעת החיוב) [אבל אפשר בידיעת השלילה (ולכן מדייק דהא דא"א - דוקא תמצא, על בוריו, וכן בפ"ב להבינו על בוריו - דוקא. ועפ"י מתורצת ג"כ קושיית הראב"ד בהשגותיו (הל' תשובה ספ"ה) על הרמב"ם "דמתחיל בקושיא ע"פ שכל (בנוגע לידיעת ה') ולא השלימה ע"פ שכל" כ"א "החזירו לאמונה" - וע"פ הנ"ל מתורץ - כי גם ברמב"ם שם מדייק "להשיג דבר זה על בוריו" (ידיעת החיוב והמהות דוקא - משא"כ בידיעת השלילה שאפשר - וה"ו הסברה וידיעה בשכל ולא באמונה) [ומתאים לשיטת הרמב"ם (מו"נ ח"א פניח) בנוגע לתוארי ה' ככלל - שבזה רק ענין השלילה. עיין לקו"ת פקודי ו, ב]. ובפרט ע"פ אדה"ז כאן ש"קשה מאד" אפשר גם "לצייר בשכל". - וראה שם בלקו"ת איך שע"י ריבוי בידיעות השלילה (בענינים הגשמיים) "קשה מאד" ויכול להגיע כמעט "לציוור" הדבר - אפילו להרמב"ם. ועיין בהנסמן בע' השגת החיוב השלילה במפתחות מאמרי אדנ"ע". 14. ישע"י נה, ט. 15. איוב יא, ז. 16. שם, י, ד. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמשנ"ת כ"ז בארוכה (דעת הרמב"ם, החולקים עליו וביאור אדה"ו בזה) בסהמ"צ להצ"צ במצ' האמנת אלקות". 18. על השאלה: אם "מכאן" הכוונה למה שרכנו הזקן מביא בשם הרמב"ם ש"הוא ודעתו אחד", או שהכוונה היא על ביאורו הכללי של רבנו הזקן ב"שער היחוד והאמונה", שהנבראים בטלים במציאות לו יתברך, ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי מפורש מכאן (ולא מכללות כו') - דכיון שמאמינים שיודע כו' וע"כ אין כו' בידיעת עצמו כו' (שביאר כאן)". 19. בתשובה על השאלה, מדוע מביא

27 מן ההכרח לומר שאין ידיעתו אותם - את כל הנבראים, 28 מוסיפה בו רבוי וחדוש, - וכל זה מדוע? - מפני שידוע הכל 29 בידיעת עצמו - אילו ידיעתו את הנבראים לא היתה "בידיעת עצמו", היתה אז בידיעה זו משום ריבוי וחדוש: נוספה ידיעה זו, 30 והיא ענין של חידוש, 31 שהרי לפני כן לא היתה 32 ידיעה זו ועתה היא כן 33 ישנה; אך כיוון שמושגל 34 למעלה לגמרי ענין של 35 ריבוי וחדוש, מן ההכרח 36 שידעת הקב"ה את 37 הנבראים היא באופן 38 שהוא יודע אותם בידיעת עצמו - וממילא, הרי 39 כביכול מהותו ועצמותו 40 - הוא עצמו, וידעתו - 41 שידוע את הנבראים 42 שבעולם הזה, הכל אחר. - כיוון שידעתו והשגחתו ישנן 43 בעולם הזה, וידיעתו היא דבר אחד אתו, הרי שהוא עצמו 44 יתברך ישנו בעולם הזה. אין זה, כמו שהם מדמים, כמלך היושב 45 בהיכלו ורק השגחתו היא מחוץ להיכל, אלא המלך עצמו נמצא 46 במקום שהשגחתו נמצאת. כך, שגם בעולם הזה השפל, שמצד 47 עצמו הוא נראה ומורגש ב"ש" ו"מציאות", ורק על-ידי עבודה 48 צריכים לעשות את העולם דירה לו יתברך, מקום של התגלות 49 לו יתברך, הרי הוא עצמו ברוך-הוא נמצא כאן בעולם הזה 50 באותה מדה שהוא נמצא בעולמות העליונים. 51

1 סילק חסידו שלום את עצמו מעולם הזה, רק שמשגיח מלמעלה 2 בהשגחה פרטית על כל היצורים בלם, אשר בשמים 3 ממעל ועל הארץ מתחת. - על כל אלה משגיח הקב"ה 4 מלמעלה בהשגחה פרטית, אך כיצד מתבטא הדבר? - לפי 5 סגנונם הוא למשל כמלך 6 היושב בהיכלו ומסתכל 7 משם על הדברים שמחוץ 8 להיכל. כלומר, המלך 9 עצמו אינו נמצא מחוץ 10 להיכל, למרות שהשגחתו 11 היא גם מחוץ להיכל. כך, 12 הם אומרים, משגיח 13 הקב"ה על כל הנבראים 14 שהם חסידו שלום מחוץ 15 ל"היכל" שלו. והנה, 16 מלבד שאי אפשר כלל 17 לומר ענין הצמצום 18 בפשטו שהוא ממקרי הגוף - מי שנתן תחת מקרי הגוף יכול 19 להיות בו ענין הצמצום וההסתלקות כפשוטו: בתחילה הוא היה 20 כאן, ולאחר מכן הסתלק משם ואינו נמצא שם יותר - אבל אי 21 אפשר כלל לומר דבר זה על הקדוש-ברוך-הוא, הנבדל מהם 22 - ממקרי הגוף, רבוא רבבות הנבדלות עד אין קץ; נוסף על 23 כך, אף גם זאת, לא נדעת ודברו, מאחר שהם מאמינים 24 בני מאמינים שהקדוש-ברוך-הוא יודע כל היצורים 25 שבעולם הזה השפל ומשגיח עליהם, - הרי שהם מודים 26 שידעתו והשגחתו ישנן כאן בעולם הזה השפל, ועל כרחק -

שער היחוד והאמונה

מלמעלה בהשגחה פרטית על כל היצורים כולם אשר בשמים ממעל ועל הארץ מתחת והנה מלבד שא"א כלל לומר ענין הצמצום כפשוטו שהוא ממקרי הגוף על הקב"ה הנבדל מהם ריבוא רבבות הנבדלות עד אין קץ אף גם זאת לא נדעת ודברו מאחר שהם מאמינים בני מאמינים שהקב"ה יודע כל היצורים שבעוה"ז השפל ומשגיח עליהם וע"כ אין ידיעתו אותם מוסיפה בו ריבוי וחדוש מפני שידוע הכל בידיעת עצמו הרי כביכול מהותו ועצמותו ודעתו הכל א' 1

18 בפשטו שהוא ממקרי הגוף - מי שנתן תחת מקרי הגוף יכול 19 להיות בו ענין הצמצום וההסתלקות כפשוטו: בתחילה הוא היה 20 כאן, ולאחר מכן הסתלק משם ואינו נמצא שם יותר - אבל אי 21 אפשר כלל לומר דבר זה על הקדוש-ברוך-הוא, הנבדל מהם 22 - ממקרי הגוף, רבוא רבבות הנבדלות עד אין קץ; נוסף על 23 כך, אף גם זאת, לא נדעת ודברו, מאחר שהם מאמינים 24 בני מאמינים שהקדוש-ברוך-הוא יודע כל היצורים 25 שבעולם הזה השפל ומשגיח עליהם, - הרי שהם מודים 26 שידעתו והשגחתו ישנן כאן בעולם הזה השפל, ועל כרחק -

יום שישי כ"ה סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 166, ו"ש בתקונים... עד עמ' 166, דממלא לן.

64 ואין מי שיתפוס בו, איהו סוכב כל עלמין בו, - הוא (הקב"ה) 65 "סוכב" ומקיף את כל העולמות בו, ולית מאן דנפיק 66 מרשותיה לבר, - ואין מי 67 שיוצא מחוץ לרשותו, 68 איהו ממלא כל עלמין 69 בו, - הוא (הקב"ה) 70 ממלא את כל העולמות, 71 ומחיה אותם בחיות 72 פנימית מותאמת לכל 73 נברא, איהו מקשר 74 ומיוחד זינא לזיניה עילא

53 וזהו שכתוב ב'תקונים' תקון נו: 'דלית אתר פנוי מיניה, 54 לא בעלאין ולא בתתאין'; - אין מקום פנוי ממנו יתברך לא 55 בעליונים ולא בתחתונים. 56 הרי נאמר בתיקוני זהר, 57 שהוא עצמו נמצא 58 בעולמות התחתונים; 59 וב'רעיא מהימנא' פרשת 60 פניחם: - כתוב: "איהו" 61 תפיס ככולא ולית מאן דנפיק מרשותי לבר איהו 62 דתפיס ביה בו, - הוא 63 (הקב"ה) תופס בכל דבר

שער היחוד והאמונה

ו"ש בתקונים תיקון נ"ז דלית אתר פנוי מיניה לא בעלאין ולא בתתאין ובר"מ פ' פנחס איהו תפיס ככולא ולית מאן דנפיק מרשותי לבר איהו ממכ"ע בו איהו מקשר ומיוחד זינא לזיניה עילא 1

כאן דוקא רבנו הזקן עולם הזה, אף שלכאורה הדיעה של הטועים בענין ה"צמצום" תופסת גם בשייכות לכל העולמות (כלומר, הסילוק הוא מכל העולמות) - כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי אח"כ חזר והאיר (אלא שבאופן דקו קצר), ולכל הדיעות בג"ע וביהמ"ק וכו' נאמר ושכנתי בתוכם, אף שבשעת הצמצום - הי' רק חלל". במקום אחר (לקו"ש חט"ו ע' 472) כותב כ"ק אדמו"ר שליט"א ביתר פירוט: "י"ל שני טעמים בדבר (א) מה שהכריח הנ"ל לפרש הצמצום כפשוטו, הוא זה דא"א לומר דלא סילק עצומ"ה מעוה"ז דא"כ נמצא הוא "גם בגשמיים השפלים הבלתי נכבדים ואף הנבזים" - ותפס אדה"ז התחלת ויסוד שיטתם. (ב) בשאר העולמות י"ל דלאחר הצמצום חזר והמשיך עצמוה", וא"כ אין להקשות מת"ז ומר"מ שמקשה לקמן, משא"כ בעוה"ז דא"א לומר דחזר והמשיך עצמוה"ה כי א"א, לשיטתם, שימצא בגשמיים כו' כנ"ל. ולא מבעי דבעולם האצי' יוכלו לתרץ דחזר והמשיך, אלא אפילו בהעולמות שבהם אין איהו וחיהי וגרמוהי חז' י"ל כך, וע"ד שאנו אומרים כך בנוגע להארת הקו בעולמות ביי"ע".

1 ואילו פעולתו של הקב"ה בהתהוות והחייאת כל הנבראים, 34
 2 אינה פועלת בו שום תפיסה ושינוי – בכך מתבטאת הרבותא של 35
 3 העולמות התחתונים, שגם הם, שליצירתם נדרש יותר צמצום 36
 4 והתלבשות, ובכל זאת גם הם אינם פועלים בו יתברך שום 37
 5 תפיסה ושינוי. וכדלהלן:
 6 **וְגַם בְּתַחְתּוֹנִים**, – אין אף 39
 7 אחד שיתפוס בו, **אֵף-עַל** 40
 8 **גַּב דְּאִיהוּ מְמַלֵּא כָּל** 41
 9 **עֲלָמִין** – למרות שהוא 42
 10 יתברך "ממלא" את כל 43
 11 העולמות והנבראים, 44
 12 ומחזיח אותם בחיות 45
 13 מותאמת לכל נברא, 46
 14 והחיות מתלבשת 47
 15 בפנימיות נברא – הרי 48
 16 לכאורה יכול הדבר 49
 17 לפעול תפיסה ושינוי בו 50
 18 יתברך מצד העולמות 51
 19 התחתונים יותר מאשר 52
 20 מצד העולמות העליונים, 53
 21 אין הדבר כך, כי האופן 54
 22 איך שהוא ממלא כל עלמין – **אֵינוּ בְּנִשְׁמַת הָאָדָם** – 55
 23 המתלבשת תוך גופו, **שֶׁהֵיא** – הנשמה, **נִתְפַסֶּת תּוֹךְ הַגּוּף עַד** 56
 24 **שְׁמַתְפַּעֲלַת וּמְקַבֶּלֶת שְׁנוּיִם מְשֻׁנוּי הַגּוּף וְצִעֲרוֹ, מֵהַבְּאוֹת** 57
 25 – שהגוף מקבל, או קרירות – שהגוף טובל, או **הַמִּימוֹת הָאֵשׁ** 58
 26 **וְכִיּוֹצֵא**, – שסבל הגוף משפיע גם על הנפש. **מֵה־שְׁאִין בֶּן** 59
 27 **בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא**, – שלמרות שהוא ממלא כל העולמות 60
 28 ומתלבש בהם, כפעולת הנשמה בגוף, אף על פי כן שונה הדבר 61
 29 בהקב"ה, **שְׁאִינוּ מְקַבֵּל שׁוּם שְׁנוּי** – ואינו מושפע משינויי 62
 30 עולם הזה, מן השינויים המתהווים מקיץ לחורף ומיום ללילה, 63
 31 **בְּדַכְתִּיב**: – כמו שכתוב²⁰: **וְגַם חֲשֵׁךְ לֹא יִחְשֵׁךְ מִמֶּנּוּ, וְלֵילָה** 64
 32 **כִּיּוֹם יֵאִיר**, **לְפִי שְׁאִינוּ נִתְפָּס כָּלֵל תּוֹךְ הָעוֹלָמוֹת אֵף-עַל** 65
 33 **גַּב דְּמְמַלֵּא לֻזְן**. – למרות שהוא "ממלא" אותם. 66

1 **וְתַתָּא**, – הוא (הקב"ה) מקשר ומיחד מין אחד במין שני, את 1
 2 העליון עם התחתון, **וְלִית קוֹרְבָא בְּד' יוֹדֵיו, אֲלֵא בְּקִרְבָּא** 2
 3 **בְּרוּךְ-הוּא כִּד אִיהוּ בִּינְיָהוּ**, – ואין שום קירבה ואיחוד 3
 4 בארבעה היסודות (מהם מורכב כל נברא) אלא על-ידי הקב"ה 4
 5 כשהוא נמצא ביניהם, 5
 6 על-ידי כוח האין-סוף 6
 7 בארבעה היסודות – 7
 8 מתהווה התחברות 8
 9 ביניהם, למרות שמצד 9
 10 עצמם הם הפכים אחד 10
 11 לשני, כמו אש ומים, **עַד** 11
 12 **כְּאֵן לְשׁוֹנו** – של הזרה 12
 13 שם. **וְרוֹצֵה לִמְרָ: – בַּמָּה** 13
 14 שהוא אומר, **"לִית מְאֵן** 14
 15 **דְּתַפְסִים בִּיה" – הַכוּונה** 15
 16 היא, **שְׁאִין מִי שְׁתַּפֵּס** 16
 17 **בְּהַשְׁגַּת שְׁכָלוּ מְכָל** 17
 18 **שְׁכָלִים הַעֲלִיּוֹנִים**, – גם 18
 19 בין ה"שכליים העליונים", 19
 20 של הנבראים מהעולמות 20
 21 העליונים (שהם בעלי 21
 22 שכל והשגה גדולים) אין מי שיתפוס בשכלו בְּמַהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ 22
 23 **שֶׁל תְּקַדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב בְּתַקּוּנֵינוּ: – ב"ת** 23
 24 **זר": "סְתִימָא דְכָל סְתִימִין**, – שגם העולמות הסתומים 24
 25 לגבינו, אין השגתם יכולה "לתפוס" את הקב"ה והוא "סתום" 25
 26 מהם, **וְלִית מְחֻשְׁבָּה תַּפְסִיָּא בְּד' כָּלֵל**. – אין שום מחשבה (גם) 26
 27 לא של "עלמין סתימין" יכולה "לתפוס" בהקב"ה עצמו. בענין 27
 28 של "תפיסא", לתפוס בשכל והשגה, הרבותא היא שגם 28
 29 העליונים בשכלם והשגתם הגדולים, אינם יכולים לתפוס ולהבין 29
 30 את הקב"ה. ברם, פירוש נוסף ב"תפיסא", כשאומרים שאין דבר 30
 31 תופס בו, הכוונה היא גם, ששום דבר אינו מחזיק בו ואינו פועל 31
 32 בו שום תפיסה ושינוי. שהרי כשהאדם יוצר ועושה דבר הרי הוא 32
 33 נתפס ביצירתו, הוא משתנה לפי מה שיצירת הדבר דורשת. 33

יום שבת קודש כ"ו סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 166, וזהו ג"כ ענין... עד עמ' פד, בפועל ממש.

77 **וְזוּוּ גַם-בֶּן עֲנִין "סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין"**, – שהוא מקיף וסובב את 67
 78 כל העולמות, **פְּרוּשׁ**, – "סובב כל עלמין" אין הכוונה שהוא לא 68
 79 נמצא חסוי-שלום בעולם 69
 80 עצמו ורק מקיף עליו 70
 81 בלבד, וכך משפיע בו, 71
 82 אלא המשמעות של 72
 83 "סובב" היא: **הֵךְ מְשַׁל**, 73
 84 **בְּשָׂאָדָם מִתְבּוֹנֵן כְּאִיזָה** 74
 85 **דְּבַר חֲכָמָה בְּשָׁכְלוּ או** 75
 86 **בְּדָבָר גְּשָׁמִי בְּמַחְשְׁבָתוֹ,** 76

77 **וְזוּוּ גַם-בֶּן עֲנִין "סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין"**, – שהוא מקיף וסובב את 67
 78 כל העולמות, **פְּרוּשׁ**, – "סובב כל עלמין" אין הכוונה שהוא לא 68
 79 נמצא חסוי-שלום בעולם 69
 80 עצמו ורק מקיף עליו 70
 81 בלבד, וכך משפיע בו, 71
 82 אלא המשמעות של 72
 83 "סובב" היא: **הֵךְ מְשַׁל**, 73
 84 **בְּשָׂאָדָם מִתְבּוֹנֵן כְּאִיזָה** 74
 85 **דְּבַר חֲכָמָה בְּשָׁכְלוּ או** 75
 86 **בְּדָבָר גְּשָׁמִי בְּמַחְשְׁבָתוֹ,** 76

שער היחוד והאמונה

וזהו ג"כ ענין סוכ"ע פי' ד"מ כשאדם מתבונן באיזה דבר חכמה בשכלו או דבר גשמי במחשבתו אזי שכלו ומחשבתו מקיפים על הדבר ההוא המצויר במחשבתו או בשכלו אך אין מקיפים על הדבר ההוא ממש בפועל ממש. אבל הקב"ה דכתיב ביה כי לא

14 המצויר עצמו אינו נמצא במחשבתו ואין מחשבתו משפיעה
 15 על הדבר, רק ציורו של הדבר נמצא במחשבתו. ואילו
 16 המחשבה שלמעלה מקיפה את הנברא ממש, והיא משפיעה
 17 בנברא להוותו מ"אין" ל"יש" ולהחיותו. אך אין זה באופן
 18 שהחיות מצמצמת
 19 בהתאם לנברא, שאז היא יכולה להיקלט בפנימיותו
 20 של הנברא, אלא חיות זו נשארת במדריגתה
 21 הנעלה, שהיא למעלה מעלה מלהצטמצם עד שתוכל להיקלט בהתלבשות בפנימיותו
 22 של הנברא – ובהיותה במדריגתה, היא משפיעה בנברא את
 23 ענין ההתהוות והחיות.

שער היחוד והאמונה

מחשבותי מחשבותיכם וגו' מחשבתו וידיעתו שיודע
 כל הנבראים מקפת כל נברא ונברא בפ"מ שהרי
 היא היא חיותו והתהוותו מאין ליש בפועל ממש.

1 שהדבר הגשמי עצמו הרי נמצא בפועל במקום אחר, לא
 2 במחשבתו, שבה נמצא רק "ציורו" של הדבר, ורק את ה"ציור"
 3 בלבד מקיפה מחשבתו, אַבְל תְּקַדֹּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא דְּבָרֵינוּ בְּיָהּ
 4 – שלגביו כתוב: "כִּי לֹא מִחֲשַׁבְתֵּי מִחֲשַׁבְתֵּיכֶם וְגו'" –
 5 שהמחשבה שלמעלה
 6 היא באופן אחר לגמרי מאשר, להבדיל,
 7 מחשבתו של אדם, הנה 2 כל הנבראים מקפת כל
 8 מחשבתו וידיעתו 3 היא היא חיותו והתהוותו
 9 מאין ליש בפועל ממש, שהרי היא –
 10 מקפת כל נברא ונברא בפועל ממש, שהרי היא –
 11 המחשבה שלמעלה, היא חיותו והתהוותו מאין ליש
 12 בפועל ממש. – שלא כפי שהדבר אצל האדם, שהדבר

המשך ביאור למס' ערכין ליום שני עמ' ב

33 היום טוב למחרת השבת הם נאפים בערב שבת, ונאכלים ביום
 34 טוב שהוא ביום ראשון.
 35 י"ב לחמים של לחם הפנים היו נערכים מדי שבת על השולחן
 36 שבהיכל, ומונחים שם עד השבת שלאחריה, ונאכלים לכהנים.
 37 ואין אפייתם דוחה שבת ויום טוב, אלא נאפים קודם להם. נמצא
 38 שְׁלֶחֶם הַפָּנִים אֵין נֶאֱכָל פְּחוֹת מִתְּשֻׁעָה ו-מהיום התשיעי
 39 לאפיייתו, שכן נאפה בערב שבת ונאכל בשבת שלאחריה. וכן
 40 לא נאכל יֵתֵר עַל אֶחָד עֶשֶׂר – יותר מאוחר מהיום האחד עשר
 41 לאפיייתו, והוא בשנה שחלו שני ימים טובים של ראש השנה
 42 בימי חמישי וישעי, שאז נאפה לחם הפנים בערב ראש השנה
 43 שהוא ביום רביעי, ונמצא שזמן אכילתו בשבת הבאה הוא ביום
 44 ה"א מאפיייתו.
 45 אֵין קָטָן נִימּוֹל פְּחוֹת מִשְׁמוֹנָה יָמִים מְלִידָתוֹ, וְכֵן לֹא נִימּוֹל יֵתֵר
 46 עַל שְׁנַיִם עֶשֶׂר – יותר מאוחר מהיום ה"ב ללידתו. שכן דווקא
 47 מילה ביום השמיני דוחה שבת ויום טוב, ולא מילה שלא בזמנה,
 48 לפיכך אם נולד בין השמשות של ערב שבת שהוא ספק יום ספק
 49 לילה, אינו נימול אלא ביום ראשון שהוא יום עשירי ללידתו,
 50 שכן בערב שבת אי אפשר למולו, שמא נולד בשבת ועדיין הוא
 51 יום שביעי ללידתו, וכן בשבת אי אפשר למולו, שמא נולד בערב
 52 שבת ונמצא ששבת היא היום התשיעי ללידתו, ואין מילתו
 53 דוחה שבת. ואם חל יום טוב ביום ראשון זה, אינו נימול אלא
 54 ביום שני, שהוא היום ה"א ללידתו. ואם חלו שני ימים טובים
 55 של ראש השנה בימי ראשון ושני אלו, אינו נימול אלא ביום
 56 שלישי שהוא היום ה"ב ללידתו.

נברא

57 שנינו במשנתנו: 'אין פוחתין מארבעה חדשים המעוברים בשנה,
 58 ולא נראה יתר על שמונה'. מפרשת הגמרא: 'מאי לא נראה יתר
 59 על שמונה, אמר רב הונא, לא נראה לחכמים לעבר ו-לעשות
 60 חדשים מלאים' יתר על שמונה חדשים בשנה, אלא יש לעשות
 61 לכל הפחות ארבעה חדשים חסרים. נמצא שיש לעשות לכל
 62 הפחות ארבעה חדשים מלאים, ולכל היותר שמונה מלאים.
 63 מקשה הגמרא: 'מאי שנא תשעה ולא עושים אותם מלאים
 64 משום דאם כן

1 למעלה, כדי שתכריע כף הזכויות, שנאמר (שם ז יח) 'מי אל
 2 כְּמוֹךָ נִשְׂא עֵזוֹ וְעָבַר עַל פִּשְׁעוֹ'. ואומרת הגמרא: רַבָּה סוֹבֵר בְּרַבִּי
 3 אֶלְעָזָר, שהקדוש ברוך הוא מצדיקו בדין על ידי שכובש את
 4 העוונות תחת כסא הכבוד, ועל כן פירש ש'צדקתך כהררי אל'
 5 משום ש'משפטיך תהום רבה', שאתה מצדיקו על ידי שאתה
 6 כובש ומסתיר את משפטיך, כלומר את עוונותינו, בתהום רבה
 7 דהיינו תחת כסא הכבוד. וְרַבִּי יְהוּדָה סוֹבֵר בְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
 8 חֲנִינְיָא, שהקדוש ברוך הוא מצדיקו על ידי שמגביה את כף
 9 העוונות למעלה, ועל כן פירש, שולול הצדקה שאתה עושה
 10 עמנו כהררי אל בכך שאתה מגביה את כף העוונות מי היה יכול
 11 לעמוד בפני משפטיך, שכן היו מכריעים כף העוונות עד תהום
 12 רבה.
 13 שנה של תורה היא שנת לבנה, שהיא שנים עשר מחזורים של
 14 מולד הלבנה בשנה פשוטה ושלושה עשר בשנה מעוברת, שכל
 15 אחד מהם נקרא 'חודש'. אך מאחר שמשך הזמן שבין מולד
 16 למולד הוא כ"ט יום ו"ב שעות ותשע"ג חלקי השעה, ואי אפשר
 17 לקדש את החודש ולהתחיל למנותו באמצע היום, עושים חלק
 18 מהחדשים מלאים בני שלשים יום, וחלק מהם חסרים בני כ"ט
 19 יום. ודנה המשנה במנין החדשים החסרים והמלאים.

משנה

20 אגב המשניות הקודמות הדנות בדברים שיש להם שיעור
 21 למעלה ולמטה, מביאה משנתנו עוד כמה דינים שנאמרו על
 22 דרך זו: 'אין פוחתין מארבעה חדשים המעוברים ו-מלאים'
 23 בְּשָׁנָה, וְלֹא נִרְאָה לַחֲכָמִים לַעֲשׂוֹת יֵתֵר עַל שְׁמוֹנָה. ונחלקו
 24 אמוראים בגמרא, האם כל בבא זו אמורה על חדשים מעוברים,
 25 או סוף דבריה אמור על חדשים חסרים.
 26 בחג השבועות היו מביאים במקדש מנחה של שני לחמי חמץ,
 27 ומניפים אותם לפני המזבח, ונאכלים לכהנים. ואין אפייתם דוחה
 28 לא את השבת ולא את היום טוב. נמצא ששְׁתֵּי הַלֶּחֶם אֵין
 29 נֶאֱכָלִין פְּחוֹת מִשְׁנַיִם ו-מהיום השני לאפיייתם, שכן הם נאפים
 30 מערב יום טוב ונאכלים ביום טוב. וכן לא נאכלים יתר על
 31 שְׁלֹשָׁה – יותר מאוחר מהיום השלישי לאפיייתם. שכן אם חל

יום ראשון

יום רביעי

כ סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, רביעי עם פירש"י.

תהלים: צדק.

תניא: פרק ז. ובוה . . . פב- עליו כלל.

מפתגמי אאזמו"ר: דער שכל און מדות געבוי פון א חסיד, איז לפי ערך זיין ערשטע יחידות בא זיין רבי'ן. די ערשטע יחידות איז לפי ערך מהות עצמו פון א חסיד, לפי אופן מהות עצמו אזא סדר עבודה גיט איהם דער רבי.

מפתגמי אדני אבי זקני מורי רבי [מהר"ש]: מבנה השכל והמדות של חסיד הוא לפי ערך היחידות הראשונה שלו. היחידות הראשונה היא לפי ערך מהות עצמו של החסיד. לפי אופן מהות עצמו - כזה סדר עבודה נותן לו הרבי.

יום שני

יום חמישי

כא סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קד-קה.

תניא: והנה גדר . . . פב- סטרין

רבינו בספר של בינונים פ"ג אומר, כי ג' מוחין חב"ד וז' מדות הם השתלשלות מעשר ספירות העליונות, דכל זה הוא בנפש רוח ונשמה שהם המתלבשים בגוף האדם, אמנם ענין המסירת נפש על אלקות, וואס א איד ניט ער וויל און ניט ער קאן זיין ח"ו א נפרד מאלקות, זהו מעצמות א"ס ב"ה, שלמעלה מענין הספירות דראשיתם היא ספירת החכמה.

רבנו בספר של בינונים פרק ג' אומר, כי ג' מוחין חב"ד וז' מדות הם השתלשלות מעשר ספירות העליונות, דכל זה הוא בנפש רוח ונשמה שהם המתלבשים בגוף האדם, אמנם ענין המסירת נפש על אלקות, שיהודי אינו רוצה ואינו יכול להפרד חס-ושלום מאלקות, זהו מעצמות אין-סוף ברוך-הוא שלמעלה מענין הספירות, דראשיתם היא ספירת החכמה.

יום שלישי

יום ששי

כב סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, ששי עם פירש"י.

תהלים: קוקו.

תניא: והנה אעפ"י . . . 164- לתחתונים.

לאמירת "והביאנו לשלום כו" מחברים תחלה ב' הציציות דלפניו, אחר-כך מצרפים ציצית כנף השמאלי דלאחוריו, אחרי זה ציצית דכנף הימין ואוחזים אותם בין קמיצה לזרת דיד שמאל. נושקים הציציות שש פעמים, הינו באמירת תבות: ציצית, ציצית, לציצית, אמת, קימת, לעד.

יום
רביעי

שבת

כג סיון

ה'תש"ג

מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ תְּמוּזָה. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁבָּמָה. יוֹם הַתְּעוּדוֹת.
שיעורים. חומש: שלח, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קח־קוב.
תניא: והנה כמ"ש . . . פג" מהרמ"ק ז"ל.

מענה אאזמו"ר לאאמו"ר ביחידות חורף תרל"ה: היצה"ר נקרא נה"ב לא מפני שהוא בהמה דוקא, כי לפעמים הוא שועל פקח שבחיות, וצריכים לחכמה מרובה להבין תחבולותיו. ולפעמים הוא מתלבש בלבוש צדיק תמים ענו ובעל מדות טובות.

בכל אחד ואחד הנה"ב שלו היא לפי מהותו הפרטי. ויש אשר מתעורר חשק גדול ללמוד חסידות או להתבונן היטב באיזה השכלה, ובאמת הנה זהו רק עצת היצר ומתחבולות נה"ב למנוע מעבודת התפלה וכדומה.

ונקוט האי כלל בידך וזכור אותו תמיד, כי כל דבר המועיל או מביא לעבודה בפועל, הנה כל מניעה שתהי' לדבר זה – אפילו אם המניעה היא מדבר היותר נעלה – הוא רק מתחבולותי של נה"ב.

וסיים אאמו"ר נ"ע: עד אז לא ידעתי אז עס קען זיין א פרומער נה"ב, ווער רעדט נאך א חסידישער נה"ב.

מענה אַדְנֵי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרָבִי [מְהַר"ש] לְאֲדֹנָי אָבִי מוֹרֵי וְרָבִי [הַרְש"ב] בִּיחִידוֹת חֶרֶף תְּרַל"ה: הַיֵּצֵר הָרַע נִקְרָא נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה, לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּהֵמָה דּוֹקָא, כִּי לְפַעְמִים הוּא שׁוֹעֵל פִּקְחֵי שְׂבָחִיוֹת, וְצָרִיכִים לְחַכְמָה מְרֻבָּה לְהִבִּין תְּחִבּוּלוֹתָיו. וְלְפַעְמִים הוּא מְתַלְבֵּשׁ בְּלְבוּשׁ צָדִיק תְּמִים עָנוּ וּבְעַל מְדוֹת טוֹבוֹת.

בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה שְׁלוֹ הוּא לְפִי מְהוּתוֹ הַפְּרָטִי. וַיֵּשׁ אֲשֶׁר מִתְעוֹרֵר חֶשֶׁק גָּדוֹל לְלַמֵּד חֲסִידוֹת אוֹ לְהִתְבּוֹנֵן הֵיטֵב בְּאִיזָה הַשְּׂכֵלָה, וּבְאִמַּת הֵנָּה זֶהוּ רַק עֲצַת הַיֵּצֵר וּמִתְחִבּוּלוֹת נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה לְמַנּוּעַ מִעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה וְכַדוּמָה.

וּנְקוּט הָאִי כָּלְלָא [וְנֶאֱחָזוּ כָּלֵל זֶה] בְּיַדְךָ וְזָכַר אוֹתוֹ תְּמִיד, כִּי כָּל דְּבַר הַמוֹעִיל אוֹ מְבִיא לְעֲבוּדָה בְּפִעֵל, הֵנָּה כָּל מְנִיעָה שֶׁתְּהִיָּה לְדַבֵּר זֶה – אֲפִלוּ אִם הַמְּנִיעָה הִיא מְדַבֵּר הַיֵּתֵר נְעֵלָה – הוּא רַק מִתְחִבּוּלוֹתֶיהָ שֶׁל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה.

וְסִיֵּם אֲדֹנָי אָבִי מוֹרֵי וְרָבִי [הַרְש"ב] נְשִׁמְתוּ-עַדָּן: עַד אֲזַל יָדַעְתִּי שֶׁתִּתְּכֵן נֶפֶשׁ בְּהֵמָה [בְּלְבוּשׁ] יָרָא שְׂמִים, שְׁלֹא לְדַבֵּר עַל נֶפֶשׁ בְּהֵמָה [בְּלְבוּשׁ] "חֲסִידִי".

יום
חמישי

יום ראשון

כד סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיג־קית.
תניא: והנה מכאן . . . 166- הכל א'.

השואל במה היא ההתקשרות שלו אלי מאחר שאין אני מכיר פנים.

..ההתקשרות האמתית היא על ידי למוד התורה, כשהוא לומד המאמרי חסידות שלי, קורא את השיחות ומתחבר עם ידידי, אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] ותלמידי התמימים יחיו, בלמודם ובהתעודותם, ומקיים בקשתי באמירת תהלים ובשמירת זמני הלמודים, הנה בזה היא ההתקשרות.

יום
שלישי

יום שני

כה סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, שני עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וז"ש בתקונים . . . "166" דממלא לון.

"דָּאָגָה בְּלֵב אִישׁ יִשְׁחַנָּה", וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנִם לְבִרְכָה שְׁנֵי פְרוּשִׁים: יִסְיַחְנָה מִדַּעְתּוֹ,
יִשְׁיַחְנָה לְאַחֵרִים.
וּפְרַשׁ הַ"צֶמַח צֶדֶק": לְאַחֵרִים רַק בְּגוֹף, אֲבָל מְאַחֲדִים אֹתוֹ עִמּוֹ, שְׁמַרְגְּשִׁים אֶת עַנְיָנוּ.

שבת
קודש

יום שלישי

כו סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: וזה ג"כ ענין . . . "פד" בפועל ממש.

"וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאוּלָה" – שְׁגַם בְּשְׂאוֹל חוֹשְׁבִים שֶׁהֵם חַיִּים.
הַבְּרָכָה בִּ"וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאוּלָה", כְּמוֹ "בְּנֵי קָרַח לֹא מָתוּ", מְקוֹם גְּתִיבָה לָהֶם וְעָשׂוּ תְּשׁוּבָה,
כִּי תְּשׁוּבָה מוֹעֵלֶת רַק כָּל עוֹד שֶׁהוּא חַי, וְזוֹהֵי הַבְּרָכָה, שְׁגַם בְּשְׂאוֹל יִהְיוּ חַיִּים וְיוֹכְלוּ לַעֲשׂוֹת
תְּשׁוּבָה.

המשך ביאור למס' ערכין ליום ראשון עמ' ב

30 השגת ידו של הנודר ולא של הנודר, כגון עני שהעריך עשיר,
31 נותן ערך עני ולא ערך עשיר.
32 שואלת הגמרא: וְרַבְּנָן – כיצד לומדים חכמים מהפסוק 'אשר
33 תשיג יד הנודר', שצריך לשלם את כל אשר ידו משגת, והרי
34 פסוק זה בא ללמדנו שדנים לפי השגת ידו של הנודר ולא של
35 הנודר. משיבה הגמרא: אף על פי שפסוק זה בא ללמדנו שדנים
36 לפי השגת ידו של הנודר, לֹא מְמִילָא שְׁמַעְתָּ מִיָּנָה דְּהִיבָא
37 דִּידוֹ מְשַׁנְתָּ שְׁקוּל מִיָּנָה – האם אין זה משמע ממשוטו של
38 מקרא שנאמר 'אשר תשיג', שאם ידו משגת יש ליטול ממנו את
39 כל מה שיש לו. ולכן לומדים שאם יש לו חמשה סלעים, נותן את
40 כולם.
41 רב אדא בר אבהו מבאר את דינו של עני המעריך שתי פעמים
42 בזה אחר זה: אָמַר רַב אֲדָא בְּרַ אֲהֵבָה, הָיוּ פִּיְדֵי חֲמֵשׁ סְלָעִים,
43 וְאָמַר עָרְכִי עָלַי, וְחֹזֵר וְאָמַר עָרְכִי עָלַי, וְנָתַן אַרְבַּע סְלָעִים
44 לְשִׁנְיָה – לתשלום הנדר השני, משום שהעריכו הכהן בתחילה
45 על השני, ולאחר מכן נתן סלע אֶחָד לְרֵאשׁוֹנָה – לתשלום הנדר
46 הראשון, יֵצֵא יְדֵי תְּשׁוּלָה שְׁתֵּי־הָ, אף לחכמים הסוברים שצריך
47 לתת את כל מה שיש לו.
48 מבאר הגמרא: מֵאֵי מְעָמָא. ידי תשלום השני יצא משום
49 שכלל הוא בכל מקום שפָּעַל חוֹב מְאוּחָר שְׁדִינוּ לַגְבוּת הַשְּׁנִי,
50 וְקָנְדָם וְנָבְהָ, מֵה שְׁנֵי־נָבְהָ, ואם כן אף כאן יכול להקדים
51 ולפרוע את נדרו השני לפני הראשון, על אף שבכך לא יאשר
52 כדי פרעון לנדרו הראשון, ואין להקשות איך יצא ידי נדרו השני
53 הרי לא נתן את כל חמשת הסלעים שהיו לו, שכן פְּעֻדָּנָא דְּהִיב
54 לְשִׁנְיָה מְשַׁעְבַּד לְרֵאשׁוֹנָה – בזמן שנתן את כספו לתשלום הנדר
55 השני, היה זה כבר משועבד לראשון, ואף מה שנתן לו אינו שלו.
56 ואף ידי תשלום הראשון יצא, משום דְּבַעֲדֵי־נָא דְּהִיב לְרֵאשׁוֹנָה
57 תּוֹ לִית לִיה – שבזמן שנתן לראשון לא היה לו אלא סלע אחד,
58 ונתן את כל אשר לו.

1 חוזרת המשנה ומבארת: אֵין (נערכין) [בְּעָרְכִין] פְּחוֹת מְסָלַע,
2 וְלֹא יִתֵּר עַל חֲמֵשִׁים סְלָע.

גמרא

3
4 הגמרא מבארת מנין למדים שאין בערכין פחות מסלע: שנינו
5 במשנה שאֵין בְּעָרְכִין פְּחוֹת מְסָלַע. מבררת הגמרא: מִנְּלֵן –
6 מהיכן ללמדנו דין זה. משיבה הגמרא: דְּכֵתִיב בְּפִרְשֵׁת עֲרִכִין
7 (ויקרא כו כה), וְכָל עָרְכָךְ יִהְיֶה בְּשִׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ, והוא הערך
8 הקטן ביותר, ללמדנו שכל עָרְכִין שְׂאוּלָה מְעָרִיף לֹא יִהְיֶה
9 פְּחוֹתֵין מְשָׁקְלָא, ושקל היינו סלע.
10 מוסיפה הגמרא לבאר: מהיכן ללמדנו מה ששנינו בהמשך וְלֹא
11 יִתֵּר עַל חֲמֵשִׁים סְלָעִים. דְּכֵתִיב (שם כו ג) לגבי זכר מִבְּן עֶשְׂרִים
12 ועד בן שישים, וְהָיָה עָרְכָךְ חֲמֵשִׁים שְׁקָל, והוא הערך הגדול
13 ביותר, משמע שאין יותר גדול.
14 שנינו במשנה: אם הָיוּ פִּיְדֵי שֶׁל הַעֲנִי חֲמֵשָׁה כּו' סְלָעִים, רַבִּי
15 מאיר אומר, נותן רק סלע אחד, וחכמים אומרים, נותן את כולן.
16 מבארת הגמרא: מֵאֵי מְעָמָא דְּרַבִּי מְאִיר. משום דְּכֵתִיב בְּפִרְשֵׁת
17 עֲרִכִין 'חֲמֵשִׁים', וְכֵתִיב בְּאוֹתָהּ פִּרְשָׁה 'שְׁקָל', משמע שנותן אֵין
18 חֲמֵשִׁים כְּפִי עֲרִכּוֹ, אֵין שְׁקָל אם הוא עני ואין לו כפי ערכו.
19 שואלת הגמרא: וְרַבְּנָן – מהו טעמם של חכמים הסוברים שנותן
20 את כולן, הרי נאמר 'שקל'. משיבה הגמרא: הָהוּא – פסוק זה
21 'שקל' לְכָל עָרְכִין שְׂאוּלָה מְעָרִיף לֹא יִהְיֶה פְּחוֹתִים מְשָׁקְלָא הוּא
22 דְּאֵתָא – בא ללמדנו שאין ערכין פחות מסלע. אבל הִיבָא דְּאֵיתָא
23 לִיה יוֹתֵר מְסָלַע, אָמַר קָרָא בְּפִרְשֵׁת עֲרִכִין (שם כו ח) וְהָעֲרִיף
24 אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תְּשִׁיג יַד הַנּוֹדֵר, וְהָיָה יְדוֹ מְשַׁנְתָּ לְשֶׁלֶם
25 יוֹתֵר מְסָלַע, ולכן צריך לתת כל מה שיש לו.
26 שואלת הגמרא: וְרַבִּי מְאִיר, הִרִי נֹאמַר 'אשר תשיג יד הנודר',
27 ומשמע שצריך לתת כל מה שיש לו, ומדוע סובר שנותן רק סלע.
28 משיבה הגמרא: הָהוּא – פסוק זה 'אשר תשיג יד הנודר' לִיד
29 הַנּוֹדֵר וְלֹא יַד הַנּוֹדֵר הוּא דְּאֵתָא – בא ללמדנו שדנים לפי

מתי מבטלים חכמים מצוה מן התורה? יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ט

ישראל לעולם ואינה נעשית, והאיך יאסרו לגמרי ויסתרו מה שציוותה תורה". וכן כתב הט"ז (א"ח סי' תקפח סק"ה) שאין חכמים גוזרים גזירה אם היא עוקרת מצוה מן התורה.

והקשו אחרונים (נודע ביהודה מהדו"ת סי' סב, שו"ת חתם סופר יו"ד סי' קט) אם כן, כיצד אסרו חכמים להלוות לגוי בריבית, הרי בגזרה זו ביטלו מצות-עשה מן התורה?

והירצו (נודע ביהודה שם. אבני נזר אור"ח סי' מח, ז): כיון שהתירו להלוות לגוי בריבית "בכדי חייו" וכן התירו זאת לתלמיד חכם שאינו מתחבר עם הגוי ("שאינו רגיל בו ללמוד ממעשיו"), לא נעקרה המצוה לגמרי, ולכן יכולים חכמים לאסור.

והגרי"פ פערלא (סהמ"צ להס"ג מ"ע כה) ביאר: גם לדעת הרמב"ם אין המצוה בעצם ההלוואה, היינו להלוות לגוי כדי לקחת ריבית, אלא שאם מלווה לגוי מצוה ליטול ממנו ריבית (ואם ילווהו בלא ריבית עובר על מ"ע). וכלשונו ב"ספר המצוות (שם) "שציוונו לבקש ריבית מן הגוי ואז נלווה לו". ואם כן, כאשר חכמים אוסרים להלוות לגוי בריבית כדי לא ללמוד ממעשיו אין כאן עקירה וביטול מצוה.

הלכות מלוה ולוה פרק ה, הלכה ב: אָסְרוּ חֲכָמִים שִׁיְהִיָּה יִשְׂרָאֵלִי מְלוּה אֶת הַגּוֹי בְּרִיבִית קְצוּצָה, אֲלֵא בְּכַרְי חַיּוֹ. וְגוֹי שֶׁמָּא יִלְמַד מִמַּעֲשָׂיו, בְּרַב יְשִׁיבְתוּ עִמּוֹ.

לדעת הרמב"ם (לעיל ה"א. ספר המצוות מ"ע קצח) מצות-עשה להלוות לגוי בריבית, כנאמר בספרי (דברים פ' רסג) "לנכרי תשיך זו מצות-עשה". ופירש ה'מגדל עוד', "כמו שהוזהרנו בלאו על 'לא תחנם', לומר שלא ניתן להם מתנות חנם, הוזהרנו בעשה אף כשנלווה אותם, שלא נלווה אותם חינם". ומכל-מקום גזרו חכמים לא להלוות לגוי בריבית "שמא ילמד ממעשיו ברוב ישיבתו עמו", והתירו רק לצורך מחייתו.

והנה, כתב הריטב"א (רי"ה לב, ג): יש כח לחכמים לעשות סייג לתורה ולעקור דבר מן התורה ב'שב ואל תעשה' כמו גזירה שלא לתקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת, כי אין הכל בקיאים בתקיעת שופר ושמא ילך לחכם ויעביר את השופר ארבע אמות ברשות הרבים. והקשה: אם כן, מדוע לא אסרו חכמים לתקוע בכל ראש השנה, שמא יתקן כלי שיר (שמטעם זה אסרו לתקוע בשופר בכל שבת יום טוב)?

ותירץ: אם על ידי גזירתם תבטל המצוה לגמרי, אין בכוחם לאסור, "שאם כן נמצאת מצוה זו מתבטלת מכל

האם מותר לקנות בתשלום מראש? יום שני כ"א סיון ה'תשע"ט

כי לא ניתן להשיג אותם כעת במקום אחר באותו מחיר. וכן במוצרים שאינם עמידים לאורך זמן, כגון ירקות ומוצרי חלב, אין לשלם עליהם מראש כי הקונה הנזקק להם לשימוש לאחר זמן אינו יכול לרכוש אותם עכשיו משום שבינתיים יתקלקלו ונמצא שאם המחיר יעלה אחר כך, הרי הוא מרוויח מהתשלום עכשיו.

ולדעת חלק מהפוסקים, אם הקונה אינו מעוניין לקבל את החפץ עכשיו מסיבה כל שהיא, אסור לו לשלם עליו מראש אף כשניתן להשיגו כעת במקומות אחרים. ולכן הרוכש רהיט כדי להכניסו לדירה חדשה שעדיין איננה מוכנה, יש להחמיר שלא לשלם עליו מראש.

וכל זה אם בעת המכירה המוצר עדיין איננו קיים ברשות המוכר, אך כפי המבואר בדברי הרמב"ם בהמשך ההלכה: "אם היה למוכר מאותו המין... הרי זה מותר לפסוק עליו אעפ"י שעדיין לא יצא השער". והטעם הוא משום שאז מיד בשעת התשלום הרי זה נחשב שהחפץ כבר שייך ללוקח ואין כאן הלוואה כלל.

הלכות מלוה ולוה פרק ט, הלכה א: אין פּוֹקֵקֵין עַל הַפְּרוֹת, עַד שִׁיֵּצֵא הַשְּׂעִיר.

הרוכש חפץ תמורת תשלום מראש והאספקה נקבעה למועד מאוחר יותר, הקונה מרוויח שאף אם מחיר החפץ יתייקר בינתיים לא יצטרך להוסיף על התשלום, ויש בכך חשש איסור ריבית כי הקדמת התשלום לפני קבלת הסחורה נחשבת כהלוואה מהקונה למוכר, ואם מחיר החפץ יעלה נמצא שקיבל תמורה גבוהה יותר עבור ההלוואה.

אך הדבר מותר אם יצא השער, היינו שבעת הקנייה החפץ קיים בשוק ויש לו מחיר קבוע, ונמצא שאין הקונה מרוויח כלום אם מחיר החפץ יעלה לאחר מכן שהרי היה יכול לקנות אותו עכשיו במחיר הזול בתנאות אחרות.

ולהלן כמה דוגמאות ופרטי דינים בהלכה זו (ע"פ ריבית הלכה למעשה' – ברית פנחס, ע' קכ):

על רוב המוצרים הבסיסיים, כגון מוצרי מאכל וכדומה הנמכרים במחיר קבוע וניתן להשיגם בכל מקום, – מותר לשלם מראש, אך כאשר הם נמכרים במחיר מוול (מבצע וכיו"ב) – אסור

הלוואות 'סאה בסאה' יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ט

לְהַחְזִיר לוֹ עֶשֶׂר סָאִין, אִם עַל פִּי שְׁהוֹקְרוּ הַחֲפָאִים; שֶׁחָרִי בְּשִׁלּוֹהּ מִמֶּנּוּ, הָיָה הַשְּׂעִיר יָדוּעַ; וְאִלוֹ רָצָה - הָיָה קוֹנֶה וּמְחִיר לוֹ, שֶׁחָרִי לֹא קָבַע לוֹ וְזָמַן.

הלכות מלוה ולוה פרק י, הלכה א: מִתֵּר לְלוֹוֹת סָתָם הַפְּרוֹת, וּפּוֹרְעִין אוֹתָן בְּלֹא קְבִיעַת זְמַן עַל שְׂעִיר שֶׁבְּשׂוּק. בִּיצֵר? הָיָה הַשְּׂעִיר קְבוּעַ וְדוּעַ לְשִׁנְיָתָם, וְלוֹה מִתְּחִיל עֶשֶׂר סָאִין - חָיֵב

שהחטים מצויות לקנות, הרי זה כמו שיש ללווה מאותו סוג (רש"י ב"מ עב, ב ד"ה אין לווין), וכשנתייקרו החטים נחשב שנתייקרו למלווה.

והרמב"ם הוסיף: לא די שיצא השער בשוק אלא המלווה והלווה צריכים לדעת על כך, כי "כל שלאחד מהם אין השער ידוע, נמצא שמתכוין להלוות או ללוות על-מנת לקבל או לפרוע חטים בזמן היוקר, וכיון שנתייקר שום אחד מהם לשום רבית אסור" (בית יוסף על הטור שם).

ובשלחן ערוך נפסק (יו"ד סי' קסב ס"ג): "היה לאותו מין שער בשוק קבוע וידוע לשניהם – מותר ללוות סאה בסאה". אך הש"ך (סק"ט) כתב שרק לכתחילה אין להלוות עד שידעו שיצא השער, אבל "אם לוח ויצא השער, אע"ג דלא ידע, מכל מקום הרי לא נעשה כאן איסור בהלוואה זו וחייב לשלם לו".

חכמים אסרו להלוות סאה חטים על מנת להחזיר סאה חטים, וכן בשאר פירות, שמה בזמן הפרעון יתייקרו החטים ונמצא שנותן לו יותר ממה שהלווהו" (טור יו"ד סי' קסב).

אמנם, התירו לעשות כן בשני אופנים:

א. כאשר יש ללווה בשעת ההלוואה מאותו סוג, אפילו חיטה אחת, מותר לו ללוות סאה חטים ולהחזיר סאה גם אם החטים התייקרו (כמבואר בהל' ב). "לפי שעל כל חטה שמלוין לו רואין כאילו חטה זו נכנסת תחתיה להיות ברשות המלווה, וכשנתייקרה אחר כך – ברשותו נתייקרה" (שו"ע אדה"ז הל' רבית ס"ל).

ב. אם בשעת ההלוואה יצא השער שבשוק על חטים, מותר ללוות סאה בסאה, כמפורש כאן, "שהרי כשלווה ממנו היה השער ידוע, ואילו רצה היה קונה ומחזיר לו". וכיון

מתי חייב הלווה לפרוע חובו בפני עדים? יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ט

גם לאחר ההלוואה, הלווה משועבד למלווה "משום דעבד לוח לאיש מלווה", אך הר"ן כתב "שאין הענין מטעם שעבוד", אלא חזקה ש"אין הלווה עשוי לפרוע אלא בעדים, כדי שלא יחזיקנו המלווה בין הבריות כלוה ואינו משלם". ולכן, אין הלווה יכול לטעון שפרעו שלא בעדים – כי "אנן סהדי דשקורי משקר".

ונפקא מינה בין הטעמים: במקרה שהלווה פרע חלק מהחוב בלא עדים והמלווה מודה בכך אך כעת תובע המלווה את שארית החוב, והלווה טוען שפרע את השארית אחר-כך בינו לבין המלווה:

לפי ה'מגיד-משנה', הלווה לא יוכל לטעון כן שהרי נשתעבד שיפרע את החוב בעדים, אך לפי הר"ן שאין כאן שעבוד אלא רק חזקה שאין הלווה פורע בלא עדים, במקרה זה "כבר נתבטל הטעם דאין עשוי הלווה לפרועו שלא בעדים", והלווה נאמן (משנה למלך כאן).

הלכות מלוה ולוה פרק טו, הלכה א: המלווה את חברו בעדים, ואמר לו: 'אל תפרעני אלא בעדים' - בין שאמר לו בשעת הלוואה, בין שאמר לו אחר שהלווהו - הרי זה צריך לפרועו בעדים, מפני התנאי.

לדעת הרמב"ם (הובא בר"ן שם) המלווה יכול להתנות כן לאחר ההלוואה, רק אם הלווה קיבל על עצמו, "אבל אם לא קבל עליו, אלא אמר לו 'לא כי אלא אפרע ממך שלא בעדים, כדי שלא אהיה צריך להביא עמי עדים' – הדין עמו, ואין צריך לפרועו בעדים" אך מדברי הרמב"ם משמע "שאין הדבר תלוי בקבלתו של לווה, אלא כל שהתרה בו המלווה, צריך לפרועו בעדים" (ר"ן שם, וכ"כ המגיד-משנה כאן).

ויש להבין:

כיצד אפשר לחייב את הלווה לפרוע בעדים לאחר שכבר הלווהו – "בשלמא בשעת הלוואה, בקבלת המעות נשתעבד, אבל לאחר מתן מעות במה נתחייב" (ר"ן שם)?

וה'מגיד משנה' מבאר:

תשלום חוב שאבד קודם שהגיע ליד המלווה יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ט

וכתב ה'מגיד משנה', כי יתכן שגם לדעת הרמב"ם אמירת המלווה "זרוק לי חובי והפטר" משמעותה 'זרוק לרשותי', ובהמשך דבריו "זורקו ואבד או נשרף קודם שיגיע ליד המלווה – פטור", כוונתו שהכסף הגיע לרשות המלווה וזכה בו, אבל אם הלווה זרק את הכסף ונפל רחוק מרשות המלווה ("קרוב ללווה") לא זכה בו המלווה, ואם אבד או נשרף, חייב הלווה לחזור ולשלם.

אך שיטת התוספות (גיטין שם ד"ה אי הכי) היא, שרק אם המלווה יאמר במפורש "זרוק לי חובי לתוך רשותי" והלווה זרק את הכסף חוץ לרשותו ואבד או נשרף – הלווה חייב לחזור ולשלם שוב. אבל אם המלווה אמר "זרוק לי חובי והפטר" ולא פירש לאן לזרוק – גם אם הלווה זרק מחוץ

הלכות מלוה ולוה פרק טז, הלכה א: החוב באחריות הלווה, עד שיפרענו ליד המלווה... אמר לו המלווה: 'זרק לי חובי והפטר', וזרקו לו ואבד או נשרף קודם שיגיע ליד המלווה - פטור.

לדעת הרשב"א (גיטין עה, ב), כשהמלווה אמר ללווה "זרוק לי חובי והפטר (מן החוב)", כוונתו "זרוק לי תשלום חובי לרשותי" כדי שיוכל לשומרו. ולכן, אם הלווה זרק את הכסף למלווה ונאבד לפני שהגיע לידו – אם הכסף נפל קרוב למלווה (בתוך רשותו) נפטר הלווה מן החוב, כי כשהכסף נפל ברשותו זכה המלווה בכסף, אך אם הכסף נפל קרוב ללווה, מחוץ לרשות המלווה, חייב הלווה לחזור ולשלם כי המלווה עדיין לא זכה בכסף.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ פא

חובי בתורת גיטין" חילק הרמב"ם וכתב "היו המעות קרובות למלוה – נפטר הלווה", אבל בתחילת ההלכה באמירת "זרוק לי חובי והפטר", שאם זרק הלווה את הכסף ואבד פטור, לא ציין הרמב"ם להיכן זרק ומשמע שגם אם זרק חוץ לרשות המלוה – פטור.

לרשות המלוה והכסף אבד, הלווה פטור כיון שעשה כהוראת המלוה. וכן פסק הטור (ח"מ סי' קט).
וכתבו אחרונים (ב"ח ח"מ שם. דרישה שם סק"ב. ולח"מ כאן) שגם דעת הרמב"ם היא כדעת התוספות (שלא כדברי המגיד משנה), שהרי רק בהמשך ההלכה – לענין אמירת "זרוק לי

גביית בעל חוב משדה משועבדת שהשביחה יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ט

הקרקע ביניהם, וגם מהשבח כל אחד מהם גובה חצי. וגם הקונה שהשקיע מכספו בהשבת השדה הוא כ'בעל חוב' של הלווה המוכר בכסף ששילם לו עבור השדה, והשדה משועבד לו ולמלוה בשווה.

ומדוע אם השביחה השדה "מחמת עצמה, כגון שהוקרה בדמים או עלו בה אילנות - גובה את כולה"?

מבאר הסמ"ע (ח"מ סי' קטו סק"ב):

כאשר השדה השביחה מעצמה, ללא עבודה והשקעה של הקונה, יכול המלווה לומר לקונה: 'קנית שדה שהיתה משועבדת אלי, וגם אם לא היית קונה אותה היתה משתבחת מעצמה ביד הלווה והייתי גובה את השדה עם השבח'.

וה'מגיד משנה' הביא בשם הרשב"א שלדעת הגאונים גם בשבח שהשביחה השדה ללא עבודה והשקעה של הקונה, המלווה גובה רק חצי שבת. וכן פסק הרמ"א (ח"מ שם, בשם הטור והרא"ש) וסיים: "וכן נראה לי עיקר".

הלכות מלוה ולוה פרק כא, הלכה א: בעל חוב גובה את השבח שהשביח הלוקח - בין שהשביח מחמת הוצאה, בין ששכחו נכסים מאליהם; אלא שאם השביחו מאליהן, מותר כל השבח; ואם השביחו מחמת הוצאה, גובה חצי השבח.
כתב המגיד משנה:

למסקנת הגמרא (בבא בתרא קנז, ב), אם הלווה מכר את שדהו המשועבדת למלווה, גובה המלווה מהקונה את השדה ואת מה שהשביחה, רק אם הלווה כתב בשטר 'משעבד אני לך גם נכסים שאקנה בעתיד' ('דאקני'). ולכן כתב הרמב"ם בהמשך ההלכה - "לפיכך ראובן שלוה משמעון מנה וכתב לו שאני עתיד לקנות משועבד לך... ", כי רק באופן זה המלווה גובה גם את השבח.

וכאשר השבח הוא 'מחמת הוצאה', היינו שהקונה הוציא הוצאות והשקיע כדי להשביח את השדה, המלווה גובה רק את חצי השבח והחצי השני נשאר לקונה, בהתאם לדין שאם הלווה שיעבד את הקרקע לשני מלווים, שניהם חולקים את

האם אפשר להחליף שם? שבת קודש כ"ו סיון ה'תשע"ט

כדי לרמות", ואיך אפשר ללמוד מכאן למקרה שיש לו שם אחר ורוצה לשנותו מכאן ולהבא? (קונטרס החזקות לבעל שמן רוקח).
ואילו ה'חתם סופר' (שו"ת ח"ו סי' מא) טוען להיפך: לשנות שם אפשר באופן מיידי, ואין צורך כלל בתקופת מעבר של שלושים יום.

אך נמצא מקור לדברי ה'נודע ביהודה' בדברי הרא"ש (גיטין פ"ד, ז) שאם כתבו בגט את שם הבעל שהחזיק בו שלושים יום – אפילו אם יעידו אחר כך עדים שאין זה שמו אין הגט נפסל, ומוכח מדבריו שחזקת שלושים יום קובעת את השם החדש (קונטרס החזקות שם).

ועל פי זה יש שכתבו שחתן או כלה ששינו את שמם (כגון שהיה השם זהה לשם החתן או החותנת, ויש להימנע מכך על פי צוואת רבי יהודה הפסיד) – אין לכתוב בכתובה את שמם החדש אלא אם החזיק בו שלושים יום, אך אם יכתבו אותו קודם לכן יש לחוש לכשרות הכתובה משום שעדיין אין זה שמם (ראה הנישואין כהלכתם יא, עה. נטעי גבריאל – נישואין כח, ג).

הלכות מלוה ולוה פרק כד, הלכה ד: כל מי שהחזיק שמו בעיר שלשים יום - אין חוששין לו שמה אחר יש לו, והוא שנהו כרי לרמות ולעשות קנוניא.

לפי הלכה זו הציע ה'נודע ביהודה' (אהע"ז מהדו"ק סי' פח) פתרון לספק שהתעורר בכתיבת גט לגבי שמה המדויק של העיר שנכתב בה: כשם שאדם שהחזיק בשם מסוים במשך שלושים יום אין חוששים לשם אחר שהיה לו, כך גם בני העיר יוכלו לשנות את שם עירם כרצונם ואם במשך שלושים יום יכריזו על שמה המוסכם החדש של העיר, הרי גם אם עד היום נקראה בשם אחר, צריך לכתוב בגט רק את שמה החדש.

אך יש שתמהו על דבריו, שכן חזקת שלושים יום שבהלכה זו לא נועדה ליצור שם חדש, אלא לברר כי זהו השם האמתי שבו נקרא עד היום, שאם לא כן בוודאי במהלך שלושים יום היה הדבר מתגלה (נמוקי יוסף ב"ב קסו, ב), וכדברי הרמב"ם ש"אין חוששין לו שמה שם אחר יש לו והוא שינהו

יש אשר מתעורר חשק גדול ללמוד חסידות או להתבונן היטב באיזה השכלה, ובאמת הנה זהו רק עצת היצר ומתחבולות נפש הבהמית למנוע מעבודת התפילה וכדומה.

היום יום כ"ג סיון

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"כ"ו סיון תשע"ט

ללוה ומרבית למלוה (עיי'ן בבא מציעא ס: ושיעור דברי רבינו כך הוא: נשך ומרבית שאסרתם תורה בכמה אזהרות, שנאמר את כספך לא תיתן לו בנשך ובמרבית וכו' וכן להלן הוא מזהיר ואומר "נשך כסף וגו'" - אחד הוא, כלומר, מצוות לא תעשה אחת היא (לחם משנה). (3) של התוספת. (4) ובשמות רבה פרשה ל"א אמרו: "למה הריבית דומה? למי שנשכו נחש ולא הרגיש ולא ידע עד שנתבטבט (מבעבע מבעבץ) - כך הריבית אין אדם מרגיש בו עד שתבטבט עליו". (5) כלומר, אם כן שהנשך והמרבית מצוות לא-תעשה אחת היא. (6) בשתי אזהרות - את כספך לא תיתן וכו', ובמרבית לא תיתן וכו', ולא כתבן כאחד: את כספך ואת אכלך לא תיתן לו בנשך. (7) להרבות באזהרות על הלוואה בריבית, כדי לחזק האיסור, אבל במניין המצוות הן כאחת, "שאין ראוי למנות (בחשבון המצוות) הלאווין והעשה (=הנכפלים בתורה - לחיזוק), אלא הדברים המוזהר מהם והמצווה בהם" (רבינו בספר המצוות בשורש התשיעי עיי'ן שם ובלאווי'ן רלה).

ב. כִּדְרָךְ שְׂאִסוּר לְהִלּוּת, כִּף אִסוּר לְלוּת בְּרִבִּית⁸; 7
 שְׂנֵאֲמַר: לֹא תִשֶׁף לְאַחִיד. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוּר⁹, 8
 שְׂזוֹ אֲזַהֶרָה לְלוּה. כְּלוֹמַר: לֹא תִנְשֶׁף לְאַחִיד¹⁰. וְכֵן 9
 אִסוּר לְהִתְעַסֵּק¹¹ בֵּין לוֹה וּמְלוּה בְּרִבִּית. וְכָל מִי 10
 שֶׁהֵיָה עָרֵב אוֹ סוֹפֵר אוֹ עֵד בֵּינֵיהֶן - הָרִי זֶה עוֹבֵר 11
 בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׂנֵאֲמַר: לֹא תִשְׂמִימוּ¹² עָלָיו נֶשֶׁף. זֶה 12
 אֲזַהֶרָה אֶף¹³ לְעֵדִים וְלְעָרֵב וְלְסוֹפְרֵי¹⁴. הֵא לְמַדְתָּ, 13
 שֶׁהַמְלוּה בְּרִבִּית - עוֹבֵר עַל שְׂשֵׁה¹⁵ לְאוּיִן: לֹא תִהְיֶה 14
 לוֹ כְּנִשְׂה¹⁶; אֵת כִּסְפֶךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁף; וּבְמִרְבִּית 15
 לֹא תִתֵּן אֶכְלֶךָ; אֵל תִּקַּח מֵאֲתוֹ נֶשֶׁף וּמִרְבִּית; לֹא 16
 תִשְׂמִימוּ עָלָיו נֶשֶׁף; וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכֻשָׁל¹⁷. 17
 וְהִלּוּה עוֹבֵר בְּשִׁנֵּים¹⁸: לֹא תִשֶׁף לְאַחִיד; וְלִפְנֵי עוֹר 18
 לֹא תִתֵּן מְכֻשָׁל. עָרֵב וְעֵדִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - אֵין 19
 עוֹבְרִין אֲלָא מְשׁוּם לֹא תִשְׂמִימוּ¹⁹ עָלָיו נֶשֶׁף. וְכָל מִי 20
 שֶׁהֵיָה סֹרְסוּר²⁰ בֵּין שְׁנֵיהֶם, אוֹ שְׂפִיעַ אֶחָד מֵהֶן, אוֹ 21
 הוֹרְהוּ - עוֹבֵר מְשׁוּם לִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכֻשָׁל. 22

(8) "ואין זה דומה לאונאה שיעבור עושה האונאה (כלומר האונה) ולא מי שנעשית לו האונאה" (רבינו בספר המצוות לאווין רלו). (9) בבא מציעא עה: (10) כלומר, לא תינשך הימנו, לא תגרום שאחיק ישיך (עיי'ן בבא מציעא עה:). (11) לתת יד, כגון להיות סופר או עד או לסרסר ביניהם. (12) כל הפרשה כתובה בלשון יחיד "אם כסף תלווה", "לא תהיה לו כנושה" וכאן שינה וכתב בלשון רבים: "לא תשימו" (עיי'ן מדרש שמות רבה פרשה לא, ו, ובמדרש הגדול משפטים כד, עמוד תקכז). (13) נוסף על המלוה והלווה. (14) (שם, ובבבא מציעא עה: - כחכמים). (15) שם. (16) שהלוואה בריבית היא דרכו של נושה, שאינו מלווה מעותיו בחינם. ובכלל לאו זה גם הנוגש העני אפילו במלווה שלא בריבית והוא יודע שאין לו מה יחזיר,

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ט

הלכות מלוה ולוה

פֶּרֶק רְבִיעִי

1 (1) מבאר דין איסור נשך ומרבית ודין המלווה לחבירו ומצא
 2 הלווה יותר מכדי שהדעת טועה, ודין מלווה על המטבע,
 3 ודין שמותר להלוות נכסים של יתומים קרוב לשכר ורחוק
 4 להפסד.

1 א. נֶשֶׁף וּמִרְבִּית אֶחָד הוּא². שְׂנֵאֲמַר: אֵת כִּסְפֶךָ לֹא
 2 תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁף, וּבְמִרְבִּית לֹא תִתֵּן אֶכְלֶךָ; וְהִלְלֵן הוּא
 3 אוֹמַר: נֶשֶׁף כִּסְפֶךָ נֶשֶׁף אֶכְלֶךָ נֶשֶׁף כָּל דְּבָר אֲשֶׁר יִשֶׁף.
 4 וְלָמָּה נִקְרָא שְׂמוֹ³ נֶשֶׁף? מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֶׁף, שְׂמַצְעַר
 5 אֵת חֲבֵרֹו וְאוֹכֵל אֵת בְּשָׂרוֹ⁴. וְלָמָּה חִילְקֵן הַכְּתוּב⁵?
 6 לְעֵבֵר עָלָיו בְּשִׁנֵּי לְאוּיִן⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"נשך ומרבית אחד הוא כו"

האיסור "את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן
 אכלך" אינו איסור נפרד על כסף, ואיסור נוסף על אוכל,
 אלא על כללות ההלוואה בריבית (שלא כמו האיסור "לא
 תוכל לאכול בשעריך גו") שאינו על כללות הפעולה של
 אכילת מעשר שני חוץ לחומה אלא על דגן לחוד, מעשר
 תירוש לחוד, ומעשר יצהר לחוד).

ועל פי זה תתורץ קושיית הלחם משנה" "איך למד רבינו
 מדברים אלו (שיש איסור נשך באוכל וריבית בכסף) דנשך
 ומרבית אחד הוא" כי אם נשך היה איסור בכסף ומרבית
 איסור באוכל, היה אפשר ללמוד שהם שני לאוין שונים,
 אלא שעל פי הנ"ל האיסור בשניהם אחד הוא - הלוואה
 בריבית.

וי"ל שזו גם הסיבה שאחרי שכתב "שנאמר את כספך...
 כל דבר אשר ישך כו" הוסיף, "ולמה נקרא שמו נשך מפני
 שהוא נושך כו", ורק אח"כ מסיים כללות העניין שנשך
 ומרבית אחד הוא "ולמה חילקן הכתוב כו". כי אף ששני
 האיסורים הם בכל דבר, היה מקום לומר שהם שני לאוין
 שונים מצד הנשך והמרבית, ולכן הוסיף שהסיבה שנקרא
 שמו נשך "מפני שהוא נושך ומצער את חבירו ואוכל את
 בשרו" שמזה מובן שאי אפשר לנשך בלא תרבית
 ולתרבית בלא נשך.

(על פי לקו"ש חלק ו' ע' 184 הע' 32)

(2) הוראה אחת ובעניין אחד הם כלומר, הלוואה על מנת
 לשלם יותר ממה שלוה, והם נמנים למצוות לא תעשה
 אחת, כי הנשך הוא גם מרבית והמרבית הוא גם נשך, שכן,
 המלווה בריבית, הן כסף הן אוכל הן כל דבר, יש בו נשך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבן מחוייב לכבד אב רשע (שם). במה דברים אמורים שאין הבן חייב בכבוד אב רשע? כשמת ולא עשה תשובה, אבל בחייו, מחוייב הבן לכבדו (רבינו פרק ו מהלכות ממרים הלכה יא). והטעם מפרש הרב"ז שם, שמא יעשה תשובה ונמצא הבן מבזה אב עושה מעשה עמך (ראה כסף משנה ולחם משנה שם).

ה. הַגְזֵלְנִין וּמְלוֹי בְּרִבִּית שֶׁחֲזִירוּ³⁰ - אֵין מְקַבְּלִין¹⁴
מֵהֶן³¹, כְּדִי לְפַתַּח לָהֶן דֶּרֶךְ לְתִשְׁבּוּבָה³². וְכָל הַמְקַבְּלִין¹⁵
מֵהֶן - אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחֶה הֵימָנָה³³. אִם הִיטָה¹⁶
גְּזֵלָה קְנִימָה וְהַרְבִּית דְּבָר הַמְסִים³⁴ וְהָרִי הוּא¹⁷
כְּעֶצְמוֹ³⁵ - מְקַבְּלִין מֵהֶן³⁶.¹⁸

~ נקודות משיחות קודש ~

הגזלנין ומלוי בריבית שהחזירו אין מקבלין מהם כדי לפתוח להן דרך תשובה.

ידועה מחלוקת הפוסקים אם יש מחילה בריבית; דעת הגאונים שגם אם המלוה כבר גבה את הריבית אין מחילת הלוה מועילה לפטור את המלוה מלהחזירה ללוה, כי "התורה אסרה מחילה זו".

אבל דעת הרא"ש (וכך נפסקה ההלכה בשו"ע) שיש מחילה בריבית, ואמנם אינה מועילה ללקיחת ריבית מעיקרא, אבל אם כבר לקח ריבית זו וצריך להחזירה מועילה מחילת הלוה.

ומבאר הריטב"א: "שהוא כמו איסור שבלע ... והכא לשמים הוא חייב וכיון שכן לא תועיל מחילת חברו" והיינו שכוונת הגאונים היא שאיסור לקיחת ריבית אינו בגדר דין ממון שהוא חייב לחבירו אלא שהוא ענין ואיסור שהתורה הטילה על המלוה בגדר מצוה וחיוב לשמים עד שיחזיר את ה"איסור שבלע".

ובדעת הרא"ש שמהני מחילה, צריך לומר שעם היות שהחיוב להחזיר הריבית ללוה הוא חיוב לשמים, הרי מצד מצוה זו התחייב להשיב את הממון ללוה ומשום כך מהני מחילה.

ונמצא שגם לדעת הגאונים וגם לדעת הרא"ש נחשב ממון בריבית לממונו של המלוה, ואין עליו חיוב להחזירו מצד דין ממון כשלעצמו אלא מצד החיוב שחייבה התורה.

ולכן פסק הרמב"ם שהמלוה בריבית אם בא לעשות תשובה ולהחזיר הריבית אין מקבלין ממנו, כדי לפתוח לו דרך תשובה.

(על פי לקו"ש ח"ב ע' 118)

30) שבאו מעצמם ומביעים רצונם להחזיר. (31) אלא מוחלים להם (בבא קמא צד:). (32) להקל עליהם לחזור בתשובה ולא לנעול דלת בפניהם, כאותו מעשה (שהובא בברייתא שם): "מעשה באדם אחד שביקש לעשות תשובה, אמרה לו אשתו: ריקה (אדם ריק מבינה) אם אתה עושה תשובה אפילו אבנט אינו שלך (שאתה צריך למוכרו, כדי להחזיר את כל הגזילות) ונמנע ולא עשה תשובה". ומסיימת

כמבואר למעלה פרק א הלכה ב, שגם זה מדרך הנושם הוא (מגיד משנה). (17) שמכשיל את הלוה. (18) שם וכנוסחת הרי"ף וכן העתיק רבינו בספר המצוות לאוויין רלו "לוה עובר משום לא תשיך ומשום לפני עיוור לא תיתן מכשול". ולפי הנוסחה שלפנינו מבואר, שהלוה עובר בשלושה, גם על "ולאחיך לא תשיך". (19) אבל על לפני עיוור אינם עוברים. המדובר כשהעדים אינם מהווים גורם לביצוע ההלוואה, כגון שהמלוה היה מלווה גם בלעדית (ראה בתוספות שם בדבור המתחיל העדים). (20) מתווך המהווה גורם לביצוע ההלוואה אבל אינו מתעסק בשימת הריבית (עיי'ן לחם משנה).

1 ג. אף על פי שהמלוה והלוה עוברים על כל אלו
2 הלאוין - אין לוקין עליו, מפני שנתן להשבון.²¹
3 שכל המלוה בריבית, אם היטה רבית קצוצה²²,
4 שהיא אסורה מן התורה²³ - הרי זו יוצאה בדיני²⁴,
5 ומוציאין אותה מן המלוה²⁵ ומחזירין ללוה. ואם
6 מת המלוה - אין מוציאין מיד הבנים²⁶.

(21) שם סב: שנאמר "וחי אחיך עימך" (בסיום הפסוק הפותח באזהרת ריבית אל תיקח מאיתו נשך) - "אהדר ליה כי היכי דניחי בהדך" (כלומר, אל תיקח. ואם לקחת - השב לו, כדי שיחיה עימך), וכל לאו שניתן להישבון אין לוקים עליו. כמבואר בפרק א מהלכות גזילה הלכה א - ובנוגע לעדים, לערב ולסופר לא ביאר רבינו אם לוקים, ברם מתוך זה שלא פירטם רבינו בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד בין הלוקים, נראה דעתו שאין לוקים. ובטעם הדבר אומר החינוך (מצוה עג): "אבל אין לוקין עליו (אף על פי שהם עוברים על הלאו במעשה, בכתיבת השטר וחתמת עדות) שאפילו המלוה אינו במלקות, שהרי ניתן להישבון ואינו בדין דהני דאתו מחמתיה (שאלו הבאים בסיבתו) יתחייבו במלקות". (22) קצובה, שקצץ התוספת בשעת הלוואה, כגון שהלווהו סלע על מנת שישלם לו חמישה דינרים. (23) להבדיל מאבק ריבית, כגון, שלא קצץ התוספת בשעת ההלוואה, שהוא אסור מדבריהם, ואינה יוצאה בדיני (ראה רבינו להלן פרק א הלכה א, ב, ג). (24) על-פי בית דין, כלומר, בית דין נזקקים לכך להוציאה מידי המלוה. (25) בעל כורחו (שם סא:). (26) שהתורה לא הטילה עליהם חיוב השבה (בבא קמא קיב). "לדידיה (=למלווה) קא מזהר ליה רחמנא (אל תיקח ואם לקחת - השב) - לבריה לא מזהר רחמנא".

7 ד. הַנִּיחַ²⁷ לָהֶם אֲבִיהֶם מְעוֹת שֶׁל רִבִּית, אֵף עַל פִּי
8 שֶׁהֵן יוֹדְעִין שֶׁהֵן שֶׁל רִבִּית - אֵינָן חַיִּבִּים לְהַחְזִיר.
9 הַנִּיחַ לָהֶם פָּרָה וְטִלִּית שֶׁל רִבִּית וְכָל דְּבָר הַמְסִים²⁸
10 - חַיִּבִּים לְהַחְזִיר, מִפְּנֵי כְּבוֹד אֲבִיהֶן. בְּמָה דְּבָרִים
11 אֲמוּרִים? כְּשֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה וְלֹא הִסְפִּיק לְהַחְזִיר עַד
12 שְׁמֵת; אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה - אֵין הוֹשְׁשִׁין
13 לְכַבֹּדוֹ²⁹, וְאִפְּלוּ דְבָר הַמְסִים אֵין מְחִזְרִין.

(27) ברייתא בבא מציעא סב. (28) דבר ששם בעליו עליו, דהיינו שיש בו סימן, וניכר לרבים שזה הוא שלקח אביהם בתור ריבית ושמו נזכר על ידי זה לקלון. (29) מפני שאין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 אף על פי שאינו מקפיד⁵¹ ומתנה הוא שנותן להן⁵²
15 - הרי זה אסור, ששם ירגילם בדרך זה⁵³.

(48) בבא מציעא עה. (49) לעשות הלוואה אצל בניו, כלומר, ללוות מבניו. (50) מתוך כוונה להטעמן טעם ריבית, כלומר, הנאת ריבית, - כדי שיהיה שכרם גדול, בהימנעם מלהלוות לאחרים בריבית, לאחר שכבר טעמו הנאת ריבית כפירוש רבינו חננאל והרי"ף מובא בשיטה מקובצת. ודברי הר"ח והרי"ף לא היו לפני הלחם-משנה והמשנה-למלך והטורייז-הב, עיין עליהם. (51) נוהג בוותרנות בממונו ביחסו עם הבנים. (52) ולא בתור ריבית. (53) בקבלת ריבית ויבואו להלוות גם לאחרים בריבית.

16 ט. תלמידי חכמים שהלוו זה את זה, ונתן לו⁵⁴ יתר
17 על מה שלווה ממנו - הרי זה מתר; שהדבר ידוע
18 שלא נתן לו אלא מתנה, שהרי הן יודעין חמך אסור
19 הרבית⁵⁵.

(54) בשעת הפירעון מעצמו מבלי שהתנו על כך בשעת ההלוואה (כי אם קצץ בשעת ההלוואה הרי זה ריבית קצוצה (ראה להלן פרק ו הלכה ג). ולא התירו לתלמיד חכם אלא בכעין ריבית מאוחרת האסורה מדבריהם - מגיד משנה). (55) ואינו נותנם בתור ריבית, אבל למי שאינו תלמיד חכם, שאינו יודע חומר אסור ריבית - אסור, משום שנותן בתור ריבית (גמרא שם). ובהגהות מיימוניות כתוב: "ואף על פי כן אין נכון לתלמידי חכמים להיות רגילין בדבר, שלא ירגילו המון העם בדבר זה. והר"י מיג"ש בתשובותיו (סימן קפ"ב) דעתו "שאינן לסמוך על זה אלא היחידים הכשרים לא זולתם".

20 י. המלוה את חברו⁵⁶ ומצא הלוה יותר, [או
21 שהחזיר לו חובו ומצא המלוה יותר⁵⁷]: אם בכדי
22 שהדעת טועה⁵⁸ - חיב להחזיר; ואם לאו⁵⁹ - מתנה
23 הוא שנתן לו⁶⁰, או גזלה⁶¹ היתה לו בידו⁶² והבליע
24 לו בחדש⁶³, או אחר⁶⁴ צרה להבליע לו. בכמה
25 הדעת טועה? פאחד⁶⁵ ובשנים⁶⁶ או בתמשה⁶⁷ או
26 בעשרה; ששם מנה⁶⁸ חמשה חמשה או עשרה
27 עשרה. וכן אם מצא יתר מנן החמישיות⁶⁹ או מנן
28 העשיריות אחד אחד⁷⁰ - חיב להחזיר לו; ששם
29 האחדים⁷¹ שהיה מונה בהן החמישיות או
30 העשיריות נתעברו עמהם⁷².

(56) שם סג: (57) בדפוסים הראשונים (רומא, ונציא) בקטע המוסגר אינו, אך מלשון המגיד משנה כאן נראה שגרסו. וכמקור לדין זה, שגם במצא המלוה יותר בכדי שאין הדעת טועה אינו חייב להחזיר, הוא אומר שנראה שגירסת רבינו בגמרא שם הייתה "האי מאן דאזויף פשיטי לחבריה ואשכח בהו (מצא בכסף שהחזיר לו הלווה) טופיאתא (יותר)". (58) כלומר, עלולה לטעות במניין המעות (בסמוך מבאר רבינו בכמה הדעת טועה) - ויש להניח שהמלווה, או הלווה, טעה בחשבון. (59) שמצא - בכדי שאין הדעת

הברייתא: "באותה שעה אמרו: הגולנין ומלווי בריבית שהחזירו אין מקבלים מהם". (33) אין מעשיו נוחים וישרים בעיני החכמים (השווה רבינו בפירוש המשנה סוף שביעית, וראה תוספות יום טוב אבות פרק ג משנה י). (34) ונזכר בה לקלון. (35) בעין כמו שהיה (עיין משנה למלך ונקודות הכסף יורה דעה קסא). (36) רבינו דייק בלשונו וכתב גבי גולנים: "אם הייתה גזילה קיימת" ומשמע אפילו דבר שאינו מסויים, ואילו בריבית כתב "דבר המסויים" אבל כשאנו מסויים אינו מחזיר. ראה משנה למלך בזה, ונימק את ההבדל: גזילה לא קנה הגולן - בין שהוא בעין בין שאינה בעין, אבל ריבית קנה (ראה נקודות הכסף יורה דעה קסא, ז).

1 ו. שטר שכתוב בו רבית³⁷, בין קצוצה בין של
2 דבריהם - גובה את הקרן, ואינו גובה את הרבית³⁸.
3 קדם וגבה הכל³⁹ - מוציאין ממנו הרבית קצוצה⁴⁰;
4 אבל אבק⁴¹ רבית, שהוא מדבריהם - אינו גובה⁴²
5 מן הלוה למלוה, ואין מחזירין אותו מן המלוה
6 ללוה⁴³.

(37) "פלוגי לוה מפלוני מנה בריבית כך וכך לזמן פלוני" (רש"י בבא מציעא עב.). (38) ואין קונסין את המלוה, שיפסיד את הקרן משום הריבית (שם כחכמים ולא כרבי מאיר האומר קנסינן היתרא משום איסורא ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית). (39) אף את הריבית. (40) שיוצאה בדינין, כמבואר למעלה הלכה ג. (41) כעין ריבית ולא ריבית ממש - כאבק שהוא כעין עפר ולא עפר ממש. (42) בית דין. (43) אם קדם וגבה, שאין אבק ריבית יוצאה בדינינים, כמו שיתבאר להלן פרק ו הלכה א.

7 ז. כל הפותב שטר רבית - הרי זה פכותב ומעיד
8 עליו⁴⁴ עדים שפפר בשם אלהי ישראל⁴⁵. וכן כל
9 הלוה ומלוה ברבית בינן לבין עצמן - הרי הן
10 ככופרים בשם אלהי ישראל, וכפרו ביציאת
11 מצרים⁴⁶; ששם אמר: את פספך לא תתן לו בנשך וגו',
12 אני יי אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים⁴⁷.

(44) על עצמו. (45) בבא מציעא עא: "תניא אמר רבי יוסי בוא וראה סמיות עיניהם של מלווי בריבית, אדם קורא לחבירו רשע - יורד עימו לחיי, והם מבאיים עדים ולבלר וקולמוס ודיו וכותבין וחותמין פלוני זה (שהלווה לישראל בריבית) כפר באלוקי ישראל". (46) כלומר, בהשגחת ה' על העולם שבאה לידי גילוי במופתי יציאת מצרים, שכן ההלוואה בריבית מורה על הכפירה בהשגחת ה' על העולם שבאה לידי גילוי במופתי יציאת מצרים, שכן ההלוואה בריבית מורה על הכפירה בהשגחת ה' על ברואיו להמציא לכל אחד פרנסתו בדרך הכשרה. (47) בתורת כהנים פרשת בהר פרשה ה שנינו: "על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים, על תנאי שתקבלו את מצוות ריבית, שכל המודה במצוות ריבית - מודה ביציאת מצרים, וכל הכופר במצוות ריבית - כופר ביציאת מצרים".

13 ח. אסור לאדם⁴⁸ להלוות⁴⁹ בניו ובני ביתו ברבית⁵⁰.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה פה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דרך בני אדם להפקיד על זה ונותנם בתור מתנה (עיינין שיטה מקובצת שם). (81) אפילו את ההפרש של התוספת שלמטה מחמישיתו. (82) אם הוקרו הפירות מחמת הפחת מוסיף לו, למלוה, ההפרש. ואם לא הוקרו נותן לו מוטבע היוצא באותה שעה. במה דברים אמורים, שפחתו עד חמישיתו אבל אם פחתו יתר על כך משלים כל הפחת (רי"ף שם).

13 יב. הַמְלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמְטָבֵעַ, וְנִפְסָל⁸³: אִם
14 יָכוֹל לְהוֹצִיאָו בְּמַדִּינָה אַחֶרֶת, וְיֵשׁ לוֹ דֶרֶךְ לְאוֹתָהּ
15 מְדִינָה - נֹתֵן לוֹ מִמְטָבֵעַ שֶׁהִלְוֵהוּ, וְאוֹמֵר לוֹ: לֶךְ
16 וְהוֹצִיאָו בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי; וְאִם אֵין לוֹ דֶרֶךְ לְשָׂם -
17 נֹתֵן לוֹ מִמְטָבֵעַ הַיּוֹצֵא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה⁸⁴. וְכֵן
18 בְּכַתְּבָהּ⁸⁵.

(83) הוצאה מהחזור מטעם המלכות. (84) שם צח. (85) ביארו בפרק ט"ז מהלכות אישות הלכה י.

19 יג. הַדּוֹר מְקַצֵּת הַגְּאוּנִים⁸⁶: שֶׁהִלְוֵהָ שְׂמַחַל לְמַלְוָה
20 בְּרִבִּית שֶׁלְקָח מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁעֲתִיד לְקַח, אָף עַל פִּי
21 שֶׁנָּנוּ מְיָדוֹ שְׂמַחַל אוֹ נֶתֵן מִתְּנָה - אֵינוֹ מוֹעִיל
22 כְּלוּם⁸⁷; שֶׁכָּל רִבִּית שֶׁבְּעוֹלָם מְחִילָה⁸⁸ הִיא, אֲבָל
23 הַתּוֹרָה לֹא מְחִילָה וְאֶסְרָה מְחִילָה זו, וְלִפְיָכֶּה אֵין
24 הַמְחִילָה מוֹעֵלֶת בְּרִבִּית, אֲפֹלוּ בְּרִבִּית שֶׁל דְּבָרֵיהֶם.
25 יִרְאֶה לִּי, שְׂאֵין הוֹרָאָה זו נְכוֹנָה. אֲלֵא מֵאַחֵר
26 שְׂאוֹמְרִים לְמַלְוָה לְהַחְזִיר לוֹ, וְיֵדַע הַמְלוּהָ⁸⁹ שְׂדָבֵר
27 אֶסּוּר עֲשֶׂה וְיֵשׁ לוֹ⁹⁰ לְטַל מִמֶּנּוּ⁹¹, אִם רָצָה לְמַחֵל
28 - מוֹחֵל, כְּדֶרֶךְ שְׂמוּחַל הַגִּזְלָה. וּבְכַפְרוֹשׁ אָמְרוּ
29 חֻקִּים⁹², שֶׁהַגְּזֵלָנִין וּמְלוֹי בְּרִבִּית שֶׁהַחְזִירוּ - אֵין
30 מְקַבְּלִין מֵהֵן. מְפָלֵל שֶׁהַמְחִילָה מוֹעֵלֶת⁹³.

(86) על פי בבא מציעא סא. ועיינין בראש שם סימן ב. (87) להתיר נתינתו או לתיקון הלאו אם כבר גבהו. (88) הלווה מדעתו נותנו. (89) בספרים אחרים הנוסחה: הלווה - והיינו הך. (90) ללווה. (91) יכול הוא להוציא מהמלווה בבית דין. (92) בבא קמא צב: (השווה למעלה פרק ד הלכה ה). (93) לשון רבינו מורה שאינו חולק על הגאונים אלא בריבית שגבה כבר, משום שהמחילה מועילה כחשבון, אבל על ריבית העתיד לגבות דעתו מסכמת, שאין המחילה והבעת רצונו שנותנו במתנה מועילה להתיר נתינת ריבית, שכן כל נתינת ריבית מחילה היא (מגיד משנה, והשווה למעלה הלכה י).

31 יד. נִכְסֵי יְתוּמִים - מִתֵּר לְתֵן אוֹתָם⁹⁴ לְאָדָם נְאֻמָּן,
32 שְׂיֵשׁ לוֹ נִכְסִים טוֹבִים⁹⁵, קְרוֹב לְשֹׁכֵר וְרַחוּק לְהַפְסֵד.
33 פִּינֵצֵד? אוֹמְרִים לוֹ: תִּהְיֶה נוֹשֵׂא וְנֹתֵן בְּהֵן; אִם יֵשׁ
34 שָׂם רֵנוּחַ - תֵּן לָהֶם חֵלְקֵן מִן הָרְנוּחַ; וְאִם יֵשׁ שָׂם
35 הַפְסֵד - תַּפְסִיד אֶתָּה לְבִדְךָ. שְׂוֵהָ⁹⁶ אֲבָק רִבִּית הוּא⁹⁷,
36 וְכָל אֲבָק רִבִּית אֵינָה אֶסְוִיָה אֲלֵא מְדַבְּרֵיהֶם, וּבְנִכְסֵי
37 יְתוּמִים לֹא גִזְרִי⁹⁸.

(94) בתור עיסקא (בבא מציעא ע). (95) היינו, קרקעות,

טועה. (60) ואף על פי שאמרנו למעלה (בהלכה ט) שתוספת סתם מותרת לתלמידי חכמים בלבד, מכל מקום כשהגיעה ליד המלווה בלי ידיעתו - אינו חייב להחזיר אפילו למי שאינו תלמיד חכם (חוות דעת יורה דעה סימן קס סעיף קטן ב). (61) כלומר, ובמקום שאין לתלות במתנה, כגון, שהלווה אדם קשה לב שאינו נותן מתנת חנם - אנו תולים שגזילה וכו' הואיל שאין להניח שטעה בחשבון (גמרא שם). (62) זה ימים רבים, ועתה חוזר בתשובה. (63) ויוצא בזה ידי מצוות השבת הגזילה כמבואר בפרק א מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח. (64) במקום שאין לתלות בגזילה, כגון, שלא היה ביניהם מעולם שום משא ומתן - תולים שאדם אחר גזל ממנו וכו' (שם בגמרא). (65) מטבע אחד - כשהוא מונה המעות בספירה יחידית היינו אחד אחד ומצא מטבע אחד יותר, תולים שטעה במניין. (66) כשהוא מונה ספירה זוגית היינו בשניים, כי אין הדעת טועה במניין יותר מפעם אחת. (67) כלומר, וכן אם מצא יתירים חמישה או עשרה יש לתלות בטעות. (68) מנהגו של מלווה או לווה זה למנות לא אחד אחד או שנים שניים, אלא בחמישיות או עשיריות (עיינין לחם משנה). (69) לפי החישוב של ספירה לפי חמישיות. (70) כגון, שמצא שישה או אחד עשר. (71) דרך המונים בחמישיות או עשיריות להניח בצד מטבע אחד לכל חמישייה או עשירייה ואחר גמר המניין סופרים את המטבעות האלה וקובעים מספר החמישיות או העשיריות. (72) שם וכפירוש הרי"ף.

1 יא. הַמְלוּהָ⁷³ אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמְטָבֵעַ⁷⁴, וְכֵן הַכוֹתֵב
2 לְאִשְׁתּוֹ בְּכַתְּבָהּ מְטָבֵעַ יָדוּעַ, וּפִרְשׁ מְשֻׁקְלוֹ⁷⁵,
3 וְהוֹסִיפוּ⁷⁶ עַל מְשֻׁקְלוֹ: אִם הוֹזְלוּ הַפְּרוֹת מִחֻמַּת
4 הַתּוֹסֶפֶת⁷⁷ - מִנְּפָה לוֹ שֶׁעוֹר הַתּוֹסֶפֶת, וְאֲפֹלוּ הוֹסִיפוּ
5 עָלָיו כֹּל שֶׁהוּא; וְאִם לֹא הוֹזְלוּ מִחֻמַּת הַתּוֹסֶפֶת -
6 אֵינוֹ מִנְּפָה לוֹ, אֲלֵא נֹתֵן לוֹ מִמְטָבֵעַ הַיּוֹצֵא בְּאוֹתָהּ
7 שְׁעָה⁷⁸. בְּמָה דְּבָרִים אָמְרוּ⁷⁹? בְּשֶׁהוֹסִיפוּ עָלָיו עַד
8 חֲמִישִׁיתוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מְשֻׁקְלוֹ אַרְבָּעָה וְעֶשְׂוֵהוּ
9 חֲמִשָּׁה; אֲבָל אִם הוֹסִיפוּ לוֹ יוֹתֵר עַל חֲמִישִׁיתוֹ⁸⁰ -
10 מִנְּפָה לוֹ כֹּל הַתּוֹסֶפֶת⁸¹, אָף עַל פִּי שְׁלֹא הוֹזְלוּ
11 הַפְּרוֹת. וְהוּא הַדִּין לְמַלְוָה עַל הַמְטָבֵעַ וּפְחָתוֹ
12 מִמֶּנּוּ⁸².

(73) בבא קמא צז: (74) התנה בפירוש - בשטר או בעל פה שיפרענו באותו מטבע, כגון דינר, זוז וכדומה. (75) בתקופתם התאימו ערכי המטבעות למספר יחידות משקלם: מטבע שמשקלו כפול ממשקל המטבע הקטן - ערכו כפול. (76) מטעם המלכות. (77) שער המטבע עלה ונמצא המלווה משתכר כשנפרע באותו מטבע עם התוספת, והרי זה ריבית. (78) בשעת הפירעון, שהרי המלווה אינו מרוויח כלום על ידי תוספת המשקל, כי אינו יכול לקנות במטבע שהוא מקבל יותר ממה שהיה יכול לקנות בשעת ההלוואה. ראה רש"י ותוספות שם. (79) שאינו מנכה. (80) שכתוצאה מהתוספת הושבחה המטבע לעניין המתכת שבו, ואם יתיכו לגוש של כסף יקבל יותר. אבל עד חמישיתו, בהתחשב עם הוצאות ההתכה, השבח מועט, ואין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בריבית אלא שאף מצוה להלוות לו כדי לקחת ממנו הריבית, כי בזה שהנכרי זקוק להלוותה ישראל מוכח שניצוצין של ישראל נמצאים בממונו.

(לק"ש ח"ב ע' 115)

(2 ב"מ ע: 3) הסתמכות רבינו על פסוק זה מורה, שכוונת רבינו להוכיח היתר ההלוואה מן הגוי וגר תושב - בריבית, בהתאם למבואר למעלה פ"ד הל' ב, שפסוק זה אזהרה ללווה הוא. וזה תימה, שלהתיר ההלוואה מן הגוי דבר פשוט הוא שמתר (עיין גמרא ורש"י שם). ולהתיר הלוואה לגוי בריבית אין ללמוד מפסוק זה, וכבר התעורר בזה הלחם-משנה. והמשנה-למלך מציע לגרוס בדברי רבינו "ולאחיך לא תשיך" הנאמר בפסוק אחד עם "לנכרי תשיך", וכשם ש"לנכרי תשיך" הכוונה: תישוך (ראה בסמוך הערה ד), כך "לאחיך לא תשיך" הכוונה: לא תישוך, כלומר לא תלווהו בריבית (ויותר נראה לגרוס בדברי רבינו רק "לאחיך", וכוונתו: שבפרשת ריבית נאמר "אחיך" (כי ימוך אחיך וגו') אל תקח מאתו נשך) משמע שלשאר העולם מותר בין ללוות ובין להלוות (השווה 'טור' יורה-דעה סי' קנט). (4) שאינם נקראים אחיך, כגון גוי וגר תושב (עיין משנה-למלך). (5) כלומר, תישוך, היינו הלווהו בריבית (כסף-משנה). (6) 'ספרי' דברים, פרשת כי-תצא פיסקא רסג. (7) לקבל מהם ריבית כשנלוה להם "כמו שהזוהרנו בלאו על "לא תחנם", לומר שלא ליתן להם מתנת חנם (כמבואר בפ"י מהל' ע"ז הל' א) הוזהרנו ב'עשה'. אף כשנלוה אותם, שלא נלוה אותם חנם אלא בריבית" (מגדל-עזר, והשווה רבינו 'ספר המצוות' עשין קצח). ודעת הראב"ד שאין זאת מצוה, ומה שאמרו ב'סיפרי' "זו מצות-עשה" הכוונה, שזה לאו הבא מכלל עשה - שנקרא 'עשה' - אצל אחיך, כלומר, לנכרי אתה רשאי להשיך ולא לאחיך, ולומר לך שהמשיך את ישראל עובר אף על 'עשה' (וכן הוא דעת הרמב"ם בפירוש התורה, והשווה למעלה פ"א הל' ב).

- ב. אָסְרוּ חֻקֵּימִים⁸ שֶׁיְהִיָּה יִשְׂרָאֵל מְלוּהָ אֶת הָעוֹבֵד⁶
 פּוֹכְבִים בְּרִבִּית קְצוּצָה⁹, אֶלֶּא בְּכָרִי חֲיִיו¹⁰. גְּזֵרוּ⁷
 שְׁמָא יִלְמַד מִמְּעֻשָׂיו פֶּרֶב יִשְׁכַּתוּ עִמּוֹ¹¹. לְפִיכָף⁸
 מִתָּר לְלוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּרִבִּית, שְׁהָרִי הוּא⁹
 בּוֹרַח מִלְּפָנָיו¹² וְאֵינוֹ רָגִיל אֶצְלוֹ. וְתִלְמִיד חֻקִּים,¹⁰
 שְׁאֵינוֹ רָגִיל בּוֹ¹³ לְלַמֵּד מִמְּעֻשָׂיו - מִתָּר לְהִלּוֹת¹¹
 לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּרִבִּית אֶפְלוֹ לְהַרְוִיחַ¹⁴. וְכֵן אֶבֶק¹²
 רִבִּית עִם הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים - מִתָּרַת לְכָל¹⁵.

(8 ב"מ ע: 9) אבל אבק ריבית - מותר, כמו שמבאר רבינו בסוף ההלכה. (10) לצורך מחייתו - לא להרווחה. (11) ועל כדי חייו - לא גזרו (שם). (12) מונע עצמו מלהארות אצל הגוי - שלא יתבענו. (13) עם הגוי, שמדרך תלמידי-חכם להתרחק משיבת עמי הארץ וכ"ש משיבת גוים (השווה פ"ה מהל' יסודי התורה הל' יא, ופ"ו מהל' דעות הל' א) ואין לחוש שמא ילמוד ממעשיו (עיין 'מקור חיים' על יורה-דעה סי' קנט). (14) שם כרבינא. "ועכשיו בארצתינו" - אומר המגיד-משנה - "עשו כל אדם עצמם כתלמידי-חכמים. וכתב הרשב"א, שמעתי משם רש"י -

ויהיו עידי (קרקע משובח) (רבינו פרק י"א מהלכות נחלות הלכה א) - וכפי הנראה נוסחת רבינו בגמרא שם "דמשפר ניכסיה", ולפנינו "דמשפוי" ועיין רש"י שם. ושם - בהלכות נחלות - יתבאר התנאים הנוספים למינוי אפטרופוס: "ושומע דיני התורה, ומעולם לא קיבל נידוי" - ולא פרטם רבינו כאן וסמך על מה שיתבאר בהלכות נחלות - ששם עיקר מקום ביאור הדינים הנוגעים לנכסי יתומים (להם משנה). (96) היינו, נתינת העסק לפי תנאים אלו. (97) כמבואר להלן פרק ה הלכה ח, - ואין זה ריבית קצוצה, מאחר שאין הרייח קצוץ ובטוח, כי הרי ייתכן שיהיה שם הפסד. (98) לתקנת היתומים "שלא יכלו מעותיהם להאכילם פרוטה פרוטה" (שם, וראה רש"י שם).

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) מבאר שמתר ללוות מן הגוי בריבית, ודין ישראל שלוה מן הגוי וביקש להחזיר לו, ושאסור לו להיות ערב לגוי שהלווה לישראל בריבית, ודין לוה מעות מן הגוי ונתגייר, ושאסור ליתן מעותיו קרוב לשכר ורחוק להפסד, ואין מושיבין חנווני למחצית שכר, ודין משתתף עם חבירו שלא יצרף השכר עם הקרן, ודין ריבית מוקדמת או מאוחרת, ודין דברים שהם כמו ריבית - ומותרים, ודין שכר אמירה שמתר, ודין דברים האסורים משום הערמת ריבית, ודין משכיר דינרים.

- 1 א. הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וְגַר תּוֹשֵׁב - לֹוִין מִהֵן וּמְלוִין
 2 אוֹתָן בְּרִבִּית²; שְׁנֹאמַר: לֹא תִשְׁיךְ לְאֹחִיךָ³ - לְאֹחִיךָ
 3 אָסוּר, וְלִשְׂאֵר הָעוֹלָם⁴ מִתָּר. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִשְׁיךְ
 4 לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים; שְׁנֹאמַר: לְנֹכְרֵי תִשְׁיךְ⁵. מִפִּי
 5 הַשְּׂמוּעָה⁶ לְמַדּוֹ שְׁזוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה⁷. וְזֵהוּ דִין תּוֹרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומצות-עשה להשיך לגוי".

מה שהתירה התורה לקחת ריבית מעכו"ם אף ש"אסור לגזול כל שהוא דין תורה בין מישראל בין מנכרי וגם אסור לרמות בני אדם במקח וממכר, "ואחד עכו"ם ואחד ישראל שוים בדבר הזה", כי שונה ריבית מגזל והונאה, שריבית נלקחת מדעת הלוה, ולכן הקילה התורה בריבית מעכו"ם אבל גזל והונאה הם שלא מדעתו ולכן אסורים גם לעכו"ם. אבל צריך להבין מדוע יש מצות-עשה להשיך לעכו"ם, הלא התורה קראתו "נשך" כי יש בו חיסרון ממון, ומהו הטעם שנצטוונו לחסר ממון של עכו"ם.

והביאור בזה על פי פנימיות העניינים: בממונם של ישראל ישנן "ניצוצין קדושים השייכים לשורש נשמתו" ומכיון שהטביע הקב"ה בעולמו שאדם יכול להרוויח בכספו על ידי שילוה אותו בריבית הרי מובן שגם הניצוצין של ריבית יש להם איזו שייכות לשורש נשמתו אלא מאחר שהתורה אסרה ריבית לא ניתן לבררן אלא בדרך של דחיה כמו בניצוצין של כל הדברים האסורים.

ובזה יובן מה שיש אומרים שלא רק שמתר להלוות לגוי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25) כלומר, להפקיד ביד גוי, והגוי ילוה אותם בריבית לישראל (כ"מ ע"פ ב"מ סא: וכנוסחת הרי"ף, וכן הוא בתוספתא שם פרק ה הל' ח). 26) שם. 27) ורואים את הערב כלפי המלוה - כלווה (בניגוד לדיני ישראל, שתובעים את הלווה תחילה, ואם לא נתן לו אז חוזר אצל הערב ונפרע ממנו, כמו שיתבאר להלן פכ"ה הל' ג) והרי זה, כאילו הערב לווה מן הגוי וחזר והלווה לישראל. 28) כי בשעה שחוזר הגוי אצל הערב, ונפרע ממנו חובו של הלווה הקרן והריבית, הרי זה כאילו באותה שעה הוא מלוה לישראל חבירו - ומה שהלווהו (היינו הקרן והריבית) חוזר ותובע ממנו.

1. ו. יִשְׂרָאֵל שְׁלוּהוּ²⁹ מֵעוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים בְּרִבִּית, ²¹
2. וְזָקַן עָלָיו בְּמִלְוָה³⁰, וְנִתְגַּיֵר: אִם עַד שְׁלֹא נִתְגַּיֵר
3. זָקַן עָלָיו בְּמִלְוָה - גּוֹבֵה אֶת הַקֶּרֶן³¹ וְהַרְבִּית; וְאִם
4. מִשְׁתַּגִּיר זָקַן עָלָיו בְּמִלְוָה - גּוֹבֵה אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא
5. הַרְבִּית³². אָבַל עוֹבֵד פּוֹכְכִים³³ שְׁלוּהוּ מִיִּשְׂרָאֵל
6. בְּרִבִּית, וְזָקַף עָלָיו אֶת הַרְבִּית בְּמִלְוָה, אִף עַל פִּי
7. שְׁזָקַן עָלָיו אַחֵר שֶׁנִּתְגַּיֵר - גּוֹבֵה אֶת הַקֶּרֶן וְאֶת
8. הַרְבִּית; שְׁלֹא יֵאמְרוּ: בְּשִׁבִיל מְעוֹתָיו³⁴ נִתְגַּיֵר זֶה.
9. וְגוֹבֵה הַיִּשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ אַחֵר שֶׁנִּתְגַּיֵר כָּל מְעוֹת הַרְבִּית
10. שֶׁנִּתְחַבֵּב בְּהֵן בְּשִׁהִיָּה עוֹבֵד פּוֹכְכִים³⁵.

29) שם עב. 30) לאחר זמן צירף הריבית והקרן לחשבון אחד, וכתב לו שטר עליהם: כך וכך אני חייב לפלוני. 31) שמשעה שזקפו חשוב כגבוי, וכקרן הוא (רש"י שם). 32) ואפילו לא את הריבית שהצטבר קודם שהתגייר, מכיון שזוקפו לאחר שנתגייר - נראה הדבר כזקיפת ריבית של ישראל לישראל (מגיד-משנה, 'טור' ושו"ע סי' קעא). 33) שם. 34) לפטור עצמו מחוב של ריבית. 35) אבל אינו גובה את הריבית שעלה לאחר שנתגייר (וכן דעת הרמ"ה ב'טור' שם, ולא כרא"ש).

11. ז. מִצְוָה³⁶ לְהַקְדִּים³⁷ הַלוֹאֵת יִשְׂרָאֵל בַּחֲנָם לְהַלוֹאֵת
12. עוֹבֵד פּוֹכְכִים בְּרִבִּית³⁸.

36) שם עא. 37) ישראל וגוי הבאים ללוות. 38) כלומר, מצות הלוואת ישראל בחנם קודמת למצות הלוואת הגוי בריבית, אע"פ שהמלוה מפסיד את הריבית (שם "עמי ונכרי - עמי קודם").

13. ח. אֲסוּר לְאָדָם שִׁיתֵן מְעוֹתָיו³⁹ קְרוֹב לְשֹׁכֵר וְרִחוֹק
14. לְהַפְסֵד⁴⁰, שְׁזָה אֲבָק רִבִּית הוּא. וְהַעוֹשֶׂה כֵן - נִקְרָא
15. רִשָּׁע⁴¹. וְאִם נִתְּן⁴² - חוֹלְקִין בְּשֹׁכֵר וּבַהַפְסֵד כְּדִין
16. הָעֵסֶק⁴³. וְהַנּוֹתֵן מְעוֹתָיו קְרוֹב לְהַפְסֵד וְרִחוֹק
17. לְשֹׁכֵר⁴⁴ - הֲרִי זֶה נִקְרָא חֲסִיד⁴⁵.

39) בתור עיסקא, דהיינו שמקבל המעות לבדו יהיה נושא ונותן, ובעל הממון יקבל חלק מהרווח (ראה פ"ו מהל' שלוחין ושותפין הל' א וה"ב, ולהלן הערה מב). 40) שם ע. דהיינו אם העסק ישא רווח - יקבל בעל המעות חלקו כפי שהתנו, ואם יהיה הפסד, אחריות ההפסד על המתעסק בלבד (השווה למעלה פ"ד הל' יד). ומה שכתב "קרוב

מפני שרבו מיסים וארנונות ואין שיעור לכדי חייו". וכן נפסקה הלכה בשו"ע סי' קנט: "והאידינא (עכשיו) מותר בכל ענין". 15) לכל אדם ואפי' להרויח, לפי שאבק ריבית אינו אסורה אלא מדבריהם, וכן ההלוואה לגוי בריבית איסור מדבריהם הוא, והרי זו גזירה לגזירה, וגזירה לגזירה לא גזרו בה רבנן (בעל ה'תרומות' שער מו חלק ג, אות ג).

1. ג. יִשְׂרָאֵל שְׁלוּהוּ מֵעוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים בְּרִבִּית¹⁶,
2. וּבִקֵּשׁ לְהַחְזִירָם לוֹ, מִצְאוּ יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְאָמַר לוֹ:
3. תָּנִם לִי, וְאֲנִי מַעֲלָה לָךְ¹⁷ כְּדֶרֶךְ שְׂאֵתָה מַעֲלָה לְעוֹבֵד
4. פּוֹכְכִים - הֲרִי זֶה רִבִּית קְצוּצָה. אִפְלוּ הַעֲמִידוּ אֲצֵל
5. הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים¹⁸. עַד שֵׁטַל הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים
6. מְעוֹתָיו¹⁹, וְיַחְזֹר וְיִתְּנֵם בְּיַד יִשְׂרָאֵל הָאֲחֵר.

16) ב"מ עא: 17) את הריבית, "לך" לאו דוקא, אלא כלומר תחתיך (במקומך), כי גם במעלה הריבית ישר ליד הגוי - אסור, כי הרי זה כהאומר לחבירו אלוה לך על-מנת שתתן הריבית לגוי שהוא אסור ('טור' שם סי' קסח). 18) הביא המעות אצל הגוי על דעת לפרוע חובו - ובמצות הגוי ובשליחותו נתנם לישראל חבירו - אסור, לפי שאין תורת שליחות ביחסי ישראל עם הגוי, ומאחר שמישראל הוא מקבל הכסף - נמצא שהישראל הוא המלווהו בריבית (שם). 19) מיד הישראל, - ולא דוקא כשנוטלם ונותנם ביד, אלא הוא-הדין אם אמר הגוי לישראל הניחם על גבי קרקע והפטור, ונטלם (משם) הישראל השני - מותר, מאחר שלא באו לידו באמצעות הישראל (גמרא שם).

7. ד. עוֹבֵד פּוֹכְכִים שְׁלוּהוּ מֵעוֹת מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית,
8. וּבִקֵּשׁ לְהַחְזִירָם לוֹ, מִצְאוּ יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְאָמַר לוֹ:
9. תָּנִם לִי, וְאֲנִי מַעֲלָה לָךְ²⁰ כְּדֶרֶךְ שְׂאֵתָה מַעֲלָה
10. לְיִשְׂרָאֵל - הֲרִי זֶה מִתּוֹר²¹. וְאִם הַעֲמִידוּ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל,
11. אִף עַל פִּי שְׂתַּן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים הַמְּעוֹת בְּיַד²²,
12. הוֹאִיל וּמִדַּעְתָּ²³ יִשְׂרָאֵל נִתֵּן - הֲרִי זֶה רִבִּית קְצוּצָה²⁴.

20) והוא-הדין באומר "ואני אעלה לו" (לישראל במישרין. 'טור' שם). 21) שמן הגוי הוא לווה (שם). ובשביל הגוי הוא נותנם. 22) של הישראל השני. 23) במצותו, בשליחותו. 24) והרי זה כאילו הישראל מלווהו, כי לחומרא אמרו חכמים יש שליחות לגוי אצל ישראל, ועשאו כחומר ריבית קצוצה שיוצאת בדיינים (כסף-משנה בשם תלמידי הרשב"א בדעת רבינו). והרמב"ן והרשב"א חולקים על רבינו, ולדעתם אין זה אלא אבק ריבית ואינה יוצאת בדיינים (עיי' מגיד-משנה).

13. ה. אֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְתַלוֹת מְעוֹתָיו בְּיַד עוֹבֵד
14. פּוֹכְכִים²⁵, כְּדִי לְהַלְוֹתוֹ בְּרִבִּית לְיִשְׂרָאֵל. וְעוֹבֵד
15. פּוֹכְכִים שֶׁהָלוּהוּ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית - אֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל²⁶
16. אַחֵר לְהִיּוֹת לוֹ עֶרֶב; שֶׁיִּנְיֵן שְׂבִדְנֵיהֶם שְׂתוֹבֵעַ הָעֶרֶב
17. תַּחֲלָה²⁷, נִמְצָא הָעֶרֶב תּוֹבֵעַ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית
18. שֶׁהָעֶרֶב חִיב בָּהּ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים. לְפִיכָךְ, אִם קָבַל
19. עָלָיו הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים שְׁלֹא יִתְבַּע אֶת הָעֶרֶב תַּחֲלָה -
20. הֲרִי זֶה מִתּוֹר²⁸.

12 **אוֹתָן⁶⁴ מְלוֹה; שְׁמָא יְמוֹת, וְנִמְצָא הַשְּׂטָר בְּיַד**
13 **הַיּוֹרֵשׁ, וְגוֹבֵה בּוֹ אֶת הַרְבִּית⁶⁵.**

58) בקרקע על יסוד שותפות, דהיינו ששניהם נושאים ונותנים בממון השיתוף (רבינו בהל' שלוחין ושותפין שם).
59) על יסוד עיסקא, דהיינו שאחד בלבד (מקבל המעות) נושא ונותן בממון השיתוף (שם), בדרך שהתירו חכמים כמבואר בה"ח. 60) אומדן הרווח. 61) כחלקו בעסק או בשותפות. 62) ובעל המעות לא יאמין לו, ויגבה ע"פ שטר, כפי הנקוב בו (שם סח.). 63) או קרקע (כסף משנה). 64) אפילו הקרן בלבד. 65) שם, כלומר שמא יהיה הפסד ועל בעל המעות לישא חלקו בהפסד של הקרן, והיורש - שאינו יודע את התנאי שביניהם שהמוריש ישא חלק בהפסד, יגבה כל הקרן ללא ניכוי ההפסד ונמצא בא לידי גביית ריבית.

14 **יֵא. אָסוּר לְהַקְדִּים הַרְבִּית אוּ לְאַחֵר אוֹתוֹ⁶⁶. בְּצִדָּה? 14**
15 **נָתַן עֵינָיו לְלוֹוֹת מִמֶּנּוּ, וְהָיָה מְשֻׁלַּח לוֹ סְבֻלוֹנוֹת⁶⁷**
16 **בְּשִׁבְלֵי שְׁיִלְוֵהוּ⁶⁸ - זוּ הִיא רְבִית מְקֻדָּמַת. לָוֶה מִמֶּנּוּ**
17 **וְהַחֲזִיר לוֹ מְעוֹתָיו⁶⁹, וְהָיָה מְשֻׁלַּח לוֹ סְבֻלוֹנוֹת**
18 **בְּשִׁבְלֵי מְעוֹתָיו שֶׁהָיוּ בְּטָלִין אֲצֵלוֹ - זוּ הִיא רְבִית**
19 **מְאַחֲרַת. וְאִם עֵבֶר וְעָשָׂה כֵן - הָרִי זֶה אֲבָק רְבִית⁷⁰.**

66) שם עה: (67) דורונות, מתנות. 68) רבינו כתב בלשון נסתר (כנוסחת המשנה בירושלמי, שלא כנוסחת המשנה בבבלי "בשביל שתלווני" - בלשון נוכח) ומשמע שאפילו לא פירש את כוונתו בשליחות הסבלונות, אלא משלחו סתם - אסור ('טור' ר' בית יוסף' יורה דעה סי' קס).
69) כנוסחת הירושלמי, ונוסחת הבבלי: "ואומר לו בשביל מעותיך" (ראה הערה הקודמת). 70) ואינה יוצאה בדיינים (שם סב:).

20 **יב. מִי שְׁלוּהוּ⁷¹ מִחֲבָרוֹ, וְלֹא הָיָה רְגִיל מְקַדֵּם**
21 **לְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם - אָסוּר לְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם, וְאִין**
22 **צְרִיף לֹאמַר שִׁקְלוֹסוּ בְּדָבָרִים אוּ יִשְׁפִּים לְפִתְחוֹ⁷²; 22**
23 **שְׁנֵאמַר: נִשְׁוֶה כָּל דָּבָר - אֲפֵלוּ דְבָרִים אֲסוּרִים⁷³. וְכֵן**
24 **אָסוּר לוֹ לְלַמֵּד אֶת הַמְּלוֹה מִקְרָא⁷⁴ אוּ גִמְרָא⁷⁵ כָּל**
25 **זְמַן שְׁמְעוֹתָיו בְּיָדוֹ, אִם לֹא הָיָה רְגִיל בְּזֶה מְקַדֵּם; 25**
26 **שְׁנֵאמַר: נִשְׁוֶה כָּל דָּבָר⁷⁶.**

71) שם עה: (72) לשאול בשלומו (השווה ברכות יד.).
73) כלומר, אפילו דיבור בלבד. 74) בחנם - אפילו במקום שהחמירו על עצמם, שלא ליקח שכר על לימוד מקרא (ראה פ"א מהל' תלמוד תורה הל' ז). 75) אע"פ שמצד הדין אסור ללמד בשכר כמבואר (בהל' ת"ת שם). 76) כלומר, אפי' הנאת דיבור בלבד - אסור.

27 **יג. הַמְּלוֹה אֶת חֲבָרוֹ - לֹא יֹאמַר לוֹ: דַּע⁷⁷ אִם בָּא**
28 **אִישׁ פְּלוֹנִי מִמְּקוֹם פְּלוֹנִי. כְּלוּמַר⁷⁸, שֶׁתְּכַבְּדוּ**
29 **וְתֹאכִילוּ וְתִשְׁקְהוּ בְּרֵאוּ⁷⁹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.**

77) תתוודע (שם עה: וכן נוסחת המשנה שבירושלמי).
78) כך כוונת המלוה באומרו: "דע וכר". 79) דברי רבינו

לשכר ורחוק להפסד" לאו דוקא, כי הוא-הדין אפילו נותן למחצית שכר, דהיינו על יסוד חלוקה שווה של הרווח וההפסד - אסור, אלא-אם-כן נותן לו שכר עמלו של כל יום, כמבואר לקמן הל' ט (ועיין ריטב"א ב'שיטה מקובצת' שם). 41) שעובר על דברי חכמים (רבינו יהונתן ב'שיטה מקובצת' שם). ונראה שהכוונה שזה הוא ממדת הרשעים, וכן הוא הנוסחא בתוספתא (ב"מ פרק ד): "זו מדת רשעים", על-דרך שאמרו באבות (פ"ה משנה י') שלי שלי, ושלך שלי - רשע. 42) בסתם, ולא התנו ביניהם שום תנאי חלוקה. 43) שנתבאר בפ"ו מהל' שלוחין ושותפין הל' א, ב, שבעל הממון צריך ליתן למתעסק שכר עמלו של כל יום מימי השותפות כפועל בטל (ראה הלכות שכירות פ"ד ה"ט). ואם לא רצה ליתן שכר עמלו, תיקנו חכמים שיהיה חלקו ברווח של המתעסק יותר מאשר חלקו באחריות ההפסד, היינו אם יש שם רווח יטול המתעסק שני שלישי הרווח ובעל המעות שלישי, ובמקרה של הפסד - נושא המתעסק בשליש ובעל המעות בשני שלישים. וטעם הדבר, לפי ש"תיקנו חכמים שכל הנותן מעות לחבירו להתעסק בהם, יהיה חצי הממון בתורת הלוואה, וחציו האחר בתורת פקדון, ולפי תקנה זו אי-אפשר שיהיה השכר או ההפסד של כל הממון לאמצע בווה, שאם אתה אומר כן, נמצא בעל הממון נוטל שכר חצי מעותיו שהם פקדון ואינו עושה כלום, אלא זה המתעסק טורח לו בחצי של פקדון מפני מעותיו שהלווהו ונמצא באים לידי אבק ריבית" (רבינו שם הל' ב). 44) היינו שחלקו ברווח פחות משליש שתיקנו חכמים (עיין ריטב"א ב'שיטה מקובצת' שם). 45) שם, והשווה למעלה הערה מ.

1 **ט. אִין מוֹשִׁיבִין⁴⁶ חֲנוּנִין⁴⁷ לְמַחְצֵית שְׁכָר⁴⁸, וְלֹא יִתֵּן**
2 **מְעוֹת לְקַח בְּהֵן פְּרוֹת⁴⁹ לְמַחְצֵית שְׁכָר, וְלֹא בִּיצִים**
3 **לְהוֹשִׁיב תַּחַת הַתְּרַנְגוּלִין שְׁלוֹ⁵⁰ לְמַחְצֵית שְׁכָר⁵¹,**
4 **וְאִין שְׁמִיז⁵² עֲגָלִים וְסִיחִין⁵³ לְפִטְמֵן לְמַחְצֵית**
5 **שְׁכָר⁵⁴, אֲלֵא אִם כֵּן נָתַן לוֹ שְׁכָר עֲמָלוֹ וּמְזוּנוֹ⁵⁵. אוּ**
6 **הָיָה רִוַח הַמַּתְעַסֵּק יוֹתֵר עַל הַפְּסָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵו⁵⁶**
7 **בְּעֵינֵי הַשְּׁתַּפּוֹת⁵⁷.**

46) שם סח. 47) למכור פירותיו. 48) על יסוד חלוקה שווה של הרווח וההפסד. 49) במקום הזול (שם). 50) של מקבל הביצים, ועליו יהיה לטפל בגידול האפרוחים. 51) של רווח האפרוחים, מה שיהיו שווין יותר על דמי הביצים. 52) כמה הם שווים עתה, וימסרם לרועה לפטמם. 53) חמורים צעירים (רבינו בפירושו ב"ב עה:). 54) של שבח הפיטום. 55) כלומר, עמלו של חנווני ולוקח פירות, ושכר עמלו ומזונו של בעל התרנגולים והרועה, שמוציאים למזון האפרוחים והעגלים נוסף על עמלו. 56) בהל' שלוחין ושותפין שם (וראה ביאורנו למעלה הערה מב). 57) על יסוד עיסקא.

8 **י. הַמְּשַׁתְּתֵף⁵⁸ עִם חֲבָרוֹ בְּמְעוֹת אוּ בְּקָרְקַע, אוּ**
9 **הַנּוֹתֵן לוֹ עֵסֶק⁵⁹ - לֹא יִצְרֵף הַשְּׁכָר⁶⁰ עִם הַקְּרָן⁶¹; 9**
10 **שְׁמָא לֹא יְהִיֶּה שֵׁם שְׁכָר⁶², וְנִמְצָאוּ בְּאִין לְיַד רְבִית.**
11 **וְכֵן לֹא יִתֵּן לוֹ מְעוֹת⁶³ בְּתוֹרַת עֵסֶק אוּ שְׁתַּפּוֹת וְיִכְתַּב**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החטים בתשעים, אבל כשהתנה - אסור (מגיד-משנה).
97) על-מנת שיאכל פירותיה כל זמן שלא יפרע הלוה חובו, ודעת רבינו שאין זה ריבית קצוצה אלא אבק ריבית שאינה יוצאה בדיינים (לקמן פ"ו ה"ז). 98) מצד הדין משכנתא כשכירות היא, והרי זה כשוכר וחוזר ומשכיר להמשכיר ביותר - שמותר (שם סח. "ולא כחכירי נרשאי", ומפרש רבינו שאיסורו מפני הערמה, אבל דעת רש"י שזהו ריבית גמור (עיין מגיד-משנה).

19 טז. אָסוּר⁹⁹ לְהַשְׁפִּיר¹⁰⁰ הַדִּינָרִין. שְׁאִין זֶה דוֹמָה
20 לְמַשְׁפִּיר אֶת הַכְּלִי, שֶׁהַכְּלִי חוֹזֵר פְּעֻמּוֹ¹⁰¹, וְזֶה
21 מוֹצִיא אֵלָיו וּמְבִיא דִינָרִין אַחֲרֵים, וְנִמְצָא זֶה אֲבָק
22 רִבִּית¹⁰².

99) שם סט: (100) שאינו אומר בלשון הלוואה אלא בלשון שכירות. (101) ואין השוכר נושא באחריות הפחת, מחמת מלאכה. (102) מדברי רבינו נראה, שאינו אסור אלא במשכירם על דעת הוצאה, אבל אם משכירם על דעת שיעמדו אצלו ויחזירם בעין, כגון ששכרם להתנאות בהם - הרי זה כמשכיר כלי ומותר, וכן שנינו בתוספתא ב"ד פ"ד (מגיד-משנה).

23 יז. מְלֶךְ¹⁰³ שֶׁהָיוּ דִינָיו, שֶׁכָּל מִי שִׁיתָן הַמָּס¹⁰⁴
24 הַקְּצוּב עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ עַל יָדֵי¹⁰⁵ זֶה שְׁלֹא נִתָּן
25 יִשְׁתַּעֲבֵד בוֹ, וְנִתָּן עַל יָדוֹ דִּינָר, אָף עַל פִּי
26 שְׁמִשְׁתַּעֲבֵד בוֹ יֵתֵר מְדִינָר - הֲרִי זֶה מִתְּרָ¹⁰⁶. וְכֵן כָּל
27 פִּיּוּצָא בְּזוּה.

(103) "שמטבעו יוצא באותן הארצות, שהרי הסכימו בני אותה הארץ וסמכה דעתם שהוא אדוניהם והם לו עבדים" (רבינו פ"ה מהל' גזילה הל' יח). (104) מס גולגולת. (105) בעד, עבור. (106) שאין זה הלוואה אלא כמכר - שדין המלך דין הוא (דינא דמלכותא דינא. עיין ב"מ עג:). ומפרש רבינו שהשאלה בגמ' שם נוגעת באיסור ריבית ובאיסור ההשתעבדות בישראל יותר מדאי - ופשטוה להיתר בשניהם (השווה רבינו הל' גזילה שם, ובפ"א מהל' עבדים הל' ח. וראה השגת הראב"ד בהל' עבדים שם - 'מרכבת המשנה').

פֶּרֶק נְשִׂיּוֹ

1) מבאר דין מלווה סלע בחמישה דינרין, או סאתיים בשלוש, ודין מלווה והתנה לדור בחצירו, ודין מוכר באסמכתא שהפירות שאכל ריבית הם, ודין מלווה חבירו שלא ימשוך עבדו שיעבוד אצלו. ולא ידור בחצירו חנים, ודין מלווה על השדה ואמר לו אם לא תחזיר לי עד זמן ידוע הרי היא שלי, ודין מוכר בית או שדה ואמר כשיהיו לי מעות תחזירם לי, ודין משכונה בניכוי או בלא ניכוי.

28 א. הַמְלוּה אֶת חֲבֵרוֹ סְלֵעַ² בְּחִמְשָׁה דִּינָרִים, או
29 סָאתִים חֲטִים בְּשִׁלֹשׁ, או סְלֵעַ בְּסְלֵעַ וּסְאָה, או שְׁלֹשׁ
30 סָאִין בְּשִׁלֹשׁ סָאִין וְדִינָר, כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל הַלְוָאָה
31 בְּתוֹסֶפֶת כָּל שָׁהוּ³ - הֲרִי זוֹ רִבִּית שֶׁל תּוֹרָה, וְיוֹצֵאָהּ
32 בְּדִינָיִן⁴. וְכֵן הַמְלוּה אֶת חֲבֵרוֹ, וְהִתְנָה עִמּוֹ⁵ שִׁדְוֹר
33 בְּחִצְרוֹ חֲנָם⁶ עַד שִׁיחְזִיר לוֹ הַלְוָאתוֹ, או שֶׁשָּׂכַר

תמוהים לכאורה. אם כן, שכונתו להאכילו ולהשקותו - הרי זה ריבית ממון גמור, ולמה כללו רבינו בקבוצת ההלכות האסורות משום ריבית דברים? וכבר תמה על כך ב'בית יוסף' יורה-דעה סי' קס. ראה מה שכתב בזה הט"ז בסי' קס ס"ק ה. ברם, איני רואה כל הכרח לפרש דברי רבינו שהמדובר על אכילה ושתייה בחנם, אלא כוונתו כשהוא מארחו תמורת כסף, ואעפ"כ אסור משום ריבית דברים, שהוא מארחו ע"פ הוראת ובקשת המלוה (השווה 'ספרי' דברים רסב, "לך לשאל בשלום פלוני").

1 יד. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן כְּמוֹ רִבִּית⁸⁰, וּמִתְרִין. כִּיצַד?
2 לֹקַח אֲדָם⁸¹ שְׁטֻרוֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ⁸² בְּפָחוֹת⁸³ וְאִינוֹ
3 חוֹשֵׁשׁ⁸⁴. וּמִתְרָ לְאָדָם לְתֵן לְחֲבֵרוֹ דִּינָר, כְּדִי שִׁלְוֹה
4 לְפָלוּנִי מֵאָה דִּינָרִין; שְׁלֹא אֶסְרֶה תּוֹרָה אֲלֵא רִבִּית
5 הַבָּאָה מִן הַלְוָה לְמַלְוָה⁸⁵. וְכֵן אוֹמֵר אָדָם לְחֲבֵרוֹ:
6 הֵא לָךְ דִּינָר זֶה וְאָמַר לְפָלוּנִי שִׁלְוֹנִי, שְׁלֹא נִתָּן אֲלֵא
7 שְׂכָר אֲמִירָה⁸⁶.

(80) נראין כריבית - שממונו מתרבה. (81) תוספתא ב"מ פ"ד ה"ב. (82) שיש לו על אחרים. (83) מהסכום הנקוב בשטר. ודוקא כשהלוקח מקבל עליו אחריות השטר והמלוה, כגון שאם יעני הלוה ולא יהיה לו ממה לפרוע ההפסד ללוקח, אבל אם האחריות היא על המוכר - אין זה מכר אלא הלוואה ואסור, לפי שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד (מגיד-משנה בשם רמב"ן, שו"ע יורה-דעה סי' קעג סעיף ד). (84) משום ריבית - שלא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלווה למלווה, כמו שמבאר רבינו בסמוך (חסדי דוד על התוספתא שם). (85) ב"מ סט: (86) שם.

8 טז. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן מִתְרִין, וְאָסוּר לַעֲשׂוֹתָן מִפְּנֵי
9 הַעֲרַמַת רִבִּית⁸⁷. כִּיצַד? אָמַר לוֹ: הַלְוִנִי מְנָה⁸⁸; אָמַר
10 לוֹ: מְנָה אֵין לִי, חֲטִים יֵשׁ לִי בְּמְנָה; וְנִתָּן לוֹ חֲטִים
11 בְּמְנָה⁸⁹, וְחִזֵּר וְלִקְחָן⁹⁰ מִמֶּנּוּ בְּתַשְׁעִים⁹¹ - הֲרִי זֶה
12 מִתְרָ⁹², אֲבָל אֶסְרוּהוּ מִפְּנֵי הַעֲרַמַת רִבִּית, שֶׁהָרִי נִתָּן
13 לוֹ תַשְׁעִים וְלֹקַח מְנָה. וְאִם עֵבֵר וְעָשָׂה כְּזֶה - הֲרִי
14 הוּא מוֹצִיא מִמֶּנּוּ⁹³ מֵאָה⁹⁴ בְּדִינָן⁹⁵, שְׁאֵפְלוֹ אֲבָק רִבִּית
15 אֵין כְּאֵן⁹⁶. וְכֵן מִי שֶׁהִיתָה שָׂדֶה מִמְשַׁכְּנַת בְּיָדוֹ⁹⁷ -
16 לֹא יִחְזֹר וְיִשְׁכִּיר אוֹתָהּ לְבַעַל הַשָּׂדֶה, מִפְּנֵי הַעֲרַמַת
17 רִבִּית⁹⁸; שֶׁהָרִי זֶה עוֹמֵד בְּשָׂדֶהוֹ כְּשֶׁהִיָּה, וְנִתָּן לְזֶה
18 שְׂכָר כָּכָל חֹדֶשׁ בְּשִׁבְלִי מְעוֹתָיו שֶׁהָלוּהוּ.

(87) שם סב: (88) מנה = מאה זוז. (89) כמחיר השער בשוק, והלוקח התחייב לשלם לו מנה. (90) חזר המלוה וקנאן. (91) זוז, ועל הלוה להחזיר לו מנה - דמי ההלוואה. (92) מתורת ריבית, שאין זה אלא כחוזר ומוכר במחיר נמוך משער השוק. (93) המלוה מוציא מן הלוה. (94) היינו, כל דמי ההלוואה. (95) כלומר, בית-דין נוקקין להוציא מן הלוה למלוה, שלא כאבק ריבית, שאינה יוצאה בדיינים - לא מלוה למלוה ולא ממלוה ללוה, כמו שיתבאר לקמן פ"ו הל' א. (96) למדו רבינו מלשון הברייתא שאמרו "שהן מותרין", משמע שאין בזה אפילו אבק ריבית. במה דברים אמורים? כשלא התנה מתחילה שימכור לו את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ריבית (שם). (19) ואם עבר ודר. (20) כדי שלא יעבור על איסור ריבית. (21) ואינה יוצאת בדיינין. (22) משום כך אין כאן ריבית קצוצה. ומכאן, שאם התנה עמו בשעת ההלוואה שידור בחצרו (ראה לעיל הל' א) אע"פ שאין החצר עשויה לשכר, ואין דרך בעל החצר להשכיר - הרי זה כשוכרו וריבית של תורה היא ויוצאה בדיינים ('בית יוסף' יורה-דעה סי' קסו). (23) הואיל ואבק ריבית הוא, אין צריך לומר אם כבר החזיר ההלוואה שאין ב"ד מוציאם השכר, אלא אפילו אם עדיין לא החזיר החוב ובה לנכות את השכר - אינו מנכה הכל, וכמו שמבאר רבינו בסמוך (השווה להלן פרק ז הל' א). (24) ע"פ שער השכירות הנהוג באותו מקום - ובתנאי שלא יגיע סכום הניכוי כשיעור לכל החוב, וכמו שמבאר רבינו והולך. (25) דעת רבינו המחלק בין ניכוי חלקי לניכוי מלא צ"ע, שהרי כל מה שאתה מנכה ממנו, אפילו זוו אחד, הרי זה כהוצאה. וכבר תמה בכך הרשב"א (בב"מ דף סז) ועיין 'אבן האזל' מה שכתב בזה. [נראה, שהראב"ד המשיג כאן, פירש נכונה כוונת רבינו, שמנכה לפי מנהג המקום לנכות בממשכן חצירו ואע"פ שהלווה אין דרכו להשכיר חצירו, מפני שזה אבק ריבית, ואעפ"כ אינו מנכה לו כל חובו בהתאם לדברי רב אשי (שם סז). גבי משכנתא: "אכל שיעור זווי וכו' לא מסלקינן ליה בלא זווי" ולכן אין כאן אפילו אבק ריבית. והשגתו של הראב"ד נדחתה ע"י הרב המגיד].

ג. הורו רבותי: שהמלוה את חברו, וילאחר זמן תבע חובו, ואמר לו הלוה: דור בן-חצירי²⁶ עד שאחזיר לך חובך - הרי זה אבק ריבית, לפי שלא קצין בשעת הלוואה; שגאמר: לא תתן²⁷ לו בנשף.

26 והוא-הדין כל ריבית שהוא (הרמ"א בהגהותיו סי' קסז, ב). (27) כלומר, בשעה שאתה נותן את כספך בהלוואה, לא תתן לו בנשף, הרי שלא הקפידה תורה אלא על הנשך בעד ההלוואה, ולא בעד הרווחת זמן הפרעון (דרשה זו אינה במקורות שלפנינו, וכנראה שרבותיו של רבינו דרשה מעצמם. ולגוף ההוראה, יש סמוכין מסוגיית הגמרא ב"מ סד: עיי"ש, אולם יש חולקים על הוראה זו, וסוברים שגם בעד הרווחת זמן - ריבית קצוצה היא (עיין ראב"ד בהשגותיו, ולחם-משנה כאן).

ד. המלוה את חברו על השדה, ואמר²⁸: אם לא תחזיר לי מכאן עד שלש שנים, הרי היא שלי - הרי זה לא קנה²⁹, מפני שהיא אסמכתא³⁰. לפיכך מנכה כל הפרות שאכל³¹, מפני שהיא רבית של תורה³². אבל אם אמר לו המוכר³³: אם לא אחזיר לך עד שלש שנים, קנה אותה מעכשיו³⁴, והביא לו בתוך שלש - אין לו פרות³⁵; הביא לו לאחר שלש - הרי כל הפרות ללוקח³⁶.

28 המלוה, בשעת מתן מעות. (29) אע"פ שלא החזיר תוך שלוש שנים. (30) שהרי לא גמר בלבו להקנותו, לפי שדעתו עדיין סומכת שמה יהיו לו מעות לשלם בזמן הקבוע

1 ממנו בפחות⁷, וקצב הדבר, שפוחת לו מן השכר
2 עד שיחזיר לו הלוואתו, או שמשפך פידו מקום
3 שפרותיו מצויין בעת ההלוואה, כגון שמשפך חצירו⁸
4 על מנת שידור בו בחנם - הרי זו רבית של תורה,
5 ויוצאה בדיינין. וכן המוכר שדה⁹ או חצר
6 באסמכתא¹⁰, הואיל ולא קנה הגוף - הרי כל הפרות
7 שאכל רבית, ומחזיר אותן. והוא הדין לכל מי
8 [שלא] קנה קנין גמור מתהלה¹¹, שהוא מחזיר את
9 הפרות; מפני שאם אכל את הפרות - הרי זו רבית¹²
10 של תורה. וכל דבר שהוא אסור משום רבית חוץ
11 מאלו - הרי הוא אסור מדבריהם, גזרה שמא יבוא
12 לרבית של תורה. והוא הנקרא אבק רבית¹³. ואינו
13 מוציא בדיינין¹⁴.

(2) בבא-מציא ס': (3) כלומר, באיזו תוספת שהיא - הן של כסף על הלוואת אוכל הן של אוכל על הלוואת כסף, הן תוספת כל דבר שהוא (ראה סמ"ג קצג, ו'טור' יורה-דעה סי' קסא). וזה לא כהבנת הלחם-משנה בדעת רבינו. (4) שם סא: (ראה למעלה פ"ד הל' ג). (5) בשעת ההלוואה (ראה לקמן הל' ג). (6) שם סד: אע"פ שאין החצר עשויה לשכר (עומדת להשכרה) ואין דרך בעל החצר להשכיר (ראה להלן הל' ב, ובהערה כא). (7) מאשר השער המקובל בשוק. (8) תפס רבינו חצר, בהתאם לדעתו לחלק בין משכנתא של חצר, שהיא ריבית של תורה, ובין שדה וכרם שאינה ריבית אלא מדבריהם, וכמו שיתבאר להלן הל' ז. (9) ראה להלן הל' ז הערה נו. (10) יתבאר להלן הל' ד. (11) יתבאר להלן הל' ה. (12) המתבארים והולכים בהמשך הפרקים הבאים. (13) כלומר, כריבית ולא ריבית ממש, כעין האבק שהוא עפר ואינו עפר ממש. (14) שם סא:

14 ב. המלוה את חברו - לא ימשף¹⁵ את עבדו כדי
15 שיעשה בו מלאכה, אף על פי שהעבד יושב
16 ובטל¹⁶. ולא ידור בן-חצרו חנם, אף על פי שאין
17 החצר עשויה לשכר¹⁷, ואין דרך בעל החצר
18 להשפיר¹⁸. ואם דר¹⁹ - צריך להעלות לו שכר²⁰.
19 ואם לא העלה לו - הרי זה אבק רבית²¹, לפי שלא
20 התנה עמו²² שילוהו וידור בן-חצרו. לפיכך²³, אם
21 עדין לא החזיר לו חובו, ובא לנפות שכר החצר
22 שדר בה מן החוב, אם היה השכר פגוד החוב -
23 אינו מנכה לו הכל, אלא כמו שיראו הדיינים²⁴.
24 שאם תסלק אותו בלא כלום - הרי זה כמו שהוציא
25 אותו בדיינין²⁵, ואבק רבית אינה יוצאה בדיינין.

(15) תוקף ומושך לרשותו (שם סד:). (16) ומצד הדין, המעביד עבד של אחר כשהוא יושב ובטל פטור מלשלם (כמבואר בפ"ג מהל' גזילה הל' ז) - כאן אסור, שנראה שמעבידו בתור ריבית. (17) אינה עומדת להשכרה. (18) שאדם אחר הדר בה, פטור מלהעלות שכר (כמבואר בהל' גזילה שם) - למלוה אסור, לפי שנראה שדר בו בתור

25 שְׁדָהּ עַל מְנַת שְׂיֵאכֵל פְּרוּתֶיהָ כֹּל יְמֵי הַמִּשְׁכּוֹנָא,
 26 אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ מְנַכָּה לֹא כְּלוּם - הָרִי זֶה אֲבָק
 27 רְבִית, וְאִינָה יּוֹצֵאָה בְּדִנְיָן. שְׂאִין הַמִּמְשָׁכֵן אֶת
 28 הַשְּׂדֵה דוֹמָה לְמִמְשָׁכֵן בֵּית⁵², שְׁהָרִי אֵין בְּשְׂדֵה פְּרוּת
 29 מְצוּיִין בְּעַת הַהִלּוּאָה, וְאֶפְשֵׁר שְׂיִרְוִיחַ וְיִהְיֶה שָׁם
 30 פְּרוּת, וְאֶפְשֵׁר שְׂפִסְסִיד בְּזִרְעָתָהּ וְעַבְדֻתָהּ, וּלְפִיכָּד⁵³
 31 הִיא אֲבָק רְבִית. וְכֵן אֵין הַמִּשְׁכּוֹנָא דוֹמָה לְמִי שְׂמֹכֵר
 32 בְּאֶסְמֻכְתָּא⁵⁴; שְׂהַמוֹכֵר בְּאֶסְמֻכְתָּא לֹא גָמַר
 33 וְהִקְנֶהוּ⁵⁵, וְהִמְמַשְׁכֵּן גָּמַר וְהִקְנֶהוּ גּוֹף זֶה לְפְרוּתֵיהּ⁵⁶.
 34 וְכֵּן הִיא מִן הַגְּמָרָא⁵⁷, שְׂהַמִּשְׁכּוֹנָא אֲבָק רְבִית,
 35 וְאֵין לָהּ לְהַעֲמִידָה⁵⁸ אֲלֵא בְּמִמְשָׁכֵן שְׂדָהּ, כְּמֹ
 36 שְׁהָרוּ רְבִית⁵⁹. נִמְצְאָתָ לְמַד, שְׂשֵׁלֶשׁ מִשְׁכּוֹנוֹת הֵן:
 37 מִשְׁכּוֹנָא שְׂהִיא רְבִית קְצוּצָה, וּמִשְׁכּוֹנָא שְׂהִיא אֲבָק
 38 רְבִית, וּמִשְׁכּוֹנָא שְׂהִיא מְתָרָת. פִּיצַד? מִשְׁכֵּן לֹא
 39 מְקוּם שְׂפְרוּתֵיהּ מְצוּיִין תְּדִיר, כְּגוֹן חֲצָר אוֹ מְרַחֵץ
 40 אוֹ חֲנוּת, וְאֲכָל פְּרוּתֶיהֶן - הָרִי זֶה רְבִית קְצוּצָה.
 41 מִשְׁכֵּן לֹא שְׂדֵה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, וּבְאֵי שָׁם פְּרוּת וְאֲכָלָן
 42 - הָרִי זֶה אֲבָק רְבִית. וְכֵן אִם מִשְׁכֵּן חֲצָרוֹ וְכִיּוֹצֵא
 43 בָּהּ בְּנִכּוּי - הָרִי זֶה אֲבָק רְבִית. מִשְׁכֵּן שְׂדָהּ בְּנִכּוּי
 44 - הָרִי זֶה מְתָר. פִּיצַד הוּא הַנְּכּוּי? כְּגוֹן שְׂהִלּוּהוּ
 45 מְאָה דִּינְרִין, וּמִשְׁכֵּן לֹא בְּהֵן חֲצָרוֹ אוֹ שְׂדָהּ, וְאָמַר
 46 לֹא הַמְּלוּה: הָרִינִי מְנַכָּה לָךְ מְעָה כְּסָף כָּכֵל שָׁנָה
 47 בְּשֹׁכֵר קְרָקַע זֶה, כְּדִי שְׂהִיּוּ כֹל פְּרוּתֵיהּ שְׁלִי, בְּחֲצָר
 48 וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - אֶסּוּרוֹ⁶⁰, וּבְשְׂדֵה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - מְתָר⁶¹.

(ראה הל' מכירה פי"א הל' ב, ו. 31) בינתיים על סמך המכר. (32) הואיל ולא גמר והקנהו, נמצא שמעות המכר הלוואה הם, והמלוה (הלוקח) אוכל פירות בשביל המעות שהלווהו (ב"מ סז. כרבינא, וכן דעת הר"ף ראה לקמן ה"ו). (33) הלווה. והוא הדין אמר הלוקח (המלוה) אם לא תחזיר וכו' (לחם-משנה). (34) שאין זה אסמכתא - וקנה, שאילו לא גמר להקנותו, לא הקנהו מעכשיו (רבינו הל' מכירה שם). (35) להלוקח, ומנכה כל הפירות שאכל. (36) שם. והואיל ולא קיים התנאי - נמצא שהשדה מכור מלמפרע, לפיכך כל הפירות אפ"י של תוך ג' שנים - שלו.

1 ה. המוכר בית או שדה, ואמר המוכר ללוקח:
 2 לכשיהיו לי מעות תחזיר לי קרקעי - לא קנה³⁷;
 3 וכל הפרות שאכל - רבית קצוצה³⁸, ומוציאין אותם
 4 בדינין. אבל אם אמר לו הלוקח מדעתו³⁹: כשיהיו
 5 לי מעות אני אחזיר לך קרקע זה - מתר, והלוקח
 6 אוכל פרות⁴⁰ עד שפחזיר לו מעותיו.

(37) השווה למעלה הל' ד. (38) שם סה: (39) שם. (השווה רבינו הל' מכירה שם הל' יא. ועיין בכסף-משנה שם). (40) "ואין בזה אבק ריבית, שהרי הלוקח מדעתו חייב עצמו בתנאי זה", והמוכר הסכים למכור גם בלי התנאי (רבינו שם).

7 ו. מכר לו את השדה, ונתן לו מקצת הדמים⁴¹: אם
 8 אמר לו המוכר ללוקח: קנה כשעור מעותיך⁴² - כל
 9 אחד משניהם אוכל פרות כשעור מעותיו. אמר
 10 המוכר ללוקח: לכשתביא שאר המעות תקנה⁴³
 11 מעכשו - שניהם אסורים לאכל הפרות מיד: המוכר
 12 אסור - שפא יביא הלוקח שאר המעות, ונמצאת
 13 השדה שלו⁴⁴, ונמצא המוכר אוכל פרות⁴⁵ בשביל
 14 המעות שגשאריו לו אצל הלוקח⁴⁶; וכן הלוקח
 15 אסור - שפא לא יביא, ונמצא שאכל בשביל מקצת
 16 המעות שיש לו אצל המוכר⁴⁷. לפיכך מניחין את
 17 הפרות על ידי שלישי עד שיתנתנו לאחד מהן. אמר
 18 לו המוכר: לכשתביא שאר המעות תקנה⁴⁸ - הרי
 19 המוכר אוכל פרות עד שביא הלוקח; ואם אכל
 20 הלוקח - מוציאין ממנו⁴⁹. אמר לו המוכר: קנה
 21 מעכשו⁵⁰, ושאר המעות הרי הן חוב אצלך - הרי
 22 הלוקח אוכל פרות; ואם אכל המוכר - מוציאין
 23 ממנו⁵¹ כל מה שאכל.

(41) מקור ההלכה - בבבא-מציעא שם. (42) מעכשיו, ושאר הקרקע תקנה כשתביא מותר המעות. (43) כל השדה, וקודם שיביא המעות אינו מקנה לו כלום. (44) למפרע, שהרי אמר לו מעכשיו. (45) בינתיים. (46) בהלוואה. (47) בהלוואה. (48) משעת הבאת שאר המעות. (49) שנמצא שאכל בשביל מקצת המעות שיש לו אצל המוכר. (50) קנה כל השדה, מעכשיו. (51) משום שאוכל בשביל המתנת מעותיו.

24 ז. הורי רבותי: שהמלוה את חברו, ומשכן לו

(52) שנתבאר לעיל הל' א שהוא ריבית של תורה. (53) הואיל והקציצה היא על דבר שאין הרווח ברור. (54) שנתבאר לעיל הל' ד - ו. (55) נמצא שאוכל פירות של המוכר, בשביל המעות שאצל המוכר בהלוואה. (56) וברשות המלוה הם גדלים. ועצם ההקנאה של השדה לפירותיו אינה ריבית קצוצה, שהרי לא קצץ עמו על רווח ברור כמו שנתבאר (עיין חידושי רבינו חיים הלוי, ובי"ב האז'ל). (57) ב"מ סב. אמר ליה רבינא לרב אשי, והרי משכנתא בלא נכיתא וכו', ובדינינו (בדיני ישראל) אין מחזיקין ממלוה ללוה (שאבק ריבית הוא). (58) לכאורה דבריו הנ"ל נוגדים מה שמסופר בשמו בדין מכר באסמכתא (שם סז): עבר רבינא עובדא וחישיב ואפיק (עשה רבינא מעשה וחישיב והוציא הפירות מיד הלוקח), וכן למה ששינונו (שם סד): המלוה את חברו לא ידור בחצרו חנם וכו' מפני שהוא ריבית, כלומר ריבית של תורה (ועיין ערכין לא). ואין לסלק סתירות אלו אלא אם נפרש את דברי רבינא בדף סב. במשכנתא של שדה, ונפרש שאין דומה משכנתא של שדה לשל בית, וכן אין המשכנתא דומה לאסמכתא, כמו שנתבאר. (59) כן הוא דעת רבותיו, אבל אצל הראשונים אנו מוצאים ישובים אחרים לסתירות הנ"ל, וכתוצאה מזה - גם דעות שונות בענין משכנתא, ומנאם הגר"א ביור"ד סי' קעב, וראה להלן הל' ת. (60) משום אבק ריבית, ואין זה רבית קצוצה אע"פ שהוא מנכה פחות מהמקובל בשכירות. והטעם, לפי שלא קצץ בפירוש שמנכה

יום שני כ"א סיון ה'תשע"ט

פרק שביעי

(1) מבאר דין משכונה על קרקע, וסידור משכנתא במקום שמסלקים לזמן ידוע. ודין מרבים על השכר.

18 א. המלוה את חברו, ומשפן לו את השדה עד זמן
19 קצוב² או עד שיביא לו מעות³ ויסתלק⁴, והיה
20 המלוה אוכל כל פרותיה⁵, אפלו אכל פשעור חובו
21 - אין מסלקין אותו בלא כלום⁶; שאם תסלק אותו
22 בלא מעות - הרי זה כמי שהוציא ממנו בדינין. ואין
23 צריך לומר, שאם אכל יתר על מעותיו⁷ - אין
24 מוציאין ממנו. וכן אין מחשבין משטר לשטר⁸
25 במשפונא. היתה הקרקע הממשפנת בידו של
26 יתומים, ואכל שעור חובו - מסלקין אותו בלא
27 כלום; אכל יתר על חובו - אין מוציאין ממנו
28 היתר⁹. ומחשבין לו משטר לשטר. כיצד מחשבין
29 משטר לשטר? הרי שהיתה שדה זו ממשפנת לו
30 במאה דינר, ושדה אחרת ממשפנת לו בשטר אחר
31 במאה דינר, ושתי השדות לאדם אחד, ואכל מפרות
32 השדה האחת בחמישים, ומפרות השניה במאה
33 וחמישים - אומרים לו¹⁰: הרי אכלת מן הפרות
34 במאתים, ואין לך כלום. וכאלו השני שטרות שטר
35 אחד ומשפונא אחת¹¹.

(2) שהמלווה לא יוכל לדרוש פירעון החוב לפני הזמן הקצוב. (3) אפילו בתוך הזמן הקצוב. (4) המלווה מן השדה ויחזירו ללווה. (5) באיסור, כמו שנתבאר בפרק הקודם הלכה ז. ודע, שדעת רבינו שאין הבדל בין מקום שמסלקים (שנהגו שהלווה יכול לפרוע את החוב לפני הזמן הקצוב מראש ולסלק את המלוה) ובין מקום שאין מסלקים, ובשניהם אסורה המשכונא משום אבק ריבית (ועיין בגמרא (זו:): אבל כמה מן האשונים דעתם שיש הבדל בין שני המקומות ועיין בלחם משנה בפרק הקודם הלכה ב. (6) בבא מציעא זו. אלא מנכים כפי שיראו הדיינים (ראה שם הלכה ב.). (7) מעות החוב. (8) רבינו מבאר בסמוך כיצד. (9) שם "ובדיתמי אכל שיעור זווי - מסלקין ליה; אכל טפי (יותר מדמי ההלוואה) - לא מפקינן מיניה" (כנוסחת הרי"ף), שלעניין סילוק - יפה כוח היתומים. (10) למלווה. (11) אם הייתה הקרקע של יתומים. אבל בשאר אדם דנים על כל שטר בנפרד ונמצא הלווה מחוייב לשלם לו חמישים דינרים בעד השטר שאכל רק בחמישים, וממהלוואה שבשטר השני מנכים לפי ראות עיני הדיינים וגובה את המותר.

36 ב. מקום שנהגו¹² לסלק המלוה פל זמן שיביא לו
37 מעות - הרי זה כמו שפרש, ואין צריך לפרש¹³ דבר
38 זה. וכן מקום שנהגו שלא יסתלק המלוה עד סוף
39 זמן המשפונא - הרי זה כמו שפרש. וכל הממשפן
40 סתם¹⁴ - אינו יכול לסלקו עד שנים עשר הדינר.

פחות כתשלום בעד ההלוואה. (61) לפי שהרווח אינו ברור, הרי זה כקונה הפירות בזול מפני שאין הרווח בטוח. אבל בחצר שהרווח ברור, נמצא שהזולת הניכוי למטה ממחיר המקובל, כאילו השכירה בפחות, בשכר מותר המעות שהם בהלוואה (ע"פ רש"י שם סד: השווה למעלה הלי' א).

1 ח. הורו מקצת גאונים⁶²: שכל משפונא⁶³ שאין בה
2 נכוי כלל - הרי היא רבית קצוצה. ולא ירדו לעמק
3 הדבר להפריש בין שדה לחצר, ולפיכך נתקשו להן
4 דברי חכמי הגמרא⁶⁴. וכן הורו: שכל משפונא,
5 אפלו בנכוי - אסור⁶⁵ בין בחצר בין בשדה. ואין
6 להם משפונא מתרת אלא בדרך הזאת: כיצד?⁶⁶
7 כגון שהלווה מאה דינין, ומשפן לו בהן בית או
8 שדה, והתנה עמו שאחר עשר שנים תחזור קרקע זו
9 לבעליה הנם - הרי זה מתר לאכל פרותיה פל עשר
10 שנים, אפלו היה שברה שוה אלף דינרים בכל שנה,
11 שאין זה אלא כמי ששכר בפחות⁶⁷. וכן אם התנה
12 בעל השדה עמו: שכל זמן שיביא לו מעות, יחשב
13 לו עשר בכל שנה⁶⁸ ויסלקו ממנה⁶⁹ - הרי זה
14 מתר⁷⁰. וכן אם התנה הלווה⁷¹: שכל זמן שירצה,
15 מחשב לו מה שדר בו, ויחזיר לו שאר הדימים
16 ויסתלק - הרי זה מתר. שאין זה אלא כשכירות,
17 וכל תנאי שבשכירות - מתר, כמו שבארנו.

(62) כן הוא דעת הרי"ף שם. (63) גם של שדה, לפי שגם בשדה הרי זה כשוכרה בפחות בשכר ההלוואה. (64) ראה למעלה הערה נו. ולדעת הרי"ף אין לך להעמיד דברי רבינא (בדף סב.) אלא במשכנתא בדרך שיתבאר לקמן. (65) כרב כהנא ורב פפא ורב אשי (שם זו:). (66) ומשכנתא זו היא המוזכרת בגמרא בשם "משכנתא דסורא". (67) ומותר אפילו בחצר (עייין ב"י סי' קעב), כמו שיתבאר להלן פ"ח הלי' ח: שמותר להרבות בשכר הקרקע. (68) ינכה מן ההלוואה עשר עשר דינרים לשנה בעד פירות שאכל. (69) אבל המלוה, אם רצה להחזיר השדה ולגבות מותר המעות - אין שומעים לו, ואפילו אם שטף נהר את השדה ואינה מוציאה פירות - אינו יכול לגבות מנכים אחרים של הלוה. (70) שאין זה אלא כשכירות - מה שאין-כן בשאר משכנתות, שאם רצה המלוה להחזיר השדה - מחזיר וגובה הלוואתו מכל נכסי הלוה - נמצא שהוא שוכרו בפחות, מחמת מותר המעות שהם בהלוואה (מגיד-משנה). (71) פיסקא זו כפי שהיא לפנינו צ"ע, שהרי הם הם הדברים שכתב רבינו לפנינו "וכן אם התנה בעל השדה וכו'". ויש נוסחאות שכתוב בהם "התנה המלוה" (וראה פירושו במשנה-למלך ובאור-שמח). בפיסקא זו משמיענו רבינו שזה מותר אפילו בבית, אם כי הרווח ברור. וזה שדקדק רבינו וכתב בבבא הראשונה "בעל השדה", וכאן אומר "מה שדר בו" (כסף-משנה, ועיין שי"ך יורה-דעה סי' קעב, ס"ק ד).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פירעון החוב לפני זמנו והרי זה כמלוה לעשר שנים שאין שביעית משמטת? ותיירץ, שהמדובר כאן כשהלוה לא פרע בזמנו והגיעה שביעית אחר זמן הפירעון. ומתוך כך יצא לנו שאם אינו יכול לסלקו - אין שביעית שלאחר זמן הפירעון משמטת, משום שהמשכון קנוי למלוה עד פירעון החוב (מגיד משנה). (26) כי בשדה של לוה נפלו ולא זכה בהם המלוה. (27) כדעת רבו הר"י מיגאש בחידושי בבא בתרא קכה. (28) שם, כדרך שגובה מן הקרקע - לפי שהיא קנויה למלוה עד סוף המשכונא. (29) עיין פרק ט מהלכות שמיטה ויובל הלכה ו, ובכסף משנה שם.

16 ה. אף על פי שמשכונא זו³⁰ אסורה היא ואבך
17 רבית, כמו שבארנו³¹, אפשר שיהיה מנהג זה
18 בטעות, או לעובדי פוכבים³², או דרך פל מי
19 שחוטא ומשפן באותה מדינה, הואיל ואבך רבית
20 הולכין אחר המנהג³³. ויש מי שהורה, שזאת
21 המשכונא בנכוי³⁴.

(30) בלי ניכוי בעד הפירות שהמלוה אוכל. (31) בפרק הקודם הלכה ז. (32) כלומר, במשכונא של הישראל עם העובד כוכבים ואין לפרש שכן נהוג אצל העובדי כוכבים שבאותו מקום, לפי שמנהגי הגויים אינם קובעים בדיני ישראל. (33) ר"ף שם. ואין בית דין נזקקין להוציא. (34) שהיא מותרת - לדעת רבינו, שם.

22 ו. עובד פוכבים שמשפן חצרו לישראל, וחזר
23 העובד פוכבים ומכרה לישראל אחר - אין הממשפן
24 חיב להעלות שכר לישראל מעת שקנה הישראל,
25 אלא דר בחצר בלא שכר³⁵ עד שיחזיר לו העובד
26 פוכבים את המעות שיש לו על חצרו; שהרי הוא
27 ברשות הממשפן בדיניהם³⁶ עד שיתן לו מעותיו
28 ויסלקו.

(35) שם עג: רש"י שם מפרש, שהמדובר, כשהקונה לא קיבל עליו לפרוע את החוב. ומשמע, שאם קיבל עליו - אסור למלוה לדור בלי שכר, שהרי זה כאילו נוטל שכר הדיור בעד הרחבת זמן הפירעון. וכתב המגיד משנה, שכן גם דעת רבינו, והוא מוסיף, שהרמב"ן והרשב"א סוברים, שאפילו קיבל עליו הקונה - מותר. ראה שם. (36) בדיני הגויים, שדנים את המשכונא כמכר לזמן.

29 ז. הממשפן פית או שדה פיד חברו, והיה בעל
30 הקרקע אוכל פרותיה³⁷, ואמר לו המלוה:
31 לקשתמכר קרקע זו לא תמכרנה אלא לי בדמים
32 אלו³⁸ - הרי זה אסור³⁹. ואם אמר לו: אל תמכרנה
33 אלא לי בשויה, ועל מנת פן אני מלוה אותך - הרי
34 זה מתיר⁴⁰.

(37) שם סה: "משכן לו בית משכן לו שדה וכו'". ולדעת רבינו שאין במשכונא של בית צד היתר אפילו בנכיתא - בהכרח אין לך לפרש הברייתא שנוכר בה "בית" אלא כשהלוה אוכל פירות (מגיד משנה). (38) בסכום כך וכך, וסכום זה פחות משווייה (רש"י שם). (39) שמוכרו בפחות

(12) שם. (13) שמן הסתם על דעת המנהג נעשה. ואם תשאל איך ייתכן שיהיה דבר זה במנהג והרי משכונא כזו אסורה? שאלה זו שואל רבינו עצמו לקמן (הלכה ה) ומשיב: אפשר שיהיה מנהג זה בטעות וכו'. (14) במקום שנהגו שלא לסלק, ולא התנה עימו על זמן הפירעון (לחם משנה וכפירוש הריטב"א שם) והמגיד משנה והכסף משנה מפרשים, שהמדובר במקום שאין מנהג מקובל וידוע בעניין סילוק המלוה).

1 ג. מקום שדרפן לסלק המלוה פל זמן שירצה
2 הלוה, והתנה עמו המלוה¹⁵ שלא יסתלק עד סוף
3 זמן המשכונא - הרי זה אינו יכול לסלקו¹⁶. היה
4 המנהג שאין המלוה מסתלק עד סוף זמנו, וקבל
5 המלוה עלי¹⁷ שישתלק בכל עת שיקביא לו מעותיו
6 - הרי זה צריך לקנות¹⁸ מידו על כך.

(15) בשעת מתן מעות (שם, וכו' ש"י). (16) שכשם שאדם מתנה תנאי בשכירות כך מתנה במשכונא. (17) מדעת עצמו. (18) שם, בקניין סודר, שאם לא קנה ממנו, כיוון שמנהג המקום שלא לסלק, והלוה הוא המעוניין להתנות על כך - אין זה לטובת עצמו. ואם המלוה התנה, אלה דברים בעלמא, ויכול לחזור בו (בית יוסף יורה דעה סימן קעב. השווה פרק י"א מהלכות מכירה הלכה ו ובכמה מקומות שם).

7 ד. המשכונא¹⁹, במקום שמנהגם לסלק המלוה בכל
8 עת שיקביא²⁰ מעותיו - אין בעל חוב של מלוה²¹
9 גובה ממנה²² פדירה שגובה מן הקרקע²³; ואין
10 הבכור נוטל בה פי שנים²⁴; ושביעית משמטתה²⁵.
11 וכשמשלק אותו - אינו נוטל אפלו פרות שמשלו
12 ונפלו לארץ²⁶. ואם הגביה אותו קדם שישלוקו -
13 קנה אותו. ומקום שאינו יכול לסלקו עד סוף זמנו²⁷
14 - בעל חוב גובה הימנו²⁸; והבכור נוטל בה פי
15 שנים; ואין השביעית משמטתה²⁹.

(19) שם סז: (20) הלוה. (21) שהמלוה הזה לוה ממנו. (22) מיורשי המלוה. (23) הואיל והלוה יכול לסלקו בכל עת, אין לאביהם קניין בגוף הקרקע אלא לשיעבוד הפירות ודינו כדין מטלטלין. ומטלטלין של יתומים אינם משועבדים לבעל חוב של אביהם כמו שיתבאר (פרק יא הלכה ז). (24) אמרה תורה (דברים כא, ז). שהבן הבכור יורש חלק כפול בנכסי אביו מחלק הבנים האחרים ומשמיענו כאן שאינו נוטל אלא בנכסים המוחזקים - שהם ברשות אביהם, ולא במלוה שיש לו על אחרים (כמבואר להלן פרק ג מהלכות נחלות הלכה א, ה). והקרקע הממושכן בידו אינו קנוי לו שהרי הלוה יכול לסלקו בכל עת שירצה. (25) שאין דינה כדין כל משכון שאינה משמטת (כמבואר למעלה פרק ג הלכה ה), לפי שלא אמרו המלוה על המשכון אין שביעית משמטת אלא במשכון שאין הלוה יכול לסלקו, אבל בנידון שאם רצה מסלקו בכל עת - הרי הוא ככל מלוה שבשטר. [הרשב"א הקשה: למה משמטת כשהלוה יכול לסלקו? הלא המלוה אינו יכול לדרוש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעלה בהלכה ח בהיתר החצר - מותר גם באדם, כיצד? שכן פועל לשנה, ואמר לו הפועל: אם תשלם מעכשיו - הרי שכרי עשר סלעים, ואם של חודש בחודש - הרי שכרי סלע בכל חודש, כי כלל זה ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, גם באדם אמור (מגיד משנה). (54) יוצא מתוך מה שיתבאר בסמוך (הלכה יא) "לא יאמר לו נכש עימי, ואעזור עימך".

23 יא. מִתְּרֵי־55 לְאָדָם לֹזֵמֶר לְחִבְרוֹ: נִפְשׁ עַמִּי הַיּוֹם
24 וְאֶנְפֶשׁ עִמָּךְ לְמַחֵר, עֲדֵר עַמִּי הַיּוֹם וְאֶעֱדֵר עִמָּךְ
25 לְמַחֵר. אֲבָל לֹא יֹאמֵר לוֹ: נִפְשׁ עַמִּי וְאֶעֱדֵר עִמָּךְ⁵⁶,
26 עֲדֵר עַמִּי וְאֶנְפֶשׁ עִמָּךְ. כָּל זְמַי גְּרִיד⁵⁷ - אַחַת⁵⁸, וְכָל
27 זְמַי רְבִיעֵה⁵⁹ - אַחַת. וְלֹא יֹאמֵר לוֹ: חֲרַשׁ עַמִּי
28 בְּגִרְדִי, וְאֲנִי אֶחְרַשׁ עִמָּךְ בְּרִבְעֵה; שְׁהָרִי טֵרַח
29 הַתְּרִישָׁה בַּיּוֹמֹת הַגְּשָׁמִים⁶⁰ יִתְרִי⁶¹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
30 בְּזֵה.

(55 שם עה. (56) לזמן פלוני, מפני שפעמים מלאכה זו קשה מזו ונמצא שבשביל המתנת שכר עבודתו מקבל עליו לפרוע במלאכה קשה. (57) ימות החמה. גריד, לשון יובש כמו שאמרו בבראשית רבה (סוף פרק לו) על הפסוק "יבשה הארץ" (בראשית ח, יד): נעשית כגריד. (58) דין אחד להם כלומר ואומר אדם לחבירו נכש עימי ביום זה של גריד ואנכש עימך ביום פלוני של גריד - ואין לחוש שמא יום אחד ארוך מחבירו, שאין דרך בני אדם להקפיד בכך. (59) ימות הגשמים. רביעה, מלשון ובהמתך לא תרביע (ויקרא יט, יט) שהגשם רובע (מפרה) את הקרקע (תענית ו:). (60) כשהשדה לחה. (61) מאשר ימי הגריד.

31 יב. הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל⁶² בַּיּוֹם הַחֹרֵף לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ
32 בַּיּוֹם הַקָּרִי⁶³ בְּדִינֵהּ בְּכָל יוֹם, וְנָתַן לוֹ הַשׁוֹכֵר⁶⁴, וְהָרִי
33 שָׁכְרוּ שְׁוֵה בַּיּוֹם הַחֹרֵף סֵלַע בְּכָל יוֹם - הָרִי זֶה
34 אֲסוּר, מִפְּנֵי שְׁנָרְאָה כְּמִלְוֶה אוֹתוֹ הַיּוֹם כְּדִי שִׁיזְזִיל
35 לוֹ בַּשָּׂכָר. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: עֲשֵׂה עַמִּי מֵהַיּוֹם⁶⁵
36 וְעַד זְמַן פְּלוֹנֵי בְּדִינֵהּ בְּכָל יוֹם, אַף עַל פִּי שְׁשׁוּה
37 שָׁכְרוּ סֵלַע בְּכָל יוֹם - הָרִי זֶה מִתְּרִי; הוֹאִיל וְהוּא
38 מִתְּחִיל לַעֲשׂוֹת מַעֲתָה - אֵינּוּ נִרְאָה כְּנֹטֵל שָׂכָר
39 מַעֲוָתָיו, שֶׁהַקָּדִים וְנִתְּנָן לוֹ בַּשָּׂכָר⁶⁶.

(62) בבא בתרא פו. (63) ואינו מתחיל תיכף לעבוד. (64) בשעה ששכרו ולפני התחלת העבודה. (65) והוא מתחיל לעבוד בו ביום. (66) אלא כמי ששכר בפחות, והרי זה דומה לדין שנתבאר למעלה בהלכה ח.

פָּרֶק שְׂמִינִי

1) מבאר שאין מרבין על המכר, ודין מכירת פירות בזול לפני הבשלתם, ודין קוני זמורות ודין שומרי השדות, ודין שמותר לאדם לומר הא לך מאתיים וזו דמי חביות יין ואם יחמיצו תפסיד, ודין קונים בתשרי ואין נוטלים עד טבת, ודין משכיר ספינה ונשברה, ודין קבלת נכסי צאן ברזל, ודין השכרת תרנגולת להושיבה על ביצים.

א. אֲסוּר לְהַרְבּוֹת עַל הַמְּכָרִי². בְּיֵצֵד? הַמּוֹכֵר לְחִבְרוֹ⁴⁰

מחמת ההלוואה. (40) שם. ואם תשאל היאך קונה השדה והרי אסמכתא היא - בהכרח המדובר פה, באמר מעכשיו וקנו מידו וכמו שמבואר בדברי רבינו בפרק ח מהלכות מכירה הלכה ז, כ. ואמנם לא ביאר רבינו בבאן תנאים אלו, לפי שאינו דן כאן אלא במה שנוגע לאיסור ריבית והיתרו (עיין ראב"ד, מגיד משנה).

1 ח. מִתֵּר לְהַרְבּוֹת בַּשָּׂכָר הַקָּרִי⁴¹. בְּיֵצֵד? הַשָּׂכִיר לוֹ
2 אֶת הַחֹצֵר וְאָמַר לוֹ: אִם מַעֲכָשׁוּ אֶתָּה נֹתֵן לִי, הָרִי
3 הִיא לָךְ בַּעֲשֵׂר סֵלָעִים בְּכָל שָׁנָה; וְאִם תִּתֵּן שָׂכָר
4 הַדָּשׁ בַּחֹדֶשׁ, הָרִי הִיא פְּסֻלַּע בְּכָל חֹדֶשׁ - הָרִי זֶה
5 מִתְּרִי⁴².

(41) שם סה. (42) והטעם בזה אמרו בגמרא (שם) על פי הכלל ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף (בסוף זמן השכירות). נמצא, כשאומר לו: "אם חודש בחודש הרי הוא בסלע", אין זה תוספת בשביל המתנת דמי השכירות - כי הרי עדיין לא הגיע זמן גבייתו - אלא שכך הוא שער השכירות בשוק. וזה שאומר לו "אם מעכשיו הרי היא בעשר סלעים" מוזיל הוא אצלו מפני הקדמת המעות ומשכירו בפחות. ודווקא בשכירות, אבל על המכר אסור להוסיף כמו שיתבאר לקמן פרק ח הלכה א.

6 ט. הַמְּשַׁפֵּיר⁴³ שְׂדֵה לְחִבְרוֹ בַּעֲשָׂרָה פוּרִים לְשָׁנָה,
7 וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי⁴⁴ מֵאֲתִים זֹזוּ שְׂאֲפָרְגִס בְּהֵן אֶת
8 הַשְּׂדֵה⁴⁵, וְאֲנִי אֶתֵּן לָךְ שְׁנַיִם עֶשְׂרִי כּוֹר בְּכָל שָׁנָה -
9 הָרִי זֶה מִתְּרִי; מִפְּנֵי שְׂאֵם יִפְרֶנֶס אֶת הַשְּׂדֵה בְּדִינֵרִין
10 אֵלוּ, יִהְיֶה שָׂכְרָה⁴⁶ יוֹתֵר⁴⁷. וְכֵן אִם הַשָּׂכִיר לוֹ תְּנוּת
11 אוֹ סְפִינָה בַּעֲשָׂרָה דִּינָרִין בַּשָּׁנָה, וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי
12 מֵאֲתִים זֹזוּ שְׂאֲבָנָה בְּהֵן תְּנוּת⁴⁸ זֹזוּ וְאֶצִּירְנָה
13 וְאֶצִּירְנָה⁴⁹, אוֹ אֶתְמֵן בְּהֵן סְפִינָה זֹזוּ וְכִלִּי תִשְׁמִישִׁיָּהּ,
14 וְאֲנִי אֶעֱלֶה לָךְ שְׁנַיִם עֶשְׂרִי דִּינָר בְּכָל שָׁנָה - הָרִי זֶה
15 מִתְּרִי⁵⁰. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: תֵּן לִי מֵאֲתִים זֹזוּ כְּדִי
16 לְהַתְּעַסֵּק בְּהֵן בַּחֲנוּת, אוֹ אוֹצִיאֵם בַּסְּחוּרָה⁵¹ שֶׁל
17 סְפִינָה, אוֹ אֶשְׁכֵר בְּהֵן מְלָחִין, וְאֲנִי אֶעֱלֶה לָךְ בַּשָּׂכָר
18 - הָרִי זֶה אֲסוּר⁵².

(43) שם סט: (44) כלומר, הלוויני. (45) בזיבול, ניכוש וחרישה וכו'. (46) הריווח (הפירות) שתוציא השדה. (47) והרי, שער חכירת שדה משובחת, גבוה מאשר שדה זיבורית. (48) נראה שצריך להיות "החנות". (49) כדי למשוך את עין הקונה. (50) שם, מפני שאם ישפץ את החנות או יתקן את צרכי הספינה - יהיה שכרה יותר. (51) לשם הובלתה בספינה ממקום למקום. (52) שם, מאחר שאינו משקיע המעות בגוף החנות או הספינה - הרי תוספת השכר בשביל המתנת המעות.

19 י. אֲסוּר לְהַרְבּוֹת בַּשָּׂכָר הָאָדָם⁵³. בְּיֵצֵד? לֹא יֹאמֵר
20 לוֹ: עֲשֵׂה עַמִּי הַיּוֹם מְלֹאכָה זֹזוּ שְׁהִיא שְׁוֵה כֶּסֶף,
21 וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה עִמָּךְ בַּשְּׁבוּעַ אַחֵר מְלֹאכָה שְׁהִיא שְׁוֵה
22 שְׁתִּים⁵⁴.

(53) וכדוגמא שמבאר רבינו והולך. אמנם בדרך שנתבאר

23 לְמִכְרָהּ כְּמֹה שֶׁתִּרְצֶה הַחֲזִירָה לִי - הֲרִי זֶה מִתָּר, אִף
24 עַל פִּי שְׂאֵם אֲבֵרָה אוֹ נִגְנְבָה אוֹ הַחֲמִיצָה תִּהְיֶה
25 בְּרָשׁוֹת הַלֹּקֶחַ.²¹

14) שם סה. "טרשא דרב חמא" (מגיד-משנה, בלשון "אולי", ועיין 'ספר התרומות' שער מו חלק ד, לג).
15) ממתין לו בפרעון המעות עד הקיץ, כששער היין עולה, שהיין מתייקר בקיץ. 16) כלומר, והתנו ביניהם.
17) כגון אם תאבד או תשבר. 18) נמצא שדמי היין אינם בהלוואה אצלו כל זמן שלא מכרה, ואם רצה הלוקח ממתין עד הקיץ ומוכרה בשנים או ביותר, ואם הוא מוכרה בשער הזול - הרי הוא עצמו אשם בהפסדו. 19) קטע זה "ואם לא מצא למכרה ולהרויח בה, היה לו להחזירה לבעלים" נשתרבה כאן בטעות, ומקומו לקמן בסוף ההלכה (ראה הערה כ). 20) והיא שוה עתה דינר. 21) כאן צריך לגרוס הקטע שלמעלה "שאם לא מצא למכרה ולהרויח בה, היה לו להחזירה לבעלים" והוא נתינת טעם למה מותר אפילו כשהאחריות על הלוקח, ומסביר רבינו לפי שהיה לו להחזירו לבעלים, ואם כן דינו ככל סרסור שנתבאר בפ"ז מהל' שותפין. ובבבא הראשונה המדובר, כשאינו יכול להחזירה ולכן התירו רק שהאחריות על המוכר (ש"ך י"ד סי' קעג ס"ק כט, ועיין בלחם-משנה כאן, ובב"ח ו'פרישה' שם, וראה השלמות).

26 ד. הִיוּ לוֹ פְּרוֹת, שְׂאֵם יִרְצֶה²² לְמִכְרָן בְּשׁוּק וְלִקְחָה
27 דְּמִיָּהן מִיָּד, מוֹכְרָן בְּעֶשְׂרָה²³; וְאִם תִּבְעֶה²⁴ אוֹתָן
28 הַלֹּקֶחַ לְקִנְיָתָן וְיָתֵן הַמְּעוֹת מִיָּד, יִקְנֶה אוֹתָן בְּשָׁנִים
29 עֶשְׂרִים²⁵ - הֲרִי זֶה מִתָּר לְמִכְרָן בְּשָׁנִים עֶשְׂרִים עַד שְׁנַיִם
30 עֶשְׂרִים הַדְּשִׁים²⁶; שְׂאֵפְלוֹ הֵבִיא זֶה²⁷ מְעוֹתָיו עִתָּה,
31 בְּשָׁנִים עֶשְׂרִים הֵיָה קוֹנֶה אוֹתָן²⁸. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.

22) יציע המוכר. 23) כשהצעת המכר בשוק תבוא מצד המוכר, צריך יהיה להוזיל אותו כדי שיקפצו עליהם קונים.
24) יבקש. 25) כשער הפירות, כאשר ההצעה באה מצד הלוקח. 26) ואין בזה משום ריבית (ע"פ הירושלמי ב"מ, פ"ה הל' ו גבי כיתנא דר"ח - מגיד-משנה). 27) הלוקח המבקש לקנות. 28) הרי ששווי הפירות כך הוא - וזה שהוא מוכרן בעשר, אין זה אלא מפני שמוזיל המקח ומוכר בפחות, מסיבת דוחקו למעות (ב"י י"ד, סי' קעג).

32 ה. אֲסוּר לְקִנּוֹת²⁹ פְּרִי הַפְּרִדָּס קִדְּם שְׂיִגְמֹר
33 וְיִתְפַּשֵּׁל³⁰; מִפְּנֵי שֶׁזֶה שְׂמוּכָר בְּזוֹל עִתָּה, בְּעֶשְׂרִים,
34 הוּא פְּרִי שֶׁשֶׁזֶה עֹשְׂרִים כְּשִׂיגְמֹר, נִמְצָאת הַתּוֹסֶפֶת
35 בְּשִׁבְלֵי הַתְּקֵפָה³¹. אֲבָל אִם קָנָה עֶגְלָ בְּזוֹל³², וְיִהְיֶה
36 אֲצֵל הַבְּעָלִים עַד שְׂיִגְדִיל - הֲרִי זֶה מִתָּר; שֶׁהֲרִי אִם
37 יָתֵן אוֹ פָּחַשׁ - בְּרָשׁוֹת הַלֹּקֶחַ הוּא, וְהִפְחֵשׁ וְהִמְיִתָּה
38 דְּבָר מְצוּי תְּמִיד³³.

29) ולשלם תיכף. כרב בב"מ עג. 30) היינו, כשהוא עודנו בוסר - ולכשיבשל יתנו לו. ובינתיים מטפל המוכר בעיבוד הפרדס (מגיד-משנה לקמן פ"ט הל' י). 31) ואע"פ שאם תארע תקלה, כגון ברד או קרה, יהיה הלוקח נושא בהפסד - לפי שאין גורמי הפסד זה מצויים. "אמנם יש תקנה לזה

1 קִרְקַע אוֹ מִטְלָטְלִין, וְאָמַר לוֹ: אִם מֵעַכְשָׁו תִּתֵּן לִי
2 הַדְּמַיִם, הֲרִי הֵן שְׁלֶךְ בְּמֵאָה; וְאִם עַד זְמַן פְּלוּנִי,
3 הֲרִי הֵם שְׁלֶךְ בְּעֶשְׂרִים וּמֵאָה - הֲרִי זֶה אֲבָק רִבִּית⁴,
4 שֶׁזֶה דוֹמָה כְּמִי שֶׁנּוֹטֵל עֶשְׂרִים בְּשִׁבְלֵי שְׁנָתָן לוֹ
5 מֵאָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ עַד זְמַן פְּלוּנִי⁵. וּכְשִׂיחֲבַעֲנֹנִי
6 בְּדִין - אֵינוֹ חַיֵּב לָתֵן אֶלָּא מֵה שֶׁהָיָה שְׁנֵה בְּשַׁעַת
7 הַמְּכָר⁷, אוֹ יַחֲזִיר⁸ מִמְּכָרוֹ מִיָּדוֹ, אִם הָיָה קָנִים. וְכֵן
8 אִם מָכַר לוֹ מִטְלָטְלִין עַד זְמַן פְּלוּנִי בְּמֵאָה, וְהָיוּ
9 שְׁוִין בְּשׁוּק לְמִי שֶׁקּוֹנֶה בְּמְעוֹתָיו מִיָּד תְּשַׁעִים¹⁰ -
10 הֲרִי זֶה אֲסוּר¹¹; וְאֵינוֹ נֹתֵן לוֹ אֶלָּא תְּשַׁעִים, אוֹ
11 מִחֲזִיר מִיָּדוֹ סְחוֹרְתוֹ, אִם הֵיָה קְיָמָה.

2) ב"מ סה. 3) וכך הוא השער בשוק. 4) שהלוקח מתחייב בנתינת המעות מיד כשעבר המקח לרשותו, נמצא, שמרבה על המכר בשביל המתנת מעותיו, מה-שאינ-כן בשכירות - שאינה משתלמת אלא לבסוף, מותר להרבות על השכר כמבואר בפרק הקודם הל' ח. 5) כלומר, שהמתין לו בפרעון המקח עד זמן פלוני. 6) המוכר, ויתבע מאה ועשרים. 7) שאבק ריבית אינו יוצא בדיינים, כמו שנתבאר למעלה בפרק ו הל' א. 8) כלומר, או אם רצה המוכר לחזור בו - חוזר ונוטל חזרה את הדבר שמכר, אבל הלוקח אינו חוזר, שכן הלוקח גמר לקנותו, אפילו על דעת מאה ועשרים (לחם-משנה, ועיין משנה-למלך). 9) שישלם לו לאחר זמן מסוים. 10) אפילו אם מכרו בסתם, ולא פירש אם עד זמן פלוני מאה, ואם מעכשיו תשעים. 11) לפי שנראה כריבית. רב נחמן שם מתיר בסתם, ורבינו לא פסק כמותו, מפני שבגמרא שם אמרו: הלכתא כרב חמא, והלכתא כרבי אלעזר, ולא אמרו הלכתא כרב נחמן. כתב רבינו "מכר לו מטלטלין", לפי שבקרקע שאין לו אונאה (כמבואר בפ"ג מהל' מכירה הל' ח) - כל שהוא דרך מקח וממכר, וגם לא אמר אם מעכשיו כך וכך ואם לזמן פלוני כך וכך - אינו נראה כריבית - ומותר (מגיד-משנה).

12 ב. הַלֹּקֶחַ¹² מִחֲבָרוֹ חִפֵּץ בְּשִׁוּהוֹ¹³ עַל מְנַת שְׂיִתֵּן לוֹ
13 מִפְּאֵן וְעַד שְׁנַיִם עֶשְׂרִים הַדְּשִׁים - הֲרִי זֶה רִשְׁאֵי לוֹמַר
14 לוֹ: תֵּן [לִי] מִיָּד בְּפָחוֹת, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מְשׁוּם רִבִּית.

12) תוספתא ב"מ פ"ו ה"ד. 13) אבל ביותר משווי אסור, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. וביבית יוסף י"ד קעג מבאר שהתירו רק כשהלוקח קנה את החפץ תחילה ואח"כ אמר המוכר שיקח פחות אם ישלם לו מיד. ראה 'חסדי דוד' על התוספתא.

15 ג. חֲבִית שֶׁל יַיִן¹⁴ שֶׁהִיא שְׁנֵה עִתָּה דִּינָר, וּמִכְרָהּ לוֹ
16 בְּשָׁנִים עַד הַקִּיץ¹⁵, עַל מְנַת¹⁶ שְׂאֵם תִּאָרַע בָּהּ
17 תִּקְלָה¹⁷ הֲרִי הִיא בְּרָשׁוֹת הַמוֹכֵר עַד שְׂיִמְכְרֶנָּה
18 הַלֹּקֶחַ¹⁸ - הֲרִי זֶה מִתָּר; שְׂאֵם אֲבֵרָה אוֹ נִשְׁבְּרָה -
19 אֵינוֹ מְשַׁלֵּם כְּלוּם, וְאִם לֹא מְצָא לְמִכְרָהּ וְלִהְרוֹיחַ
20 בָּהּ - הֵיָה לוֹ לְהַחֲזִירָה לְבַעָלִים¹⁹. וְכֵן אִם מִכְרָהּ לוֹ
21 בְּשָׁנִים²⁰, וְאָמַר לוֹ: הֵיָתֵר עַל שְׁנַיִם יְהִיָה שְׁכָרְךָ
22 בְּשִׁבְלֵי שְׂאֵתָה מִטְּפֵל לְמִכְרָהּ, וְאִם לֹא תִמְצָא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 מִתֵּר; שְׁהָרִי בְּרֻצוֹנוֹ הוֹסִיף לוֹ, וְאֵלּוֹ רָצָה - לֹא
22 הוֹסִיף, שְׁהָרִי לֹא הָיָה שָׁם תְּנֵאנִי.⁵¹

(49 שם עג: 50) מרצונו - לשם מתנה. (51) על התוספת (ועיין לעיל פ"ד הל' י; פ"ה הל' יא, ובלחם-משנה ובביאורנו שם)

23 י. מִתֵּר⁵² לְאֹדָם לְתֵן דְּמֵי חֲבִית שֶׁל יִינִן⁵³ לְחִבְרוֹ
וְלוֹמַר לוֹ: אִם הִחְמִיצָה מִפָּאָן עַד יוֹם פְּלוּנֵי -
24 בְּרִשׁוּתָּךְ, אֲכָל אִם הוֹזִילָה אוֹ הוֹקִינָה - הָרִי הִיא
25 שְׁלִי; שְׁפִינִן שֶׁקֶבֶל עָלָיו הַזּוֹל, הָרִי זֶה קָרוֹב לְשֹׁכֵר
26 וְלֹהֲפֹסֵד⁵⁴. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. וְכֵן מִתֵּר לְאֹדָם⁵⁵
27 לְקִנּוֹת מִחִבְרוֹ פְּתוּשְׁרֵי מָאָה פְּדִין שֶׁל יִינִן⁵⁶ בְּדִינָר,
28 וְאִינוּ נוֹטְלִין עַד טֹבַת, וְכִשְׁנוֹטְלִין בּוֹדֵק, וּמְחִזִּיר
29 הַחֲמִץ וְלוֹקֵחַ הַיֵּין הַטּוֹב; שְׁלֹא קָנָה מִמֶּנּוּ אֶלֶּא יִינִן
30 טוֹב, וְאֵלּוֹ שְׁהִחְמִיצוּ - מִתְּחִלָּה הָיוּ רְאוּיִין
31 לְהִחְמִיץ⁵⁷, אֲכָל לֹא נוֹדַע הַדְּבָר עַד אַחֵר הַיָּמִין⁵⁸.

(52 שם סד. 53) וציין את החבית שקנה (מגיד-משנה). (54) אולם אם לא קיבל עליו סיכון הזול - הרי זה קרוב לשכר (אם הוקירה) ורחוק להפסד - שהרי אם החמיצה או הזולה יפסיד המוכר - ואסור, כי המוכר הסכים לתנאי שכזה מפני הקדמת המעות (עיין רמב"ן שם). (55) שם עג: (56) ואינו בורר את הכדים שהוא קונה, וגם אינו מתנה עם המוכר "אם החמיצה - ברשותך" ('בית יוסף סי' קעג; וראה במפרשי השו"ע שם). (57) היה בהם כבר קלקול בלתי ניכר. (58) אבל לאחר טבת - לא היו ראויים להחמיץ, וברשות הלוקח החמיצו, ואם יבדוק אותם כשנוטלים ויחזיר החומץ, נמצא שבשביל הקדמת המעות הסכים המוכר להחליף לו את החומץ ביין טוב (עיין 'בית יוסף' ובמפרשי השו"ע שם).

33 יא. מְקוֹם שְׁנֵהֲגִיגוֹ⁵⁹ לְשֹׁכֵר הַסְּפִינָה וְלֹטֵל שֹׁכְרָה,
34 וְאִם נִשְׁכְּרָה, שְׁמִין לוֹ מֵה שִׁפְחַתָּה⁶⁰ וּמִשְׁלֵם⁶¹ יָתֵר
35 עַל שֹׁכְרָה - הָרִי זֶה מִתֵּר. וְכֵן מִתֵּר⁶² לְהַשְׁפִּיר סִיר
36 שֶׁל גִּחְשֵׁת וְכִיּוּצָא בּוֹ, וְנוֹטֵל הַשֹּׁכֵר וְדָמֵי מֵה שִׁפְחַת
37 מִמֶּשְׁקָלוֹ⁶³. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(59 שם סט: 60) בהקבלה למה שהיתה שווה בשעת שכירה (השווה להלן הל' יג, ובמגיד-משנה). (61) את הפחת. (62) ואין אנו אומרים: מכיון שקיבל עליו את הפחת, הרי דמי הספינה הם אצלו בהלוואה, ואם-כן השכר שהוא משלם הוא תוספת, וכשהשוכר מחזיר לו הספינה ודמי הפחת מוסיף את השכר - הרי זה כריבית. וטעמו של דבר אמרו בגמרא (שם), לפי "שלא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה (=שבירה)", כלומר לא עשאה דמים - לשלם את הפחת אלא של שבירה, אבל לא קיבל על עצמו אחריות הפחת הבא מחמת שימוש כשהוא מחזירה בחיים (=בעין) ומחזירה כמות שהיא, והואיל וכך - שאין כל הפחת באחריות השוכר - אין זה כמלוה אלא כשכירות, ודבר זה - לקבל עליו אחריות אונסין - מותר בשכירות, כמבואר בפ"ב מהל' שכירות, הל' ט: "מתנה בעל הפקדון

- שיקנה אילנות הפרדס לפירותיהן של אותה שנה, ויחזיק בהם מיד לקנותן" (כסף-משנה). וזה שדקדק רבינו בתחילת ההלכה ואמר: "פרי הפרדס" (השווה לקמן הל' ו). (32) שם, "מודה רב בתוורי", פירוש, בקונה עגל מן הבוקר (תוורי=בוקרים). "דנפיש פסידא" (מקרי ההפסד רבים הם - כנוסחת הר"ח, עיי"ש ב'תוספות'). (33) נמצא שאין התוספת שבביל ההקפה, אלא בעד אחריות ההפסד שהלוקח נושא בו.

1 ו. הַנּוֹתֵן מְעוֹת לְבַעַל הַכָּרִם עַל הַשְּׂרִיגִים וְעַל
2 הַזְּמֻרוֹת³⁴ לְכַשְׁיפְרָתוֹ, שְׁהֵם בְּיָקָר, וְהוּא קוֹנֵה אוֹתָן
3 בְּזוֹל עַד שְׁיִיבְשׁוּ וְיִכְרְתוּ - הָרִי זֶה צָרִיף לְהַפֵּךְ בְּהִין³⁵
4 בְּשֵׁהם מְחַבְרִים, שְׁנִמְצָא כְּקוֹנָה³⁶ אֵילָן לְזִמְרוֹתָיו.
5 וְאִם לֹא הַפֵּךְ - נִמְצָאוּ הַמְּעוֹת הַלְּזָאָה³⁷, וְהֵן לוֹקְחִין
6 בְּזוֹל מִפְּנֵי הַהֶקְפָּה, וְאָסוּר.

(34) לפני עונת הזימור, כשעודם קטנים (שם): "אמר להו שמואל להנהו דשבשי שיבשא וכו'" וכפירוש הר"ח הובא ב'ערוך' ערך שיבשא, וב'תוספות' שם). (35) בקרקע שתחת הגפנים - בעידוד וניכוש (עיין 'ספר התרומות' שער מ, חלק ד, ועיין ב'בית יוסף' סי' קעג). (36) עכשיו, בשעת מתן מעות. (37) עד עונת הזמירה.

7 ז. שוֹמְרֵי הַשְּׂדוֹת³⁸ שְׁנוֹתְנִין לָהֶם חֲטִים בְּשֹׁכְרָן³⁹
8 בְּזוֹלוֹ מִן הַגֶּרֶן - בְּשִׁיבּוֹאוֹ לַגֶּרֶן, צָרִיכִין לְהַתְּעַסֵּק
9 עִמָּהֶן בְּמִלְאָכָה בְּגֵרָן⁴¹, כְּדֵי שְׁיִהְיוּ הַחֲטִים הָאֵלּוֹ
10 שְׁנוֹטְלוֹ בְּסוּף זְמַן הַשְּׂכִירוֹת⁴². וְאִם לֹא עָשׂוּ כֵן -
11 נִמְצָאוּ הַשְּׂכִירוֹת⁴³ אֲצֵל הַבְּעָלִים כְּמִלּוֹה, וְזֶה
12 שְׁלֵקָחוּ בְּזוֹל מִפְּנֵי שְׁאֲחֵרוֹ שֹׁכְרָן עַד הַגֶּרֶן.

(38) שם. (39) בעד שמירת הקמה עד הקציר. (40) מאשר השער בשוק. (41) בדישת התבואה, ובירורה. (42) כי כאשר הם מסייעים במלאכה בגורן, הרי זה כאילו מלאכתם נמשכת עד הגורן, נמצא שעתה הגיע זמן תשלום השכירות, כי השכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, ולפיכך אין בזה כשנותן להם בזול אלא כמי שמוזיל ומוכר בפחות מאשר השער בשוק. (43) שזמן פרעונה תיכף אחר הקציר.

13 ח. אֲרִיסִין⁴⁴ שְׁהָיוּ בְּעַלֵי הַשְּׂדוֹת מְסֻלְקִין⁴⁵ אוֹתָן מִן
14 הַשְּׂדָה בְּנִיטָן, וְנוֹתְנִין לָהֶם הָאֲרִיסִין בְּכָל זֶרַע הַמֶּרֶץ⁴⁶
15 אַרְבַּע סְאִין⁴⁷, וְהֵנִיחַ זֶה אֲרִיסִין בְּתוֹךְ שְׂדָהוּ עַד אֵיךְ,
16 וְנֹטֵל מֵהֶן שֵׁשׁ סְאִין - הָרִי זֶה מִתֵּר, וְאִין שָׁם
17 רְבִית⁴⁸.

(44) שם. (45) מאלצים את האריסים לקצור התבואה בניסן ולהסתלק. (46) שטח של בית כור. (47) שכר החכירות. (48) כי אין התוספת, שבביל המתנת הארבע סאין, אלא מפני שמשאיר את התבואה בשדהו עד אייר, ובמשך זמן זה מתבשלת התבואה כל צרכה והיבול גדל ומרוויח האריס.

18 ט. הַלוֹקֵחַ חֲטִים⁴⁹ אַרְבַּע סְאִין בְּסֻלַע, וְכֵן הַשְּׂעַר,
19 וְנָתַן לוֹ אֶת הַמְּעוֹת, וְכִשְׁפָּא לְגִבּוֹת אֶת הַחֲטִים
20 לְאַחַר זְמַן הוֹסִיף לוֹ בְּמִדָּה⁵⁰ וְנָתַן לוֹ יָתֵר - הָרִי זֶה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 **הַפְּיִצִים בְּשָׁנֵי אַפְרוּחִים⁷⁶, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין מְשׁוּם**
17 **רְבִית.**

75) שם סח: (76) בשכר התרנגולת, אם כי אין הפחת מצוי בתרנגולת כאשר בבהמה שנכששת מחמת מלאכה (כך פירש הראב"ד, הובא ב'שיטה מקובצת' שם. וכך מורה לשון רבינו, וכן משמע מזה סידורו רבינו בתוך קבוצת ההלכות של שכר ופחת. ועיין רש"י שם שמפרש אחרת - 'חסדי דוד' על התוספתא, פרק ד. והשווה למעלה פ"ה הל' טז.

18 **טו. מִי שֶׁהָיָה נוֹשֶׂה בַּחֲבֵרוֹ אַרְבָּעָה דִּינָרִים שָׁל**
19 **רְבִית⁷⁷, וְנָתַן לוֹ בִּהְיוֹן⁷⁸ חֲפִיץ⁷⁹ שְׁשׂוּהָ חֲמִשָּׁה⁸⁰,**
20 **כְּשִׁמוּצִיאֵין מִמֶּנּוּ⁸¹ - מוֹצִיאֵין מִמֶּנּוּ חֲמִשָּׁה⁸²,**
21 **הוֹאִיל וּבְתוֹרַת רְבִית בָּא לִידוֹ. וְכֵן אִם נָתַן לוֹ בִּהְיוֹן**
22 **כְּסוּת אוֹ פְּלִיטָה⁸³ - מוֹצִיאֵין מִמֶּנּוּ אֶת הַפְּלִי עֲצֻמוֹ⁸⁴**
23 **וְאוֹתוֹ הַכְּסוּת עֲצֻמוֹ. הַשְּׂכִיר לוֹ בִּהְיוֹן⁸⁵ מְקוּם שְׁשׂוּהָ**
24 **שָׂכָרוֹ שְׁלֹשָׁה דִּינָרִין, כְּשִׁמוּצִיאֵין מִמֶּנּוּ - מוֹצִיאֵין**
25 **מִמֶּנּוּ אַרְבָּעָה; שְׁהָרִי בְּאַרְבָּעָה שָׂכָר מִמֶּנּוּ מְקוּם זֶה,**
26 **שְׂקָבֵל עָלָיו⁸⁶.**

77) קצוצה. (78) תמורתם. (79) שאינו מסוים, כלומר, שאין שם הבעלים עליהם כגון פירות וכיוצא בהם, שאינו ניכר שהוא של ריבית (ראה בסמוך). (80) כגון שהשער בשוק ארבע סאים בארבעה דינרים, ונתן לו חמש סאים. (81) כמו שנתבאר (למעלה פ"ה הל' א), שריבית קצוצה יוצאה בדיינים. (82) שם סה. בשם רבא. כשווי של החפץ בשוק, אבל החפץ עצמו - אפילו הוא עדיין בעין - אין מוציאים אותו, שכל שאינו מסוים, המקח קיים אע"פ שבא לידו מחמת איסור. למעלה בפ"ג ה"א גבי משכון של אלמנה, פסק רבינו שאם משכן מוציאים ממנו. וכתבנו בשם הריב"ש הטעם, לפי שפסק כרוב (תמורה ד): שכל דבר שאסרה התורה לעשות ועבר ועשה - אין עשייתו מועילה, ולמה כאן הקנין קיים? מפני שבנידון כאן אין כל איסור בהקנאת החפץ, אלא בזה שאינו משלם ללווה בעדו ומעכב בידו תמורתו בשביל הריבית. (83) וכן כל דבר המסויים, שניכר בו שהוא של ריבית (מגיד-משנה בשם הרמב"ן והרשב"א). (84) ובטעם הדבר, אמרו בגמרא (שם) "כי היכי דלא לימרו גלימא דמכסי וקאי - גלימתא דרבייתא היא" (= שלא יאמרו הבריות: הלבוש שהוא מתלבש בו תדיר - לבוש של ריבית הוא). (85) שם, תמורת ארבעת הדינרים. (86) המלוה קיבל עליו לשלם ארבעה (בכתי"י תימן: והרי קיבל עליו).

פֶּרֶק הַשְּׁעִינִי

1) מבאר דין פוסק על הפירות או על הכלים, וכולל שם דין חמרים המעלים ממקום היוקר למקום הזול, ודין מוליך פירות ממקום למקום, ודין קונה פירות בזול כשהם קטנים, ומתנה שיישארו בשדה עד שיגדלו.

27 **א. אֵין פּוֹסְקִין² עַל הַפְּרוֹת³ עַד שֶׁיֵּצֵא הַשְּׂעִיר⁴. יֵצֵא**
28 **הַשְּׂעִיר - פּוֹסְקִין; אִף עַל פִּי שְׂאֵין לְזֶה⁵ - יֵשׁ לְזֶה⁶.**
29 **פִּיֵצֵד? הֵיךְ הַשְּׂעִיר לְחַטִּים קָבוּעַ לְשׁוֹק אַרְבַּע סָאִין**
30 **בְּסֻלַּע - הֲרִי זֶה פּוֹסֵק עִמּוֹ עַל מֵאָה סָאִין, וְנוֹתֵן לוֹ**

על נושא שכר ושוכר להיות חייבים בכל כשואל" (עיין חידושי הרשב"א, שם. והשווה לקמן הל' יג). (63) אם כי הרי הוא מחזירו בעין (ראה הערה הקודמת) - נוטל שכרו, ובטעם הדבר אמרו בגמרא (שם) "דהא מקבלי עלייהו (הבעלים) חוסכא דנחשא (פחת דמי הנחושת) דכל כמה דמיקלי בצרי דמיה" (שהנחושת דמיה נפחתים מחמת השימוש באש ששורפת את הנחושת. רשב"א שם).

1 **יב. אֵין מְקַבְּלִין צֵאן בְּרוּל⁶⁴ מִיִּשְׂרָאֵל⁶⁵, מִפְּנֵי שֶׁהוּא**
2 **אֶבֶק רְבִית⁶⁶. וְכִיֵּצֵד הֵן צֵאן בְּרוּל? הֲרִי שֶׁהָיָה לוֹ**
3 **מֵאָה צֵאן, וְקָבֵלֵם מִמֶּנּוּ לְהַטְפִּיל בֵּהֶן, וְיִהְיוּ הַגְּזוּת**
4 **וְהַגְּלוּת וְהַחֲלָב לְאַמְצֵעַ, לְשִׁלִּישׁ אוֹ לְרִבִּיעַ, עַד**
5 **שָׁנָה אוֹ עַד שְׁנַתִּים, כְּמוֹ שֶׁהִתְנֵוּ בִּינֵיהֶם; וְאִם מֵתוֹ**
6 **הַצֵּאן, הֲרִי הַמְּקַבֵּל מְשַׁלֵּם דְּמֵיהֶם⁶⁷ - הֲרִי זֶה אִסוּר,**
7 **שֶׁהָרִי בְּעַל הַצֵּאן קָרוֹב לְשָׂכָר וְרוּחוֹק לְהַפְסֵד⁶⁸.**
8 **לְפִיכָף, אִם קָבֵל עָלָיו בְּעַל הַצֵּאן, שְׂאִם הוֹקֵרוֹ אוֹ**
9 **הוֹזְלוֹ אוֹ אִם נְטָרְפוֹ⁶⁹ הֲרִי הֵן בְּרִשׁוֹתוֹ - הֲרִי זֶה**
10 **מְטָרֵן⁷⁰. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.**

64) שם ע: עיסקא, שהמקבל מקבל עליו האחריות אם מתו. ובסמוך מבאר רבינו צאן ברזל מהו. (65) אבל מן הגוי או לגוי מותר, שאבק ריבית מותר עם הגוי אפילו מדבריהם, כמבואר למעלה פ"ה הל' ב. (66) כל עיסקא שהיא קרובה לשכר ורחוקה להפסד לבעל הממון - דינה כאבק ריבית. (67) על שם כך נקראו "צאן ברזל", שהקון קיים ובטוח לבעליו ואינו פוחת כברזל. ולפי שברוך כלל היו המקבלים נוהגים לקבל בהמה דקה, נקראת כל עיסקא - בכל סחורה שהיא - בתנאים אלו, בשם "צאן ברזל" (ע"פ רש"י שם). (68) וכל קרוב לשכר ורחוק להפסד - אבק ריבית הוא ואסור (כמבואר שם, הל' ח). (69) כלומר, שמקבל עליו הנותן כל האחריות, בין של הוולה ובין של אונסין. (70) משמע, שאם קיבל אחריות הוולה בלבד - אסור (ב"י; הגר"א סי' קעז, ס"ק ג. ובכתי"י תימן הנוסחא: שאם הוקרו או הוזלו, הרי הן ברשותו. או אם נטרפו הרי הן ברשותו. ולנוסחא זו משמע דעת רבינו שגם אם מקבל עליו אחריות הוול בלבד - מותר, כדעת הריב"ן הובא ב'טור', שם).

11 **יג. הַשֵּׁם⁷¹ פְּרָה מְחַבְּרוֹ, וְאָמַר לוֹ: אִם מֵתָה, הֲרִי**
12 **הִיא עֵתָה עָלַי בְּשָׁלְשִׁים⁷² דִּינָרִים, וְאֵנִי אֶעְלֶה לְךָ⁷³**
13 **סֻלַּע בְּכָל הַדָּשׁ - מֵתָר; לְפִי שֶׁלֹּא עֲשָׂאָה מְחִימִים**
14 **דְּמַיִם, אֲלֵא לְאַחַר מֵיתָה⁷⁴.**

71) ברייתא שם. (72) ואפילו לא יהיה שוויה כך בשעת מיתה. (73) בשכר מלאכתה, כל זמן שהיא חיה. (74) אם תמות, אבל כל עוד שהיא בחיים - מחזירה כמות שהיא, אע"פ שהכחישה מחמת מלאכה. והואיל שאין כל האחריות על המקבל - אין זה קרוב לשכר ורחוק להפסד, ומותר להעלות לו שכר (מגיד-משנה, והשווה למעלה הל' יא, הערה סא). [תמוה הדבר, שרבינו הקדים דין ספינה (ה"א) לדין שם פרה, והרי בגמרא שם מבסס רב ששת דין ספינה על הברייתא "השם פרה"].

15 **יד. מְשַׁכְּרַת⁷⁵ אִשָּׁה לְחֻבְרָתָהּ תִּרְנַגְלַת לִישָׁב עַל**

הזיתים עד שיתרככו ויהיו ראויים להוציא שמנם" (רבינו בפיה"מ מעשרות פ"ד משנה ג). - והוא מלשון הכתוב (איוב כא, כד): עטיניו מלאו חלב (הערוך, בערכו). (17 גושי חמר גולמים (רש"י שם מפרש שהוא מלשון בצה (בית חרוקה), כלשון הכתוב (שם ח, יא) 'היגאה גומא בלא בצה" - על שם שהעפר מגובל במים. וה'ערוך' (ערוך ביצה) אומר: . . . עושה החמר עגול כצורת ביצה, משמע שהבית צרויה, ונקראו כך על שם תבניתן (ועיין 'שיטה מקובצת' שם בשם הראב"ד). (18 שם עד. שאינו פוסק עד שיעשה היוצר ביצים שלהם. (19 של כל החרש, הנעשים ממנו. (20 שאינו מצוי. (21 ביצים (עיין 'תוספות' וב'שיטה מקובצת' שם). (22 שם במשנה עב:

ב. כל דבר שהוא מחסר מלאכה אחת או שתיים - 20 פוסק עמו עליו. הנה מחסר שלש מלאכות - אינו 21 פוסק²³ אלא אם כן יצא השער; שפיון שהוא מחסר 22 שלש מלאכות - הרי זה כמי שאין לו מאותו המין כלום²⁴, וכמו לא בא לעולם עדין. פיצד²⁵ גדיש 24 שהיה מחסר הנחה בשמש²⁶ שייבש²⁷ ודישה וזריה - אינו פוסק עליו אלא אם כן יצא השער; הנה 26 נבש, ואינו מחסר אלא דישה וזריה - פוסק עליו. 27 ביצים של יוצר שהיו מחסרין לפיפה²⁸ ויבוש והולכה לפכשן ושרפה²⁹ והוצאה - אינו פוסק 29 עליהן; היו יבשין, ואינן מחסרין אלא הולכה לפכשן ושרפה - פוסק עליהן. והוא³⁰ שיהיה דרך 31 הלוקח להוציא אותו מן הפכשן; אבל אם היה המוכר הוא שמוציא - הרי אלו מחסרין שלש, 32 ואינו פוסק³¹ עליהן עד שייצא השער. וכן כל פיוצא 34 בזה. 35

(23 כרב, האומר (שם עד.): "מחוסר שתיים פוסק - שלש אינו פוסק". (24 שאין פוסקים עד שיצא השער. (25 דוגמאות אלו מובאות בשקלא-דוטריא בגמרא שם. (26 שטוח העומרין בחמה. (27 שיתיבש. (28 "לשון מלפפין את התינוק" (שבת קט"ט): - "שמגלגלן לפי מדתן, אם גדולות אם קטנות, ועושה להן בית קיבול" (רש"י ב"מ שם. וראה רבינו בפירוש המשנה טהרות פ"ד משנה ו). (29 צירוף בכבשן. (30 ובלבד. (31 שם.

ג. ההולך³² לחלב את עזיו ולגזו את רחליו 36 ולדודת³³ את פורתו, ומצאו חברו ואמר לו: מה 37 שעני חולבות מכור לך³⁴, מה שרחלי גוזזות מכור 38 לך, מה שפורתי רודה מכור לך - הרי זה מתר³⁵. 39 אבל אמר לו: מה שעני חולבות כן וכך³⁶ מכור לך 40 בכך וכך, מה שרחלי גוזזות כן וכך מכור לך בכך 41 וכך, מה שפורתי רודה כן וכך מכור לך בכך וכך 42 - אסור³⁷, אלא אם כן פסק עמו פשער שבשוק. וכן 43 כל פיוצא בזה. 44

(32 שם סד. (33 "על שם שעשויות חלות חלות ודבוקות מדופן אל דופן - נקרא רדייה, לשון הבדלה של כל דבר

1 חמש ועשרים סלעים; ואם יתן לו מאה סאה של 2 חטים אחר זמן, בעת שיהיו החטים סאה בפסלע - 3 אין בזה רבית כלל, אף על פי שלא היה למוכר 4 חטים כלל בעת שפסק⁷. במה דברים אמורים?⁸ 5 בשלא היה לו פלום⁹ מאותו המין בעת שפסק 6 עליו¹⁰; אבל אם היה למוכר מאותו המין כלום¹¹, 7 אף על פי שעדיין לא נגמרה מלאכתו¹² - הרי זה 8 מתר לפסק עליו אף על פי שעדיין לא יצא השער¹³. 9 פיצד? הנה הוא תחלה לקוצרים - הרי זה פוסק על 10 החטים אף על פי שעדיין הן גדיש¹⁴. ופוסק על היין 11 משיבצר הענבים ויתנם בעביט¹⁵; ועל השמן - 12 משנתן זיתים במעט¹⁶; ועל הסיד - משישקענה 13 בפכשן. וכן פוסק על פלי חרש משיעשה היוצר 14 ביצים¹⁷ שלהן. במה דברים אמורים?¹⁸ בששהיה 15 עפרן¹⁹ לבן²⁰; אבל עפר שחר - פוסק על הפלים 16 הנעשין ממנו אף על פי שלא נעשו, מפני שהוא 17 מצוי לכל, ואף על פי שאין לזה²¹ - יש לזה. וכן 18 פוסק עמו על הזבל²² כל ימות השנה אף על פי 19 שאין לו זבל, מפני שהוא מצוי תמיד.

(2 משנה בבא-מציעא עב: (3 ליתנם לו לאחר זמן בכך וכך, ואפילו אם יתייקרו בינתיים - ומקדים לו המעות. (4 ראה לקמן הל' ד. (5 ללווה אין פירות כאלה. (6 לאחר, ויכולים הם - הן המוכר והן הלוקח - לקנותם במעות הללו בשוק, והרי זה כמו שיש לו, וחל המקח מעכשיו, וכשתייקרו - ברשות לוקח נתייקרו (עיין בגמרא שם סג: עב: וברש"י שם סב: וראה מה שכתב בזה הריטב"א בשם הראב"ד. (7 והרי הוא יכול לחזור בו - מכיון שאם חוזר בו, הרי הוא ב"מי שפרע" (רבינו בפכ"ב מהל' מכירה, הל' ג) מניחים אנו שאין רצונו לקבל על עצמו קללת ביה"ד הזו, ומשום כך רואים אנו כאילו הפירות ברשות הלווה ('תוספות' שם סב: ד"ה אע"פ. נוסח קללת "מי שפרע" מבווארת בהלכות מכירה פ"ז ה"ב). (8 שם סב: שאין פוסקים עד שיצא השער. (9 לאו דוקא. אלא התכוון לומר, שלא היתה בידו כמות פירות כנגד סך המעות שמקדים לו. (10 ולא באו לרשות לוקח לפי שאין לו למקח על מה לחול, מאחר שאין לו עתה למוכר מאותו המין, ועדיין לא יצא השער, ואם יתייקרו והוא יתנם לו כשער הפסיקה - נמצא שנותנם לו בזול מפני הקדמת המעות. (11 כלומר, כשיעור מעותיו (מגיד-משנה). (12 יתבאר בהלכה הבאה. (13 מכיון שיש לו - אין כאן ריבית, שמעכשיו הוא קנוי לו ואם נתייקרו ברשותו נתייקרו, ואע"פ שלא משך, כי גם כשאין לו אין איסורו אלא מדרבנן, וכשיש לו לא גזור (רש"י שם עב:), וראה הרי"ף בתשובה הובא ב'שיטה מקובצת' שם). (14 שם, הגרעינים עודם בשבלים, והם מחוסרים עדיין שתי מלאכות (=פעולות) - דישה וזרייה, כמו שמבאר רבינו בהל' ב. (15 "שם (=כינוי) לחפירה אשר יקובצו בו הענבים (לשם ריכוסם), כמו שיקראו חפירות הזיתים מעטן" (רבינו בפירוש המשנה, טהרות פ"י משנה ד). (16 "שם המקום שמקבצים שם

20 מְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע בְּשָׁלִיחַ⁵⁵, שֶׁהָרִי הַמְּשַׁלַּח אֹמֵר: 21 לְתַמְנָן שֶׁלְחָתִיד וְלֹא לְעֵנֶת⁵⁶, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁷.

(48) שם במשנה. (49) של פירות, היינו במחיר זול, "שפירות הרבה נמכרים בדמים מועטים" (רש"י שם), וכמו שמבאר רבינו בסמוך. (50) לזמן פלוני, אם יוזלו. (51) ואין בזה משום רבית - שהרי יכול לקנות עכשיו גם מאחרים בשער הגבוה במעות שבידו. (52) בין שחזר המוכר ובין שחזר הלוקח. (53) שם עד: אם כי מצד הדין יכול לחזור בו, לפי שמתקנת חכמים אין המטלטלין נקנים במעות, אלא בהגבהה או במשיכה. ברם כל החוזר בו - לא עשה מעשה ישראל וחיוב לקבל עליו "מי שפרע" (אוררין אותו בבית-דין ואומרים: "מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו ביים, הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו") (רבינו בהל' מכירה פ"ג, הל' א; פ"ז הל' א, ב). (54) שם, שאם לא פסק עמו בשער הגבוה - נותן כשער שהיו שווים בעת הפסיקה וכו'. (55) אם עיוות השליח שליחותו (עיין מגיד-משנה). (56) והיה לך לפרש ולפסוק על השער הגבוה. ואם לא שינה השליח ממה שאמר לו, וחזר בו המשלח - הרי הוא - המשלח - ב"מי שפרע". (57) בפ"א מהל' שלוחין ושותפין הל' ב, שהשליח שטעה בכל שהוא - בין בקרקע בין במטלטלין - חוזר.

22 ו. הָיוּ הַחֲטִימִים⁵⁸ נִמְכְּרוֹת אַרְבַּע סְאִין בְּסָלַע, וְנִטְל 23 אֶת הַדָּמִים, וְנִתְּנָן⁵⁹ לוֹ חֲמֵשׁ בְּסָלַע, אִם יֵשׁ לוֹ 24 חֲטִימִים⁶⁰ - מִתְּרוֹ⁶¹. הָיוּ לוֹ חֲטִימִים חֹב אֲצֵל אֲחֵרִים⁶², 25 וְנִטְל הַמְּעוֹת עַד שֶׁיִּגְבְּהַ חֲטִיו וְיִתֵּן לוֹ - אֶסוּר; 26 שֶׁהָרִי הֵן מִחֲסָרִין גְּבִיָּה, וְכֹאֲלוֹ אֵינָם, וְהָרִי זֶה 27 קְדוּבָע לוֹ זְמַן וְהוֹזִיל לוֹ מִפְּנֵי שֶׁמְקִיפוֹ.

(58) שם סג: (59) צ"ל: ויתן (כך הוא בדפוס רומא ובס"א; ובכתיב תימן: שיתן), כלומר על-מנת שיתן לזמן פלוני. (60) אלא שהם במקום אחר או אבד המפתח של מחסנו והוא דחוק למעות. (61) כיון שיש לו - הרי זה כמוכרו בפחות. (62) שם.

28 ז. הָיוּ הַחֲטִימִים בְּמִדְיָה אַרְבַּע סְאִין בְּסָלַע, 29 וּבְכַפְרִים⁶³ שֵׁשׁ בְּסָלַע - הָרִי זֶה מִתְּרוֹ לְתַמְנָן סָלַע לְתַגְרוֹ 30 כְּדֵי שֶׁיִּבְיֵא⁶⁴ שֵׁשׁ סְאִין מִן הַכֶּפֶר. וְהוּא שֶׁהָיָה 31 בְּרִשׁוֹת הַלֹּקָח, אִם אֶבְדוּ בְּדֶרֶךְ אוֹ נִגְנְבוּ - אֶבְדוּ 32 לוֹ. וְאָדָם חֲשׁוּב⁶⁵ אֶסוּר לְעֲשׂוֹת זֶה⁶⁶. וּבְמִינֵי סְחוּרָה 33 - אֶסוּר לְקַל אָדָם, לְפִי שֶׁאֵין מִינֵי סְחוּרָה מְצוּיִין 34 כְּפָרוֹת⁶⁷.

(63) שם עג. "בסורא אזלי ארבעה ארבעה, בכפרי אזלן חמשה חמשה" (ומפרש רבינו בכפרי, ר"ל בכפרים. ורש"י שם מפרש בכפרי: שם מקום). (64) "לזמן פלוני" (ש"ע סי' קעג ס"ק טז, ועיי"ש בש"ך). ואין חוששים משום ריבית שמוזיל לו מפני שנתן לו הכסף למפרע (השווה הל' ו), לפי שהפירות מצויים בכפרים וכבר יצא השער, והרי זה כמוכר לו במקום הזול, ולפיכך על הלוקח לקבל עליו אחריות הדרך, כמו שמבאר רבינו (שם בגמ', ועיין שם ברש"י

הנדבק, כרדיית פת מדובקת בתנור" (רש"י שם; ראה שופטים יד, ט). (34) וקבע את המחיר הכללי, והלוקח שילם את הדמים. (35) כיון שקיבל עליו ההפסד אם תניב פחות מכדי הדמים שנתן - הרי זה קרוב לשכר ולהפסד. ולא אסרו אלא קרוב לשכר ורחוק להפסד, כמו שנתבאר למעלה. (36) ועדיין לא יצא השער. (37) שמוזיל לו מפני מעותיו שהקדים לו.

1 ד. אֵין פּוֹסְקִין עַל שֶׁעַר שֶׁל עֵירוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין 2 הַשֶּׁעַר קָבוע³⁸, אֲלֹא עַל שֶׁעַר שֶׁבְּמִדְיָה³⁹. הָיוּ 3 הַחֲטִימִים הַחֲדָשׁוֹת בְּמִדְיָה אַרְבַּע סְאִין בְּסָלַע, וַיִּשְׁנֹת 4 שֶׁלֶשׁ בְּסָלַע - אֵין פּוֹסְקִין⁴⁰ עַד שֶׁיֵּצֵא הַשֶּׁעַר⁴¹ 5 לְחֲדָשׁ וְלַיִשָּׁן⁴². הָיוּ חֲטִינן שֶׁל לְקוֹטוֹת⁴³ אַרְבַּע סְאִין 6 בְּסָלַע⁴⁴, וְשֶׁל בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֶשׁ - פּוֹסֵק לְלִקְוֹטוֹת 7 בְּשֶׁעַר לְקוֹטוֹת⁴⁵, וְלֹא יִפְסֵק לְבַעַל הַבַּיִת⁴⁶ עַד 8 שֶׁיִּקְבַּע הַשֶּׁעַר לְבַעַל הַבַּיִת⁴⁷.

(38) שם עב: (39) שהשער קבוע ומתמיד שנים ושלשה חדשים (ר"ף בתשובה, הובא ב'שיטה מקובצת' שם). (40) בין על החדשות בין על הישנות (שם, וכן גירסת הרי"ף). (41) שער אחיד. (42) שכל עוד שיש הפרשי שער לחדש ולישן - אין השער מתמיד, ועתיד הוא להשתנות תוך זמן קצר ולעמוד בשער אחד הן על חדש והן על ישן, והרי זה כשער של עיירות שאין פוסקים עליו מפני שאינו קבוע (מגיד-משנה). (43) שם, "עני המלקט לקט שכחה ופאה - נקרא: לקוט, כלומר לא חרש ולא זרע ולא קצר וכו' לא זכה בפירות אלא בלקיטה" (רבינו חננאל, הובא ב'שיטה מקובצת' שם). (44) כי "סתם תבואות לקוטות אינן יפין מתוך שלוקטין מכמה שדות, ומערבין שיבלי שיפון עם שיבלי חיתין" (רש"י שם). (45) ששער הלקוטות שער קבוע הוא, שמן הסתם לא ישתווה השער של תבואות הלקוטות שאינן יפות לשער תבואות בעל הבית (עיין ט"ז י"ד סי' קעה ס"ק ג). (46) ארבע סאים בסלע כשער הלקוטות, לפי שמן הסתם הפוסק עם בעל הבית - על דעת פירות יפים נותן מעותיו (גמרא שם, עיי"ש ובט"ז וש"ך, שם), אבל על שלש - פוסק, שקבוע הוא ואינו עתיד להשתוות עם שער הלקוטות (מגיד-משנה, ט"ז, שם). (47) כלומר, אלא אם אירע כך שנקבע השער של בעל הבית בארבע, כשל לקוטות (עיין גידולי תרומה' שער מו, חלק ד, אות ס).

9 ה. בֵּינָן שֶׁנִּקְבַּע הַשֶּׁעַר מִתְּרוֹ לְפִסְק⁴⁸ עַל הַשֶּׁעַר 10 הַגְּבוּהָ⁴⁹. בֵּיצֵד? הָיוּ הַחֲטִימִים נִמְכְּרוֹת אַרְבַּע סְאִין 11 בְּסָלַע, וּפְסַק עִמּוֹ שֶׁיִּתֵּן לוֹ הַחֲטִימִים⁵⁰ בְּשֶׁעַר הַזּוּל, 12 אִם עָמְדוּ אַחַר כֵּן עֶשְׂרֵי סְאִין בְּסָלַע - נִתֵּן לוֹ עֶשְׂרֵי 13 סְאִין, בְּשֶׁעַר שֶׁהָיָה בְּשׂוּק, שֶׁהָרִי פָּסַק עִמּוֹ בְּשֶׁעַר 14 גְּבוּהָ⁵¹. נִתֵּן לוֹ הַמְּעוֹת סְתָם, וְלֹא פָּסַק עִמּוֹ בְּשֶׁעַר 15 הַגְּבוּהָ, וְהוֹזְלוּ - נִתֵּן בְּשֶׁעַר שֶׁהָיָה שְׂוִין כְּשֶׁנִּתֵּן לוֹ 16 הַמְּעוֹת; וּמִי שֶׁחֲזָרוּ⁵² - מְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע⁵³. בְּמָה 17 דְּבָרִים אֲמוּרִים⁵⁴ בְּפּוֹסֵק עַל דַּעַת עֶצְמוֹ; אֲבָל אִם 18 הָיָה שֶׁלִּיחַ לְאֲחֵרִים, בֵּין הַמוֹכֵר בֵּין הַלֹּקָח - אֵינוֹ 19 נוֹטֵל אֲלֹא בְּשֶׁעַר הַזּוּל אוֹ מִחֲזִיר אֶת הַדָּמִים; וְאֵינוֹ

17 י. הַנּוֹתֵן⁸¹ לְבַעַל הַגֵּהָה דְּמֵי עֲשָׂרָה קְשׁוּאִין אֱלוֹ, דְּמֵי
18 עֲשָׂרָה אֲבִטִיחִים אֱלוֹ, וְהָרִי הֵן קִטְנִים, וְהַתְּנָה עִמּוֹ
19 שְׂתִתְּנֵם לוֹ לְכַשְׁנִגְדִּילוֹ - הָרִי זֶה מִתְּרִי⁸²; שְׂהָרִי הוּא
20 מִיִּתְּנֵן וְהֵם גְּדֻלִים מֵאֲלִיהֶן⁸³, וְאֵלוֹ קִצְצֵן עִתָּה כְּשֶׁהֵן
21 קִטְנִים - לֹא הָיוּ בָּאִים אַחֲרֵים תַּחְתֵּיהֶן⁸⁴. וְכֵן כָּל
22 פְּיּוּצָא בְּזָה מְדַבֵּר שְׂאִין בּוֹ הַפֶּסֶד וְלֹא הַסְּרוֹן עַל
23 הַמּוֹכֵר.

(81 שם סד. כרבא. 82) ואין זה דומה למה שנתבאר למעלה פ"ח הלכה ה, בכגון זה בפירות פרדס, וכן למה שנתבאר למעלה הלכה ג בדין מה שעזי חולבות - לאסור, כמו שמבאר רבינו והולך. (83) ללא טיפול נוסף וברשות הלווקה גדלו - מה-שאינן בפירות פרדס שעדיין הן מחוסרים טיפול, והמוכר מטפל חנם ומפסיד. (מגיד-משנה). (84) מה-שאינן בחלב, אם כי מאליה הוא מתרבה, כי החלב "לאו מינה קא רבו" הרי החלב הבא לאחר זמן אינו גדל מכח החלב שהיה בבהמה בשעת מכר, (ואם תחלוב הבהמה עתה יבוא אחר במקומו). אבל קישואים גדלים מכח הקטנים שכבר היו בשעת מכר, והם עצמם גדלים והולכים (גמרא שם, וע"פ פירוש רש"י).

יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ט

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) מבאר דין שמותר לשאול סתם ולפרוע סתם לפי השער שבשוק, ודין משאל פירות לזמן קבוע, ודין מלווה את אריסיו, ודין מעמיד הלוואה על פירות אחרים.

24 א. פֶּשֶׁם שְׂמֵתָר לְמוֹכֵר² לְפֶסֶק עַל שְׂעַר שְׂבִשׁוֹק³,
25 כִּף מִתָּר לְלוֹת הַפְּרוֹת⁴ סִתְּם⁵ וּפּוֹרְעִין סִתְּם בְּלֹא
26 קְבִיעַת זְמַן עַל שְׂעַר שְׂבִשׁוֹק⁶. פִּינֵד? הִיָּה הַשְּׂעַר
27 קְבִיעַ וְיִדְוֵעַ לְשִׁנְיָהֶם⁷, וְלִזְה מִחִבְרוֹ עֲשָׂר סְאִין -
28 חֵיב לְהַחְזִיר לוֹ עֲשָׂר סְאִין, אִף עַל פִּי שְׂהוֹקְרוֹ
29 הַחֲטִים; שְׂהָרִי כְּשֶׁלֹּה מִמֶּנּוּ הִיָּה הַשְּׂעַר יְדוּעַ, וְאֵלוֹ
30 רָצָה הִיָּה קוֹנֵה וּמַחְזִיר לוֹ⁸, שְׂהָרִי לֹא קְבַע לוֹ זְמַן.

(2) בכתב יד: ללווקה. (3) כמבואר בפרק ט הלכה א.
(4) שאסרו חכמים ללוות סאה בסאה, שמא יתייקרו - ונמצא פורע לו יותר ממה שהלווהו, אם לא שיעשה אותן דמים כמבואר להלן הלכה ב. (5) מבלי שיעשה אותם דמים, ודווקא בלא קביעת זמן כמו שמבאר רבינו בסמוך (בבא מציעא עה. כחכמים שאמרו "לווין סתם ופורעין סתם", ומפרש רבינו דהיינו בלא קביעת זמן - ראה פירושו של רש"י שם ועיין ריטב"א. ומרכבת המשנה). ודעת רבינו, שכל שקובע זמן, אף על פי שיש לו מאותו המין או שהיה השער קבוע - אסור כמו שמבאר לקמן הלכה ב. ובטעם הדבר אומר המגיד משנה שכל הקובע זמן, על דבר שמחירו נד והוא מתייקר ומוזיל כגון פירות, נראה, שקבע זמן פלוני משום שלדעתו יתייקרו או הפירות ומפני כך אסור. (6) בהסתמך על השער שבשוק שאפשר לקנות בו פירות (שם עב: וכפירוש הבה"ג הובא ברש"י שם). (7) שיצא השער (בית יוסף סימן קסב עיין שם). (8) פורעו מייד -

ו'תוספות', ועיין ט"ז סי' קעג). (65) שעליו להזהר ביותר ולהתנהג לפניו משורת הדין. (66) אבל אם נוטל מהתגר חמש - מותר אפילו לאדם חשוב, שהרי בעד שכר הסאה הוא - התגר - טורח (שם, בגמרא). (67) בכת"י תימן: מצויין תמיד כפירות. כלומר, ולא התירו אלא בפירות, לפי שהם מצויים תמיד (עיין בגמ' שם, וראה בגידולי תרומה' שער מו, חלק ד, מא).

1 ח. הַחֲמִירִין⁶⁸ שְׂנַכְנְסוּ לְעִיר, וְהָרִי הַחֲטִים אֲרַבַּע
2 סְאִין בְּסָלַע, הוֹזִילוֹ וּמְכָרוֹ לְמַכְרֵיהֶן⁶⁹ או
3 לְסַפְּרֵיהֶן חֲמִשׁ בְּסָלַע, בְּמַעוֹת שְׁנַתְּנוּ לָהֶן תַּחֲלָה
4 שְׂפִיכְנְסוּ⁷⁰ לְעִיר⁷¹ עַד שִׁיפְתָּחוּ שְׂקֵיהֶן וּמְכָרוּ לְכָל
5 אָדָם - הָרִי זֶה מִתְּרִי; שְׂאִין אֱלוֹ מוֹכְרִין לָהֶם בְּזוֹל
6 מִפְּנֵי שְׁנַתְּנוּ מַעוֹת עִתָּה וְלֹא יִקְחוּ אֱלָא לְאַחַר זְמַן,
7 אֱלָא מִפְּנֵי שְׂמוֹדִיעֵין לָהֶם אֶת הַשְּׂעַר וּמְסַעְדִין
8 אוֹתָם⁷².

(68) המביאים תבואה לעיר למכור (שם עג: והשווה הנוסחא בתוספתא שם פ"ד הלכה ה). (69) בדפוס רומא ובכת"י, הנוסחא: למוכריהן, כלומר לבעלי החנויות המוכרים להם צרכי סעודתם. (70) בכת"י תימן: כשנכנסו. (71) בפרעון המעות שנתנו להם בשעת כניסתם לעיר בתורת הלוואה עד שיפתחו שקיהם וימכרו החיטים, כי אם נתנו להם בדרך מכר - מותר אפילו בלי הטעמים שמבאר רבינו בסמוך - שמודיעים להם השכר ומסעדים אותו - כמו שנתבאר למעלה בהל' ו: "היו החיטים נמכרות ד' סאין וכו' שיתן לו ה' בסלע אם יש לו חיטים מותר", הרי כאן יש להם חטים (משנה-למלך. וראה מגיד-משנה). (72) שמספקים להם במחיר מוזל צרכי סעודתם ומזון לחמוריהם (ריטב"א. ועיין בגמרא שם).

9 ט. הַמוֹלִיף פְּרוֹתָיו מִמְּקוֹם לְמִקּוֹם⁷³, מִצְּאוֹ חֲבָרוֹ
10 וְאָמַר לוֹ: תִּנָּם⁷⁴, וְאֲנִי אֶעֱלֶה לָךְ פְּרוֹת שִׁישׁ לִי
11 בְּמִקּוֹם פְּלוֹנֵי בְּאוֹתוֹ מִקּוֹם: אִם יֵשׁ לוֹ שֵׁם - מִתְּרִי⁷⁵,
12 וְאִם לֹא - אֶסוֹר⁷⁶. הִיָּה מוֹלִיף סְחוּרָה⁷⁷ מִמְּקוֹם
13 לְמִקּוֹם, אָמַר לוֹ: תִּנָּם לִי, וְאֲנִי אֶעֱלֶה לָךְ דְּמִיָּה כְּמוֹ
14 שְׂשׂוֹהָ בְּאוֹתוֹ מִקּוֹם: אִם הִיָּתָה בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר⁷⁸ עַד
15 שְׂהִגִּיעַ לְשֵׁם - מִתְּרִי⁷⁹, וְאִם הִיָּתָה בְּרִשׁוֹת לִוְקָה -
16 אֶסוֹר⁸⁰.

(73) שם, ממקום הזול למקום היוקר. (74) בהלוואה. (75) כיוון שיש לו פירות במקום היוקר, מעכשיו העמידם ברשותו ואע"פ שלא משך, ומחזיר לו סאה בסאה - אין כאן ריבית קצוצה אלא אבק ריבית, ואם יש לו - לא גזרו (רש"י שם, וראה לקמן פ"י הלכה ב). (76) "שבשכר המתנתו, נותן לו זה במקום היוקר" (רש"י, שם). (77) שם. (78) היינו, אם אחריות הסחורה על המוכר, שאם אבדו או נגנבו - הוא מפסיד. (79) "שאיין כאן מלוה עד שתמכר, וכל מה שנמכר ביוקר - של בעלים הראשונים הוא" (רש"י שם). השווה למעלה פ"ח, הלכה ג. (80) שהרי מעכשיו הסחורה היא כמלוה אצלו, וכשנותן לו אח"כ דמיה ביוקר - ריבית הוא.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ב סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23) כמבואר למעלה בסוף הלכה ב.

ה. מְלוּהָ אָדָם אֶת אֲרִיסוֹ חֲטִים בְּחַטִּים²⁴ לְזַרְעוֹ,²⁵
בֵּין קֶדֶם שְׂיָרֵד הָאָרִיס לְשָׂדֶה²⁶ בֵּין אַחַר שְׂיָרֵד²⁷.
בְּמֵה דְבָרִים אֲמֹרִים²⁸? בְּמָקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ שְׂיִתֵּן הָאָרִיס
אֶת הַזֶּרַע, שֶׁהָרִי בִיד בְּעַל הַקֶּרֶקַע לְסַלְקוֹ כֹּל זְמַן
שֶׁלֹּא נִתְּן²⁹. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁדָּרָךְ בְּעַל הַקֶּרֶקַע לִתֵּן אֶת
הַזֶּרַע³⁰: אִם עֲדִין לֹא יָרַד הָאָרִיס - הָרִי זֶה מִתֵּר
לְהַלוֹת חֲטִים בְּחַטִּים; שְׂעָדִין יֵשׁ לוֹ לְסַלְקוֹ, נִמְצָא
בְּעַת שְׂיָרֵד לְשָׂדֶה יָרַד עַל דַּעַת שְׂיִחְזִיר לוֹ חֲטִים
שֶׁהָלוּהוּ³¹. אֲבָל אַחַר שְׂיָרֵד לְשָׂדֶה³², הוֹאִיל וְאִינוּ
יָכוֹל לְסַלְקוֹ - הָרִי הוּא כְּכֹל אָדָם, וְאִסּוּר לְהַלוֹתוֹ
חֲטִים בְּחַטִּים לְזַרְעוֹ, אֲבָל מְלוּהוֹ סֶתֶם³³ עַל שְׂעָר
שֶׁבְשׂוּק³⁴.

24) סאה בסאה. 25) לשם זריעתם בשדה שקיבל באריסות
- ועל האריס לפורעם לגורן (שם ע.ד.). 26) לעבדה בשום
עבודה ועדיין לא זכה בו. 27) שכבר זכה בו. 28) שאף
אם ירד - מלווהו. 29) הוואיל ובידי בעל הקרקע לסלקו
בשעה שלוה ממנו הזרע על מנת להחזירו כשיאסוף היבול
- אין זו הלוואה, אלא הסכים ליטול מתבואת השדה פחות
משנטולים שאר אריסים - כשיעור הזרע שקיבל. (שם
וברש"י). 30) ושינה בעל הקרקע ממנהג המקום והטיל
על האריס הבאת הזרע. 31) וינכה לו מחלקו כשיעור
הזרע. 32) וכבר זכה בה האריס - ונתחייב בעל הקרקע
בנתנת הזרע, אלא שהאריס הסכים אחרי כן - מאיזה נימוק
שהוא - לקבל על עצמו הוצאה זו. 33) בלא קביעת זמן.
34) כדרך שהתירו בכל אדם.

ו. מִי שֶׁהָיָה נוֹשֶׂה³⁵ בְּחִבְרוֹ מְעוֹת, וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי
מְעוֹתַי, שְׂאֵנִי רוֹצֵה לְקַח בְּהֵן חֲטִים; אָמַר לוֹ: צֵא
וַעֲשֵׂה אוֹתָן עָלַי כְּשֶׁעָר שֶׁל עֶכְשָׁו, וְהָיָה לְךָ אֲצִלִּי
חֲטִים בְּהַלְוָאָה: אִם יֵשׁ לוֹ חֲטִים כְּשֶׁעוֹר מְעוֹתָיו³⁶
- מִתֵּר³⁷; וְאִם אֵין לוֹ אוֹתוֹ הַמִּין - הָרִי זֶה אִסּוּר³⁸.
שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲכָמִים³⁹ שֶׁמִּתֵּר לְפֶסֶק עַל שְׂעָר שֶׁבְשׂוּק
אֵף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ כְּלוֹם מֵאוֹתוֹ הַמִּין, אֲלֵא בְּנוֹתָן
מְעוֹתָיו לְקִנּוֹת בְּהֵן פְּרוֹת⁴⁰; אֲבָל הַרוֹצֵה לְהַעֲמִיד
הַלְוָאתוֹ עַל גַּב הַפְּרוֹת - אִסּוּר⁴¹, עַד שְׂיִהְיוּ לוֹ
פְּרוֹת. הֵיחָה לְלוֹה חֲטִים, וַעֲשֵׂה הַלְוָאתוֹ עָלָיו חֲטִים,
וְכֵן אַחַר זְמַן וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי חֲטִים, שְׂאֵנִי רוֹצֵה
לְמַכְרֵן וְלְקַח בְּדַמְיֵהן זֵין; אָמַר לוֹ: צֵא וַעֲשֵׂה אוֹתָן
עָלַי זֵין כְּשֶׁעָר שֶׁבְשׂוּק עֵתָה: אִם יֵשׁ לוֹ זֵין - הָרִי
זֶה מִתֵּר, וְנַעֲשִׂית הַלְוָאתוֹ אֲצִלוֹ זֵין; וְאִם אֵין לוֹ זֵין
- אִסּוּר. הָרִי שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ⁴², וְעֵבֵר וְהִחְזִיר⁴³
הַהַלְוָאָה פְּרוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁקָּנָה פְּרוֹת אַחַר כֵּן -
אִינוּ חַיֵּב לִתֵּן לוֹ פְּרוֹת, אֲלֵא נוֹתֵן לוֹ מְעוֹת
שֶׁהָלוּהוּ⁴⁴.

35) שם סג. 36) כלומר, אם יש לו סאה פוסק עימו על
סאה ולא על יותר שאין המוכר כלווה, שנתבאר (בהלכה ב)
"יש לו סאה לוה עליה כמה סאין", שלא אמרו כן אלא

והרי זה כאילו יש לו ללוה מאותו המין שמותר ללוות סאה
בסאה כמבואר בסמוך הלכה ב.

ב. הֵיחָה לוֹי מֵאוֹתוֹ הַמִּין שְׂלוֹה - הָרִי זֶה מִתֵּר
לְלוֹוֹת¹⁰ סֶתֶם בְּלֹא קְבִיעַת זְמַן וּפּוֹרַע סֶתֶם, אֵף עַל
פִּי שְׂעָדִין לֹא יִצָּא הַשְּׂעָר¹¹. וְאִפְלוּ הֵיחָה לוֹ סֵאָה
בְּלִבָּד - לוֹה עָלֶיהָ כְּמֵה סֵאִין¹². הֵיחָה לוֹ טְפָה אַחַת
שֶׁל שֶׁמֶן אוֹ שֶׁל זֵין - לוֹה עָלֶיהָ כְּמֵה גֶרֶבִי¹³ זֵין
וְשֶׁמֶן. לֹא הֵיחָה לוֹ מֵאוֹתוֹ הַמִּין כְּלוֹם, וְלֹא נִקְבַּע
שְׂעָר הַשֶּׁוּק עֲדִין אוֹ שֶׁלֹּא יִדְעוּ שְׂעָר הַשֶּׁוּק - הָרִי
זֶה אִסּוּר¹⁴ לְלוֹוֹת סֵאָה בְּסֵאָה¹⁵. וְכֵן בְּשֵׂאָר הַפְּרוֹת¹⁶
- לֹא יְלוֹה אוֹתָן עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹתָן דָּמִים¹⁷. וְאִם לוֹה
וְלֹא עֲשֵׂה אוֹתָן [דָּמִים], וְהוֹזְלוֹ - מִחְזִיר לוֹ פְּרוֹת
כְּמֵדָה שְׂלוֹה אוֹ כְּמִשְׁקָל; וְאִם הוֹקְרוּ¹⁸ - נוֹטֵל דָּמִים
שֶׁהָיוּ שְׂוִין בְּשַׁעַת הַלְוָאָה. אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֵאוֹתוֹ
הַמִּין אוֹ שֶׁהָיָה הַשְּׂעָר קְבוּעַ בְּשֶׁוּק - הָרִי זֶה אִסּוּר
לְלוֹוֹת פְּרוֹת בְּפְרוֹת עַד זְמַן קְבוּעֵ¹⁹; אֲלֵא לוֹה סֶתֶם,
וּפּוֹרַע בְּאִיזָה זְמַן שְׂיַפְרַע.

9) שם עה. 10) שבשעת ההלוואה נקנים פירותיו מלווה
וברשותו הוקרו, ואף על פי שאין זה קניין ממש התיירו
חכמים, משום שהלוואת סאה בסאה אין בה משום נשך
דאורייתא, וכשיש לו לא גזרו (על פי רש"י מד:). 11) שם
עה. וכדרך שאמרו בפסיקת פירות (כמבואר בפרק ט הלכה
א). 12) שם, לפי שאנו רואים כאילו לוה סאה כנגד סאה
שיש לו - ונמצא שיש לו שתיים, ושוב אנו רואים - כלווה
שתיים כנגד שתיים, וכן לעולם, לפי שהלוואה סאה בסאה,
אין בה איסור מן התורה - הקלו בה (מגיד משנה).
13) חביות (הערוך בערכו עיין שם). 14) שם עד:
15) שמא יתייקרו ונמצא פורע לו יותר ממה שהלווהו.
16) שדרכם להתייקר וליוזול (עיין בבא מציעא מד:).
17) היינו קוצץ עימו דמי החיטים כפי השער בשוק וזוקף
המלוה בדמים, בסכום שקבעו עכשיו - פורע לו בין הוקרו
הפירות בין הוולו, שהרי זה כאילו הלווהו מעות (שם).
18) שם. 19) כמו שביארנו, שכל שקובע זמן נראה שהוא
סומך שלאותו זמן יתייקרו (מקור דין זה נלמד ממה שאמרו
שם עה). ומביאו רבינו בסמוך הלכה ג) "לא יאמר אדם
לחבירו הלווני כור חטיין ואני אתן לך לגורן". ורבינו מפרש,
שהמדובר הוא אפילו ביש לו, ואסרו מפני שקבע לו זמן
לגורן - בדומה למה שאמרו בסיפא (שם) בצד ההיתר: "עד
שיבוא בני", שהמדובר הוא ביש לו (מגיד משנה).

ג. לֹא יֵאמַר אָדָם לְחִבְרוֹ: הַלּוֹנִי פּוֹר חֲטִים וְאֵנִי
אֲחִזִּיר לְךָ פּוֹר לְגֶרְזִין²⁰; אֲלֵא אוֹמַר לוֹ: הַלּוֹנִי עַד
שְׂכִיבָא בְּנִי²¹ אוֹ עַד שֶׁאֲמַצָּא הַמִּפְתָּח²².

20) כלומר, לזמן הגורן, דהיינו קובע לו זמן לפירעון
(ולדעת רבינו מדובר כאן אפילו ביש לו). 21) שבידו
המפתח למחסנו. 22) שאבד לי (שם, במשנה).

ד. לָוֶה פְּרוֹת עַד זְמַן קְבוּעַ: אִם הוֹזְלוֹ - מִחְזִיר לוֹ
פְּרוֹת בְּזְמַן שֶׁקְבַּע; וְאִם הוֹקְרוּ - נוֹתֵן לוֹ דָּמִים
שֶׁהָיוּ שְׂוִין בְּשַׁעַת הַהַלְוָאָה²³.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- כמו שיתבאר להלן פי"ד הל' ב. 12) לחובתו של לוה, שיצטרך לפרועו בעדים (בכתי' תימן: עדות על-פה, מלוה בשטר). 13) ב"ב מ. סנהדרין כט: 14) כתבו ותנו. 15) אם עדיין עומד בדבורו. 16) בקנין חליפין (עיין פרק ה מהלכות מכירה הל' ה) על שעבוד נכסיו לפרעון ההלוואה, וגובה מן הלקוחות אפילו לא נכתב השטר (עיין שו"ע חו"מ סימן לט, א. וב'בית יוסף' שם על ה'טור'). 17) שכשם שמייפה כוחו בקנין - כך, מן הסתם, ייפה כוחו לענין כתיבה (ב"ב מ. וברשב"ם). 18) לפני הנתינה, לפי ש"אין לאחר קנין כלום" (כתובות נה.).

ב. לֹוֹה שֶׁכָּתַב שְׁטָר¹⁹ בְּכֹתֵב יָדוֹ²⁰, וְהָעֵיד בּוֹ עֵדִים²¹, וְנָתְנוּ לְמַלְוָה - הָרִי זֶה שְׁטָר פְּשָׁר²². וְכֵן אִם כָּתַב שְׁטָר אָף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ עֵדִים²³, וְנָתְנוּ לְמַלְוָה בְּפָנֵי עֵדִים²⁴ - הָרִי זֶה מַלְוָה בְּשְׁטָר²⁵. וְהוּא שְׂיִהֶיָה כְּתָב שְׂאִינוֹ יְכוּל לְהִזְדַּקֵּף²⁶, וְיִקְרָאוּ אוֹתוֹ הָעֵדִים שְׁנַמְסָר בְּפָנֵיהֶם²⁷. וְיֵשׁ מִן הַגְּאוּנִים²⁸ שְׂהוֹרָה, שְׂפָרְרָף לֹוֹמֵר לְעֵדִים שְׁמָסְרוּ בְּפָנֵיהֶם: חֲתָמוּ וְהָעֵידוּ²⁹ שְׁנַמְסָר בְּפָנֵיהֶם³⁰.

19) הודאה. 20) כגון: אני פלוני בן פלוני הבא על החתום מודה שאני חייב . . . (ראה 'טור' ושו"ע סי' סט, א). 21) על תוכנו - לא לקיום החתימה, שכתב-ידו הוא (ש"ך סי' ס"ק ח). 22) גיטין פו. (עיין הגר"א סי' מ"ס"ק ו, ר"בית יוסף' וסמ"ע סי' סט ס"ק טו). 23) עדי חתימה. 24) עדי מסירה. 25) גיטין פ: כשמאל, האומר: הלכה כרבי אלעזר (עדי מסירה כרת) אף בשטרות. 26) שם כב: "לא הכשיר ר"א (כתב המודייף) אלא בגיטין, אבל בשאר שטרות לא, דכתיב (ירמיה לב, יד) ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים" ("גזירת הכתוב הוא בשטרות שאינם כשרים אלא אם הם ראויים לעמוד ימים רבים" - ר"י ב'תוספות' שם, ד"ה אבל). 27) שאם לא יקראוהו בפניהם, על מה הם מעידים לאחר זמן (שם יא:). 28) רב שריא ורב האי (מגיד-משנה) ע"פ ב"ב קעו. (הגר"א סימן מ, ס"ק יב). 29) חתמו או העידו. כלומר, כתבו העדתכם בשטר נפרד, לא על של ההודאה וחתמו, או - אם אינם יודעים לחתום - העידו על כך בעל-פה בפני ב"ד (תשב"ץ, הובא בכסף-משנה, וכהבנת הלחם-משנה). 30) כדי שיצא לזה קול (שיתפרסם הדבר), וכשאינו אומר להם - אינם מעידים וכותבים אם כי רשאים הם, ואין לו קול (מגיד-משנה).

ג. הוֹצִיא עֲלוֹי כְּתָב יָדוֹ³¹ שְׂהוּא חֵיב לוֹ, וְאִין שָׁם עֵדִים, אָף עַל פִּי שְׂהִחְזַק³² כְּתָב יָדוֹ בְּבֵית דִּין - הָרִי זֶה כְּמַלְוָה עַל פְּהָר³³ לְכָל דְּבָר. וְאִם טָעַן שְׁפָרַע - נִשְׁבַּע הָסֵת וְנִפְטָר³⁴. וְאִינוֹ גּוֹבֵה בְּכֹתֵב זֶה לֹא מִן הַיֹּזְרִשִׁין³⁵ וְלֹא מִן הַלְּקוּחוֹת³⁶.

31) ב"ב קעה: במשנה. 32) נתקיים בב"ד שכתב-ידו הוא. 33) שאין הקיום של ב"ד - אישור על תוכנו, אלא על הכתיבה שכתב-ידו הוא (שם קעו. בגמ'). 34) אם כי השטר ביד המלוה - אין המלוה יכול לטעון: "שטרך בידי

מתוך הטעם שאנו רואים כאילו לוה סאה כנגד סאה ומצא שיש לו שתיים, וטעם זה אינו שייך במוכר, מפני שמשעה שפסק עליה הרי היא יוצאת לגמרי מרשות המוכר (הלוה) לרשות הלוקח (המלוה) - מגיד משנה בשם הרשב"א. וראה למעלה פרק ט הלכה א. 37) וכדרך שאמרו בפוסק ונותן מעותיו כמבואר למעלה פרק ט, א. 38) אף על פי שיצא השער. 39) כמבואר למעלה. 40) משום שאף על פי שאין לזה יש לזה ויכול לקנותם במעות שקיבל (ראה פרק ט שם בבבאורנו). 41) מאחר שאין בידו מעות - במה יקנה, והרי זה כאילו לא יצא השער - ואסור, כמבואר בפרק ט שם (שם סג. על פי רש"י). 42) זה נמשך לבבא הראשונה. 43) זקף ההלוואה על פירות באיסור. 44) כדין אבק ריבית שאמרנו בו (למעלה פרק ד, ו) שאין מוציאם מלווה למלוה.

פָּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

1) מבאר דין מלוה את חבירו בעדים, ודין מוציא כתב ידו שהוא חייב לו, ודין מלוה בשטר שגובה מן היורשים ומהלקוחות, ודין מלוה על פה אם נגבית מהיורשים, ודין לוה שאין לו מטלטלין ויש לו קרקע, ודין מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם, ודין טוען שמחיים תפס, ודין יתומים שגבו קרקע בחוב אביהם, ודין מוכר שדה באחריות וזקף עליו דמי השדה במלוה.

א. הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ בְּפָנֵי עֵדִים², או שְׂאִמֵּר לְעֵדִים³: הָיוּ עֲלוֹי עֵדִים שְׂאִינוֹ חֵיב לְזֶה מְנָה, או: אֵתֵם עֲדִי⁴ שְׂאִינוֹ חֵיב לְזֶה מְנָה - זו נִקְרָאת מַלְוָה עַל פְּהָר⁵, וְאִין צָרִיף לְפָרְעוֹ בְּעֵדִים⁶. לְפִיכָף, אִם טָעַן וְאָמַר אַחֵר כֶּף: פְּרַעְתִּי - נִשְׁבַּע הָסֵת⁷ וְנִפְטָר. אֲבָל הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ בְּשְׁטָר - צָרִיף לְפָרְעוֹ בְּעֵדִים. לְפִיכָף, אִם טָעַן וְאָמַר: פְּרַעְתִּי שְׁטָר זֶה - אִינוֹ נִאָּמָר⁸, אֲלֵא אוֹמְרִים⁹ לוֹ: אוֹ הֵבֵא עֵדִים¹⁰ אוֹ עֲמַד וְשִׁלְמָה¹¹ לוֹ חוּבוֹ. לְפִיכָף, הָאוֹמֵר לְעֵדִים: הָיוּ עֲלוֹי עֵדִים שְׂאִינוֹ חֵיב לְזֶה מְנָה - אִין פּוֹתְבִין עֲדוֹתָן וְנוֹתְנִין לְמַלְוָה, שְׁלֵא יַחְזִירוּ לְמַלְוָה עַל פְּהָ עֲדוֹת בְּשְׁטָר¹², עַד שְׂיֵאמַר לְהֵן הַלֹּוֹה: כְּתָבוּ שְׁטָר¹³ וְחֲתָמוּ וְתָנוּ לוֹ. אָף עַל פִּי שְׂאִמֵּר לְהֵן כֶּף¹⁴, צָרִיכִין לְהַמְלִיף בּוֹ¹⁵ אַחֵר שְׂחֲתָמוּ בְּשְׁטָר, וְאַחֵר כֶּף נוֹתְנִין הַשְׁטָר בְּיַד הַמַּלְוֶה. קָנוּ מִיָּדוֹ¹⁶ שְׂהוּא חֵיב לוֹ מְנָה - הָרִי אֵלוֹ פּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין, אָף עַל פִּי שְׁלֵא אָמַר לְהֵן כְּתָבוּ, שְׁפִתְם קָנִין לְכַתְּיבָה עוֹמְדָה¹⁷, וְאִינִן צָרִיכִין לְהַמְלִיף בּוֹ¹⁸.

2) בבא-בטרא קעה. 3) הודה בפני עדים (סנהדרין כט). 4) כלומר, או בלשון: אתם עדי. 5) להבדיל ממלוה בשטר, שחלוקים בדיניהם כמו שיתבאר לקמן. 6) שבועות מא: "המלוה את חבירו בעדים - אינו צריך לפרועו בעדים". 7) מתקנת חכמי הגמרא (שם מ:). 8) שהרי המלוה אומר: אם פרעת, למה השארתי בידי את השטר? 9) בית-דין. 10) שפרעת. 11) שם מא. אולם, אם טען הלוה: השבע לי שלא פרעתך, נשבע ואח"כ נוטל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ב סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 שְׁאִין אָדָם פּוֹרַע בְּתוֹךְ זְמַנּוֹ⁵⁴. או שְׁנֵדוּהָ⁵⁵ עַד
19 שְׁתֵּן וּמַת פְּנֵדוּיוֹ. כָּל אֱלוֹ גּוֹבִין מִן הַיּוֹרְשִׁין⁵⁶ בְּלֹא
20 שְׁבוּעָה⁵⁷. אֲבָל אִם בָּאוּ עֲדִים שְׁהִיה חֲבִב לְזָה מְנָה,
21 או בְּפִנְיֵנו הַלְוָהוּ - אֵינוּ גּוֹבֵה מִן הַיּוֹרֵשׁ פְּלוֹם,
22 שְׁמָא פְּרָעוּ⁵⁸; שְׁהַמְלִיחָ אֶת חֲבֵרוֹ בְּעֲדִים⁵⁹ - אֵין
23 צְרִיךְ לְפָרְעוֹ בְּעֲדִים. וְכֵן אִם מוֹצִיא כְּתֵב יַד אֲבִיהֶן
24 שְׁהוּא חֲבִב לֹ - אֵינוּ גּוֹבֵה בּוּ פְּלוֹם, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנִי⁶⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חזקה אין אדם פורע תוך זמנו."

והוא דעת ריש לקיש, אבל אביי ורבא סוברים שלפעמים מזדמנים לאדם מעות קודם זמן הפירעון ורוצה לשלם כדי שלא יטרידו אותו.

ומזדים אביי ורבא לריש לקיש שבמקום שעדיין לא הגיע זמן החיוב, יש חזקה ש"אין אדם פורע תוך זמנו" כגון אם השכיר בית שאינו נאמן לומר פרעתין תוך זמנו, כי השוכר חושש שלא יבוא לידי חיוב כלל אם יפול הבית או ביתו של המשכיר עצמו ויוציאו מבית זה ולא יבוא לידי חיוב כלל.

ועל-דרך-זה בפדיון הבן, שאם מת האב הרי בנו בחזקת שלא נפדה, שמאחר ולא נתחייב עדיין חושש שמא ימות הבן ולא יבוא לידי חיוב כלל וממילא אינו פורע קודם זמן החיוב.

מה-שאין-כן במלווה, כיון שנתחייב בשעת ההלוואה ונשתעבדו נכסיו מיד, סוברים אביי ורבא שאדם עשוי לפרוע תוך זמנו.

החזקה שאין אדם פורע תוך זמנו, קשורה גם למלווה. שהרי הדין בצדקה הוא שצריך ליתן לעני בסבר פנים יפות והלא הלוואה גם היא גמ"ח ואין המלווה יכול לדרוש ההלוואה תוך זמנו היפך ההנהגה של סבר פנים יפות. ובנוסף, הרי גם לאחר זמנו אם יודע שאין לו לפרוע אסור לנוגשו ולא עוד אלא ש"אסור לאדם להראות עצמו לבעל חובו בזמן שיודע שאין לו, אפילו לעבור לפניו שלא יפחידו או יכלימו אע"פ שאינו תובעו" ומובן שגם המלווה אינו תובע חובו תוך זמנו.

בנוגע ל"חיוב" של הקב"ה לפדות את בנו בכורו ישראל מהגלות, הנה נאמר "וכו אחישנה", ולכאורה הרי "מה שהקב"ה עושה הוא מצוה לישראל לעשות" ומדוע יפרע הקב"ה "חובו" תוך זמנו.

והביאור בזה: כיון שבנוגע לפדיון הבן, הסיבה שאין לחשוש שמא פדאו אביו היא מפני שיש מקום לחשוש שמא לא יגיע לזמן החיוב, הרי כאן לא שייך סיבה זו ובוודאי שהקב"ה "חייב" כביכול לפדות את בנו ישראל מהגלות. וגם לריש לקיש הסיבה שאין אדם פורע תוך זמנו היא כיון שגילה דעתו שלא יוכל לפרוע תוך זמנו,

מאי בעי" (למה שטרך אצלי) מפני שאין הלוה נזהר מלהשאירו ביד מלוה אחר הפרעון, הואיל ואין השטר כשר לגבות בו מן הנכסים המשועבדים, כמבואר בסמוך (שם ברי"ף, ובמלחמות ה' להרמב"ן). (35) שמא פרעו אביהם. אבל אם ברי שלא פרע, כגון ע"פ אחד משלשה דברים שיתבאר (לקמן הלכה ו) - גובה כמלוה על-פה (כסף-משנה). (36) כמלוה על-פה, כמבואר להלן הלכה ד.

1 ד. כָּל מְלוֹה בְּשִׁטְרָךְ³⁷ - גּוֹבֵה אוֹתָהּ מִן הַיּוֹרְשִׁין וּמִן
2 הַלְקוּחוֹת³⁸, כְּמוֹ שְׁתִּבְאָר³⁹; וּמְלוֹה עַל פֶּה - גּוֹבֵה
3 אוֹתָהּ מִן הַיּוֹרְשִׁין⁴⁰, וְאֵינוּ גּוֹבֵה אוֹתָהּ מִן
4 הַלְקוּחוֹת⁴¹. לְפִי שְׁאִין לְהִ⁴² קוֹל, לְפִיכֶךָ לֹא יִטְרֹף
5 בָּהּ⁴³. אֲבָל מְלוֹה שְׁבִשְׁטָר - קוֹל יֵשׁ לָהּ, וְהַלּוּקָה
6 הַפְּסִיד עַל עֲצָמוֹ שְׁלֹא⁴⁴ שְׁאֵל עַד שְׁיַדַע שְׁנִכְסֵיו שֶׁל
7 זֶה מְשַׁעֲבָדִין בְּמְלוֹה שְׁעָלָיו; שֶׁכָּל נִכְסֵי הַלְוָה פְּחַת
8 שְׁעֵבֶד הַמְּלוֹה מִן הַתּוֹרָה⁴⁵.

(37) לרבות גם שאין אחריות נכסים מפורשת בו. כמבואר בפ"ח מהלכות גזילה ואבידה ה' א, "שאחריות שלא נתפרשה בשטר - טעות-סופר היא, בין בשטרי הלוואה בין בשטרי מקח וממכר". (38) שקנו מן הלוה לאחר שלוה, ונשתעבדו נכסיו למלוה. (39) להלן פרק יח. (40) שכבר נשתעבדו הנכסים בחיי אביהם (קידושין יג: ועיין ב"ב קעו. וברי"ף שם). (41) מתקנת חכמים. (42) למלוה על-פה קול, שכל הלווה - בצינעא לווה. (43) משום הפסד לקוחות, שאין יכולים להזהר בדבר, שאין ידוע לכל. (44) חקר בדבר. (45) שנאמר (דברים כד, יא) "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החרוצה" - והוא הדין מקרקעין (רשב"ם ב"ב שם) אלא משום הפסד לקוחות, אמרו חכמים מלוה על-פה אינו גובה מן הלקוחות כמבואר למעלה - ובשטר העמידוהו על של תורה, כעולא בבבא-בבא בתרא קעא: "דברי תורה, אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על-פה גובה מנכסים משועבדים, מאי טעמא שיעבודא דאורייתא, ואלא מה טעם אמרו: מלוה על-פה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין, משום פסידא דלקוחות וכו'".

9 ה. הַמוֹכֵר שְׁדָהוּ בְּעֲדִים⁴⁶, וַיֵּצֵאת מִתַּחַת יְדֵי
10 הַלּוּקָה⁴⁷, אֵף עַל פִּי שְׁאִין שֶׁם שְׁטָרָה⁴⁸ בִּיד הַלּוּקָה
11 - הֲרִי זֶה חוֹזֵר וְיִטְרֹף מִנְכָסִים מְשַׁעֲבָדִים⁴⁹, כְּמוֹ
12 שְׁתִּבְאָר⁵⁰; שֶׁכָּל הַמוֹכֵר - בְּפִרְהֶסְיָ מוֹכְרִי⁵¹, וְקוֹל
13 יֵשׁ לוֹ⁵².

(46) שם מא: (47) בעל-חוב של מוכר הוציא אותה מידו. (48) שטר מכר. (49) שמכרם או שעבדם אחר מכירת שדה זו. (50) להלן פרק כא, הלכה א. (51) כדי שיקפצו עליו קונים - ויוסיפו במקח. (52) והלוקח השני שלא נזהר - הפסיד על עצמו (שם).

14 ו. אֵין הַהֲלֹאָה שְׁעַל פֶּה נִגְבֵּית מִן הַיּוֹרְשִׁין אֲלָא
15 בְּאֶחָד מִשְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֱלוֹ: כְּשֶׁחֲבִב מוֹדָה בָּהּ, וְצָוָה
16 בְּחִלְיוֹ⁵³ שֵׁישׁ לְפָלוֹנִי עָלָיו חוֹב עֲדִין. או שְׁהִתְהַ
17 הַהֲלֹאָה לְזִמְן, וְלֹא הִגִּיעַ זְמַן לְפָרְעָהּ, וְחִזְקָה הִיא

16 תַּפְּס - עַל הַיּוֹרֵשׁ לְהַבִּיאַ רְאִיָּה⁷⁴; אִי⁷⁵ יִשְׁבַּע
17 הַמְּלוֹה⁷⁶ שֶׁכֶּךָ וְכָךְ הוּא חַיֵּב לוֹ, וְיִכּוֹל לְטַעַן עַד כְּפִי
18 דְּמִיָּהוּ⁷⁷, וְיִכּוֹל לְבִשְׁבוּעָתוֹ שְׁמַחִים תַּפְּס. הֵיוּ
19 הַדְּבָרִים שֶׁתַּפְּס שְׁטָרוֹת⁷⁸, וְטַעַן שֶׁהוּן מִשְׁכּוֹן⁷⁹ בִּידוֹ⁸⁰
20 עַל חוּבוֹ וְשְׁמַחִים תַּפְּס - עַל הַמְּלוֹה לְהַבִּיאַ רְאִיָּה
21 שְׁמַחִים תַּפְּס. וְאִם לֹא הֵבִיא רְאִיָּה - יִחְזִיר
22 לַיּוֹרְשִׁים; מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ טוֹעֵן לְקְנוֹת גּוֹפִים⁸¹, אֲלֵא
23 לְרְאִיָּה שֶׁבָּהוּן⁸².

(70) כלומר, אם כי מן הדין המטלטלין אינם תחת שיעבוד - מצוה על היתומים, משום כבוד אביהם, לפרוע (בבא - בתרא קנז). (71) שהורישם, אבל משלהם - אין עליהם מצוה, כמבואר בקידושין (לב). כיבוד (מצות כיבוד אב) - משל אב (ע"פ בבא בתרא שם, מגיד-משנה. "הגהות אשרי" כתובות, פרק הכותב). (72) כדי לקיים מצות כיבוד, ש"כל מצוה שמתן שכרה בצדה (שהתורה מודיעה שכן המצוה, כגון בכיבוד אב שנאמר בה "למען יאריכון ימיך") אין בית-דין של מטה מזהירים עליה" להכריח את המסורבים, כמבואר בחולין קי: (טור' סי' קז). (73) בהיות אביהם בחיים, ועדיין לא זכו בהם היתומים (כתובות פד:). (74) שמתוך שיכול לטעון: לקוחה היא בידי - נאמן גם לטעון: מחיים תפסתי, ועל היורש להביא ראיה שלאחר מיתה תפסם (גמרא שם). (75) אם אין עדים - ליורש. (76) בנקיטת חפץ - כדרך כל הנשבעים ונוטלים (ראה לקמן פי"ג הלכה ג). (77) של החפץ שתפס, שאילו רצה אומר לקוח הוא בידי. (78) שטרי חוב על אחרים (שם פה. בעובדא ד"ההיא איתתא"). (79) רי"ף שם. (80) ונתבאר למעלה (פי"ג הלכה ה), שאין המשכון נעשה מטלטלין אצל בניו. (81) וגם אם טען כך - אינו נאמן, שהרי ב"ד אומרים לו: הבא שטר מכר, כמבואר (בפ"ו מהלכות מכירה הל' י"א) "שאינו שטר חוב נקנה במסירת השטר לידו, שלא מסר לו אלא הראיה שבו, ואין הראיה נתפסת ביד. וכיצד יקנה השטר? שיכתוב לו המקנה: קנה שטר פלוני. . . וימסור לו השטר (=שטר החוב) - ונמצא שנקנה בכתובה ומסירה" (רי"ף שם, ועיין מגיד-משנה, ולקמן פט"ז הל' ז). (82) ואין הראיה נתפסת ביד (ועיין לחם-משנה, וצ"ע).

24 ט. יְתוּמִים שֶׁגָּבוּ קְרָקַע בְּחוּב שֶׁהָיָה לְאֲבִיהֶן אֲצֵל
25 אֲחֵרִים - יֵשׁ לְבַעַל חוּב שֶׁל אֲבִיהֶם לְחֹזֵר וּלְגַבּוֹת
26 אוֹתָהּ מִהֶן⁸³; שֶׁהָיָה קְרָקַע זֶה שֶׁל אֲבִיהֶם הִיא⁸⁴.

(83) אם כי החוב עצמו אינו תחת שיעבודו של בעל-חוב (פסחים לא.). (84) כלומר, מנכסים שהיו תחת שיעבודו של אביהם, וכשם שהיא תחת שיעבודו של אביהם - כך היא תחת שיעבודו של בעל-חוב של אביהם, כמבואר למעלה (פ"ב הלכה ו): "ראובן שהיה חייב לשמעון מאה, ולוי חייב לראובן מאה, מוציאין מלוי ונותנין לשמעון" (ב'תוספות') שם שאלו: למה אין אומרים כן בחוב שיש לאביהם על אחרים ולא גבו קרקע? והלא גם החוב עצמו משועבד לבעל-חוב של אביהם? ותיצו, שקרקע הוא תחת שיעבוד מלא, שאם ימכור אותו יבוא בעל-חוב ויטרוף מן הלוקח, אבל מטלטלין שאם ימכרם המלוה אין בעל-חוב גובה

דבר שבוודאי אינו שייך אצל הקב"ה וממילא אין כל סיבה לדחות ח"ו את הפדיה מהגלות, ובפרט שגם "שכינתא בגלותא" ולשם מה לעכב את הגאולה?

(על פי י"ן מלכות' ספר משפטים סימן ו)

(53) קודם מיתתו (שם קעד:). (54) שם ה: כריש לקיש שאמר: ואפילו מיתמי. (55) על סירובו לפרוע (שם קעד:). (56) בין גדולים בין קטנים (עיין להלן פי"ד, א ובמגיד-משנה). (57) שהרי הוברר שעדיין לא נפרע (שם ה:). (58) אביהם בהיותו בחיים, ואילו היה בחיים היה טוען פרעתי - והיה נאמן. (59) ואנו טוענים בשביל יתומים - כל טענה שאביהם היה נאמן בה. (60) למעלה הלכה ג.

1 ז. לֹא הָיָה שְׂאִין לוֹ מִטְּלָטְלִין⁶¹ וַיֵּשׁ לוֹ קְרָקַע: אִם נוֹדַע
2 לְבֵית דִּין שֶׁתּוֹלָה מְעוֹתָיו בְּיַד אֲחֵרִים⁶² - כּוֹפִין אוֹתוֹ
3 לְמַפְרֵי⁶³ וְלֹתֵן לְבַעַל חוּבוֹ; וְאִם לֹא נוֹדַע לְהֵם דְּבָר
4 זֶה - מִחֲרִימִין⁶⁴ עַל מִי שִׁדַּע לוֹ מִטְּלָטְלִין וְלֹא
5 יָבִיאם, וְאַחֵר כֶּךָ יוֹרְדִין לְבִינוּנִיתוֹ שֶׁבִּנְכָסָיו וּמִגְבִּין
6 לְבַעַל חוּבוֹ, כְּמוֹ שֶׁתְּבַאֵר⁶⁵. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁶⁶?
7 בְּזִמְן שֶׁנִּפְרָעִין מִן הַלוּהַ עֲצָמוֹ; אֲבָל הַבָּא לְפָרַע מִן
8 הַיּוֹרֵשׁ, בֵּין קָטָן בֵּין גָּדוֹל - לֹא יִפְרַע מִן
9 הַמְּטָלְטְלִין, אֲפִלוּ הֵיוּ מְפָקְדִין אוֹ מְלוּהַ אֲצֵל
10 אֲחֵרִים⁶⁷; שֶׁהַמְּטָלְטְלִין⁶⁸ אֵינֶן תַּחַת שְׁעִבּוּד בְּעַל
11 חוּב מִן הַתּוֹרָה⁶⁹.

(61) האומר: שאין לו ממון או מטלטלין ורוצה להגבות לבעל-חובו מן הקרקע - ומצד הדין מטלטלין קודמים לגבייה מן הקרקע כמבואר (למעלה ס"א, הל' ד. וראה בבאורנו שם). (62) להבריח מן המלוה. (63) לטרוח ולמכור הקרקע - ופורע לבעל-חובו ממועות. (64) מתקנת הגאונים (ראה באורנו למעלה פ"א הערה כג). (65) להלן פי"ט, א. שמתקנת חכמים - בעל-חוב דינו כבינונית. (66) שגובה מן המטלטלין. (67) ועדיין לא באו לרשות היתומים (כתובות פד: כריש עקיבא). (68) של יתומים. (69) שם, כי בעוד הלווה קיים - גובה אפי' מגלימא דעל כתפיה (מהמעיל שעל כתפיו) שהרי לו הלוה מעותיו ונשתעבד, והתורה אמרה: יבוא שליח ב"ד ויטול משכונו, שנאמר (דברים כד, יא) "והאיש אשר נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה". אבל כשמת הלוה, מה לו עם היתומים? הרי לא לוו ממנו ולא נשתעבדו לו. אבל קרקעות שירשו - כבר נשתעבדו למלוה מחיים מדין ערב, שנכסיו של אדם הם ערבי, ועליהם סמך המלוה כשהלווה, אבל מטלטלין - אפילו דין ערב אין להם, שהרי לא עליהם סמך המלוה, והואיל וביד הלוה להצניעם ולאבדם (ע"פ רש"י ב"מ סז:). ומתקנת הגאונים שבעל-חוב גובה מן המטלטלין, כמו שיתבאר לקמן הלכה יא.

12 ח. מְצוּהָ⁷⁰ עַל הַיְתוּמִין לְפָרַע חוּב אֲבִיהֶן מִן
13 הַמְּטָלְטְלִין שֶׁהֵנִיחַ⁷¹. וְאִם לֹא רָצָה הַיּוֹרֵשׁ לִתֵּן - אֵין
14 כּוֹפִין אוֹתוֹ⁷². וְאִם תַּפְּס בְּעַל חוּב מְחִיִּים⁷³ - גּוֹבֶה
15 מִהֶן. טַעַן שְׁמַחִים תַּפְּסוּ, וְהַיּוֹרֵשׁ טַעַן שֶׁאַחֵר מִיָּתָהּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואתם, אין שעבודם שעבוד גמור, וחוב שהניח להם אביהם - דינו כמטלטלין.)
 1 ל. ראובן⁸⁵ שִׁמְכַר שְׂדֵה לְשִׁמְעוֹן בְּאַחֲרֵי־וַת⁸⁶, וְזָקַף
 2 שִׁמְעוֹן דָּמִי הַשְׂדֵה עָלָיו מְלוֹה לְרְאוּבֵן, וַיִּמַּת
 3 רְאוּבֵן⁸⁷, וּבָא בַעַל חוֹב שֶׁל רְאוּבֵן לְטָרֵף מִשִׁמְעוֹן
 4 הַשְׂדֵה, וּפִיסוֹ שִׁמְעוֹן בְּמַעוֹת⁸⁸ וְהֵלֵךְ לוֹ - הַדִּין
 5 נוֹתֵן, שִׁיבֹאוּ יוֹרְשֵׁי רְאוּבֵן וַיִּתְּבְּעוּ שִׁמְעוֹן בְּמִלְוֵה
 6 שְׂזָקַף עָלָיו, שֶׁהֲרִי⁸⁹ אֵינָה מְשַׁעֲבֶדֶת לְבַעַל חוֹב שֶׁל
 7 רְאוּבֵן⁹⁰. לְפִיכָף⁹¹, אִם הָיָה שִׁמְעוֹן פֶּקַח - נוֹתֵן לְהֵן
 8 הַקְּרָקַע שֶׁלְקַח מֵרְאוּבֵן⁹² בְּמִלְוֵה⁹³ שְׂזָקַף עַל עַצְמוֹ,
 9 וְחֹזֵר וְטוֹרֵף אוֹתָהּ מֵהֵן⁹⁴ מִפְּנֵי הַמַּעוֹת שֶׁנָּתַן לְבַעַל
 10 חוֹב שֶׁל רְאוּבֵן כְּדִי שֶׁלֹּא יִטָּרֵף אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, שֶׁהֲרִי
 11 בְּאַחֲרֵי־וַת לְקַחָהּ מֵרְאוּבֵן⁹⁵.

ונבונים הנהיגו דבר זה כו' ונמצא האלמנה גובה מן המטלטלין בתנאי זה ולא בתקנת אחרונים". (103 של הגאונים. (104 מכיון שלא ידע בתקנה זו - לא שיעבר מטלטליו על-מנת שיגבו מהם לאחר מותו. ומה שקרא לזה "סייג", ומשמעו שזה כעין לפני משורת הדין, מפני שמצד הדין - בעל-חוב (אפילו במלוה על-פה) גובה מן המטלטלין על יסוד תקנת הגאונים (וכן המנהג) אפילו לא כתב, מתוך ההנחה שכל אדם יודע תקנה זו ושיעבר כל נכסיו אפילו המטלטלין. ואף-על-פי-כן ראו גאוני המערב לתקן, מתוך החשש שמא לא ידע - אם כי רחוק הוא - שיתנה על כך בפירוש (ע"פ דברי הריב"ש המובאים בכסף-משנה כאן). (105 שעמדו לאחר חתימת התלמוד. (106 ולדון בה אף במקומות שלא פשטה - כאילו פשטה, כדרך שאנו אומרים בתקנת הסנהדרין הגדולה (ע"פ דברי רבינו בהל' אישות שם ה"ט. והשווה דברי רבינו בהקדמה (ל'משנה תורה): "והיות ב"ד של אותה מדינה (שעמד אחר התלמוד) יחידים, ובית-דין הגדול של שבעים ואחד בטל מכמה שנים. . . לפיכך אין כופין מדינה זו לנהוג כמנהג מדינה אחרת. . .").

פָּרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) מבאר דין כיצד נפרעים מן היתומים ומתי נזקקים לנכסיהם, ודין קטן שתקף בעבדיו או בשדה של חבירו, ודין קרקע שהוא בחזקת יתומים ובא אחד וטען שלקחה מאביהם, ודין שום היתומים והכרזה שעושים בית דין.

21 א. אֵין נִפְרָעִין² מִן הַיּוֹרְשִׁין אֲלֵא אִם בֵּן הָיָה
 22 גְּדוּלִים, אֲבָל יוֹרְשִׁין קְטָנִים³ - אֵין נִפְרָעִין מֵהֵן
 23 שְׁטַר חוֹב.

2) ע"פ בבא-בתרא קעד, וערכין כב. דברי רבינו בהלכה זו הם בשטר חוב, וכשאין בו אחד משלושת הדברים שהזכירם רבינו למעלה פרק יא הלכה ו. ובמקרה זה שונה דין יתומים גדולים מקטנים. אבל במקום שיש בו אחד מהדברים הנ"ל - גובה אף מיורשים קטנים, לא יהיה גרוע מלוה בשטר ממלוה בעל-פה (מגיד-משנה וכסף-משנה, וכן יוצא מדברי רבינו בפירושו לערכין פרק ששי). (3 "בעודם קטנים, שאינם בני שלוש עשרה שנה" (שו"ע ח"מ סי' קח סעיף ג).

24 ב. וְאֶפְלוּ⁴ הָיָה בּוֹ כֹּל תְּנַאי⁵ שֶׁבְּעוֹלָם - לֹא יִפְרַע
 25 בּוֹ הַמְלוֹה כְּלוּם עַד שִׁיגְדִילוֹ הַיְתוּמִים; שְׂמָא יֵשׁ
 26 לְהֵן רְאִיָּה שְׁשׁוּבְרִין בּוֹ אֶת הַשְּׁטַר.

4) משפט זה מקושר עם סופה של ההלכה הקודמת, וציון ההלכה "ב" אינו במקומו. וכבר העיר על כך בעל 'מרכבת המשנה'. (5 כגון נאמנות (ראה להלן פרק טו), לפי שאפשר לבטל התנאים, וחוששים אנו שמא בוטלו, וקטנים אינם יכולים להוכיח את הביטול (מגיד-משנה).

27 ג. הֵיִתָּה הַמְלוֹה רִבִּית⁶ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִים⁷, שֶׁהֲרִי
 28 הַרְבִּית אוֹכֵלֶת בְּנִכְסֵיהֶן - מְעַמְּדִין לָהֶם
 29 אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס, וְנִנְקָקִין לְנִכְסֵיהֶן וּמוֹכְרִין וּפּוֹרְעִין
 30 הַחוּב. וְכֵן אֲשֶׁה שֶׁתְּבַעַה כְּתַבְתָּה⁸, בֵּין אֲלַמְנָה בֵּין

85) כתובות צב. (86 שאם יטורף אותו בעל-חוב בדין - יחזיר לו מעותיו. (87 ולא הניח נכסי דלא נידיי בני חורין (קרקעות שלא נמכרו ולא נשתעבדו). (88 בחוב של דמי השדה שחייב ליתומים. (89 חוב זה של דמי הקרקע. (90 כמבואר למעלה (הלכה ז) - כלומר, ולא היה לך לפייס בעל-חוב של אבינו בדמי השדה, שהרי מעות אלו שירשנו מאבינו, אינן משועבדות לבעל-חוב. (91 שם. (92 לא דוקא - והוא-הדין כל קרקע שהוא, ואע"פ שאין מגבים מן הקרקע כשיש ללוה מטלטלין - כאן מגבים, כדי שלא יפסיד שמעון (מגיד-משנה, וכן כתוב בהגהות מיימוניות). (93 בתור פרעון החוב. (94 כמבואר למעלה (הלכה ט) שבעל-חוב גובה מן הקרקע שנבנו יתומים (ועיין מגיד-משנה והגהות מיימוניות). (95 אביהם, ובדין חוזר על היתומים.

12 יא. כְּכֹר תִּקְנוּ גְּאוּנִים הָאֲחֵרוֹנִים⁹⁶ כְּלָם, שִׁיְהִיָּה בַעַל
 13 חוֹב גּוֹבֵה מִטְּלָטְלִין מִן הַיּוֹרְשִׁין⁹⁷. וְכֵן דִּינֵי יִשְׂרָאֵל
 14 בְּכָל בֵּית דִּין שֶׁבְּעוֹלָם. אֲבָל בְּמַעֲרֵב⁹⁸ הָיָה כּוֹתְבִין
 15 בְּשִׁטְרֵי חוֹבוֹת: שִׁישׁ לְגִבּוֹת מִן הַקְּרָקַע וּמִן
 16 הַמְטָלְטְלִין בֵּין בְּחִיּוֹ בֵּין אַחַר מוֹתוֹ; וְנִמְצָא גּוֹבֵה
 17 עַל⁹⁹ תְּנַאי זֶה¹⁰⁰ יוֹתֵר מִן הַתְּקַנָּה¹⁰¹. וּפְסִג גְּדוּל
 18 עֲשׂוּ¹⁰² בְּדָר. שְׂמָא לֹא יָדַע הַלְוֵה בְּתַקְנָה זֹאת¹⁰³,
 19 וְנִמְצָא מִמוֹן יְתוּמִים יוֹצֵא שֶׁלֹּא בְּדִין¹⁰⁴. שְׂאִין פַּח
 20 בְּתַקְנַת אֲחֵרוֹנִים¹⁰⁵ לְחַיֵּב בְּהַ יְתוּמִים¹⁰⁶.

96) בימי רב הונא הלוי גאון בר מר בר יצחק (ראה אוצר הגאונים כתובות, מעמוד 210 ואילך). (97 שכיום, רוב בני אדם, עיקר מסחרם במטלטלין, ובעל-חוב סומך עליהם (ראה מגיד-משנה, פרק טז מהלכות אישות הלכה ח). (98 צפון אפריקה. (99 בכת"י תימן: לפי. (100 שכל תנאי, בדבר שבממון, אפילו על מה שכתוב בתורה - קיים, כמבואר בפ"ב מהלכות שכירות הלכה ט. (101 שעל-פי התקנה, אינו גובה מטלטלין של יתומים אלא כשאין להם קרקע, אבל לפי התנאי גובה אפילו כשיש להם קרקע (מגיד-משנה). (102 כלומר, שיש עוד תועלת חשובה בתנאי זה, נוסף על התקנה (מגיד-משנה. והשווה הלכות אישות שם: "ודבר זה תיקון גדול הוא, ואנשים גדולים

יברר ליתומים חלק יפה. (17) כי לא יהיה לו לאפוטרופוס
 מה לטעון או להשתדל לטובת היתומים, שהרי פירש ואמר:
 זו (כמסקנה של רב אשי שם, ראה סמ"ע סי' ק"י ס"ק ט).
 19 ו. נמצאת קרקע שאינה שלהן¹⁸, אלא טען הטוען
 20 שהיא גזל ביד מורישן - נזקקין להן, ומעמידים
 21 להן אפוטרופוס לטען ולדון¹⁹; אם נמצאת גזולה²⁰
 22 - מחזירים אותה לבעליה. וכן קטן שתקף בעבדיו²¹
 23 ויבד לתוף שדה חברו ובקשה - אין אומרים: נמתין
 24 לו עד שיגדיל²², אלא מוציאין אותה מידו,
 25 ולכשיגדיל, אם יש לו עדים, יביא עדיו²³.

(18) ערכין שם, יצא ערעור על הקרקע שברשות היתומים
 שאינו שלהם, כלומר: של מורישם, שהיתה בידו בגזל.
 (19) להתייך עם המערער. (20) כגון שהביא המערער
 עדים שהיא שלו, ובמקרה זה אין מעמידים להם
 אפוטרופוס, שכיון שיש עדים מצמצמת טענת
 האפוטרופוס רק לאמיתות העדות "ואחזוקי סהדי בשיקרא,
 לא מחזיקינן" (אין אנו חושדים שהעדים משקרים), לפיכך
 מחזירים אותה לבעליה מיד (ע"פ נוסחת הגמרא שלפנינו,
 ולהרשב"א נוסחא אחרת בגמרא שם. מגיד-משנה).
 (21) בסיוע עבדיו (בבא-קמא קיב:). (22) שמא יש לו עדים
 שהקרקע שלו. (23) ויוציא את השדה ע"י בית-דין.

ז. קרקע שהיתה בחזקת קטנים²⁴, ובה אחר וטען
 27 שהיא לקוחה²⁵ ממורישן, ויש לו עדים שהחזיק בה
 28 ואכלה שגני חזקה²⁶ בחי אביהן - אין מוציאין
 29 אותה מידן עד שיגדילו²⁷; שאין מקבלין²⁸ עדים
 30 שלא בפני בעל דין, והקטן פאלו אינו עומד פאן
 31 הוא חשוב. אבל אם הוציא שטר שהיא לקוחה
 32 בידו - הרי זה מקיים את השטר²⁹, ומוציאין אותה
 33 מידן, אחר שמעמידים להם אפוטרופוס.

(24) וידוע הדבר שהיתה של אביהם, ואין מקום לטענת
 גזילה בידי המוריש (מגיד-משנה). (25) קנויה היא לו.
 (26) היינו, שאכל פירות הקרקע שלש שנים רצופות, ואביהם
 לא מחה בו (עייין להלן הלכות טוען ונטען מפ"א ואילך).
 (27) ב"ק שם. (28) שם. (29) כשם שמקיימים כל שטר אף
 שלא בפני בעל-דין, כמבואר להלן פ"ג מהלכות עדות הלכה
 יא. ודרך קיום (=אישור) שטרות, ביאר רבינו בהלכות עדות
 פרק ו הלכה ב.

ח. כשנזקקין בית דין לנכסי יתומים למכר - שמין³⁰
 35 את הקרקע, ואחר כך מכריזין עליה שלשים יום
 36 רצופין, או שלשים יום שני ותמישי³¹. ומכריזים
 37 בבקר ובערב, בשעת הכנסת פועלים ובשעת הוצאת
 38 פועלין, וכל מי שרוצה לקנות - יוליף הפועלין
 39 לבקר לו³². ובשעה שמכריזין - מסימים את השדה
 40 במצריה³³, ומודיעין פמה יפה³⁴, ובכמה היא
 41 שומה³⁵, ומפני מה רוצים למכרה, אם להגבות בעל
 42 חוב³⁶ או לכתבת אשה; לפי שיש מי שרוצה לתן
 43 לבעל חוב, ויש מי שרוצה להגבות לאשה³⁷.

1 גרושה - מעמידים להם אפוטרופוס ונזקקין, משום
 2 חן האשה, כדי שיהיה לה כלום שתנשא בו האשה
 3 לאחר. לפיכך, אם קפצה האשה ונשאת, ואחר כך
 4 באת לתבע כתבתה מנכסי יתומים - אין נזקקין לה
 5 עד שיגדלו היתומים; שהרי אין לה מזונות⁹, והרי
 6 נשאת¹⁰.

(6) הלוואה שנושאת ריבית. (7) מן הגוי, וקיבל עליו לדון
 בדיני ישראל שלא יתבע מן היתומים עד שיגדלו (ערכין
 כב.). (8) שם, כרבי יוחנן. ובטעם הדבר - נאמרו בגמרא
 שתי לשונות. ללשון אחד, הטעם הוא משום מזונות (שכל
 זמן שאינה גובה כתובתה ניזונת מנכסי היתומים, כמבואר
 בריש פרק יח מהלכות אישות, ונמצא היתומים מפסידים).
 וללשון שני, הטעם הוא משום חינא (=חן), כלומר כדי
 שיהיו לה מעות ותמצא חן בעיני גברים לישא אותה
 (כפירוש ה"ף בכתובות, פרק אלמנה ניזונת). וההבדל
 שבין הלשונות הוא: ללשון ראשון, אין נזקקים אלא
 לאלמנה. אבל לגרושה, מכיון שאינה ניזונת מנכסי יתומים
 - אין נזקקים לפרעון כתובתה. ואילו ללשון שני, אף
 לגרושה נזקקים. ורבינו מביא שני הטעמים בהמשך ההלכה.
 נראה שהוא מפרש, שלשון שני אינו חולק על הטעם של
 מזונות אלא שהוא מוסיף, שאף חן האשה מהווה סיבה
 להזקק לגביית כתובתה (כספ-משנה). (9) כמבואר בהל'
 אישות הנ"ל: ומשתתארס האלמנה - אבדה מזונותיה.
 (10) כלומר, ואין גם הטעם של חן.

ד. הורו מקצת הגאונים: שאם היו הנכסים פגוד
 8 הפתה בלבד או פחותים ממנה - אין נזקקין לה,
 9 שהרי אין פאן זכות¹¹ ליתומים. שלא אמרו: נזקקין
 10 לנכסי יתומים להפרע מהן הפתה, אלא כדי שלא
 11 יפתחו הנכסים מחמת המזונות¹²; וזאת, הואיל
 12 והיא נוטלת הכל - מה זכות יש ליתומים הקטנים
 13 בדבר זה עד שנזקקין להן? ולא חשו לחן האשה¹³.

(11) טובה, רווח. (12) כלשון ראשון שהבאנו למעלה (ראה
 הערה ז). (13) משפט זה "ולא חשו לחן האשה", הוא
 לשון הסתייגות מהוראה הנ"ל, כלומר - ולא כיוונו יפה
 הגאונים בהוראתם, שכן לא חשו לטעם של לשון שני
 "משום חינא". ולדעת רבינו יש לפסוק בלשון זה ונזקקים
 לפרעון כתובתה, אף כשאין הנכסים עודפים על הכתובה
 (מגיד-משנה).

ה. צנה המורישין¹⁴ ואמר: תנו מנה¹⁵ לפלוני -
 15 נזקקין, אחר שמעמידין להן אפוטרופוס¹⁶ לטען
 16 טענתם. אמר: תנו מנה זה לפלוני או שדה זו
 17 לפלוני - נתנין, ואין צריכים להעמיד להן
 18 אפוטרופוס¹⁷.

(14) ערכין שם. ולא פירש אם כוונתו למנה צורי
 (מטבע של מדינת צור) שהוא מאה זוז, או למנה של מדינה
 שהוא שנים עשר זוז וחצי. (16) שיתדיין עם התובע
 ויטעון: שהמוריש התכוון למנה של מדינה, ובשדה סתם -

21 לְקַבְּרָהּ⁵⁴, או לְמִזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבְּנוֹת, או לְתֵן מִנֶּת⁵⁵
 22 הַמֶּלֶךְ - אֵין צְרִיכִין הַכְרִזָּה, לְפִי שֶׁהַדָּבָר נְחוּץ⁵⁶. וְכֵן
 23 בֵּית דִּין שֶׁמְכָרוּ דְבָרִים שְׂאִינָן טְעוּנִין הַכְרִזָּה⁵⁷,
 24 וְטָעוּ בְשָׂתוֹת - מְכָרָן בְּטָל; פְּחוֹת מְשֻׁתוֹת - מְכָרָן
 25 קָיָם. וְאֵלוֹ הֵן הַדְּבָרִים שְׂאִין מְכָרִיזִין עֲלֵיהֶם:
 26 הַעֲבָדִים וְהַשְּׂטוּת וְהַמְטַלְטְלִין⁵⁸. הַעֲבָדִים - שְׂמָא
 27 יִשְׁמְעוּ וְיִבְרָחוּ; וְהַשְּׂטוּת וְהַמְטַלְטְלִין - שְׂמָא
 28 יִגְנָבוּ⁵⁹. לְפִיקָף שְׂמִין אוֹתָן בְּבֵית דִּין וּמוֹכְרִין אוֹתָן
 29 מִיָּד. וְאִם הַשּׁוֹק קָרוֹב לְמִדְיָנָה⁶⁰ - מוֹלִיכִין אוֹתָן
 30 לְשׁוֹק.

46 כתובות צט: "הואיל והכריוז כמשפט, אין כאן טעות בפשיעה אלא שמכרו לפי מה שנודמנו הקופצים" (מאירי שם עמ' 456). ודוקא שזה מאתיים במנה, אבל אם מכרו בפחות ממנה - בטל המכר (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). ובכסף-משנה מוסיף, שזה אפשר רק לדעת הסוברים שביותר ממחצה יש אונאה גם לקרקעות. 47 רבינו מבחין בין אם לא הכריוז כלל לבין אם הכריוז אבל לא בדקו בשומא כמשפט: בלא הכריוז כלל - מכרם בטל, כלמעלה הלכה י. אבל כשהכריוז אלא לא בדקו השומא כראוי - מכרם קיים אם טעו בפחות משתות (ע"פ הבנת הכסף-משנה. ולמגיד-משנה דרך אחרת בזה, ועיין בלחם-משנה). 48 היינו, שטר חקירה ועיון ותוכנו: בית-הדין מאשר שנכסים אלו נמכרו לאחר שדקדקו בשומא והכרזה כמשפט (ראה פיהמ"ש לרבינו שם). 49 כגון שמכרו שיהיה חמש מאות - בשש, או שיהיה שש מאות - בשבע (השווה רבינו פ"ב מהלכות מכירה ה"ב, וראה מגיד-משנה שם). 50 שיהיה שש מאות - בחמש, או שבע מאות - בשש. 51 שכל פחות משתות - דרך הכל למחול. ואף שהשליח שטעה אפילו בכל שהוא מכרו בטל (כמבואר בפ"ג מהלכות מכירה הלכה ט) - כה ב"ד יפה (ב"מ שם). 52 כגון לצרכי קבורה, כמו שמבאר רבינו בסמוך. 53 כיון שמצד הדין אין צריך הכרזה, אין הכרזה זו מייפה כה ב"ד, כשטעו בשתות (כדעת הרי"ף, כתובות שם, ע"פ נוסחתו בגמ' "רישא וסיפא בדאכרוז" - מגיד-משנה). 54 לצרכי קבורה (כתובות שם). 55 מס גולגולת. 56 דחוף, ואין שהות להמתין עד שיכריוזו. 57 כגון עבדים, וכמו שמבאר רבינו והולך. 58 שם, ואף שהמטלטלין של יתומים אינם משועבדים לבעל-חוב (כמבואר למעלה פ"א) - יש לפרש במקרה שתפסם בעוד אביהם חיי, שגובה מהם (כמבואר שם). וכבר נתבאר (שם) שמתקנת הגאונים גובים אף מן המטלטלין של יתומים. 59 בשעה שיציגו אותם להראות ללקוחות. 60 כלומר, לעיר שבה נמצאים דברים אלו. אבל אם השוק רחוק, אף שניתן להשיג שם מחיר גבוה יותר - אין מוליכים, משום חשש אונס בדרך. וזה נאמר, כשאין חשש הפסד אם יניח את המטלטלין במקומם, אבל כשיש לחוש שיתקלקלו, כגון שכו או יין שיחמיצו אם לא יימכרו מהר - מוליכים אפילו למקום רחוק (גמ' שם ק: ועיין רבינו פ"א מהלכות נחלות הל' ב"ג ובמגיד-משנה שם).

30 ערכין כא: 31 כלומר, או כל ימי שני וחמישי במשך ששים יום, שהם שמונה עשרה ימי הכרזה, כי ההכרזה בימי שני וחמישי שהם ימי ישיבת בית-דין, ורבים באים לפנייהם לדון - שקולה כהכרות שלושים יום רצופים. 32 לבדוק את השדה, טיבה וערכה. 33 מודיעים את גבולותיה המדויקים. 34 כך וכך פירות היא עושה. 35 בכך וכך שמו אותה בית-דין. 36 לפי שאינו מקפיד על טיב המעות, והוא נוטל אפילו מעות שבורות וחסרות (גמרא ורש"י שם). 37 לפי שהיא מסכימה לקבל את מחיר השדה אף בתשלומים (שם).

ט. וְכִשְׁפוֹתֵינָן הָאֲדָרְכָתָא³⁸ עַל נַכְסֵי יְתוּמִים, בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קֹטְנִים - כּוֹתְבִין בָּהּ: וְהַכְרִזּוּ שֶׁהַנְּכָסִים הָאֵלֶּה³⁹ הֵן שֶׁל פְּלוּנֵי הַמֵּת. וְאִם לֹא כָתְבוּ בָּהּ - הָרִי אֲדָרְכָתָא זֶה פְּסוּלָה⁴⁰, וְאֵין אוֹכְלִין בָּהּ פְּרוֹת אֶפְלוּ לְאַחַר שֶׁשְׁלְמוּ הַהַכְרִזוֹת⁴¹.

38 פסק דין המרשה את התובע לגבות מנכסי הנתבע בכל אשר ימצאו (רש"י כתובות קד: וראה להלן פכ"ב). 39 שעליהם אנו נוטנים אדרכתא זו. 40 שם. 41 שמשעה זו התובע אוכל פירות השדה, כמבואר לקמן פכ"ב הלכה יב. אולם כאן שהאדרכתא פסולה, הרי ההכרזות שנעשו על יסוד האדרכתא בטעות היו, ולפיכך לא זכה עדיין התובע בפירותיה - עד שירד לתוך השדה (רש"י שם).

י. בֵּית דִּין שֶׁמְכָרוּ שְׂלֵא בְּהַכְרִזָּה - נִעְשׂוּ כְּמִי שֶׁטָּעוּ בְּדָבָר מְשֻׁנָּה⁴², וְחוֹזְרִים וּמוֹכְרִין בְּהַכְרִזָּה⁴³. וּבֵית דִּין שֶׁמְכָרוּ - הָאֲחֲרִיּוֹת⁴⁴ עַל הַיְתוּמִים⁴⁵.

42 בניגוד לדבר המפורש במשנה, והרי שינוי בערכין ריש פרק ו: "שום היתומים שלושים יום ומכריזין בוקר וערב", והטועה בדבר משנה - חוזר (כתובות פד: עיי"ש). 43 כמו שיבאר (בפ"ו מהלכות סנהדרין הל"א) "שכל דין שדן וטעה בדבר משנה - חוזר הדין ומחזירין הדבר כשהיה, ודנים בו כהלכה". 44 על השדה, אם תמצא שאינה שלהם. 45 חוזר הלוקח וגובה מהם (שם ק:).

יא. וּבֵית דִּין שֶׁהַכְרִיזוּ כְּרֵאוּי, וּבְדָקוּ יִפָּה זְפָה, וּדְקָדְקוּ בְּשׁוּמָא, אָף עַל פִּי שֶׁטָּעוּ וּמְכָרוּ שְׁוֵה מְנָה בְּמֵאֲתָיִם אוֹ מֵאֲתָיִם מְנָה - הָרִי מְכָרָן קָיָם⁴⁶. אֲבָל אִם לֹא בְּדָקוּ בְּשׁוּמָא⁴⁷, וְלֹא כָתְבוּ אֲגָרָת בְּקָרְתָּ⁴⁸, שֶׁהִיא דְקָדוּק הַשּׁוּמָא וְהַהַכְרִזָּה, וְטָעוּ, וְהוֹתִירוּ שְׁתוֹת⁴⁹ אוֹ פְחָתוֹ שְׁתוֹת⁵⁰ - מְכָרָן בְּטָל; פְּחוֹת מְשֻׁתוֹת - מְכָרָן קָיָם⁵¹. וְכֵן אִם מְכָרוּ קְרָקַע בְּעַת שְׂאִינָן צְרִיכִין לְהַכְרִיזָּה⁵² עֲלֵיהָ, וְטָעוּ שְׁתוֹת אוֹ הוֹתִירוּ שְׁתוֹת - מְכָרָן בְּטָל, אָף עַל פִּי שֶׁהַכְרִיזוּ⁵³; פְּחוֹת מְשֻׁתוֹת - מְכָרָן קָיָם, אָף עַל פִּי שְׂלֵא הַכְרִיזוּ, שְׂאִינָן צְרִיכִין הַכְרִזָּה בְּאוֹתוֹ הָעֵת. אִיזְהוּ הָעֵת שְׂאִינָן צְרִיכִין הַכְרִזָּה? בְּעַת שִׁימְכְרוּ קְרָקַע

בשם הרא"ש, ולדעת הרשב"א תוך מהלך יום אחד).
 (12) שהיו מוחזקים בידי הלווה (כסף משנה).

יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ט

פרק שלשה עשר

ג. מלוה¹³ שָׁבָא לְבֵית דִּין, וְהֵבִיא מִשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ, וְאָמַר: זֶה מִשְׁכּוֹנוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי הוּא¹⁴, וְאֵנִי רוֹצֵה לְמַכְרוֹ וּלְהַפְרֵעַ חוֹבִי - אֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לוֹמַר לוֹ: הַמֶּתֶן עַד שְׂכִיבֹא לָוֶה¹⁵ וְיִטְעַן; שְׁאֵם רוֹצֵה לוֹמַר: לְקוּחַ¹⁶ הוּא בְּיָדִי - אֹמְרִי¹⁷. וּמִשְׂאִיִן לוֹ עֲצָה לְמַכְרוֹ בְּפָנָי עֲדִים, כְּדֵי שְׂיַדַע לָוֶה בְּכִמְהָ נִמְכַר¹⁸. וְכֵן הַמְלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמִּשְׁכּוֹן, וּמַת הַלְוָה וְהַמְלוּהָ¹⁹, בֵּין שְׁמַת הַלְוָה תַּחְלָה²⁰ בֵּין שְׁמַת מְלוּהָ תַּחְלָה, הוֹאִיל וְהוּא²¹ נִפְרַע מִמָּה שֶׁתַּחַת יָדוֹ, וְאֵלּוּ רָצָה לוֹמַר: לְקוּחַ הוּא בְּיָדִי - אֹמְרִי, הָרִי זֶה נִשְׁבַּע²² בְּנִקְיִיטַת חֲפִץ וְנוֹטֵל, כְּדִרְךָ כֹּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין²³. וּמִפְּנֵי מָה אֵינוֹ נִשְׁבַּע הַסֵּת²⁴? לְפִי שְׂאִינוֹ נִשְׁבַּע עַל עֲצָמוֹ שֶׁל מִשְׁכּוֹן²⁵, אֲלֵא עַל הַמָּמוֹן שֶׁלֹּקְחָתָ²⁶. שְׂאֵלוֹ²⁷ אָמַר עַל עֲצָמוֹ שֶׁל חֲפִץ זֶה: אֶתָּה מְכַרְתָּ לִּי, אֶתָּה נִתְתוֹ לִי - הִיָּה נִשְׁבַּע הַסֵּת וְנִפְטָר; וְאֲבָל²⁸ אִם הָיוּ שָׁם עֲדִים שֶׁחֲפִץ זֶה מִשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ, וְלֹא יָדַע עַל כְּמָה וְכִמְהָ - אֵינוֹ יָכוֹל לִטֹּל אֲלֵא בְּשִׁבְעָה²⁹; וְהוֹאִיל³⁰ וְאֵין שָׁם עֲדִים, וְיָכוֹל לוֹמַר: שְׁלִי הוּא - נֶאֱמַן לוֹמַר: יֵשׁ לִי עֲלָיו כֶּף וְכֶף, בְּשִׁבְעָה עֲצָמָה³¹. שְׁהִיָּה נִשְׁבַּע אִם הָיוּ שָׁם עֲדִים שֶׁהוּא מִשְׁכּוֹן. שְׂאִין אֹמְרִין 'מְגוֹ' לְפִטְרוֹ מְשִׁבְעָה, אֲלֵא לְפִטְרוֹ מִמָּמוֹן³², שְׂאֵל יַחֲזִיר הַמִּשְׁכּוֹן עַד שְׂיִטֵּל מִה שְׂטָעַן.

1) מבאר דין הבא ליפרע שלא בפני חבירו, ודין מלווה על המשכון ואבד ומתדיינים כמה היה שווה, ודין מלווה את חבירו וקבע לו זמן פירעון, אם יכול לתבוע לפני הזמן, ודין מלווה חבירו ביישוב יכול לתבוע במדבר.

א. מלוה שָׁבָא לְהַפְרֵעַ בְּשֵׁטֶר שְׁבִידוֹ שְׂאֵל בְּפָנָי לָוֶה²: אִם יְכוֹלִין בֵּית דִּין לְשַׁלַּח אֵלָיו וּלְהוֹדִיעוֹ עַד שְׂיַעֲמַד עִמּוֹ בְּדִין - שׁוֹלְחִין וּמוֹדִיעִין לוֹ⁴; וְאִם אֵי אִפְשָׁר לְהוֹדִיעוֹ בְּמַהֲרָה⁵ - אֹמְרִים לְמְלוּהָ שְׂיִשְׁבַע וְיִטֵּל⁶ מִנְכָסָיו, בֵּין מִן הַקְּרָקַע בֵּין מִן הַמִּשְׁטָלְטָלִים, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְשׁוֹכְרֵי⁷. וְדִין זֶה תִּקְנַת חֲכָמִים⁸ הוּא, כְּדֵי שְׂאֵל יְהִיָּה כֹּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל מֵעוֹתְמוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ וְהוֹלֵךְ וְיוֹשֵׁב לוֹ בְּמִדְיָה אַחֲרָת, וְנִמְצָא נוֹעֵל דְּלַת בְּפָנָי לוֹיִן⁹.

2) כרב נחמן בכתובות פח. 3) כגון שהיה במקום קרוב. 4) שאין יורדין לנכסיו של לוה אם הוא במקום קרוב, עד שיודיעוהו תחילה (רי"ף שם, ומקורו בבא בתרא קעד.). שנכסיו של אדם הם ערכיו (כלומר, מדין ערב גובה מהם). והמלווה את חבירו לא יתבע את הערב תחילה אלא תובע את הלווה (וראה להלן פרק כ"ב, הלכה א.). 5) כגון, שהיה במקום רחוק שטורה להודיעו (השווה פרק ט"ז מהלכות אישות הלכה טז). ומה הוא המרחק? נחלקו בו הרשב"א והרא"ש, לדעת הרא"ש מהלך שלושים יום, דהיינו: אם בכדי שילך השליח ויחזור תוך שלושים יום - מודיעים, ואם יותר על כך - אין מודיעים. ולדעת הרשב"א המרחק הוא: בכדי מהלך יום אחד (עיין כסף משנה ולחם משנה, ובשולחן ערוך סימן קו, א הובאה דעת הרא"ש בלי חולק. 6) שכן אילו היה הלווה בפנינו והיה טוען: יישבע לי שלא פרעתי - משביעים אותו ואחר כך ייטול, כמבואר לקמן פרק י"ד הלכה ב, עתה - שאין הלווה בפנינו, טוענים במקומו (כתובות פח. על פי רש"י שם פז.). 7) שמא יש לו ללווה שובר - שטר פירעון - על השטר שביד המלווה (ערכין כב:). ודווקא לשובר אין חוששים, אבל אם היה הלווה נאמן בלא שובר, כגון, מלווה על פה, שנאמן לטעון פרעתי בלא כל ראיה, אין גובין שלא בפניו, שמא אילו היה בפנינו היה טוען פרעתי (מגיד משנה להלן הלכה ב.). 8) כתובות שם. 9) יימנעו מלהלוות כסף לנצרכים, שמא יצאו למרחקים ולא יוכלו לגבות.

ב. שְׂלֹש רְאִיּוֹת צָרִיף לְהֵבִיא לְבֵית דִּין וְאַחַר כֶּף יִפְרַע שְׂאֵל בְּפָנָיו: רְאִיָּה רְאִשׁוֹנָה - לְקַנְיָם הַשֵּׁטֶר שְׁבִידוֹ¹⁰. רְאִיָּה שְׁנִיָּה - שְׁפַעַל חוֹבוֹ בְּמִדְיָה אַחֲרָת, וְאֵינוֹ מְצוּי בְּכֹאֵן¹¹ לְעַמֵּד עִמּוֹ בְּדִין. רְאִיָּה שְׁלִישִׁית - שְׂאֵלוֹ נְכָסִים שֶׁל פְּלוֹנִי¹² הַלְוָה הֵם.

10) שמא מזוייף הוא, בדומה למה שאמרו (כתובות יט:): גבי תנאי: קיימו שטרייכו וחותר לדינא (ובואו לדין). בפרק ו מהלכות עדות הלכה א יתבאר דרך קיום השטר. 11) במקום קרוב היינו, תוך מהלך שלושים יום (כסף משנה

13) עיין ספר המקח רב האי גאון, שער ו. 14) וכבר עברו שלושים יום מעת שמשכנו, כמבואר למעלה פרק ג הלכה ו, שהמשכון מניחו אצלו עד שלושים יום - ומשלושים יום ואילך מוכרו בבית דין (כסף משנה בשם הריב"ש). 15) פירושו, עד שנודיע ללווה - שמא יש לו טענה נגדית. 16) וכגון, שהוא מדברים שאינם עשויים להשאל או אפילו עשויים להשאל אלא שאין הדבר ידוע שכלי זה הוא של הנתבע וכן אין עדים שבא לידו בתורת משכון כמו שיתבאר להלן פרק ח ופרק ט מהלכות טוען ונטען. 17) לפיכך, יש להאמינו ובשבועה, כמו שמבאר רבינו בסמוך. 18) ולא יבוא לערער, שמכרו ביותר מן השומא ששמוהו בית דין (כסף משנה בשם הריב"ש, שולחן ערוך סימן עג, סעיף טו, ועיין ש"ך סעיף קטן מ). 19) ובא היורש ואמר: זה משכוננו של פלוני אצל אבא. 20) כלומר, לא שָׁנָא מת לווה תחילה הרי היורש נשבע ונוטל אף על פי שלגבי שטר חוב יתבאר לקמן (פרק י"ז ג), שאם "מת הלווה תחילה, אין יורשי מלווה נוטלין מיורשי לווה כלום - שבשעה שמת הלווה נתחייב המלווה להישבע, ואין אדם מוריש שבועה לבניו" - משכון שאני וכמו שמבאר רבינו והולך: (כלומר, מזה שכבר היה כגבוי תחת יד אביהם). 21) היורש של המלווה על המשכון. 22) המלווה: שלא פקדני אבא שמשכון זה פרוע (כנוסחת שבועת היורשים כמבואר להלן פרק י"ז ב.). 23) כן היא דעת הגאונים. 24) הרי המשכון כבר בידו והוא נשבע לא

22 שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְכֹלֵל בְּשִׁבוּעָתוֹ שֶׁשְׁנֵי דִינָרִין הֵיָהּ
 23 שְׁוֵה, וְיִשְׁלַם הַלּוֹה שְׂאָר הַחֹב; שֶׁהָרִי הוּא יוֹדֵעַ
 24 בְּדָאֵי שֶׁהוּא חָיֵב לוֹ, וְאִינוּ יוֹדֵעַ אִם פָּרְעוּ⁵¹ אִם לֹא
 25 פָּרְעוּ⁵². סֵלַע הַלְוִיתָנִי עָלָיו וּשְׁתִּים הֵיָהּ שְׁוֵה,
 26 וְהַמְלִיָּה אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ דָּמְיוֹ - יִשְׁבַּע הַמְלִיָּה
 27 שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְיִכְלַל שְׁאִינוּ יוֹדֵעַ שְׁדָמְיוֹ יֵתֵר עַל
 28 הַחֹב אֲפֹלוּ פְרוּטָה אַחַת, וְיִפְטָר; שֶׁהָרִי לֹא חָיֵב
 29 עֲצָמוֹ בְּכֹלָם⁵³. אֲבָל אִם אָמַר הַמְלִיָּה: אֲנִי יוֹדֵעַ
 30 שֶׁהֵיָהּ שְׁוֵה יֵתֵר עַל הַחֹב, אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ כַּמָּה⁵⁴ -
 31 הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם כָּל מֵה שֶׁשְׁטַעַן הַלּוֹה בְּלֹא שִׁבוּעָה⁵⁵;
 32 כְּמִי שֶׁאָמַר: חֲמִשִּׁים יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי וְחֲמִשִּׁים אֵינִי
 33 יוֹדֵעַ, שֶׁהוּא מְחַיֵּב שִׁבוּעָה וְאִינוּ יָכוֹל לְהִשְׁבַּע⁵⁶,
 34 כְּמוֹ שִׁיתִּבְּאָר⁵⁷. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחְרִים⁵⁸ עַל מִי שֶׁשְׁטַעַן
 35 שְׁקָרָה⁵⁹.

(33) משנה שבועות מג. (34) בפרק י מהלכות שכירות הלכה א, שהמלוה על המשכון - שומר שכו. (35) ארבעה דינרים. (36) וכן הוא בכתב-יד. (37) בראשונה, ואחרי כן נשבע הלווה (כמבואר בסמוך), שאם אתה אומר יישבע הלווה תחילה, "שמא יישבע זה (הלווה) ויוציא הלה (המלווה) את המשכון", ונמצאת שבועת הלווה - לבטלה (על פי הר"ח בבבא מציעא לד:). (38) שהטילו חכמים על השומר, אפילו כשהוא משלם, שבועה בנקיטת חפץ שאינו ברשותו, מפני החשש שמא עיניו נתן בו, כמבואר בפרק ו מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א (בבא מציעא לד:). (39) כדין כופר בכלל. (40) שם. (41) חצי סלע = שני דינרין. (42) ותובע שני דינרים. (43) ומגיע לך דינר אחד. (44) שבועה מן התורה, ככל מודה במקצת. (45) שם. (46) שני סלעים. (47) גם השבועה שעליו להישבע מדין כופר בכלל, שהרי הלווה תובעו סלע. (48) שם. (49) בשבועתו גם השבועה שעליו להישבע מדין מודה במקצת, ולמה אינו נשבע תחילה השבועה של מודה שמשביעים אותו על החמורה תחילה, כמבואר להלן בפרק א מהלכות טוען ונטען הלכה יד? לפי שכל עוד שקיים החשש שעדיין הוא ברשותו וניתן לעמוד על שווי בלא שבועה - אין להשביעו על שווי (דרישה על הטור סימן עב. והטור (שם) מקדים שבועת השווי לשבועת אינו ברשותו. ועיין ש"ך שם סעיף קטן מה). (50) הלכה זו לא נתבארה בגמרא (שם) בדיני משכון, אבל כן יצא לו לרבינו על פי המבואר במשנה בבא קמא קח. שהאומר הלוויתני ואיני יודע אם החזרתי חייב (ראה לקמן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ט). (51) באבידת המשכון. (52) וכל האומר איני יודע אם החזרתי - חייב. ומצד הדין יש לו למלווה ליטול בלא שבועה כמבואר (בהלכות טוען ונטען שם) אלא מתוך שעליו להישבע שאינו ברשותו יש לו להישבע, מדין גלגול, ששני דינרים היה שווה (מגיד משנה). (53) וכל האומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע - פטור. ואלמלא שבועה שאינו ברשותו היה נשבע היסת שאינו יודע ונפטור (כמבואר שם הלכה ח) אבל מדין

כדי ליטול אלא כדי להיפטר מלהחזירו. (25) אינו טוען על גופו של משכון שהוא שלו אלא רוצה למוכרו וליטול את דמיו לפירעון החוב, לפיכך, הרי זה ככל הנשבעים ונוטלים שנשבעים בנקיטת חפץ כמבואר (להלן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ב - מגיד משנה). (26) היינו, שפלוני חב לו - והוא רוצה להיפטר מן המשכון. (27) הגירסה משובשת, אבל כוונתו ברורה (מגיד משנה). (28) זה הוא המשך הטעם למה נשבע בנקיטת חפץ. (29) ובנקיטת חפץ - מאחר שיש שם עדים שראוהו בידו, ומעידים שבתורת משכון בא לידו - אין כאן מיגו דלקוח (מגיד משנה ועיין בעה"ת שער מט הלכה ב, ש"ך סימן עב סעיף קטן סח). (30) כלומר, והואיל וכן, שאם היו עדים נשבע בנקיטת חפץ - מעתה אפילו אין שם עדים וכו' (על פי מגיד משנה, ש"ך שם). (31) כלומר, נאמן לומר יש לו עליו כך וכך אבל באותה שבועה עצמה שהיה נשבע אם היו שם עדים היינו בנקיטת חפץ. מה תאמר? הרי אין שם עדים, אם רצה היה אומר לקוח הוא בידי, על זה משיב רבינו, שאין אומרים מיגו לפטור משבועה וכדעת הר"י מיגאש. ראה פרק ב מהלכות שכירות הלכה ח, ובביאורנו שם (כן נראה הצעת דברי רבינו על פי המגיד משנה). (32) כלומר, לא אמרו גבי משכון שהוא נאמן במיגו דלקוח הוא בידי (ראה בבא מציעא קטז). אלא לפוטרו ממון, דהיינו שלא יחזיר המשכון עד שייטול מה שטען - שאם היו הלווה והמלווה מחולקים על סכום המלוה שעל המשכון, נאמן המלווה לטעון, ובשבועה, עד כדי דמיו של משכון, מתוך שאם רצה הוא אומר לקוח הוא בידי (בבא מציעא שם, ולהלן פרק ח מהלכות טוען ונטען הלכה ב. ועיין ש"ך סימן עב סעיף קטן קט וצריך עיון).

1 ד. הַמְלִיָּה³³ אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמְשָׁפוֹן, וְאָבַד אוֹ נִגְנַב
 2 בְּלֹא אֲנִס, שֶׁהָרִי הַמְלִיָּה חָיֵב בְּדָמֵי הַמְשָׁפוֹן, כְּמוֹ
 3 שִׁבְּאָרְנוּ³⁴, וְאָמַר הַמְלִיָּה: סֵלַע³⁵ הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וּשְׁנֵי
 4 דִינָרִין הֵיָהּ שְׁוֵה, וְלוֹה אוֹמֵר: סֵלַע הַלְוִיתָנִי עָלָיו
 5 וְסֵלַע³⁶ הֵיָהּ שְׁוֵה - הָרִי הַמְלִיָּה נִשְׁבַּע תְּחִלָּה³⁷
 6 שִׁבוּעַת הַשּׁוֹמֵרִין³⁸ שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְהַלּוֹה נִשְׁבַּע
 7 הַסֵּת³⁹ שֶׁהֵיָהּ שְׁוֵה כַּנִּגְדָה הַחֹב, וְנִפְטָר. אָמַר
 8 הַמְלִיָּה⁴⁰: סֵלַע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְשִׁקְלָה⁴¹ הֵיָהּ שְׁוֵה⁴²,
 9 וְהַלּוֹה אוֹמֵר: סֵלַע הַלְוִיתָנִי עָלָיו וְשִׁלְשָׁה דִינָרִין
 10 הֵיָהּ שְׁוֵה⁴³ - יִשְׁבַּע הַמְלִיָּה תְּחִלָּה שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ,
 11 וְאַחַר כֵּן יִשְׁבַּע הַלּוֹה⁴⁴ כַּמָּה הֵיָהּ שְׁוֵה, שֶׁהָרִי הוֹדָה
 12 בְּמִקְצָת, וְיִשְׁלַם הַדִּינָר. אָמַר הַלּוֹה⁴⁵: סֵלַע הַלְוִיתָנִי
 13 עָלָיו וּשְׁתִּים⁴⁶ הֵיָהּ שְׁוֵה, וְהַמְלִיָּה אוֹמֵר: סֵלַע
 14 הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְסֵלַע הֵיָהּ שְׁוֵה - יִשְׁבַּע הַמְלִיָּה שְׁאִינוּ
 15 בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְכֹלֵל בְּשִׁבוּעָתוֹ⁴⁷ שֶׁהֵיָהּ הַמְשָׁפוֹן כַּנִּגְדָה
 16 הַחֹב. אָמַר הַלּוֹה⁴⁸: סֵלַע הַלְוִיתָנִי עָלָיו וּשְׁתִּים הֵיָהּ
 17 שְׁוֵה, וְהַמְלִיָּה אוֹמֵר: סֵלַע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְחֲמִשָּׁה
 18 דִינָרִין הֵיָהּ שְׁוֵה - יִשְׁבַּע הַמְלִיָּה שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ,
 19 וְיִכְלַל⁴⁹ שְׁלֹא הֵיָהּ יֵתֵר עַל חֲמִשָּׁה דִינָרִים,
 20 וְיִשְׁלַם הַדִּינָר. סֵלַע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וּשְׁנֵי דִינָרִין הֵיָהּ
 21 שְׁוֵה, וְהַלּוֹה אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ דָּמְיוֹ - יִשְׁבַּע מְלִיָּה⁵⁰

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(68) כי אף לדברי המלווה, לא הגיע עדיין הזמן, ושמה יודה בינתיים ונמצאה השבועה מיותרת (כסף משנה).

15 ז. הִיִּתָּה הַמְּלוּהָ בְּשֵׁטֶר⁶⁹, וְטָעַן הַלוֹה: שְׂזַמַּן קָבַעְתָּ
16 לִי - יִרְאֶה לִי, שֵׁשֶׁבַע בְּעַל הַחֹב הִסַּת שְׁלֹא קָבַע לוֹ
17 זָמַן, וְיִטַּל הַמְּלוּהָ מִיָּד⁷⁰.

(69) ואין בו זמן. (70) בכתב יד תימן: וייטול מייד.

18 ח. הַמְּלוּהָ⁷¹ נִתְּנָה לְתַבַּע בְּכָל מְקוֹם. בִּיִּצֵד? הַמְּלוּהָ
19 אֶת חֲבֵרוֹ בְּיָשׁוּב, וְחִבְעוּ בַּמְדָּבָר - אֵינּוּ יָכוֹל
20 לְדַחוֹתוֹ, אֲלֹא חֵיב לְפָרַע לוֹ בְּכָל מְקוֹם שִׁתְּבַעְנוּ.
21 בְּאֵ הַלוֹה לְפָרְעוֹ בַּמְדָּבָר⁷² - הִרְשׁוּת בְּיַד הַמְּלוּהָ:
22 אִם רָצָה - מְקַבֵּל, וְאִם רָצָה - אוֹמֵר לוֹ: אֵינִי נִפְרָע
23 אֲלֹא בְּיָשׁוּב, כְּדָרְךָ שֶׁנִּתְּתִי לָךְ בְּיָשׁוּב. וְהָרִי הֵן
24 בְּרִשְׁוֹתוֹ עַד שִׁתְּפָרְעֵנוּ בְּיָשׁוּב.

(71) בבא קמא קיח. (72) המדובר כשהלווהו ביישוב (הרמב"ם בתשובה, מובא במגיד משנה), וכן נראה מלשון רבינו להלן.

פָּרֶק אַרְבָּעָה עָשׂוֹר

(1) מבאר דין פוגם שטרו או עד מעידו שפרעו, ודין מוציא שטר על חבירו ואומר פרוע הוא כולו או פרעתי מחצה ועדים מעידים שפרעו כולו, ודין לווה שאמר שטר מזוייף הוא, ודין מוציא שטר מקויים וטען הלווה פרעתיך בפני פלוני ופלוני, ודין שטר שאבד, ודין מלווה ולווה אוחזים בשטר, ומלווה אומר שלי הוא. ודין אומר מנה לי בידך והלווה אומר אין לך בידי כלום ויודע אני שיש בידך שטר עלי והוא פרוע.

25 א. הַפּוֹגֵם² אֶת שֵׁטֶר³, או שֶׁעַד אֶחָד מֵעֵיד עַל
26 שֵׁטֶרוֹ שֶׁהוּא פְּרֻעַ⁴, וְהִבָּא לְפָרַע שְׁלֹא בְּפָנֵי הַלוֹה⁵,
27 וְהִטּוֹרֵף מִיַּד הַלוֹקֵחַ, וְהִנְפִּירֵעַ מִן הַיּוֹרֵשׁ⁶, בֵּין קֶטְן⁷
28 בֵּין גְּדוֹל⁸ - לֹא יִפְרַע אֲלֹא בְּשָׁבוּעָה⁹ כְּעֵין שָׁל
29 תּוֹרָה¹⁰. וְאוֹמֵר לוֹ¹¹ כְּשִׁתְּבַע: הַשֶּׁבַע וְאַחַר כֵּן
30 תִּטַּל. וְאִם הָיָה הַחֹב לְזָמַן, וְחִבְעַ בְּזַמְנוֹ¹² - יִפְרַע
31 שְׁלֹא בְּשָׁבוּעָה¹³; עֵבֶר זָמַנו - לֹא יִגְבֶּה אֲלֹא
32 בְּשָׁבוּעָה.

(2) מחסר, מגרע. (3) כיצד? היה השטר על סך אלף זוז, וטען הלוה: נפרעת כולו, ובעל השטר אומר: לא נפרעתי אלא כך וכך - לא יפרע השאר אלא בשבועה (כתובות פז. במשנה). והטעם אמרו בגמרא (שם): "דפרע דייק, דמיפרע לא דייק" (הפורע לחבירו מדייק וזוכר כמה שפרע, והנפרע אינו מדייק כל-כך, ויתכן שכבר נפרע הכל ושכח), ולפיכך הטילו עליו חכמים שבועה כדי שדייק. (4) והמלווה טוען: לא נפרעתי כלום - לא יפרע אלא בשבועה (שם). ושבועה זו אינה שבועת התורה כדי להכחיש העד, שהרי כל הנשבעים מן התורה נשבעים ולא משלמים, וזה הלא נשבע ונטל, אלא תקנת חכמים היא כדי להפסיק דעתו של הנתבע. (5) הנמצא במקום רחוק, שטורח הדבר להודיעו, כמבואר למעלה (פי"ג הלכה א). (6) אלו שנתבארו למעלה בפי"ב

גלגול חייב הוא להישבע בנקיטת חפץ. (54) הרי חייב עצמו בתשלומים אלא אינו יודע כמה הוא חייב. (55) מצד הלווה. (56) שמשלם. (57) להלן פרק ד מהלכות טוען ונטען הלכה ז: "הרי זה (האומר חמישים יש לך בידי וחמישים איני יודע) מחוייב שבועה, מפני שמודה במקצת ואינו יכול להישבע במקצת שכפר בו, שהרי אינו יודע, לפיכך משלם המנה בלא שבועה" (לשון רבינו שם), והשווה פרק ה מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ו: "בעל הפיקדון אומר כך וכך הוא והשומר אומר איני יודע ישלם בלא שבועה ... וכזה הורו רבותי הרב רבי יוסף הלוי (ראה ר"י מיגאש בחידושו שבועות מג:): ורבו ז"ל". והראב"ד שם השיג על רבינו בשם רבותיו ואומר: שאינו דומה לחמישים יש לך בידי וחמישים איני יודע, ששם היה לו לידע ואין בטענת איני יודע אלא הערמה (עייין ראב"ד שאלה ופיקדון שם, וכן השיגו כאן). (58) ר"י מיגאש, שם. (59) ומוציא ממנו ממון שלא כדין.

1 ה. הַמְּלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ, וְקָבַע לוֹ זָמַן לְפָרְעוֹ, אִף עַל
2 פִּי שְׁלֹא קָנוּ מִיָּדוֹ - אֵינּוּ יָכוֹל לְתַבְּעוֹ⁶⁰ עַד סוֹף
3 הַזָּמַן; בֵּין בְּמְלוּהָ עַל פֶּה בֵּין בְּמְלוּהָ בְּשֵׁטֶר בֵּין
4 שְׁהִלְוָהוּ עַל הַמְּשֻׁכָּן⁶¹, בֵּין שְׁמַת לֹה⁶² בֵּין שְׁמַת
5 מְלוּהָ. וְסַתָּם מְלוּהָ⁶³ - שְׁלֹשִׁים יוֹם⁶⁴, בֵּין בְּשֵׁטֶר בֵּין
6 עַל פֶּה בֵּין עַל הַמְּשֻׁכָּן. וְאִם הִתְּנָה שִׁתְּבַע בְּכָל זָמַן
7 שִׁירְצָה - יֵשׁ לוֹ לְתַבְּעוֹ בְּיוֹמוֹ, שֶׁתִּנְאִי מְמוֹן הוּא⁶⁵.

(60) מכות ג: "המלווה את חבירו לעשר שנים אין השביעית משמטתו", מפני שאינו "בלא יגוש" שאינו יכול לתובעו תוך הזמן. (61) שם "הכא במאי עסקינן במלווה על המשכון ובמוסר שטרותיו לבית דין" - וכל שכן מלווה על פה. (62) השווה פרק א מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ה. (63) בלא קביעת זמן ובמקום שאין להם מנהג קבוע. (64) אינו יכול לתובעו בפחות משלושים יום (מכות שם). (65) וכל תנאי בממון קיים.

8 ו. טָעַן הַמְּלוּהָ וְאוֹמֵר: הַיּוֹם סוֹף הַזָּמַן שֶׁקָּבַעְתִּי,
9 וְהַלוֹה אוֹמֵר: עַד עֲשָׂרָה יָמִים קָבַעְתָּ - הַלוֹה נִשְׁבַּע
10 הִסַּת⁶⁶. וְאִם הָיָה שָׁם עַד אֶחָד שְׁהִיּוֹם סוֹף זָמְנוֹ -
11 הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבִיעַת הַתּוֹרָה⁶⁷, כְּשָׂאָר הַטְּעֻנוֹת.

(66) כדין כופר בכל בממון, שהטוען את חבירו תביעה של זמן (זמן הפירעון) כתובעו ממון הוא, שרווח הזמן ערך ממון לו (ראה מכות ג: "מעידים אנו באיש פלוני שהוא חייב לחבירו אלף זוז ... מכאן ועד שלושים יום והוא אומר מכאן ועד עשר שנים (ונמצאו זוממים) אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז - בין נותנן מכאן ועד לי יום בין נותנן מכאן ועד עשר שנים (וכך משלמים)". (67) להכחיש העד, שכן למדו מפי השמועה "שכל מקום ששני עדים מחייבין אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה" (מדברי רבינו להלן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה א).

12 זֶה אוֹמֵר: חֲמִשָּׁה יָמִים נִשְׂאָר מִן הַזָּמַן, וְזֶה אוֹמֵר:
13 עֲשָׂרָה - אוֹמְרִים לְמְלוּהָ: הִמַּתָּ עוֹד עַד סוֹף
14 הַחֲמִשָּׁה⁶⁸, וְיִשְׁבַּע הִסַּת שֶׁנִּשְׂאָר עוֹד חֲמִשָּׁה יָמִים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קיא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 יִשְׁבַּע לִי וַיִּטַּל - הָרִי זֶה מִחֻלָּת בֵּין הַגְּאוּנִים: יֵשׁ
16 מִי שֶׁהוֹרָה, שֶׁחֵיב בְּעַל הַשְּׂטָר לְהִשָּׁבַע כְּעֵין שֵׁל
17 תּוֹרָה²³, כְּמִי שֶׁטָּעַן עָלָיו שֶׁפָּרַע²⁴; וְרַבּוֹתֵי הוֹרֵי,
18 שֶׁלֹּא יִשְׁבַּע הַמְּלוּה אֶלֶּא אִם טָעַן עָלָיו הַלוֹה שֶׁפָּרַע
19 בְּלִבּוֹ, שֶׁהָרִי הוֹדָה בְּשִׁטְרוֹ²⁶ וּלְפָרְעוֹן הוּא עוֹמֵד;
20 אֲבָל כָּל אֱלוֹ הַטְּעָנוֹת²⁷ - לֹא כָּל הַיִּמְנוֹ לְבַטֵּל שְׂטָר
21 מִקְּיָם, אֶלֶּא יִשְׁלַם, וְאַחַר כֵּן יִטָּעַן עַל הַמְּלוּה בְּמָה
22 שִׁרְצָה²⁸, שְׂאֵם יוֹדָה - יִחְזִיר לוֹ, וְאִם כִּפָּר - יִשְׁבַּע
23 הַסֵּת. וְלִזְהָ דַעְתִּי נוֹטָה.

19) שחתימת עדיו אושרו בכ"ד. (20) שאין ב"ד נזקקים להוציאו - לא מלווה למלווה ולא ממלווה ללווה, כמבואר למעלה פ"ו הל' א. (21) שכתבו ומסרו על יסוד אימון שלא יתבענו אלא אם ילוונו - וטוען שלא לוה. (22) אלא ממני נפל, ומצאו זה (בית יוסף) סי' פב. (23) בנקיטת חפץ. (24) ישבוע לי שלא פרעתי, כמבואר למעלה הלכה א. (25) הרי"ף בתשובה, והרי"י מיגאש בחידושי שבועות מא. (26) בכשרות השטר מעיקרו, אלא שטוען טענה העשויה להתהוות במשך הזמן, שהרי השטר לפרעון עומד ולפיכך משביעים את המלוה. (27) שנפרטו למעלה - טענות לעקירת כשרות השטר מעיקרו הם. (28) טענה בפני עצמה על הדמים שנתן לו, שלדבריו לא כדין הוציא ממנו.
ד. המוציא שטר חוב²⁹ על חברו, מלוה אומר: לא נפרעתי כלום, ולוה אומר: פרעתי מחצה, והעדים מעידי³⁰ שפרעו כלו - נשבע הלוה³¹ ונותן מחצה, שהרי הודה בכמקצת³². ואינו כמשיב אברה³³, מפני שאימת השטר עליו³⁴. ואין המלוה גובה המחצה אלא מבני חורין³⁵; שהרי הלקוחות אומרים: אנו על העדים נסמך³⁶, והרי בטלו שטר זה.

29) בבא בתרא קכח: (30) לאחר שכבר הודה הלוה על מחצה (רש"י שם, ועיין ש"ך סי' פב ס"ק לז). (31) שפרע מחצה. (32) והודאת בעל-דין כמאה עדים היא. (33) שפטרורו חכמים מן השבועה, כמו ששינו (גיטין מח:): "המוצא מציאה - לא ישבע מפני תיקון העולם". ובגמרא שם (נא:): אמרו, שכל דבר שאפשר לו לנתבע לשתוק או לטעון טענה אחרת ויהיה פטור, והוא מודה ומחייב את עצמו במקצת - דינו כמשיב אבידה - וכאן אם אמר פרעתי הכל, היה נאמן, שהרי יש עדים שפרעו. (34) בעת ההודאה, קודם שהעדים העידו, וחושש שמא יעידו לחובתו, ולפיכך הודה במחצה (שם כנוסחת הרי"ף, ועיין ב'נמוקי יוסף'). (35) מנכסים שהם תחת רשותו של לוה - ואינו גובה מן הלקוחות. (36) שם.

ה. הוציא עליו שטר חוב שאינו יכול³⁷ לקימו, ואמר הלוה: אמת שאני כתבתי שטר זה, אבל פרעתי, או אמנה הוא, או כתבתי ללוות ועדין לא לויתי, וכל פיוצא בזה, הואיל ואם רצה אומר: לא היו דברים מעולם, והרי מפיו נתקיים - הרי זה נאמן³⁸, וישבע הסת ויפטר. ואם קימו המלוה אחר כן בבית דין - הרי הוא כשאר השטרות³⁹.

הל' א-ג. (7) כלומר: בין כשהיורש קטן, ובכתובת אשה מדובר כאן, שנוקקים לגבותה אפילו מנכסי קטנים, כמבואר למעלה שם (לחם-משנה). (8) גיטין נ: (9) משום שאילו היה הלוה בפנינו, והיה טוען: ישבע לי שלא פרעתי, משביעים אותו ואח"כ נוטל, כמבואר בסמוך (הלכה ב). עתה שאין הלוה בפנינו, אנו טוענים במקומו, וכן ליורשים וללקוחות (כתובות שם, וברש"י). (10) ירושלמי שבועות פ"ז הל' א. (11) צ"ל: ואומרים לו, וכן הוא בכת"י (וכן הגיה המסנהל-למלך מדעתו), כלומר, כשיתבע - ב"ד אומרים לו השבע ואח"כ טטול, אף אם הנתבעים לא טענו כן, מפני שבי"ד טוענים להם, כמו שביארנו לעיל הערה ח. (12) תוך זמנו, או ביום שנקבע לפרעון החוב (הגהות מיימוניות). וראה פ"ח מהל' שכירות. (13) בבא בתרא ה: כריש לקיש: "ואפילו מיתמי", וסובר רבינו שהא-הדין לכל שאר הנפרעים בשבועה (מגיד-משנה).

ב. התובע את חברו לפרעו, וטען הלוה שפרע שטר זה או מקצתו, ובעל השטר אומר: לא פרעתי כלום - אומרים לוי¹⁴: שלם לו¹⁵. טען הלוה ואמר: ישבע לי שלא פרעתי ויטל - משביעין אותו בנקיטת חפץ¹⁶ שלא פרעו כלום או שלא פרעו אלא כן וכך¹⁷, ואחר כך יטל. ואם היה המלוה תלמידי חכם - אין נזקקין לשבועתו¹⁸.

(14) ב"ד ללוה. (15) כשהלוה בפנינו אין בי"ד משביעים את המלוה אלא כשהלוה דורש זאת. וזהו ההבדל שבין פוגם שטרו לבין אינו פוגם, שבפוגם: אף אם הלוה בפנינו ולא טען הלוה "ישבע לי" - טוענים לו ומשביעים את המלוה, ובאינו פוגם: טען לוה - משביעים אותו, לא טען - אומרים ללוה: "שלם" (שבועות מא.). (16) רי"ף שם, כדרך שאמרו בפוגם. (17) בהכרח צריך לפרש שטענתו הקודמת, לפני שהטילו עליו שבועה, היתה: "לא פרעתי כלום", וכמו שאומר רבינו למעלה בפירוש, וכשבא לישבע חוזר וטוען שפרעו מקצת, שאם גם בתחילה טען שפרעו מקצת - הרי זה פוגם שטרו, ובלא טען הלוה - גם כן נשבע. ומלמדנו רבינו, שאין זה חוזר מטענה לטענה ונאמן בשבועה הואיל וטענתו הראשונה לא הוכחשה ע"י עדים (ראה להלן פ"ו מהל' טוען ונטען ה"ח, וראה גם גידולי תרומה שער כא, חלק א' בישוב הקושיא שנתקשה בה גם הלחם-משנה). (18) להשביעו לפי בקשת הלווה, שנראה כאילו חשוד הוא בעינינו לגבות בשטר פרוע, וגם אין מגבים בו (שבועות מא.). "אלא אם תפס אין מוציאים מידו, וכן אם הוא מעצמו רוצה לישבע כדי לגבות - שומעים לו" (שו"ע סי' פב סעיף ו).

ג. הוציא עליו שטר מקיים¹⁹, והלוה טוען ואומר: שטר מזיף הוא ומעולם לא כתבתי שטר זה, או שטען שחוב זה רבית הוא או אבק רבית²⁰, או שטען שהוא שטר אמנה²¹, או שאמר: כתבתי ללוות ולא לויתי²², כללו של דבר: טוען טענה, שאם הודה בעל השטר היה השטר בטל, והמלוה עומד בשטרו, ואומר שזה שקר טוען, ואמר הלוה:

קִיב שִׁיעוּרֵי רַמְבַּ"ם ג' פְּרָקִים לְיוֹם - יוֹם רִבְעִי כ"ג סִיּוֹן - סֵפֶר מִשְׁפָּטִים - הַלְכוֹת מְלוּה וְלוּה

מִתּוֹךְ מֵהַדוֹרֹת וְגַשְׁל עִם רַמְבַּ"ם לַעֲם - מוֹסֵד הָרֵב קוֹן

22 בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ⁵³ פֶּשְׁהֶעִידוּ שְׁנָתָן לוֹ בְּתוֹרַת
23 פְּרָעוֹן; אֲבָל אִם רָאוּהוּ נוֹתֵן לוֹ מְעוֹת, וְלֹא יִדְעוּ ⁵⁴
24 אִם הוּא בְּתוֹרַת פְּרָעוֹן אוֹ בְּתוֹרַת פִּקְדוֹן אוֹ בְּתוֹרַת
25 מִתְּנָה: אִם אָמַר בְּעַל הַשְּׁטָר ⁵⁵: לֹא הָיוּ דְבָרִים
26 מְעוֹלָם - הָרִי הַחֲזֹק פִּפְרִין ⁵⁶, וּבִטְלַת הַשְּׁטָר; וְאִם
27 אָמַר: פְּרָעוֹן שָׁל חוֹב אַחֵר הוּא - הָרִי זֶה נֶאֱמַן,
28 וְנִשְׁבַּע וְנוֹטַל מֵה שִׁבְשֵׁבֶט; שֶׁהָרִי לֹא פְּרָעוּ
29 בְּעֵדִים ⁵⁷, מִתּוֹךְ שִׁיכּוֹל ⁵⁸ לֹאמַר: מִתְּנָה נִתְּנָם לִי,
30 נֶאֱמַן לֹאמַר: פְּרָעוֹן שָׁל חוֹב אַחֵר הֵן. אָמַר לוֹ
31 הַלּוֹה: וְהִלֵּא שְׁטָר חוֹב זֶה דְּמֵי שׁוֹר ⁵⁹ שֶׁלְקַחְתִּי מִמֶּךָ
32 הוּא, וְאַתָּה גְבִיתָ דְּמֵי בְּשׂוֹר ⁶⁰, וְאָמַר לוֹ בְּעַל הַשְּׁטָר:
33 כֵּן, אֲנִי גְבִיתִי אֶת דְּמֵי מַחֹב אַחֵר שֶׁהָיָה לִי
34 אֶצְלֶךָ ⁶¹; הוֹאִיל וְהוֹדָה מְעַצְמוּ שְׁדֵמֵי הַשׁוֹר הוּא
35 הַחוֹב וּמְדַמֵּי נִפְרַע - בְּטַל הַשְּׁטָר. וְאָף עַל פִּי שְׁאִין
36 עָלָיו עֲדִים שֶׁפְּרַע מְדַמֵּי ⁶², יִשְׁבַּע הַלּוֹה הֶסֶת
37 שֶׁפְּרָעוּ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

52) מאחר שעדים מעידים שפרעו סתם - לא כל הימנו
לטעון: חוב אחר פרעת (שבועות מב. "איתרע שטרא",
וכפירוש הגאונים והביאם הרי"ף שם, שהכוונה - בטל
השטר). ובגמרא שם: וזה דוקא כשפרעו בפני עדים ולא
הזכיר לו את השטר, אבל פרעו בינו לבינו, מתוך שיכול
לומר לא היו דברים מעולם, נאמן לומר חוב אחר פרעת.
וכן מתבאר מדברי רבינו בסמוך. (53) שבטל השטר.
(54) ר"י מיגאש שם, ע"פ דברי הגמרא שם לד: ורבינו
הביאם לקמן פ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה ב. (55) קודם
שבאו עדים. (56) ראה הל' טוען ונטען שם. (57) שהרי
העדים אינם יודעים אם נתן הכסף לפרעון החוב.
(58) המלוה. (59) שור לקחתי ממך, וזקפת עלי דמיו
במלוה (שם). (60) ישבת באיטליז שלי, וגבית דמי הבשר
של אותו השור והעדים מעידים על זה (הרי"ף מיגאש שם).
(61) מודה הוא שגבה דמי הבשר, אבל טוען שגבה על
חשבון חוב אחר. (62) שכשנתן דמי השור, לשם פרעון
אותו השטר נתנם. הוואיל והודה המלוה שמדמי בשר השור
גבה, רגלים לדבר שקיבלתם לשם פרעון החוב שזקף בעד
דמי השור שמכר (ע"פ הש"ך סי' נח ס"ק לא).

י. הוציא עליו שטר חוב בעד אַחַד ⁶³, וְלוֹה טָעַן
38 פְּרָעָתִי - הָרִי זֶה מַחִיב שְׁבוּעָה ⁶⁴ וְאִינוּ יָכוֹל לְשַׁבַּע ⁶⁵,
39 וּמִשְׁלֵם. טָעַן וְאָמַר: יִשְׁבַּע לִי שְׁלֵא פְּרָעָתִי - הָרִי
40 זֶה נִשְׁבַּע; וְשֶׁאִפְלוּ הָיוּ בְּשֵׁטָר שְׁנֵי עֲדִים, וְאָמַר:
41 יִשְׁבַּע לִי שְׁלֵא פְּרָעָתִי - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע, כִּמּוֹ
42 שֶׁבְּאַרְנוֹ ⁶⁶.

63) שחתום בו עד אחד בלבד. וסובר רבינו (וכן הוא דעת
'בעל הלכות גדולות' הובא במגיד-משנה, ועיין רא"ש
בבא-בבא פרק גט פשוט אות ז) שאע"פ שאין השטר כשר
לגבות על פיו - זוקק הוא לשבועה כדרך ששנים מחייבים
אותן ממון, שכל מקום ששנים מחייבים אותו ממון - עד
אחד מחייבו שבועה, כמו שיתבאר להלן פ"א מהל' טוען
ונטען הלכה א. (64) להכחיש העד, וכל עוד שאינו נשבע

(37) שאינו מוצא עתה עדים לקיימו. (38) כדברי האומר
(כתובות יט.) "מודה בשטר שכתבו - צריך לקיימו", ואם
אינו מקיימו - יכול הלוה לטעון: פרעתי. (39) וגובה בו.
כרב נחמן (ב"ק קו.) ולא כרב, האומר: כיון שקיבלו
הבעלים שבועת הנתבע, שוב אינו משלם ממון. (ראה לקמן
פ"ב מהל' טוען ונטען הל' יא, והגרא"ס סי' מו ס"ק ד).

1 ו. הוֹצִיא עָלָיו ⁴⁰ שְׁטָר מְקַנָּם ⁴¹, וְאָמַר הַלּוֹה: מִזִּיף
2 הוּא וּמְעוֹלָם לֹא כְּתַבְתִּיו, אוֹ שְׁטָר אֲמָנָה הוּא, וְאָמַר
3 הַמְלוֹה: פֶּן הַדְּבָרִים, אֲבָל שְׁטָר כָּשֶׁר הָיָה לִי
4 וְאֲבָד ⁴²; אָף עַל פִּי שֶׁהַמְלוֹה הוּא שֶׁשָּׂבַר אֶת שְׁטָרוֹ,
5 וְאִלוּ רָצָה אָמַר: אִינוּ מִזִּיף, שֶׁהָרִי נִתְקַנָּם בְּבֵית דִּין
6 - אִינוּ גּוֹבֵה בּוֹ כְּלוּם ⁴³, אֲלֵא נִשְׁבַּע הַלּוֹה הֶסֶת
7 וְנִפְטָר, שֶׁהָרִי זֶה הַשְּׁטָר ⁴⁴ כְּחֶרֶס הוּא חֲשׂוּב ⁴⁵.

40) מעשה בב"ב לב. ופסק כרב יוסף. (41) רבינו מפרש
הגמרא שם בשטר מקוים, והרמב"ן והרשב"א חולקים עליו,
ולדעתם המדובר באינו מקוים בשעה שהודה שהוא מזויף
ואח"כ קיימו (מגיד-משנה). (42) ולכן זייפתי שטר, כדי
לאלצו שיודה. (43) לא ממשועבדים ולא מבני חורין.
(44) שהציג לפנינו לגבות על פיו. (45) מה תאמר? נאמינהו
על-כל-פנים שחוב יש לו אצלו ויגבה מנכסים בני חורין
ב'מיגו' שאילו רצה היה אומר אינו מזויף - 'מיגו' הוציא
לא אמרנו ("אין לנו לומר 'מיגו' אלא לפטור את האדם
מחוב, לא שיגבה מאחרים בטענתו כשיזדמן לטעון מיגו"
- לשון רבינו בפירוש המשנה שביעית פ"י משנה ה. - ועיין
ש"ך סי' פג ס"ק ז, ט).

8 ז. שְׁטָר שְׁלוֹה בּוֹ וּפְרָעוּ - אִינוּ חוֹזֵר וְלוֹה בּוֹ ⁴⁶;
9 שֶׁכָּבַר נִמְחַל שֶׁעָבְדוּ וְנִשְׁבַּח כְּחֶרֶס.

46) ואפילו פרע ביום שלוה - אינו חוזר ולוה בשטר זה בו
ביום, ואם לוה הרי זה כמלוה על-פה (ב"מ יז).

10 ח. הַמוֹצִיא שְׁטָר חוֹב מְקַנָּם עַל חֶבְרוֹ, וְאָמַר הַלּוֹה:
11 הִלֵּא פְּרָעָתִיךָ, וְאָמַר לוֹ הַמְלוֹה: פֶּן הָיָה, אֲבָל
12 חֲזוֹרְתִי וְהַחֲזוֹרְתִי ⁴⁷ לָךְ הַמְעוֹת וְהַלּוֹיִתִי אוֹתָךְ פֶּעַם
13 שְׁנִיָּה - הָרִי בְּטַל הַשְּׁטָר; שֶׁנִּפְרַע ⁴⁸, וְהָרִי הוּא
14 כְּחֶרֶס ⁴⁹. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: הַחֲזוֹרְתִי לָךְ הַמְעוֹת מִפְּנֵי
15 שְׁלֵא הָיוּ טוֹבוֹת עַד שֶׁתְּחַלִּיפֶם - לֹא בְּטַל הַשְּׁטָר ⁵⁰,
16 וְעַדִּין שֶׁעָבְדוּ קָנָם ⁵¹.

47) ב"ב לב: (48) וכבר נמחל שעבודו, כמבואר בהלכה ח.
(49) ונשבע הלוה היסת, על טענת המלוה שחזר והלוהו,
ונפטר. (50) שם. (51) מכיון שאילו הכיר בהן בתחילה
שאינן טובות, לא היה מקבלן - אין זה פרעון (ראה
מגיד-משנה).

17 ט. הוֹצִיא עָלָיו שְׁטָר מְקַנָּם שֵׁישׁ לוֹ עָלָיו מְנָה,
18 וְאָמַר לוֹ הַלּוֹה: הִלֵּא פְּרָעָתִיךָ בְּפָנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי;
19 וְבָאוּ אֵלָיו וְהֶעִידוּ שֶׁפְּרָעוּ, אֲבָל לֹא הִזְכִּיר לוֹ אֶת
20 הַשְּׁטָר; וְאָמַר לוֹ הַמְלוֹה: פֶּן הוּא שֶׁפְּרָעָתָ, אֲבָל חוֹב
21 אַחֵר פְּרָעָתָ שֶׁהָיָה לִי אֶצְלֶךָ - הָרִי בְּטַל הַשְּׁטָר ⁵².

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה ק"ג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו", וכן מהעתקת ה'טור' (סי' פב, ומשם בשו"ע):
 "וכשתשיג ידו ויתן לב"ח" וכו', נראה שאין פיסקת
 "ולכשתשיג" שייכת לנוסחת השבועה אלא שהיא קשורה
 עם האמור לאחריה, וכך הצעת דברי רבינו: משביעין אותו
 בתקנת הגאונים שאין לו, ולכשתשיג ידו כדי ליתן לבעל-
 חובו, ישביעו שלא פרעו ואח"כ יתן לו).

- 11 יג. מי שְׁהִיָּה לוֹ חוֹב עַל חֲבֵרוֹ בְּשֵׁטֶר, וְאָבֵד⁷³
- 12 הַשֵּׁטֶר, וְהָרִי הַעֲדִים קָמִין, אָף עַל פִּי שְׁקִנּוֹ מִיָּדוֹ,⁷⁴
- 13 וְטָעַן⁷⁵ שְׁפָרַע - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת.⁷⁶ וְהוֹרֵוּ רְבוּתִי:
- 14 שְׂאֵפְלוֹ הִיָּה הַחֹב לְזָמַן⁷⁷, וְעֲדִין לֹא הִגִּיעַ זְמַנּוֹ
- 15 לְהַפְרֵעַ⁷⁸, הוֹאִיל וְכִתְבוּ לוֹ הַשֵּׁטֶר וְאִין בְּיָדוֹ שֵׁטֶר,
- 16 וְהִלָּה טוֹעֵן פְּרַעְתִּי - נֶאֱמַן, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת שְׁפָרַעוֹ;
- 17 שְׂאֵנּוֹ חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא פְּרַעוֹ⁷⁹, וְלִפְיָךְ קָרַע הַשֵּׁטֶר אוֹ
- 18 שָׂרְפוֹ. וְכֵן הוֹרֵוּ רְבוּתִי: שְׂאֵפְלוֹ הִיָּה הַשֵּׁטֶר יוֹצֵא
- 19 מִתַּחַת יָדֵי אַחַר, וְהִלָּה טוֹעֵן: מִמְּנֵי נָפַל אַחַר
- 20 שְׁפָרַעְתִּי, אָף עַל פִּי שְׁהוּא בְּתוֹךְ זְמַנּוֹ - נִשְׁבַּע הַסֵּת
- 21 וְנִפְטָר; שְׂפִינֵן שְׂאִין הַשֵּׁטֶר בְּיַד הַמְּלוֹה - אִין שָׁם
- 22 חֲזָקָה⁸⁰.

(73) אמר המלוה: שטר שהיה לי - אבד. (74) והקנין כשלעצמו חשוב כשטר, שסתם קנין לכתיבה עומד כמבואר (למעלה פי"א הלכה א, ועיין שו"ע סי' לט, א, ה).
 (75) הלווה. (76) הואיל והשטר אינו ביד המלוה, חוששין שמא פרעו, וכמו שמבאר רבינו בסמוך (ע"פ בבא-בתרא קמח. והשווה להלן פכ"ג הל' יא: "בשטרי החובות . . . אע"פ שעדין קיימים וקנו מידו . . . ואמר שטר שכתבתם לי אבד, אין כותבין לו שטר שני - שמא פרעו או מחלו").
 (77) כגון שהלווה מודה שלא הגיע עדיין זמן הפרעון או שהעדים מעידים על כך. (78) וחזקה שאין אדם פורע תוך זמנו (כמבואר למעלה פי"א הל' ו). (79) אע"פ שהוא תוך הזמן (ע"פ בבא-מציעא ז: מגיד-משנה). (80) שאין אדם פורע תוך זמנו (ראה מגיד-משנה וכסף-משנה).

- 23 יד. שְׁנִים שֶׁהֵן אוֹחֲזִין בְּשֵׁטֶר⁸¹, הַמְּלוֹה אוֹמֵר: שְׁלִי
- 24 הוּא וְהוֹצֵאתִיו לְהַפְרֵעַ בּוֹ מִמָּךְ⁸², וְהִלָּה אוֹמֵר:
- 25 פְּרַעְתִּיו וּמִמְּנֵי נָפַל: אִם הִיָּה הַשֵּׁטֶר שְׂיִכּוֹל לְקַיְּמוֹ⁸³
- 26 - זֶה נִשְׁבַּע⁸⁴ שְׂאִין לוֹ בְּדָמִים אֵלּוֹ פְּחוֹת מְחַצֵּין⁸⁵,
- 27 וְזֶה יִשְׁבַּע שְׂאִין לוֹ בְּדָמִים פְּחוֹת מְחַצֵּין, וְיִשְׁלֵם
- 28 הַלָּוֶה מְחַצְהוֹ⁸⁶; וְאִם אֵינּוֹ יִכּוֹל לְקַיְּמוֹ - יִשְׁבַּע הַלָּוֶה
- 29 הַסֵּת שְׁפָרַעוֹ⁸⁷, וְיִלָּךְ לוֹ.

(81) בבא-מציעא ז. (82) וממני נפל. (83) בעדים. (84) מתקנת חכמים, כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי הוא (שם ה:). ולקמן פ"ט מהל' טוען ונטען הלכה ז. (85) כלומר: יש לי בזה השטר, ולא פחות מחציו (ראה שם ב: ה: ועיין סמ"ע קלח ס"ק ה, ורבינו בפירושו למשנה שם מבאר (ע"פ גמרא שם ה:): "כי מעיקרנו שהנשבע הנוטל שום דבר בשבועתו, לא ישבע על יותר ממה שראוי ליטול באותה שבועה, ולפיכך ישבע שאין לו בה פחות מחציה, ולא ישבע שהיא כולה שלי, מאחר שאינו נוטל אלא חציה". (86) כרבי יוחנן שם

- הרי השטר בחזקתו שלא נפרע. (65) "שהרי הוא מודה במה שהעיד בו העד (היינו על עיקר הלוואה, אלא שטוען פרעתי) ואין הנשבע בהעדאת עד אחד נשבע, עד שיכחיש את העד ויכפור בעדותו וישבע על כפירתו" (מדברי רבינו להלן פ"ד מהל' טוען ונטען הלכה ח), וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם (ע"פ בבא-בתרא לב. ועיין הל' טוען ונטען שם). [במגיד-משנה תמה על דין זה, ושאל: הרי אם לוח בשני עדים על-פיה, נאמן לומר פרעתי, וכיצד נחייבהו ממון ע"פ עד אחד והשטר אין לו כל ערך. ובכסף-משנה מבאר דברי רבינו ע"פ תשובת הרשב"א, שהמדובר, כשכפר בתחילה בבי"ד ואמר לא לויתי, ואח"כ חזר בו ואמר: לויתי ופרעתי, ואם כן הוחזק כפרן ואין מאמינים לו ב'מיגו'. ראה השגת הראב"ד שם, וראה ההלכה הבאה ופירושו של הראב"ד.]. (66) למעלה ה"ב.

- 1 יא. וְכֵן הוֹרֵוּ רְבוּתִי: שְׁהַכּוֹפֵר בְּמַלְוָה עַל פִּה בְּבִית
- 2 דִּין, וְכֵן עַד אַחַד שְׁלֹוֹה - הָרִי זֶה⁸⁷ יִשְׁבַּע שְׁבוּעַת
- 3 הַתּוֹרָה. חֲזוֹר וְאָמַר: כֵּן הִיָּה, לְוִיתִי וּפְרַעְתִּי, אוֹ מְחַל
- 4 לִי, אוֹ נִתְחַיֵּב לִי מִמְּקוֹם אַחַר - הָרִי זֶה מְחַיֵּב
- 5 שְׁבוּעָה וְאִינוֹ יִכּוֹל לְשַׁבַּע, וּמִשְׁלֵם⁸⁸.

(67) כלומר, שהרי זה הכופר חייב שבועת התורה, כמו שיתבאר בפ"א מהלכות טוען הלכה א. (68) הראב"ד מבאר כאן דברי רבינו: מכיון שטען לא לויתי, הרי זה כאילו הודה שלא פרע, וכשחזר והודה שלוח - אינו יכול לחזור בו מהודאתו הראשונה שלא פרע. ואם לא הוכחש ע"י עד אחד, יכול לחזור בו ולטעון לויתי ופרעתי, ונאמינו ב'מיגו' שהיה יכול לעמוד בטענתו הראשונה שלא לזה כלל. ואין זה דומה להלכה הקודמת, שהרי שם הוכחשה טענתו הראשונה ע"י העד.

- 6 יב. מִי שְׁטָעַן שְׁפָרַע הַשֵּׁטֶר, וְאָמַר: יִשְׁבַּע הַמְּלוֹה
- 7 וְיִטַּל - אוֹמְרִים לוֹ: הֵבֵא מַעוֹתָיו וְאַחַר כֵּן יִשְׁבַּע
- 8 וְיִטַּל⁸⁹. אִם אִין לוֹ כְּלוֹם⁹⁰ לְשֵׁלִם - מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ
- 9 כְּתַקְנַת הַגְּאוֹנִים⁹¹: שְׂאִין לוֹ וְלִכְשֶׁתְּשִׁיג יָדוֹ יִתֵּן
- 10 לְבַעַל חוֹבוֹ, וְיִשְׁבִּיעוֹ⁹² שְׂלֵא פְרַע וְאַחַר כֵּן יִתֵּן לוֹ.

(69) כי למה נשבע המלוה תחילה, ושמא אין לו ללוה ממה לפרוע (ע"פ כתובות פה. מגיד-משנה). (70) צ"ל: אמר אין לי כלום (וכן הוא בכת"י תימן, וכן העתיק הסמ"ג עשין צד). כלומר, טען הלוה: אין לי כלום. (71) שנתבאר למעלה פ"ב הל' ב, שתיקנו הגאונים להשביע את הטוען אין לי: "שאינו כלום . . . וכולל בשבועתו שכל שירוויח, וכל שיבא לידו או לרשותו מאשר תשיג ידו . . . יתן לבעל חובו ראשון ראשון". (72) כלומר: ואז, כשתשיג ידו, ישביע את המלוה שלא פרעו ואח"כ יתן לו (כן נראה הצעת דברי רבינו, ע"פ העתקת הסמ"ג עשין צד): משביעין אותו תחילה מתקנת הגאונים שאין לו, ולכשתגיע ידו יתן לבעל-חוב - ואז ישביענו שלא פרעו ואח"כ יתן לו, שפיסקא ולכשתשיג ידו וכו' קשורה עם האמור לפניה, והיא חלק מנוסחת השבועה שמשביעין אותו, וכמו שביארנו. אולם מהעתקת 'בעל התרומות' שער ב, ח"א: "וכשתשיג ידו ליתן לבעל-חובו ישביעו שאין שטרו פרוע ואח"כ יתן

2) משנה, שבועות לח: לפי הדפוסים שבידינו היום. אולם בכתב-יד (וגם בכמה דפוסים) חולקה משנה ארוכה זו לשלש או לארבע משניות (וכן גם החלוקה במשנה שבמשניות), ומקומו של הדין שלפנינו הוא במשנה שניה בדף לט: (3) זה מוכח מלשון המשנה. (4) אפילו אם הלוח התנגד בפירוש לכך (ע"פ פירושו של הר"ן שם, והמגיד-משנה כאן). וכן פסק רבו רבינו יוסף מיגאש שם מא. וטעמו של דבר, מבוואר בר"ן שם: אגן סהדי (ברור לנו, כאילו היינו עדים לזה) שהלוח הטוען: פרעתין שלא בעדים - משקר, שאין זה מתקבל על הדעת שיעבור על התראת המלוה ויוציא על עצמו שם של כפרן. [בש"ך חו"מ סי' ע"ס"ק ט, מביא דעת כמה פוסקים ראשונים שאם התנגד בפירוש לתנאי זה אינו צריך לפרועו בעדים, ודעת הרא"ש וה"טור' ורבינו ירוחם, שאם אמר המלוה אחר שהלוהו - אפילו כששתק הלוח אינו צריך לפרועו בעדים, ומכל-שכן כשהתנגד בפירוש. והש"ך עצמו מכריע: בשתק - צריך לפרועו בעדים, ובמוחה בפירוש - אינו צריך.] (5) אבל אם לא התנה בפירוש - אינו צריך לפרוע בעדים אע"פ שהלוהו בעדים. [בדין זה, וכן בדין "אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני", ועדים אחרים מעידים שפרע בפניהם (ראה ה"ב) נטה רבינו מדרכו הסלולה לפסוק בכל מקום כרבותיו - רבי יוסף מיגאש"ו ורבו הר"ף - ובשתי הלכות אלו פסק בניגוד גמור לשיטתם. מחלוקתם זו מקורה בחילופי נוסחאות בגמרא, כמו שיתבאר בהלכה הבאה. והראב"ד בהשגותיו כאן נכנס לפשרה ואומר, שאם התנה בפני עדים אין הלוח נאמן, ואם שלא בעדים - נאמן ב'מיגו' שיכול לטעון: לא היה תנאי כזה (ראה מגיד-משנה וש"ך שם).] (6) אפילו כשהתנה המלוה בפני עדים (ראה ראב"ד ומגיד-משנה). ודוקא כשאמר "בפני פלוני ופלוני", אבל אם אמר "פרעתין בפני עדים" סתם - אינו נאמן (רמ"ה ו"טור' שם), והש"ך (שם) מסביר כך גם דעת רבינו. (7) בפני תלמיד-יחכמים, ופירש שמותיים. (8) ואם באו עדים והעידו שבפניהם פרע - פטור (ראה ה"ב).

ז: שאין כל הברל באיזה חלק מן השטר אוהזים, ובכל האופנים - חולקים (ועיין מגיד-משנה וש"ך סי' סה ס"ק מ). (87) כדין טוען פרעתי בכל שטר שאינו מקוים, ואפילו כולו ביד המלוה (כמבואר למעלה הלכה ה).

1 טו. האומר לחברו: מנה יש לי בך, והלה אומר: אין לך בידי פלום, או שאומר: פרעתיך; אומר לו התובע: השבע לי הסת'; אומר לו הנתבע: והלא שטר יש לך עלי, ואתה רוצה להשביע אותי תחלה?⁸⁹ ואחר כך תוציא השטר הפרוע?⁹⁰ ותגבה בו - אומרים לו: הלא השטר? אומר המלוה: אין לי שטר עליו מעולם, או שטר היה לי ואבד - הורו רבותי, שאומרים למלוה: בטל כל שטר שיש לך קדם זמן זה, ואחר כך תשביעהו הסת; או החרם?⁹² 10 חרם סתם, ולך ובקש⁹³ עד שתמצא השטר.

(88) כדין כופר הכל. (89) על חנם. (90) אינו סותר טענתו הקודמת "אין לך בידי כלום", אלא מבאר דבריו שכוונתו: עתה אין לך בידי כלום - שפרעתין, שלשון "אין לך בידי כלום" הוא דר-משמע: כפירה בהלוואה ופרעון (לחם-משנה, והשווה לקמן פ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה א). (91) כדרך שאמרו במלוה על המשכון, שהמלוה נשבע תחילה, שמא ישבע הלוח ויוציא הלה את המשכון ונמצא שבועתו לבטלה כמבואר למעלה פ"ג הל' ד, ובביאורו (מגיד-משנה). (92) כלומר, ואם אינו רוצה לבטל - אומרים לו: אין לך אלא להחרים על הלוח חרם סתם. (93) חפשי.

פרק חמשה עשר

(1) מבאר דין אומר אל תפרעני אלא בעדים או בפני ראובן ושמעון, ודין מלוה שהתנה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר שלא נפרע, ודין לוה שהתנה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר פרעתי, ודין היתנה המלוה שיהיה גובה בלא שבועה, אינו גובה מיתומים בלא שבועה.

27 ב. יש נסחאות מן הגמרא שכתוב בהן, שהאומר לחברו: אל תפרעני אלא בעדים, ואמר לו: פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים - אינו נאמן. 28 וטעות ספרים הוא, ולפיכך טעו המורים על פי 29 אותן הספרים. 31

11 א. המלוה² את חברו בעדים, ואמר: אל תפרעני אלא בעדים, בין שאמר לו בשעת הלוואה בין שאמר לו אחר שהלווה³ - הרי זה צריך לפרעו בעדים⁴, 12 מפני התנאי⁵. טען הלוח ואמר לו: וכן עשיתי, 13 ופרעתיך בפני פלוני ופלוני, והלכו להם למדינת הים או מתו - הרי זה נאמן⁶, ונשבע שבועת הסת 14 ונפטר. וכן אם אמר: אל תפרעני אלא בפני תלמידי 15 יחכמים או בפני רופאים, ואמר לו: בפניהם⁷ פרעתיך, ואותן העדים שפרעתיך בפניהם מתו או 16 הלכו להם למדינת הים - הרי זה נאמן, ונשבע הסת 17 ונפטר. אבל אם אמר לו: אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני, ואמר לו: פרעתיך בפני אחרים, ומתו 18 או הלכו להם למדינת הים - אינו נאמן⁸; שמפני 19 טענה זו התנה עליו ואמר לו: אל תפרעני אלא 20 בפני ראובן ושמעון, שהם עומדים עמו, פדי שלא 21 ידחה אותו ויאמר: בפני אחרים פרעתי והלכו להם.

(9) בהלכה הקודמת נתבאר, שזאת היא דעת הר"י מיגאש"ו והר"ף ע"פ נוסחתם בגמרא. [גדולה התמיהה, שרבינו משתמש בביטוי חריף כזה כלפי רבותיו, שדרכו להתייחס אליהם ביראת כבוד יתירה].

27 וכבר חקרתי על הנסחאות הישנות, ומצאתי בהן 28 שהוא נאמן. והגיע לידי במצרים מקצת גמרא 29 ישנה, כתוב על הגוילים, כמו שהיו פותבין קדם 30 לזמן הזה בקרוב חמש מאות שנה. ושתי נסחאות 31 מצאתי מן הגוילים בהלכה זו, ובשתייהם כתוב: 32 ואם אמר פרעתי בפני פלוני ופלוני והלכו להן 33 למדינת הים - נאמן. ומפני טעות זו שארע למקצת 34

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינן כל מחלוקת בדין זה בין רבינו לבין רבותיו, כי בטוען "סיטראי" מודה רבינו שהלוה חייב לשלם, וכשהעדים מעידים שאמר בפירוש שנתן המעות לפרעון אותו החוב - גם הרי"ף - לפי ביאורו של הראב"ד - מודה שפטור (ראה מגיד-משנה). ובש"ך שם ס"ק טז, פירש דעת הראב"ד, שגם אם מעידים שפרע בפירוש חוב זה, יכול המלוה לטעון "סיטראי" וצ"ע. אולם מלשונו של רבינו משמע ששיטתו נוגדת שיטת רבותיו. אגב, רש"י שם מפרש שהמלוה טוען עדי שקר הם, וזה לא כראב"ד.]

ג. התנה¹⁷ המלוה על הלוה, שיהיה נאמן בכל עת שיאמר שלא פרעו - הרי זה נוטל בלא שבועה¹⁸, אף על פי שטען שפרעו. ואם הביא עדים שפרעו - אינו נוטל כלום¹⁹.

(17 שם מב. 18) סתם נאמנות פירושו בלא שבועה, ואפילו במלוה על-פה. הדעת נוטה, שאם המלוה דרש נאמנות וחשש שמא יטעון הלוה פרעתי, בוודאי התכוון בלי שבועה, כי למה לו להכניס עצמו לחיוב שבועה (סמ"ע סי' עא ס"ק ב). בהלכה א, כתב רבינו: "ואמר אל תפרעני אלא בעדים" וכאן שינה וכתב "התנה", שינוי זה מלמדנו, שכאן המדובר בשעת ההלוואה, כי שלא בשעת ההלוואה אין מקום לתנאים, שהרי הכסף כבר ביד הלוה, והא-על-פיי-כן כשקנו מידו (עשו קבלת קנין) מועיל אפילו אחר ההלוואה (מגיד-משנה). (19) כרב פפא שם שאמר: הלוה קיבל נאמנות המלוה נגד עצמו, אבל לא נגד עדים.

ד. התנה עליו שיהיה המלוה נאמן בשני עדים, אף על פי שהביא עדים שפרעו - הרי זה גובה ממנו²⁰ בלא שבועה²¹, שהרי האמינו בשני עדים²². ואפלו הביא מאה עדים (שפרעו) - הרי גובה ממנו בלא שבועה, ואפלו הביא מאה עדים שפרעו בפניהם; שהשנים כמאה²³. אבל²⁴ אם אמר לו: הרי אתה נאמן עלי בשלשה, הואיל וירד²⁵ למנון²⁶, אם פרעו בפני ארבעה - הרי זה פרוע²⁷. זה שהאמין המלוה בשני עדים, מה תהיה תקנתו²⁸ פשיפרע? יקרע השטר; או יעיד²⁹ זה המלוה על עצמו³⁰ שבטל כל שטר שיש לו על פלוני; או יעיד על עצמו שלא בפני הלוה³¹ שקבל כל חוב שיש לו אצל פלוני³².

(20 שם מב. 21) נתבאר בהערה יז, שסתם נאמנות משמעותה בלא שבועה, ואפילו במלוה על-פה. [במלוה בשטר, הדבר פשוט שהכוונה ללא שבועה, שהרי גם בלי נאמנות נוטל בשבועה, כשהלוה טוען: פרעתי]. (22) ב'ספר התרומות' שער כו (מובא בש"ך שם ס"ק ב), שואל: למה אין אנו אומרים העמד ממון בחזקת בעלים, כמו בשתי כתי עדים המכחישות זו את זו? ומסביר, שאנו סומכים על הלוה עצמו שהאמין לו כשני עדים, וביטל לגמרי טענות עצמו נגדו, ולפיכך אין להגדיר טענת המלוה כמוכחשת, והרי זה כאילו פסל למפרע כל עדויות שבעולם לגבי פרעון חוב זה. (23) ראה הלכות עדות פ"ח ה"ג. (24) מסקנת הגמרא שם. (25) הלוה. (26) פירש מספר

1 הספרים, הורו מקצת גאונים, שאם אמר לו: אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני, ופרעו בפני אחרים - שאינו נאמן, אף על פי שהביא עדים שפרעו בפניהם. וגם זו טעות גדולה. והדין האמת: שאם באו עדים שפרעו בפניהם - נפטר, ואין קאן מקום חשש. גם ההוראה הזאת - על פי ספריהן, שכתוב בהן באותו שאמר לחברו פרעני עדים שפרעו בפניהם¹⁰: והלך ופרעו בפני עדים¹¹. וטעות ספרים הוא. ומצאתי בגוילים כתוב: אצל פרעה בינה לבין דילה¹². אף על פי שהספרים מגזיז, כמו שבארנו, כף יראה מדין הגמרא. ועוד, דברים של דעת ה'ן¹³: וכי מה היה לו לעשות? אמר לו: אל תפרעני אלא בעדים - פרעו בעדים! וכי יש לו לאסור את העדים בבית הסתר כל ימיהם שלא ילכו? ועוד: אם מתו, מה יעשה? נמצא זה פורע פעם אחר פעם לעולם, עד שביא עדים¹⁴. אם כן, נעשית עדות זו עדות בשטר¹⁵. ונמצא זה, פיון שאמר: אל תפרעני אלא בעדים, נעשית מלוה בשטר. ואין מי שעלה על לבו זה. אבל ודאי, אם אמר: בפני פלוני ופלוני - הוא הפסיד על עצמו, שפרע בפני אחרים והלכו להם. אבל אם באו¹⁶ והעידו שפרעו - אין קאן בית מחוש. וכזה ראוי לדון ולהורות.

(10) תלמידי-חכמים לומדי הלכות, ולא ייחד "פלוני ופלוני". (11) שאינם לומדי הלכות. (12) בינו לבין עצמו. ביאור הדברים: בגמרא שם, מובא מעשה שבא לפני רב נחמן, שאמר המלוה אל תפרעני אלא בפני שוני הלכות, וטען הלוה שפרע בפני עדים שאינם שוני הלכות (לפי הנוסח שרבינו דוחה אותו), ופסק רב נחמן: מכיון שהודה המלוה - הרי זה פרעון גמור. ומזה למד הרי"ף, שאם לא הודה המלוה - אין הלוה נאמן, והוא-הדין אם אמר לו אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני. ואומר רבינו כאן, שהנוסח הנכון הוא: "ביניה לבין דילה", היינו הלוה טען שפרע שלא בעדים, ולפיכך כשהמלוה מכחיש - אין הלוה נאמן, אבל כשהוא מביא עדים אחרים שפרע - פטור. (13) השכל הישר מחייב זאת. (14) עד שימצא עדים אחרים ויביאם לבית-דין להעיד. (15) שהלוה אינו נאמן לטעון פרעתי. (16) העדים האחרים. והרי"ף והר"ם מיגא"ש מקיימים הנוסחאות שדחה רבינו, וסוברים שנפסקה הלכה בגמרא בשני הדינים שלמעלה, שחייב לשלם. ונימוקם מבואר ברי"ף, שהרי זה כאילו פסל למפרע את עדותם של כל העדים לענין פרעון חוב זה, וכל תנאי שבממון - קיים. וביאר הראב"ד שאנו מאמינים לעדים שהלוה נתן למלוה כך וכך, אבל יכול לטעון הכסף שקבלתי הוא לפרעון חוב ישן - "סיטראי" בלשון הגמרא. [ב'מרדכי' שבועות סימן תשעא (מובא ברמ"א חו"מ שם סעיף ד, בשם 'יש מפרשים') כתב שהמלוה יכול לטעון "סיטראי". ומלשון הרמ"א משמע, שלדעת המחבר - שהיא גם שיטת רבינו - אמר זאת (ראה ש"ך שם ס"ק טו שפלפל בזה), ומזה יוצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 וְאָמַר: פְּרַעְתִּי מִקְצָתוֹ, וְהַמְלוֹהָ אוֹמֵר: לֹא פָרַע
13 כְּלוּם - מִשְׁלֵם הַמִּקְצָת שֶׁהוֹדָה בוֹ, וְנִשְׁבַּע שְׁבוּעַת
14 הַסֵּת;⁴³ שֶׁהָרִי הָאֲמִינוּ⁴⁴. וְאִם הִתְנָה עָלָיו שִׁיחֶיהָ
15 נֶאֱמָן בְּלֹא שְׁבוּעַת הַסֵּת - אֵינוֹ נִשְׁבַּע.

38 מקור דין זה ברי"ף כתובות פ"ט (אות שמו), והמדובר במלוה בשטר. (39) אם מת הלווה. (40) הקונה נכסי הלווה שהיו משועבדים למלוה, שבית-דין טוענים ליוורש וכן ללוקח כל מה שהלווה יכול לטעון, והרי הלווה נאמן לומר פרעתי, ולפיכך טוען בית הדין: הלווה פרע. (41) הסכם למעשה תמימת. (42) ויחלקו ביניהם את הגזילה. (43) גם כשכופר הכל חייב שבועת היסת. ומשמיענו רבותא, שאפילו כשהודה במקצת אינו נשבע שבועת התורה אלא היסת. (44) נימוק למה פטור משבועת התורה. ולמה חייב שבועת היסת? מבואר ברי"ף שם באריכות. ותמצית דבריו: המלוה בשטר, אם הלווה טוען פרעתי - נשבע המלוה שלא נפרע ונטל, ובמלוה על-פה - נשבע הלווה היסת ונפטר, ולפיכך אנו מפרשים את הנאמנות לביטול כוחו של השטר בלבד, ויהיה כמלוה על-פה שהטוען פרעתי נשבע היסת. [בבית חדש חו"מ סי' עא אות לה מביא תמיהת רבים, שאם הועילה הנאמנות רק לבטל כוחו של השטר ונשאר מלוה על-פה, למה לא ישבע הלווה שבועת מודה במקצת? ותיירץ, על-פי מה שנימקו (בבבא-מציעא ג.) שבועת מודה במקצת, מפני שהלווה רוצה לכפור הכל, אלא שאין אדם מעיז פניו בפני בעל-חובו וכו', וכאן שהאמינו - מעיז ומעיז].

16 ז. הַתְּנָה⁴⁵ הַמְלוֹהָ שִׁיחֶיהָ גּוֹבֶה בְּלֹא שְׁבוּעָה - הָרִי
17 זֶה גּוֹבֶה מִמֶּנּוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה. אָבֵל אִם בָּא לְגַבּוֹת
18 מִיּוֹרְשָׁיו - לְשִׁבַּע⁴⁶ וְאַחֵר כֶּף יִגְבֶּה⁴⁷. וְאִם הִתְנָה
19 שְׁיִגְבֶּה אֶף מִן הַיּוֹרֵשׁ בְּלֹא שְׁבוּעָה - גּוֹבֶה בְּלֹא
20 שְׁבוּעָה. וְכֵן אִם הִתְנָה⁴⁸ שְׁיִגְבֶּה מִן הָעֵדִית⁴⁹ - גּוֹבֶה
21 מִן הָעֵדִית אֶף מִן הַיּוֹרְשִׁין⁵⁰; שֶׁכָּל הַנָּאִי שֶׁבְּמִמּוֹן -
22 קָיָם. בָּא לְגַבּוֹת מִן הַלּוֹקֵחַ - לֹא יִטְרַף אֱלָא
23 בְּשְׁבוּעָה⁵¹; שְׁאִין זֶה מִתְּנָה לְאַבְד מִמּוֹן חֲבֵרוֹ.

45 גם זה ברי"ף שם. (46) כעין שבועת התורה, בנקיטת חפץ. (47) כדין כל הבא לגבות מנכסי יתומים. (48) מחלוקת אמוראים בגיטין נ. (49) השדה המעולה שבשדותיו. לפי דין התורה, מלוה גובה מהגורוע (זיבורית), וחכמים תיקנו שיגבה מבינונית. (50) כשהתנה בפירוש שיגבה עידית גם מן היורשים, אבל אם לא פירש "גם מן היורשים" גובה מזיבורית, כרב נחמן שם. והטעם, מפני שתיקנו חכמים לגבות מנכסי יתומים מן הזיבורית, אין לעקור תקנה זו אלא-אם-כן התנה בפירוש (על-פי פירושו של הרמב"ן, מובא במגיד-משנה כאן). (51) אפילו התנה בפירוש שיגבה מהלוקח בלי שבועה.

יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ט

פָּרֶק שְׁשֶׁה עֶשְׂרִי

(1) מבאר דין אומר זרוק לי חובי והיפטר, ודין אומר הולך

גדול משנים. (27) שאנו אומרים, כשלשה האמינו, אבל לא כארבעה. כשאמר "כשנים" לא קבע מספר העדים אלא התכוון לעדות רגילה, שאינה פחות משנים. (28) כיצד יבטיח עצמו, שהמלוה לא יחזור ויתבע. (29) יצהיר בפני עדים. (30) במלוה על-פה. (31) לא נתבארה כוונתו, מה הוא ההבדל בין בפני הלוה או שלא בפניו (ראה משנה למלך). (32) וכשיתבע המלוה שנית - יביא עדי ההודאה לבית-דין. מכאן אתה למד, שהנאמנות לגבי טענת פרעתי אין כוחה יפה לגבי הודאת המלוה, שהודאה ענין אחר הוא שעליו לא התנה. [מחלוקת ראשונים היא אם פרעון והודאה נידונים כשני ענינים או לא. 'בעל התרומות' בשער כו מביא תשובת הרי"ף, ששני ענינים הם, כדברי רבינו כאן. אולם רבינו זרחה הלוי בשבועות שם פוסק להלכה, שהמלוה נאמן גם נגד עדי הודאה, וכן דעת רבינו ישעיה (הובא ב'טור' שם), וכן כתב גם הרשב"א (מובא ב'דרישה' סי' עא סק"ח). והרמב"ן במלחמותיו שם מחלק בין נאמנות לבין "אל תפרעני אלא בעדים", אם האמינו לומר שלא נפרע, אין כל טעם לחלק בין עדים לבין הודאת עצמו, אבל כשאמר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני - הרי זה כאילו פסל אחרים להעיד שבפניהם פרע, אבל לא פסלם להעיד שהודה. למעלה בה"ב נתבארה שיטת רבינו, שבדין אל תפרעני וכו' נאמנים גם אחרים להעיד שבפניהם פרע].

1 ה. הָרִי שֶׁפָּרַעוּ³³, וְטָעַן הַמְלוֹה שְׁלֹא נִפְרַע, וּפְרַעוּ
2 פַּעַם שְׁנִיָּה מִפְּנֵי הַתְּנָא³⁴ - הָרִי הַלּוֹה הוֹזֵר וְתוֹבַע
3 אֶת הַמְלוֹה בְּדִין, וְאוֹמֵר לוֹ: כֶּף וְכֶף אַתָּה חַיֵּב לִי,
4 מִפְּנֵי שֶׁפְּרַעְתִּיךָ שְׁתֵּי פַעַמִּים. אִם הוֹדָה - יִשְׁלַם;
5 וְאִם כָּפַר - יִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת³⁵ עַל כֶּף שְׁלֹא פָּרַעוּ
6 אֱלָא פַּעַם אַחַת³⁶. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה³⁷.

33) המדובר בהתנה שיפרענו בעדים, וטען הלווה שפרעו שלא בעדים. (34) שאם לא התנה - היה נשבע ונפטר. (35) כדין כל טוען מנה לי בידך, וזה כופר. (36) בר"ן שם מא: נושא ונותן בזה, כשהאמינו הלווה למלוה כשני עדים, ומביא דעת הראב"ד, שאחר הפרעון השני יכול הלווה לגבות מהמלוה החוזרת הפרעון על-פי אותם העדים, משום שהאמינו למלוה רק על הפרעון בלבד, לא לענין טענת פרעון כפול (ה'טור' שם מביא שיטה זו בשם רב האי גאון) ומסיים שם הרי"ן שדעת רבינו כאן אינה כן, כי הנאמנות נגד עדים כוחה יפה לכל הנוגע לפרעון זה. וכן כתב הרי"ם מיגא"ש בפירושו לשבועות שם (ראה 'טור' ו'בית יוסף' שם). (37) כגון שהאמינו כשני עדים (הרי"ם מיגא"ש שם). וצ"ע למה חייב שבועת היסת, הלא האמינו בלא שבועה? ואולי כוונתו, שהלווה פטור משבועה כעין של תורה כדין נשבע ונטל, אבל היסת שתיקנו חכמים לכל טענת כפירה - חלה גם בנידון.

7 ו. הַתְּנָה הַלּוֹהָ³⁸ שִׁיחֶיהָ נֶאֱמָן כָּכֵל עַת שִׁיאֵמַר
8 פְּרַעְתִּי - אֵינוֹ גּוֹבֶה בְּשֵׁטֶר זֶה לֹא מִן הַיּוֹרֵשׁ³⁹ וְלֹא
9 מִן הַלּוֹקֵחַ⁴⁰. וְאִפְלוּ אָמַר לוֹה: לֹא פְּרַעְתִּי - אֵין
10 הַמְלוֹה טוֹרֵף בְּשֵׁטֶר זֶה מִן הַלּוֹקוּחוֹת, שֶׁמָּא עָשׂוּ
11 קְנוּיָא⁴¹ עַל נִכְסָיו שֶׁל זֶה⁴². טָעַן הַלּוֹה בְּשֵׁטֶר זֶה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 לְרֵאוּבֵן: מָנָה שְׁיֵשׁ לִי בַיָּדָךְ תִּנְהוּ לְלוֹי, וְהָיָה
 16 שְׁלִשְׁתֵּן עוֹמְדִין¹⁵, וְקָבַל לוֹ¹⁶, וְנִמְצָא רֵאוּבֵן עֲנִי
 17 וְאֵין לוֹ מָה שְׁיִגְבֶה מִמֶּנּוּ - הָרִי לֹא חוֹזֵר בַּחוּב שֶׁל
 18 שְׁמֵעוֹן¹⁷, שְׁזָה¹⁸ הִטְעָהוּ. וְאִם יָדַע לֹא שֶׁהוּא עֲנִי,
 19 אוֹ שֶׁהָיָה עֲשִיר בְּאוֹתָהּ שְׁעָה וְהָעֲנִי - אֵינּוּ יָכוֹל
 20 לַחְזֹר, שֶׁהָרִי קָבַל. טָעַן לֹא שֶׁהָיָה רֵאוּבֵן עֲנִי
 21 וְהִטְעָהוּ, וְשִׁמְעוֹן אָמַר: עֲשִיר הָיָה וְהָעֲנִי - יִרְאֶה
 22 לִי, שְׁעַל שְׁמֵעוֹן לְהִבִּיא רֵאָה¹⁹ וְאַחַר כֵּן יִפְטֹר²⁰
 23 מִחוּב לֹא; לֹא יִהְיֶה אֶלָּא שׁוֹבֵר²¹ בְּדָו, אוֹמְרִים
 24 לוֹ²²: קִיָּם שׁוֹבֵרָךְ וְהִפְטֹר.

מנה לפלוני, ודין אומר מנה לי בידך תנהו לפלוני כמעמד שלושתם, ודין המחזהו אצל חנווני, ודין חנווני המקיפו, ודין שטר שהיה ביד שלישי, ודין שטר שנמצא בין שטרות פרוצים.

1 א. החוב באחריות הלוה? עד שיפגענו ליד המלוה
 2 או ליד שלוה³. אָמַר לוֹ הַמְלוּה: זָרֵק לִי חוּבִי
 3 וְהִפְטֹר⁴, וְזָרְקוּ⁵, וְאָבַד אוֹ נִשְׂרַף קֹדֶם שְׁיִגְיַע לְיַד
 4 הַמְלוּה - פְּטוּר. אָמַר לוֹ: זָרֵק לִי חוּבִי בְּתוֹרַת גִּטִּין⁶,
 5 הָיָה הַמְעוֹת קְרוּבוֹת לְלוֹה⁷ - הָרִי עֲדִין בְּאַחֲרִיּוּתוֹ;
 6 הָיָה קְרוּבוֹת לְמְלוּה⁸ - נִפְטֹר הַלוֹה; מְחַצֶּה עַל
 7 מְחַצֶּה⁹, אִם אָבְדוּ מִשֵּׁם אוֹ נִגְנְבוּ - מִשְׁלֵם הַלוֹה
 8 מְחַצֶּה¹⁰.

(2) בקידושין מז: אמרו: "לאונסים - כולי עלמא לא פליגי (אין אדם חולק) דברשות לווה קיימי", כלומר, אם נגנבו או נאנסו מפסיד הלווה. (3) של המלווה, שעשהו שליח לקבל את הכסף מידי הלווה. ואפילו אמר זרוק לי חובי וזרוק קרוב למלווה, ונאבד - חייב, שהרי זה כאומר: זרוק ושמור עד שיגיע לידי (גיטין עח:). (4) גיטין שם. (5) אפילו רחוק מרשותו של מלווה (לחם משנה. והמגיד משנה גורס "וזרקו לו" (וכן הוא בכתב-יד תימן) ומפרש: "לו" הכוונה לרשותו ויצא לו, שאם לא זרקו לרשותו של המלווה הוא חייב באחריות, וזה כדעת הרשב"א בגיטין שם). (6) היו עומדים ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם ואמר לו: זרוק לי חובי לפי מה שקבעו חכמים בדין גט אשה בהיותה עומדת במקום כזה וזרקו לה (ראה גיטין שם). (7) בתחום שמירתו - שהלווה יכול לשמור אותם והמלווה אינו יכול (השווה רבינו פרק ד מהלכות אישות הלכה כב ופרק מהלכות גירושין הלכה יד). (8) שהמלווה יכול לשמור אותם והלווה אינו יכול (שם). (9) שניהם יכולים, או שניהם אין יכולים - לשמור אותם (שם). (10) מפני שהמעות באחריות שניהם. בגט אשה אמרו: מגורשת ואינה מגורשת, פירוש, ספק מגורשת (גיטין שם).

(14) ירושלמי קידושין פרק ג הלכה ד. ביאור הרי"ף בבא מציעא פרק המקבל, תקעט. (15) שנעשית ההמחאה בנוכחות שלושתם. בגמרא ובפוסקים: "כמעמד שלושתן". (16) הסכים לכך, ובוזה קנה לוי החוב של ראוּבֵן ואינו יכול לחזור בו ונפרע החוב שהיה לו על שמעון ואינו יכול לחזור בו (ראה רבינו פרק ו מהלכות מכירה הלכה ח). (17) בכתב יד תימן הנוסחה: בחובו של שמעון, והכוונה, שלוי חוזר ותובע חובו משמעון. (18) שמעון. (19) במגיד משנה מבאר, שהמדובר כשלוּי מוציא שטר חוב על שמעון, ואם כן על שמעון להוכיח שהשטר נפרע, אבל במלוה על פה - חובת ההוכחה על לוי, שהרי שמעון יכול לטעון פרעתי ויהיה נאמן בשבועת היסת, ולפיכך נאמן גם לומר עשיר היה והעני במיגו, שאם רצה לשקר היה יכול לטעון - פרעתי (ראה שולחן ערוך חושן משפט סימן קכו סעיף יא). (20) ואם לא הביא ראיה יישבע לוי וייטול (שולחן ערוך שם). (21) לא יאחזקוהו של ההמחאה גדול מכוחו של שובר. (22) כלומר, היינו אומרים לו ללווה המוציא את השובר: קיים שוברך והיפטר, ואם לא קיימו אינו נאמן לומר פרעתי - כך בנידון שלפנינו על שמעון להביא ראיה שנפרע החוב. היינו, שראובן עשיר היה בשעה שהמחזהו אצלו.

25 ד. כָּבֵר בְּאֵרְנוּ בְּהִלְכוֹת מְקַח וּמְמַכֵּר²³, שְׁרֵאוּבֵן
 26 שְׁלֹא הָיָה לוֹ אֶצֶל שְׁמֵעוֹן²⁴ כְּלוּם, וְהָיָה רֵאוּבֵן חֵיב
 27 לְלוֹי מְנָה, וְהִמְחִיחוּ אֶצֶל שְׁמֵעוֹן, אָף עַל פִּי
 28 שֶׁהִמְחִיחוּ בְּמַעֲמַד שְׁלִשְׁתֵּן - לֹא קִנְיָה²⁵. וְאִם רָצָה
 29 שְׁמֵעוֹן שְׁלֹא יִתֵּן - לֹא יִתֵּן; וְאִם נִתְּנָה²⁶ - חוֹזֵר וְגוֹבֶה
 30 מִרֵאוּבֵן, שֶׁהָרִי עַל פִּיּוּ נִתֵּן. וְכֵן אִם רָצָה לֹא לַחְזֹר
 31 וְלֹאמַר: אֵינִי רוֹצֶה לְגַבּוֹת מִשְׁמֵעוֹן - חוֹזֵר וְגוֹבֶה
 32 מִרֵאוּבֵן. וְאָף עַל פִּי שֶׁנִּפְרַע מְקַצֵּת מִשְׁמֵעוֹן - חוֹזֵר
 33 וְגוֹבֶה הַשָּׂאָר מִרֵאוּבֵן.

9 ב. הָיָה רֵאוּבֵן חֵיב לְשְׁמֵעוֹן מְנָה, וְאָמַר לְלוֹי: הוֹלֵךְ
 10 לְשְׁמֵעוֹן מְנָה זֶה שְׁאֵנִי חֵיב לוֹ, אִם בָּא לַחְזֹר - אֵינּוּ
 11 חוֹזֵר¹¹, וְהוּא חֵיב בְּאַחֲרִיּוּתוֹ עַד שְׁיִגְיַע הַמְנָה
 12 לְשְׁמֵעוֹן. הַחְזִיר לֹא אֶת הַמְנָה לְרֵאוּבֵן - שְׁנִיחָה¹²
 13 חֵיבִין בְּאַחֲרִיּוּתוֹ¹³ עַד שְׁיִגְיַע לְיַד שְׁמֵעוֹן כָּל חוּבוֹ.

(11) אינו יכול לדרוש מהשליח שיחזיר לו מעותיו, משום שכבר זכה בהן המלווה, שהאומר הולך בפירעון חוב כאומר זכה לו (בפרק ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ד כותב רבינו, שבמתנה הולך אינו זוכי והסכים לו הראב"ד). ואף על פי כן עדיין הן באחריות הלווה, כמו שמבאר רבינו בסמוך, לפי שלא קיבל רשות מהמלווה לשלוח לו על ידי זה (גיטין יד: כרב). (12) השליח והלווה. (13) שאם העני ראובן ואין לו ממה לפרוע - גובה מהשליח, אבל אם אפשר לגבות מראובן אינו יכול לגבות מהשליח. וכן גם דעת הרי"ף בתשובה (הובאה במגיד משנה ועיין לחם משנה).

(23) בפרק ו מהלכות מכירה הלכה ט. (24) אמר ללוי שיגבה החוב משמעון. (25) הואיל ושמעון אינו חייב לו כלום - שלושתם יכולים לחזור בהם. (26) שמעון ללוי.
 34 ה. חֲנוּנִי²⁷ שֶׁהָיָה נוֹתֵן לְבַעַל הַבַּיִת מִן הַחֲנוּת כָּל
 35 מָה שְׁיִרְצָה²⁸ בְּתוֹרַת הַלְוָאָה, וּמְקִיפּוֹ עַד שְׁיִתְקַבֵּץ
 36 הַפְּלֹרֶעַ לֹא²⁹, וְאָמַר לוֹ בַּעַל הַבַּיִת: תֵּן לְפוֹעָלִים
 37 סְלַע, אוֹ לְבַעַל חוּבִי מְנָה שְׁיֵשׁ לוֹ אֶצְלִי, וְאֵנִי אֶתֵּן

14 ג. רֵאוּבֵן¹⁴ שֶׁהָיָה חֵיב לְשְׁמֵעוֹן מְנָה, וְאָמַר שְׁמֵעוֹן

1 לָךְ, וְהָרִי הַחֲנוּנִי אוֹמֵר: נְתַתִּי, וְהַפּוֹעֵל אוֹ פֶּעַל חוֹבוֹ
 2 אוֹמֵר: לֹא לְקַחְתִּי - הָרִי הַפּוֹעֵל אוֹ פֶּעַל חוֹב
 3 נִשְׁבַּע³¹ וְנוֹטֵל מִפֶּעַל הַבֵּית חוֹבוֹ, וְכֵן הַחֲנוּנִי נִשְׁבַּע³²
 4 וְנוֹטֵל מִפֶּעַל הַבֵּית מֵה שֶׁטֶעַן שְׁנַתָּן, שֶׁהָרִי הוּא אָמַר
 5 לוֹ לָתֵן. וְהַפּוֹעֵל נִשְׁבַּע בְּמַעֲמַד הַחֲנוּנִי, וְכֵן הַחֲנוּנִי
 6 בְּמַעֲמַד הַפּוֹעֵל אוֹ פֶּעַל חוֹב, כְּדִי שֶׁיִּפְּלֵמוֹ³³ זֶה
 7 מִזֶּה³⁴. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. וְשְׁבוּעָה זֹאת תִּקְנַת חֲכָמִים
 8 הִיא³⁵ בְּנִקְיַט חֶפְצִין³⁶, מִפְּנֵי שֶׁבָּאִין שְׁנֵיהֶן לְטַל.
 9 לְפִיכָךְ, אִם מֵת הַחֲנוּנִי³⁷ - נוֹטֵל בְּעַל חוֹב בְּלֹא
 10 שְׁבוּעָה³⁸, וְכֵן אִם מֵת פּוֹעֵל אוֹ פֶּעַל חוֹב - הַחֲנוּנִי
 11 נוֹטֵל בְּלֹא שְׁבוּעָה³⁹; שֶׁהָרִי אֵין בְּעַל הַבֵּית מְפַסֵּד
 12 כְּלוּם, וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא תְּשׁוּלוֹם אֶחָד⁴⁰.

(27) שבועות מה: (28) לרבות כסף מזומן. (29) לסכום מסויים. (30) בבת אחת (על פי ביאורו של הר"י מיג"ש שם מו:). (31) לא לקחת. (32) נתתי (שם) כתנא קמא: "הוא נשבע ונוטל והם נשבעין ונוטלים", ואף על פי שאחד מהם ודאי נשבע לשוא. ולא כבן ננס השואל: כיצד? אלו ואלו באים לידי שבועת שוא. (33) שבועות מז: ירושלמי שם פרק ז הלכה ה: רבי אומר: אומר אני - אלו נשבעין בפני אלו מפני הבושה. (34) ומפני בעל הבית אינם מתביישים, שהרי אינו יודע מי משקר ולפיכך אינם נשבעים בפניו. (35) ונקראת שבועת המשנה, מפני שחכמי המשנה תיקנוה. מן התורה שניהם נוטלים בלא שבועה, שאין נשבעים על טענת שוא (כמבואר בפרק א מהלכות טוען ונטען הלכה א) - והרי בעל הבית טענתו שוא - אלא משום הפסדו של בעל הבית המשלם פעמיים, אמרו חכמים: שניהם נשבעים ונוטלים (מגיד משנה). (36) כעין שבועת התורה (ירושלמי שבועות פרק ז הלכה ו: "כולהון כעין של תורה ירדו להם"). (37) ויורשיו אינם יודעים אם נתן או לא, נמצא שאין כאן טענת ברי אלא מצד בעל החוב. (38) כדין של תורה, כמבואר למעלה. (39) הרמב"ן והרמ"ה חולקים על רבינו בדין מתו פועלים. ודעתם, שהחנווני צריך להישבע. ומנמקים: הרי זה כאומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע, (החנווני טוען מנה לי בידך ובעל הבית טוען: איני יודע, שהרי מתו הפועלים ולא אמרו שלקחו ממך) שאינו נוטל אפילו בשבועה, אלא שחכמים עשו תקנה לחנווני שייטול בשבועה ולפיכך לעולם אין נוטלים בלי שבועה, אפילו כשבעל הבית אינו מפסיד כלום (מגיד משנה). (40) ואינו מפסיד כלום, שהרי הוא מודה שחייב לשלם פעם אחת ולא תיקנו שבועה זו אלא משום הפסדו של בעל הבית (במגדל עוז מציין: "מתשובת גאון" וראה מגיד משנה).

22 ז. רְאוּבֵן שֶׁהוֹצִיא שְׁטֵר חוֹב שֵׁשׁ לְלוֹי עַל שְׁמֵעוֹן,
 23 וְטֶעַן שְׁלוֹי נִתְּנוּ לוֹ בְּכִתְבָּהּ וּמְסִירָה⁴⁶, וְאָבֵד הַשְּׁטֵר
 24 שֶׁהִקְנֶהוּ בּוֹ, אוֹ שֶׁטֶעַן שֶׁהִקְנֶהוּ לוֹ עַל גַּב הַקְּרָקַע⁴⁷
 25 - הָרִי זֶה גּוֹבֵה אוֹתוֹ⁴⁸ מְשִׁמְעוֹן⁴⁹, הוֹאִיל וְיוּצָא
 26 מִתַּחַת יָדוֹ. טֶעַן שְׁמֵעוֹן שֶׁפָּרַע לְלוֹי, וְאָמַר: יִשְׁבַּע
 27 לִי⁵⁰ - וְיִשְׁבַּע לוֹי לְשִׁמְעוֹן⁵¹, וְאַחַר כֵּן יִגְבֶּה רְאוּבֵן⁵².
 28 הוֹדָה לוֹ שֶׁפָּרַע⁵³ - וְיִשְׁלֵם לוֹי לְרְאוּבֵן⁵⁴. טֶעַן לוֹי
 29 שֶׁלֹּא מָכַר וְלֹא נָתַן שְׁטֵר⁵⁵ זֶה - נִשְׁבַּע⁵⁶ הֶסֶת
 30 וּנְפִטָר⁵⁷.

(46) וקנאו, כמבואר בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יא: "וכיצד יקנה השטר? שיכתוב לו המקנה (בשטר אחר) קנה שטר פלוני ... וימסור לו השטר (שטר החוב) ונמצא שנקנה בכתיבה ומסירה" (מלשון רבינו שם, על פי בבא בתרא עז). (47) רבינו לשיטתו (בהלכות מכירה שם הלכה יד) שהשטר נקנה אגב קרקע בכל מקום שהוא בלא כתיבה ומסירה. (48) "ואין צריך עדים לעניין קנייתו" (רבינו שם) אפילו אם לוי (המלווה - המוכר) מכחישו (עייני בית יוסף שם סימן צה). (49) ואין לוי יכול לעכב, אבל שמעון יכול לטעון הבא ראייה, שהמלווה שלי כתב ומסר לך ובית דין מקבל טענתו ומחייבים את ראובן להביא ראייה, כמו שמבואר בדברי רבינו (שם): "אבל צריך עדים לעניין תביעה, שהרי הנתבע אומר מי יאמר לי שבעל דברים שלי כתב ומסר לך" (מגיד משנה, ועייני רב"ד שם). (50) שלא פרעת. (51) נתבאר למעלה (פרק י"ד הלכה ב) שעל פי דרישת הלוחה משביעים את המלווה אף על פי שהשטר בידו. ואם לא רצה (לוי) להישבע, אף על פי שלא הודה שנפרע, חייב לשלם ללוקח (=לראובן, מגיד משנה בשם העיטור). (52) משמעון, ואינו יכול לגבות מלוי, שהרי מוכר לו שטר טוב שלא נפרע. (53) ונאמן הוא בכך, אפילו אם יש עדים על הקנייה, שהרי

13 ו. הַחֲנוּנִי אוֹמֵר: אֶתָּה אֲמַרְתָּ לָתֵן לְזֶה מְנָה, או צְוִיתָ
 14 וְאֲמַרְתָּ לִּי: אִם יָבוֹא פְּלוֹנִי תֵן לוֹ, וּבְעַל הַבֵּית
 15 אוֹמֵר: לֹא אֲמַרְתִּי לָךְ - הָרִי בְּעַל הַבֵּית נִשְׁבַּע הֶסֶת⁴¹
 16 וּנְפִטָר, וְהַחֲנוּנִי עוֹשֶׂה דִין עִם זֶה⁴² שְׁנַתָּן לז'⁴³. וְכֵן
 17 אִם אָמַר הַחֲנוּנִי לְבַעַל הַבֵּית הַמְּקִיפוֹ: כְּתוּב בְּפִנְקִסִּי
 18 שֵׁשׁ לִי אֶצְלָךְ מְנָה, וּבְעַל הַבֵּית אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ
 19 - נִשְׁבַּע בְּעַל הַבֵּית הֶסֶת⁴⁴ שְׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ וּנְפִטָר, כְּדִין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה ק"ט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 מֵאֲחֻרָיו⁷¹, וְאֶפְלוּ בְּמִקְצָתוֹ⁷²: שֵׁטֶר זֶה פְּרוּעַ, אוֹ
18 נִפְרַע מִמֶּנּוּ כִּף וְכָף - עוֹשִׂין עַל פִּי הַקֶּתֶב, וְאֵף עַל
19 פִּי שְׂאִין עַל הַקֶּתֶב עֲדִים, וְאֵף עַל פִּי שְׂפִיצָא מִתַּחַת
20 יְדֵי הַמְּלוּה; שְׂאֵלוֹ לֹא נִפְרַע - לֹא הָיָה פּוֹתֵב עַל
21 הַשֵּׁטֶר⁷³.

(67 שם. 68) שטר חוב שהשובר משתייך אליו (ראה מגיד משנה לקמן פרק י"ז הלכה ב.). (69) כגון, שמקומו של שטר החוב מערער את כוחו. (70) בין השורות. (71) בצידו החלק, בין כנגד הכתב בין שלא כנגדו. (72) בכתב יד תימן: בקצתו. וכן הגיה הש"ך סימן סה, סעיף קטן עא. ומפרש: בשולי השטר אחר חתימת העדים (ראה סמ"ע שם סעיף קטן ע). (73) ברייתא שם: "סמפון ... או שיוצא לאחר חיתום שטרות כשר" ובגמרא שם נימקו: "דאי לאו דפריע לא הוה מרע ליה לשטריה" (אלמלא נפרע לא היה המלווה מערער כוחו על ידי כתיבת השובר עליו).

22 יא. הַמוֹצֵא⁷⁴ שֵׁטֶר⁷⁵ בֵּין שְׁטֹרוֹתָיו וְאִין יוֹדֵעַ מַה
23 טִיבוֹ⁷⁶ - יִהְיֶה מִנְחָה⁷⁷ עַד שְׂיָבֹא אֶלְהִיּוֹ.

(74) משנה שם כ. (75) שאינו שלו. (76) אם הלווה הפקידו או המלווה. (77) אצלו, ולא יחזירו לא לזה ולא לזה (רש"י שם).

24 יב. הָאוֹמֵר לְבָנָיו⁷⁸: שֵׁטֶר בֵּין שְׁטֹרוֹתַי פְּרוּעַ וְאִינִי
25 יוֹדֵעַ אֵיזָה הוּא - שְׁטֹרוֹתָיו כִּלְכֵן פְּרוּעִין⁷⁹. נִמְצָא
26 לְאֶחָד⁸⁰ שֵׁם⁸¹ שְׁנֵי שְׁטֹרוֹת⁸² - הַגְּדוֹל פְּרוּעַ⁸³, וְהַקָּטָן
27 אִינוֹ פְּרוּעַ. אָמַר לְחִבְרֹוֹ⁸⁴: שֵׁטֶר לָךְ בְּיָדִי פְּרוּעַ -
28 הַגְּדוֹל פְּרוּעַ, וְהַקָּטָן אִינוֹ פְּרוּעַ. חוֹב לָךְ בְּיָדִי⁸⁵
29 פְּרוּעַ - כֹּל שְׁטֹרוֹת שֵׁישׁ לוֹ עָלָיו כִּלְכֵן פְּרוּעִין.

(78) מִצָּחָה בשעת מיתה. (79) כל לווה הטוען שטר שלי פרוע נאמן, מפני שכל שטר ושטר הוא ספק פרוע (משנה בבא בתרא קעג.). (80) ללווה אחד. (81) בין שטרותיו של המִצָּחָה. (82) של שתי הלוואות על סכומים שונים ואם כן שטר אחד מהם אינו פרוע, שהרי רק על שטר אחד אמר שהוא פרוע. (83) הלווה יכול לטעון שהגדול פרוע, שהמוציא מחבירו עליו הראייה (מגיד משנה). (84) שם בגמרא ומאותו הטעם: שיד בעל השטר על התחתונה. (85) נוסח זה אינו ברור, אפשר לפרשו - שטר חוב אחד מן השטרות שלך הנמצאים בידי ומשמע גם החוב הכולל שלוית ממני, והואיל וניתן להתפרש לכאן ולכאן - יד בעל השטר על התחתונה וכולם בחזקת פרועים, ואם בא הלווה וטען שפרע את כולם - נאמן (מגיד משנה בשם הר"י מיגאש).

פֶּרֶק שְׂבַעַה עֶשְׂרִי

(1) מבאר דין הבא ליפרע מן היורשים או יורש הבא ליפרע מן היורש, ושאין אדם מוריש שבועה לבניו, ודין שטרות של יתומים על יתומים. שאין מגבים בהם ואין קורעים אותם, ודין נשבעים שלא פקדנו אבינו, ודין אומר אמר לנו אבא לא לוויית, ודין יורש שבא ליפרע בשטר שיש בו נאמנות, ודין יורש קטן שהיה שטר חוב לאביו ויצא עליו

אם רצה מוחל החוב לשמעון אף על פי שמכרו בינתיים לראובן, כמו שנתבאר בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יב (מגיד משנה). (54) כל הסכום הנקוב בשטר ואפילו כשקנאו בפחות מסכום זה. כגון שהשטר היה על סך אלף וזו ומכרו במאה - משלם אלף. וכתב במגיד משנה שאפילו אם הוא טוען שנפרע כבר קודם המכירה והמקח בטל לגמרי ואין עליו לשלם יותר ממה שקיבל, אין אנו מאמינים לו וצריך לשלם כל הכתוב בשטר, והטעם: הואיל וכל נאמנותו שנפרע אינו אלא מדין מיגו, מתוך שאם רצה מוחלו ומכיוון שאילו מחלו היה מחוייב לשלם כל מה שבשטר (כמבואר בפרק ז מהלכות חובל ומזיק הלכה י) כך אם טען נפרעתי משלם כל מה שבשטר (ועיין ש"ך שם סימן סו סעיף קטן לו). (55) והשטר נפרע (מגיד משנה). (56) לוי. (57) אם אין לראובן עדים שקנה את השטר. ומה שאמרו למעלה (בהערה) שאינו צריך עדים לעניין קנייתו, היינו רק לעניין שלוי לא יוציא מידו את השטר, אבל לעניין גביית ממון מלוי (המלווה) צריך להביא ראייה ואם אינו מביא - נשבע לוי היסת ונפטר כדין כל תובע ממון מחבירו והוא מכחיש (מגיד משנה).

1 ח. שֵׁטֶר⁵⁸ שֶׁהָיָה בְּיַד שְׁלִישׁ, וְהוֹצִיאָו מִתַּחַת יְדוֹ
2 בְּבֵית דִּין וְאָמַר⁵⁹: פְּרוּעַ הוּא - נֶאֱמַן, אֵף עַל פִּי
3 שֶׁהַשֵּׁטֶר מְקִיָּם; שְׂאֵלוֹ רָצָה, הָיָה שׁוֹרְפוֹ אוֹ קוֹרְעוֹ.
4 וְכֵן אִם מֵת הַשְּׁלִישׁ וְנִמְצָא כְּתֹב⁶⁰ יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי
5 הַשְּׁלִישׁ שֶׁשֵּׁטֶר זֶה הִמְנִיחַ אֶצְלוֹ פְּרוּעַ הוּא - הָרִי זֶה
6 פְּרוּעַ, אֵף עַל פִּי שְׂאִין עֲדִים עַל הַקֶּתֶב⁶¹. אֲבָל
7 כְּתֹב⁶² שְׂפִיצָא מִתַּחַת יְדֵי מְלוּה שֶׁשֵּׁטֶר פְּלוּנִי פְּרוּעַ,
8 אֶפְלוּ הָיָה בְּכַתֵּב יְדֵי הַמְּלוּה - אִינוֹ אֶלָּא כְּמִשְׁחָק⁶³.

(58) סנהדרין לא. (59) השליש. (60) שם עמוד ב: בבא מציעא כא. (61) המשך הברייתא שם: "אין עליו עדים ויצא מתחת ידי שלישי כשר" ומפרש רבינו שמת השליש ונמצא בין שטרותיו כתב ששטר זה פרוע ואין עליו עדים (ראה לחם משנה וש"ך שם סימן נו סעיף קטן יב). והטעם, שהרי המלווה שמסר שטרו לשליש - האמינו. (62) בכתב-יד תימן מתחילה כאן הלכה ט. (63) ופסול (בבא מציעא כ:).

9 ט. הָיָה עֲדִים עַל הַקֶּתֶב⁶⁴: אִם הָיוּ מְקִיָּמִין - הָרִי
10 הַשֵּׁטֶר פְּרוּעַ⁶⁵; וְאִם אִין עָלָיו קִיּוֹם - יִשְׂאָלוּ הָעֲדִים
11 הַחֲתוּמִין עַל זֶה הַשׁוֹבֵר. אִם לֹא יָדְעוּ אוֹ שְׂאִין
12 הָעֲדִים מְצוּיִין, הוֹאִיל וּמִתַּחַת יְדֵי הַמְּלוּה אוֹ מִתַּחַת
13 יְדֵי יוֹרְשָׁיו יָצָא - אִין הַשׁוֹבֵר כְּלוּם⁶⁶.

(64) היוצא מתחת ידי המלווה. (65) שאין בית דין מקיימים חתימת עדי השובר, אלא אם ביררו שהשטר פרוע (שם כא.). (66) אנו תולים שהמלווה הכינו, שמא יביא הלווה הכסף בערב שבת ולא יספיק לכתוב שובר ויעכב הלווה את הפירעון (שם כ:).

14 י. נִמְצָא⁶⁷ הַשֵּׁטֶר⁶⁸ בֵּין שְׁטֹרוֹת פְּרוּעִין⁶⁹ - הָרִי זֶה
15 פְּרוּעַ, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין עֲדִים עַל הַקֶּתֶב הַנִּמְצָא. וְכֵן
16 אִם נִמְצָא כְּתוּב בְּגוּפוֹ שֶׁל שֵׁטֶר, בֵּין מִפְּנֵיו⁷⁰ בֵּין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

צריך להישבע גם שהלווה לא פרע לו עצמו, וכשהלווה חי פטור יורש המלוה משבועה זו, אם הלווה אינו טוען זאת. ראה ב"ח שם. (13) במשנה שבידינו כתוב: "רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אפילו נולד הבן אחר מיתת האב, הרי זה נשבע ונטול". ומלשוננו של רבינו שכתב: "ואפילו היה היורש קטן", משמע שאינו פוסק כמותו בנוולד לאחר מיתת האב. ונראה דעתו שנטול בלא שבועה, ורק קטן בשעת מיתת האב צריך להשבע. [נהרי"ף והרא"ש גורסים במשנתנו: העיד רבי יוחנן בן ברוקה וכו' וכן ב'ספר התרומות' שער יד חלק ב. ונראה שנוסחת רבינו היא ככתוב בספרים שבידינו, שהרי כלל בידינו שכל העיד - הלכה. ראה מגיד-משנה]. (14) נשבע שלא מצא בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע, אבל שלא פקדנו ושלא אמר לי - אינו נשבע, מפני שקטן אינו בר-צוואה ('טור') וש"ע שם סעיף ו'. (15) דברי רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו.

ג. **מַת הַלְוָה תַּחֲלָה**¹⁶, וְאַחַר כֵּן מַת הַמְלוּה - אֵין יוֹרְשֵׁי מְלוּה נּוֹטְלִין מִיוֹרְשֵׁי לְוָה פְּלוּם¹⁷; שֶׁבַשְׁעָה שְׁמַת הַלְוָה נִתְחַיֵּב הַמְלוּה לְהַשְׁבֵּעַ וְאַחַר כֵּן טַל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָנו¹⁸, וְכִבֵּר מַת, וְאֵין אָדָם מוֹרִישׁ שְׁבוּעָה¹⁹ לְבָנָיו²⁰, שְׂאֵינָן יְכוּלִין לְהַשְׁבֵּעַ שְׁלֵא נִפְרַע אֲבֵיהֶם פְּלוּם²¹. וְאִם עֵבֵר הִדִּין וְהַשְׁבִּיעַ יוֹרְשֵׁי מְלוּה, וְגָבוּ אֶת חוּבָן - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָם²². לְפִיכֵךְ²³, שְׁטַר חוּב שֶׁל יְתוּמִים הַבָּאִים לְהַפְרַע מִן הַיְתוּמִים שְׁמַת אֲבֵיהֶן הַלְוָה תַּחֲלָה - אֵין קוֹרְעִין אוֹתוֹ וְאֵין מְגַבִּין בוֹ; אֵין גּוֹבֵין בוֹ - שְׂאֵין אָדָם מוֹרִישׁ שְׁבוּעָה לְבָנָיו, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָנו, וְאֵין קוֹרְעִין אוֹתוֹ - שְׂמָא יְבוֹא דִּין שְׂדִין וְיוֹצִיא בוֹ.

(16) גמרא שם. (17) אפילו בשבועה, כרב ושמואל שם. וכן גם דעת הרי"ף. (18) למעלה ה"ב. (19) כסף שאין לגבותו בלי שבועה. (20) לאו דוקא בניו, והכוונה ליורשיו. רבא שם מח: אומר: מה לי שלא פקדנו אבא, ומה לי שלא פקדנו אחא. (21) אינם יודעים אם נפרע או לא. (22) בגמרא שם חולק רבי אלעזר על רב ושמואל, ואומר: יורשין נשבעין שבועת יורשין ונטולין. ובמסקנא שם אמרו, שלא נקבעה הלכה כמי, ולפיכך דיין שפסק כרב ושמואל - דינו קיים. והפוסק כרבי אלעזר - דינו קיים. (23) מסקנתו של רב פפא, שם.

ד. אֶפְלוּ²⁴ הִיָּה שֵׁם עֵרֵב²⁵, וּמַת הַלְוָה תַּחֲלָה - לֹא יִפְרְעוּ יוֹרְשֵׁי הַמְלוּה מִן הָעֵרֵב; שְׂאִם תֹּאמַר יִפְרְעוּ מִן הָעֵרֵב²⁶, הִרִי הָעֵרֵב חוֹזֵר וְנִפְרַע מִיוֹרְשֵׁי לְוָה²⁷.

(24) שם. (25) ויורשי המלוה באים לגבות מן הערב. (26) כרב הונא בר רב יהושע, שם. (27) נימוקו של רב הונא. ב'טור' שם סעיף לב, מביא מחלוקת ראשונים מה הדין כשהלווה לא השאיר נכסים, והיתומים אינם חייבים לפרוע חובות אביהם, וממילא גם הערב ששילם את החוב אינו יכול לגבות מהם כלום. ומבאר, שלדעת האומרים שמצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם (אע"פ שאינם חייבים מן הדין) אינו גובה מן הערב, שהרי מצוה על

שובר אחר מיתת אביו, ודין מוציא שטר חוב כתוב בבבל שמגבחו ממעות בכל.

1 א. מְלוּה שְׁמַת², וּבֹא הַיּוֹרֵשׁ לְתַבַּע אֶת הַלְוָה בְּשֵׁטֶר
2 שְׁעָלָיו, וְאָמַר: פְּרַעְתִּי לְאֲבִיךָ, וְהַיּוֹרֵשׁ אֹמֵר: אֵינִי
3 יוֹדֵעַ - אוֹמְרִים לוֹ³: עֲמַד וְשִׁלְמָ לּוֹ⁴. אָמַר: לְשַׁבַּע
4 לִי - הִרִי זֶה נִשְׁבַּע בְּנִקְיַט חֲפִיץ⁵: שְׁלֵא פְקַדְנוּ
5 אֲבָא עַל יְדֵי אַחַר וְשִׁלְא אָמַר לָנוּ אֲבָא בְּפִיו וְשִׁלְא
6 מְצִינֵנוּ בֵּין שְׁטְרוֹתָיו שֶׁל אֲבָא⁸ שְׁשֵׁטֶר זֶה פְרוּעַ⁹,
7 וְגוֹבָה.

(2) משנה, שבועות מה. וגמרא שם מח. (3) הדיינים אומרים ללווה. (4) ליורש, ואין משיביעים אותו. דין זה מבואר בגמרא שם, ששאלו בלשון תמיהה: אבוהון שקיל בלא שבועה, ואינהו שקלי בשבועה (אביהם היה נוטל בלא שבועה, והם (היתומים) נוטלים רק בשבועה)? נתבאר למעלה פי"ד ה"ב שהלווה אינו נאמן לומר "שטר זה פרוע", ואין משיביעים את המלוה אלא כשדורש הלווה מעצמו שישבע. (5) של מצוה. מכיון שאביו היה מחויב שבועה חמורה כזו כשהלווה טוען: ישבע לי שלא פרעתי - מחוייבים גם יורשיו בשבועה כזו. (6) שלא הודיע לנו לפני מותו. (7) מצאנו. (8) כל כתב שהוא. (9) נמשך לכל שלוש הטענות שלמעלה: שלא פקדנו, שלא אמר ושלא מצאנו וכו'. מתמיהת הגמרא שם, למדנו רק שלא הורע כוח היורשים מכוח המוריש, אבל לא שמענו שיהא כוחם יפה מכוחו, ולפיכך הם נשבעים בכל מקרה שמורישם היה מחויב להשבע, אלא שתוכן שבועתם הוא אחר. ושבועה זו נקראת בפי חכמים: שבועת יורשים. [במגיד-משנה (לקמן ה"ב) מבאר, שכדי לפסול את השטר - צריך שני תנאים: א. שהשטר נמצא בין שטרות פרועים, ב. שנמצא בין ניירותיו של המוריש כתב המאשר פרעון החוב. וכן משמע מלשוננו של רבינו (למעלה פט"ד ה"י) שכתב: "נמצא השטר בין שטרות פרועים - הרי זה פרוע, אף-על-פי שאין עדים על הכתב הנמצא (אישור פרעון)". יוצא ברור, שרק שני הדברים - נמצא בין שטרות פרועים וגם שובר בידי מלוה - פוסלים את השטר. וכן פסקו להלכה ה'טור' וה'שולחן ערוך' ח"מ סי' קח, וראה ש"ך שם ס"ק יב].

8 ב. מַת הַלְוָה¹⁰ אַחַר שְׁמַת הַמְלוּה, וּבֹא הַיּוֹרֵשׁ
9 לְהַפְרַע מִן הַיּוֹרֵשׁ - לֹא יִפְרַע אֶלָּא בְּשְׁבוּעָה,
10 וְאוֹמְרִין¹¹ לוֹ¹²: תַּחֲלָה הַשְׁבֵּעַ שְׁלֵא פְקַדְנוּ אֲבָא
11 וְשִׁלְא אָמַר לָנוּ אֲבָא וְלֹא מְצִינֵנוּ בֵּין שְׁטְרוֹתָיו שֶׁל
12 אֲבָא שְׁשֵׁטֶר זֶה פְרוּעַ. וְאֶפְלוּ הִיָּה הַיּוֹרֵשׁ קָטָן
13 הַמְטַל בְּעִרְסָה בְּשְׁמַת מוֹרִישׁוֹ¹³ - הִרִי זֶה נִשְׁבַּע
14 וְנוֹטְלָה¹⁴. וְאִם צָוָה הַמְלוּה¹⁵ בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ שְׁשֵׁטֶר זֶה
15 אֵינִי פְרוּעַ - יִפְרַע הַיּוֹרֵשׁ בְּלֹא שְׁבוּעָה אֶפְלוּ מִן
16 הַיּוֹרֵשׁ.

(10) בגמרא שם. (11) בכת"י תימן: "ואומריין". פירוש, הדיינים אומרים ליורשי המלוה. (12) אף-על-פי שישורי הלווה אינם דורשים. וזה הוא ההבדל בין לווה קיים ובין מת הלווה. ב'טור' שם מוסיף עוד הבדל, שביורש מן היורש

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 הַשְּׁטֵר עַל תְּנָאי זֶה הִיָּה⁴⁴. וְאִם הִתְנֶה עָלָיו שֵׁיחָא
20 נֶאֱמַן בְּלֹא שׁוּם שְׁבוּעָה - אֵינּוּ נִשְׁבָּע אֶפְלוּ לְיוֹרְשֵׁי
21 מְלוּהָ.

42 ר"ף בהלכותיו, כתובות סי' שמו. 43) למעלה (פט"ו ה"ו) נתבאר שבועה זו למה. 44) ברי"ף כתוב: "דשטר מיעקף עקיר (נעקר כוחו), דלא מצוי למימר ליה אי פרעתן הוה לך למיקרע שטרא, אי נמי מיכתב תברא עילויה, משום דאמר ליה אנא אהימנותא דכתבת לי סמכי (בעברית: פקע כוחו של השטר, שאין המלוה יכול לטעון: אילמלי פרעת לי, היית צריך לקרוע את השטר או לדרוש שאכתוב לך שובר (ולמה אינו יכול לטעון כך?); משום שהלווה יטען: הסתמכתי על הנאמנות (הכתובה בשטר), הלכך לא-שנא גבי דידיה, לא-שנא גבי ירתיה, כי אמרה פרעתיה נאמן (לפיכך אין הבדל בין לגבי הלווה עצמו בין לגבי יורשו - נאמן לומר פרעתיה)". ומתקבל על הדעת שגם רבינו התכוון לנימוק זה שבמקור ההלכה, וכאן שיבשו המעתיקים. ונראה שהנוסחה הנכונה כאן צ"ל: שעקר "בלי יוד" (ע' קמוצה), וכן הוא בדפוס רומא ר"מ) על-ידי תנאי זה.

22 ח. יורש קטן⁴⁵ שְׁהִיָּה שְׁטֵר חוֹב לְאָבִיו, וְיִצָּא עָלָיו
23 שׁוֹבֵר אַחֵר מִיתַת אָבִיו - אֵין קוֹרְעִין אֶת הַשְּׁטֵר וְאֵין
24 מְגַבִּין בּוֹ עַד שֵׁיגְדְלוּ הִיתוּמִים; שְׁמָא שׁוֹבֵר זֶה
25 מְזַיֵּף הוּא, וְלִפְיֵכָף לֹא הוֹצִיאוּ הַלּוֹה בְּחַיֵּי אָבִיו⁴⁶.

45) בבא-בתרא ז: 46) כתב הטור (ח"מ סי' קח) בשם הר' יוסף מיג"ש, שאפילו לא הגיע זמן הפרעון בחייו, ואפשר לומר שמפני כך לא מיהר הלווה להוציא את השובר - חוששים שמא הוא מזויף, שאם אינו מזויף היה לו לתבוע את המלוה לבית-דין ולדרוש קריעת השטר. והר' מאיר הלוי אומר, שזה דוקא כשתבעו האב בבית-דין לפרוע ולא הוציא את השובר להוכיח שכבר פרע. [במגיד-משנה כאן מביא דעת רשב"א, שאפילו אם עדי השובר מעידים בפנינו שחתמו על השובר אין סומכים עליהם, מפני שאין מקבלים עדות שלא בפני בעל-דין, וקטן דומה לשלא בפניו. ומרן הר"י קארו ב'בדק הבית' שלו שם שואל, הרי בית-דין מקיימים שטרות שלא בפני בעל-דין? והוא משיב, במקרה זה, שיש רגליים לדבר שהשובר מזויף - אין מקיימים שלא בפני בעל-דין. ראה משנה-למלך כאן].

26 ט. הַמוֹצִיא⁴⁷ שְׁטֵר חוֹב עַל חֲבֵרוֹ, וְהִיָּה פְתוּב
27 בְּבָבְלָל⁴⁸ - מְגַבְהוּ מִמְעוֹת בְּבָבְלָל⁴⁹; הִיָּה פְתוּב בְּאֶרֶץ
28 יִשְׂרָאֵל - מְגַבְהוּ מִמְעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁵⁰. מַה שְּׂאִין
29 בֵּן בְּכַתְּפָה⁵¹. לֹא הִיָּה בְּשֵׁטֵר שֵׁם מְקוֹם, וְהוֹצִיאוּ
30 בְּבָבְלָל - מְגַבְהוּ מִמְעוֹת בְּבָבְלָל; הוֹצִיאוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
31 - מְגַבְהוּ מִמְעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בָּא לְגַבּוֹת מִמְעוֹת
32 הַמְּקוֹם שֵׁיִצָּא בּוֹ הַשְּׁטֵר⁵², וְטַעַן הַלּוֹה: שֶׁהִמְעוֹת
33 שְׂאֵנִי חֵיב לוֹ מִכֶּסֶף שֶׁהוּא פְּחוּת מִזֶּה הַמְּטַבֵּעַ⁵³ -
34 יִשְׁבַּע הַמְּלוּה וְיִטַּל⁵⁴. הִיָּה בּוֹ כֶּסֶף סְתָם⁵⁵ - מַה
35 שִׁירָצָה לּוֹה מְגַבְהוּ⁵⁶. מִכָּאֵין⁵⁷ אֲתָה לְמוֹד, שֶׁשְּׁטֵר
36 שְּׂאִין בּוֹ שֵׁם מְקוֹם שֶׁנִּכְתַּב בּוֹ - פֶּשֶׁר לְכָל דְּבָר.
37 וְהוּא הַדִּין לְשֵׁטֵר שְּׂאִין בּוֹ זְמַן כְּלָלִי⁵⁸ - שֶׁהוּא כֶּשֶׁר,

היתומים להחזיר לו, ולדעת האומרים שאפילו מצוה אין כאן - גובה. ואם באו יורשי מלוה לגבות מלקוחות שקנו שדה מהלווה - הכל מודים שגובים מהם כשלא הניח הלווה נכסים אחרים, שאין לדמות לקוחות לערב, שערב עשה חסד עם אביהם, ויש על בניו חובה מוסרית כלפיו. אבל לוקח - טובת עצמו נגד עניו, ואפשר שמרצון קיבל על עצמו את הסיכון שמא יגבו ממנו יורשי מלוה את השדה לאחר זמן (ראה רז"ה ורמב"ן ור"ן שם). ורבינו סתם ולא גילה דעתו בזה.

1 ה. אֵין דְּנִינָן²⁸ מְדִין זֶה²⁹ לְכָל הַדּוּמָה לּוֹ³⁰. אֶלָּא הָרִי
2 הַפּוֹגֵם אֶת שְׁטֵר³¹ וּמַת, אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ גּוֹבְהָ³²
3 אֶלָּא בְּשׁוּבָה³³ - הָרִי בְּנִינּוֹ נִשְׁבָּעִין שֶׁלֹּא פִּקְדְנוּ אָבָא
4 וְלֹא צִוְנוּ אָבָא וְלֹא מְצִינוּ בֵּין שְׁטֵרוֹתָיו שֶׁל אָבָא
5 שֶׁכָּל הַשְּׁטֵר הַזֶּה פְּרוּעַ, וְגוֹבִין אֶת שְׂאֵר הַשְּׁטֵר בֵּין
6 מִן הַלּוֹה בֵּין מִיֹּרְשֵׁיו³⁴.

28) שם. 29) שאין אדם מוריש שבועת יורשים לבניו. 30) בגמרא שם אמרו: "הבו דלא לוסיף עלה" (שימו לב שלא להוסיף על מה שאמרו רב ושמואל בפירוש). 31) מלוה שהודה בבית-דין שנפרע חלק מהחוב הכתוב בשטר. 32) המלוה עצמו. 33) כתובות פז: 34) רב ושמואל אמרו מה שאמרו בדין הבא ליפרע מנכסי יתומים - לא יפרע אלא בשבועה, ואין ללמוד מזה לדין שבועת פוגם את שטרו, ואף-על-פי שאחר-כך מת גם הלווה, ויורשים באו להיפרע מיורשים. ואם מת הלווה לפני שמת המלוה - אין יורשי המלוה שפגם שטרו גובים מיורשי הלווה, שהרי המלוה נתחייב כבר בשבועת הבא להיפרע מיתומים, ושבועה זו אינו מוריש. מה-שאיין-כן כשמת המלוה קודם ולא חלה עליו כלל שבועה זו (כסף-משנה).

7 ו. יוֹרְשֵׁי³⁵ שֶׁבָּא לְגַבּוֹת³⁶ מִן הַיּוֹרֵשׁ, וְאָמְרוּ יוֹרְשֵׁי
8 לּוֹה: אָמַר לָנוּ אָבָא לֹא לְוִיתִי חוֹב זֶה - הָרִי יוֹרְשֵׁי
9 הַמְּלוּה גּוֹבִין שֶׁלֹּא בְּשׁוּבָה³⁷; שֶׁכָּל הָאוֹמֵר לֹא
10 לְוִיתִי - כְּאוֹמֵר לֹא פְּרַעְתִּי³⁸ דְּמִי. וְכֵן מְלוּה שֶׁבָּא
11 לְהַפְרֵעַ מִיֹּרְשֵׁי לּוֹה, וְאָמְרוּ: אָמַר לָנוּ אָבָא לֹא
12 לְוִיתִי חוֹב זֶה - הָרִי זֶה גּוֹבְהוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה³⁹, אֶפְלוּ
13 הָאֵמִינוּ בְּשֵׁטֵר כָּל זְמַן שְׂאֵמְרוּ⁴⁰ פְּרַעְתִּי; שֶׁכָּל הָאוֹמֵר
14 לֹא לְוִיתִי - כְּאוֹמֵר לֹא פְּרַעְתִּי⁴¹.

35) כתובות פח. 36) מלוה בשטר. 37) שבועת היורשים, שנאמרה בהלכה ב. 38) שאם לא לווה, הרי לא פרע. וטענת לא לווה, אינה מחייבת שבועה (ראה הלכות טוען ונטען פ"ו ה"ג). 39) זה למד רבינו מהדין הקודם, שאם המלוה עצמו היה מחויב שבועה - מחויבים גם יורשיו להישבע שבועת היורשים, כמו שנתבאר למעלה בהלכה א. 40) בכת"י תימן: שיאמר. 41) ומה בכך שהאמינו, הלא הוא עצמו אומר: לא פרעת.

15 ז. יוֹרֵשׁ שֶׁבָּא⁴² לְהַפְרֵעַ מִן הַלּוֹה בְּשֵׁטֵר שֵׁיִשׁ בּוֹ
16 נֶאֱמַנּוֹת לּוֹה כָּל זְמַן שִׁיאֵמַר פְּרַעְתִּי - הָרִי הַלּוֹה
17 נִשְׁבָּע הַסֵּת⁴³ שֶׁפְּרַע לְשֵׁטֵר זֶה וְנִפְטֵר, אָף עַל פִּי
18 שֶׁלֹּא כְּתַב לוֹ: וְהָרִי אֲתָה נֶאֱמַן עַל יוֹרְשֵׁי; שֶׁעַקֵּר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(38) משנה וגמרא גיטין מ:מא. (39) ודומה לגבוי. (40) דעת רבינו - שגם קדושת דמים מפקיעה מידי שעבוד (ראה הלכה הבאה). (41) ישראל שעבדו חמצו לנכרי בחובו, ועבר עליו הפסח - נאסר בהנאה חמצו של ישראל. (42) מימרא של רבא שם, ונכפלה כמה פעמים בגמרא ככלל מקובל על הכל. (43) שויו של העבד. (44) הלווה מחויב לתת למלוה שטר על החוב החדש של תשלום נזק. (45) המלוה טורף מהלקוחות. (46) ואינו טורף הנכסים שנמכרו לפני זמנו של השטר החדש, משום שהחוב הראשון כבר נפרע על-ידי שחרור העבד ('טורי' חו"מ סי' קיז). (47) בפ"ו מהלכות חובל ומוזיק הי"ג. (48) שם. (49) המלוה. (50) אף-על-פי שכבר יצא לחירות על-ידי שחרור רבו הראשון. (51) רבו השני. (52) מכוח האפותיקי.

ט. רְאוּבֵן⁶² שֶׁהָיָה חָיֵב לְשִׁמְעוֹן מֵאֲתִים, וְהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי שָׂדוֹת, וּמְכַר אֶחָת מֵהֶן לְלוֹי בְּמִנְהָ, וְחִזְרוּ וּמְכַר לוֹ הַשְּׂנִיָּה בְּמִנְהָ, וּבָא שִׁמְעוֹן וְטָרַף אֶחָת בְּמִנְהָ, וְחִזְרוּ לְטָרַף הַשְּׂנִיָּה בְּמִנְהָ הַנִּשְׁאָר לִי⁶³, וְהֵבִיא לוֹ⁶⁴ מֵאֲתִים וְאָמַר לוֹ: אִם תִּרְצֶה לְהִיזֵת הַשָּׂדֶה שֶׁטָּרַפְתָּ שׁוּמָה לְךָ בְּכָל הַמֵּאֲתִים שֶׁיֵּשׁ לְךָ⁶⁵, הֲרִי מוֹטֹב; וְאִם לֹא, הִילָךְ מֵאֲתִים שֶׁל חוּבְךָ וְהִסְתַּלַּק⁶⁶ - הֲדִין עִם לְוִי⁶⁷. רְצֵה שִׁמְעוֹן וְעָמַד בְּהֶ⁶⁸, אִף עַל פִּי שֶׁקָּבְלָה⁶⁹ בְּמֵאֲתִים - אֵין לוֹי חוֹזֵר וְתוֹבֵעוֹ⁷⁰ רְאוּבֵן אֲלֵא בְּמִנְהָ⁷¹.

(62) כתובות שם, מעשה שהיה. (63) מותר החוב. (64) לוי - קונה השדות, הביא לשמעון - המלוה. (65) המגיע לך מראובן. (66) והחזר לי את השדה שכבר טרפת. (67) כרבא, שם. המדובר באפותיקי סתם, שהרי במפורש אינו יכול לסלקו בדמים. (68) השאיר בידו את השדה שטרף כתשלום מלא לכל החוב. (69) שמעון - המלוה. (70) כשלוו בא ותובע מראובן המוכר, דמי השדה שטרף בעל-חובו. (71) כמחירה ששילם לראובן. כרב עזירא, שם.

י. מֵת רְאוּבֵן⁷², וְהֵנִיחַ שָׂדֶה אֶחָת שְׁוֹה מֵאָה, וּבָא שִׁמְעוֹן⁷³ וְטָרַפָּהּ, וְנָתַנוּ לוֹ הֵיתוּמִים מֵאָה מִן הַמְטַלְטְלִין שֶׁהֵנִיחַ אַבְיָהֶן וְסִלְקוּהוּ⁷⁴ - הֲרִי זֶה חוֹזֵר וְטָרַף אוֹתָהּ בְּשֵׂאָר חוּבוֹ⁷⁵; שִׁמְעוֹן לֹא - מִצְוָה עֲשׂוּ⁷⁶, שִׁמְעוֹן עַל הֵיתוּמִים לְפָרַע חוּבוֹת אַבְיָהֶם⁷⁷. וְאִם אָמְרוּ לוֹ⁷⁸: אֵלּוּ בְּמֵאָה דָּמֵי הַשָּׂדֶה שֶׁטָּרַפְתָּ - אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר וְלְטָרֹף אוֹתָהּ⁷⁹ פְּעַם 29 אַחֲרַת בְּשֵׂאָר חוּבוֹ.

(72) שם. (73) שהיה נושה בראובן מאתים. (74) ולקחו חזרה את השדה. (75) ואין היתומים יכולים לטעון: לא היינו מחויבים לשלם לך מן המטלטלין שהניח אבא (כאמור למעלה פי"א ה"ז), והיה לך שעבוד רק על השדה שמחירה מאה, ואם-כן סילקנו כל שעבודך. (76) המלוה יכול לטעון: המאה שלמתם כדי לקיים מצוה, ולא לסילוק השעבוד שיש לי על הקרקע. (77) רבינו (שם ה"ח) פסק, שמצוה על היתומים לפרוע חובות אביהם מהמטלטלין שירשו ממנו, אבל משלהם אפילו מצוה אין כאן, ומשום כך דייק וכתב כאן: "מן המטלטלין שהניח אביהם". [בגמרא שם נאמר סתם: אזול יתמי יהבי ליה וכו']. (78) מסקנת הגמרא שם. (79) שהרי זה כאילו קנו מהמלוה את השדה, ושילמו במטלטלין שלא היו משועבדים לו. ויצא מזה שגם בעל-חוב מאוחר, אינו טורף אותה שדה (מגיד-משנה בשם הרמב"ן והרשב"א).

ז. הַמְקַדֵּשׁ נִכְסָיו⁵³ - אֵין בְּעַל חוּב יָכוֹל לְטָרַף מִן הַהֶקְדֵּשׁ, שֶׁהֶהֱקֵדשׁ מִפְּקִיעַ הַשְּׁעִבּוּד⁵⁴. וּכְשִׁפּוּדִין הִקְרָע מִיַּד הַהֶקְדֵּשׁ, אוֹמְדִין בְּמָה אָדָם רוֹצֵה לְתַן בְּשָׂדֶה זוֹ עַל מְנַת שְׁיִתֵּן לְבַעַל חוּב אֶת חוּבוֹ וְלֵאשָׁה בְּתַבְתָּהּ⁵⁵. לְפִיכֹה, לְכַשְׁתַּפְּדָה וְתַצֵּא לְחִלִּין בְּיַד הַלּוֹקֵחַ - יָבּוֹא בְּעַל חוּב וְיִטְרֹף אוֹתָהּ, אוֹ הָאֵשָׁה בְּתַבְתָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעֵרְכֵינוּ⁵⁶.

(53) משנה, ערכין כג': (54) אפילו נכסים שלא חלה עליהם קדושת הגוף אלא קדושת דמים (קדושת הגוף חלה על דברים הקרבים על המזבח. וקדושת דמים פירושה, דברים שהם ממונו של הקדש, והם עצמם אינם קרבים) מפקיעים השעבוד. [בפ"ז מהלכות ערכין הי"ד טז מבאר רבינו דין זה באריכות, וראה פירוש "רמב"ם לעם" שם]. (55) בהלכות ערכין (שם) מבאר רבינו שהשעבוד נפקע רק לגבי הקדש בלבד אבל תלוי ועומד על הנכס, וכשיצא מרשות הקדש על-ידי פדיון - חוזר השעבוד למקומו, והמלוה או האשה יגבוהו, ולפיכך הבא לפדות את הנכס לא יסכים לשלם כל שויו אלא מה שהוא רוצה להוסיף על דמי החוב או הכתובה, ואת הסכום המועט הזה הוא נותן להקדש ופודה בו ומשלם את החוב או הכתובה. (56) שם. [רש"י בפירושו למשנה שם כותב, שקדושת דמים אינה מוציאה מידי שעבוד מפני שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ומן הדין המלוה והאשה טורפים מידי הקדש, אלא חכמים גזרו שיפדו בסכום מועט, כדי שלא יאמרו: הקדש יוצא בלי פדיון (כרבי אבהו שם). וכן גם דעת הראב"ד בהשגותיו (שם הי"ד) ורוב המפרשים. וסמוכין לשיטת רבינו, אנו מוצאים בירושלמי כתובות פ"ח ה"י: רבי אבוהו בשם רבי יוחנן - מועלין מעילה גמורה (בנכסים המשועבדים שהקדישם הלווה). ראה כסף-משנה ורדב"ז בהל' ערכין שם, ומשנה-למלך כאן].

ח. בְּעַל חוּב⁵⁷ שֶׁבָּא לְטָרַף⁵⁸, אִם יֵשׁ מְעוֹת לְלוֹקֵחַ - יָכוֹל לְסַלְקוֹ וְלְתַן לוֹ דָּמֵי מַה שֶׁהוּא טוֹרַף⁵⁹, וְחִזְרוּ הַלּוֹקֵחַ וְתוֹבֵעַ לְמוֹכְרוֹ⁶⁰. וְאִם עֲשָׂה אוֹתוֹ אַפּוֹתִיקֵי - אֵינּוּ יָכוֹל לְסַלְקוֹ בְּדָמִים⁶¹.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי כ"ה סיון – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ט

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עָשָׂר

1) מבאר שבעל חוב גובה מן הבינונית, ושאינן נפרעים ממשועבדים במקום שיש בני חורין אפילו הם זיבורית, ודין ניוקין וכתובת אשה ממה הם גובים, ודין מוכר נכסיו לאחרים שנכנסים במקום הבעלים, ודין מכר עידית ושייר בינונית, ודין כותב ללוקח שני דין ודברים אין לי עימך, ודין אשה בכתובתה, ודין לוקח שמכר ללוקח והמלווה כתב לראשון דין ודברים אין לי בנכסיך.

- 1 א. כְּשִׁיורְדִין? בֵּית דִּין לְנִכְסֵי הַלֹּוֹה לְגַבּוֹת מֶהֱן -
- 2 לֹא יִגְבּוּ לְבַעַל חוֹב אֲלֵא מִן הַבִּינוֹנִית³
- 3 שֶׁבְקָרְקָעוֹתָיו⁴. וְדִין תּוֹרָה⁵, שְׂיִגְבֶּה בַעַל חוֹב מִן
- 4 הַזְבוּרִית; שְׁנֵאמַר: בַּחוּץ תַעֲמֹד וְהַאִישׁ אֲשֶׁר אָמַה
- 5 נָשָׂה בּו יוֹצִיא וְגו' - מֵה דַרְכּוֹ שֶׁל אָדָם לְהוֹצִיא?
- 6 פְּחוֹת שֶׁבְכָלָיו. אֲבָל תִּקְנוּ חֲכָמִים בְּבִינוֹנִית, פְּדִי
- 7 שְׁלֹא תַנְעַל דָּלֹת בְּפָנָי לְוִי⁶. בְּמֵה דְבָרִים אֲמֹרִים?
- 8 בְּבֵא לְפָרַע מִן הַלֹּוֹה עֲצָמוֹ; אֲבָל הֵבֵא לְפָרַע מִן
- 9 הַיּוֹרְשִׁין, בֵּין קְטָנִים בֵּין גְּדוֹלִים - לֹא יִפְרַע אֲלֵא
- 10 מִן הַזְבוּרִית⁷.

2) משנה גיטין מח. 3) נקבעו שלושה סוגים של קרקעות: עידית (משוכחת), בינונית, זיבורית (גרועה). אדם מעדיף שטח מצומצם של קרקע יפה על שטח יותר גדול של קרקע גרועה. 4) בגמרא בבא קמא ז: שאלו: כשהן שמין, בשלו הן שמין או בשל עולם הן שמין? פירוש, גובים לפי סוגי הקרקעות של הלווה או לפי הסוגים המקובלים בעולם. למשל, כשהקרקעות הטובים ביותר של הלווה מוגדרים בדרך כלל כ"בינוניים", והבינוניים שלו מוגדרים כפי העולם כסוג "זיבורית", מה גובה המלווה? שדה בינונית שלו או של העולם שהיא עידית שלו. ומלשון רבינו שכתב "קרקעותיו" משמע שבשלו הם שמים (וכן פסק בפירוש לקמן פרק כ"ד הלכה י) כדעת רב נחמן (כתובות קט:), שהלכה כמותו בדיני ממונות (ראה לקמן הלכה ד). 5) מימרא של עולא גיטין נ. 6) מי שיש לו מעות במזומן יסרב להלוות על מנת לקבל זיבורית בעד כספו. 7) משנה שם מח: "אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית". ובגמרא שם נ. פירשו: יתומים שאמרו - גדולים ואין צריך לומר קטנים. ורבינו שינה לשון המשנה וכתב מן "היורשים" במקום מן "היתומים", לומר לך - אין דין זה מוגבל לבנים בלבד אלא לכל יורש שהוא. וטעמו של דבר, שהמלווה אינו חושש עד כדי כך, שמא ימות הלווה ויצטרך לגבות זיבורית מן היורשים.

- 11 ב. אֵין נִפְרָעִים⁸ מִנְכָסִים מְשַׁעְבְּדִין⁹ בְּמִקוֹם שֵׁישׁ
- 12 נִכְסִים בְּנִי חוֹרִין¹⁰, וְאִפְלוּ הָיוּ בְּנֵי חוֹרִין זְבוּרִית
- 13 וְהַמְשַׁעְבְּדִים בִּינוֹנִית¹¹ או עִידִית¹², בֵּין שֶׁמְכָרָם בֵּין
- 14 שְׁתַּנְּתָם¹³. נִשְׁתַּדְּפוּ¹⁴ בְּנֵי חוֹרִין - הָרִי זֶה טוֹרֵף מִן
- 15 הַמְשַׁעְבְּדִין¹⁵; שֶׁבֵּין שְׁנֵשִׁחְתּוּ כְּאֵלוּ אֵינָם.

8) משנה שם. 9) אפילו אם נמכרו אחר ההלוואה. 10) הנמצאים ברשות הלווה ואין עליהם כל שעבוד אחר.

11) אין המלווה יכול לטעון: בינונית אני נוטל כתקנת חכמים, משום שחכמים לא תיקנו במקום שיש הפסד לאחרים. 12) המלים "או עידית" נוגעות לדין גבייה ממזיק, שדינו בעידית, אבל בעל חוב אינו גובה עידית אפילו מבני חורין, כשיש ללווה זיבורית, כמבואר לקמן בהלכה ד. ומכאן, שדין אין נפרעים ממשועבדים כשיש בני חורין נאמר גם בניוקין. 13) שם נ: 14) כמו נשתטפו, פירוש, נהר עלה על גדותיו והציף את השדה ונשחתה ואינה ראויה לזריעה. 15) כתובות זה: בעייה שנפשטה, [במגיד משנה מביא דעת הרשב"א בתשובותיו, שאם גזלן לקח בזרוע נכסים בני חורין אין גובים ממשועבדים, סוּפוּ של גזלן ליפול בידי שומרי החוק ויוכל בעל החוב לגבות את חובו].

- 16 ג. רְאוּבֵן שֶׁמְכָר¹⁶ כָּל שְׂדוֹתָיו לְשִׁמְעוֹן, וְחִזְרָה שִׁמְעוֹן
- 17 וּמְכָר שְׂדֵה אַחַת מֵהֶן לְלוֹי, וּבֵא בַעַל חוֹב שֶׁל רְאוּבֵן
- 18 לְטוֹרֵף - רְצָה מִזֶּה גוֹבֶה, רְצָה מִזֶּה גוֹבֶה¹⁷. בְּמֵה
- 19 דְבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁלֶקַח לְוִי בִינוֹנִית¹⁸; אֲבָל אִם
- 20 לָקַח עִידִית או זְבוּרִית - אֵינוֹ טוֹרֵף מְלוֹי; שֶׁהָרִי זֶה
- 21 אוֹמֵר לוֹ: מִפְּנֵי זֶה טְרַחְתִּי וְלִקְחָתִי שְׂדֵה שְׂאִין דִּינָךְ
- 22 לְגַבּוֹת מִמֶּנּוּ. וְכֵן אִם לָקַח לְוִי בִינוֹנִית, וְהִנִּיחַ אֲצֵל
- 23 שִׁמְעוֹן בִּינוֹנִית כְּמוֹ הַבִּינוֹנִית שֶׁלֶקַח¹⁹ - אֵינוֹ טוֹרֵף
- 24 מְלוֹי; שֶׁהָרִי זֶה אוֹמֵר לוֹ: הִנְחָתִי לָךְ מִקוֹם לְגַבּוֹת
- 25 מִמֶּנּוּ.

16) מימרא של רבה כתובות צב. (בבבא קמא ח. נאמר דין זה בשם רבא). 17) כדי להקל את ההבנה רצוי לבאר מתחילה את כל פרטי הדין ולפרש אחר כך כל פיסקא ופיסקא בפני עצמה. ובכן: ראובן לוה כסף מיהודה בשטר ונשתעבדו כל נכסיו ואחר כך מכר כל שדותיו לשמעון והיו ביניהן עידית, בינונית וזיבורית, הלך שמעון ומכר ללוי את כל הבינונית - הרשות ביד יהודה (בעל החוב) לגבות הבינונית מיד לוי או את הזיבורית שנשארו ביד שמעון (ואם נשארו ביד שמעון מאותם נכסים עידית בלבד - גובה אותם. רש"י כתובות שם). מלוי הוא יכול לגבות אף על פי שנשארו נכסים ביד שמעון, מפני שהוא לקח את השדה המשועבדת לו, שהרי בעל חוב דינו בבינונית. ואין זה דומה למה שאמרנו בהלכה הקודמת, שאין נפרעים מהלוקח במקום שיש בני חורין אפילו כשבני חורין הם זיבורית והנמכרים הם בינונית, משום שזה נאמר כשהמלווה בא לגבות מן הלווה עצמו - אפילו זיבורית - אין לטרוף מן הלוקחות, כדי שלא לגרום להם הפסד, אבל כאן גם שמעון הוא רק לוקח, ולא הוא לזה כסף, ואין כוחו גרוע מכוחו של לוי, ולפיכך אומר המלווה ללוי - אתה קנית את השדה שהייתה משועבדת לי, ואתה אני רוצה. ואם רצה גובה משמעון אפילו מעידית, אם לא נשארו בידו נכסים אחרים מאלה שקנה מראובן, שיכול הוא לומר לו: אתה קנית כל קרקעותיו של ראובן ונכנסת לכל השעבוד שהיה לי על ראובן, ולפיכך כל זמן שאני מוצא אצלך משהו שבא לידך מיד ראובן - אני גובה, ואין רצוני לתבוע מלוי שהניח לי אצלך שדה לגבות ממנה. [רש"י שם מבאר, שהמדובר, כשקנה שמעון כל השדות בשטר אחד או כשקנה לוי

9 נִכְנְסוּ תַּחַת הַפְּעָלִים, וְהִנְזָקִין טוֹרְפִין מִן הָעֵדִית²⁸,
10 וּבַעַל חוֹב טוֹרֵף מִן הַבִּינּוֹנִית, וּכְתַבַת אִשָּׁה טוֹרַפַת
11 מִן הַזְבוּרִית. מִכְרָן לְזֶה אַחַר זֶה - בְּלֶן טוֹרְפִין מִן
12 הָאֲחֵרוֹנָה²⁹; לֹא הִסְפִיק - טוֹרְפִין מִשְׁלֻפְנָיו; לֹא
13 הִסְפִיק - טוֹרְפִין מִשְׁלֻפְנֵי פָּנָיו. אֶפְלוּ הֵיךְ הָאֲחֵרוֹן
14 הוּא שְׁלֵקַח הַזְבוּרִית³⁰. שְׁהִירֵי הַלּוֹקַח הַקּוֹדֵם אוֹמֵר
15 לְטוֹרֵף: הַנְּחַתִּי לָךְ מְקוֹם לְגַבּוֹת מִמֶּנּוּ³¹.

(26 ברייתא שם. 27) כל שלושת הסוגים מכר ביום אחד, לזה עדיית, ולזה בינונית ולזה זיבורית. (28) בהגהות מיימוניות שואל למה ניזק טורף מהלוקה, הלא מלוה על פה אינו טורף אלא מבני חורין? ותירץ שמזיק שעמד בדין וחייבהו בית דין לשלם דינו כמלוה בשטר, כמו שאמרו בקידושין יג: (ובכמה מקומות): "מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא" [קושייא זו וגם תירוצה כתבו התוספות בבא קמא שם דיבור המתחיל: כולן]. (29) ואין מתחשבין כלל בסוג השדות. (30) אינו יכול לטעון הבינונית משועבדת לי - אגבה אותה (כמו שאמרנו בהלכה ג) משום שהלוקה הבינונית השאיר מקום אצל הלווה עצמו, מה שאין כן בהלכה ג בדין לוקח מן הלוקה. (31) כמו שאמרנו בהלכה ב.

16 ו. מִכְרָן לְאֶחָד זֶה אַחַר זֶה - הִירֵי הַלּוֹקַח נִכְנָס תַּחַת
17 הַפְּעָלִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שְׁלֵקַח עֵדִית
18 בְּאֲחֵרוֹנָה; אֲבָל לֵקַח זְבוּרִית בְּאֲחֵרוֹנָה - בְּלֶן גּוֹבִין
19 מִן הַזְבוּרִית; שְׁהִירֵי אוֹמֵר לְטוֹרֵף שֶׁיִּשְׁבּוּא לְגַבּוֹת מִן
20 הַשְּׂדֵה שְׁלֵקַח תַּחֲלָה: הִירֵי הַנְּחַתִּי לָךְ מְקוֹם לְגַבּוֹת
21 מִמֶּנּוּ. וְלָמָּה אֵינוֹ אוֹמֵר לוֹ הַטוֹרֵף כִּף אִם לֵקַח
22 עֵדִית בְּאֲחֵרוֹנָה, וְתַגִּיבָה הָאִשָּׁה וּבַעַל חוֹב מִן הָעֵדִית
23 שְׁלֵקַח בְּאֲחֵרוֹנָה³²? שֶׁזוֹ תַּקְנָה הִיא לְלוֹקַח³³, וְהִירֵי
24 אוֹמֵר לוֹקַח לְהֵן: אִי אֶפְשִׁי בְּתַקְנָה זֹאת³⁴, אֲלֹא כָּל
25 אֶחָד מֵכֶם יִגְבֶּה מִן הָרְאוּי לוֹ.

(32) כלומר, אם אנו דוחים את הטורף אצל האחרונה אף על פי שהיא זיבורית, משום שהשעבוד נשאר עליה אחר מכירת העדיית והבינונית, למה בלקח עדיית באחרונה לא יגבו בעל חוב והאשה כותבתה ממנה? הרי השעבוד רובץ עליה? (33) דין זה, שהלוקה יכול לטעון: הנחתי לך מקום, תקנת חכמים היא לטובת הלוקה, שלא יגבו ממנו כשנשארו שדות ביד המוכר. (34) כדברי רבא שהבאנו למעלה בהלכה ג. נימוק זה אמרו בגמרא שם ח:

26 ז. מִכְרָן³⁵ לְאֶחָד זֶה אַחַר זֶה, וּמְכַר לוֹ עֵדִית
27 בְּאֲחֵרוֹנָה, וְחִזַּר הַלּוֹקַח וּמְכַר זְבוּרִית וּבִינּוֹנִית וְשִׁיר
28 עֵדִית לְפָנָיו - בְּלֶן גּוֹבִין מִן הָעֵדִית, שְׁהִירֵי אֵין לוֹ
29 בְּמָה יִדְחָה אוֹתָם³⁶. מְכַר עֵדִית וְהַיִּתִּים בִּינּוֹנִית
30 וְזְבוּרִית - הִנְזָקִין טוֹרְפִין מִן הָעֵדִית שֶׁבִיד לּוֹקַח
31 הַשְּׂנִי³⁷, וּבַעַל חוֹב וּכְתַבַת אִשָּׁה גּוֹבִין מִבִּינּוֹנִית
32 וְזְבוּרִית שְׁשִׁיר לְפָנָיו³⁸.

(35) שם. (36) מכיוון שלקח זו באחרונה לא הניח מקום לגבות. (37) נתבאר למעלה בהלכה ג, שבמקרה כזה רצה

משמעון את השדה שקנה שמעון באחרונה, אבל אם קנה לוי שדה שקנה שמעון מראובן לפני האחרונה, יכול לוי לומר למלווה: כשקנה שמעון שדה זו הניח לך מקום אצל ראובן לגבות ופקע שעבודך ממנה, אף על פי שלא נשארה בינונית ביד ראובן, שהרי אין גובים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין אפילו עדיית או זיבורית. והר"י בתוספות שם דיבור המתחיל ראובן חולק על זה ואומר, שבמקרה זה יכול שמעון לטעון: הריני מותר על תקנת חכמים שאין נפרעים ממשועבדים כשיש בני חורין, כדעת רבא (בבא קמא ז:) שהאומר אי אפשרי בתקנת חכמים שתיקנוה לטובתו - שומעים לו, ומשום כך לא פקע השעבוד מהשדה שקנה לוי (ראה שם). ורבינו לא ביאר כלום בזה]. (18) שעליה רובץ עיקר השעבוד. בסמוך יבואר שהכוונה שלקח כל הבינונית שקנה שמעון מראובן. (19) כלשון רבה (רבא) שם: "בינונית דכוותה". ונראה שסגנון זה בא ללמדנו, שאם נשארה בידי שמעון שדה מעולה קצת מהזיבורית שבידו, ויש להגדירה כזיבורית, יחס לבינונית שמכר ללוי, אולם אחר שמכר ללוי הבינונית אפשר להכניסה לסוג בינונית של קרקעותיו (לפי שיטת "בשלו הן שמיך", ראה למעלה הלכה א) - גובה מלוי, מפני שעל בינונית זו חל השעבוד כשהייתה ביד שמעון. ולפיכך דייק רבה (רבא) ואמר "דכוותה" (כמותה). וכן דייק רבינו וכתב: "כמו הבינונית שלקח".

1 ד. כְּכַר בְּאֶרְנוּ, שְׁהִנְזָקִין - שְׁמִין לְהֵן בְּעֵדִית²⁰, וּבַעַל
2 חוֹב - בְּבִינּוֹנִית²¹, וּכְתַבַת אִשָּׁה - בְּזְבוּרִית²². הִירֵי
3 לְזֶה²³ עֵדִית וְזְבוּרִית - נִזְקִין בְּעֵדִית, וּבַעַל חוֹב וּכְתַבַת
4 אִשָּׁה בְּזְבוּרִית. הִירֵי לוֹ עֵדִית וּבִינּוֹנִית - נִזְקִין
5 בְּעֵדִית, וּבַעַל חוֹב וּכְתַבַת אִשָּׁה בְּבִינּוֹנִית. הִירֵי לוֹ
6 זְבוּרִית וּבִינּוֹנִית בְּלִבְדָּה²⁴ - נִזְקִין וּבַעַל חוֹב
7 בְּבִינּוֹנִית²⁵, וּכְתַבַת אִשָּׁה בְּזְבוּרִית.

(20) נתבאר בפרק א מהלכות נזקי ממון הלכה ז. (21) בפרק זה הלכה א. (22) בפרק ט"ז מהלכות אישות הלכה ג. (23) ברייתא בבא קמא ח. (24) שם. למעלה בהלכה א למדנו שבשלו שמיך, ואם כן לכאורה קשה למה אנו מגדירים את הקרקע המעולה שבקרקעותיו כבינונית ולא כעדיית? בגמרא שם (ח.) הקשו כך לשיטת האומר בשלו הן שמיך. ותירצו, שהמדובר, כשהיו לו גם עדיית ממש ומכרה וזו שנשארה בידו הייתה מוגדרת לפני מכירת העדיית כבינונית וחל עליה עיקר שעבוד החוב. וכן יש להבין גם את דברי רבינו כאן וכן פסק הטור בחושן משפט סימן קכ (ראה לחם משנה). (25) בגמרא שם מובאות שתי ברייתות הסותרות זו את זו, אחת אומרת, בעל חוב בבינונית והשנייה אומרת בזיבורית. ומסקנת הגמרא שם שנחלקו בתקנה הנודעת בשם "תקנתא דעולא" (והביאה רבינו למעלה בהלכה א) ברייתא א קיבלה תקנה זו וברייתא ב לא קיבלה אותה ונשאר דין התורה שגובה מזיבורית. ורבינו פוסק כעולא. [והראב"ד ובעל העיטור מפרשים להיפך: ברייתא א לא קיבלה את התקנה וברייתא ב קיבלה. שיטתם נתבאר לקמן בפרק כ"ד הלכה יז].

8 ה. מִכְרָן²⁶ לְשֵׁלֶשָׁה בְּנֵי אָדָם בְּבַת אַחַת²⁷ - הִירֵי בְּלֶן

25 מזה גובה רצה מזה גובה, ומובן שהניזק עדיף עדיית.
 26 (38) בעל חוב מבינונית ואשה מזיבורית - כדינם.

27 ח. מי שלוה³⁹ מאחד, ואחר כך מכר הלוה נכסיו
 28 לשנים⁴⁰, וכתב בעל חוב ללוה שני: דין ודברים
 29 אין לי עמך, וקנו מידו - אינו יכול לטרף מלוה
 30 ראשון; שהרי אומר לו: הנתתי לך מקום לגבות
 31 ממנו אצל בעל חובך מן הנכסים שקנה לוקח שני
 32 אחרי, ואתה הפסדת על עמך, שהרי סלקת עצמך
 33 מהן⁴¹. והוא הדין לאשה בכתבתה⁴², אם כתבה
 34 לשני - אפדה כתבתה, ואינה יכולה לטרף. אצל אם
 35 כתבו לראשון - טורפין מן השני⁴³. מכר הלוה שדה
 36 ללוה, ומכרה לוקח ראשון ללוה שני⁴⁴, וכתב
 37 המלוה ללוה ראשון: דין ודברים אין לי עמך,
 38 וקנו מידו - הרי בעל חוב טורף מלוה שני אותה
 39 השדה⁴⁵, ולוקח ראשון טורף אותה מבעל חוב⁴⁶,
 40 שהרי כתב לו⁴⁷, ולוקח שני טורף אותה מלוה
 41 ראשון⁴⁸, שהרי הוא מכרה לו⁴⁹, ובעל חוב חוזר
 42 וטורף משני⁵⁰, וחוזרין ללילה⁵¹, עד שיעשו פשרה
 43 ביניהן. וכן האשה בכתבתה.

44 ב. לזה וכתב לו: שאני עתיד לקנות משעבד לך,
 45 ואחר כך קנה שדה, וחזר ולוה מאחר⁸ - הרי השדה
 46 משעבד לראשון⁹, והוא קודם לגבות¹⁰. וכן אפלו
 47 היו מאה. אין דין קדימה במטלטלין¹¹, אלא כל
 48 שקדם וגבה מהן - זכה, אף על פי שהוא אחרון.
 49 קדם אחד משאר אדם ותפס מן המטלטלין של זה
 50 כדי לזכות לאחד מבעלי חובות - לא זכה; שכל
 51 התופס לבעל חוב במקום שיש עליו חוב לאחרים
 52 - לא קנה¹². אצל אין עליו חוב לאחרים - קנה לו¹³.
 53 וכן אם אמר לו¹⁴ הלוה: זכה בחפץ זה לפלוני -
 54 זכה לו; ואין אחד מבעלי חובות יכולין לגבות
 55 מאלו המטלטלין, שפכר זכה בהן אחר.

56 (8) אחר קניית השדה. ולא אמרו (בבא-בבא-בבא-בבא) "יחלוקו"
 57 אלא בלוה ולוה ואחר-כך קנה, שבשעת קנייתה חל עליה
 58 בבת אחת שעבוד כל ההלוואות, ולא קדם שעבוד לשעבוד,
 59 אבל כשהלוואה אחת קדמה לקניה - נשתעבדה השדה
 60 לאותה הלוואה ברגע שקנאה הלוה, לפני שלוה שנית.
 61 (9) לפני השעבוד השני. (10) בכסף-משנה כאן (וכן ב'בדק
 62 הביט' שלו בחו"מ ס"י קד, ס"ק ח) כתב, שהוא-הדין אם
 63 כתב לראשון "דאקני" (השדות שאקנה מכאן ולהבא תהיינה
 64 משועבדות לך) - ולוה משני, ולא כתב לו "דאקני",
 65 ואחר-כך קנה שדה - הרי היא משועבדת לראשון ולא לשני.
 66 ומסתמך בזה על 'ספר התרומות' שער ארבעים. ובש"ך שם
 67 ס"ק טו הוכיח מדברי רבינו ירוחם בנתיב ו חלק ת, וכן
 68 מ'בעל התרומות' שער מג חלק ד, שאם באו לגבות מן
 69 הלווה עצמו - שניהם שוים. ומה שאמרו שאינה משועבדת
 70 לשני - הכוונה שאין השני מוציא מיד הלוקח מן הלווה,
 71 משום שלא כתב לו "דאקני", אבל כל זמן שהשדה ביד
 72 הלווה היא משועבדת גם לשני, כמו שאמרו: "אפילו
 73 מגלימא דעל כתפיה (בעל-חוב גובה אפילו מהגלימה שעל

1 ח. מי שלוה³⁹ מאחד, ואחר כך מכר הלוה נכסיו
 2 לשנים⁴⁰, וכתב בעל חוב ללוה שני: דין ודברים
 3 אין לי עמך, וקנו מידו - אינו יכול לטרף מלוה
 4 ראשון; שהרי אומר לו: הנתתי לך מקום לגבות
 5 ממנו אצל בעל חובך מן הנכסים שקנה לוקח שני
 6 אחרי, ואתה הפסדת על עמך, שהרי סלקת עצמך
 7 מהן⁴¹. והוא הדין לאשה בכתבתה⁴², אם כתבה
 8 לשני - אפדה כתבתה, ואינה יכולה לטרף. אצל אם
 9 כתבו לראשון - טורפין מן השני⁴³. מכר הלוה שדה
 10 ללוה, ומכרה לוקח ראשון ללוה שני⁴⁴, וכתב
 11 המלוה ללוה ראשון: דין ודברים אין לי עמך,
 12 וקנו מידו - הרי בעל חוב טורף מלוה שני אותה
 13 השדה⁴⁵, ולוקח ראשון טורף אותה מבעל חוב⁴⁶,
 14 שהרי כתב לו⁴⁷, ולוקח שני טורף אותה מלוה
 15 ראשון⁴⁸, שהרי הוא מכרה לו⁴⁹, ובעל חוב חוזר
 16 וטורף משני⁵⁰, וחוזרין ללילה⁵¹, עד שיעשו פשרה
 17 ביניהן. וכן האשה בכתבתה.

39 ברייתא כתובות צה. (40) בזה אחר זה. (41) בגמרא
 שם נימקו בסברה זו את ההבדל בין הנדון כאן לבין
 נשתדפו בני חורין שגובה ממשועבדים (ראה למעלה הלכה
 ב). (42) בגמרא שם השווו כתובת אשה לבעל חוב לעניין
 זה. [במגיד משנה מביא גירסא אחרת בהלכה זו והמדובר
 בה כשהחוב הוא כנגד שתי השדות כגון לוה מנה והשדות
 נמכרו בחמישים חמישים. ובכתב יד תימן נמצאות שתי
 הגירסאות בשתי הלכות נפרדות]. (43) זה פשוט. וקשה
 להבין מה משמיענו, הרי כשלא כתב לראשון גם כן טורפים
 מן השני? (44) כך מפרש רבינו את הברייתא (שם:). "וכן
 בעל חוב ושני לקוחות". (45) שהרי לא הסתלק אלא
 מזכותו כלפי לוקח ראשון בלבד. (46) פירוש, אחר שלוקח
 שני הוציא ממנו בחזרה את דמי השדה. (47) התחייב שלא
 יגבה חובו ממנו והרי גבה ממנו - אמנם בעקיפין.
 (48) ומחזיר לו מעותיו. (49) ומחוייב להחזירה לו אף על
 פי שבאה עכשיו לידו באמצעות בעל החוב. (50) שהרי
 לא הסתלק מזכותו כלפיו. (51) עד לבל ליוסוף.

פָּרֶק עֲשָׂרִים

(1) מבאר דין בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, ודין שטרות
 שזמנם ביום אחד, ודין שני שטרי חוב שבאחד כתוב
 בחמישה בניסן ובשני ניסן סתם.

18 א. מי שיש לו חובות הרבה - כל שקדם חובו²
 19 גובה תחילה³, בין מן הלוה עצמו בין מן הלוקחות.
 20 ואם קדם האחרון וגבה - מוציאם מידו⁴; שכל
 21 שקדם חובו - זכה. במה דברים אמורים? בקרקעות
 22 שהיו לו בעת שלוה; אצל הקרקעות שקנה אחר
 23 שלוה מבעלי חובות הרבה, אף על פי שכתב⁵ לכל
 24 אחד מהן: מה שאני עתיד לקנות משעבד לך - אין

בְּשׂוּהָ²²; וְאִם יִגִּיעַ לַפְּחֹת שְׂבֵהֶם יוֹתֵר עַל חוּבוֹ²³ -
 חוֹלְקִין מִכָּל הַמָּמוֹן בִּיגִייהֶם כְּדִי שְׂיִגִיעַ לַפְּחֹת
 שְׂבֵהֶם כְּשֵׁעוֹר חוּבוֹ²⁴, וְחוֹזְרִין הַנְּשָׂאָרִים מִבְּעֵלֵי
 חוּבוֹת וְחוֹלְקִין הַיֵּתֵר בִּיגִייהֶן כְּדִרְךָ הַזֹּאת. פִּיצֵד?
 הֵיוּ שְׂלֹשָׁה חוּבוֹת, שֶׁל זֶה מְנָה, וְשֶׁל זֶה מְאֵתִים,
 וְשֶׁל זֶה שְׁלֹשׁ מְאוֹת: אִם הָיָה כָּל הַנִּמְצָא שְׁלֹשׁ
 מְאוֹת - נוֹטְלִין מְאָה מְאָה; וְכֵן אִם נִמְצָא שֵׁשׁ פְּחֹת
 מִשְׁלֹשׁ מְאוֹת - חוֹלְקִין בְּשׂוּהָ. נִמְצָא שֵׁשׁ יֵתֵר עַל
 שְׁלֹשׁ מְאוֹת - חוֹלְקִין שְׁלֹשׁ מְאוֹת בְּשׂוּהָ, וְיִסְתַּלֵּק
 בְּעַל הַמְּאָה, וְשָׂאֵר הַמָּמוֹן חוֹלְקִין אוֹתוֹ הַשְּׁנַיִם עַל
 אוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ. פִּיצֵד? נִמְצָאוּ שֵׁשׁ חֲמֵשׁ מְאוֹת אוֹ
 פְּחֹת - חוֹלְקִין שְׁלֹשׁ מְאוֹת בְּשׂוּהָ, וְיִסְתַּלֵּק הָאֶחָד,
 וְחוֹזְרִין וְחוֹלְקִין הַמְּאֵתִים אוֹ הַפְּחֹת בְּשׂוּהָ, וְיִסְתַּלֵּק
 הַשְּׁנַיִם²⁵. נִמְצָא שֵׁשׁ מְאוֹת - חוֹלְקִין שְׁלֹשׁ מְאוֹת
 בְּשׂוּהָ, וְיִסְתַּלֵּק בְּעַל הַמְּנָה, וְחוֹזְרִין וְחוֹלְקִין
 הַמְּאֵתִים בֵּין הַשְּׁנַיִם בְּשׂוּהָ, וְיִסְתַּלֵּק בְּעַל הַמְּאֵתִים,
 וְנוֹתְנִין הַמְּאָה הַנְּשָׂאָרִים לְבְּעַל הַשְּׁלֹשׁ מְאוֹת, וְנִמְצָא
 בְּיָדוֹ שְׁלֹשׁ מְאוֹת בְּלִבְדוֹ²⁶. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה חוֹלְקִין אֶפְלוֹ
 הֵן מְאָה, כְּשֵׁיבֹאוּ לְגַבּוֹת כְּאֶחָת. וְיֵשׁ מִן הַגְּאוּנִים
 שְׂהוֹרוֹ, שְׂחוֹלְקִין לְפִי מְמוֹנָם²⁷.

(16) כגון שהיה זמני שטרותיהם שוים (ראה ה"א הערות א
 ר"ב). (17) כמבואר שם. (18) נתבאר למעלה, שאין דין
 קדימה בקרקעות אלה. (19) נתבאר בהלכה הקודמת, שכל
 מקום שאמרו יחלוקו, כל הקודם וגבה הכל - זכה,
 והוא הדין להיפך: במקום שאמרו כל הקודם זכה, אם באו
 ביחד לגבות, יחלוקו. (20) מחלוקת רבי נתן ורבי שם צג.
 והאריך הרי"ף שם בפירוש שתי השיטות, ופסק כרבי
 שאמר: חולקות בשוה. וכך היא שיטת רבינו כאן.
 (21) לפי מספר בעלי החובות. (22) כל אחד מהם מקבל
 אותו הסכום, בלי הבדל בין חוב גדול לקטן. (23) כשנחלק
 לפי מספר הגובים. (24) חולקים בשוה חלק מן הנכסים
 שיש בו כדי לתת לכל מלוה כשיעור החוב הפחות.
 (25) גבה כל חובו, והשלישי מפסיד מאה. (26) המלה
 "בלבד" אין לה מקום בדוגמא שלמעלה, שהרי השלישי
 גבה כל המגיע לו, ואולי מרמזת לחוב יותר גדול משלוש
 מאות. (27) אם כל החובות עולים לאלף, ונכסי הלווה
 שוים חמש מאות - מקבל כל אחד מחצית חובו. ואם שוים
 ארבע מאות - מקבל כל בעל חוב ארבעים בעד כל מאה,
 וכן הלאה. ורבינו אינו מסכים לשיטתם. ונפסקה הלכה
 כמותו ב"שולחן ערוך" חו"מ ס' קד סעיף ה.

ה. רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן²⁸, לְכָל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם שְׁטֵר חוֹב
 עַל לְוִי, רְאוּבֵן שְׁטֵרוֹ בְּחִמְשָׁה בְּנִיָּסִן, וְשִׁמְעוֹן שְׁטֵרוֹ
 בְּנִיָּסִן סֵתֵם, וְהָרִי יֵשׁ לְלוֹי שְׂדֵה שְׂאִינָה כְּדִי חוֹב שֶׁל
 שְׁנֵיהֶם - מוֹרִידִין לְתוֹכָהּ רְאוּבֵן²⁹, שְׁמָא שְׁטֵרוֹ שֶׁל
 שִׁמְעוֹן בְּסוֹף נִיָּסִן הָיָה. וְכֵן אִין שִׁמְעוֹן יְכוֹל לְטָרֵף
 מֵאִיר וְאֵילָף³⁰, שְׂהָרִי הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר לוֹ: שְׁמָא בְּאֶחָד
 בְּנִיָּסִן הוּא זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטֵרְךָ, וְהָרִי שְׂדֵה בַּת חוֹרִין
 בְּיַד רְאוּבֵן³¹ שְׂתַּגְּבָה אוֹתָהּ, וְיָבֹאוּ רְאוּבֵן שְׂהוּא אֶחָד

גבי הלווה) שהרי כל זמן שהיא נמצאת בידו היא שלו,
 וכל בעל-חוב גובה ממנה בין אם כתב לו "דאקני", ובין לא
 כתב לו. והש"ך מוסיף, שב"שער התרומות" שער מ, לא
 מצא כלום בדין זה (ב"שער התרומות" שבידי עם "גידולי
 תרומה" דפוס ויניציאה תקסט, לא מצאתי גם כן מה שהביא
 הכסף-משנה בשמו). (11) רי"ף, כתובות, שם.
 (12) מימרא של רבי יוחנן בגיטין יא: ובכתובות פד: ומשם
 ראייה, שאפילו כשעשאו המלוה שליח - לא קנה.
 [ב'תוספות' גיטין שם ד"ה התופס, תמהו על רש"י שכתב
 בבבא-מציצה י. שאם עשאו שליח לתפוס - קנה. והוכיחו
 שלא קנה. וכן דעת הר"ן בגיטין שם, וכן פסק רבינו ירוחם
 בנתיב ח חלק ז. ראה 'בית יוסף' חו"מ ס' קד, וסמ"ע שם
 ס"ק א. (13) והלווה אינו יכול להתנגד ולטעון: לאו בעל
 דברים ידי את (אינך בעל דברים שלי). והרי"ף בתשובה
 (מובא ברא"ש בבא-מציצה י.) מבאר, שדין זה נאמר רק
 במקום שנסקף הפסד למלוה אם לא יתפוס את המטלטלין,
 כגון שהלווה גוסס, וכשימות לא יוכל המלוה לגבות, כי אין
 גובים ממטלטלין של יתומים (ראה למעלה פ"א ה"ח
 והי"א) או כשהלווה מפסיד נכסיו, אבל כשאין חשש מבוסס
 להפסד - יכול הלווה לטעון: לאו בעל דברים ידי את.
 (14) גיטין יא: (ראה למעלה פט"ז ה"ב).

ג. שְׁטֵרוֹת שְׂזֵמָן פֶּלֶן יוֹם אֶחָד, או שְׂעָה אֶחָת
 בְּמָקוֹם שְׂכּוֹתֵבִין שְׂעוֹת, כָּל שְׂקָדָם מִהֵן וְגַבָּה, בֵּין
 קָרְקַע בֵּין מִטְּלָטְלִין - זָכָה¹⁵.

(15) שנינו בכתובות צג: "היו כולן יוצאות בשעה אחת וכו'
 חולקות בשוה", ורבינו לשיטתו בסוף הלכה א, שבמקום
 שאמרו יחלוקו, כל שקדם וגבה - זכה (ראה ראב"ד).
 בגמרא שם צד, נחלקו רב ושמואל בדין שני שטרות
 היוצאים ביום אחד. רב אמר יחלוקו, ושמואל אמר שודא
 דדייני (הדיינים יטילו הזכות לפי חוות דעתם - רש"י),
 ולכאורה קשה על רבינו למה פסק כרב, הלא כלל בידינו,
 שבדיני ממונות הלכה כשמואל נגד רב? אולם כבר העיר
 הרי"ף בכתובות (אות שמא), ששמואל אינו חולק על
 המשנה, ודבריו נאמרו במכירות ומתנות בלבד, אבל
 בהלוואות מודה לרב שיחלוקו. ומביא הוכחה לדבריו, ממה
 שהקשו בגמרא (שם עמוד ב) על שמואל מברייתא, ולא
 הקשו ממשנתנו. והרי"ף מוסיף וכתב: "ואף-על-גב דחזינן
 (שאנו רואים) בירושלמי (שם פ"י ה"ד) דאקשי בה על
 שמואל, וקאמר (ואמר) מתניתין פליגא (משנתנו חולקת)
 אדשמואל וכו' - אגמרא דילן סמכינן" (על הגמרא שלנו
 (הבבלי) אנו סומכים), ורבינו קיבל דעת הרי"ף, כדרכו
 כמעט בכל מקום.

ד. בְּאוֹ פֶּלֶן בְּיַתֵּד לְגַבּוֹת¹⁶, וְכֵן בְּעֵלֵי חוּבוֹת שְׂפָל
 אֶחָד מִהֵן קוֹדֵם לְזֵמַן חִבְרוֹ שְׂפָאוּ לְגַבּוֹת מִן
 הַמִּטְּלָטְלִין, שְׂהָרִי אִין בְּהֵן דִּין קְדִימָה¹⁷, או שְׂפָאוּ
 לְגַבּוֹת מְקָרְקַע שְׂקָנָה הַלּוּהָ לְאַחַר שְׁלוּהָ מִן הָאֶחָד
 שְׂבֵהֵן¹⁸. וְאִין בְּנִכְסִים כְּדִי שְׂיִגְבָּה כָּל אֶחָד מִהֵן אֵת
 חוּבוֹ - מְחַלְקִין בִּיגִייהֵן¹⁹. פִּיצֵד חוֹלְקִין²⁰? אִם
 כְּשִׂיתְחַלֵּק הַמָּמוֹן הַנִּמְצָא עַל מְנִיָּם, יִגִּיעַ לַפְּחֹת
 שְׂבֵהֵן כְּשֵׁעוֹר חוּבוֹ אוֹ פְּחֹת - חוֹלְקִים לְפִי מְנִיָּם²¹

34 כְּשֵׁנִי בְּעֲלֵי חֻבּוֹת לְשִׁמְעוֹן, וְהִשְׁבַּח בְּנֹכְסִים²⁶ שְׂפָאוֹ
 35 לוֹ אַחַר שְׁלוֹה מְשֻׁנְהֵם²⁷, שֶׁהֵן חוֹלְקִין בְּאֶחָד כְּמוֹ
 36 שְׂבָאֲרֵנוּ²⁸, לְפִיכָף²⁹, רְאוּבֵן שְׁלוֹה מְשִׁמְעוֹן מְנָה,
 37 וְכַתֵּב לוֹ: שְׂאֲנִי עֲתִיד לְקָנוֹת³⁰, וְחָזַר וְלוֹה מְלוֹי
 38 מְאֵתִים, וְכַתֵּב לוֹ: שְׂאֲנִי עֲתִיד לְקָנוֹת, וְקָנָה אַחַר כֵּף
 39 שָׂדֶה וּמְכָרָה לַיהוּדָה בְּמֵאָה וַחֲמִשִּׁים, וְהִשְׁבִּיחָהּ
 40 יְהוּדָה בְּהוֹצָאתוֹ וַהְרִי יָשָׁה שְׁלוֹה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת - טוֹרֵף
 41 שְׂמֵעוֹן וְלוֹי הַקֶּרֶן³¹ וְחוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשׂוּדָה³², וְנִמְצָא
 42 בְּיַד זֶה חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים וּבְיַד זֶה חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים;
 43 וְחוֹזְרִין שְׂמֵעוֹן וְלוֹי וְיְהוּדָה³³ שְׁלֹשָׁתָן וְחוֹלְקִין מֵאָה
 44 וַחֲמִשִּׁים שֶׁל שִׁבְחָה עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁפָּרְשָׁנוּ³⁴. נִמְצָא
 45 שְׂמֵעוֹן טוֹרֵף מְנָה שְׁלוֹ מְשֻׁדָּה זוּ, וְלוֹי טוֹרֵף מְאָה
 46 וְשִׁלְשִׁים וְשִׁבְעָה וּמְחָצָה, וְיְהוּדָה נוֹטֵל מִן הַשִּׁבְחָה³⁵
 47 שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים וּמְחָצָה. וְכִנָּה הֵן חוֹלְקִין אֶפְלוֹ הֵן
 48 מְאָה.

1 זְמַנָּה וְהוּא שְׁלֹשׁ לוֹ לְטֹרֵף מִמֶּנִּי³². לְפִיכָף, אִם פָּתְבוּ
 2 הַרְשָׁאָה³³ זֶה לְזֶה³⁴ - טוֹרְפִין מֵאִיר וְאֵילָף מִכָּל
 3 צִד³⁵. וְהוּא הַדִּין³⁶ בְּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן שֶׁמְכַר לְהֵן לְוִי
 4 שָׂדֶה אַחַת בְּשְׁנֵי שְׁטָרוֹת, וְשָׁטְרוֹ שֶׁל זֶה בְּחֲמִשָּׁה
 5 בְּנִיסָן וְשָׁטְרוֹ שֶׁל זֶה בְּנִיסָן סֵתֵם.

(28 מעשה שהיה (שם צד:). (29) כן פסק רב יוסף, שם. (30) מהנכסים שמכר לוי מחודש אייר ואילך, שנשארו אחר גובה ראוּבֵן חובו. (31) בשעה שלוה לוי מראובן, היתה לו שדה בת חורין - זו גובה שמעון - ולא נשתעבדה השדה שנמכרה אחר שעה זו. (32) צ"ל "ממני". פירוש, לו יש הזכות לטרוף ממני, ולך אין זכות זו. (33) ייפוי כוח. (34) מלוה אחד לשני. (35) מכוחו של השטר שזמנו חמשה בניסן או מכוחו של זה שזמנו ניסן סתם. (36) רש"י מפרש את המעשה שבגמרא שם, בשטרי מכירה. רבינו פירש, כנראה, בשטרי חוב. ומסבא השווה לזה דין מכר.

פָּרָק אֶחָד וְעֶשְׂרִים

(1) מבאר שבעל חוב גובה את השבח, ואיזה שבח גובה ואיזה שבח אינו גובה.

(2) ברייתא בבא מציעא טו. ובכמה מקומות. [במגיד-משנה ציין המקור: מימרא של שמואל שם, "בעל חוב גובה את השבח". העדפנו להסתמך על הברייתא משני טעמים, א. ברייתא עדיפה; ב. הרשב"ם בבבא בתרא קנו: כותב שלדעת שמואל גובה כל השבח, ואין הלכה כמותו. (3) כשהחוב הוא כנגד ערך השדה אחר שהשביחה (ראה לקמן ה"ו בדין שדה אפותיקי). (4) כלומר, שהשביחה השדה ביד הלוקח. (5) שהלוקח השקיע כסף כדי להשביחה. (6) בבא בתרא קנו: (רכים חלקו על רבינו, ודעתם שגם משבח בלי הוצאה אין בעל חוב גובה יותר ממחצה) (בית יוסף) חו"מ סימן קטו בשם רבינו זרחיה הלוי, הראב"ד והרשב"א. וכן פסק הרמ"א שם סעיף א. ראה ש"ך שם ס"ק א וס"ק ה). (7) שיטה זו מובאה ברי"ף בבא מציעא פרק אלו מציאות, ודחה אותה מהלכה. נימוקו יתבאר לקמן. (8) שדינו כגולן. (9) כמה הוא השבח וכמה הוציא, ואם השבח יותר על ההוצאה - נוטל את ההוצאה, ואם ההוצאה יתירה - נוטל רק השבח. (10) ואם-כן השבח גדול מההוצאה בשיעור חמשים. (11) הלוקח. (12) נמצא שמחשבים ומחלקים ביניהם רק את השבח העודף על ההוצאה. (13) למעלה הערה ו כתבנו שהרי"ף דוחה שיטה זו. ונימוקו - שאין זה דומה ליורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות, שדעתו ליטול מבעל השדה כשיצטרך להחזיר לו את השדה, אבל בנידון שלפנינו הלוקח סומך על אחריותו של המוכר, וחשב שאם יגבה בעל-חוב את השדה - יחזור ויגבה הכל ממנו, ולכן נוטל בעל-חוב גם את ההוצאה, והלוקח יגבה כל הפסדו מהמוכר. [בש"ך שם סי' קטו ס"ק ט כתב, שבספר הרמב"ם עם מגדל-עוז הגירסא היא כשיטת הרי"ף, ומוסיף שגם רב האי גאון בספר 'מקח וממכר' שער כז דף כח פסק כשיטה זו. והכריע כן להלכה למעשה]. (14) הכסף ששילם בעד השדה. (15) כדין כל לוקח שבעל-חובו של המוכר טרף השדה שקנה. (16) ויש לשאול: אם ישנם נכסים שנמכרו אחר זמן המכירה ללוי, כיצד טרף בעל-חוב מלוי, הרי הוא יכול לטעון: הנחתי לך מקום לגבות? במגיד-משנה הרגיש

6 א. בְּעַל חוֹב² גוֹבֵה אֶת הַשִּׁבְחָה³ שֶׁהִשְׁבִּיחַ הַלּוֹקֵחַ,⁴
 7 בֵּין שֶׁהִשְׁבִּיחוּ מִחֲמַת הוֹצָאָה⁵ בֵּין שֶׁשִּׁבְּחוּ נֹכְסִים
 8 מְאֵלֵיהֶן. אֲלֹא שֶׁאִם שִׁבְּחוּ מְאֵלֵיהֶן - טוֹרֵף כָּל
 9 הַשִּׁבְחָה, וְאִם הִשְׁבִּיחוּ מִחֲמַת הוֹצָאָה - גוֹבֵה חֲצֵי
 10 הַשִּׁבְחָה⁶. בִּיצֵד? רְאוּבֵן שֶׁהָיָה לוֹ חוֹב עַל שְׂמֵעוֹן
 11 מְאֵתִים, וּמְכַר שְׂמֵעוֹן לְלוֹי שָׂדֶה בְּמְנָה, וְהוֹצִיא
 12 עֲלֶיהָ לְוִי הוֹצָאוֹת, וְהִשְׁבִּיחָהּ וַהְרִי יָשָׁה שְׁוֹה
 13 מְאֵתִים, כְּשִׁיבֹא רְאוּבֵן לְטֹרֵף מְלוֹי - טוֹרֵף מִמֶּנָּה
 14 בְּמֵאָה, וַחֲמִשִּׁים שֶׁל חֲצֵי הַשִּׁבְחָה. וְאִם הִשְׁבִּיחָהּ
 15 מִחֲמַת עֲצֻמָּה, כְּגוֹן שֶׁהוֹקְרָה בְּדָמִים אוֹ עַלֹּו בָּהּ
 16 אֵילָנוֹת - גוֹבֵה אֶת כָּלָהּ. הוֹרוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים⁷
 17 וְאָמְרוּ: לֹא יֵהָא הַלּוֹקֵחַ רַע כְּחוֹ מֵהַיּוֹרֵד לְשָׂדֶה
 18 חֲבִירוֹ שְׁלֹא בְרִשׁוֹת⁸, שֶׁשְּׂמִינ לוֹ⁹ וַיְדוֹר עַל הַתְּחַתּוֹנָה.
 19 לְפִיכָף, אִם הִשְׁבִּיחַ מְאָה וְהוֹצִיא חֲמִשִּׁים¹⁰ - נוֹטֵל¹¹
 20 כָּל הַהוֹצָאָה וְחֲצֵי הַשִּׁבְחָה הַיֵּתֵר עַל הַהוֹצָאָה, וְהַחֲצֵי
 21 עִם הַקֶּרֶן טוֹרֵף בְּעַל חוֹב¹². [וַיְדַבְּרִים שֶׁל טַעַם הַם,
 22 וְכֵן רְאוּי לְדוֹן¹³]. וְחוֹזֵר הַלּוֹקֵחַ וּגוֹבֵה אֶת הַקֶּרֶן¹⁴
 23 מִנְּכִסֵּי שְׂמֵעוֹן, אִף מִן הַמְשַׁעֲבָדִין שֶׁמְכַר אוֹ נִתַּן¹⁵
 24 מֵאַחַר זְמַן שֶׁמְכַר בוֹ לְלוֹי¹⁶; אֲבָל הַשִּׁבְחָה שֶׁטֵּרֵף
 25 מִמֶּנּוּ בְּעַל חוֹב, בֵּין בְּחֲצִיו בֵּין בְּכֹלוֹ - אֵין לוֹי
 26 גוֹבְהוֹ אֲלֹא מִנְּכִסִּים בְּנֵי חוֹרִין¹⁷ שֶׁל שְׂמֵעוֹן. שֶׁתְּקַנַּת
 27 עוֹלָם הִיא¹⁸: שְׁלֹא יִגְבֶּה הַשִּׁבְחָה, וְלֹא הַפְּרוֹת שֶׁאֲכָל
 28 הַגְּזֵלָן¹⁹, וְלֹא מְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבְּנוֹת²⁰, מִנְּכִסִּים
 29 מְשַׁעֲבָדִין; שְׁאֵלוֹ דְּבָרִים שְׂאִין לְהֵן קֶצֶף²¹. וּמְקַלֵּי
 30 כְּתֻבָּה²², שְׁלֹא תֵטֵרֵף אִשָּׁה מִן הַשִּׁבְחָה כְּתֻבָּתָהּ. וְלָמָּה
 31 יֵטֵרֵף בְּעַל חוֹב חֲצֵי הַשִּׁבְחָה בְּלֶבֶד הַבָּא מִחֲמַת
 32 הוֹצָאָה עֲצֻמָּה²³? לְפִי שֶׁהַשִּׁבְחָה בָּא לְאַחַר שְׁלוֹה
 33 מְרְאוּבֵן וְלֹא אַחַר שֶׁמְכַר לְלוֹי, וְנִמְצָא רְאוּבֵן²⁴ וְלוֹי²⁵

כאן, שהשדה שוה עכשיו שלוש מאות, אחר ניכוי ההוצאה שהשקיע יהודה. (34) שם, היינו שבתחילה מחלקים שלשתם 75 בשוה, ונוטל כל אחד 25 ונסתלק שמעון שגבה כבר כל חובו, וחוזרים לוי ויהודה ומחלקים ביניהם את 75 הנתורים, ונוטל זה 37 וחצי, וזה 37 וחצי. (35) ממאה וחמישים של הקרן אינו נוטל כלום, אלא גובה כל הקרן מן המוכר, ומשתתף רק בשתי חלוקות האחרונות, היינו מחלוקה ראשונה נוטל 25, ומהשנייה נוטל 37 וחצי - ביחד 62 וחצי; ולוי קיבל נוסף על כך עוד 75 מחלוקה ראשונה, ויצא לו סכום של 137 וחצי כמו שמסכם רבינו בסמוך.

- ב. פֶּלֶּ הַפְּרוֹת³⁶ שְׂאֵבֶל הַלּוֹקֵחַ - אֵינָן נִטְרָפִין מִמֶּנּוּ. 1
אֶבֶל הַפְּרוֹת הַמְחַבְרִין לְקַרְקַע³⁷, אָף עַל פִּי שְׂאֵינָן 2
צְרִיכִין לְקַרְקַע, פְּעֻנְבֵים שְׁהִגִּיעוּ לְהַפְצֵר - הֲרֵי פְעַל 3
חֹב גּוֹבֵה מִהֵן פָּמוּ שְׁגוּבָה מִן הַשְּׂבָח. 4

36) בבא-מציעא יד: אמר שמואל, בעל-חוב גובה את השבח. ולמדו מדבריו: שבח אין (כן), פירי לא. ומבאר הר"ף בהלכותיו שם, שהכוונה לפירות שאכל הלוקח או שנתלו, אבל המחברים לקרקע - גובה. (37) נראה, שרבינו למד זה מלשונו של הר"ף, שכתב שם: "אבל פירי דאיתנהו האידנא מיחברי בארעא, גבי להו בעל-חוב (פירות שהם עכשיו מחוברים בקרקע - בעל-חוב גובה אותם)", ואינו מחלק בין צריכים לקרקע ובין אינם צריכים. [רבה המבוכה בדין פירות שאינם צריכים לקרקע. בהלכות טוען ונטען פ"ה ה"ד פסק רבינו, שאם אינם צריכים לקרקע דינם כמטלטלין, וכן פסק גם בהל' מכירה פ"א ה"ז לענין קנין ולענין אונאה. במגיד-משנה כאן ובהלכות מכירה פ"א ה"ז, ובלחם-משנה פ"ב מהל' שכירות ה"ד נדחקו ליישב את הסתירות הללו. אולם רבינו עצמו בפירושו לשבועות מב: מבאר שיטתו, וביאורו מסלק את כל הסתירות והקושיות. במשנה שם חולקים רבי מאיר וחכמים בדין שומר שקיבל פירות מחוברים לשמירה, ומודה במקצת התביעה. רבי מאיר אומר: דינם כמטלטלין ומחויב שבועה, וחכמים אומרים שהם כקרקע ואין נשבעים על הקרקעות. ובגמרא שם מג. פירשו שמחלוקתם בענבים העומדים ליבצר. וכתב שם רבינו: "מחלוקת חכמים ורבי מאיר היא בענבים העומדים להיבצר (שאינם צריכים לקרקע - המפרש) והלכה כחכמים, אבל כשימסרום לו בתורת שמירה ולענין מקח וממכר ודיני ההונאה (גירסת הש"ך חו"מ סי' צה ס"ק ט) והודייה במקצת כשהיה עיקר התביעה שלא בתורת שמירה, העיקר המכוון אליו שהם כמטלטלין, שכל העומד ליבצר כבצור דמי, ושומר זה הלשון". וביאר הש"ך שם שהמלה "אבל" מתפרשת כאן כמו: במה דברים אמורים (אבל זה נאמר רק), ואומר רבינו, שלא אמרו שהם כקרקע אלא כשנסמרו הפירות בתורת שמירה, אבל בענינים אחרים שמנה שם, וביניהם גם הודאה במקצת במלוה - דינם כבצורות (כנראה כוונתו שגם חכמים מודים בזה). והש"ך ממשיך ומבאר, שדבריו הם לפי שיטת רבו רבי יהוסף הלוי, הובאה ב'טור' שם שמנמק את ההבדל בין שמירה ובין דין אונאה ושבועה וכיוצא בהן, ואומר: "כאן גבי שומר לאו כבצורות דמיין, כיון דלשמירה הן כשהן מחוברין לקרקע וכו' דהא לאו למיתלשניהו מסרינהו ניהליה (שהרי לא כדי

בוה, ומבאר שהמדובר כשקנה שמעון אותם הקרקעות אחר שלוה מראובן, וחל עליהם השעבוד לפי שיטת רבינו (למעלה פי"ח ה"א) שהנכסים שקנה הלווה אחר ההלוואה אינם משועבדים לאותה ההלוואה, אם לא התנו בפירוש "דאקני". יתקיים אפוא הדין האמור כאן - כשלא התנו בהלוואה, והתנו במכירת הקרקע ללוי, או כשקנה הקרקעות אחר ההלוואה, ולפני שמכר אותה השדה ללוי ולא נשתעבדו לראובן ונשתעבדו ללוי. (17) משנה, גיטין מח: (18) חכמים תיקנו זאת מפני "תיקון העולם" (מונה מקובל בפי חכמי התלמוד להגדיר בו תקנות שמגמתן למנוע עוול בולט לאחד מבעלי הדינים כתוצאה מהחוק המקובל, שיגרם לשיבוש יחסי משא ומתן וכדומה). (19) במשנה: "אין מוציאים לאכילת פירות וכו' מנכסים משועבדים", ומפרש שם רבינו, כיון שגזל שדה מליאה פירות, ואכל פירות שהוציאה - גובה הנגזל דמי הפירות מנכסים בני חורין בלבד, וכן כתב כאן. ורש"י שם מפרש, כגון שגזל שדה ומכרה, והלוקח זרעה והוציאה פירות, ובאה הנגזל וטרפה עם הפירות אחר שהחזיר ללוקח הוצאותיו, וחזר הלוקח ותובע מהגזלן את דמי השדה, וגם מותר דמי הפירות - מגבים לו דמי השדה גם מנכסים משועבדים של הגזלן, אבל דמי הפירות רק מבני חורין. (20) אלמנה ובנותיה מקבלות מזונות מנכסי המוריש. פרטי דיני המזונות - נתבאר במקומם בפרק טז מהלכות אישות. (21) הסכום אינו קצוב, ולא תיקנו שעבוד נכסים לתביעות שרמתן אינה ידועה וקצובה, שהרי הלוקח אינו יודע עד כמה עליו להזוהר. נימוק זה אמרו רבי חנינא שם נ: ועולא נתן שם טעם אחר: "מפני שאין כתובין" פירוש, לא נכתבו בשטר מכר ולא בכתובת אשה, ובמסקנא (שם נא). אמרו שהנימוק שנוי במחלוקת בין תנא-קמא ורבי יוסי. וקיבל רבינו נימוקו של רבי יוסי, שהלכה כמותו בכל מקום אפילו נגד רבים (ראה עירובין מו:). (22) חכמים הקילו בכמה דברים את ההתחייבויות הנובעות מתנאי הכתובה, וזו אחת מהן (בכורות נב:). (23) תמיהה זו כוחה יפה לשתי השיטות שנאמרו למעלה, בדין ניכוי ההוצאה מן השבח. (24) שהלוה כסף לשמעון. (25) שקנה משמעון השדה באחריות. (26) צ"ל: כנכסים. (27) יש לדון את השבת כנכס חדש של שמעון שבא לו אחר שלוה משניהם. (28) למעלה בפ"כ ה"א. (29) מזה שאמרנו, שהלוקח דינו כבעל-חוב של המוכר, והשבח נידון כאילו הוא נכס של הלווה-המוכר שהגיע לידו אחר המכירה - יוצא. (30) רבינו לשיטתו (למעלה פי"ח ה"א) שהנכסים הבאים ללווה אחר ההלוואה לא נשתעבדו, אם לא הותנה בפירוש. (31) שוויה של השדה לפני שהשביחה, היינו 150. (32) בהתאם לשיטת רבינו שנתבארה למעלה (פ"כ ה"ד) בדין חלוקה (ראה שם). (33) הלוקח שנעשה בעל-חוב של ראובן, אחר ששמעון ולוי טרפו השדה שקנה מראובן. מלשונו של רבינו כאן יש ללמוד, שלא קיבל דעתם של חכמים גדולים, שמנכים את כל ההוצאה מן השבח ונותנים ללוקח, ואת מותר השבח מחלקים ביניהם, שהרי לפי שיטה זו אין חולקים את כל השלש מאות, וזה כדעת הש"ך שהבאנו למעלה (הערה יב). ולגירסת המגיד-משנה שם, שרבינו קיבל דעתם - מוכרחים אנו לקבל פירושו הדחוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ה סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) רבינו מדמה יתומים למקבל מתנה, מפני שאין להם על מי לחזור ולגבות מה שנטל, וגם לא קיבלו תנאי שכזה. ובהגהות מיימוניות כאן אות ה כתב, שרבינו למד זה מגמרא ב"מ קי. שאלו שם: יתומים אומרים: אנו השבחנו, ובעל-חוב אומר: אביכם השביח, על מי להביא ראייה? יוצא מזה, שאין גובים משבח שהשביחו יתומים. וה'תוספות' ב"מ שם ד"ה בעל חוב, ובכורות נב. ד"ה והאמר, כתבו שבעל-חוב גובה השבח מן היתומים, מפני שהם "כרעי דאבוהון" (ירך אביהם) וחובותיו של האב עוברים אליהם, ודחו את הראייה שהבאנו בשם הגהות מיימוניות. (במגיד-משנה כתב, שדעת הרי"ף כרבינו, ולא גילה מקומו. ראה לחם-משנה כאן, וש"ך חו"מ סי' קטו ס"ק לא.)

- 19 ה. בעל חוב ששטרף בחובו מיד הלוקח מה שראוי
- 20 לו מן הקרן וחצי השבח - רואין הנשאר מן
- 21 הקרקע: אם יש בו תעלה⁴⁷ ללוקח⁴⁸, כגון ששאר
- 22 לו בשדה בית תשעה קבין⁴⁹, ובגנה בית חצי קב⁵⁰
- 23 - ושתפפו בה שניהם⁵¹; ואם לא נשאר לו דבר
- 24 שאלו יחלק יהיה שם פלו עליו⁵² - נותן לו בעל
- 25 חוב את דמיו⁵³.

47) תועלת. (48) חלק השדה שנשאר ביד הלוקח, ראוי לעיבוד להוציא פירות. (49) אפשר לזרוע בה תשעה קבים תבואה, שהם סאה וחצי. (הקב הוא ארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות). (50) חלקת קרקע קטנה כזו, מספיקה לגינה. (51) כלומר, ויחלוק את השדה, ואין האחד מהם יכול לכופר את השני למכור לו את חלקו או לקנות ממנו. (52) משנה בבבא-בבא-בבא-בבא: "זה הכלל, כל שאילו יחלק ושמנו עליו - חולקין". פירוש, אם שנים שותפים בדבר אחד, וכשיחלקו את הדבר לשני חלקים, יקרא כל חלק כשם הדבר השלם - אז יכול כל שותף לדרוש חלוקה ממש. ומלמדנו רבינו, שקרקע קטן מבית תשעה קבים - אינו נקרא שדה. וגינה פחותה מבית חצי קב - אינה נקראת גינה. ולמד זה ממשנה הנ"ל. (53) מקור דין זה ברי"ף ב"מ טו: ושם נאמר: שקיל ליה לדמיה מבעל-חוב (לוקח דמיו מבעל-חוב). משמע שרצונו של הלוקח קובע, רצה לוקח קרקע, רצה לוקח כסף. וכן מבואר ב'טור' חו"מ סי' קטו. אולם רבינו שינה הלשון, וכתב: "נותן לו בעל-חוב את דמיו", ומשמע לכאורה שכופה את הלוקח לקבל מעות. וב'שולחן ערוך' שם ס"ב מביא דברי רבינו כלשונו כאן, והרמ"א מוסיף "אם ירצה הלוקח". ונראה שאינו חולק אלא מבאר, ומתקבל על הדעת שגם דברי רבינו יתבארו כך.

- 26 ו. היתה השדה⁵⁴ אפותיק⁵⁵ - בעל חוב נוטל את
- 27 פלה⁵⁶, ורואין חצי השבח הנשאר ללוקח⁵⁷: אם
- 28 היה חצי השבח יתר על ההוצאה - נוטל ההוצאה⁵⁸
- 29 מבעל חוב⁵⁹, שהרי אומר לו בעל חוב: שדי היא
- 30 שהשביחה⁶⁰, והנשאר לו⁶¹ מן השבח⁶² נוטל מן
- 31 המוכר; ואם היה חצי השבח פחות מן ההוצאה -
- 32 אין לו מן הטורף אלא דמי חצי השבח⁶³, וחוזר
- 33 וגובה מן המוכר חצי השבח שנשטרף בלכד⁶⁴.

(54) ב"מ טו. (55) כגון שאמר לוה למלוה: לא יהא לך

לתשלם מסרם לירו, אלא לשמרם כמו שהם). ומחדש הש"ך (שם בס' קטו ס"ק יח), שבעל-חוב הבא לטרוף את השדה עם הפירות - יש לרונו כשומר, שהרי אינו בא לתלוש את הפירות אלא ליטלם כמו שהם, ויכול לומר ללוקח: אין זה ענינך מה אעשה עם הפירות אחר שיגיעו לידי, עכשיו אינני תולש אותם. ובהתאם לשיטה זו פסק רבינו כאן, שאפילו אינם צריכים לקרקע - דינם כקרקע. ובמכירה וכן באונאה, פסק שדינם כמטלטלין. על פירושו הנפלא הזה של הש"ך עלינו להוסיף עוד, שבהל' טוען ונטען שם התכוון רבינו להודאה במקצת במלוה ולוה, ולא בשומר. והרמב"ן חולק על רבינו, ודעתו שאם אינם צריכים כלל לקרקע - הרי הם כמטלטלין, ולא אמרו "לאו כבצורות דמיין" אלא כשהקרקע תוסיף להשביחם קצת. וכן מפרש הרמב"ן גם דעת רש"י. ורבינו זרחיה הלוי והרשב"א מרחיקים לכת וסוברים, שאפילו הצריכים לקרקע אין בעל-חוב גובה אותם בחובו אלא נוטלם ומשלם דמיהם ללוקח (מגיד-משנה).

- 1 ג. מתנה³⁸ ששכחה מחמת הוצאה - אין בעל חוב
- 2 גובה משכחה פלוס, אלא רואין כמה היתה שוה
- 3 בשעת מתנה וגובה. ואם שכחה מאליה - בעל חוב
- 4 גובה את פלה³⁹. ואם קבל הנותן אחריות המתנה -
- 5 הרי בעל חוב גובה ממנה את השבח כדרך שגובין
- 6 מן הלוקחות⁴⁰. ולמה יטרף בעל חוב חצי השבח
- 7 מן הלוקח⁴¹ ולא יטרף ממקבל מתנה פלוס? מפני⁴²
- 8 שהמוכר פותח ללוקח בשטר מכירה: שאני מחיב
- 9 לך בקרן ובעמל שתעמל ובשבח שתשביח, ועלי
- 10 אחריות הכל; ורצה הלוקח וקבל דבר זה⁴³, שהרי
- 11 הלוקח ירד על תנאי זה, שאם ילקח ממנו השבח
- 12 יחזור על המוכר. ואפלו לא פתח⁴⁴ - כבר נודע שזה
- 13 דין המוכר עם הלוקח⁴⁵. אכל המתנה, שאין שם
- 14 תנאי זה - אינו גובה משבח שהשביחה בהוצאתו
- 15 פלוס.

(38) ב"מ טו. (39) בגמרא שם, אמר רבא סתם שאין בעל-חוב גובה את השבח ממתנה, וכתב הרי"ף שם: "ומסתברא דהאי שבחא דלא גבי ממתנה - שבחא דאתי מחמת הוצאה הוא, אבל שבחא דאתי ממילא טריף (מתקבל על הדעת שהשבח שאינו גובה ממתנה - שבח הבא מחמת הוצאה הוא, אבל שבח הבא מאלי - טורף)". ורבינו קיבל סברתו. והראב"ד בהשגותיו כאן מסכים לדבריו. (40) שנתבאר למעלה בהלכה א, שגובה חצי השבח אחר ניכוי ההוצאה. (41) כששכחה מחמת הוצאה. (42) נימוק זה נתבאר בגמרא, שם. (43) שבעל-חוב יקח גם השבח. (44) את התנאי הזה בשטר. (45) וכל דבר שבממון שנתקבל כמנהג קבוע - מחייב את שני הצדדים, אפילו כשלא התנו כן בפירוש. למעלה בהלכה א ביאר רבינו, למה אינו גובה את כל השבח.

- 16 ד. וכן יתומים⁴⁶ שהשביחו הנכסים - אין בעל חוב
- 17 גובה מן השבח פלוס. אכל אם שכחו נכסים
- 18 מאליהן - גובה את השבח פלו.

אפותיקי, בניגוד לשיטת הרי"ף ורב האי גאון, שגם במקרה זה נוטלים הפחות שבשניהם מפני שהוא טוען: שדה שלי השבחתם. ולשיטתם, יפה כוחו של המלוה בהשביחו יתומים מהשבית הלוח עצמו. ומובן, שאז יטענו יתומים: אבינו השבית, ואין לך יותר מערך החוב, והוא יטעון: אתם השבחתם (ראה 'בית יוסף' חו"מ ס' קטו שהשיג על המגיד-משנה).

פרעון אלא משדה זו (ראה למעלה פי"ח ה"ג). (56) עם השבח, שהרי היא כקנויה לו. והמדובר כשהשדה לפני שהשביחה אינה שוה יותר מהחוב. (57) המגיע ללוקח, כפי שנתבאר למעלה בתחילת ה"א. (58) על כל ההוצאה. משמע שבעל-חוב נוטל חצי השבח הראשון בלי ניכוי חלק ההוצאה, ובזה יפה כוח אפותיקי מכוח שעבוד רגיל. (59) ולא את חצי השבח. (60) ודיןך כדורד לתוך שדה חבירו והשביחה - שמחזיר לו ההוצאה בלבד. (61) ללוקח. (62) מכל השבח, אחר ניכוי ההוצאה שנטל מבעל-חוב. (63) מאותו נימוק. (64) כלומר, החצי שלא החזיר לו בעל-חוב. ובכן קיבל כל השבח. [תמיהות רבות מצאו ראשונים ואחרונים בהלכה זו, ובראשם הראב"ד בהשגותיו, ולא עלה בידם ליישבה. ומעניין שהראב"ד נמנע כאן להשתמש בסגנון השגה חריף, אלא משער שטעות סופר כאן. ונראה שבהסתמך על השערתו - השמיט מן ב'שולחן ערוך' את ההלכה הזו].

יום ש"ק כ"ו סיון ה'תשע"ט

פָּרָק שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים

(1) מבאר סדר גביית החוב ודיני אדרכתא ודיני טירפא ודיני שומא.

- 11 א. סֵדֶר גְּבִיית הַחֹב פֶּה הוּא: כְּשִׁיבֵיא הַמְּלוֹה שְׁטָרוֹ
- 12 לְבֵית דִּין וְיִתְקַנְסוּ² - אֹמְרִים לְלוֹה: שְׁלֹם. וְאֵין
- 13 יוֹרְדִין לְנִכְסָיו³ תַּחֲלָה עַד שִׁיתְבַּעְנוּ⁴. וְאִם טָעָה הַדִּין
- 14 וְהוֹרִיד הַמְּלוֹה לְנִכְסֵי לוֹה קֹדֶם שִׁיתְבַּעְנוּ - מְסַלְקִין
- 15 אוֹתוֹ⁵. אָמַר הַלוֹה: הַרְיֵנִי מִשְׁלֹם, קִבְעוּ לִי זְמַן פְּדֵי
- 16 שְׂאֵלוֹה מֵאַחַר אוֹ אֲמַשְׁפֵּךְ⁷ אוֹ אֲמַכֵּר וְאָבִיא הַמְּעוֹת
- 17 - קוֹבְעִין לוֹ זְמַן שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְאֵין מְחַיְבִין אוֹתוֹ
- 18 לְתַן מִשְׁכוֹן⁸; שְׂאֵלוֹ הָיוּ שָׁם מִטְּלָטְלִים - מֵיָד הָיוּ
- 19 בֵּית דִּין גּוֹבִין מֵהֶם⁹. וְאִם רָצָה הַמְּלוֹה לְהַחְרִים עַל
- 20 מִי שֵׁישׁ לוֹ מְעוֹת אוֹ מִטְּלָטְלִין וּמְפַלְגֵי אוֹתוֹ
- 21 בְּדָבָרִים - הָרִי זֶה מְחַרְטִים¹⁰. וְאֵין מְחַיְבִין הַלוֹה
- 22 לְהֵבִיא עָרֵב עַד שִׁיתָן. שְׁלָמוֹ הַשְּׁלֹשִׁים וְלֹא הֵבִיא -
- 23 בֵּית דִּין כּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא¹¹. וְכֵן אִם אָמַר בְּתַחֲלָה
- 24 כְּשִׁתְּבַעוּ: אֵינִי מִשְׁלֹם - כּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא עַל נִכְסָיו
- 25 מֵיָד¹², וְאֵין קוֹבְעִין לוֹ זְמַן. וְכֵן אִם אֵין שָׁם אֵלָא
- 26 מְלוֹה עַל פֶּה¹³ אוֹ שְׁהוֹדָה¹⁴ - כּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא עַל
- 27 נִכְסֵי בְּנֵי חוֹרְיִין¹⁵ שֵׁישׁ לוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"סדר גביית החוב כך הוא.

"אין יורדין לנכסיו תחילה עד שיתבענו, ואם טעה הדיין... מסלקין אותו"

ידועה דרשת חז"ל על הפסוק "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל" מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות. ומפורש בגמרא בבא-בתרא "מאי דכתיב במלוה ה' חונן דל, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כביכול, "עבד לווה לאיש מלוה". ובשו"ע אדמו"ר הזקן כתב שזה עיקר באמונה "בשגם אנו מאמינים בני מאמינים שהצדקה אינה אלא הלוואה לקב"ה כדכתיב מלוה ה' חונן דל, וגמולו ישלם לו ככפליים בעולם הזה.

וסדר גביית החוב כך הוא שצריך שיתבענו תחילה, שלאחרי כל הכוונות שבגלות צריכים ישראל לתבוע את ביטול הגלות בפשטות, ובלשון הכתוב "עד מתי אלקים יחרף צר" "אשר חרפו עקבות משיחך".

- 1 ז. פֶּעַל חוֹב⁶⁵ שָׂבֵא לְטָרֵף מִן הַיְתוּמִין, יְתוּמִים
- 2 אֹמְרִים: אָנּוּ הַשְּׂבִיחַנוּ⁶⁶, וּבִעַל חוֹב אֹמֵר: שְׂמָא
- 3 אָבִיכֶם הַשְּׂבִיחַ⁶⁷ - עַל הַיְתוּמִים לְהֵבִיא רְאִיָּה⁶⁸.
- 4 הֵבִיאוּ רְאִיָּה שְׁהֶם הַשְּׂבִיחוּ - שְׁמִין לְהֵן אֵת הַשְּׂבִיחַ
- 5 וְאֵת הַהוֹצָאָה, וְנוֹטְלִין הַפְּחוֹת שְׂבִשְׂגִיָּה⁶⁹, וּמַעֲלָה
- 6 אוֹתָן בְּדָמִים⁷⁰. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים⁷¹? בְּשַׁעֲשֵׂה
- 7 שְׂדֵה זוֹ אֲפוֹתִיקִי; אֲכַל אִם לֹא עָשָׂה אֲפוֹתִיקִי, אִם
- 8 רָצוּ הַיְתוּמִין לְסַלֵּק פֶּעַל חוֹב בְּדָמִים - מְסַלְקִין
- 9 אוֹתוֹ, וְאִם רָצוּ - נוֹטְלִין מִן הַקְּרָקַע שְׁעוֹר שְׂבִיחַ
- 10 שְׂלֵהֶן⁷².

(65) ב"מ קי: (66) השקענו הוצאות והשביחה. (67) בגמרא שם אמרו: "אומר אביכם השביח", וכן כתב גם הרי"ף שם. כנראה מסברת עצמו אמר רבינו שאפילו בטוען טענת 'שמא' מחויבים היורשים להביא ראייה שהם השביחו. (68) ואם לא הביאו ראייה, גובה המלוה את השבח. וטעמו של דבר אמרו שם בשם רבי יוחנן: שדה המשועבדת ועומדת לגוביינא, הרי היא לענין זה כאילו נכנסה כבר לרשות המלוה, ואין להוציאה מידו בלי הוכחה ברורה. לקמן יבואר, שזה נאמר בשדה אפותיקי, אבל כשלא עשאה אפותיקי - הרי היא בחזקת היתומים, ולכן על בעל-חוב להביא ראייה. (69) כשההוצאה יתירה על השבח, מובן מאליו שאינם נוטלים יותר מהשבח, וכשהשבח יתר על ההוצאה - יכול בעל-חוב לטעון: השבחתם שדה שלי ואני נוטל את השבח, ומחזיר את ההוצאה שגרמה לשבח. (70) משלם ליתומים דמים, ואינם יכולים לדרוש חלק השדה כשיעור הכסף המגיע להם. (71) נמשך גם לדין הבאת ראייה (כן משמע מלשונו של המגיד-משנה). וכן דעת הרמב"ן והרשב"א, מפני ששעבוד גרידא אינו מוציא את השדה מחזקת היתומים. (72) כלומר, כל השבח, כמבואר למעלה בה"ד, שבעל-חוב אינו גובה כלום מהשבח שהשביחו יתומים בהוצאותיהם. [במגיד-משנה מבאר, שלדעת רבינו לא אמרו נוטלים הפחות שבשניהם אלא כשהחוב הוא כנגד השדה ושבחה, אבל כשאינו גדול מן הקרן אין בעל-חוב נוטל בשבח כלום, אפילו מן שדה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המדובר כשאומר שיוכיח הזיוף, שאם לא כן הדבר פשוט, שאין כל ערך לצווחה שלו במקום עדי קיום, ולפיכך פירש רבינו את הטענה "מייטנא סהדי (אביא עדים)" כשפירש שמותם ומקומם. (18) לפי ראות עיני הדיינים. ובטור חושן משפט סימן צח כתב, שנותנים לו זמן שלושים יום. (19) יחזיר לו המלוה מעותיו. (20) אדם תקיף. (21) ונותנים לו זמן שלושים יום (רמ"א שם סעיף ד). וכל זה כשנראה לדיינים שאין ממש בדבריו, אבל כשנראה להם שיש בהם ממש - נותנים לו זמן תשעים יום (בית יוסף שם בשם בעל התרומות שער ג). [בבעל התרומות (וינציאה תקסט) שער ג חלק ז אות ד כתוב, שבמלוה גבר אלים דוחים כתיבת אדרכתא עד שנים עשר חודש כפי מעשה של רבינא בבבא קמא שם. אמנם הסגנון לא ברור כל כך ואפשר שהכוונה לעניין הודעה ללווה (ראה לקמן הלכה ד והלכה ה)].

ג. קְבָעוּ²² לו זְמַן לְהַבִּיא רְאִיָּה וּלְבַטֵּל הַשְּׁטָר²³, וְהַגִּיעַ הַזְּמַן וְלֹא בָּא - מִמְתִּינִין לוֹ שְׁנֵי וַחֲמִישֵׁי וְשָׁנִי²⁴. לֹא בָּא - פּוֹתְבִין עָלָיו פְּתִיחָא²⁵ וּמְשַׁמְתִּין²⁶ אוֹתוֹ, וּמִמְתִּינִין לוֹ וְהוּא בְּנִדְוִי תִשְׁעִים יוֹם²⁷: שְׁלֹשִׁים רְאִשׁוֹנִים - שְׁמָא טוֹרַח לְלוֹת; אֲמָצְעִים - שְׁמָא הוּא טוֹרַח לְמִכּוֹר²⁸; אַחֲרוֹנִים - שְׁמָא הַלּוֹקַח מְמַנּוֹ טוֹרַח לְהַבִּיא מְעוֹת. שְׁלֹמוֹ תִשְׁעִים יוֹם וְלֹא בָּא - בֵּית דִּין פּוֹתְבִין לוֹ אֲדַרְבְּתָא עַל נְכָסָיו, וּמְתִירִין לוֹ נְדִוּוֹ.

(22) בבא קמא שם. (23) המדובר כשיש ממש בדבריו ובעל החוב אינו אדם תקיף. (24) בתי דין יושבים ביום שני וחמישי בשבוע. ממתנים ללווה שלוש ישיבות שמה יבוא וישלם. (25) שם. רש"י מפרש: שטר שמתא (נידוי). ונראה שגם רבינו התכוון לכך (ראה פרק כ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ה). (26) נידוי ושמתא היינו הך ודיניהם מבוררים בהלכות תלמוד תורה פרק ז. (27) גמרא שם. (28) כשלא מצא ללוות הוא מחפש קונה לקרקעותיו.

ד. אֵין פּוֹתְבִין²⁹ אֲדַרְבְּתָא עַד שְׁשׁוּלְחִין וּמוֹדִיעִין לוֹ. וְהוּא שְׁיֵהִיָּה קְרוֹב לְבֵית דִּין מִהַלֵּךְ שְׁנֵי יָמִים³⁰ אוֹ פְּחוֹת; יְתֵר עַל זֶה³¹ - אֵין צְרִיכִין לְהוֹדִיעוֹ³². בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהִיָּה פֶלֶת הַתִּשְׁעִים יוֹם נִשְׁמָט³³ וְאוֹמֵר: עֲתָה אָבִיא רְאִיָּה וּבַטֵּל הַשְּׁטָר; אֲבָל אָמַר: אֵינִי בָּא לְבֵית דִּין - מִיָּד פּוֹתְבִין אֲדַרְבְּתָא עַל נְכָסָיו, בֵּין עַל הַקְּרָקְעוֹת בֵּין עַל הַמְטַלְטְלִין³⁴. וְכֵן אִם הָיָה הַשְּׁטָר עַל הַפְּקֻדִין³⁵ - אֵין מִמְתִּינִין לוֹ תִשְׁעִים יוֹם, אֲלֵא פּוֹתְבִין אֲדַרְבְּתָא עַל נְכָסָיו מִיָּד³⁶.

(29) שם. (30) בגמרא מפרש, כדי שהשליח יספיק ללכת ולהודיע ללווה, שבית דין החליט לכתוב אדרכתא ויוכל לבוא לישיבה הקרובה של בית הדין ויסדר טענותיו, אם יש לו מה לטעון או ישלם. (31) כשהלווה נמצא במקום רחוק יותר ממהלך שני ימים. (32) מכיוון שהמתינו לו כבר תשעים יום ולא בא. [בגמרא שם אמרו, שרבינא עשה מעשה במלוה גבר אלים, שקשה להוציא מידו והאריך זמן

ואין צורך להאריך ולבאר גודל ההכרח, שהרי זהו עניין הנוגע לכל אחד ואחד מישראל ונוגע גם לקב"ה בעצמו שהרי "שכינתא בגלותא" וגאולת השכינה תלויה בגאולתם של ישראל, שנאמר "ושב ה' אלקיך את שבותך" ופירש רש"י, שהיה לו לכתוב והשיב, אלא כיון שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו". הדבר היחיד שמעכב עדיין את הגאולה הוא שכל בני ישראל יבקשו וידרשו ויתבעו מהקב"ה להביא את הגאולה האמיתית והשלימה.

(על פי י"ן מלכות' ספר משפטים סימן יב.)

(2) בית דין יאשר חתימת העדים. (3) בית דין אינו יורד לנכסי הלווה - בין לקרקע ובין למטלטלין - כדי להגבות מהם פירעון החוב. (4) שהמלוה יבוא לבית הדין ויבקש הגבייה. (5) מרחיקים את המלוה מאותם הנכסים. בבבא בתרא קעד. מסופר מעשה שהיה וסילקו רב חנין. ונימקו שם: שנכסי הלווה דינם כערב ואין גובים מן הערב תחילה (לפני שתבע את הלווה עצמו). (6) מקור הדינים שבהלכה זו בתשובת הר"ף (מגיד משנה). (7) קרקע שלי. (8) מטלטלין. (9) לגביית קרקע נותנים זמן, שהרי הגבייה על ידי בית דין טעונה הכרזה ושומא וזה יימשך גם כן זמן מסויים, אבל מטלטלין שמים לו מיד. (10) חרם סתם מבלי להזכיר את שם הלווה. חרם זה הוא תקנת הגאונים ולא נזכר בגמרא. (11) בית דין כותבים יפוי כוח למלוה לתפוס שדותיו של הלווה. בעל התרומות שער ג מפרש ש"אדרכתא" הוא מלשון "דורך", שנותנים רשות למלוה להיות דורך ושליט על נכסי הלווה. ורש"י פירש: רשות לרדוף ולהשיג מלשון המקרא (שופטים כ. מג): הדריכוהו (בית יוסף חושן-משפט סי', צח). והרמ"א שם סעיף ה אומר, שמדריכים את המלוה שיגבה חובו מנכסי הלווה. נוסח האדרכתא - לקמן הלכה ו. (12) בבא קמא קיב: (13) בעדים. (14) הלווה בנכונותה של התביעה. (15) שלא נמכרו ולא נשתעבדו לאחרים. נתבאר כבר שמלוה על פה אין גובים מנכסים משועבדים.

ב. טַעֲנָן¹⁶ וְאָמַר: שְׁטָר זֶה שְׁנַתְקַמֵּם בְּפִנְיֵכֶם מִזְוֶף הוּא, אֲנִי אָבִיא רְאִיָּה וּבַטֵּלְנוּ, וְהָעֵד בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, וְהֵם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי¹⁷: אִם נִרְאָה לְדִינִין שְׁיֵשׁ מִמֶּשׁ בְּדַבְּרָיו - קוֹבְעִין לוֹ זְמַן¹⁸ לְהַבִּיא עֲדָיו; וְאִם נִרְאָה לָהֶם שְׁאִינּוּ בָּא אֲלֵא בְּעֵלְלוֹת דְּבָרִים וּבְטַעֲנוֹת שֶׁל דְּפִי - אוֹמְרִים לוֹ: שְׁלֹם, וְאַחַר כֵּן אִם יֵשׁ לוֹ רְאִיָּה יִחְזֹר¹⁹. וְאִם הָיָה הַמְלוֹה אֶלֶם²⁰, וְשְׁמָא אִינּוּ כּוֹל לְהוֹצִיאָו מִיָּדוֹ - מְנַיְחִין עַל יְדֵי שְׁלִישׁ²¹.

(16) מימרא של רבא שם. (17) רבא אמר סתם: טען הלווה אביא עדים שהשטר מזוייף ולא התנה שצריך להודיע שמות העדים ומקומם. נראה שרבינו למד זה מהפיסקא הראשונה של מאמר רבא: "מקיימין את השטר וכו' ואפילו עומד וצווח". פירוש, אפילו הנתבע טוען שהשטר מזוייף אין שומעים לו. ורבא ממשיך ואומר, שאם טען תנו לי זמן שאברר בעדים שהשטר מזוייף - נותנים לו, והרי גם ברישא

במחיר ששמו שלוש הבקיאים - נותנים הדיינים למלוה את החלק ששמו ובזה נפרע כל החוב, ואם נמצאו קונים כפי השומא או למעלה מן השומא מוכרים להם את השדה ומשלמים למלוה את חובו, והיתר - כשהוסיפו על השומא - לבעל השדה (מגיד משנה). (48) בבא בתרא קסט. כדי שלא יפנה המלוה לבית דין אחר ויתבע החוב פעם שנייה. (49) שם. (50) מזמן הכתוב בשטר.

23 ז. וְאַחַר שְׁפוֹתֵיכֶם אֲדַרְכְּתָא זו, הוֹלֵךְ הַמְלִיָּה
24 וּמְחַפֵּשׁ. אִם מְצָא לוֹ נִכְסִים בְּנֵי חוֹרֵין - שְׁמִין לוֹ
25 מִהֵן. מְצָא לוֹ נִכְסִים מְשַׁעֲבָדִין מֵאַחַר זְמַן שְׁטָרוֹ -
26 טוֹרֵף מֵהֵן⁵¹. וְקוֹרְעִין שְׁטָר הָאֲדַרְכְּתָא⁵², וְכוֹתְבִין לוֹ
27 שְׁטָר הַטְּרָפָא.

(51) המונח "טורף" מגדיר גביית קרקע מייד הלוקח מן הלווה (ראה מגיד משנה). (52) שם. מאותו הנימוק שאמרנו בקריעת השטר.

28 ח. בַּיַּעַד פּוֹתְבִין? אִישׁ פְּלוֹנִי בֶן פְּלוֹנִי זָכָה בְּדִין
29 לְטָרֵף בְּחוּב שְׁפְלוֹנִי חֵיב לוֹ, שֶׁהוּא כֶּף וְכֶף, מִשְׁדָּה
30 פְּלוֹנִית שְׁלָקַח פְּלוֹנִי בְּכֶף וְכֶף מִזְמַן פְּלוֹנִי. וַיִּכְבֵּר
31 קָרְעֵנוּ הָאֲדַרְכְּתָא⁵³ שְׁהִיתָה בְּיָדוֹ, וְהִרְשִׁינוּהוּ לְטָרֵף
32 מִזָּה בְּכֶף וְכֶף.

(53) בספרים שבידינו (בבא בתרא קסט.) גירסא אחרת ולפיה טירפא קודמת לאדרכתא.

33 ט. וְאַחַר שְׁפוֹתֵיכֶם הַטְּרָפָא לְטָרֵף, מוֹרִידִין שְׁלִשָּׁה
34 בְּקִיאִין לְאוֹתָהּ שְׂדֵה, וְשְׁמִין לוֹ מִמֶּנֶה⁵⁴ פְּשִׁעוֹר
35 חוּבוֹ כְּפִי מַה שְׁרָאוֹי לוֹ מִן הַקֶּרֶן וְחֲצֵי הַשְּׂבָח, כְּמוֹ
36 שְׂבָאֲרָנוֹ⁵⁵. וּמְכַרְיִין עָלֶיהָ שְׁלִשִׁים יוֹם⁵⁶, כְּדָרֵף
37 שְׁמַכְרִיזִין עַל נִכְסֵי יְתוּמִים.

(54) כפי שנתבאר בהלכה ו בדין בני חורין. (55) למעלה פרק כ"א הלכה א. (56) בערכין כא: שנינו: "שום היתומים שלושים יום", פירוש, כשבית דין עומדים להגבות לבעל חוב נכסי יתומים צריך להכריז עליהם שלושים יום רצופים בבוקר ובערב, בשעה שבני אדם יוצאים למלאכתם ובשעה שהם חוזרים. וסובר רבינו שהוא הדין בנכסים משועבדים, אבל בנכסים בני חורין והלווה בחיים אין קצבה לזמן ההכרזה, והדיינים קובעים זמן כפי ראות עיניהם, כמבואר למעלה הלכה ו. ונבבית יוסף חושן משפט סימן קג כתב בשם בעל התרומות שער ג שגם בבני חורין מכריזים שלושים יום].

38 י. וְאַחַר כֶּף מְשַׁבְּעִין אֶת הַלֹּוֹה שְׁאִין לוֹ פְּלוֹם⁵⁷,
39 כְּתִקְנַת הַגְּאוּנִים, אִם הָיָה הַלֹּוֹה עֲמָנוּ בְּמִדְיָנָה.
40 וּמְשַׁבְּעִין אֶת הַטּוֹרֵף⁵⁸ בְּנִקְיִטַת חֶפְצֵי⁵⁹ שְׁלֵא נִפְרַע
41 חוּב זֶה, וְלֹא מִחְלוֹ, וְלֹא מְכָרוֹ לְאַחֲרָיו⁶⁰. וְאַחַר כֶּף
42 מוֹרִידִין אוֹתוֹ⁶¹ לְנִכְסֵי הַלּוֹקַח בְּשׁוּמָא שְׁלוֹ⁶²,
43 וְכוֹתְבִין הוֹרְדָה.

(57) שאם יש לו נכסים - בין קרקע ובין מטלטלין - אין גובים מלקוחות. (58) משנה כתובות פז. (59) של מצוה,

ההודעה עד שנים עשר חודש. ופליאה היא, שרבינו השמיט לגמרי דין גבר אלים לעניין הודעה]. (33) משתמט ודוחה מיום ליום ואינו מתנגד בגלוי לצו בית הדין. (34) ראה הלכה ה. (35) נתבע להחזיר דבר שהופקד אצלו. (36) הלוואה ניתנה להוצאה ואפשר שאין ללווה מעות לשלם, ולפיכך נותנים לו זמן לטרוח ולמצוא כסף בהלוואה או על ידי מכירת נכסים. אבל פיקדון, ניתן לשמירה ואסור לנפקד להשתמש בו, ועליו להחזירו מייד כשהמפקיד בא ותובע. ואם הוא טוען: איני זוכר היכן הנחתי פקדונך דינו כפושע וחיוב לשלם מייד, כמבואר בהלכות שאלה ופיקדון פרק ד הלכה ז.

1 ה. זֶה שְׁאֲמָרְנוּ, שְׁאִם לֹא בָּא בְּסוֹף הַתְּשֻׁעִים כּוֹתְבִין
2 אֲדַרְכְּתָא - עַל הַקְּרָעוֹת; אֲבָל עַל הַמְטַלְטְלִין³⁷,
3 אֲפִלוּ אַחַר תְּשֻׁעִים יוֹם, כֹּל זְמַן שֶׁהוּא אוֹמֵר: עֲתָה
4 אָבִיא רְאִיָּה וְאֲבִטֵּל הַשְּׁטָר³⁸ - אֵין מוֹרִידִין הַמְלִיָּה
5 לְמְטַלְטְלִין, שְׁמָא יֵאכֵל אוֹתָם, וַיָּבִיא זֶה רְאִיָּה
6 וַיִּבְטֵל הַשְּׁטָר, וְלֹא יִמְצָא מַה יֵּטֵל. וְאַפְלוּ הָיָה
7 לְמַלְוָה קָרְעָנוּ³⁹, שְׁמָא תִּכְסִּיף⁴⁰ אוֹ תִּשְׁתַּדֵּף⁴¹.

(37) בבא קמא שם. (38) ואינו מתחצף לסרב לפקודת בית הדין. (39) ויוכל לגבות ממנה. (40) תכחש ולא תוציא פירות. (41) תתייבש ברוח מדבר עז (מלשון המקרא - בראשית מא, ו - ו ושדופות קדים). בהלכה הקודמת באומר איני בא לבית דין אמרנו שכותבים אדרכתא גם על מטלטלין ואין חוששים שמא יאכלם המלוה, משום שאין עושים תקנה לטובת סרבנים מתחצפים.

8 ו. בַּיַּעַד פּוֹתְבִין הָאֲדַרְכְּתָא? אִם לְנִכְסִים בְּנֵי חוֹרֵין
9 הוֹרִידוּהוּ - אוֹמְרִים⁴²: אִישׁ פְּלוֹנִי נִתְחַיֵּב לְפְלוֹנִי
10 בְּדִין כֶּף וְכֶף, וְלֹא נָתַן לוֹ מְעַצְמוֹ, וְכִתְבָנוּ לוֹ
11 אֲדַרְכְּתָא זו עַל שְׂדֵה פְּלוֹנִית שְׁלוֹ. וְאַחַר כֶּף שְׁמִין
12 לוֹ שְׁלִשָּׁה⁴³ מְאוֹתָהּ שְׂדֵה כְּנָגַד חוּבוֹ⁴⁴. וּמְכַרְיִין
13 עָלֶיהָ⁴⁵ כְּפִי מַה שְׁרָאוֹ⁴⁶, עַד שֵׁיפְסְקוּ הַמוֹסִיפִין.
14 וּמוֹרִידִין אוֹתוֹ בְּחוּבוֹ לְחֵלֶק שְׁשֻׁמוֹ אוֹתוֹ⁴⁷. וְקוֹרְעִין
15 שְׁטָר הַחוּב⁴⁸, אִם הָיָה שֵׁם שְׁטָר. וְאִם לֹא הָיָה לוֹ
16 נִכְסִים בְּנֵי חוֹרֵין - כּוֹתְבִין הָאֲדַרְכְּתָא כֶּף: אִישׁ
17 פְּלוֹנִי נִתְחַיֵּב לְפְלוֹנִי כֶּף וְכֶף בְּשְׁטָר חוּב שֵׁי שֵׁ בְּיָדוֹ,
18 וְלֹא נָתַן לוֹ חוּבוֹ, וְלֹא מְצָאנוּ לוֹ נִכְסִים בְּנֵי חוֹרֵין,
19 וַיִּכְבֵּר קָרְעֵנוּ לְשְׁטָר⁴⁹ שֶׁהָיָה לוֹ עָלָיו, וְנִתְּנוּ לְפְלוֹנִי
20 רְשׁוֹת לְדַרְשׁ וְלַחְקוֹר וְלַהֲיוֹת יָדוֹ נְטוּיָה עַל כֹּל
21 הַנִּכְסִים שֵׁימְצָאוּ לוֹ, וְכֹל קְרָעוֹת שְׁמַכְר מִזְמַן
22 פְּלוֹנִי⁵⁰ וְהִלָּאֵה יֵשׁ לוֹ לְהַפְרַע לְגְבוֹת חוּבוֹ מִן הַכֹּל.

(42) כותבים בשטר. (43) בני אדם בקיאים במחירי קרקע. (44) קובעים שטח הקרקע שערכו שווה לסכום החוב. (45) מכריזים ומפרסמים ששדה זו עומדת למכירה, אולי יבואו קונים ויוסיפו על השומא. (46) בהלכה ט יתבאר, שבנכסים משועבדים מכריזים שלושים יום, ומשמיענו רבינו כאן שבנכסים בני חורין אין זמן קצוב אלא הדיינים קובעים בכל מקרה ומקרה מתי פסקו הסיכויים שיבואו קונים חדשים ויוסיפו על המקח. (47) כלומר, אם לא באו קונים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 וְלֹאֲכֹלֶתָ, וַיֵּשׁ לְהֵן רֵשׁוֹת לְתַקֵּן אֶבֶל לֹא לְעֹתָהּ,⁷⁶
22 כְּשִׁלְיָהּ⁷⁷. וְכָל הַמּוֹרִים בְּזֶה הַדָּוָר.

75) תשובת הרי"ף הובאה במגיד משנה כאן. ואין זה דומה לשום היתומים שאמרנו (למעלה פרק י"ב הלכה כ"א) שבפחות משתות מכרם קיים, משום שיתומים חייבים לשלם חוב אביהם ואומרים להם, אם אינכם רוצים בשומא היה עליכם להשתדל ולפרוע במזומנים ולפיכך הדיינים עושים על דעת עצמם ואינם שלוחים של היתומים. וכן הדין גם כשגוברים מהלווה עצמו, אבל על הלוקח אין להטיל טירחא לפריעת החוב ולכן רואים את הדיינים כשלוחים בלבד ולא כמטילים מרותם כמזומנים. 76) לקלקל. 77) כדין שליח שאינו פועל בתוקף כוח דיינות שנתבאר בהלכות מכירה פרק י"ג הלכה ט שאם טעה בכל שהוא מכרו בטל (על פי מגיד משנה וכסף משנה. וגם הסמ"ע סימן קג סעיף קטן ו קיבל פירושו. ובטורי זהב שם מפרש, שלא אמרו מכרם קיים אלא ביתומים בלבד, משום שהם בפיקוחו של בית דין ולכן יד הדיינים כיד היתומים עצמם, אבל בבעל חוב - בין כשהוא גובה מבני חורין בין ממשועבדים - הדיינים כשלוחים).

23 טז. בֵּית דִּין⁷⁸ שִׁשְׁמוֹ לְבַעַל חוֹב, בֵּין בְּנִכְסֵי לוֹה בֵּין
24 בְּמִשְׁעָבְדֵינִי שֶׁפִּיד הַלּוֹקָח, וְלֹאֲחֹר זְמַן הַשְּׂיָגָה יָדוֹ
25 שֶׁל לוֹה אוֹ שֶׁל נִטְרָף אוֹ שֶׁל יוֹרְשֵׁיהֶן, וְהִבְיֵאוּ
26 לְבַעַל חוֹב אֶת מְעוֹתָיו - מְסַלְקִין אוֹתוֹ⁷⁹ מֵאֲוֹתָהּ
27 קָרְקַע⁸⁰; שֶׁהַשּׂוֹמֵא חוֹזְרֵת לְבַעַל לְעוֹלָם, מִשּׁוּם
28 שְׁנֵאמַר: וְעִשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב.

78) בבא מציעא לה. 79) שם: "היילכתא שומא הדרא (חוזרת) לעולם". בגמרא המדובר בגובה מן הלווה עצמו ורבינו למד ממעשה "תרי אפדני" בכתובות צא: שהוא הדין בטורף מלוקח. [הטור חושן משפט סימן קג כתב שהרא"ש חולק בטורף מלוקח ופסק שבלוקח לא שייך ועשית הישר והטוב, משום שידע שהשדה משועבדת ואף על פי כן קנאה ונכנס בשעבוד המלוה וסמך על זה, שאם יטרפו ממנו יחזיר לו המוכר את מעותיו - והרי קיבלן]. 80) קרקע דווקא, אבל שומת מטלטלין אינה חוזרת (נימוקי יוסף בבא מציעא שם בשם הר"ן והרמב"ן והרשב"א). [בכסף משנה בשם הר"ן מדייק מלשון "מסלקים", שבעל החוב אינו צריך לכתוב שטר מכר ללוקח כשהוא מחזיר לו את הקרקע. והרמב"ן חולק ומצריך שטר מכר].

29 יז. קָרְקַע⁸¹ שִׁשְׁמוֹ אוֹתָהּ לְבַעַל חוֹב, וְאַחַר כֵּן
30 שְׂמוֹהָ בֵּית דִּין לְבַעַל חוֹב שֶׁל זֶה הַמְּלוֹה⁸² - הֲרִי זוֹ
31 חוֹזְרֵת; לֹא יֵחָא פָחוּ גְדוֹל מִפְתֵּי בַעַל חוֹב הָרֵאשׁוֹן.
32 מְכַרְהָ בַעַל חוֹב אוֹ נִתְּנָה בְּמִתְנָה, אוֹ שִׁשְׁמָהּ לְבַעַל
33 חוֹב מְדַעְתוֹ⁸³, אוֹ שְׁמַת וְהוֹרִישָׁה - אֵינָה חוֹזְרֵת⁸⁴.
34 שְׁמוֹ קָרְקַע⁸⁵ לְאִשָּׁה⁸⁶ וְנִשְׂאָתָה⁸⁷, אוֹ שִׁשְׁמוֹ מִמֶּנָּה⁸⁸
35 וְנִשְׂאָתָה - בַעַל בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ פְּלוֹקָתָהּ הוּא⁸⁹, וְלֹא
36 מִחֲזִירָה⁹⁰ וְלֹא מִחֲזִירֵין לוֹ⁹¹.

81) בבא מציעא שם. 82) כגון, ראובן שלווה משמעון ושמעון לווה והגבו בית דין שדה ראובן לשמעון ואחר

כדין כל הנשבעים ונוטלים. 60) שבועה זו היא תקנת חכמי המשנה הקדמונים. 61) אם לא נמצאו קונים במחיר גבוה משומת הבקיאים, ואם ישנם כאלה אין כופים את המלוה לקבל חלק מהקרקע לפי המחיר הגבוה אלא מוכרים את הקרקע ומשלמים לו חובו, והיתר לבעל הקרקע. 62) כפי מה ששמו הבקיאים בשבילו.

1 יא. וְכִיצַד פּוֹתְבִין⁶³? אַחַר שִׁשְׁמֵנוּ לְפָלוּנִי בְּשׂוֹמְא
2 שְׁהִיתָה בְּיָדוֹ⁶⁴, וְהִכְרַזְנוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם כְּרֵאוֹי,
3 וְהַשְׁבַּעְנוּ אֶת זֶה הַטּוֹרֵף וְאֵת בַּעַל חוֹב, הוֹרְדְנֵהוּ
4 לְשִׁדָּה פְּלוֹנִית לְהִיּוֹת מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ כְּדָרְף שִׁמְשַׁתְּמֵשׁ
5 אָדָם בְּקִנְיָנוֹ.

63) שטר ההורדה. 64) נראה שהכוונה לשטר שומא שנתנו לו הדיינים, אולם רבינו לא כתב כלל שכותבים שטר שומא, והמגיד משנה מסופק אם כותבים בכלל שטר שומא בפני עצמו, או כוללים עניין השומא בשטר ההורדה. בטור חושן משפט סימן קג מביא נוסח מפורט של שטר הורדה וממנו יוצא שלא כתבו שטר שומא לפני כן.

6 יב. וּמֵאִמְתֵּי⁶⁵ אוֹכַל הַטּוֹרֵף פְּרוֹת שְׂדֵה זוֹ?
7 מְשִׁיפְסְקוּ יְמֵי הַהִכְרָזָה⁶⁶.

65) בבא מציעא לה: 66) כרבא שם, משום שרבא הוא אחרון, והלכה כאחרונים (מגיד משנה. ומדבריו יוצא, שהלכה כבתראי אפילו בתלמיד נגד הרב. שהרי רבא חולק בזה על רבה רבו).

8 יג. כָּל אֲדָרְכָתָהּ⁶⁷ שְׂאִין פְּתוּב בָּהּ: קָרְעֵנָהּ וְלִשְׁטַר
9 הַהַלְוָאָה - אֵינָה אֲדָרְכָתָהּ⁶⁸. וְכָל טְרַפָּא שְׂאִין פְּתוּב
10 בָּהּ: קָרְעֵנָהּ לְאֲדָרְכָתָהּ - אֵינָה טְרַפָּא. וְכָל שׂוֹמְא⁶⁹
11 דְּלֹא פְּתוּב בָּהּ: קָרְעֵנָהּ לְטְרַפָּא - אֵינָה שׂוֹמְא.

67) בבא בתרא קסט. 68) שאם לא קרעו את השטר יוכל המלוה ללכת לבית דין אחר ולגבות פעם שנייה. 69) ראה למעלה הלכה י"א. מובן, שלדעת האומרים שאין כותבים שטר שומא בפני עצמו אלא כוללים את השומא בשטר ההורדה - הכוונה כאן לשטר ההורדה.

12 יד. שְׁלֹשָׁה⁷⁰ שְׁיָרְדוּ לְשׂוּם, אֶחָד אוֹמֵר בְּמִנְהָ⁷¹
13 וְשְׁנַיִם אוֹמְרִים בְּמִאֲתָיִם, אוֹ אֶחָד אוֹמֵר בְּמִאֲתָיִם
14 וְשְׁנַיִם אוֹמְרִים בְּמִנְהָ - בְּטַל יַחֲדֵי מְעוּטוֹ⁷². אֶחָד
15 אוֹמֵר בְּמִנְהָ, וְאֶחָד אוֹמֵר בְּשְׂמוֹנִים, וְאֶחָד אוֹמֵר
16 בְּמֵאָה וְעֶשְׂרִים - נִדוֹן בְּמֵאָה⁷³. אֶחָד אוֹמֵר בְּמֵאָה,
17 וְאֶחָד אוֹמֵר תְּשַׁעִים, וְאֶחָד אוֹמֵר מֵאָה וְשְׁלֹשִׁים -
18 נִדוֹן בְּמֵאָה וְעֶשְׂרֵה⁷⁴. וְעַל דְּרָף זוֹ שְׁמִין בִּיגִינָהוּ.

70) בבא בתרא קז. 71) השדה שווה מאה דינרים. 72) מקבלים שומת השניים. 73) ההפרש שבין 80 ל- 120 הוא 40 ובכך מוסיפים 20 על השמונים וגורעים 20 מה- 120 ויוצא לך ממוצע של מאה. פסק כתנא קמא שם. 74) כפי החשבון בבבא הקודמת.

19 טו. בֵּית דִּין שִׁשְׁמוֹ לְטוֹרֵף בְּנִכְסֵי לּוֹקָח, וְטַעוּ בְּכָל
20 שְׁהוּא - מְכַרְן בְּטַל⁷⁵; שְׁהָרִי הֵן כְּשִׁלְיָהּ לְטוֹרֵף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מוקדם מזמן ההלוואה, כגון לזה בתשרי וכתוב בו ניסן של אשתקד. (4) אין גובים בהם מן הלקוחות כלל, אפילו מיום ההלוואה. (5) פסק כר"ף ב"מ עב. וב'תוספות' שם ד"ה שטר, כתבו שהשטר פסול לגמרי - ודינו כמלוה על-פה, שהלוה יכול לטעון פרעתו. (6) בבבא-מציעא עב. שאלו למה אין גובים מלקוחות שקנו אחר זמן ההלוואה? ומבאר רבי יוחנן: "גזירה שמא יגבה מזמן ראשון". בגמרא שם משמע, שגזירה וקנס שני דברים הם, וגזירה זו נאמרה לפי דעת חכמים, שאין קונסים היתר מפני האיסור. ותמוה קצת, שרבינו משתמש כאן במושג קנס, שנאמר שם לפי דעת רבי מאיר. [רבינו בפירושו לשיביעית שם מפרש "המוקדמים", כגון שלוה ראובן משמעון ממון, וכתב לו שטר ופרע את החוב וקיבל שובר והשאיר את השטר ביד שמעון, ואחר זמן לזה שנית משמעון, ואמר לו יהיה השטר הפרוע בידך לצורך החוב החדש. ולמה נכנס רבינו לפירוש מסובך כזה, ולא פירש כפשוטו? מבאר בלחם-משנה מפני שקשה היה לו, הלא העדים שחתמו על שטר שזמנו מוקדם הם פסולים לעדות, וכאילו אין כאן שטר כלל (כן הקשו הר"ש משנן שם, והרמב"ן והרשב"א, ראה מגיד-משנה), ולפיכך פירש באופן שהעדים אינם אשמים כלל. והר"ש שם מתרין שהמדובר כשהעדים נאנסו אונס נפשות להקדים הזמן. נאמרו עוד כמה ישובים, ואין כאן המקום להאריך].

5 **ב. שְׁטְרֵי חוֹבֵי הַמְאֻחָרִין⁸ - פְּשָׁרֵינוּ⁹; שְׁהָרֵי הוֹרַע**
 6 **פָּחוּ שָׁל פֶּעַל הַשְּׁטָר, שְׁאִינוּ טוֹרֵף אֶלָּא מְזַמֵּן**
 7 **הַשְּׁטָר¹⁰. וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא פְתָבוּ בּוֹ שֶׁהוּא מְאָחֵר -**
 8 **הָרֵי זֶה פֶּשֶׁר.**

(7 שם. 8) זמנו מאוחר מזמן ההלוואה. (9) בין שכתבו בשעת ההלוואה וכתבו זמן מאוחר, בין שכתבו השטר אחר ההלוואה (רשב"ם בבא-בתרא קעז:). (10) והמלוה הסכים לקיפוח זה, שהרי קיבל את השטר. [ב'טור' חו"מ סי' מג, כתב: במה דברים אמורים שמאוחרים כשרים, כששעבד למלוה בשטר גם את הנכסים שיקנה מכאן ואילך, אבל אם לא כתב לו כן - פסול, שמא יקנה הלוה שדה אחר היום שלוה, ולפני הזמן הכתוב בשטר, ושדה זו לא נשתעבדה למלוה, וכשיוציא מלוה שטר-חוב זה שזמנו אחר יום קניית שדה זו - יגבה אותה שלא כדין, ולפיכך כשלא כתב בשטר "דאיקני" (הנכסים שאקנה) - השטר פסול, אלא-אם-כן מפורש בשטר שהוא מאוחר. ולמד דין זה ממה ששאלו (בבבא-בתרא קנז:): "ואי סלקא-דעתך דאיקני קנה ומכר לא משתעבד, מאוחרין אמאי כשרין (ואם עולה על דעתך שאפילו אם התנו שהשעבד יחול גם על הנכסים שיקנה - לא חל עליהם השעבוד, למה מאוחרים כשרים)?" ומכאן שמאוחרים אינם כשרים אלא כששעבד הנכסים שיקנה. ובמגיד-משנה כאן כתב שכך היא גם דעת הר"י מיגש רבו של רבינו, ותמה על רבינו שפסק למעלה פי"ח ה"א, שאם לא התנה בפירושו, "דאיקני" אין בעל חוב טורף השדות שקנה אחר ההלוואה, ולמה סתם כאן וכתב "מאוחרים כשרים", ולא העיר שהמדובר כשכתב בשטר "דאיקני"? וב'קצות החושן' סי' מג ס"ק ד מיישב, שבגמרא שם שאלו אם נאמר שאפילו התנו "דאיקני" אין התנאי מועיל, אבל לפי ההלכה ש"דאיקני" מועיל, מסתבר ששטר מאוחר הוא

כך הגבו בית דין אותה שדה ללוי שהוא בעל חוב של שמעון. (83) הלוה עצמו מסר את השדה למלוה לפירעון החוב מרצונו הטוב, בלי כפייה מצד בית דין. (84) שם אמרו: מכרה, נתנה והורישא - לדברי הכל אינה חוזרת. ונימקו, משום שהם לקרקע עצמה ירדו ולא כמלוה שיורד לקרקע לשם קבלת מעותיו, ונחלקו רב אחא ורבינא בשמאה מדעתו אם זה נידון כמכר או כפירעון הלוואה. ופסק הר"ף שם שאינה חוזרת, לקולא לטובת המחזיק בקרקע, ורבינו קיבל דעתו. [דעת הרא"ש הובאה בטור שם, שהמדובר כשהורישא בחייו, אבל בירושה לאחר מיתה - חוזרת שהבן עומד במקום אביו ומוטלות עליו כל התחייבויותיו, וגם לא שייך כאן הנימוק, שירד לקרקע ולא למעות, שהרי הירושה באה לירו ממיילא. ורבינו כתב בפירוש "מת והורישא"]. (85) שם. (86) פנוייה, שהלוותה מעותיה. (87) אחר שנכנסה הקרקע לרשותה ועברו נכסיה לרשות בעלה. [רש"י שם מפרש שהמדובר בנכסי מלוג (נכסים שלא שמאה לבעלה בנידונייה כנכסי צאן ברזל) שהם קנויים לו על פי התנאים המבוארים בהלכות אישות פרק ט"ז שיאכל פירותיהם והגוף יישאר רכושה, ומתה האשה, וירש גם גוף נכסיה. ונראה שגם רבינו סובר שהמדובר בנכסי מלוג ומתה האשה, שהרי נכסי צאן ברזל הם קנויים לו ממש בחיי האשה ואין אנו צריכים כלל להנימוק "בעל בנכסי אשתו כלוקח הוא", שהוא מתקנת אושא (ראה גמרא שם)]. (88) לפירעון חוב שהיו לאחרים עליה. (89) שם אמרו, שהסנהדרין שנתכנסו באושא אחר שגלו מירושלים ומיבנה התקינו, שהבעל שירש נכסי מלוג של אשתו דינו כלוקח את הנכסים ממנה ואם מכרתם לאחרים לפני שמתה - הוא מוציא מידם כלוקח ראשון. (90) את הקרקע שגבתה כבעלת חוב. (91) אם בעל חוב גבה שדה שלה אין בעלה יכול לפדות השדה מייד בעל החוב. בדין אינו מחזיר אין אנו צריכים להנימוק שבעל כלוקח, שהרי לפי דעת רבינו אפילו הוא כיוורש גם כן אינו מחזיר, כמבואר בבבא הקודמת, ובה רק לנמק למה אין מחזירים לו אף על פי שמחזירים ליורש כמבואר בהלכה טז (וכן כתבו התוספות שם דיבור המתחיל לוקח. ראה בית יוסף שם ובבדק הבית שלו).

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים

(1) מבאר דין שטרי חוב המוקדמים או מאוחרים, ודין שטרי מקח וממכר מאוחרים, ודין מי שבא ואמר אבד שטר חובי, ושאלו כותבים שני שטרות על שדה אחת, ודין אבד שטר המכר, ודין מי שאינו יודע לכתוב ולקרוא אם מותר לחתום על שטר, ודין מי שנמחק שטר חוב, ודין שטר חוב שנקרע, ודין מבקש להחליף שטר חוב של מאה וליתן לו שני שטרות בני חמישים או להיפך, ודין הוציא שטר חוב במאה ואמר קרעוהו וכתבו לי שטר אחר בחמישים.

1 **א. שְׁטְרֵי חוֹב² הַמְּקֻדְמִים³ - פְּסוּלֵינוּ⁴; שְׁהָרֵי טוֹרֵף**
 2 **בְּהֵן לְקוּחוֹת שְׁלֹא פְדִין. וְלִפְיֵכֶף קָנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים,**
 3 **וְלֹא יִגְבֶּה בְּשֵׁטֵר מְקֻדָּם אֶלָּא מְבִי חוֹרֵין⁵, גְּזֵרָה**
 4 **שְׁמָא יִטְרֵף בּוֹ מְזַמֵּן רֵאשׁוֹן שֶׁהִקְדִּימוּ⁶.**

(2) משנה שביעית פ"ח, ה. (3) הזמן הכתוב בהם הוא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 פִּי שְׁאֵינוֹ זָמַן חֲתִימָתוֹ, וְאֵין צְרִיכִין לומר²⁸:
23 וְנִתְאַחֲרָה כְּתִיבַת יָדְנוּ עַד יוֹם פְּלוֹנִי²⁹; וְאִם לֹא יָדְעוּ
24 יוֹם שְׁקָנוּ בוֹ - כּוֹתְבִין זְמַנוֹ שֶׁל שְׁטֵר מְשַׁעַת כְּתִיבָה.
25 וְכֵן³⁰ מִי שְׁנֹמְסָרָה לְהֵן הַעֲדוֹת בְּמִזְיָנָה אַחַת, וְכָתְבוּ
26 הַעֲדִים בְּמִדְיָנָה אַחֶרֶת - אֵין מְזַכְרִין בְּשְׁטֵר מְקוֹם
27 שְׁנֹמְסָרָה בּוֹ הַעֲדוֹת, אֶלֶּא מְקוֹם שְׁכָתְבוּ בוֹ חֲתִימַת
28 יָדָן.

26 שם קעב. מסופר, שרבא בר רב שילא נתן הוראה כזו
לכותבי שטרות. 27 כגון שטרי מתנה. 28 לכתוב
בשטר. 29 ואין מקום לחשוש שמא יטרוף שלא כדין,
משום שהשעבוד חל מיום הקנין, כמבואר למעלה. בגמרא
שם אמרו: "שטרי אקנייתא". ומפרש רבינו חננאל: כל שטר
שיש בו קנין. ורבינו קיבל שיטתו, וכן גם דעת הרשב"א
(מגיד-משנה). וברשב"ם, שם מפרש שהמדובר בשטרי מכר
ומתנה ולא בשטרי הלוואה, משום שאין לגבות
המשועבדים לפני זמן ההלוואה, ויש לחשוש שיגבה שלא
כדין. ורבינו לשיטתו, שטורף משעת הקנין. 30 הוראת
רב לסופר שלו (שם). וכתב הרשב"א (מובא במגיד-משנה
כאן, וב'טור' חו"מ סי' מג) שיש לנסח את השטר באופן
שהכתוב בו לא יהא נראה כשקר (בלשון התלמוד: מיחזי
כשיקרא). ובכן כשכותבים יום הקנין, מנסחים כך: קנינו
מפלוגי ביום פלוני, וכתבנו וחתמנו ביום פלוני. וכשאינם
זוכרים יום הקנין וכותבים יום הכתיבה, מנסחים: קנינו
מפלוגי, וכתבנו וחתמנו ביום פלוני, ונתננו לפלוני. ובדומה
לזה מנסחים את המקום.

ז. שְׁטֵרֵי מְקַח וּמְכַר³¹ שְׁלֹא נִכְתְּבוּ בְּזִמְנָן, אֶפְלוּ
הַמְּאֲחָרִין - פְּסוּלִין; שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר לְטַרֵף בְּהֵן שְׁלֹא
פְּדִין. כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁחֲזַר הַמּוֹכֵר וְקָנָה הַשֹּׁדֵה מִיָּד
הַלּוֹקֵחַ קִדְּם שְׁנִיעֵע זְמַן הַשְּׁטֵר הַמְּאֲחָר, וְיוֹצִיא
הַלְּהָ³² הַשְּׁטֵר הַמְּאֲחָר וְיֹאמֵר: חֲזַרְתִּי וְלִקְחִיתִּיהָ פַּעַם
שֵׁנִיָּה מִמֶּךָ, וְנִמְצָא טוֹרֵף שְׁלֹא פְּדִין³³. וְלִמְהָ³⁴ לֹא
נָחַשׁ בֵּן לְשֵׁטֵר חוֹב הַמְּאֲחָר, שְׁמָא פִּרְעָנָו קִדְּם
שְׁנִיעֵע זְמַנוֹ³⁵ וְיִכְתֹּב שׁוֹכֵר³⁶, וְיִחְזַר וְיוֹצִיא הַשְּׁטֵר
הַמְּאֲחָר³⁷ וְיִטְרֵף בוֹ שְׁלֹא פְּדִין? לְפִי שְׁכַל הַכּוֹתֵב
שְׁטֵר מְאֲחָר - תְּקַנְתּוּ שְׁיִכְתֹּב הַשׁוֹכֵר סֵתָם³⁸, שְׁכַל
זְמַן שְׁיִצָּא הַשְּׁטֵר יִשְׁבֵּר אוֹתוֹ זֶה הַשׁוֹכֵר; וְאִם לֹא
עָשָׂה בֵּן וְכָתֵב הַשׁוֹכֵר בְּזִמְן הַפְּרַעוֹן³⁹ - הוּא הַפְּסִיד
עַל עֲצָמוֹ⁴⁰.

31 מימרא של רב המנונא, שם קעא. 32 הלוקח.
33 רב המנונא עצמו מנמק כך: מסתבר, שחששו שמא
יטרוף מלוקח שקנה אותה שדה אחר הזמן שכתוב בשטר
המאוחר. [נתבאר כבר כמה פעמים, שהמונח "טורף"
משמעו - מוציא מיד הלוקחות]. אבל בשביל הפסדו של
המוכר לא היו פוסלים כל השטרות המאוחרים, שהרי היה
לו להזהר ולדרוש החזרת שטר המכר המאוחר.
34 שאלה זו וההסבר שלמטה - נאמרו בגמרא שם.
35 הזמן הכתוב בשטר. 36 יטעון שאבד השטר, ויכתוב
ללוה שטר פרעון. 37 שזמנו מאוחר לזמנו של השובר.

כאילו התנו שהנכסים שיקנה עד הזמן הכתוב בשטר -
ישתעבדו (ראה 'נתיבות' שם, וש"ך חו"מ קיב, א).

1 ג. שְׁטֵר¹¹ שְׁכָתְבוּהוּ בְּיוֹם¹², וְנִחַתְתֶּם בְּלִילָה הַסְּמוּךְ
2 לוֹ - פְּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַדְּם¹³. וְאִם הָיוּ עֶסְוִקִים
3 בְּעֵנְיָן¹⁴ עַד שְׁנִכְנַס הַלִּילָה וְחִתְמוּהוּ, אָף עַל פִּי
4 שְׁקָנוּ מִמֶּנּוּ בְּלִילָה¹⁵ - כְּשֵׁר¹⁶.

11 משנה, גיטין יז. 12 ונכתב בו הזמן הנכון של אותו
יום. 13 שהלילה הולך אחר היום הבא, ומפני שהחתימה
גומרת - הרי זמנו מוקדם יום אחד. 14 באותו ענין,
ומשום כך נתאחרה החתימה. 15 כשעשו קבלת קנין
ביום, אינו צריך לומר שהשטר כשר. ואפילו אין עסוקים
באותו ענין, שהרי הקנין מוציא את הקול שזה שעבד נכסיו,
והמלוה גובה כדין מאותה שעה. וכשעסוקים באותו ענין,
יצא הקול משעת כתיבה (רש"י שם). 16 כרבי אלעזר
ברבי צדוק, שם יח.

ד. שְׁטֵר¹⁷ שְׁזִמְנוּ כְּתוּב בְּשַׁבַּת אוֹ בְּעֶשְׂרָה בְּתִשְׂרִי¹⁸
6 - שְׁטֵר מְאֲחָר הוּא וְכִשְׂר. וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא מְקַדְּם
7 הוּא, וּבְאֶחָד בְּשַׁבַּת אוֹ בְּאֶחָד עֶשְׂרֵי בְּתִשְׂרֵי נִכְתֵּב,
8 אֶלֶּא מִעֲמִידֵין הַשְּׁטֵר עַל חֲזַקְתּוֹ¹⁹; שֶׁהַדְּבָר יָדוּעַ
9 הוּא שְׁאֵין כּוֹתְבִין בְּשַׁבַּת, וְלִפְיָכָף אֲחֵרוּהוּ.

17 ברייתא בבא-בבא קעא. 18 ביום הכיפורים. וברור
הדבר, שלא נכתב ביום הכתוב בו, וזמנו מוקדם או מאוחר.
19 כל שטר שעדים חתומים עליו הוא בחזקת כשרות,
והבא לפסול אותו צריך להביא ראיה.

ה. כּוֹתְבִין²⁰ שְׁטֵר לְלוֹה אָף עַל פִּי שְׁאֵין הַמְּלוֹה
11 עִמּוֹ²¹, וְאֵין כּוֹתְבִים לְמְלוֹה עַד שִׁיְהִיָּה לְלוֹה עִמּוֹ²²
12 בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים²³? בְּשְׁטֵר שֵׁישׁ בוֹ קִנְיָן²⁴,
13 שֶׁהָרִי מְשַׁעַה שְׁקָנוּ מִיָּדוֹ נִשְׁתַּעְבְּדוּ נְכִסָּיו; אֲבָל
14 שְׁטֵר שְׁאֵין בוֹ קִנְיָן - אֵין כּוֹתְבִין אֶפְלוּ לְלוֹה עַד
15 שִׁיְהִיָּה מְלוֹה עִמּוֹ וְיִתֵּן הַשְּׁטֵר בְּיַד הַמְּלוֹה בְּפִינְיוֹ.
16 שְׁמָא יִכְתֹּב עֵתָה לְלוֹת מִמֶּנּוּ בְּנִסָּן, וְלֹא לְלוֹה מִמֶּנּוּ
17 עַד תִּשְׂרִי, וְנִמְצָא הַמְּלוֹה טוֹרֵף בְּשְׁטֵר זֶה מְנִיסָן
18 שְׁלֹא פְּדִין²⁵, שְׁלֹא הִגִּיעַ לְיָדוֹ עַד תִּשְׂרִי.

20 משנה, שם קסז: 21 עושים קבלת קנין על שעבוד
נכסיו למלוה, וכותבים שטר ונותנים אותו ללוה,
וכשימסרהו למלוה ישתעבדו לו נכסיו מזמן הקנין.
22 אפילו אם הוא אומר לעדים: חתמו וישאר השטר
בידכם עד שיבוא הלוה ויאשר את הכתוב בשטר. והטעם,
שאינן כותבים דבר שהוא שקר בשעת כתיבתו, וחוששים
שמא יש כאן איזה ערמה (מגיד-משנה). 23 שכותבים
ללוה שאין מלוה עמו. 24 כתוב בו שקנו מיד הלוה.
25 ששטר שאין בו קנין אינו משעבד נכסים אלא מזמן
שהגיע ליד המלוה. פסק כרב אסי בבבא-מציעא יג.

19 ו. עֲדִים²⁶ שְׁקָנוּ מִיָּד הַלּוֹה אוֹ הַמּוֹכֵר וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן²⁷,
20 וְנִתְאַחֲרָה כְּתִיבַת הַשְּׁטֵר זְמַן מְרַבָּה: אִם יָדְעוּ יוֹם
21 שְׁקָנוּ מִמֶּנּוּ בוֹ - כּוֹתְבִין בְּשְׁטֵר זְמַן הַקִּנְיָן וְאָף עַל

26 אָלָא לְהַעֲמִיד שְׂדֵה זֶה זֹו פְּדֵי פְּלוֹנֵי הַלּוֹקָח, כְּדֵי שְׂלָא
27 יִוָּצִיאוּהָ מִיָּדוֹ הַמוֹכֵר.⁵⁴ וְלֹא יוֹרְשֵׁיו.

46 שם. (47) שהביא עדים שבית-דין נתנו רשות לאביו שמת לטרוף שדה זו שמכרה הלווה, ונתן שני שטרי מכר. (48) מן הלווה. (49) בית-דין קורעים אותו. (50) יחזיק שנית בשדה זו בהסכמתו החשאית של בן בעל החוב שטרפה. (51) בן בעל החוב. (52) על-ידי בית-דין אחר, שאינו יודע שטרפה כבר פעם אחת. (53) שלקחו אחריו מאותו המוכר - הלווה. (54) שיכחיש ויטעון: לא מכרתיה.

28 יֵא. בְּשֹׁטְרֵי הַחֹבֹת⁵⁵ אֵינוֹ בֶּן. אָף עַל פִּי שְׂעֵדֶיךָ
29 קְנִימִין וְקָנוּ מִיָּדוֹ, וְחִזְרָה בְּשַׁעֲתוֹ וְאָמַר: שְׂטֵר
30 שְׁכַתְּבָתֶם לִי, עֲתָה אָבִד אוֹ נִשְׁרַף - אֵין כּוֹתֵבִין לוֹ
31 שְׂטֵר שְׁנֵי, שְׂמָא פָּרְעוּ אוֹ מִחְלוּ⁵⁶. וְאָפְלוּ הָיָה הַחֹב
32 לְזַמְן⁵⁷. וְאֵינוֹ גּוֹבֶה בְּעֵדִים אֵלוֹ פְּלוֹם, אָלָא אִם
33 הַלּוֹה אֹמֵר: לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם⁵⁸; שְׂדֵה הַחֲזֵק
34 כְּפָרָן⁵⁹ בְּעֵדוּתָךְ⁶⁰, כְּמוֹ שְׂוִיתְבָּאָר⁶¹.

55 ברייתא, שם קסח: (56) מחל החוב ללווה, ועכשיו רוצה לחזור בו. (57) אף-על-פי שכתוב בו זמן פרעון וטרם הגיע הזמן, אין אנו סומכים על החזקה "אין אדם פורע תוך זמנו", משום ששטר שנאבד נתערער תקפו. ועוד, יש לחשוש שמא יגבה בשטר החדש ואחר-כך יוציא את השטר הישן בבית-דין אחר ויגבה שנית (מגיד-משנה בשם הרשב"א). (58) שלא לוה ולא כתב שטר. (59) נתברר שהוא שקרן. (60) של עדי השטר. (61) בפ"ו מהל' טוען ונטען, סוף ה"א. רבינו מתכוון ללמדנו, שאם טען אחר-כך: לויתי ופרעתי - אינו נאמן, מפני שהחזק כפרן.

35 יב. מִי⁶² שְׁפֵלָה⁶³ שְׂטֵר חֹבּוֹ וְהָרִי הוּא הוֹלֵךְ
36 לְהַמְחִק⁶⁴ - מְעַמִּיד עָלָיו עֵדִים⁶⁵, וְבֵא לְבֵית דִּין,
37 וְהֵם⁶⁶ עוֹשִׂין לוֹ קִיּוּם⁶⁷. אָבֵל עֵדֵי הַשְּׂטֵר עֲצָמִין אֵין
38 כּוֹתֵבִין לוֹ שְׂטֵר אַחֵר, אָף עַל פִּי שְׁנַמְחָק בְּפִנְיָהֶם;
39 אָבֵל בָּאֵין לְבֵית דִּין, וּבֵית דִּין⁶⁸ עוֹשִׂין לוֹ קִיּוּם.

62 משנה, שם קסח. (63) נתקלקל, שלט בו רקבון. (64) במשנה כתוב: "שנמחק", ומפרש רבינו "הולך להמחק", ולפי שעה אפשר עוד לקרוא את הכתוב בו. שאם נמחק ממש, כיצד יתפרש מה שאמרו במשנה: "מעמיד עליו עדים"? [רשב"ם שם מפרש שנמחק לגמרי, אלא שיש עדים היודעים מה היה כתוב בו]. (65) שיקראו את הכתוב בשטר. המדובר הוא, כשאי-אפשר למלוה לבוא עכשיו לבית-דין, כדי לקבל קיום. (66) בית-הדין. (67) מאשרים בכתב את תוכן השטר הראשון. נוסח הקיום - בהלכה הבאה. וקיום זה עושים כשאינן עדי השטר לפנינו. (68) ומעידים על הכתוב בשטר ועל חתימתם.

40 יג. פִּיצֵד מְקַנְמִין שְׂטֵר זֶה? כּוֹתֵבִין שְׂטֵר אַחֵר
41 וְאֹמְרִים: אָנוּ בֵּית דִּין פְּלוֹנֵי וּפְלוֹנֵי וּפְלוֹנֵי, הוֹצִיא
42 פְּלוֹנֵי בֶּן פְּלוֹנֵי שְׂטֵר נִמְחָק לְפָנֵינוּ, וְזַמְנוּ בָּיוֹם
43 פְּלוֹנֵי, וּפְלוֹנֵי וּפְלוֹנֵי עֲדִיו⁶⁹. וְאִם כְּתוּב⁷⁰: וְהִזְקַנְנוּ
44 לְעֵדוּתָךְ שָׁל עֵדִים⁷¹ וְנִמְצָאת מְכוּנָתָךְ⁷² - גּוֹבֶה בְּשֹׁטְרֵי

(38) בלי זמן. (39) כלומר, שרשום בו יום הפרעון הנכון. (40) ואין לפסול כל השטרות המאוחרים מפני רשלנותו של זה. לא נתבאר למה אין חוששים להפסדם של הלוקחות, שהמלוה יגבה מהם שלא כדין? ואולי חשש רחוק הוא, שהלווה יתירשלו שלוש פעמים, א. יסכים לשטר מאוחר. ב. יפרע לפני זמן ההלוואה הכתוב בשטר; ג. יסכים לקבל שובר שיש בו זמן, ולא עשו חכמים תקנה לדבר שהוא רחוק מהמציאות. [הרמב"ן (מובא במגיד-משנה כאן) שואל למה לא עשו תקנה דומה בשטרי מקח וממכר, היינו במקרה שיחזור המוכר ויקנה השדה מיד הלוקח לפני זמנו של שטר המכר הראשון, לא יכתבו זמן בשטר המכר השני? ותיירן, שאם לא יהיה זמן בשטר, יפסיד את הזכות לגבות ממשועבדים כשיטרפו בעל-חוב של הלוקח את השדה, ועוד שמא ימכור הלוקח או יתן את השדה שנית, ויוציא זה את שטרו שיש בו זמן ויטעון שקנה את השדה לפני שחזר המוכר הראשון וקנאה, ויזכה בדין].

1 ח. מִי שְׂמִכְרָא⁴¹ שְׂדֵהוּ בְּאִנְס וּמִסֵּר מוֹדְעָא⁴², או
2 שְׂקָדָם וּמִכַּר אוֹ נָתַן לְאַחַר קָדָם שְׂוִימְכַר לְאִנְס - הָרִי
3 הַמְעוֹת שָׁל אִנְס אֲצֵל הַמוֹכֵר כְּמִלּוֹה עַל פֶּה, וְאֵינוֹ
4 טוֹרֵף בְּשֹׁטְרֵי מְכָר שְׂבִידוֹ פְּלוֹם⁴³; מְפָנֵי שְׂאִין דִּין
5 שְׂטֵר זֶה שְׂוִימְכָתֵב, וְלֹא נִתְּבֵב אָלָא מְפָנֵי הָאִנְס. וְכֵן
6 כָּל פְּיוּצָא בְּזֵה.

41 מימרא של רבא, בבא-מציעא עב: (42) הודיע לשני עדים לפני המכירה, שאינו מוכר מרצונו הטוב אלא נאנס למכור (דיני מודעה נתבארו בפ"י מהלכות מכירה, ראה שם). (43) אפילו לגבי בני חורין אין לו כח של שטר, ויכול המוכר לטעון: פרעתי.

7 ט. אֲפֹשֶׁר לְטוֹרֵף⁴⁴ שְׂוִיטְרָף פְּלֵא שְׂטֵר, אָלָא בְּעֵדוֹת
8 עַל פֶּה. פִּיצֵד? כְּגוֹן שֵׁישׁ לוֹ עֵדוֹת שְׂוִי גּוֹזְלָה
9 מְאָבִיו - הָרִי יֵשׁ לוֹ לְהוֹצִיא⁴⁵ בְּעֵדִים אֵלוֹ, וְאֵין פֶּאֵן
10 שְׂטֵר. וְכֵן אִם הַעִידוֹ לוֹ שְׁנַגְמַר הַדִּין לְאָבִיו לְטֹרֵף
11 מְנַכְסֵי פְּלוֹנֵי בְּכֶף וְכֶף מְזַמֵּן פְּלוֹנֵי, וּמַת אָבִיו וְעֵדִין
12 לֹא טֹרֵף - הָרִי הֵבֵן טוֹרֵף בְּעֵדוֹת זֹו.

44) ב"ב קסט. (45) מיד הלוקח מן הגזלן.

13 י. לְפִיכֶף⁴⁶ אֵין כּוֹתֵבִין שְׁנֵי שְׂטֵרֵי מְכָר עַל שְׂדֵה
14 אַחַת, שְׂמָא יַעֲשֶׂה הַלּוֹקָח קְנוּנְיָא עִם בְּעַל חוּב⁴⁷
15 וְיֹטְרָף שְׂלָא פְּדִין. פִּיצֵד? יְבֹא זֶה וְיֹטְרָף שְׂדֵה זֹו
16 בְּעֵדוֹת שְׁהַעִידוֹ לוֹ מַחְמַת אָבִיו, וְיִחְזַר הַלּוֹקָח
17 וְיֹטְרָף בְּשֹׁטְרֵי הַמְּכָר שְׂבִידוֹ מִן הַלְּקוֹחוֹת שְׂלִקְחוּ
18 אַחֲרָיו⁴⁸, וְיִקְרַע⁴⁹ שְׂטֵר הַמְּכָר שְׂבִידוֹ, וְיִחְזַר בְּקְנוּנְיָא
19 וְיַעֲמֵד⁵⁰ בְּשְׂדֵה שְׁנִטְרָפָה מְמַנּוּ, וְיְבֹא הוּא⁵¹ שְׂטֹרְפָה
20 בְּעֲצָמָה וְיֹטְרָף אוֹתָהּ פְּעַם אַחֲרַת בְּעֵדוֹת עֲדִיו⁵²,
21 וְיוֹצִיא הֵלָּה שְׂטֵר הַמְּכָר הַשְּׁנֵי וְיֹטְרָף בּוֹ לְקוֹחוֹת
22 אַחֲרָיִם⁵³ שְׂלָא פְּדִין. אִם בֶּן, מִי שְׁנַאָבֵד לוֹ שְׂטֵר
23 הַמְּכָר וְעֲדִיו קְנִימִין, פִּיצֵד יַעֲשֶׂה? יִכְתְּבוּ שְׂטֵר שְׁנֵי,
24 וְיֹאמְרוּ בּוֹ: שְׂטֵר זֶה אֵין גּוֹבֵין בּוֹ לֹא מְנַכְסִים
25 מְשַׁעֲבָדִים וְלֹא מְנַכְסִים בְּנֵי חוֹרִין, וְלֹא כְּתוּבָהוּ

86) מימרא של רבא, שם קעב. (87) לבית-דין. (88) שלא מדעת הלווה. (89) ואין להפסיד זכותו שלא בהסכמתו. (90) שטר שנפרע מקצתו - נקרא שטר פגום, ולמדנו למעלה (פי"ד ה"א): הפוגם את שטרו וכו' לא יפרע אלא בשבועה. (91) רבא, שם. (92) אף-על-פי שהמלוה רשאי לתבוע בבית אחר פרעון שני השטרות, קל יהיה ללווה להשתמש ולומר אפרע לך היום שטר אחד והשני לאחר זמן, מה-שאינ-כן בשטר אחד. ואם יטעון אני פורע מחצה עכשיו ומחצה לאחר זמן - יטעון המלוה - בצדק - אינני רוצה שיהיה שטרי פגום ואתחייב שבועה.

27 יח. הוציא⁹³ שטר חוב במאה, ואמר: קרעוהו וכתבו לי שטר אחר בחמשים⁹⁴ - אין שומעין לו. 28 שפא פרעו הפל, וכתב לו שובר על שטר של מאה; 29 ובשפיחור ויוציא קיים זה⁹⁵ על שטר חמשים, ויוציא 30 הלזה השובר - יאמר לו: זה שטר אחר הוא⁹⁶. 31

93) מימרא של רב אשי, שם. (94) משום שנפרעתי חמשים. (95) של בית-דין על חמשים. (96) שוברך נוגע לשטר של מאה שפרעת, והשטר שאני מוציא עכשיו נוגע להלוואה אחרת של חמשים.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים

1) מבאר שאין כותבים שטרות אלא מדעת שניהם ומי נותן השכר לסופר ויש שטרות שכותבים שלא מדעת שניהם, ודין מוחזק שמו בעיר שלושים יום ושאר עדים חותמים על השטר אלא כשהם גדולים ויודעים לקרותו וקראוהו וראש בית דין חותם על קיום השטר אף על פי שלא קראו, ודין שניים שהיו בעיר אחת ושמותיהם ושמות אביהם שווים.

32 א. פְּכָר בְּאַרְנוֹ, שֶׁשֵׁטֶר חוֹב יֵשֵׁי בּוֹ קִנְיָן - פּוֹתְבִין 33 אוֹתוֹ לְלוֹה אֵף עַל פִּי שְׂאִין הַמְּלוֹה עִמּוֹ. וְכֵן 34 פּוֹתְבִין³ שֵׁטֶר לְמוֹכְרֵי אֵף עַל פִּי שְׂאִין הַלוֹקֵחַ עִמּוֹ. 35 וְכֵן פּוֹתְבִין שׁוֹכֵר לְמְלוֹה אֵף עַל פִּי שְׂאִין הַלוֹה עִמּוֹ, וְשׁוֹכֵר לְאִשָּׁה⁵ אֵף עַל פִּי שְׂאִין בְּעֵלָה עִמָּה, 36 וְגַט לְאִישׁ אֵף עַל פִּי שְׂאִין אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ. אֲבָל אֵין 37 פּוֹתְבִין שֵׁטְרֵי אֲרוֹסִין וְנִשְׂוֹאִין⁷, וְשֵׁטְרֵי אֲרִיסוֹת 38 וְקַבְּלָנוֹת⁸, וְשֵׁטֶר בְּרִירַת הַדִּינִין⁹ אוֹ שֵׁטֶר טַעֲנוֹת 39 בְּעֵלֵי דִינִין¹⁰ וְכָל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין, אֲלָא מְדַעַת 40 שְׁנֵיהֶם. וְכָל הַשְּׁטְרוֹת הָאֵלֶּן¹¹ צְרִיכִין לְהִזְהָר 41 בְּתַקְוָנָן¹² כְּשֶׁאֵר הַשְּׁטְרוֹת¹³. 42

2) בפרק הקודם ה"ה. (3) משנה בבא-בבא קס"ז: (4) שטר מכירה. גבי מוכר, לא התנה רבינו שכתוב בו קנין כמו שהתנה בשטר-חוב, ומשמע שכותבים אפילו כשאין בו קנין. ומשיטתו זו יוצא, שרב אסי (בבבא-מציעא יג:) שפירש משנתנו בשטרי הקנאה (שיש בהם קנין) התכוון לשטרי-חוב בלבד. [וב'טור' חו"מ סי' רלח חולק, ופוסק שאין הבדל בין שטרי חוב לשטרי מכר, משום שגם בשטר מכר חוששים, שמה יכתוב שטר בתשרי ומסרנו ללוקח בניסן, ובכסלו ימכור את השדה לאחר, ויבוא זה ויטרוף ממנו את השדה כאילו הוא לוקח ראשון. וכשיש בו קנין

1 זֶה שֶׁפְּתָבוּ לוֹ, וְאֵין צְרִיף קִיּוֹם אַחֵר; וְאִם לֹא פְּתָבוּ 2 כְּנִין⁷³ - צְרִיף לְהֵבִיא רְאִיָּה עַל הָעֵדִים הָרְאוּשׁוֹנִים⁷⁴ 3 עַד שֶׁתִּתְקַיְּמִם⁷⁵ עֲדוּתָן.

(69) מובן מאליו, שכותבים גם שאר הפרטים: שם הלווה, סכום ההלוואה, זמן הפרעון וזמנו של הקיום. (70) ברייתא, שם קסח. (71) עדי השטר עצמם העידו בפנינו על תוכנו, ואישרו חתימתם. (72) לא מצאנו כל שינוי או פגם בעדותם. (73) כלומר, עדי השטר לא הופיעו בפני בית-דין אלא עדים אחרים שקראו את הכתוב בשטר. וחתימות העדים על השטר לא היו מקויימות בבית-הדין. (74) על חתימת עדי השטר. (75) תתקבל (על-פי מגיד-משנה).

4 יד. שֵׁטֶר חוֹב⁷⁶ שֶׁנִּתְקַרְע⁷⁷ - כְּשֶׁר. גִּמְחָק אוֹ 5 נִשְׁטָשׁ, אִם רְשׁוּמוֹ נִכְרֵי⁷⁸ - כְּשֶׁר. נִקְרַע קֶרַע בֵּית 6 דִּין - הָרִי זֶה פְּסוּל⁷⁹. אֵיזוֹהוּ קֶרַע בֵּית דִּין? שְׂתִי 7 וְעֶרְבִי⁸⁰.

(76) שם. (77) שלא בכוונה. (78) ניכרות האותיות, ואפשר לקרוא. (79) הקרע מעיד עליו שאין לו כל תוקף. (80) לארכו ולרחבו. פסק כאבוי שם נגד דעת רב יהודה. [בירושלמי גיטין אמרו: איזה קרע בית-דין? בין כתב לעדים. מפני ששיטה זו מנוגדת לשיטת הגמרא הבבלי - לא הביאה רבינו, וגם הרי"ף שהביא שתי השיטות שבבבלי, השמיט שיטה זו].

8 טו. מִי שֶׁפְּרַע⁸¹ מְקַצֵּת חוֹבוֹ: אִם רְצָה⁸² - מִחְלִיף, 9 וְכּוֹתְבִין לוֹ בֵּית דִּין שֵׁטֶר אַחֵר בְּשֵׁאֵר הַחוֹב מְזַמֵּן 10 רְאוּשׁוֹן, אֲבָל לֹא עֲדֵי הַשֵּׁטֶר⁸³; וְאִם רְצָה - יִכְתֹּב 11 שׁוֹבֵר⁸⁴.

(81) שם קע: (82) המלוה. (83) כרב הונא אמר רב, שם. (84) שם קעא: נפסקה הלכה שכותבים שובר.

12 טז. הֵבֵא לְפָרַע חוֹבוֹ, וְאָמַר הַמְּלוֹה: אֲבָד לִי הַשֵּׁטֶר 13 - הָרִי זֶה יִכְתֹּב לוֹ שׁוֹבֵר וְיִפְרַע כָּל חוֹבוֹ. וְיֵשׁ לְלוֹה 14 לְהַחְרִים סֵתָם עַל מִי שֶׁפּוֹכֵשׁ שֵׁטְרוֹ וְטוֹעֵן שְׂאָבָד. 15 וְאִם טַעַן הַלוֹה טַעֲנַת וְדָאֵי וְאָמַר: הַשֵּׁטֶר אֲצָלוֹ, 16 וְעַתָּה הַגִּיחוּ בְּכִיסוֹ⁸⁵ - הוֹרוּ רַבּוֹתֵי, שִׁישְׁבַּע הַמְּלוֹה 17 הֵסֵת שְׂאָבָד הַשֵּׁטֶר, וְאַחֵר כֶּף יִפְרַע חוֹבוֹ וְיִכְתֹּב 18 שׁוֹבֵר.

(85) ודורש שיחזיר לו את השטר, כדי שלא יצטרך לשמור את השובר.

19 יז. מִי שֶׁהוֹצִיא⁸⁶ שֵׁטֶר חוֹב בְּמָנָה, וְאָמַר⁸⁷: עֲשׂוּ לִי 20 מְמַנּוֹ שְׁנַיִם בְּחַמְשִׁים חֲמִשִּׁים - אֵין עוֹשִׂין⁸⁸; שְׂזֻכּוֹת 21 הִיא לְלוֹה⁸⁹ לְהִיּוֹת הַפֶּל בְּשֵׁטֶר אֶחָד, שְׂאָם יִפְרַעֲנוּ 22 מְקַצֵּת - נִמְצָא שֵׁטְרוֹ פְּגוּם⁹⁰. וְכֵן⁹¹ אִם הוֹצִיא שְׁנֵי 23 שֵׁטְרוֹת בְּחַמְשִׁים חֲמִשִּׁים, וְאָמַר: עֲשׂוּ לִי אוֹתָן 24 בְּמָאָה - אֵין עוֹשִׂין לוֹ, אֲלָא עוֹשִׂין לוֹ קִיּוֹם לְכָל 25 אֶחָד וְאֶחָד; שְׂזֻכּוֹת הִיא לְלוֹה לְהִיּוֹת שְׁנַיִם, שְׂלֹא 26 יִכַּף אוֹתוֹ בְּדִין בְּפַעַם אַחַת לְגַבַּת הַפֶּל⁹².

שניהם. במשנתנו אמרו: "ובלבד שיהא מכירין" גבי גט ושובר. ונימקו בגמרא שם, למה צריכים להכיר שניהם, שמא יכתוב גט על שם אשה זרה שאינה אשתו, ויתנו לה ותגבה כתובתה, וכן בשובר חוששים שמא האשה כותבת את השובר על שם איש אחר שאינו בעלה, ותתן לו השובר ותפסיד אשתו כתובתה, ולפיכך צריך שיכירו את שמות שניהם. [במגיד-משנה מקשה: למה מצריך רבינו גבי שטר-חוב ומכר שיכירו שניהם? הרי אין כל חשש להפסיד למי שהוא, כשמכירים את הלווה ואת המוכר? ואין לומר שחוששים שמא יש שם עוד אדם ששמו כשמו וגם שמות אבותיהם שוים, שהרי שנינו (שם קעב.): שני יוסף בן שמעון הדריים בעיר אחת - אין מוציאים עליהם שטר-חוב (פירוש, אין גובים מהם בשטר-חוב הכתוב על שם זה), ומכל-שכן שאין מוציאים עליהם שטר מכר. ומתוך קושיא זו פסק להלכה שבמכירה והלוואה, כותבים גם כשאינם מכירים את הלווקח ואת המלוה].

ד. פל מ'י²¹ שֶהַחֲזֹק שְׁמוֹ בְּעִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם²² - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא שֵׁם אַחֵר יֵשׁ לוֹ²³, וְהוּא שְׁנֵהוּ בְּדֵי לְרִמּוֹת וְלַעֲשׂוֹת קְנוּנָא; שְׂאָם אַתָּה אוֹמֵר בֶּן - אֵין לְדַבֵּר סוּף. לְפִיכָף, מִי שֶׁלֹּא הִחֲזֹק שְׁמוֹ בְּעִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְכֹא וְאָמַר: כְּתוּב עָלַי שֶׁטֶר שְׂאֲנִי חֵיב לְפָלוּנִי אוֹ לְזֶה בֶּן וְכֹף דִּינָרִין - אֵין פּוֹתְבִין לוֹ עַד שְׂיָבִיא רְאִיָּה שְׂזָה שְׁמוֹ אוֹ יִחֲזַק²⁴.

(21 שם קסז: (22) אדם הבא מעיר אחרת והודיע ששמו כך וכך, וקראו לו בשם זה שלשים יום. (23) אין אדם מחליף שמו זמן רב, פן יודע הדבר ויתפרסם כרמאי (רש"י שם). (24) ימתין עד שיעברו שלשים יום.

ה. פל שֶׁטֶר²⁵ שְׂיָצָא לְפָנֵינוּ וַיִּטְעַן הַלּוֹה וַיֹּאמֶר: אֵינִי חֵיב כְּלוּם, שְׁמָא רַמְאִי אַחֵר הָעֵלָה שְׁמוֹ כְּשָׂמִי וְהוֹדָה לְזֶה; אוֹ שְׂאָמַר: לֹא לְזֶה אֲנִי חֵיב כְּלוּם אֶלָּא לְאַחֵר, וְזֶה רַמְאִי הוּא וְהָעֵלָה שְׁמוֹ כְּשֵׁם בְּעַל הוֹבֵי - מֵאַחֵר שֶׁלֹּא הִחֲזֹק שֵׁם שְׁנַיִם שְׂשֻׁמוֹתֵיהֶן שְׁוִין, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְדַבְּרֵיוֹ; שְׁחֲזָקָה הוּא, שְׂאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַשֶּׁטֶר אֶלָּא אִם בֶּן מְפִירִין אֵלוֹ הַנְּזַכְרִים בּוֹ²⁶. וְכֵן חֲזָקָה שְׂאֵין חוֹתְמִין עַל הַשֶּׁטֶר אֶלָּא אִם בֶּן נוֹדַע לְהֵם בְּוֵדָאֵי שְׂאֵלוֹ שְׁהָעֵדוֹ עַל עֲצָמָן גְּדוּלִים²⁷ וּבְנֵי דַעַת. וְאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַשֶּׁטֶר אֶלָּא אִם בֶּן יוֹדְעִים לְקִרּוֹת וְלַחְתָּם²⁸.

(25 שם קלח: (26) שהרי אסור להם לחתום כשאינם מכירים אותם. שם קלח: אמרו: כל שאין כותבים אלא-אם-כן מכירים - אינו צריך ראייה אחרת. (27) שם קנה. "חזקה - אין העדים חותמין על השטר אלא-אם-כן נעשה גדול". (28) ראה ההלכה הבאה.

ו. עֵדִים שְׂאֵין יוֹדְעִין לַחְתָּם, וְקָרְעוּ לְהוֹן²⁹ נִיר חֶלֶק וְחָתְמוּ עַל הָרְשׁוּם - מִפְּיָן אוֹתָן³⁰ מִכַּת מְרִדוֹת³¹, וְהַשֶּׁטֶר פְּסוּל³².

(29) רשמו את האותיות בסכין, והעדים מלאו את השריטות

באמת נקנתה השדה ללוקח הראשון וכדין יטרוף. וכדבריו כתב גם המחבר ב'שולחן ערוך' שם. ובמגיד-משנה כתב, שכן היא דעת רש"י והרמב"ן והרשב"א. ולא נתברר טעמו של רבינו שחילק בין הלוואה למכר. (5) שנפרעה כתובתה. בכל שטרות אלה, אין כל חשש לגרימת הפסד למי שהוא, מחוץ לזה שמבקש לכתוב, ואם הוא רוצה בכך אין נימוק להתנגד. (6) משום שאיש מגרש אשתו בעל-כרחו - אין כל צורך להסכמתה. (7) בגמרא ב"ב שם פירשו: "שטרי פסיקתא" פירוש, התחייבויות אבות החתן והכלה להעניק לבניהם כך וכך לנדוניא. (8) שטר שכותב בעל השדה שהוא מוסר שדהו לפלוני שיעבדה, ויקבל חלק מהיבול. כשקבע לו חלק מסוים מהיבול, כגון שליש או רביע, הרי זה אריס. ואם שכרו קבוע - כך וכך סאים לשטח מסוים, בין אם היבול יצליח ובין לא - הרי זה קבלן. (9) בעל-דין זה בורר לו דין וכן השני, וכותבים זאת בשטר. (10) בית-דין כותבים טענותיהם. במשנה, שם - כתוב: "שטרי בירוורין". ובגמרא נאמרו שני פירושים: א. ברירת דיינים; ב. שטר הטענות. וקיבל רבינו שניהם. (11) שאין בהם חיוב לשום אדם, כגון שטרי ברירה ושטרי טענה והדומים להם. (12) שיהיו מנוסחים בדיוק קפדני. (13) שטרי הלוואה, מכר וכיוצא בהם.

ב. וּמִי נוֹתֵן¹⁴ שֶׁכֶּר הַסּוּפֵר? בְּשֶׁטֶרִי הַלּוֹאָה - הַלּוֹה נוֹתֵן שֶׁכֶּר¹⁵. וּבְשֶׁטֶרִי מְקַח וּמְמַכֵּר - הַלּוֹקֵחַ¹⁶ נוֹתֵן שֶׁכֶּר. וְהָאִשָּׁה נוֹתְנַת שֶׁכֶּר הַגֵּט¹⁷. וְהַחֲתָן נוֹתֵן שֶׁכֶּר שֶׁטֶר הָאֶרֶסוּסִין אוֹ הַנְּשׂוּאִין. וְהַמְקַבֵּל וְכֵן הָאֶרֶס אוֹ הַשֶּׁכֶּר נוֹתֵן שֶׁכֶּר הַשֶּׁטֶר. אֶבֶל שֶׁטֶר בְּרִירַת הַדִּינָין אוֹ טַעְנוֹת בְּעָלֵי דִינָין - שְׁנֵיהֶם נוֹתְנִין שֶׁכֶּר.

(14) דינים אלה מבוארים במשנה, שם. (15) הכלל הוא: המעוניין ביותר בדבר - הוא משלם שכר הסופר, ומוכן שהלווה מעוניין בהלוואה. (16) השמח כשהוא רוכש לו קרקע. (17) שם קסז: שנינו שהבעל נותן שכר הגט, ובגמרא שם נימקו: מפני שכתבה תורה: "וכתב . . . ונתן", אבל אין נוהגים כך אלא האשה נותנת, כדי להימנע מעיגון, כשלא ירצה הבעל לשלם. ב'בית יוסף' אבן-העזר סי' קכ מסתמך על סדר הגט להרא"ש, ואומר - שגם אחר התקנה, על הבעל לשלם שכר כתיבת הגט, ורק כשהוא מסרב תיקנו חכמים שהאשה תשלם, והם מקנים לבעל את דמי התשלום, כדי לקיים "וכתב ונתן", ויש כוח ביד חכמים להפקיע כספה של האשה, משום שהפקר בית-דין - הפקר. וכן פסק ב'שולחן ערוך' שם ס"א.

ג. אֶחָד הַשְּׁטְרוֹת הַנְּכַתְּבִין לְאֶחָד שֶׁלֹּא בְּפָנֵי חֲבֵרוֹ וְאֶחָד הַשְּׁטְרוֹת שְׂאֵין פּוֹתְבִין אוֹתָן אֶלָּא מְדַעַת שְׁנֵיהֶם וּשְׁנֵיהֶן עוֹמְדִין, כְּגוֹן שֶׁטֶר שְׁכּוֹתְבִין לְמַלְוָה¹⁸ אוֹ לְלוֹקֵחַ¹⁹ - פֶּלֶן צְרִיכִין שְׂיֵהִיו הָעֵדִים מְפִירִין הַשְּׂמוֹת שְׁבַשְׁטָר²⁰, שְׂזָה הוּא פְּלוּנִי בֶּן פְּלוּנִי וְזֶה פְּלוּנִי בֶּן פְּלוּנִי; שְׂמָא יְבוֹאוּ שְׁנַיִם וַיַּעֲשׂוּ קְנוּנָא, וַיִּשְׁנוּ שְׂמוֹתֵיהֶן בְּשְׂמוֹת אַחֲרִים, וַיּוֹדוּ זֶה לְזֶה.

(18) כשלווה עמו. (19) כשהמוכר עמו. (20) שמות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קמא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם באו עדים אחרים ואמרו יודעים אנו שזה הוא הלווה - הרי זה כמלוה על-פה, שהרי השטר עצמו אינו מברר מי הלווה, והעדים האחרים אין להם כל קשר לשטר. (42) של לווה. (43) שלוייתי ממנו כסף. (44) אם לזה משניהם, ושניהם תובעים את החוב, וכל אחד טוען: לא אני כתבתי את השובר אלא חברי. (45) הלווה יכול לטעון לכל אחד - פרעתי. ואפילו אם יתנו הרשאה זה לזה לגבות את החוב ממה-נפשך, ויבוא המורשה ויטעון: שלם לידי לפרעון חובי או חובו של חברי - יכול הלווה לטעון: פרעתי שניהם, ומאחד לא לקחתי שובר או נאבד, ואף-על-פי שבדרך כלל אין הלווה נאמן לטעון כך במלוה בשטר. והטעם, שהשובר מערער תוקפם של שני השטרות (ראה מגיד-משנה בשם רשב"א). [במשנה: "נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע, שטרות שניהם פרועין". ופירשו רב ירמיה ורב הושעיא, שנמצא אצל המלוה כתב, ששטר החוב של יוסף בן שמעון הלווה - הוא פרוע. והקשו בגמרא שם, הרי גם בלי כתב זה - אין מוציאים שטר חוב עליהם? ופירש רב הושעיא, שהמדובר כשהיו משולשים בשטר (נכתבו בשטרות גם שמות הדור השלישי שאינם שוים) ולא היו משולשים בשובר (ראה סוף הלכה זו). ואביי פירש כשנמצא בין שטרותיו של הלווה מיוסף בן שמעון. ורבינו העתיק כאן לפי פירושו של אביי, שהרי הוסיף את המלה: "שעליו". מובן שלהלכה מסכים רבינו גם לדעת רב הושעיא]. (46) יכתבו שמות הדור השלישי. (47) כגון: קומה גבוהה או נמוכה, שחור, לבן וכדומה. (48) כהן, לוי, ישראל. (49) מרובעים, מחומשים - עד שיגיעו לדור שאין שמותיהם שוים.

ט. הוציא עליו⁵⁰ שטר שכתוב בו: אני פלוני בן פלוני לוייתי ממך⁵¹ מנה, אף על פי שאין בו שם המלוה - כל מי שניצא שטר זה מתחת ידו גובה בו⁵², ואינו יכול לדחותו ולומר: של אחר הוא ונפלו⁵³. וכן⁵⁴ שני יוסף בן שמעון הדריין בעיר אחת, שהוציא אחד מהן שטר חוב על אחד מבני העיר - אינו יכול לדחותו ולומר לו: לפלוני שהוא כשםך אני חייב, וממנו נפל השטר; אלא הרי זה שניצא מתחת ידו גובה, ואין חוששין לנפילה.

(50) בבא זו אינה מדברת בשני יוסף בן שמעון. (51) ולא פורש שם המלוה. שם קעב. מסופר שבא שטר כזה לבית-דינו של רב הונא. (52) מחלוקת אמוראים, ופסק כרבא - שם קעג. (53) שם קעב: "לנפילה לא חיישנין". (54) שם הוכיחו מן המשנה, שמוציאים שטר-חוב על אחרים.

י. שנים⁵⁵ שהוציאו כל אחד משניהם שטר חוב על חברו⁵⁶ - אין האחרון יכול לומר לראשון: אלו הייתי חייב לך, היאך אתה לזה ממני?⁵⁷ אלא זה גובה חובו וזה גובה חובו. הנה זה במאה וזה במאה, ויש לזה עדיית ולזה עדיית, או לזה בינונית ולזה בינונית, לזה זפורית ולזה זפורית - אין נזקקין להן, אלא כל אחד ואחד עומד בשלו⁵⁸. הנה לזה⁵⁹

בדיו. (30) שם, מעשה שבא לפני רב כהנא, והלקה את העדים. (31) הלקאה בעוון עבירה על דברי חכמים נקראת "מכת מרדות". סתם "מלקות" משמעותו הלקאה מן התורה. (32) מפני שלא נעשה כתיקון חכמים [במגיד-משנה מביא דעת הרשב"א שהשטר כשר, מפני שבגמרא שם אמרו כך: "ונגדיה (הלקה) רב כהנא", ולא הוסיפו: שפסלו את השטר. ועוד, מכיון שבגט אשה היתירו לכתחילה לחתום כך, הרי ברור שהחתימה אינה פסולה. ומכאן, שבשאר שטרות על-כל-פנים בדיעבד כשרה]. בהלכה הקודמת, כתב רבינו שאין חותמים אלא-אם-כן יודעים לקרוא, וכאן כתב רק "לחתום" בלבד, נראה שהוא מחלק בין לכתחילה לבין דיעבד. לכתחילה אין חותמים כשאינם יודעים לקרוא ומקרים לפניהם. אבל מלקים רק כשאינם יודעים לחתום וקרעו להם - וחתמו. בגמרא שם אמרו, שרב כהנא - על חתימה הלקה.

ז. ראש בית דין³³ שהיה יודע ענין השטר, וקרא השטר לפניו הסופר שלו, הואיל והוא מאמין אותו³⁴ ואימתו עליו³⁵ - הרי זה חותם על השטר אף על פי שלא קראוהו הוא בעצמו. ואין שאר העם רשאים לעשות כן³⁶, עד שיקרא העד³⁷ השטר מלה במלה.

(33) שם אמרו, שרב נחמן חתם על שטר שקרא לפניו הסופר שלו. (34) לראש בית-הדין אימון מלא בסופר שלו. (35) הסופר מפחד מפניו ולא יעזו לשנות. (36) שם: "ודוקא רב נחמן וספרי דיני, אבל רב נחמן וספרי אחריני, ספרי דינא ואינש אחרינא - לא". (37) החותם על השטר.

ח. שנים³⁸ שהיו בעיר, שם כל אחד מהן יוסף בן שמעון - אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה³⁹, ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב⁴⁰, אלא אם כן באו עדי השטר בעצמן⁴¹ ואמרו: זהו השטר שהעדנו עליו וזהו שהעדנו לו בהלואה. וכן אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה. וכן אם נמצא לאחד בין שטרותיו⁴² שובר ששטרו של יוסף בן שמעון⁴³ פרוע - שטרות שניהן שעליו⁴⁴ פרועין⁴⁵. וכיצד יעשו אלו ששמותיהן שוין ושמות אביהן שוין? ישלשו⁴⁶. היו שמות אבות אבותיהן שוין - יכתבו סימניהן⁴⁷. היו דומין זה לזה בצורתן - יכתבו יהוסף⁴⁸. היו שניהם לויים, שניהם פהגים - יכתבו דורות⁴⁹.

(38) משנה, ב"ב קעב. (39) מפני שכותבים שטר ללווה שאין מלוה עמו (ראה ה"א), חוששים שמא בא זה ואמר כתבו לי שטר שאני רוצה ללוות מחברי כסף, ואחר-כך יוציא את השטר בבית-דין ויטעון הלויתי לחברי כסף (גמרא שם קעג). ומזה יוצא, ששטר שאין בו קנין, שאמרנו בה"א שאין כותבים כשאין מלוה עמו - מוציאים זה על זה (מגיד-משנה בשם רשב"א). (40) שכל אחד יטעון: לא אני, אלא חברי לזה. (41) ואז יש לו תוקף שטר, משום שהם רשאים גם עכשיו להוסיף שמות אבות אבותיהם, אבל

דוחה תירוצו, שהרי המדובר כשבאים ביחד לבית-דין (ראה גמרא שם) וברור שבי"ד לא יגבה מחילה מבעל הזיבורית, כדי להפסיד לשני, אלא יגבה מבעל הבינונית תחילה כמו שכתב הר"ן שם. והוא מתרץ את הסתירה, שבפרק יט המדובר כשהיתה ללווה גם עידית, וחל השעבוד על הבינונית, ואחר-כך מכר את העידית ולכן נשאר השעבוד על הבינונית, אע"פ שהיא עכשו עידית שלו. וכן ביאר רבינו בבבא-קמא ח. את הברייתא, ובחיבורו קיצר והביא לשון הברייתא - כדרכו. וכן פסק ב'טור' חו"מ סי' קב, שאם היתה לו עידית ומכרה - גובה מבינונית, ואם לאו - גובה מזיבורית משום שבשלו שמין - וכן פסק ב'שולחן ערוך' שם ס"ד.

- 1 יא. הוֹצִיא שֵׁטֶר חוֹב עַל חֲבֵרוֹ, וְהִלָּה⁶⁶ מוֹצִיא שֵׁטֶר
 2 שֶׁמֶכֶר לוֹ הַשְּׂדֵה⁶⁷: אִם הָיוּ בְּמִקוֹם שְׁנוֹתָן הַלּוֹקֶחַ
 3 הַמְּעוֹת וְאַחַר כֵּן פּוֹתֵב לוֹ הַמּוֹכֵר אֶת הַשֵּׁטֶר - הָרִי
 4 שֵׁטֶר חוֹבוֹ שֶׁל זֶה בְּטֹל; שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ⁶⁸: אֵלוֹ
 5 הָיִיתִי חַיֵּב לָךְ - הָיָה לָךְ לְפָרַע חוֹבְךָ⁶⁹. אֲבָל בְּמִקוֹם
 6 שֶׁפּוֹתְבִין וְאַחַר כֵּן נוֹתְנִין⁷⁰ - הָרִי שֵׁטֶר הַחוֹב קָנָם;
 7 שֶׁהָרִי זֶה אוֹמֵר: מִכְרָתִי לָךְ אֶת הַשְּׂדֵה כְּדִי שִׁיחִיו
 8 לָךְ נִכְסִים יְדוּעִים שֶׁאֲגַבֶּה מֵהֵן חוֹב שְׁלִי.

(66 הלווה. 67) שהמלוה מכר לו שדה אחר זמן ההלוואה הכתוב בשטר. (68) הלווקח אומר למוכר. (69) לעכב את הכסף שבידך, ולא לכתוב לי שטר המכר. כחכמים שם נגד דעת אדמון, ולפי הביאור בגמרא שם. ומובן מאליו, שזה דוקא כשזמן פרעון הכתוב בחוב קדם לשטר המכר. שאם לא קדם, כיצד יכול המוכר לעכב דמי השדה לפני זמן הפרעון (מגיד-משנה). (70) ואי-אפשר למוכר לפרוע חובו מדמי השדה, שהרי כתב כבר שטר המכר.

- 1 עֲדִית⁶⁰ וּבִינוּנִית, וְלָזָה זְבוּרִית⁶¹ - זֶה⁶² גּוֹבֶה מִן
 2 הַבִּינוּנִית⁶³, וְזֶה⁶⁴ גּוֹבֶה מִן הַזְבוּרִית⁶⁵.

(55) מחלוקת אדמון וחכמים, במשנה כתובות קי. ופסק כחכמים. (56) והאחד זמנו מוקדם לזמנו של השני. (57) היה לך לגבות חובך. (58) אינו גובה ואין גובים ממנו, משום שהגביה לא תשנה כלום, ואין להטריח בית-דין חנם. (59) שם מחלוקת רב נחמן ורב ששת, ופסק כרב נחמן בהתאם לכלל שבידנו: הלכה כרב נחמן בדיני (ראה לקמן הערה סד). (60) שדה משובחת. (61) שדה גרועה. (62) בעל הזיבורית. (63) כדין כל בעל-חוב, כמבואר למעלה פי"ט ה"א. (64) בעל עידית ובינונית. (65) משום שהבינונית שגבה - היא עידית שבשדותיו, שהרי אין לו שדה יותר משובחת, ובעל-חוב אינו גובה מעידית. בגמרא שם אמרו, שמחלוקתם היא אם סוגי השדות נקבעים לפי שדותיו של הלווה (בשלו הם שמין) או לפי המקובל בעולם (בשל עולם הם שמין). רב נחמן סובר: בשלו הם שמין, ומשום כך כשיש ללווה בינונית לפי המקובל, ואין לו יותר מעולה - הרי דינה כעידית ואין גובים ממנה אלא מן הזיבורית, ואם כן ירויח בעל הזיבורית, ומשום כך בית-דין צריכים להגבותו את המגיע לו לפי הדין. ורב ששת סובר: בשל עולם שמין, ואם-כן הבינונית שיגבה ימשיכו להיות בינונית, ויגבה אותה בעל הבינונית חזרה, ולמה יטרח בית-דין שלא לצורך. [המגיד-משנה מקשה, שרבינו כאן סותר דברי עצמו בפ"ט ה"ד, שהרי כתב שם: "היו לו זיבורית ובינונית בלבד, ניזקין ובעל-חוב בבינונית". ותירץ שדעת רבינו: בשל עולם שמין, ואע"פ בנידון שלפנינו, ירויח בעל הזיבורית, כגון שבית-דין יגבה (יוד פתוחה) את הזיבורית לבעל העידית ובינונית, ויהיו לו מכל שלושת הסוגים, ויגבה השני את הבינונית. ומוסיף, שרבינו אינו גורס בגמרא שרב נחמן סבר בשלו הם שמין. ובכסף-משנה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ו סיון תשע"ט

- 15 בְּשִׁבְעֵי, וּבְיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, וּבְיוֹם תְּשַׁעָּה עָשָׂר.
 16 וְהִסְגֵּר בָּתִּים שְׁלוֹשָׁה שָׁבוּעוֹת אֵינוֹ מִפְּרָשׁ בַּתּוֹרָה.
 17 וְכֵן רַב דִּינֵי נִגְעֵי בָּתִּים דְּבָרֵי קְבֻלָּה הֵן.

(2) נגעים פ"ג מ"ז.

- 18 ב. וְכָל הַדִּינִין הַמְּפָרְשִׁין בֵּהֶן בַּתּוֹרָה וּבְדָבָרֵי קְבֻלָּה
 19 כִּף הֵם: כְּשִׁיבּוֹא הַכֹּהֵן וְיִרְאֶה הַנֶּגַע שׁוֹקֵעַ יִרְקַק
 20 או אֲדָמָדָם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵנוּ, יִסְגִּיר שְׁבַעַת יָמִים. וְאִפְלוּ
 21 מִצָּאוּ כְּלוֹ³ בַּתְּחִלָּה יִרְקַק או אֲדָמָדָם - יִסְגִּיר⁴.
 22 וּבְשִׁבְעֵי רוֹאֶהוּ: אִם פָּהָה הַנֶּגַע, וְאֵין צְרִיף לֹאמֵר
 23 אִם הֵלֶךְ - קוֹלָף מִקוֹם הַנֶּגַע בְּלֶכֶד, וְהַפִּית טְהוֹר;
 24 מִצָּאוּ שֶׁעָמַד בְּעֵינָיו וְלֹא פָּשָׁה - מִסְגִּיר שָׁבוּעַ שְׁנִי.
 25 וְרוֹאֶהוּ בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר: אִם פָּהָה הַנֶּגַע או הֵלֶךְ

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ט

הלכות טומאת צרעת

פרק חמשה עשר

(1) יבאר הסגר נגעי בתים ואיך חולץ האבנים שבהם הנגע כשחולץ, ודין בית ועלייה על גביו שנראה בו נגע, והבונה אבנים מסוגרות בבית טהור, כיצד מטהרים בית המנוגע אחר חליצה וטיחה.

- 11 א. נִגְעֵי בָּתִּים יֵשׁ בֵּהֶן הִסְגֵּר שְׁלוֹשָׁה שָׁבוּעוֹת², שֶׁהֵן
 12 תְּשַׁעָּה עָשָׂר יוֹם; שְׁיוֹם שְׁבִיעֵי עוֹלָה לְכָאן וּלְכָאן,
 13 יוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר עוֹלָה לְכָאן וּלְכָאן. נִמְצְאָתָּ אִתָּה
 14 לְמַד, שְׁאִם צְרִיף לְשִׁלְשָׁה שָׁבוּעוֹת - רוֹאֶהוּ

~ נקודות משיחות קודש ~

"היה הכולל בינו לבין חברו שניהן חולצין בו".

מדבריו משמע שחולצין כל האבנים שבינו לבין חברו. גם כאלו שאינן אבני זווית. אבל לדעת רש"י (חולין קכ"ח, ב.) שמה ש"שניהם חולצין" הוא רק "באבן שבמקצוע" וכמו שפירש את דברי המשנה בנגעים (פי"ג, ב.) "אבן שבזווית כשהוא חולץ חולץ את כולו" "אבן המנוגעת שבזווית שנראה בבית זה ובבית זה, שכן דרך הזווית לתת שם אבנים גדולות המחזיקים את כל עובי הכותל ונראה משני הצדדים שאבן זו יש עליה חיוב לחלוץ את כולה" (גם הצד שלא נראה בו הנגע).

ויש לומר שהרמב"ם ורש"י נחלקו בפירוש מאמר חז"ל "אוי לרשע ואוי לשכנו", שלדעת הרמב"ם השכנות היא סימן על מהותם האמיתית של השכנים שבמהותם שייכים זה לזה. אבל לשיטת רש"י "אוי לרשע ואוי לשכנו" פירושו שיש לשכן השפעה פנימית על שכנו. ולכן צריך לחלוץ את כל האבן שבזווית הבית גם לצד החלק של השכן, אבל לא את האבנים של השכן בעצמו.

(ע"פ לקו"ש חזק ג עמוד 12)

13 שם. 14) שכל המעשים האלה כתובים בלשון רבים: וחלצו, העפר אשר הקצו, ולקחו אבנים אחרות. 15) שהנגע בו. 16) בלשון יחיד.

32 ה. אבן שבזווית¹⁷, בזמן שהוא חולץ - חולץ את 33 כלה, ובזמן¹⁸ שהוא נותן - נותן את שלו¹⁹ ומניח 34 את של חברו²⁰. ויש בדבר ספק, אם תהיה זו של 35 חברו כמו יד לאבן שלו²¹.

17) וחלק ממנה בבית המנוגע, וחלקה השני נכנס לבית אחר. 18) שנאמר "וחלצו". 19) את הבית המנוגע. 20) שנאמר "ונתן" בלשון יחיד. 21) פירוש, אם חלק האבן שבבית חברו נידון כבית-יד לחלק שלו, ומביאה את הטומאה לבית חברו, שהרי אבן המנוגעת מטמאה באוהל. בעיא שלא נפשטה בחולין קכח, ב.

36 ו. בית²² שנראה בו נגע והיתה עליה על גביו²³ - 37 נותן את הקורות לעליה²⁴; נראה בעליה - נותן את 38 הקורות לבית. לא היתה עליה על גביו - אבניו 39 ועציו ועפרו פלן נתצין עמו²⁵. ומציל את המלבנין²⁶ 40 ואת סריגי החלונות²⁷.

22) נגעים פי"ג מ"ג. 23) ובה אין נגע. 24) כלומר, הקורות נחשבו כאילו הן מן העליה והן טהורות, וכשהוא נותן את הבית מעמיד עמודים תחת התקרה לתמוך את העליה. 25) מכיוון שאין בנין אחר לצרפן אליו, הרי הן חלק מבנין המנוגע. 26) במשנה שם, מפרש רבינו שהם "מעל לשטח הקורה". 27) שבכות שבחלונות, העשויות לשמירה על התינוקות שלא יפלו מן החלון.

41 ז. הלוקח אבנים²⁸ מבית מסגרו²⁹ ובנאן בבית טהור: 41

1 לו - קולף מקום הנגע ומטהר את הבית בצפריים; 2 ואם מצא הנגע שפשה בסוף שבוע שני או שעמד 3 בעינו - חולץ את האבנים שבהן הנגע ומקצה⁵ 4 העפר אל מחוץ לעיר וטח את כל הבית ומסגרו 5 שבוע שלישי. וביום תשעה עשר וראהו: אם חזר 6 בו נגע כשני גריסין - הרי זה פשוין אחרי הטוה, 7 ונותן את כל הבית; ואם לא חזר בו נגע - מטהרו 8 בצפריים. וכל זמן שיחזור בו הנגע קדם שיטהרו 9 בצפריים - הרי זה ינתן; ואם נראה בו נגע אחר 10 שטהרו בצפריים - יראה בתחלה. וכן אם פשה הנגע 11 בסוף שבוע ראשון - חולץ את האבנים שבהן הנגע 12 וקוצה העפר חוץ לעיר וטח את כל הבית ומסגרו 13 שבוע שני. וראה: אם מצא בו נגע כשני גריסין - 14 הרי זה פשוין אחרי הטוה, ונותן את כל הבית; 15 ואם לא חזר בו נגע - מטהרו בצפריים. וכל זמן 16 שיראה בו נגע קדם טהרה בצפריין - ינתן; ואם 17 נראה בו אחר שטהרו בצפריים - יראה בתחלה.

3) כל הבית. 4) כמו בנגעי אדם ונגעי בגדים. 5) קולף. 6) פירוש, שופכו מחוץ לעיר. כל הדינים שבהלכה זו, מפורשים במשנה שם פי"ג, א.

18 ג. כשהוא חולץ⁷ את האבנים שבהן הנגע - אינו 19 חולץ פחות משתי אבנים⁸. ואינו נוטל אבנים מצד 20 זה ומביאן לצד זה, שנאמר: ולקחו אבנים אחרות. 21 ולא עפר מצד זה ומביא לצד זה, שנאמר: ועפר 22 אחר יקח וטח את הבית. ואינו טח בסיד, אלא 23 בעפר, שנאמר: ועפר אחר יקח וגומר. אינו מביא 24 אבן אחת תחת שתיים¹⁰ שחלץ, ולא שתי אבנים 25 תחת אבן אחת חלוצה¹¹, אלא מביא שתיים תחת 26 שתיים. ויש לו להביא שתיים תחת שלש¹².

7) שם פי"ב מ"ו. 8) שנאמר (ויקרא יד, מ): "וחלצו את האבנים" בלשון רבים. 9) גדולה. 10) קטנות. 11) אין לפרש שהמדובר כשחלץ רק אבן אחת, שהרי אמרנו בראש הלכה זו, שאינו חולץ פחות משתיים. ובעל-כרחינו לומר, שהכוונה, שאסור להביא שתי אבנים תחת אבן אחת שחלץ, ואפילו אם חלץ כמה אבנים, ואע"פ שמותר להביא פחות ממספר החולצות. ראה תפארת ישראל שם, יכין אות נא, ו'תוספות יום טוב'. 12) אם הוציא שלוש, מותר להביא במקומן שתיים גדולות, שלא הקפידה אלא שיחלוץ יותר מאחת, ושיביא יותר מאחת (ראה בהערה הקודמת שאין להביא שתיים במקום חלוצה אחת, אפילו אם חלץ יותר מאחת).

27 ד. היה הפתל¹³ בינו לבין חברו - שניהן חולצין 28 ושניהן קוצים את העפר ושניהם מביאין אבנים 29 אחרות¹⁴, אכל בעל הבית¹⁵ מביא לבדו את העפר; 30 שנאמר: ועפר אחר יקח וטח¹⁶ - אין חברו מטפל 31 עמו בטיחה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהם נאמר "צרעת ממארת". (7) שם פ' מצורע פ"ד ה"ד. נמצא, שהם חמורים יותר ממצורע. ראה למעלה פ"ג ה"ט" בדין בגדים מנוגעים.

ב. בית מסגור⁸ אינו מטמא אלא מתוכו, שנאמר: 22: והבא אל הבית כל ימי הסגור אתו יטמא עד הערב. 23: אבל המחלט מטמא מתוכו ומאחוריו, שהנוגע בו 24: מאחוריו - טמא. שנאמר: צרעת ממארת בבית טמא 25: הוא. וכי טהור היה?! אלא להוסיף לו טמאה על 26: טמאתו, שיהיה פלו טמא⁹ ויטמא מאחוריו. וכן 27: אבנים שיש בהן הנגע במסגור מטמאין מאחוריהן¹⁰.

(8) משנה, שם יג, ה. (9) דרשה זו נאמרה בתורת כהנים' שם פ"ד ה"ג. (10) תוספתא נגעים פ"ו ה"ד. והאבנים האחרות מתוכן בלבד, כאמור בראש ההלכה.

ג. אחד המסגור והמחלט¹¹ מטמא בביאה¹². פיצד? 29: בית שהיה מסגור¹³ על גבי בית מנוגע¹⁴, בין מחלט 30: בין מסגור, או אילן שהוא מסגור עליו - העומד תחת 31: האילן או הנכנס לבית החיצון טמא, שהרי הוא 32: והבית הטמא תחת אהל אחד¹⁵. וכן אבן מנוגעת 33: הנכנסת לאהל והנחה שם - נטמא פל אשר באהל. 34: היתה מנחת תחת האילן והטהור עובר - נטמא. היה 35: הטהור עומד תחת האילן ועבר אדם באבן מנוגעת 36: - לא טמאהו; ואם הניחה שם - טמאהו. שמושב 37: המנוגע פמאהו, בין אדם בין פלים בין אבנים ועציו 38: ונעפרו¹⁶.

(11) דינם שווה בענינים האמורים למטה. (12) אם כל הבית נכנס לאוהל אחר. (13) מכסה למעלה. (14) כגון שהבית המנוגע היה בנוי בתוך בית טהור, שתקרתו מכסה גגו של בית המנוגע. (15) כדעת רבי אלעזר, במס' נגעים שם מ"ו. (16) שם מ"ז. ראה למעלה פ"י ה"ב בהערות.

ד. המאהיל¹⁷ בידו על אבן מנוגעת או שהאהילה 40: עליו - טהור, עד שיגע¹⁸.

(17) תוספתא נגעים פ"ז ה"ג. (18) ומה שאמרנו בה"ג שאבן המנוגעת מטמאה באוהל, היינו כדובר אחר מאהיל על האבן ועל האדם או הכלי (הגר"א בביאור ה'תוספתא' שם).

ה. טהור¹⁹ שנכנס לבית מנוגע דרך אחוריו, אפלו 42: נכנס פלו חוץ מחטמו - טהור; שנאמר: והבא אל 43: הבית - דרך ביאה טמאה תורה²⁰.

(19) גמרא שבעות יז, ב. (20) וכנשכנס כולו דרך אחוריו נטמא, ולא מפני הכניסה לבית, אלא מפני שהוא נמצא בתוך הבית, כמו הכלים הנמצאים בבית מלפני שנטמא, שהם טמאים. שם.

ו. טהור שהכניס ראשו ורבו לבית טמא - נטמא²¹. 45: וכן טלית²² טהורה שהכניס ממנה שלש על שלש 46: לבית טמא - נטמאת. וכן פלי חרס²³ שהכניס אוריו

1 חזר הנגע למסגור³⁰ - חולץ את האבנים³¹ שבטהור; 2 נראה נגע על האבנים שבנה - המסגור ינתץ³², 3 והבית השני מסגורין אותו³³ בנגע זה, כדין כל בית 4 שונאה בו נגע בתחלה.

(28) שם מ"ה. (29) אחרי שחלצן (ראה למעלה ה"ב). (30) לבית שממנו לקח את האבנים, וצריך לנתצו. (31) את האבנים שלקח מאותו בית ובנאן בבית הטהור, שהרי הן חלק מהבית הטעון נתיצה. (32) מפני שחזר הנגע לאבנים השייכות לבית. (33) ואין חולצים אותן מיד, מפני שצריכים לראות את הנגע בשביל הבית השני (ראה למעלה פ"ב ה"ז בדין בגדים).

ה. פיצד מטהרין³⁴ את הבית המנוגע? אחר החליצה 5: והטיחה מביא מים חיים בכלי חרס ושתי צפרים 6: ועץ ארז ואזוב ושני תולעת, קטהרת אדם שבארנו 7: לקל דבר. אלא שבאדם מזה שבע פעמים לאחר ידו 8: של מצרע, ובבית מזה שבע פעמים על המשקוף 9: של בית מבחוי. ושאר כל מעשיהן שוין. 10:

(34) כל הדינים שבהלכה זו, מפורשים בתורה (ויקרא יד) ומבוארים במשנה (שם פ"ד).

יום שני כ"א סיון ה'תשע"ט

פרק נששה עשר

(1) יבאר שבית המנוגע אב מאבות הטומאות, ואם אסור בהנאה, ודין בית מוסגר ואבניו אם מטמאים מאחוריהם, והמוסגר והמוחלט אם מטמא בביאה, אם צריך הכנסת רוב בבית המנוגע, וכמה ישהה ויטמאו בגדיו, מי שהיה עומד בבית המנוגע ופשט ידיו חוץ לבית או בהיפך, המציל מכוסה באוהל המת אם מציל מכוסה בבית המנוגע כו', שינוי האמור בבגדים ובבתים שקראוהו תורה צרעת שהיא אות ופלא בישראל.

א. בית המנוגע - אב² מאבות הטמאות³, כל הנוגע 11: בו נטמא. וכן אבנים שחולצין ממנו אחר הסגר או 12: אבנים ועצים ועפר של בית קשנותצין אותו - פלן 13: אבות טמאות, וכל פזית מהם מטמא אדם וכלים 14: במגע ובמשא⁴ ובביאה. פיצד? אם נכנס פזית⁵ מהן 15: לבית טהור - נטמא פל אשר בבית מאדם וכלים, 16: שפלן מטמאין בביאה פאדם מצרע. וכלן אסורין 17: בהנאה. ואם שרפן ועשה מהן סיד - הרי זה אסור 18: בהנאה. שנאמר: צרעת ממארת - תן בו מארה⁶ ואל 19: תהנה בו. וכלן משלחין אותן חוץ לעיר, אף על פי 20: שאינה מקפת חומה⁷. 21:

(2) נגעים פ"ג מ"ד. (3) ראה למעלה פ"ג ה"ג. (4) תוספתא נגעים פ"ו ה"ח. מטמאים במשא אפי' לא נגע בהם, כגון שהיו מונחים על עץ, שאינו מקבל טומאה והגביה את העץ. (5) שם מ"ח. (6) בתורת כהנים' (פ') נגעים יד, (יא) נאמרה דרשה זו גבי בגדים המנוגעים, שגם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"א סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

34) משנה, שם. (35) לפני ששהה כשיעור. (36) על
 37) מפני שהידיים נגררות אחרי הגוף
 הנמצא בפנים. (38) טומאת ידיים מדרבנן. (39) כחכמים,
 שם. ונימוקם, מכיוון שהכניסן דרך מלבוש אינן טמאות
 אלא אם שהו כשיעור, ואף-על-פי שגוף האדם נשאר בחוץ.
 ט. כל המציל⁴⁰ בצמיד פתיל⁴¹ באהל המת - מציל
 42) מבית מנגע; וכל המציל מקסה באהל
 המת⁴³, אפלו היה מגלה בבית המנגע - הרי זה
 44) כיצד? כלי חרס או כלי אבנים וכלי אדמה
 וביוצא בהן שהיו אכלין ומשקין וכלים בתוכן והיו
 45) מכסין בבית המנגע, אף על פי שאינן מקפין צמיד
 פתיל - הן וכל מה שבתוכן טהור. הבור והדות⁴⁴
 45) שבבית המנגע⁴⁵, אף על פי שהן מגלין - כלים
 46) שבתוכן טהורין.

40) שם מ"ב. (41) כל הכלים שאינם מקבלים טומאה
 כלל, כגון כלי אבנים וכלי אדמה וכן כלי חרס שהם
 מקבלים טומאה מתוכם ולא מגבם (אם נגעו טומאה בדופן
 הכלי מבחוץ) מצילים את מה שבתוכם מליטמא באוהל
 המת אם הם מכוסים ב"צמיד פתיל". פירוש, בכיסוי מהודק
 ומחובר יפה (ראה הל' טומאת מת פכ"א ה"א).
 42) אפילו אין הכיסוי מחובר. כרבי יהודה שם.
 43) מבואר לקמן. (44) בור - חפורה באדמה. דות - בנויה
 על הקרקע. (45) המצילים באוהל המת על מה שבתוכם
 כשהם מכוסים.

י. הצרעת הוא שם האמור בשתפות, כולל עננים
 הרבה שאין דומין זה לזה. שהרי לכן עור האדם
 קרוי צרעת, ונפילת קצת שער הראש או הזקן קרוי
 צרעת, ושנוי עין הבגדים או הבתים קרוי צרעת.
 וזה השנוי האמור בבגדים ובבתים, שקראתו תורה
 צרעת בשתפות השם, אינו ממנהגו של עולם, אלא
 אות ופלא היה בישראל כדי להזהירן מלשון הרע.
 שהמספר בלשון הרע - משתנות קירות ביתו⁴⁶. אם
 חזר בו - וטהר הבית; אם עמד ברשעו עד שהתין
 הבית - משתנין כלי העור שבביתו שהוא יושב
 ושובב עליהן. אם חזר בו - וטהרו; ואם עמד
 ברשעו עד שישרפו - משתנין הבגדים שעליו. אם
 חזר בו - וטהרו; ואם עמד ברשעו עד שישרפו -
 משתנה עורו ויצטרע, ויהיה מבלל ומפרסם לבדו,
 עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים, שהוא הליצנות
 ולשון הרע. ועל ענין זה מזהיר בתורה ואומר:
 השמר בנגע הצרעת. זכור את אשר עשה יי אלהיך
 למרים בדרך. הרי הוא אומר: התבוננו מה ארע
 למרים הנביאה! שדברה באחיה, שהיתה גדולה
 ממנו בשנים וגדלתו על ברביה וסכנה בעצמה
 להצילו מן הים, והיא לא דברה בגנותו אלא טענה
 שהשנותו לשאר נביאים, והוא לא הקפיד על כל
 הדברים האלו, שנאמר: והאיש משה ענו מאד, ואף

1 לְבֵית טָמֵא - נִטְמָא²⁴. אֲבָל שְׂאֵר פְּלִים - עַד שְׂיֻכְנִים
 2 רַב הַפְּלִי²⁵, מְשֻׁכְּנִים רַבּוֹ נִטְמָא מִיָּד²⁶. בְּמַה דְּבָרִים
 3 אֲמֹרִים? בְּכָלִים שְׂנֻכְנִסוּ חֲלוּצִין²⁷; אֲבָל אָדָם
 4 מִיִּשְׂרָאֵל שְׂנֻכְנִס לְבֵית מִנְגַע וְהוּא לְבוֹשׁ בְּכַגְדָּיו
 5 וְסַנְדְּלָיו בְּרַגְלָיו וְטַבְעוֹתָיו בְּיָדָיו²⁸ - הֲרִי הָאָדָם טָמֵא
 6 מִיָּד, וּבְכַגְדָּיו טְהוֹרִים עַד שְׂיֻשְׁהָ שֶׁם כְּדֵי שְׂיֻסְבּ²⁹
 7 אָדָם וְיֵאכַל כְּשֶׁלֶשׁ בַּיּוֹם³⁰ פַּת חֲטִים בְּלַפְתָּן³¹.
 8 שְׂנֵאמֵר: וְהַשֹּׁכֵב בַּבַּיִת יִכַּסֵּס אֶת בְּגָדָיו, וְהָאֵכֵל בַּבַּיִת
 9 יִכַּסֵּס אֶת בְּגָדָיו. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שְׂאִין בְּגָדָיו
 10 מִתְטַמְּאִין עַד שְׂיֵאכַל שֶׁם? ! אֵלָּא לְתַן שַׁעוֹר לְשׂוֹכֵב
 11 כְּאוֹכֵל. וְאֶחָד הַשׂוֹכֵב אוֹ הַיּוֹשֵׁב אוֹ הַעוֹמֵד, אִם
 12 שָׁהָה כְּדֵי לֵאכֹל שַׁעוֹר אֲכִילָה הָאֲמֹרָה - נִטְמָאוּ
 13 בְּגָדָיו.

(21) כשנכנס דרך ביאה, ועל זה אמרה תורה: "והבא אל
 הבית וכו' יטמא עד הערב" (נגעים פי"ג מ"ח). (22) שם.
 (23) תוספתא פ"ז ה"ז. (24) כלי חרס מיטמא אם נגעו
 טומאה באויר שבתוכו, ואפילו לא נגעו בכלי עצמו,
 ולפיכך כשנגע אוירו באויר הבית - נטמא. (25) ורובו
 ככולו. (26) ואפילו הוציאם ללא כל שהיה. (27) שאין
 אדם מלובש בהם. (28) כלומר, באצבעותיו.
 (29) בתקופת המשנה ולפניה, נוהגים היו לאכול את
 הסעודות הקבועות בהסיבה, היינו נשענים על גבי בגדים
 רכים לשמאלם. (30) פחות מזה היא אכילת עראי. במשנה
 (שם מ"ט) אמרו: "כדי אכילת פרס (פרס = חצי ככר)".
 ודעת רבינו שחצי ככר הוא כשלוש ביצי תרנגולת בינוניות.
 (31) מכיון שפת חטים טעים, והלפתן מוסיף לו טעימות -
 הוא נאכל מהרה.

14 ז. מִי שְׂנֻכְנִס³² לְבֵית מִנְגַע וְכָלָיו עַל כַּתְּפָיו וְסַנְדְּלוֹ
 15 וְטַבְעוֹתָיו כְּכַפְּיוֹ - הוּא וְהֵן טָמֵאִין מִיָּד; שְׂאִינוּ מִצִּיל
 16 מִלְטַמְּא מִיָּד אֵלָּא פְּלִים שְׂהוּא לְבוֹשׁ בְּהֵן. וְכֵן
 17 הַעוֹבֵד כּוֹכְבִים וְהַבְּהֵמָה שְׂהִיו לְבוֹשִׁין בְּכָלִים
 18 וְנֻכְנְסוּ לְבֵית הַמִּנְגַע - נִטְמָאוּ הַפְּלִים מִיָּד³³. אֲבָל
 19 הַעוֹבֵד כּוֹכְבִים אִינוּ מִקְבֵּל טָמְאָה, בְּבַהֲמָה.

(32) שם מ"ט. דין זה הוא ביאור מורחב למה שנאמר בהלכה
 הקודמת: "בכלים שנכנסו חלוצים". (33) ככלים חלוצים.
 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה": "יכול (אתה לחשוב)
 הבהמה והגוי יהו מצילים בגדים בבית המנוגע (שלא
 ייטמאו מיד), תלמוד-לומר: "וככס בגדיו" (מכאן אתה
 למד) המטמא בגדים מציל בבית המנוגע, יצאו הבהמה
 והגוי שאין מטמאים בגדים (שהרי אינם מקבלים טומאה
 כלל) - אין מצילים בגדים בבית המנוגע.

20 ח. מִי שְׂהִיָּה³⁴ עוֹמֵד בַּבַּיִת מִנְגַע וּפִשֵּׁט יָדוֹ³⁵ חוּץ
 21 לְבֵית וְטַבְעוֹתָיו בְּיָדָיו³⁶, אִם שָׁהָה כְּדֵי אֲכִילַת
 22 הַשַּׁעוֹר - נִטְמָאוּ הַטַּבְעוֹת אִף עַל פִּי שֶׁהֵם בַּחוּץ³⁷.
 23 וְכֵן הַעוֹמֵד בַּחוּץ וּפִשֵּׁט יָדוֹ לְבֵית מִנְגַע - נִטְמָאוּ
 24 דָּדָיו בְּלִבָּד מִיָּד³⁸. וְאִם נִשְׁתַּהוּוּ שֶׁם כְּדֵי אֲכִילַת
 25 הַשַּׁעוֹר - נִטְמָאוּ טַבְעוֹתָיו, וְאִם לָאוּ - טְהוֹרוֹת³⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעיקר אינם לשון הרע אלא עניינים חמורים אחרים, ומדוע בחר הרמב"ם להביא סדר השתלשלות שיחת הרשעים שסופה כפירה בעיקר דווקא בסיום הלכות טומאת צרעת ולא בהלכות דעות.

ויש לומר שאריכות לשונו של הרמב"ם בדבר "שיחת הרשעים" באה להבהיר את גדרו של לשון הרע, שבו שני עניינים. האחד שהוא מזיק את חברו בדברי לשון הרע שלו הבאים מתוך מידות רעות של קנאה או שנאה וכו'. והשני הוא לשון הרע מצד הדיבור עצמו שהמדבר בו מושך עצמו לתוך הרע כי הגם שכוח הדיבור שבאדם הוא כח חיצוני המבטא החוצה את האדם, בכל זאת הוא קשור לעצם האדם שתוארו הוא "מדבר" ולכן דיבור לשון הרע מושך את האדם עוד יותר אל הרע.

לכן הביא הרמב"ם הדוגמא ממרים, שהרי האופן הראשון של היזק חברו על ידי לשון הרע שמדבר אינו שייך בה, וכמו שמדגיש הרמב"ם בעצמו "לא דברה בגנותו אלא טעתה כו'" ומשה לא הקפיד כלל על דבריה כו' ואף שלא

גרמה שום היזק למשה נענשה מיד.

זהו גם תוך העונש על לשון הרע שבתחילה "השתנו קירות ביתו" ואם "עמד ברשעו" משתנין כלי העור שבביתו, "עמד ברשעו" משתנין הבגדים שעליו ואם לא עשה תשובה "משתנה עורו ויצטרע" שמתאים לסדר כניסת הרע באדם המדבר לשון הרע. בתחילה זהו רק עניין חיצוני הקשור בדיבור שלו שאינו פוגע באחר כלל, ואח"כ הולך הרע ונטמע באדם עוד ועוד עד שמצטרע ממש.

בהסבר זה יובנו גם דברי אדמוה"ז על הפסוק "אדם כי יהיה בעור בשרו כו'" שהרי אדם הוא השם הכי נעלה יותר מגבר איש ואנוש, ואין יתכן שתהיה באדם הנעלה צרעת שהיא מהטומאות הכי חמורות. ומסביר שם שהרע של לשון הרע הוא עניין חיצוני ואינו נכנס בפנימיותו של אדם אלא נמצא בו בבחינת פסולת בלבד "בסוף מלבושיו" ומטעם זה אין נגע צרעת בזמננו כי בימינו אפילו "הצדיק והטוב עדיין הרע קצת בפנימיותו". ולכאורה לשון הרע הוא מהעבירות החמורות, ושקלוהו חז"ל (ערכין טו, ב.) כנגד שלוש עבירות שדינם "יהרג ואל יעבור" ו"כאילו כפר בעיקר". כי שם מדבר בגדר הנ"ל של לשון הרע מצד עצמו שעדיין אינו מזיק לחברו רק שהרע שבדיבור עצמו עלול למשוך את המדבר ולהביאו למקום נמוך, ולכן כתב שהוא עניין ש"בסוף מלבושיו".

(על פי לקו"ש חלק כ"ב עמוד 65)

(46) מקורות סיום נאה ומלכב זה הם: מדרש רבה ויקרא פרשה טז, גמרא ערכין טו ב, וטז, א. ותוספתא נגעים פ"ו ה"ו.

1 על פי כן מיד נענשה בצרעת; קל והמר לבני אדם
2 הרשעים הטפשים, שמרבים לדבר גדולות ונפלאות.
3 לפיכך ראוי למי שרוצה לבנות ארחותיו להתרחק
4 משיבתן ומלדבר עמהן, כדי שלא יתפס אדם
5 ברשת רשעים וסכלותם. וזה דרך ישיבת הלצים
6 הרשעים: בתחלה מרבין בדברי הבאי, פענן
7 שנאמר: וקול כסיל ברב דברים. ומתוך כך באין
8 לספר בגנות הצדיקים, פענן שנאמר: תאלמנה
9 שפתי שקר הדברות על צדיק עתק. ומתוך כך יהיה
10 להן הרגל לדבר בנביאים ולתת דפי בדבריהם,
11 פענן שנאמר: ויהיו מלעבים במלאכי האלהים
12 ובזים דבריו ומתעטעים בנביאיו. ומתוך כך באין
13 לדבר באלהים וכופרין בעקר, פענן שנאמר:
14 ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על יי
15 אלהיהם. והרי הוא אומר: שתו בשמים פיהם
16 ולשונם תהלך בארץ. מי גרם להם לשית בשמים
17 פיהם? לשונם שהלכה תחלה בארץ. זו היא שיחת
18 הרשעים, שגורמת להן ישיבת קרנות וישיבת
19 כנסיות של עמי הארץ וישיבת פתי משתאות עם
20 שותי שכר. אכל שיחת פשרי ישראל אינה אלא
21 בדברי תורה וחקמה. לפיכך הקדוש ברוך הוא עוזר
22 על ידן ומזכה אותן בה. שנאמר: אז נדברו יראי יי
23 איש אל רעהו, ויקשב יי וישמע ויכתב ספר זכרון
24 לפניו ליראי יי ולהשבי שמו.

סליקו להו הלכות טמאת צרעת

~ נקודות משיחות קודש ~

"...אלא אות ופלא היה בישראל... כו'."

ההבדל בין נס ובין פלא הוא שנס זה עניין שלמעלה מהטבע לגמרי ומתגלה תוך שידוד מערכות הטבע, אבל פלא הוא נס המלוּבש בטבע. וזה שכותב הרמב"ם כאן "אות ופלא" כי נגע הצרעת מצד אחד בא כנגע טבעי בבית או בבגד, אבל מצד שני הוא פלא שאחרי שמופיע בבית ולא עשה תשובה יופיע בבגד ואם לא עשה תשובה יופיע בעור וכו'

(על פי לקו"ש חלק ג' עמוד 165 הערה 13)

~ נקודות משיחות קודש ~

"כדי להזהירם מלשון הרע... כו'."

ובהמשך ההלכה מתאר את "דרך ישיבת הלצים הרשעים: בתחילה מרבין בדברי הבאי... ומתוך כך באין לדבר בגנות הצדיקים... ומתוך כך יהיה להם הרגל לדבר בנביאים ולתת דופי בדבריהם... ומתוך כך באין לדבר באלקים וכופרין בעיקר... כו'". וצריך להבין הרי כאן רוצה הרמב"ם לתאר חומרת לשון הרע עד היכן היא. והלא דברי הבאי, דיבור בגנות הצדיקים, נתינת דופי בדברי הנביאים וכפירה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ב סיון - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ט

הִלְכוֹת מְטֵמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב

1 יֵשׁ בְּכֻלָּן אֲרַבַּע מְצוֹת עֲשֵׂה, וְזֶהוּ פֶרֶטָן: (א) דִּין

2 טְמֵאָת נְדָה. (ב) דִּין טְמֵאָת יוֹלְדָת. (ג) דִּין טְמֵאָת זָבָה.

3 (ד) דִּין טְמֵאָת זָב.

4 וּבְאוּר מְצוֹת אֵלוֹ בְּפָרְקִים אֵלוֹ:

5 פָּרֵק רֵאשׁוֹן

(1) יבאר שזב וזבה נידה ויולדת כל אחת מארבעתן אב מאבות הטומאה, ודין קטן וקטנה וסריס אדם וסריס חמה טומטום ואנדרוגיניוס, ודין דם הנידה ודם היולדת ושאר משקין היוצאים ממנה, ואם יצא הוולד מדופנה, ודין מקור האשה שנעקר או שהזיע, וזב הזב וראייה ראשונה שלו ושל מצורע, משקין היוצאים מהם, ואם היה מוצץ ורוקק דם.

6 א. הַזָּבִי וְהַזָּבָה³ וְהַנְּדָה⁴ וְהַיּוֹלְדָת⁵ - כָּל אֶחָד

7 מֵאַרְבַּעֶתָן אֵב מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת⁶. מְטֵמֵא בָּלִים בְּמַגֵּעַ,

8 וּמְטֵמֵא אָדָם בְּמַגֵּעַ וּבְמִשְׁאֵא, וּמְטֵמֵא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב

9 וּמְרַקֵּב מִתְחַתְּיוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹן אֵב טְמֵאָה⁷, וּמְטֵמֵא

10 מִדְּף⁸ עַל גְּבוֹי⁹.

(2) כתוב בתורה (ויקרא טו, ב): "איש איש כי יהיה זב מבשרו וזבו טמא הוא". "בשרו" היינו אבר כלי הזרע (ספורנו). במסכת נדה לה, ב מוסר רב הונא סימני היכר בין זרע האדם הטבעי ובין זוב חולני. (3) שם כה: ואשה כי יזוב דמה, ימים רבים בלא עת נדתה ... טמאה היא. (4) האשה הרואה דם בהתאם לטבעה נקראת נדה וטמאה שבעת ימים. (5) יולדת זכר טמאה שבעת ימים כנידה ויולדת נקבה טמאה ארבעה עשר יום. (6) ראשי טומאות, שמתמאים גם אדם וכלים מה שאין כן בוולד הטומאה, שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. ארבעה אלו נמנו במסכת כלים פרק א בין אבות הטומאות. ורבינו בהקדמתו לספר טהרות מונה אחד עשר חלקי אבות הטומאות. (7) דינים אלה כתובים בתורה (ויקרא פרק טו) ומפורשים במשנה זבים פרק ה ופרטיהם מבוארים לקמן. (8) זבים פרק ד משנה ו. רבינו מפרש שם שזה מלשון "ריחו נודף" שמורגש מרחוק בלי נגיעה. (9) דברים הנמצאים על גבי הזב ואינם נוגעים בו, כגון שכלים חוצצים בינם לבין הזב, טמאים מדף (שם), כלומר, טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין, אבל לא אדם וכלים. ולפיך מסיים רבינו דיני משכב ומושב באמרו: "ועושה אותם אב הטומאה" ולאחר מכאן מוסיף: ומטמא מדף (פירוש, טומאה קלה) על גבו.

11 ב. אֶחָד¹⁰ זָבָה קָטָנָה וְאֶחָד זָבָה גְּדוֹלָה, וְאֶחָד זָבָה

12 מִחֲמַת עֲצָמָה¹¹ אוּ מִחֲמַת אֲנָס¹², וְאֶחָד זָב בְּעַל שְׂתֵי

13 רְאִיוֹת¹³ אוּ בְּעַל שְׁלֹשׁ - טְמֵאָת פֶּלֶן שְׁוֶה לְטְמֵא

14 אַחֲרֵיהֶם¹⁴.

(10) נקדים דינים יסודיים אחדים, שדיעתם תקל הבנת ההלכות שלפנינו: א. איש הרואה ראייה אחת אין עליו דין

זב אלא בעל קרי וטמא יום אחד ואינו מטמא משכב ומושב. ב. ראה שתי ראיות, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, הרי הוא זב גמור לכל דבר מחוץ להבאת קרבנות, ואם ראה שלוש ראיות מחוייב הוא להביא קרבנות אחרי טהרתו. ג. אשה שראתה דם יום אחד, אפילו כמה ראיות, בתקופה שבין נידה לנידה (לדעת רבינו בפרק ו מהלכות איסורי ביאה כל ימי חיי האשה, החל מראיית דם ראשונה, מחולקים לתקופת נידה הנמשכת שבעת ימים ולתקופת זיבה של אחד עשר יום ולאחריהם מתחילה שנית תקופת נידה וכן לעולם) טמאה יום אחד ושומרת כל היום שלאחריה, ואם עבר בטהרה - טהורה אחר טבילה במקווה.

ד. אם ראתה גם ביום השני, טמאה כל אותו היום ושומרת היא כל יום השלישי, ואם עבר בטהרה - טהורה. מובן שצריכה טבילה. ובשני המקרים האלה היא נקראת "שומרת יום כנגד יום", מפני שהיא שומרת יום טהרה נגד יום הטומאה, או "זבה קטנה". ה. אם תראה דם גם ביום השלישי תיקרא זבה גדולה וצריכה לספור שבעה ימים בטהרה וטובלת בליל שמיני, ולמחרת היום מביאה קרבנות. (11) בלי כל סיבה חיצונית. (12) על ידי השפעה של איזה מקרה שהוא, כגון שנבחלה או שקפצה וכדומה, אבל זב אינו מטמא באונס. (13) פרט לבעל ראייה אחת. (14) לעניין זה בלבד כולם שווים. אבל יש הבדלים שונים ביניהם ויבוארו בהלכות הבאות.

15 ג. קָטָנָה בַּת יוֹם אֶחָד מִטְמֵאָה בְּנֵדָה; בַּת עֲשָׂרָה
16 יָמִים - בְּזִיבָה¹⁵; בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד מִטְמֵאָה
17 אֶת בּוֹעֲלָה¹⁶, כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאֵר.

(15) שבעת ימים הראשונים הם תקופת הנידה ואפילו ראתה דם בכלום דינה כנידה ולא כזבה. ואם תראה שלושה ימים בזה אחר זה, היינו, שמיני, תשיעי ועשירי תהיה זבה. (16) להיות אב הטומאה וליתמא שבעת ימים ככתוב בתורה (ויקרא טו, כד): "ואם שכוב ישכב איש אותה ... וטמא שבעת ימים". קטנה למטה מגיל זה אין בעילתה בעילה ודין בועלה כנוגע בה.

18 ד. קָטָן בֶּן יוֹם אֶחָד מִטְמֵא בְּזִיבָה. וְאֶחָד גְּרִים
19 וְעֶבְדִים וְאֶחָד¹⁷ יִשְׂרָאֵל מִטְמֵאִין בְּנֵדָה וּבְזִיבָה.

(17) בין ובין.

20 ה. סְרִיס אָדָם¹⁸, סְרִיס חֲמָה¹⁹ מִטְמֵאִין בְּזִיבָה כְּשֶׁאֵר
21 הַבְּרִיאִין.

(18) שנסתרס על ידי אדם. (19) נולד סריס. מיום שראה את החמה הוא סריס (רבינו בפירושו למשנה יבמות פרק ח).

22 ו. אִין הָאִשָּׁה מִטְמֵאָה בְּלִבָּן²⁰, וְלֹא הָאִישׁ בְּאָדָם²¹;
23 אֶלֹא הָאִשָּׁה בְּאָדָם, וְהָאִישׁ בְּלִבָּן.

(20) אם הזיבה היא לבנה. (21) בזיבה אדומה.

24 ז. טְמֵטוּם²² וְאֲנִדְרוֹגִינִוּס²³ - נוֹתְנִין עֲלֵיהֶם חֲמָרֵי
25 הָאִישׁ וְחֲמָרֵי הָאִשָּׁה²⁴: מִטְמֵאִין פֶּלֶן כְּאִישׁ,
26 וּבְאָדָם כְּאִשָּׁה. וְטְמֵאֲתָן בְּסַפְקָא²⁵. לְפִיכָּךְ אִין שׁוֹרְפִין

24 נְדָה⁴³ עַד שֶׁתִּרְאֶה אֶחָד מִחֲמַשֶּׁה דְּמִים הַמְטַמְּאִין
25 אוֹתָהּ.

39 נעקרה ממנו חתיכת בשר. (40 מפני שנגעה בבשר המקור הטמא. (41 נוזל לבן, ויצאו דרך הרחם. (42 שכל מה שנמצא במקור הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים טומאת ערב (יום הנגיעה עד הערב). (43 ליטמא שבעת ימים.

26 יא. הַזִּיעָה טֶפֶה אַחַת - הֲרִי הָאִשָּׁה טְהוֹרָה, שְׂאִינָהּ
27 אֲלֵא מִחוּץ לְמִקְוֵה⁴⁴.

(44 והנוזלים הבאים מחוץ למקור שלא בימי טומאתה - טהורים.

28 יב. זֹכְבוֹ שֶׁל זָב - אֵב מֵאֲבוֹת הַטְּמָאוֹת כְּזָב, שְׂנֵאָמֵר:
29 זֹכְבוֹ טָמֵא הוּא. וּמְטַמֵּא בְּמַגַּע וּבְמִשָּׁא בְּכָל שֶׁהוּא.
30 רְאִיָּה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל זָב אֵינָה מְטַמְּאָה בְּמִשָּׁא וְהֲרִי הִיא
31 כְּשֹׁכֶבֶת זָרַע⁴⁵, בֵּין מְאִישׁ גְּדוֹל בֵּין מְאִישׁ קָטָן.
32 וְכֵן הַמְשֻׁכְּבוֹת וְהַמּוֹשְׁבוֹת שֵׁיִשְׁבַּ עֲלֵיהֶם מִשְׂרָאָה
33 רְאִיָּה רֵאשׁוֹנָה עַד שְׂרָאָה הַשְּׂנִיָּה - טְהוֹרִים. שְׂאִינָהּ
34 קְרוֹי זָב אֲלֵא אַחֵר רְאִיָּה שְׂנִיָּה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהַלְכוֹת
35 מַחֲסְרֵי כַּפָּרָה. רְאֵה אַחַת מֵרֵבָה כְּשֵׁתִים⁴⁶ - אֵין טָמֵא
36 אֲלֵא הַמְּסִיט⁴⁷ טֶפֶה אַחֲרוֹנָה⁴⁸.

(45 טבעית שמטמאה במגע אבל לא במשא. (46 זיבה רצופה כשיעור טבילה וניגוב אחריה. היינו, כדי הילוך חמשים אמה של אדם בינוני. (47 מזיזה ממקומה על ידי דבר אחר ואינו נוגע בה. (48 שהרי טיפה זו עושה אותו זב, אבל הקודמות דינן כשכבת זרע.

37 יג. רְאִיָּה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל מְצַרַע מְטַמֵּא בְּמִשָּׁא. שְׂנֵאָמֵר:
38 כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לְנַפְשׁוֹ. הֲרִי הַצְּרוּעַ
39 כְּזָב גָּמוּר: מֵה זָב גָּמוּר - זֹכְבוֹ מְטַמֵּא בְּמִשָּׁא,
40 אִף מְצַרַע - רְאִיתוֹ הֲרֵאשׁוֹנָה מְטַמְּאָה בְּמִשָּׁא.
41

42 יד. רַק הַזָּב וְשֹׁכֶבֶת זָרַעוֹ וּמִימֵי רְגָלָיו - כָּל אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁתָן
43 אֵב טָמֵאָה דִּין תּוֹרָה, וּמְטַמֵּא בְּכָל שֶׁהוּא בְּמַגַּע
44 וּבְמִשָּׁא⁴⁹. הֲרִי הוּא אוֹמֵר בְּרַק: וְכִי יִרַק הַזָּב בְּטָהוֹר.
45 וּמִימֵי רְגָלָיו וְשֹׁכֶבֶת זָרַעוֹ אֵי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה
46 בָּהֶם צִחְצוּחֵי זִיבָה⁵⁰ כָּל שֶׁהוּא.

(49 כזוב. (50 טיפות זעירות.

50 טו. אֶחָד זָב וְאֶחָד נְדָה וְיולֶדֶת וְזָבָה - כָּל אֶחָד מֵהֶן רָקוֹ
48 וּמִימֵי רְגָלָיו אֵב טָמֵאָה כְּזָב. וְכֵן כָּל מְקוֹם שְׂנֵאָמֵר
49 בְּהַלְכוֹת אֵלוֹ הַזָּב - אֶחָד הַזָּב וְאֶחָד שְׂאֵר הָאֲרֵבָעָה⁵¹.

(51 כלומר, השאר של הארבעה.

51 טז. תִּשְׁעָה מִשְׁקִין כְּזָב. שְׁלֹשָׁה מֵהֶן אֵב טָמֵאָה. וְהֵן:
52 רָקוֹ, וְשֹׁכֶבֶת זָרַעוֹ, וּמִימֵי רְגָלָיו. כָּל אֶחָד

1 עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וּקְדָשִׁים²⁶, וְאֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶן עַל
2 טְמֵאת מְקַדָּשׁ וּקְדָשִׁיו²⁷. רְאֵה לְכֵן וְאִדָּם פְּאָחַד -
3 שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה וְאֶת הַקְּדָשִׁים²⁸, אֲבָל
4 אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶן עַל בֵּיאת מְקַדָּשׁ וּקְדָשִׁיו; שְׂנֵאָמֵר:
5 מְזָכֵר עַד נִקְבָּה תְּשַׁלְּחוּ²⁹ - עַד שְׁיִהְיֶה הַטְּמָאָה
6 טְמֵאת זָכֵר וְדָאִי אוֹ טְמֵאת נִקְבָּה וְדָאִית³⁰. וְכֵן
7 הַנוֹגַע בְּלֶבֶן וְאִדָּם שְׁלוֹ³¹ פְּאָחַת³² - אֵינוֹ חֵיב עַל
8 טְמֵאת מְקַדָּשׁ וּקְדָשִׁיו. נִגַּע הוּא בְּעַצְמוֹ בְּלֶבֶן וְאִדָּם
9 שְׂרָאָה - הֲרִי זֶה חֵיב עַל בֵּיאת הַמְּקַדָּשׁ.

(22 שאינו יודעים אם הוא איש או אשה. (23 ישנם בו סימנים הן של איש והן של אשה. (24 מפני שהם ספק איש ספק אשה וכל ספק איסור תורה - לחומרא. (25 אם ראו לובן, שמא הם זכרים, ואם ראו אודם, שמא הם נקיבות. (26 אם ראו זיבה ונגעו בתרומה, או קדשים ונטמאו, אין שורפים אותם כדין תרומה וקדשים טמאים, שמא הם טהורים ואסור לשרוף תרומה וקדשים טהורים. (27 אם נכנסו לבית המקדש או אכלו בשר קדשים בשוגג פטורים מקרבן, ובמזיד פטורים ממלקות אפילו התרו בהם למלקות. (28 שהרי טומאתם וודאית. (29 והכרונה להרחיק טמאים מבית המקדש. (30 ובנידון זה אין אנו יודעים אם טומאת זכר עליו או טומאת נקיבה. (31 של הטומטום ואנדרוגינוס. (32 ונטמא וודאי.

10 ח. דָּם הַנֶּדֶה אוֹ דָּם הַזָּבָה אוֹ דָּם הַיּוֹלֶדֶת מְטַמֵּא
11 בְּכָל שֶׁהוּא בְּמַגַּע וּבְמִשָּׁא. שְׂנֵאָמֵר: וְהַדָּה בְּנִדְתָּהּ
12 וְהַזָּב. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה³³ לְמָדוֹ, שְׁמִדוּהָ כְּמוֹהָ. וְכָבֵר
13 בְּאַרְנוֹ בְּעֵנִין אֶסוּר נְדָה, שְׁחַמְשָׁה דְּמִים טְמָאִים
14 בְּאִשָּׁה; אֲבָל אִם רְאִיתָהּ דָּם יִרַק - הֲרִי הוּא טְהוֹר.
15 וְאֵינוֹ כְּמוֹ רִקָּה וְשְׂאֵר מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִמֶּנָּה³⁴,
16 שֶׁהֵרֵק מִתַּעֲגֵל וְיוֹצֵא וְזֶה שׁוֹתֵת וְיוֹרֵד³⁵.

(33 קבלה איש מפי איש עד משה רבינו. (34 שהם טמאים ומטמאים. (35 טומאת משקים היוצאים מזב וזבה למדנו מרוקם, שנאמר (ויקרא טו, ח): "וכי ירוק הזב בטהור וכו' וטמא עד הערב" ולפיכך מטמאים את הדומה לרוק בלבד.

17 ט. אִשָּׁה שֵׁיִצָּא הַיּוֹלֶד מִדְּפָנָהּ וְיִצָּא עִמּוֹ דָּם מִן הַדְּפָן
18 - הֲרִי אוֹתוֹ דָּם אֵב מֵאֲבוֹת הַטְּמָאוֹת כְּדָם הַנֶּדֶה
19 וְהַלֶּדֶה וְהַזִּיבָה, שֶׁהַמְּקוֹר³⁶ מְקוּמוֹ טָמֵא³⁷; וְהָאִשָּׁה
20 טְהוֹרָה³⁸ עַד שְׂיִצָּא מִמֶּנָּה דָּם דְּרָף הֶרְחָם.

(36 המקום בגוף שבו נקווים דמיה לצרכי תפקידיה הטבעיים המיוחדים לאשה. (37 והדמים הנקווים בו טמאים טומאה חמורה, לטמא אדם וכלים. (38 פירוש, אינה טמאה טומאת שבעה כנידה או יולדת, אבל טמאה יום אחד מפני שנגעה בדם הטמא.

21 י. מְקוֹר הָאִשָּׁה שְׁנַעֲקָר³⁹ וְנִפְלַל לְאַרְצָן - הָאִשָּׁה
22 טְמֵאָה טְמֵאת עֲרֵב⁴⁰. וְכֵן מְקוֹר שֶׁהִזִּיעַ כְּשֵׁתִי טְפִי
23 מִרְגְּלִיּוֹת⁴¹ - הָאִשָּׁה טְמֵאָה טְמֵאת עֲרֵב⁴². אֲבָל אֵינָה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהרוק נתייבש, ואמרנו בהלכה הקודמת שרוק אינו מטמא אלא כשהוא לח. (9 כלומר, שהרוק לא נתייבש (בתוספתא שם חולק ר' יהודה ואומר, שאפילו נתייבש הרוק ונתלחח הפשתן ע"י מים - טמא. ורבינו נקט לשונו של תנא-קמא, ולפיכך יש להניח שהתכוון לדעתו. עיין (שם).

ג. זב שהניח פיו על פי הכוס ונמלך שלא לשתותו 23
- המסיט את הפוס טהור¹⁰. שטה ממונו הזב כל 24
שהוא - המסיטו טמא, מפני משקה פי הזב¹¹. 25

(10 ואין חוששים שמא נשאר רוק על הכוס.
(11 כשהאדם שותה אי-אפשר שלא יתערב קצת רוק שבפיו עם המשקה. תוספתא טהרות פ"ה ה"ג.

ד. זב שגשף¹² את הפת ואת הבצל - המסיטין¹³ 26
טהור¹⁴. גשף את הקישות והמלפפון¹⁵ - המסיטין 27
טמא, מפני משקה פי הזב המתערב בהן. 28

(12 שם. (13 את הפת או את הבצל. (14 שאין הרוק מתערב עם דבר יבש. (15 שיש בהם הרבה לחות.

ה. קלפי פולין¹⁶ וקלפי תורמוסין¹⁷ שקצצין¹⁸ העובד 29
פוכבים - המסיטין טמא; שכל העובדי פוכבים 30
פוכבים לכל דבריהן, כמו שיתבאר¹⁹. הקלפין 31
שבשוקין²⁰ - הולכין בהן אחר הרב²¹. 32

(16 שם. (17 מין קטנית שטעמו מר, ושולקים אותו שבע פעמים להפיג מרירותו ואח"כ אוכלים אותו לקינוח סעודה (ביצה כד, ב). (18 בתוספתא, הגירסא "שפסקין". ופירש הגר"א שקלפם בפיו. (19 לקמן ה"ו. (20 ואין אנו יודעים אם הם של ישראל או של גויים. (21 אם רוב מביאי הקליפים לשוק הם גויים - טמאים, ואם רובם יהודים - טהורים.

ו. דם²² טמא שנתערב במים, אם בטלו מראיו - 33
הכל טהור. נתערב בדם טהור ובנין²³ - רואין אותו²⁴ 34
כאלו הוא מים²⁵. וכן רק טמא שנתערב במים: אם 35
היה קרוש²⁶ כבדתו - הרי זה טמא; ואם נמחה 36
במים, אם בטלו מראיו - הכל טהור. נתערב ברק 37
אחר - רואין אותו כאלו הוא מים. וכן מי רגליו 38
של טמא שנתערבו במים: אם בטלו מראיהן - הכל 39
טהור, ואם לאו - טמא. נתערב ביין או במי רגלים 40
טהורין - רואין אותו כאלו הוא מים. נתערבו במי 41
רגלים של עובדי פוכבים - הולכין אחר הרב²⁷. 42
פיצד? פלי שהיו ישראל ועובדי פוכבים מטיילין 43
שם מי רגליהם: אם רב עובדי פוכבים - הכל טמא, 44
ואם רב ישראל - הכל טהור; מחצה למחצה - הכל 45
טמא. וכן אם נתערב מי רגלי עובד פוכבים זה במי 46
רגלי ישראל זה - הולכין אחר הרב. 47

(22 שם ה"ב. (23 יין אדום, ואין מראה הדם מתבטל בהם. (24 את הדם הטהור והיין. (25 אם היה מראה

מאלו מטמא אדם וכלים בכל שהוא, כמו שבארנו. 1
שלושה מהן פולד הטמאה. ואלו הן: דמעת עינו, 2
דם מגפת²⁸, וחלב האשה. כל אחד מאלו כמשקין 3
טמאין, שאין מטמאין אדם²⁹ אבל מטמאין כלים 4
מדברי סופרים, כמו שבארנו. ושלושה מהן טהורין. 5
ואלו הן: זעתו, ולחה סרוחה היוצאים ממנו, 6
והרעי. הרי אלו שלושה מן הזב וחבריו³⁴ קמותין³⁵ 7
משאר האדם³⁶. פיהו וניעו³⁷ וריריו³⁸ ומי האף שלו 8
- הרי הן פרוקו לכל דבר, ובכלל הרק הן חשובין. 9
דם היוצא מפי אמה³⁹ ודם השותת מפיו - הרי הן 10
בכלל דם מגפתו. היה מוצץ ורוקק דם - הרי זה 11
מטמא פרק; שהדם שמוצץ אי אפשר לו בלא 12
צחיחתי רק. 13

(52 דם הזב מפצע שבגופו. (53 על ידי נגיעה, אבל מטמאים כששתה רביעית. (54 זבה נידה ויולדת. (55 דינים כמו משקין אלו. (56 מאנשים טהורים. (57 הליחה שהאדם מוציא על ידי שיעול או חרחור בגרון. (58 נוזל הזב מן הפה מאליו. (59 אבר הזכר.

יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ט

פרק שני

(1 יבאר דם נידה זבה ויולדת וזובו של זב אם מטמא לח ויבש, ודין המסיט כוס ששתה ממנה הזב או פשתן שטווהו נידה וכיוצא בזה, ודין דם או רוק טמא שנתערב במים או מי רגליו שנתערבו במי רגלים של גויים, אם שואלין כלי מי רגלים מכל מקום, וזבה או גויה שנתגיירה שנעקרו מימי רגליהן וטבלו והטילו, ודין מי היא המטמאה בזיבה ובנידה ובלידה.

א. דם נדה² וזבה ויולדת מטמא לח ויבש, אבל 14
זובו של זב ורקו ושכבת זרעו אינו מטמא אלא כל 15
זמן שהוא לח, אבל יבש יותר מדאי אינו מטמא. 16
ועד כמה? אם שורין אותן בפושרין מעת לעת 17
וחוזר לקמות שהיה - הרי זה מטמא בלח³. אם היו 18
המים פושרין בתחלתן, אף על פי שאינן פושרין 19
בסופן⁴. וכל הדברים האלו דברי קבלה הן. 20

(2 נדה נד, א. (3 ואם לא חזר, אלא נשאר יבש - טהור. (4 ואפשר שאם היו המים פושרים במשך כל המעת-לעת היה חוזר לכמות שהיה, אעפ"כ - טהור. כר' יהודה בן נקוסה שם נן, א (ראה כסף-משנה, ומדבריו משמע שגירסא אחרת היתה לפניו בהלכה זו, וראה משנה-למלך).

ב. פשתן⁵ שטונאתו נדה⁶ - המסיטו⁷ טהור⁸. ואם 21
היה לח⁹ - מטמא, מפני רק פיה. 22

(5 תוספתא טהרות פ"ד ה"ו. (6 ודרכן של נשים להרטיב את החוטים ברוקן אגב טווייה. (7 מזיזו ממקומו בלי נגיעה ישירה. והוא-הדין לנוגע, ונקט "המסיטו" מפני הבבא הבאה, להשמיענו שלח מטמא גם בהיסט. (8 מפני

זרע הזב. ומאחר שיוֹדְעִין בְּטִמְאַתָּם שְׁהִיְתָה מְדַבְּרֵי
 סוֹפְרִים, לא יבואו לשרף עליה תרומה וקדשים⁴⁷.
 נמצאת לְמַד, שזוּבוּ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִים, וְדָם נִדָּה
 או דָם זֵיבָה וְלִדָּה שֶׁל פֶּת עוֹבֵדַת פּוֹכְבִים, וּבֵת
 עוֹבֵד פּוֹכְבִים וְהַעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים עֲצָמָן אֵף עַל פִּי
 שֶׁהֵם נִקְיִים מִן הַתּוֹרָה⁴⁸ מִדָּם הַזָּב, וְרַק הַעוֹבְדֵי
 פּוֹכְבִים וּמִימֵי רִגְלֵיהֶן, וּמִשִּׁבְּרֵי וּמִרְכָּבָן, וּבֹעֵל
 עוֹבֵדַת פּוֹכְבִים - כָּל אֶחָד מֵאלוֹ אֵב טִמְאַה מְדַבְּרֵי
 סוֹפְרִים⁴⁹. לְפִיכֹף אֵין חֲכִיבִין עֲלֵיהֶן עַל בִּיאַת מְקַדָּשׁ
 וְקִדְשֵׁי⁵⁰, וְאֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה. וְכֵלָן
 מִטִּמְאַין אָדָם וְכֵלָם כְּמַגַּע, וּמִטִּמְאַין אָדָם כְּמִשְׂא,
 כְּזָב לְכָל דָּבָר; אֲלֹא שֶׁהִטְמִיָּה מְדַבְּרֵיהֶן, כְּמֹו
 שִׁבְאַרְנוּ. וְדָם הַנְּקִיטָה - כְּרִקָּה וּכְמִימֵי רִגְלֵיהָ,
 מִטִּמְאַ לֹחַ וְאֵינוֹ מִטִּמְאַ יְבֻשָׁה⁵¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"העבדים מטמאין בזיבה ובנדה ובלידה בישראל אבל הגויים אין מטמאין בו".

וטעם הדבר הוא שכל עניין הטומאה שייך רק במקום הקדושה כי "רוח הטומאה... אינה מתאוה לשרות אלא במקום הקדושה" כדי שתוכל לקבל תוספת יניקה וחיות ולכן אין שייך אצל אומות העולם עניין הטהרה האמיתית כי אין רוח הטומאה מתאוה לשרות עליהם, שהרי לא תוכל לקבל מהם תוספת יניקה וחיות, ונמצא תוכנה של הלכה זו שבח ומעלה לישראל.

והוראה יש מזה לעבודת האדם: כתיב "רק אתכם אהבתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם" כי התכלית ב"עוונותיכם" הוא רק כדי שיהיה "זדונות נהפכו לו כזכויות" ויתווסף בו עליו של סוג זכויות נעלה יותר שאינו שייך כלל מצד הבריאה כשלעצמה אלא רק מצד עבודת האדם. ופשיטא שמדובר כאן על "חטא" מלשון חסרון כמו "והייתי אני ובני שלמה חטאים" היינו חסרים, שגם אחר עבודתו ומעלתו - צדיק גמור, עדיין חסר לו העילוי של עבודת התשובה וצועק אל ה' "אלקים אל דמי לך" שיבוא כבר משיח ואז יתמלא חסרונו, שהרי "משיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא".

(על פי יין מלכות ספר טהרה סימן ט"ז)

41) זבים פ"ב מ"א, ר'תורת כהנים' פרק זבים פרשת א, א.
 42) שם, פרשת תזריע פרשת א, א. 43) נדה לד, א.
 44) עבודה זרה לו, ב. 45) שם לו, א. 46) טבעית.
 47) תרומה וקדשים שנטמאו טומאה דאורייתא צריך לשרפם, וכשנטמאו מדרבנן אסור לשרפם ולאבדם בידיים.
 48) המלים "מן התורה" אינן אלא בדפוס רומא (ר"מ), ולא בכת"י תימן. והגירסא הנכונה היא זו שבכת"י הנז': "אע"פ שהם נקיים מדם זווב", פירוש, שלא ראו דם (הגוייה) זווב (הגוי). הכל כאן ברור, וביאור מיותר. כנראה טעה המעתיק בפירוש המלה "נקיים", וחשב שהכוונה אינם טמאים,

הדם בטל אלמלא נפל לכמות מים שכזו - טהור. (26) כלומר, סמך (בכתב-יד תימן - "קשור"). (27) מפני שטומאת גויים מדרבנן - הקלו בתערובתם.

1 ז. שוֹאֲלִין²⁸ [גְּלִין] מִי רִגְלִים מִכָּל מְקוֹם²⁹ וְאֵין
 2 חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא שֶׁל נְדוּת הֵן, שֶׁלֹּא נַחֲשָׁדוּ בְּנֹת
 3 יִשְׂרָאֵל לְכַנֵּס אֶת מִי רִגְלֵיהֶן כְּשֶׁהֵן נְדוּת.

(28) שם. (29) מיהודים.

4 ח. חֶרֶס³⁰ שְׁהִיָּה הַזָּב או הַזָּבָה מְטִילִין בוּ מִי רִגְלֵיהֶן
 5 וְכַפְסוֹ³¹ פַּעַם רֵאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה - הַרִי הַמְשַׁקֵּין שְׁכַפְסוֹ
 6 בְּהֵן טִמְאַין, וּפַעַם שְׁלִישִׁית - טְהוּרִין, בֵּין שְׁכַפְסוֹ
 7 בְּמִים בֵּין שְׁכַפְסוֹ בְּמֵי רִגְלִים³², שְׁהִרִי לֹא נִשְׂאָר בָּהּ
 8 לַחְלוּחִית מִימֵי רִגְלִים³³.

(30) עביט של חרס. (31) שטפו. (32) טהורים. (33) של הזב.

9 ט. זָבָה³⁴ שֶׁנֶּעְקְרוּ מִימֵי רִגְלֵיהָ³⁵ בְּסוֹף שְׁבַעַת יְמֵי
 10 הַסְּפִירָה, וְיִרְדָּה וְטָבְלָה, וְהִטְלִיָּה מִים אַחַר הַטְּבִילָה
 11 - הַרִי הֵן סָפֵק, אִם אַחַר עֲקִירָה הוֹלְכִין³⁶ וְזָבָה
 12 הִתְהַ³⁷, או אַחַר הִצְיָאָה³⁸ שְׁהִיא טְהוּרָה. וְכֵן³⁹
 13 עוֹבֵדַת פּוֹכְבִים⁴⁰ שֶׁנֶּעְקְרוּ מִימֵי רִגְלֵיהָ, וְנִתְגַּיְרָה
 14 וְטָבְלָה, וְהִטְלִיָּה מִים אַחַר שְׁטָבְלָה - הַרִי זֶה סָפֵק,
 15 אִם אַחַר עֲקִירָה הוֹלְכִין וְהַרִי הֵן כְּמִי רִגְלֵי הַעוֹבְדֵי
 16 פּוֹכְבִים הַטִּמְאַים, או אַחַר יְצִיאָה וְהַרִי הֵם כְּמִימֵי
 17 רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל הַטְּהוּרִים.

(34) נדה מג, א. בעיא שנשארה בתיקו. (35) נעקרו ממקומם, והזבה עיכבה אותם בגופה. (36) העקירה קובעת. (37) ומימי רגליה טמאים. (38) ההטלה. (39) שם. (40) שדינה כזבה מדרבנן.

18 ל. הַעֲבָדִים⁴¹ מִטִּמְאַין בְּזֵיבָה וּבְנִדָּה וּבְלִדָּה⁴²
 19 כִּי־שִׂאֵל, אֲבָל הַעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים אֵין מִטִּמְאַין לֹא
 20 בְּזֵיבָה וְלֹא בְּנִדָּה וְלֹא בְּלִדָּה דִּין תּוֹרָה. שֶׁנֶּאֱמַר:
 21 דְּבָרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי
 22 יְהִיָּה זָב - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטִּמְאַין בְּזֵיבָה, וְלֹא הַעוֹבְדֵי
 23 פּוֹכְבִים. וְחֲכָמִים גָּזְרוּ עַל כָּל הַעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים
 24 שִׁיטְמָאוּ כְּזָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶן, זָכָרִים וּנְקִיבוֹת⁴³. וְהוּא
 25 שִׁיְהִיָּה הַזָּכָר בֵּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים⁴⁴ וְיוֹם אֶחָד וּלְמַעְלָה,
 26 וְהַנְּקִיבָה בֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים⁴⁵ וְיוֹם אֶחָד וּמַעְלָה; אֲבָל
 27 הַקְּטָנִים לְמִשָּׁה מִזְמָן זֶה - לֹא גָזְרוּ עֲלֵיהֶן טִמְאַה.
 28 שֶׁעָקַר הַגְּזוּרָה הִיא, כְּדִי שֶׁלֹּא יְהִי תִינוּק יִשְׂרָאֵל
 29 רִגְלֵי אֲצֵל הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּמִשְׁפַּבּ זָכוּר, וּפְחוּת
 30 מִזְמָן זֶה אֵין בִּיאַתָּן בִּיאָה. בַּעַת שֶׁגָּזְרוּ עֲלֵיהֶן -
 31 לֹא גָזְרוּ עַל שְׁכַבַת זְרַע⁴⁶ שְׁלֵהֶן, אֲלֹא שְׁכַבַת זְרַעוֹ
 32 שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִים טְהוּרָה כְּדִין תּוֹרָה. וּמִפְנֵי כֵּה
 33 לֹא גָזְרוּ עֲלֵיהָ טִמְאַה? כְּדִי לְהוֹדִיעַ שֶׁטִּמְאַתָּן
 34 מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. שְׁהִרִי הַפֶּל יוֹדְעִין, שֶׁאֵלוֹ הָיוּ זָבִין
 35 דִּין תּוֹרָה - הִיְתָה שְׁכַבַת זְרַעִם אֵב הַטִּמְאַה כְּשְׁכַבַת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 המַעֲרָה¹⁰ וְאֶחָד הַגּוֹמֵר. בֵּין גְּדוּל שִׁפָּא עַל הַקְּטָנָה
 23 בֵּין קָטָן שִׁבָּא עַל הַגְּדוּלָּה - מִתְּטַמָּא מִשּׁוּם בּוֹעֵל
 24 נְדָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? פְּשִׁיחָהּ הַבּוֹעֵל בְּן תִּשְׁעַ
 25 שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד¹¹, וְהַנְּבֻעֶלֶת הִיתָה בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים
 26 וְיוֹם אֶחָד¹²; אֲבָל פְּחוּת מִכָּאן - אֵינֹה מִתְּטַמָּא מִשּׁוּם
 27 בּוֹעֵל נְדָה, אֲלֵא מִשּׁוּם נּוֹגֵעַ בְּנְדָה בְּלִבָּד, שֶׁהוּא וְלֹד
 28 וְאֵינֹה אָב. וְכֵן בּוֹעֵל הַזָּב - הֲרִי הוּא פְּנוּגֵעַ בּוֹ¹³.
 29 וְאֶחָד הַנּוֹגֵעַ בְּזָב אוֹ הַנְּבֻעֶלֶת מִן הַזָּב¹⁴.

ולפיכך הוסיף את המלים "מן התורה", שהרי מדרבנן מטמאים, אולם הפירוש הנכון הוא כמו שכתבנו, שהם נקיים ולא ראו דם או זובן. (49) כאן הכוונה גזירת חכמים. (50) ראה למעלה פ"א ה"ז. (51) שלא כדם ישראלית שמתמא לח ויבש. כבית-הלל במשנה שם.

יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) יבאר הבעל נידה אם הוא כנידה, והבא על הזבה או שומרת יום או יולדת, הנשים הטמאות למפרע ומה דינן.

1 א. בּוֹעֵל נְדָה - פְּנִיחָהּ², שֶׁהוּא אָב מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאָה
 2 שֶׁל תּוֹרָה. מְטַמָּא פְּלִים בְּמַגֵּעַ, וּמְטַמָּא אָדָם בְּמִשְׁאָל³
 3 וּבְמַגֵּעַ, וּמְטַמָּא בְּהֶסֶט⁴, וּמְטַמָּא מִשְׁכָּב וּמִרְכָּב
 4 פְּנִיחָהּ⁵.

9) ראה למעלה פ"א ה"ב בהערות דין ג, וד. (10) 'תורת כהנים' שם ה"א. ראה פ"א מהל' איסורי ביאה ה"י. (11) נדה מה, א. (12) שם מד, ב. (13) שם עג, א. (14) שם דרשו: היא מטמאה את בועלה, ואין הזב מטמא מה שהוא בועל.

ד. הַנְּדָה וְהַזָּבָה וְשׁוֹמֵרֵת יוֹם כְּנָגְד יוֹם וְהַיּוֹלְדֵת
 30 אָף עַל פִּי שְׁלֵא רֵאתָה דָם - פְּלָם מְטַמָּאוֹת
 31 לְמַפְרַע מַעַת לַעַת אוֹ מִפְּקִידָה לְפִקְדִיחָה¹⁵. וְהוּ
 32 הַנְּקִיָּא מַעַת לַעַת שֶׁבְּנְדָה. בְּיַצֵּד? אִשָּׁה שֶׁהִיחָה
 33 טְהוּרָה וְאֵין לָהּ וְסֵת¹⁶, וּבִדְקָה עֲצָמָה בְּשַׁחֲרִית
 34 וּמִצָּאָה טְהוּרָה, וּבְחֻצֵי הַיּוֹם בְּדְקָה עֲצָמָה וּמִצָּאָה
 35 דָם - הֲרִי כָּל הַטְּהוּרוֹת שֶׁעֲשִׂתָּהּ מִשְׁעַת פְּקִידָה
 36 רֵאשׁוּנָה עַד שְׁעַת פְּקִידָה שְׁנִיָּה טְמֵאוֹת לְמַפְרַע¹⁷.
 37 וְכֵן אִם בְּדְקָה הַיּוֹם וּמִצָּאָה טְהוּרָה, וְלֹאֲחֵר שָׁנִים
 38 אוֹ שְׁלִשָּׁה יָמִים בְּדְקָה וּמִצָּאָה דָם - כָּל הַטְּהוּרוֹת
 39 שֶׁעֲשִׂתָּהּ מַעַת שֶׁבְּדְקָה וּמִצָּאָה דָם עַד עֲשָׂרִים
 40 וְאַרְבַּע שָׁעוֹת¹⁸ לְמַפְרַע טְמֵאוֹת. וְעַד¹⁹ שֶׁלֹּאֲחֵר
 41 הַתְּשִׁמִּישׁ - הֲרִי הוּא כְּפִקְדָה, וְשֶׁלִּפְנֵי הַתְּשִׁמִּישׁ
 42 - אֵינֹה כְּפִקְדָה, כִּפְּנֵי שְׁאִינָה בּוֹדְקָת בּוֹ יָפְהָ²⁰.

2) שנאמר (ויקרא טו, כד): "ואם שכוב ישכב איש אותה ותהי נדתה עליו". פירוש, הבעל טמא כנדה, 'תורת כהנים' פרשת זבים פ"ז, ה"ג. (3) אם טהור נשא את בועל הנדה, או להיפך, נטמא אע"פ שלא נגע בו. (4) ולא נשא אותו - נטמא (מכאן יש ללמוד, שלדעת רבינו טומאת משא פירושה אפילו לא הניד את הטומאה, שאם לא כן, אין לך משא שאינן היסט. ראה 'תפארת ישראל' בהקדמתו לטהרות, אות ו). (5) לא כנדה ממש, שהרי משכב ומרכב של נדה הוא אב הטומאה, ושל בועל נדה דינו כראשון לטומאה, כמו שמבאר רבינו בה"ב, והתכוון רק ללמדנו, שמתמא משכב ומרכב אע"פ שלא נגע בהם כדין נדה, מה שאין-כן בטמאים אחרים. לקמן פרק ששי יתבאר מה בין משכב למרכב (ראה משנה-למלך כאן).

5 ב. אֵין מִשְׁכָּב בּוֹעֵל נְדָה וּמִרְכָּבוּ כְּמִשְׁכָּב נְדָה
 6 וּמִרְכָּבָהּ. שֶׁהַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמִּרְכָּב שֶׁדָּרְסָה עָלָיו נְדָה
 7 - אָב מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאָה, וּמִשְׁכָּב בּוֹעֵל נְדָה וּמִרְכָּבוּ
 8 - וְלֹד טְמֵאָה⁶, כְּכִלִּים שֶׁנּוֹגֵעַ בְּהֵן, שְׁאֵינֶן מְטַמָּאִין
 9 אָדָם וְלֹא פְּלִים אֲלֵא אֲכָלִין וּמִשְׁקִין בְּלִבָּד. וְלָמָּה
 10 נִגְרַעַת טְמֵאת מִשְׁכָּבוּ מִטְּמֵאת מִשְׁכָּבָהּ? מִפְּנֵי
 11 שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹעֵל נְדָה: וְתֵהִי נְדָתָה עָלָיו וְטְמֵא
 12 שְׁבַעַת יָמִים; וְנֶאֱמַר בּוֹ: כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב
 13 עָלָיו יִטְמָא. מֵאַחֵר שֶׁנֶּאֱמַר: וְתֵהִי נְדָתָה עָלָיו,
 14 אֵינִי יוֹדַע שֶׁהוּא מְטַמָּא מִשְׁכָּבוּ! וְלָמָּה נֶאֱמַר?
 15 מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁהַפְּתוּב נִתְקוֹ⁸ מִטְּמֵאָה
 16 חֲמוּרָה, מִלְּטַמָּא אָדָם וְכִלִּים, וְתִלְאוֹ בְּטְמֵאָה
 17 קְלָה, שֶׁהִיחָהּ מִשְׁכָּבוּ וְלֹד, וְלֹא יִטְמָא אָדָם וְכִלִּים
 18 אֲלֵא אֲכָלִין וּמִשְׁקִין בְּלִבָּד, כְּשֶׁאֵר וְלֹדוֹת
 19 הַטְּמֵאוֹת.

15) מבדיקה לבדיקה. (16) זמן קבוע לראיית דם. רוב הנשים רואות דם אחת לחודש ביום מסוים. ואם ראתה שלוש פעמים באותו יום בחודש בשלושה חדשים רצופים, נקבע לה וסת ביום זה. (17) חוששים שמא בא הדם תיכף אחרי הבדיקה הראשונה ולא הרגישה בו. (18) אבל הטהרות שנגעה בהן לפני מעת לעת - טהורות, אף-על-פי שלא בדקה עצמה זמן רב. כחכמים במשנה, נדה ב, א. (19) המטלית שבדקה בו. (20) שם ה, א.

ה. אִשָּׁה שִׁישׁ לָהּ וְסֵת וְרֵאתָה דָם בְּשַׁעַת וְסֵתָהּ -
 44 דִּיָּה שְׁעֵתָהּ²¹ וְאֵינָה טְמֵאָה לְמַפְרַע²². הַגִּיעַ שְׁעַת
 45 וְסֵתָהּ וְלֹא בְּדְקָה עֲצָמָה, וְלֹאֲחֵר יָמִים בְּדְקָה עֲצָמָה
 46 וּמִצָּאָה דָם - הֲרִי זֹו טְמֵאָה לְמַפְרַע וְהִיא בְּחֻזְקַת
 47 נְדָה מִשְׁעַת וְסֵתָהּ. וְזֹו הִיא טְמֵאת וְסֵתוֹת הָאֲמִירָה
 48 בְּכָל מְקוֹם. וְאִם מִצָּאָה עֲצָמָה טְהוּרָה כְּשֶׁבְּדְקָה אַחֵר
 49 הַנִּסֵּת - הֲרִי זֹו טְהוּרָה²³.
 50

6) נדה לב, ב. (7) הלא כתבה תורה: "ותהי נדתה עליו", ומשמע שדינו כנידה ממש? (8) שם לג, א.

21) מטמאת רק את הטהרות שנגעה בהן משעת וסתה ואילך. משנה, שם ב, א. (22) משנה, שם לט, א. והטעם, שאנו מניחים שהדם בא בזמן הקבוע. (23) שם טז, א - מחלוקת רב ושמואל, ופסק כרב בהתאם למקובל שהלכה

20 ג. אֶחָד הַבָּא עַל הַנְּדָה אוֹ עַל שׁוֹמֵרֵת יוֹם כְּנָגְד יוֹם⁹
 21 אוֹ עַל הַיּוֹלְדֵת. [בֵּין פְּדִרְפָן בֵּין שְׁלֵא פְּדִרְפָן]. אֶחָד

ח. וְכָל הַנְּשִׂימ שֶׁדִּין שְׁעָתָן⁴⁰ - פְּתִיחַן פְּרִיאָתָן⁴¹,
 וְאִינוּ מְטַמְּא אוֹתָן לְמַפְרַע. כָּל אֱלוֹ הַנְּשִׂימ
 הַטְּמָאוֹת לְמַפְרַע, בֵּין רֵאֲתָה דָם בֵּין מִצָּאָה פְּתָם
 - מְטַמְּאוֹת מִשְׁכָּב וּמִרְכָּב לְמַפְרַע לְטַמְּא אָדָם
 וּבְגָדִים. וְכֵן רָקֵן וּמִימֵי רְגָלֵיהֶן טְמָאִין לְמַפְרַע.
 וְאֶפְלוּ כָּלֵי חַרְשׁ הַמְּקָף צְמִיד פְּתִיל⁴² מְטַמְּאוֹת
 אוֹתוֹ לְמַפְרַע. אָבֵל אֵינֶן מְטַמְּאוֹת אֶת הַבּוֹעֵל
 לְמַפְרַע מִשּׁוּם בּוֹעֵל נְדָה, אֲלֵא מִשּׁוּם נוֹגַע
 בְּלִבָּד⁴³. אָבֵל הַרוֹאֶה פְּתָם - הַבּוֹעֵל אוֹתָהּ מֵאַחַר
 שְׁנִמְצָא הַפְּתָם טְמָא מִשּׁוּם בּוֹעֵל נְדָה⁴⁴.

40) אשה שיש לה וסת קבוע, וארבע נשים המנויות לקמן
 פ"ד ה"א. 41) דין הכתם כדין ראיית דם, כרבי חנינא בן
 אנטיגנוס שם ה, א. 42) כיסוי צמוד ומהודק לכלי. כלי
 חרס שכזה אינו מיטמא בטומאת מת וכדומה אלא בהיסט
 ע"י נדה זוב וזבה. 43) ואינו מטמא משכב ומושב. שם ו,
 א. כתנא קמא בכרייתא. 44) משנה, שם יד, א. "ומודים
 חכמים לרבי עקיבא ברואה כתם שטמאה את בוועלה".

ט. מְעַבְרַת שֶׁהוּצִיא הַעֶבֶר אֶת יָדוֹ וְהִחְזִירָה - אָמוֹ
 טְמָאָה לְדָה⁴⁵. וְטַמְּאָת יוֹלְדֵת יָדָה⁴⁶, וְטַמְּאָת מַעַת
 לַעַת⁴⁷ אוּ מִפְקִידָה לַפְּקִידָה לְמַפְרַע כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁸,
 וְטַמְּאָת וְסָתוֹת⁴⁹, וְטַמְּאָת פְּתָמִים⁵⁰ - הַפֶּל מִדְּבָרֵי
 סוֹפְרִים. וְטַמְּאָתָן מִסְּפָק. לְפִיכֶף אֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן
 תְּרוּמָה וּקְדָשִׁים⁵¹, אֲלֵא תוֹלִין⁵². וְכֵן חֲלִין שְׁנַעֲשׂוּ
 עַל טְהַר הַקֶּדֶשׁ⁵³ שְׁנִטְמָאוּ בְּאֵלוּ - תוֹלִין. אָבֵל
 הַנְּעֻשִׂים עַל טְהַר הַתְּרוּמָה, וְחֲלִין הַטְּבוּלִין
 לְחֵלָה⁵⁴ - אֵין מִתְטַמְּאִין⁵⁵ בְּכָל אֱלוֹ הַטְּמָאוֹת שֶׁהֵן
 מִדְּבָרֵיהֶן. נִמְצְאָת אֹמֵר, שֶׁכָּל אַחַת מֵאֱלוֹ הַנְּשִׂימ,
 וּמִשְׁכָּבָן וּמִרְכָּבָן וְרָקֵן וּמִימֵי רְגָלֵיהֶן, וּבּוֹעֵל רוֹאֶה
 פְּתָם מֵאַחַר שְׁנִמְצָא הַפְּתָם, וּבּוֹעֵל יוֹלְדֵת מֵאַחַר
 שְׁנִימְצָא הָאֵיבָר⁵⁶ וְחִזּוֹר - פֶּלֶן אַבּוֹת טְמָאוֹת מִדְּבָרֵי
 סוֹפְרִים.

45) מימרא של רב הונא, שם כח, א. 46) בספרים
 שלפנינו, הקיפו בטעות בסוגריים את המלה "יד". הכוונה
 לדין שנאמר למעלה: "שהוציא העובר את ידו". ומשמיענו
 רבינו שטומאתה מדברי סופרים כמו הטומאות האחרות
 המנויות כאן. בדפוס רומא (ר"מ) ובכתיב תימן, אין
 סוגריים. 47) ראה למעלה ה"ד. נדה טו, א: "מעט לעת
 דרבנן". 48) המעתיק שמחק את המילה "יד", העמיד כאן
 נקודה ויש למחקה. 49) אשה שיש לה וסת קבוע ובדקה
 עצמה זמן מסוים אחרי שעת וסת ומצאה דם - טמאה
 למפרע עד שעת הוסת (ראה למעלה ה"ה). וטומאה למפרע
 זו היא מדרבנן. כרב נחמן בר יצחק לדעת רב, שם טז, א.
 50) שם טו, א: "וכתמים דרבנן". 51) ראה למעלה פ"ב
 ה"י. 52) לא אוכלים אותם ולא שורפים. נשאים
 ועומדים בספק. 53) חסידים הראשונים הקפידו שחוליהם
 ייעשו באותה הזהירות וההרחקה מכל טומאה המחייבות
 בקדשים, ויש מהם הקפידו רק כטהרת תרומה שהיא נמוכה

כרב נגד שמואל באיסורים. נימוקו של רב הוא: הבדיקה
 הוכיחה שלא בא דם ביום הוסת.
 1. כָּל אִשָּׁה²⁴ שִׁישׁ לָהּ וְסָת²⁵ - תְּרָגִישׁ בְּעֻצְמָה:
 2. מִפְּהָקָת, אוּ מִתְעַטְשֵׁת, אוּ חוֹשֶׁשֶׁת²⁶ פִּי כְּרִסָּה²⁷
 3. וְשִׁפּוּלֵי מַעִיָּה²⁸, אוּ אוֹחֲזָתָה צְמִירוּרִית²⁹, אוּ רֵאֲשָׁה
 4. כְּבֵד עֲלֶיהָ אוּ אֵיבָרָהּ כְּבִדִּין וְכִיּוּצָא בְּאֵלוּ. וַיֵּשׁ
 5. אִשָּׁה שְׁדַרְכָּה לְרֵאוֹת בַּעַת שְׁפִיתָחִיל בַּהּ מְקַרְהָ אֶחָד
 6. מֵאֵלוּ מִיָּד בְּתַחֲלָתוֹ, וַיֵּשׁ אִשָּׁה שְׁתַּמְתִּין³⁰ בְּמַקְרָה
 7. זֶה שְׁעָה אוּ שְׁתַּיִם וְאַחַר כֶּף תְּרָאָה הַדָּם בְּסוֹף
 8. הַוֶּסֶת. הֵייתָ לְמוֹדָה³¹ לְהִיּוֹת רוֹאֶה בְּתַחֲלַת הַוֶּסֶת
 9. - כָּל הַטְּהָרוֹת שְׁעֻשְׂתָה בְּתוֹךְ הַוֶּסֶת טְמָאוֹת³²;
 10. הֵייתָ לְמוֹדָה לְהִיּוֹת רוֹאֶה בְּסוֹף הַוֶּסֶת - כָּל
 11. הַטְּהָרוֹת שְׁעֻשְׂתָה בְּתוֹךְ הַוֶּסֶת טְהוּרוֹת³³, וְאֵינָה
 12. חוֹשֶׁשֶׁת אֲלֵא מִשְׁעָה שְׁדַרְכָּה לְרֵאוֹת עַד עַת
 13. שְׁמִצָּאָה דָם.

24) משנה, שם סג, א. 25) כשם שקובעת וסת לימים
 (ראה הלכה ד), כך קובעת וסת למקרים, והמשנה הנ"ל
 מתפרשת בגמרא שם בווסתות למקרים ("וסתות דגופא"),
 אולם מלשונו של רבינו כאן משמע שמדובר באשה שיש
 לה וסת קבוע איזה שהוא, ומטבען של הנשים שתופעות
 המנויות כאן קודמות לראיית הדם. 26) מרגישה כבדות
 וכאב. 27) מקום הטבור. 28) אותו מקום.
 29) צמרמרות. 30) שתמיך ותשאר במצב זה.
 31) רגילה בכך. 32) אם בדקה בסוף הווסת ומצאה דם,
 אבל אם לא מצאה - טהורות, כמו שנתבאר בה"ה.
 33) משנה, שם.

ז. הַרוֹאֶה פְּתָם³⁴ - טְמָאָה לְמַפְרַע עַד עַת הַפְּקִידָה³⁵.
 15. וְכֵן הַבְּגָד שְׁנִמְצָא עָלָיו הַפְּתָם טְמָא לְמַפְרַע³⁶. וְעַד
 16. כִּמָּה? עַד שֶׁתֵּאמַר: בְּדַקְתִּי הַחֲלוּק הַזֶּה וְלֹא הָיָה
 17. עָלָיו פְּתָם. אֶפְלוּ כִּפְסָתוֹ וְלֹא בְּדַקְתּוֹ³⁷ - טְמָא מְקַדָּם
 18. הַכְּפוּס לְמַפְרַע עַד שְׁעַת בְּדִיקָה. וְאֶפְלוּ נִמְצָא הַפְּתָם
 19. לַח³⁸ - הָרִי זֶה מְטַמְּא לְמַפְרַע עַד שְׁעַת הַבְּדִיקָה;
 20. שְׁאֵנִי אֹמֵר: מִמְּיָם הָיָה שָׁם³⁹ וְעָתָה נָפְלוּ עָלָיו מִיָּם
 21. וְנַעֲשָׂה לַח.

34) שם ד, ב - אם מצאה כתם של דם על גופה או על בגדה
 (דיני כתם מבוארים בהל' איסורי ביאה פ"ט). 35) אפילו
 אם עבר יותר ממעת לעת משעת הפקידה (רבינו בפירושו
 למשנה). יוצא מזה חומרא בכתם יותר מבראיית דם ממש,
 שהרי בראייה קובע הזמן הקצר יותר: או מעת לעת או שעת
 הבדיקה (ראה למעלה ה"ד). וטעמו של דבר מבואר
 בכסף-משנה בשם הר"י קורקוס, מפני שאפשר לה שלא
 להרגיש בכתם זמן רב, אבל אם היא מוצאת עכשיו דם
 ממש - אין לחשוש שמא בא לפני זמן רב. 36) הטהרות
 שנגעו בבגד אחרי שנבדק - טמאות. 37) כשהיא אומרת
 שלא בדקתו, אבל בסתם אנו תולים שבדקה לפני הכביסה.
 שם נו, ב. 38) אין אנו אומרים שהלחות מוכיחה שהכתם
 טרי ולא הספיק להתייבש. כתנא קמא במשנה שם נו, א.
 39) ונתייבש.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ה סיון - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26 ג. תינקת שלא הגיע זמנה¹⁷ לראות וראתה דם פעם
27 ראשונה ושניה - דיה שעתה; ראתה פעם שלישית
28 - מטמאות למפרע¹⁸. [עברו עליה שלשה חדשים¹⁹
29 ואחר כך ראתה - דיה שעתה]²⁰; עברו עליה שלשה
30 חדשים אחרים ואחר כך ראתה - דיה שעתה; עברו
31 עליה שלשה חדשים אחרים וראתה - מטמאה
32 למפרע²¹.

(17) בגיל למטה משתים עשרה שנה ויום אחד או טרם
צמחו לה שתי שערות במקום מסוים. הרשב"א בתורת
הבית הארוך (מביאו הכסף משנה כאן) מפרש טעם דינים
אלה ואומר: סתם תינוקות שלא הגיע זמנה לראות אין לה
דמי נידות ואם ראתה פעם אחת הרי זה מקרה שאינו מעיד
על שינוי טבעה, ולפיכך ראייה שנייה נידונה כראשונה ואינה
מחזקת את כוחה של הראשונה, אבל כשראתה פעם
שלישית מעידות השתיים על הראשונה שקדמה להן שאינה
מקרה והוחזקה תינוקות זו בדם נידות. (18) מעת לעת או
מפקידה לפקידה. והמדובר בראייה שלישית, אבל שתי
הראיות הראשונות נשארן כדין ודין שעתן אף על פי
שהוברר הדבר שלא היו מקריות, וטעמו של דבר, מפני
שהטומאה למפרע אינה מן התורה הקילו בה בתינוקות.
(19) בלי ראייה, אנו אומרים נסתלקו דמיה. (20) נידונה
כראייה ראשונה. (21) בראייה השלישית, אבל שתי הראיות
הראשונות אינן מטמאות למפרע.

33 ד. תינקת שהגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה
34 - דיה שעתה; שניה - מטמאה למפרע²². עברו
35 עליה שלשה חדשים²³ ואחר כך ראתה - דיה
36 שעתה²⁴; עברו עליה שלשה חדשים אחרים ואחר
37 כך ראתה - מטמאה למפרע²⁵.

(22) אם הגיע זמנה לראות, היינו כשגילה משתים עשרה
שנים ויום אחד ולמעלה וצמחו לה שתי שערות, דמי נידה
מצויים בה ולפיכך ראייה שנייה מעידה על בגרותה לדבר
זה וזו היא בתולת דמים שבהלכה א בפרק זה. (23) ללא
ראייה. (24) ההפסק הזה מוכיח שלא הגיעה עדיין לנידות
קבועה. (25) אומרים אנו שכך הוא וסת שלה.

38 ה. מעברת ומניקה וזקנה ובתולה שהגיע זמנם
39 לראות שראו ראייה ראשונה - דין שעתן; ראו פעם
40 שניה - מטמאות למפרע ככל הנשים, כמו שבארנו.
41 ואם ראו הראשונה באנס²⁶ - אף בשניה דין שעתן.

(26) כגון שקפצה או נבהלה. אף על פי שראייה באונס
מטמאה, אינה מועילה להוציאה מחזקת סילוק דמים.

42 ו. מעברת או מניקה שראתה דם ועברו עליה
43 שלשה חדשים ואחר כך ראתה - דיה שעתה; עברו
44 עליה שלשה חדשים אחרים וראתה פעם שניה,
45 שהיא שלישית לראייה ראשונה - מטמאות
46 למפרע²⁷. הרואה דם אחר דם טהרה²⁸ בתוך עשרים
47 וארבע שעות²⁹ - דיה שעתה. וכל שדיה שעתה, אף

מטהרת קודש. (54) עיסה שלא הפרישו ממנה חלה,
נקראת "טבל". (55) שם. ודף ז, א כלשון אחרון.
(56) של העובר.

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ט

פרק רביעי

(1) יבאר הנשים שדיין שעתן ואינן מטמאות למפרע, תקנת
חכמים שבכל יום בודקות עצמן שחרית וערבית, כל
הכתמים הבאים מבין ישראל או מהגויים, הכשר כתמים
המטמאים, והאשה שמתה ויצאה ממנה דם.

1 א. ארבע נשים דין שעתן² ואינן מטמאות למפרע.
2 ואלו הן: מעברת ומניקה, ובתולה וזקנה. אי זו היא
3 מעברת? משיכר עברה³. היתה בחזקת מעברת
4 וראתה דם, ואחר כך הפילה רוח⁴ או דבר שאינו
5 ולד - הרי זו בחזקתה⁵ ודיה שעתה. ראתה דם ואחר
6 כך הכר עברה⁶ - הרי זו מטמאה למפרע ככל
7 הנשים. אי זו היא מניקה? כל עשרים וארבעה
8 חדש מיום הלדה. אפלו מת בנה בתוך זמן זה או
9 שגמלתה או נתנתה למניקה - דיה שעתה. אבל
10 אחר עשרים וארבעה חדש, אף על פי שהיא מניקה
11 והולכת - הרי זו טמאה למפרע ככל הנשים. אי זו
12 היא בתולה? כל שלא ראתה דם מימיה. בתולת
13 דמים⁷ אמרו, לא בתולת בתולים⁸. כיצד? אפלו
14 נשאת וראתה דם מחמת נשואין⁹, או ילדה וראתה
15 דם מחמת לדה - עדין היא בתולה לענין טמאה
16 ודיה שעתה. אי זו היא זקנה? כל שעברו עליה
17 שלשה חדשים סמוך לזקנותה ולא ראתה דם. ואי
18 זו היא סמוך לזקנותה? כל שחברותיה קוראות לה
19 זקנה בפניה ואינה מקפדת¹⁰. עברו עליה שלש
20 עונות¹¹ וראתה, וחרזו ועברו עליה שלש עונות
21 אחרות או פחות או יתר¹² וראתה - הרי היא ככל
22 הנשים ומטמאה למפרע.

(2) אינן טמאות למפרע (ראה למעלה פרק ג הלכה ה).
(3) שם ה, ב אמר סומכוס בשם רבי מאיר, שהכרת העובר
היא שלושה חדשים אחר תחילת העיבור. (4) שלפוחית
מליאה רוח. (5) בחזקת מעוברת ואין אנו אומרים
שההפלה הפסיקה את העיבור. (6) סמוך לראייתה.
(7) שלא ראתה דם לפני כן. (8) שלא נבעלה. (9) מחמת
בעילה, והדמים הם דם בתולים. (10) ואף על פי שהיא
מתביישת. (11) עונה היא שלוש יום. (12) ימי העונות
לא היו מכוונות בדיוק לימי העונות הראשונות.

23 ב. בתולה¹³ שראתה דם אפלו שופעת¹⁴ כל שכעה
24 או דולפת¹⁵ - הרי זו פעם אחת¹⁶. ראתה דם ופסקה
25 וחרזה וראתה - הרי זו שתי פעמים.

(13) בתולת דמים. (14) בלי הפסק. (15) טיפה אחר טיפה
בלי הפסק ניכר. (16) ודיה שעתה.

44) אינה שומעת ואינה מדברת ודינה כשוטה.
45) בודקות ומטבילות אותן אם היא צריכה טבילה.
י. כָּל הַפְּתָמִים⁴⁶ הַבָּאִים מִבֵּין יִשְׂרָאֵל⁴⁷ - בְּחֻזְקַת
טְמָאָה, וְהַבָּאִים מִבֵּין הַעֹבְדֵי פֹּכְכִים - בְּחֻזְקַת
טְהוּרִין⁴⁸. וְהַנִּמְצָאִים בְּעָרֵי יִשְׂרָאֵל - טְהוּרִים, שְׁלֹא
נִחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁלִיךְ בְּתַמְיָהוּן, אֶלָּא מִצְנִיעֵין
אוֹתָם⁴⁹. לְפִיכָךְ, כָּל הַפְּתָמִים הַנִּמְצָאִים בְּכָל מְקוֹם -
טְהוּרִין, חוּץ מִן הַנִּמְצָאִים בְּחוּרִים⁵⁰ וּסְבִיבוֹת בַּיִת
הַטְּמָאָה⁵¹. וְכָל טְמָאָתוֹן בְּסַפְקָא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵².

46) בגדים שעליהם כתמי דם. 47) ראינו שבאו מבין
ישראל. 48) לא גזרו טומאה על כתמיהן, אף על פי שגזרו
על דמן (ראה למעלה פרק ג הלכה ט). 49) ולפיכך יש
להניח שכתמי גויות הם. 50) שהם מקום מוצנע.
51) חדר מיוחד לנשים בימי טומאתן (רש"י שם).
52) בפרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה א. הספק הוא,
שמה דם זה אינו מן החדר שדמיו טמאים אלא מן
הפרודור, שדמיו טהורים.

יא. כָּל הַפְּתָמִים הַטְּמָאִין מִעֵבְרִין עֲלֵיהוֹן⁵³ שְׂבָעָה
סְמָמִין, וְאַחַר כֵּן - בֵּין עֵבֶר הַפְּתָם בֵּין לֹא עֵבֶר -
מְטָבִילוֹ וְטְהוּרוֹ⁵⁴. שְׁאֵם לֹא עֵבֶר כָּלָל - הָרִי הוּא
צָבֵע; וְאֵם עֵבֶר אוֹ פֶּה - הָרִי זֶה פְּתָם, וּמְאַחַר
שְׂעָבְרוּ עָלָיו הַסְּמָמִין כְּכֹר בְּטַל, אָף עַל פִּי
שְׂרָשׁוּמוֹ נָכַר. וְאַפְלוּ פְּתָם שָׁל דָם נְדוּת וְדַאי - בֵּין
שְׁהַעֲבִיר עָלָיו שְׂבָעָה סְמָמִים בְּטַל⁵⁵, וּמְטָבִילוֹ
וְעוֹשֶׂה טְהוּרוֹת עַל גְּבִיו.

53) מכבסים את מקום הכתם. 54) פליאה, שהרי במשנה
כתוב בפירוש, שאם לא עבר "הרי זה צבע וכו" ואינו צריך
להטבילו". ורבינו עצמו כתב כאן: "הרי הוא צבע" ואם כן
למה צריך טבילה? ופירש בכסף משנה, שמפני שהיה על
הבגד ספק טומאה טעון טבילה, ומה שאמרו במשנה אינו
צריך להטביל פירושו, אינו צריך טבילה שניה, אחר
הכביסה כשהטבילו לפני הכביסה. ובמשנה המדובר
כשהטביל לפני הכביסה, ואם עבר צריך להטבילו שנית.
[וקשה להבין מה מועילה הטבילה לפני הכביסה, הלא
הכתם קיים ומטמא גם אחרי הטבילה?]. 55) אפילו אם
ניכר רושם הכתם רואים אותו כאילו אינו, מפני שאין דרכם
של אנשים להקפיד על הרושם שנשאר אחרי כביסה יסודית
שכזו (רב אשי שם בראש העמוד).

יב. בְּגָד שֶׁאֲבָד⁵⁶ בוֹ פְּתָם - מִעֵבְרִין עַל כָּל הַבְּגָד
שְׂבָעָה סְמָמִים וּמְטָבִילוֹ. אֲבָדָה בוֹ שְׂכַבַת זָרַע: אִם
הָיָה חֲדָשׁ⁵⁷ - בּוֹדֵקוֹ בְּמַחְט⁵⁸; וְאִם הָיָה שְׁחוּק⁵⁹ -
בּוֹדֵקוֹ בְּחֻמָּה⁶⁰.

56) מקום הכתם אינו ידוע, אבל ברור הדבר שיש בו כתם.
57) אם הבגד חדש. 58) עובר בחודו של מחט על שטח
הבגד וכשיגיע למקום הזרע יתעכב המחט. 59) בגד ישן
שנשחק. 60) מעמידו נגד השמש וקרניה חודרות לעיני
המסתכל מפני שהבגד שחוק, אבל המקום שנבלע בו הזרע

1 על פי שְׂאִינָה מְטָמָא לְמַפְרַע - צְרִיכָה שְׂתַבְדֵּק
2 עֲצָמָה תְּמִיד. וְכָל אִשָּׁה הַמְרַבָּה לְבִדָּק - מְשַׁבַּחַת;
3 חוּץ מִן הַנְּדָה וְיוֹשְׁבַת עַל דָם טְהַר, שְׂאִין הַבְּדִיקָה
4 מוּעֵלָת לָהֶן כְּלוּם³⁰.

27) במשנה שם (י, ב) שנינו: "רבי יוסי אומר, מעוברת או
מניקה שעברו עליהן שלוש עונות (ולא ראו) דיין שעתן".
ומפרש רבינו שהמדובר, כשראתה דם ואחרי כן עברו עליה
שלוש עונות ולא ראתה, ורבי יוסי ממשיך ואומר: בראייה
ראשונה, אבל בשנייה מטמאה מעת לעת, וזה לא כפירוש
רש"י. 28) דם של יולדת מיום שמיני ללידת זכר עד יום
ארבעים ומיום חמישה עשר ללידת נקיבה עד שמונים נקרא
דם טוהר ואינו מטמא. 29) משעה שנגמרו ימי דם טוהר.
30) בימי נידות אפילו אם לא תמצא כלום היא נשאת
בטומאתה, ובימי דם טוהר אפילו אם תמצא דם היא טהורה
ולפיכך הבדיקה מיותרת.

ז. חֲכָמִים תִּקְנוּ לָהֶן לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת בּוֹדְקוֹת
6 עֲצָמָן בְּכָל יוֹם, בְּשַׁחְרִית³¹ מִפְּנֵי טְהוּרוֹת שָׁל
7 עֲרֻבִית³², וּבְעֶרְבִית³³ מִפְּנֵי טְהוּרוֹת שָׁל שַׁחְרִית³⁴. וְכָל
8 אוֹכְלַת תְּרוּמָה³⁵ בּוֹדֵקַת בְּשָׁעָה שְׂאוּכְלַת בְּתְרוּמָה³⁶,
9 וְכָל אִשָּׁה בּוֹדֵקַת בְּשָׁעָה שְׂעוֹבְרַת³⁷ לְשִׁמּוֹשׁ מִטְּהָה
10 מִפְּנֵי הַטְּהוּרוֹת³⁸. אֲבָל אִם לֹא הָיְתָה עוֹסְקַת בְּטְהוּרוֹת
11 - אִינָה צְרִיכָה בְּדִיקָה לְבַעֲלָהּ; שְׁפָל הַנָּשִׁים שִׁישׁ
12 לָהֶן וְסֵת³⁹ - בְּחֻזְקַת טְהַרָה לְבַעֲלֵיהוֹן⁴⁰, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ
13 בְּעִנְיַן נְדָה.

31) צריכה לבדוק. 32) הערב שעבר, אם לא תבדוק
שחרית ותראה דם במשך היום ייטמאו למפרע כל הטהרות
שעשתה אחר הבדיקה האחרונה. 33) בודקת.
34) שנגעה בהן במשך היום. 35) בת כהן שלא נישאה
לישראל או ללוי, אשת כהן ושפחתו הכנענית. 36) וטמא
אסור לאכול תרומה. 37) כלומר, לפני תשמיש. 38) שם
יא, ב. פירוש, מפני שהיא צריכה לבדוק עצמה אחר תשמיש
מפני הטהרות, שמה ראתה דם מחמת תשמיש חייבה
לבדוק גם לבעלה, היינו לפני תשמיש. 39) זמן קבוע
לראיית דם נידות. 40) משמע, שאשה שאין לה וסת קבוע
חייבת לבדוק לבעלה אף על פי שאינה עוסקת בטהרות וכן
פסק רבינו בפירוש בפרק ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ט.

ח. חֻזְקַת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא הִגִּיעוּ לְפִרְקָן⁴¹ בְּחֻזְקַת
15 טְהַרָה⁴², וְאִין הַנָּשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן; אֲבָל מְשַׁהֲגִיעוּ
16 לְפִרְקָן צְרִיכוֹת בְּדִיקָה⁴³, וְנָשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן.

41) שלא הגיע זמנן לראות דם נידות. ראה למעלה הלכה
ד. 42) מניחים אנו שלא ראו והן טהורות לכל דבר.
43) מניחים אנו, שכבר זכ ממנה דם נידות ולא הבחינה
דבר מחוסר ידיעה ואין לסמוך על בדיקתה כל זמן שאינה
בקיאה בבדיקה ולפיכך נשים מבוגרות בודקות אותה.

ט. הַחֲרָשֶׁת⁴⁴ וְהַשׁוֹטָה וְמִי שֶׁנִּטְרָפָה דַּעְתָּהּ בְּחָלִי,
17 אִם יֵשׁ לָהֶן פְּקָחוֹת מְתַקְנוֹת אוֹתָן⁴⁵ - הָרִי אֵלָיו
19 אוֹכְלוֹת בְּתְרוּמָה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

69) אפילו כל שהוא. (70) כלומר, משום דם נידות. (71) וכל הנמצא בו הוא אב הטומאה. (72) פירוש, שנעקר ממקומו במקור אחר מיתה, אבל אם נעקר מחיים ויצא לבית החיצון, אף על פי שלא יצא חוץ לגופה הרי זו נידה ממש (ראה פרק ה מהלכות איסורי ביאה הלכה ב). (73) טומאת נידות. (74) טומאת מת. כל דבר הראוי לקבל טומאה הנמצא באוהל שהמת בתוכו טמא שבעת ימים וטעון הויית אפר פרה אדומה. ורביעית דם מן המת דינו לעניין זה כמת שלם. (75) לטמא משכב ומושב ומרכב כנידה ממש. מת חמור מנידה שהוא מטמא באוהל, ונידה חמורה שהיא מטמאה משכב ומושב ומרכב.

יום ש"ק כ"ו סיון ה'תשע"ט

פרק חמישי

1) יבאר שנידה זבה ויולדת והזב לעולם הם בטומאתם עד שיטבלו, ודין יולדת שירדה לטבול מטומאה לטהרה ונעקר דם ממנה בירידתה, ודין יולדת שטבלה אחר שבעה של זכר או י"ד של נקבה, ואם היא מצורעת מה דינה, זבה קטנה שטבלה בימי שימור שלה או בליל השימור, הרואה דם ביום י"א וטבלה לערב ליל שנים עשר או ביום שנים עשר.

א. הזב והזבה והנדה והיולדת לעולם הם בטמאתן ומטמאין אדם וכלים ומשכב ומרכב עד שייטבלו.²⁸
אפלו נתאחרו כמה שנים בלא ראית טמאה ולא טבלו - הרי הן בטמאתן.²⁹

2) שבת סד, ב "בנדתה תהא עד שתבוא במים" (ראה פ"ד מהלכות איסורי ביאה ה"ג, והגהות מיימוניות שם).

ב. יולדת³⁰ שלא טבלה אחר שבועה לזכר וארבעה עשר לנקבה, כל דם שתראה אף על פי שהוא בתוך ימי טהרה - הרי היא כדם הנדות ומטמא לה ויבשה.³¹
לא תלה הפתוב בימים בלבד, אלא בימים וטיבילה.³²

3) משנה, נדה לה, א. 4) למעלה בפ"ה ה"א למדנו, שדם נידות מטמא בין כשהוא לח ובין כשנתייבש, ושאר הנזולים של זבה ויולדת מטמאים כשהם לחים בלבד. ונחלקן בית-שמאי ובית-הלל בדין דם יולדת שלא טבלה אחר שבעת ימים ללידת זכר או אחר ארבעה עשר ללידת נקיבה. בית-שמאי אומרים, מכיוון שהתורה מטהרת דמיה בתוך ימי טהרה (ראה למעלה פ"ד ה"ו), הרי דם זה הוא כנזולים אחרים ומטמא רק כשהוא לח. ובית-הלל סוברים, שהתורה טיהרה את דמי היולדת רק אחר שעברו שבעה ימים לזכר או ארבעה עשר לנקבה וגם טבלה, וכל זמן שלא טבלה, דמה טמא כדם נידות ומטמא גם כשהוא יבש. 5) בלשון הגמרא שם: "ביומי וטיבילה תלה רחמנא". כלומר, דם טהור מתחיל אחר טבילת היולדת. ואף-על-פי-כן נגמרים ימי טהרה אחרי ארבעים לזכר ושמונים לנקבה מיום הלידה.

ג. יולדת³³ שירדה לטבול מטמאה לטהרה ונעקר ממנה³⁴ דם בירידתה³⁵ ויצא חוץ לבין השנים³⁶ - הרי זו טמאה³⁷, ואין הטיבילה מועלת לדם זה³⁸, ואף על פי שעדין היא בפשרה. ואם נעקר ממנה בעלייתה³⁹

הוא סתום, ואין אור השמש נראה. ובגד חדש כולו עבה ואין האור עובר בו.

1) ג. בגד⁶¹ שהיה עליו פתם והטיבילו ועשה על גביו טהרות, ואחר כך העבירו על הפתם שבעת הסממנים ולא עבר - הרי זה צבע, והטהרות שעשה טהרות, ואין צריך להטיבילו פעם אחרת. ואם עבר הפתם או קנה עינו - הרי זה פתם, והטהרות טמאות⁶², שהרי הקפיד על הפתם להסירו, וצריך להטיבילו פעם שניה לטהרו.⁶³

61) עיקרי הדינים שבהלכה זו נאמרו כבר בהלכה יא והוכפלו כאן מפני דיני הטהרות שנעשו על גבו לפני הכיבוס, שלא נאמרו שם. 62) מלשונו משמע שהמדובר בטהרות שנעשו לפני הכביסה, אבל כרוך שגם אלה שנעשו אחר הכביסה לפני הטיבילה - טמאות.

ד. פתם שהעבירו עליו ששה סממנים ולא עבר, ואחר כך העבירו עליו צפון⁶⁴ ועבר - הרי הטהרות שנעשו על גביו טמאות. אף על פי שהצפון מעביר הצבע⁶⁵, הואיל ולא העביר עליו שבעת הסממנים - הרי זה פחזקת פתם⁶⁶, ושמא אלו העביר השביעי היה עובר. העבירו עליו שבעת הסממנים ולא עבר, וזו והעבירין עליו פעם שניה ועבר⁶⁷ - כל הטהרות שנעשו על גביו בין תכבסת ראשונה לשניה טהרות⁶⁸, וכל הטהרות שנעשו על גביו אחר תכבסת שניה טמאות; הואיל וגלה דעתו שהוא מקפיד עליו ורוצה להוציא רשומו - הרי זה טמא עד שייטבלו⁶⁹ ויטיבילו. כבר פארנו בהלכות אסורי ביאה שבעת הסממנים שמעבירין על הפתם מה הן והיאך מעבירין אותן.⁷⁰

63) רש"י מפרש: "שאבון בלעז", פירוש, סבון. 64) ואם כן אפשר שאין כאן דם כלל (ראה פרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה לו ומגיד משנה שם). 65) מכיוון שחכמים הצריכו בדיקה אין לטהרו בלי אותה הבדיקה. 66) ברייתא שם: "העביר עליו שבעה סימנים ולא עבר, שנאן (חזר והעבירם) ועבר, טהרותיו טהורות". ופירשה רבי זירא שהכוונה לטהרות שנעשו בין תכבוסת ראשונה לשנייה אבל אלה שנעשו אחר תכבוסת שנייה - טמאות. 67) עבר דווקא, שהועילו מעשיו, אבל אם לא עבר אין הקפדתו מועילה לטמא. ונהטהרות שלפני כיבוס ראשון טהורים מפני שכיבוס זה אינו מוכיח הקפדה לנקות הבגד, שהרי הוא רוצה שהכיבוס לא יועיל. 68) שיבטל גם את הרישום שנשאר.

טו. האשה שמתה ויצאה ממנה דם⁶⁹ - מטמא משום פתם⁷⁰, שהמקור מקומו טמא⁷¹. אף על פי שיצא הדם⁷² אחר שמתה ואין כאן נדה, הואיל ומקום טמא יצא - מטמא טמאת פתמים⁷³. ואם היה בו רביעית - מטמא פאה⁷⁴ ומטמא משום פתם⁷⁵.

קנו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לספור שבעה ימים נקיים מראיית דם ואחר-כך טובלת, וימי טוהר מתחילים אחר יום טבילתה. (17) טמא שטבל ביום האחרון לטומאתו, נקרא "טבול יום" עד שקיעת החמה. (18) בלשון התלמוד: "טבולת יום ארוך". (19) כשיושלמו שלושים ושלושה יום לזכר וששים וששה ימים לנקבה מיום טבילתה. (20) לקמן יתבאר. (21) כבית-הלל במשנה שם. כבר ביארנו שראשון לטומאה עושה שני בחולין, שני עושה שלישי בתרומה (אבל לא בחולין), ותרומה שלישית עושה רביעי בקודש. (22) נראה שתיבה זו נשתרבה לכאן בטעות. (23) במסכת נגעים פ"ד, ג, שנינו: "טבול יום אוכל במעשר, העריב שמשו אוכל בתרומה". (24) עושה את התרומה שלישי לטומאה. (25) שם ה"ד. (26) וקדשים שנגעה בהם נעשו שני לטומאה. (27) פירוש, טהורה מטומאת טבול יום, שבה אנו עוסקים. ויוצא מזה שלתרומה תהיה טהורה ממש, ולקדשים תיטהר מטומאת ראשון לטומאה, אולם עדיין תפסול (ולא תטמא) את הקודש עד שתביא קרבנותיה, מפני שמחוסר כיפורים פוסל את הקודש בנגיעה. וכן כתב רבינו בפירושו למשנה חגיגה (פ"ג מ"א), וכן בהלכות אבות הטומאות פ"י ה"ג וה"ט (ופליאה היא, למה לא הביא הכסף-משנה מקורות אלה). ודומה לכך אנו מוצאים לקמן (פ"ב וה"ה): "המשכבות והמרכבות טהורים", והכוונה - טהורים מטומאת משכב ומושב שהיא טומאה חמורה, אבל טמאים טומאת נגיעה (רבינו בפירושו למשנה טהרות פ"ז ה). ודומה לכך כתב רבינו גם בפ"ה מהלכות טומאת מת ה"ב, בד"ן אשה שהפילה "טמאה שבעה ימים" כנוגע במת, ואף-על-פי שהיא טמאה ארבעה עשר יום אם הפילה נקבה, אלא שם עוסק רבינו בדניי טומאת מת, ולא נגע כלל בטומאת יולדת שדיניה מבוטלים במקומם. (28) בסוף ממש, היינו אחר הבאת קרבנותיה. [כך משמע מלשונו של רבינו בפ"ב מהלכות אבות הטומאות ה"ו. כסף-משנה]. ואפילו אם טבלה אחר ששלמו ימי טוהר. ומה שאמרו בית-הלל (נדה ע"א, ב) "אינה צריכה טבילה באחרונה", הכוונה לתרומה, שהרי המדובר שם בכיכר של תרומה, אבל לנגיעת קודש צריכה טבילה. וכן פירש רש"י שם. (ראה השלמות).

ה. יולדת שהיא מצרעת²⁹ וטבלה אחר שבעה של²⁴ זכר או ארבעה עשר של נקבה - הרי דם טהר שלה²⁵ טמא³⁰ בקרה וקמימי רגליה. וכלן³¹ כמשקין טמאין³². שקל המשקין הטמאין היוצאין מהן כמשקין שהן נוגעין בהן³³; חוץ מן זב וכו' וכו' פ"ד³⁴, שהרי שלשה משקין היוצאין ממנו³⁵ אבות טמאות, כמו שפארנר³⁶.

(29) משנה שם לר, א. (30) כבית-הלל שם. (31) דם טוהר, רוק ומימי רגלים. (32) שהם ראשון לטומאה. (33) שנינו במסכת טבול יום פ"ב מ"א: "משקין היוצאין מהן, כמשקין שהן נוגעין בהן, אלו ואלו תחילה" (תחילה - ראשון לטומאה). [ראה בהשלמות, מקור דין זה מהכתוב]. (34) נדה, יולדת וזבה. (35) שכבת זרע, רוק ומימי רגלים. (36) למעלה פ"א ה"ד.

ו. זבה קטנה³⁷ שטבלה ביום השמור שלה אחר³¹

1 מן המקוה - הרי זו טהורה, מפני שהיא דם טהר,
2 והטבילה מועלת לכל הדם המבלע באיברים¹⁴
3 ומשימה אותו דם טהר.

(6) מימרא של רב, שם מב, א. (7) אחרי שבעת ימים ללידת זכר או ארבעה-עשר יום ללידת נקבה. (8) מן המקום שדם נידות מכונס בו. (9) לפני שטבלה. (10) מקום מסויים ברחם (ראה פ"ה מהלכות איסורי ביאה ה"ב), וממנו ולחוץ נקרא בית החיצון. (11) כל זמן שהדם נמצא בבית החיצון, וכשנצא טבול שנית ותיטהר אחר שקיעת החמה. ואע"פ שטומאה בלועה אינה מטמאה (חולין ע"א, א) דעת רבינו שבית החיצון אינו בלוע אלא בית הסתרים, כר"ב שם, ובית הסתרים אינו מטמא במגע אבל מטמא במשא (ראה הלכות טומאת מת פ"א ה"ג וה"ח). ולפיכך טמאה האשה טומאת יום אחד, שהרי נשאה את הדם, וטעונה טבילה והערב שמש. ולדעת רבינו, כל הסוגיא שם נאמרה לפי דעת אביי (שם), שבית החיצון דינו כבלוע, והטומאה הנמצאת בו אינה מטמאה לא במגע וגם לא במשא, ולפיכך אמרו שאינו מטמא עד שיצא לחוץ. ראה תוספות שם ד"ה אמאי. (12) טבילת היולדת מועילה אמנם לטהר את כל הדם המכונס במקור, אבל אינה מטהרת את הדם שנעקר לפני הטבילה, ודם זה מטמא את האשה טומאת משא אבל אינו מטמאה טומאת ראייה שבעת ימים, מפני שתקופת דם טוהר מפסיקה את כל טומאות הראיות. (13) אחר שטבלה. (14) ודם המכונס במקומו במקור נקרא "מובלע", מה שאין-כן הדם שנעקר ממנו ויצא לבית החיצון.

ד. יולדת¹⁵ שטבלה אחר שבעה של זכר וארבעה עשר של נקבה, או אחר ספירת שבעה ימים נקיים אם היתה יולדת בזוב¹⁶ - הרי היא פכל ימי טהר שלה פטמא שטבל ועדין לא העריב שמשו, והרי היא טבולת יום¹⁷ בכל אותן הימים¹⁸. ואינה צריכה טבילה אחרת בסוף ימי טהר, אלא במשלהם הימים¹⁹ הרי היא פטבול יום שהעריב שמשו. במה דברים אמורים שהיא פטבול יום? לענין תרומה ומעשר²⁰; אבל לקדשים הרי היא פראשון לטמאה²¹ שעדין לא טבל, אלא²² כמי שנגע בנדה או בטמא מת שעדין לא טבל וכו' וכו' פה. נמצאת אתה למד, שהיולדת בתוך ימי טהר אוכלת במעשר²³ ופוסלת את התרומה²⁴ פטבול יום, כמו שיתבאר. ואם נפל מרקה ומדם טהרתה על כפר של תרומה - הרי הוא בטהרתו, שמשקה טבול יום טהור כמו שיתבאר²⁵. ומטמאה את הקדשים כולד הטמאות²⁶ עד שתשלים ימי טהר ותהיה טהורה לכל²⁷. ויראה לי, שמאחר שהיא מטמאה את הקדש - שהיא צריכה טבילה אחרת בסוף²⁸ ואחר כך תגע בקדש, אף על פי שאינה צריכה טבילה אחרת לאכילת התרומה.

(15) משנה שם ע"א, ב. (16) בהלכות איסורי ביאה פ"ז ביאר רבינו, שיולדת בזוב (שילדה בזמן שהיתה זבה) צריכה

18 וְאִינוּ מִצְטָרֵף לְיוֹם אֶחָד עֶשְׂרִי⁵¹, לְפִיכָף אֵינָה צְרִיכָה
19 לְשֹׁמֵר יוֹם שְׁנַיִם עֶשְׂרִי⁵², אֲלֵא טוֹבֵלֶת וְעוֹסְקֶת
20 בְּטִהְרוֹת. אָבֵל הַרוּאָה דָם בְּעֶשְׂרֵי - טוֹבֵלֶת בְּיוֹם
21 אֶחָד עֶשְׂרִי וּמְשַׁמֶּרֶת אוֹתוֹ, שְׁאֵם תִּרְאֶה בּוֹ דָם אַחַר
22 טְבִילָה - נִטְמָאוּ כָּל טִהְרוֹת שֶׁעָשְׂתָה וְנִטְמָא פּוֹעֵלָה,
23 אִף עַל פִּי שְׁאֵינָה רְאוּיָה לְהִיּוֹת זָבָה גְדוּלָה⁵³, כְּמוֹ
24 שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּעֶנְיֵן נִדְּהָ.

(49) הלכה זו היא המשך ההלכה הקודמת. והמדובר, באשה שראתה ביום אחד עשר. (50) מדרבנן, גזירה שמא יעשה כך כשתראה ביום עשירי או לפניו. (51) לטמא למפרע. (52) ואם תראה בו טמא בטומאת נדה משעת ראייתה ואילך. (53) שהרי ראייה שלישית תהיה ביום שנים עשר, אחר גמר תקופת זיבה. והטעם, מפני שכל זמן שלא עבר עליה יום בטהרה בתקופת הזיבה, דינה כזבה קטנה.

25 ט. זָב וְזָבָה גְדוּלָה שֶׁטְּבָלוּ בְּיוֹם שְׁבִיעִי⁵⁴ שְׁלֹהֵן,
26 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁵ - לֹא יִתְעַסְקוּ בְּטִהְרוֹת⁵⁶ עַד לְעָרֵב;
27 שְׁמָא יִרְאוּ טְמָאָה וְיִסְתְּרוּ שְׁבָעַת יְמֵי הַסְּפִירָה,
28 וְנִמְצְאוּ אוֹתָן הַטִּהְרוֹת טְמָאוֹת לְמַפְרָע⁵⁷. אִף עַל פִּי
29 שְׁהֵן עוֹשִׂין מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לְמַפְרָע⁵⁸ - אֵין מְטַמְּאִין
30 כְּלֵי חֶרֶס בְּהֶסְט⁵⁹ מֵאַחַר שֶׁטְּבָלוּ, אִף עַל פִּי שֶׁחֲזְרוּ
31 וְרָאוּ טְמָאָה וְיִסְתְּרוּ הַכֵּל, וְכָל כְּלֵי חֶרֶס שֶׁהִסִּיטוּ עַד
32 שֶׁלֹּא יִרְאוּ טִהוֹר.

(54) משבעה נקיים. (55) בפ"ו מהלכות איסורי ביאה פ"א, זזבה מותרת לטבול ביום שביעי. (56) 'תורת כהנים' פרשת מצורע ט, ב. (57) פסחים פא, א. (58) שם. (59) אם הזיווהו מבלי לנגוע בתוכו. זב וזבה מטמאים כלי חרס בהיסט, ואפילו אם הכלי מכוסה בכיסוי מהודק (לקמן פ"ח ג). ומשמיענו רבינו, שאם ראו זיבה ביום השביעי אחר טבילתם אינם מטמאים למפרע בהיסט, אע"פ שמתמאים משכב ומושב למפרע, ולפיכך הכלים שהסיטו בין טבילה לראייה - טהורים. במסכת מגילה ח, ב למדו דין זה מהכתוב.

1 הַגֵּץ³⁸, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּעֶנְיֵן אֶסוּר נִדְּהָ³⁹ - הַרִי
2 מִגְעָה⁴⁰ וּבְעֵלְתָהּ⁴¹ תְּלוּיִים⁴²: אִם נִגְמַר הַיּוֹם וְלֹא
3 רָאִתָּה - כָּל שֶׁנִּגְעָה בּוֹ טִהוֹר, וּבּוֹעֵלָה טִהוֹר
4 וּפְטוּר⁴³; וְאִם רָאִתָּה דָם אַחַר שֶׁטְּבָלָה - כָּל טִהְרוֹת
5 שֶׁעָשְׂתָה טְמָאוֹת, וְעוֹשָׂה מִשְׁכָּב וּמְרֻכָּב, וּבּוֹעֵלָה
6 חֵיב חֲטָאת. טְבָלָה בְּלֵיל הַשְּׁמֹר קֹדֶם שֶׁיּוֹעֵלָה עֲמוּד
7 הַשֶּׁחַר - הַרִי זֶה כְּמִי שֶׁלֹּא טְבָלָה, וְעַדִּין עוֹשָׂה מְרֻכָּב
8 וּמוֹשָׁב⁴⁴.

(37) נדה עב, א. אשה שראתה בתקופת הזיבה פעם אחת או פעמיים, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, נקראת זבה קטנה וצריכה לשמור כל יום המחרת, ויום זה נקרא יום השימור, ואם עבר בטהרה וטבלה - טהורה. (38) עם נצנוץ השמש, שאז מותר לה לטבול, אלא שאסורה לבעלה ולעשות טהרות כל היום, שמא תראה בו ביום ותיטמא למפרע. (39) בפ"ו מהלכות איסורי ביאה ה"ט. (40) אם נגעה בטהרות. (41) אם נבעלה. (42) עומדים בספק. (43) מלהביא קרבן חטאת. (44) אפילו אם לא תראה דם ביום השמור, כי טבילת לילה אינה מטהרת אותה. משכב ומושב דינם שוה לכל דבר, ולפיכך כותב רבינו לפעמים משכב ולפעמים מושב. אבל מרכב דין אחר לו, כמו שיתבאר לקמן בפ"ו.

9 ז. הַרוּאָה⁴⁵ דָם בְּיוֹם אֶחָד עֶשְׂרִי וְטְבָלָה לְעָרֵב לֵיל
10 שְׁנַיִם עֶשְׂרִי - הַרִי זֶה מְטַמְּאָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב⁴⁶, אִף
11 עַל פִּי שְׁאֵינָה רְאוּיָה לְהִיּוֹת זָבָה גְדוּלָה⁴⁷, כְּמוֹ
12 שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁸ בְּעֶנְיֵן אֶסוּר נִדְּהָ.

(45) משנה שם עא, ב. (46) אבל פטורים מן הקרבן, כבית-הלל שם. (47) אפילו אם תראה דם ביום י"ב וי"ג, שהרי יום י"ב הוא תחילת תקופת נדה, ודם נידות אינו מצטרף לזיבה, אעפ"כ אין טבילת לילה מועילה לטהרה. (48) שם.

13 ח. טְבָלָה בְּיוֹם שְׁנַיִם עֶשְׂרִי⁴⁹ אַחַר הַגֵּץ הַחֲמָה, אִף
14 עַל פִּי שֶׁאִסְוּרָה לְשִׁמְשׁ [עַד] לְעָרֵב⁵⁰, אִם שִׁמְשָׁה -
15 בּוֹעֵלָה טִהוֹר, וּמִשְׁכָּבָה וּמְרֻכָּבָה טִהוֹרִין, אִף עַל פִּי
16 שֶׁרָאִתָּה דָם בְּיוֹם שְׁנַיִם עֶשְׂרִי אַחַר הַטְּבִילָה. מִפְּנֵי
17 שֶׁהוּא תְּחִלַּת נִדְּהָ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ שֶׁם בְּאֶסוּר נִדְּהָ,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"כ"ו סיון תשע"ט

יום שני כ"א סיון ה'תשע"ט
מצות לא תעשה רלט.

38 הַמְצָוָה הַרְל"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִינוּ מִלְּמַשְׁפָּן
39 אֶת-הַחֵיב, כְּמוֹ דִּינּוֹ, אֲלֵא בְּפִקְדַת הַדִּין וְעַל-יְדֵי שְׁלוּחוֹ,
40 וְלֹא שֶׁנִּכְנַס אֲנַחְנוּ לְבֵית הַחֵיב בְּעַל פְּרוֹחַ וְנִמְשַׁכְּנֵנוּ. וְהוּא
41 אֲמָרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא-תִבֵּא אֶל-בֵּיתוֹ לְעַבֵּט עִבְטוֹ" (דברים
42 כד, י). וְלִשׁוֹן הַמְּשָׁנָה (בבא מציעא פרק ט משנה יג):

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ט
מצות עשה קמב.

33 הַמְצָוָה הַקַּמ"ב — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ לְנִגּוֹשׁ אֶת-
34 הַנְּכָרִי וְלִלְחוֹץ עָלָיו בְּתַבִּיעַת הַחֻבוֹת, כְּדָרָף שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ
35 לְחַמּוֹל עַל יִשְׂרָאֵל וְהִזְהִינוּ מִלְּנַגְּשׁוֹ, וְהוּא אֲמָרוּ יִתְעַלָּה:
36 "אֶת-הַנְּכָרִי תִגְשׁ" (דברים טו, ג). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת
37 ראה): "אֶת-הַנְּכָרִי תִגְשׁ — זֶה מִצְוַת עֲשֵׂה".

מתוך מהדורת חזק

יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ט

מצות לא תעשה רמא. רמב.

המצוה הרמ"א — האזהרה שהזהרנו מלמשכן אלמנה בין ענינה בין עשייה, והוא אמרו: "ולא תחבל בגד אלמנה" (דברים כד, יז). ולשון המשנה (בבא מציעא פרק ט משנה ג): "אלמנה בין שהיא ענינה בין שהיא עשייה אין ממשכנני אותה, שנאמר: "ולא תחבל בגד אלמנה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא מציעא (שם).

המצוה הרמ"ב — האזהרה שהזהרנו מלמשכן גלים שמשפתמים בהם בני אדם בהקנת מזונותיהם, כגון כלי השחינה וכלי הלישה וכלי הבשול וכלי שחיטת בעלי החיים וזולתם ממה שכוללו שם דבר שעושים בו אכל נפש, והוא אמרו ותעלה: "לא יחבל רחים ורכב (החלק העליון — ה"רוכב" — של הרחיים) כיינפש הוא חבל" (שם, ו). ולשון המשנה (שם): "לא רחים ורכב בלד, אלא כל דבר שעושין בו אכל נפש, שנאמר: כיינפש הוא חבל". ונשאר שנבאר לך כאן אמרם: "וחיב משום שני גלים, שנאמר: "לא יחבל רחים ורכב, שאפשר לחשוב על-פי זה שהן שתי מצות, וכל-שכן באמרם (בבא מציעא קטז): "וחיב על הרחים בפני עצמן ועל הרכב בפני עצמו". וענין דבר זה, שכל-הממשכן כלי שעושין בו אכל נפש — הרי זה עובר על מצות לא תעשה, כמו שנתבאר; ואם משכן גלים רבים שכל-אחד מהם עושין בו אכל נפש — חיב על כל-כלי וכלי, כגון שמשכן כלי טחינה וכלי אפייה וכלי לישה. וזה ממה שאין צריך לבארו, לפי שהוא דומה למי שחבל בגד אלמנת ואובן ובגד אלמנת שמעון ובגד אלמנת לוי שהוא עובר על כל-בגד ובגד. אבל ענין הדבר במי שחבל שני גלים, שבשניהם יחד נעשה אכל נפש ואין אחד מהם מספיק לעשיית אכל נפש בלעדי האחר, האם נאמר כיון שאין האכל נעשה אלא בשניהם יחד הרי הם ככלי אחד ויהיה חיב משום כלי אחד; או כיון שהם שני גלים — חיב על כל-אחד ואחד לבדו. לפיכך בארו לנו שהוא חיב עליהם משום שני גלים, אף-על-פי שבשניהם יחד נעשית המלאכה כמו רחים ורכב, שאין טוחנים באחד מהם בלעדי האחר, שאם חבל רחים ורכב יהיה כמי שחבל ערבת הלישה וספין השחיטה שהם שני גלים שכל-אחד מהם מיוחד למלאכתו, וזהו ענין אמרם: וחיב משום שני גלים, לא שהן שתי מצות. וזה לשון ספרי (פרשת כי תצא) בענין זה שבארתי לך, אמרו: "מה רחים ורכב מיוחדין שני גלים ומשמשין מלאכה אחת וחיבין על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, כך כל-שני גלים שמשמשין מלאכה אחת חיב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו". ענין הדבר ובאורו: אף-על-פי

1 "המלוה את-חברו לא ימשכנו אלא בבית דין ולא יגס
2 לביתו לטול את-משכנו, שנאמר: "בחוץ תעמד" (שם,
3 יא). ולא זו נפק לעשה, והוא אמרו ותעלה: "השב
4 תשיב לו את-העבוט" (שם, יג), וכך נתבאר בפרק אחרון
5 בגמרא מכות (טז). ודע שאם לא תחזירו ולא קיים עשה
6 שבה — חיב מלקות ומשלם דמי המשכון, כמו
7 שנתבאר באחרון דמכות (טז) וכבר נתבאר דיני מצוה
8 זו בפרק ט' מבבא מציעא (קיג).

יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ט

מצות עשה קצט. מצות לא תעשה רמ.

9 המצוה הקצ"ט — הצווי ששצטוינו להחזיר את-
10 המשכון לבעליו הישראלי בעת שהוא צריך לו. אם
11 המשכון ממה שצונקים לו ביום, כגון: כלי עבודתו
12 ומלאכתו — תחזירם לו ביום וימשכנם בלילה: ואם הוא
13 ממה שצונקים לו בלילה — כגון מצעות וכסות
14 (שמיכות, וצרכי לילה) שהוא ישן בהן — תחזירם בלילה
15 וימשכנם ביום. ולשון המכלתא (פרשת משפטים): "עד-
16 בא השמש תשיבנו לו" (שמות כב, כה) — זו כסות יום
17 שאתה מחזיר לו כל-היום; וכסות לילה שאתה מחזיר
18 לו כל-הלילה מנין? תלמוד לומר: השב תשיב לו
19 את-העבוט (המשכון) כבוא השמש (דברים כד, יג) מכאן
20 אמרו: ממשכנני כסות יום בלילה וכסות לילה ביום
21 ומחזירין כסות יום ביום וכסות לילה בלילה. וכבר
22 נתבאר בגמרא מכות (טז). שאמרו: "לא תבא אל-ביתו
23 לעבט עבוט" (שם, י) — הוא לאו שנתק לעשה (המקיים
24 את ה"עשה", מנתק ומבטל את האלו), ושקעשה הוא אמרו:
25 "השב תשיב לו את-העבוט". ולשון ספרי (פרשת כי תצא
26 שם): "השב תשיב — מלמד שמתחזיר לו כלי יום ביום,
27 וכלי לילה בלילה: סגוס (שמיכת צמר) בלילה, ומחרשה
28 ביום". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' (בבא)
29 מציעא (קיג).

30 המצוה המשלימה מאתים וארבעים —
31 האזהרה שהזהרנו מלמנוע המשכון מבעליו בשעה
32 שהוא צריך לו, אלא תחזיר לו כלי-יום ביום וכלי-לילה
33 בלילה, כמו שאמרה המשנה (בבא מציעא פרק ט משנה
34 ג): "מתחזיר את-הכפר בלילה ואת-המחרשה ביום".
35 והלאו שבא בענין זה הוא אמרו ותעלה: "לא תשכב
36 בעבוט" (שם, יב). ולשון ספרי (פרשת כי תצא שם): "לא
37 תשכב ועבוטו עמך". אלא מתחזיר לו מה שאי אפשר לו
38 בלעדי (אין לו תחליף לשימוש) מתמת עניו, כמו שבאר
39 ואמר: "פי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו לערו" (שמות
40 כב, כו), וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא
41 מציעא (שם).

35 בְּרַבִּית. לְפִי שְׂאֵלוֹ לֹא בָּא לְלוֹה מִלְלוֹת בְּרַבִּית הִיָּה
36 אֶפְשֶׁר לְסַבֵּר שֶׁיְהֵא הַמְּלוּה עוֹבֵר מִפְּנֵי שֶׁהוּא חוֹמֵס וְאִין
37 הַלוֹה עוֹבֵר, כִּי הוּא רַק הַסְּכִים לְהִיּוֹת נְחֻמֵס, וְהִיָּה זֶה
38 דוּמָה לְאוֹנָאָה שְׁעוֹבֵר הַמְּאָנָה, לֹא הַמְּתַנְּנָה. לְפִיכֶךָ בָּא
39 הַלְּאוֹ גַם לְלוֹה שְׂלֵא יִלְוֵה בְּרַבִּית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
40 "לֹא־תִשְׂיֶף לְאַחִיד גְּשֶׁף כְּסָף גְּשֶׁף אֶכְל" (דברים כג, כ),
41 וּבָא הַפְּרוּשׁ: לֹא תִנְשֶׂף לְאַחִיד. וּבְפִירוּשׁ אָמְרוּ בְּגִמְרָא
42 בְּבָא מְצִיעָא (עה): "לוֹה עוֹבֵר מִשׁוּם לֹא־תִשְׂיֶף וּמִשׁוּם
43 וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשֵׁל" (ויקרא יט, יד), כְּמוֹ שֶׁנֶּבְאָר
44 כְּשֶׁנְּזִיר אוֹתָהּ מְצוּה (לא תעשה רצט).

יום ש"ק כ"ו סיון ה'תשע"ט

מצות לא תעשה רלז.

45 הַמְּצוּה הַרְל"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְהַתְּעַסֵּק
46 בַּהֲלוֹאֹת הַרְבִּית בֵּין הַלוֹה וְהַמְּלוּה, שְׂלֵא נַעֲרַב לְאַחַד
47 מֵהֶם, וְלֹא נַעֲדִי לְהֶם. וְלֹא נִכְתַּב בִּינֵיהֶם שְׂטֵר כְּמָה
48 שֶׁהַסְּפִימוּ עָלָיו מִעֲנִיגֵי הַרְבִּית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
49 "לֹא־תִשְׂיֶמוֹן עָלָיו גְּשֶׁף" (שמות כב, כד). וְלִשׁוֹן גְּמֵרָא
50 בְּבָא מְצִיעָא (עה): "עֲרַב וְעֵדִים אֵינֶם עוֹבְרִין אֲלֵא
51 מִשׁוּם: "לֹא־תִשְׂיֶמוֹן עָלָיו גְּשֶׁף", אֶף־עַל־פִּי שְׂבָא
52 בְּמַתְּעַסְקִים בִּינֵיהֶם — הָרִי הוּא כּוֹלֵל גַּם אֶת־הַמְּלוּה,
53 וְלִפְיֶכָּה יְהִיָּה הַמְּלוּה בְּרַבִּית עוֹבֵר עַל שְׂשֵׂה לְאוֹיִן:
54 הָאֶחָד — לֹא־תִהְיֶה לוֹ כְּנִשָּׂה, וְהַשְּׂנִי — אֶת־כְּסָפָךָ
55 לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנִשָּׂף, וְהַשְּׂלִישִׁי — וּבְמַרְבִּית לֹא־תִתֵּן
56 אֶכְלָךְ, וְהַרְבִּיעִי — אֶל־תִּקַּח מֵאֲתוֹ גְּשֶׁף, וְהַחֲמִישִׁי —
57 לֹא־תִשְׂיֶמוֹן עָלָיו גְּשֶׁף, וְהַשְּׂשִׁי — וְלִפְנֵי עוֹר לֹא־תִתֵּן
58 מִכְשֵׁל. וְשֵׁם אָמְרוּ: "וְאֵלּוֹ עוֹבְרִין בְּלֹא־תַעֲשֶׂה: הַמְּלוּה,
59 וְהַלוֹה, הַעֲרַב, וְהַעֲדִים; וְחַכְמִים אוֹמְרִים: אֶף הַסּוֹפֵר —
60 עוֹבְרִין עַל בַּל־תִּתֵּן, וְעַל בַּל־תִּקַּח מִמֶּנּוּ, וְעַל לֹא־תִהְיֶה
61 לוֹ כְּנִשָּׂה, וְעַל לֹא־תִשְׂיֶמוֹן עָלָיו גְּשֶׁף, וְעַל וְלִפְנֵי עוֹר לֹא
62 תִתֵּן מִכְשֵׁל". וּבְגִמְרָא: "אָמַר אַבְיִי: מְלוּה עוֹבֵר בְּכִלְוֹן,
63 לוֹה עוֹבֵר מִשׁוּם לֹא־תִשְׂיֶף וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשֵׁל:
64 עֲרַב וְעֵדִים אֵין עוֹבְרִים אֲלֵא מִשׁוּם לֹא־תִשְׂיֶמוֹן עָלָיו
65 גְּשֶׁף". וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה (הַמְּלוּה בְּרַבִּית) — אִם הִיא
66 רַבִּית קְצוּצָה (רַבִּית מִמֶּשׁ, שִׁפְסוּקוֹ — קִצְצוֹ) — אֵת שִׁיעוּרָה
67 מֵרֵאשׁ. לְעוֹמַת "אַבְק רַבִּית" — מוֹצִיאִים אוֹתָהּ מִיָּדוֹ
68 וּמִתְזִירִים לְוֵה שְׂמִמְנוֹ נִלְקַחָה הַרְבִּית.

1 שְׂמִשְׂמִשִּׁין מְלֹאכָה אַחַת חִיב עַל זֶה בְּפְנֵי עֲצֻמוֹ וְעַל זֶה
2 בְּפְנֵי עֲצֻמוֹ. וְאִם עֲבַר וּמִשְׁפֵּן — מוֹצִיאִים מִיָּדוֹ וְיוֹשֵׁב
3 לְכַעֲלִיו, וְאִם אָבַד אוֹ נִשְׂרַף קִדָּם שִׁתְּזִירְנוּ — לֹזְקָה.
4 וְכָף הַדִּין בְּכִגְד אֶלְמָנָה וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִיגֵי מְצוּה זֶה בְּפִרְק
5 ט' מְבַבָּא מְצִיעָא.

יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ט

מצות לא תעשה רלה.

6 הַמְּצוּה הַרְל"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְהַלּוֹת
7 בְּרַבִּית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֶת־כְּסָפְךָ לֹא־תִתֵּן לוֹ
8 בְּנִשָּׂף (בְּצוּרָה כּוֹז הַנוֹשֶׁכַת גַּם מִמּוֹן שְׂלֵא הִיָּה בְּכַלל הַחּוֹב)
9 וּבְמַרְבִּית (שֶׁהַפִּירוּת מִתְרַבִּים וּמִתּוֹסַפַת כְּמוֹת שְׂלֵא הִיָּתָה
10 בְּכַלל הַחּוֹב) לֹא־תִתֵּן אֶכְלָךְ" (ויקרא כה, לו). וְשִׁנִּי לְאוֹיִן
11 אֲלוֹ בָּאוּ בְּעִנְיָן אֶחָד (וּנְאֻמְרוּ) לְחִזּוּק (לִיתֵר תּוֹקֵף),
12 שֶׁהַמְּלוּה בְּרַבִּית יְהִיָּה עוֹבֵר בְּשִׁנִּי לְאוֹיִן. לֹא שֶׁהֵם שְׂנִי
13 עֲנִינִים (אֶף שֶׁבִּשְׁפִּטוֹת הַכְּתוּבִים מִדּוֹבֵר בְּשִׁנִּי עֲנִינִים: "נִשְׂךְ" —
14 רַבִּית מִמּוֹן וְ"תְרַבִּית" — רַבִּית הַאוֹכֵל —), לְפִי שֶׁהַנִּשָּׂף הוּא
15 הַרְבִּית וְהַרְבִּית הוּא הַנִּשָּׂף. וּבְגִמְרָא בְּבָא מְצִיעָא (ס):
16 אָמְרוּ: (אֶף שֶׁהַמְּקוּבֵל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְגַבִּי מִמּוֹן בְּמִילַת "נִשְׂךְ"
17 וּבְאוֹכֵל "תְּרַבִּית" בְּכַל זֹאת) אִי אִתָּהּ מוֹצֵא גְּשֶׁף בְּלֹא תְּרַבִּית
18 וְלֹא תְּרַבִּית בְּלֹא גְּשֶׁף (כִּי בְּמִצִּיאוֹת הַדְּבָרִים שִׁיכִים בְּשִׁנִּי
19 סוּגֵי הַרַבִּית), וְלִמָּה חִלְקוֹ הַכְּתוּב? לְעַבּוֹר עָלָיו בְּשִׁנִּי
20 לְאוֹיִן. וְשֵׁם אָמְרוּ "דְּאוֹרִיתָא גְּשֶׁף וְתְּרַבִּית חֲדָא מִלְתָּא
21 נְנָהוּ (דְּבַר אַחַד הֵם)". וְעוֹד אָמְרוּ שֵׁם: הַשְּׂתָא דְּכְתִיב,
22 אֶת־כְּסָפְךָ לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנִשָּׂף וּבְמַרְבִּית — קְרִי בַּה
23 הַמִּילִים "נִשְׂךְ וּמַרְבִּית" נִקְרָאִים מִלְעִיל וּמִלְרַע): אֶת־כְּסָפְךָ
24 לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנִשָּׂף וּבְמַרְבִּית, וּבְנִשָּׂף וּבְמַרְבִּית לֹא־תִתֵּן
25 אֶכְלָךְ, וְיְהִיָּה כַּל־הַמְּלוּה בְּרַבִּית כְּסָף אוֹ פְּרוֹת עוֹבֵר עַל
26 שְׂנִי לְאוֹיִן, נוֹסֵף עַל שְׂאָר לְאוֹיִן שְׂבָאוּ גַם כֵּן בְּמַלְוָה,
27 לְחִזּוּק, לְפִי שֶׁכְּבָר נִכְפַּל לֹא זֶה בְּלִשׁוֹן אַחַר וְאָמַר:
28 "אֶל־תִּקַּח מֵאֲתוֹ גְּשֶׁף וְתְּרַבִּית" (שם, לו) וְנִתְבְּאָר בְּגִמְרָא
29 בְּבָא מְצִיעָא (סא), שֶׁגַם לֹא זֶה לְמַלְוָה הוּא, אֲלֵא
30 שְׂכַל־אֵלוֹ לְאוֹיִ תִּירִי, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ בְּכַלֵּל הַתְּשִׁיעִי, לְפִי
31 שֶׁכֵּלֵם בְּעִנְיָן אֶחָד נִכְפְּלוּ, וְהוּא שֶׁהַזְהָר מִלְהַלּוֹת
32 בְּרַבִּית. וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִיגֵי מְצוּה זֶה בְּפִרְק ה' מְבַבָּא
33 מְצִיעָא.

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ט

מצות לא תעשה רלו.

34 הַמְּצוּה הַרְל"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ גַם הַלוֹה מִלְלוֹת

ירמיה פרק טז היג

ה פִּי־כֶה | אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי־בֵית מְרוֹחַ וְאֶל־תִּלְגַּד לִסְפֹּד וְאֶל־תִּגְדָּר לָהֶם פִּי־אֲסַפְתִּי אֶת־שְׁלוֹמִי מֵאֵת הָעַם־הַזֶּה נְאֻם־יְהוָה אֶת־הַחֶסֶד וְאֶת־הַרְחֻמִּים: ו וּמְתוֹ גְּדֻלִּים וּקְטָנִים בְּאֶרֶץ הַזֹּאת לֹא יִקְבְּרוּ וְלֹא־יִסְפְּדוּ לָהֶם וְלֹא יִתְגַּדְּדוּ וְלֹא יִקְרַח לָהֶם: ז וְלֹא־יִפְרְסוּ לָהֶם עַל־אֲבָל לְנַחְמוּ עַל־מֵת וְלֹא־יִשְׁקוּ אוֹתָם כּוֹס תְּנַחֲמוּם עַל־אֲבֵי וְעַל־אֲמוֹ: ח וּבֵית־מִשְׁתֵּה לֹא־תִבְּוֹא לְשִׁבְתָּ אוֹתָם לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת: ט פִּי כֶה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֲנִי מִשְׁפִּית מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה לְעֵינֵיכֶם וּבִימֵיכֶם קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל פִּלְהָ: י וְהָיָה פִּי תִגִּיד לְעַם הַזֶּה אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ אֵלֶיךָ עַל־מָה דָּבָר יְהוָה עָלֵינוּ אֵת כָּל־הַרְעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וּמָה עֹנְנֵנו וּמָה חֲטָאתָנוּ אֲשֶׁר חָטָאנוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ: יא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם עַל אֲשֶׁר־עֲזָבוּ אֲבוֹתֵיכֶם אוֹתִי נְאֻם־יְהוָה וּלְכֹו אַחֲרַי אֱלֹהִים אַחֲרָי וַיַּעֲבְדוּם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם וְאֲתִי עֲזָבוּ וְאֶת־תּוֹרָתִי לֹא שָׁמְרוּ: יב וְאַתֶּם הֲרַעְתֶּם לַעֲשׂוֹת מַאֲבֹתֵיכֶם וְהִנֵּכֶם הַלְכִים אִישׁ אַחֲרַי שְׂרָרוֹת לְבֹו־הָרַע לְבַלְתִּי שִׁמְעַע אֵלַי: יג וְהַטַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַל הָאֶרֶץ הַזֹּאת עַל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא יִדְעֶתֶם אֹתָם וְאֲבוֹתֵיכֶם וְעַבְדַּתֶּם־שָׁם אֶת־אֱלֹהִים אַחֲרָי יוֹמָם וְלַיְלָה אֲשֶׁר לֹא־אַתֶּן לָכֶם חֲנִינָה:

רש"י

להם. דרך האבלים להתגודד ולשרוט בשרם ולקרוח קרחה בראשם ומכל־מקום לישראל אסור ולא הזכירו כאן אלא לדוגמת אבל: (ז) ולא יפרסו. ל' שבירה כמו (דניאל ה) מנא מנא תקל ופרסין שמברין את האבלים ברחבה ופורסין להם ברכת המוציא כי הוא יברך הזבח (שמואל א ט) תירגם יונתן ארי הוא פריס על מזונא: ולא ישקו אותם וגו'. הרי טעם למה שאמרתי אל תלך לספוד: (ח) ובית משתה. אשר אמרתי לך למעלה לא תבא זה הטעם הנני משבית מן המקום הזה וגו': (יג) תרגם יונתן ותפלחון תמן לעממיא פלחי טעותא:

מצודת ציון

(ה) בית מרוח. בית אבל וכן סר מרוח סרוחים (עמוס ו): תנוד. מלשון נדידה: להם. עליהם: אספתי. ענין כליין כמו אסף אסיפם (לעיל ח): (ו) יתגודד. ענין שריטת הבשר כמו ויתגודדו כמשפטם (מ"א ח): יקרח. ענין מריטת השער כמו קרחי וגוי (מיכה א): (ז) יפרסו. מלשון פרוסה ושבירה כמו פרוס לרעב לחמך (ישעיה נח): כוס. ר"ל כוס יין: (ח) משתה. ענין סעודה כמו עשה משתה (אסתר א): לשבת. מלשון ישיבה: אותם. עמהם: (ט) משבית. ענין ביטול, כמו שבת נוגש (ישעיה יד): (יב) שרירות. ענין ראייה והבטה: לבלתי. כמו לבלי: (יג) והטלתי. ענין השלכה כמו ויטילו את הכלים (יונה א): חנינה. מלשון חן:

(ה) כי כה וכו'. ר"ל כי כן אמר לי ה' וכו' למען היות לאות: בית מרוח. לבית אבל לנחמו: ואל תנוד. דרך המנחמים לנודד בראש: כי אספתי. ר"ל זה להם לאות אשר כליתי מהם את שלומי ולא אעשה עמהם חסד ולא ארחם עליהם: (ו) לא יקברו. בעבור הריבוי: ולא יספדו. בעבור טרדות הצרות: ולא יתגודדו. לא ישרטו בשרם ולא יתלשו שער ראשם כי יהיו מבולבלים בצרתם ולא יחושו על מתייהם (ועם כי אסרה התורה לשרוט שרטת ולעשות קרחה על מת מ"מ דרכם היה לעשות כן אשר לא כדת): (ז) ולא יפרסו להם. לא יפרסו פרוסת המוציא עליהם בעבור הבראת האבל לנחמו על מת (כי סעודה הראשונה אין האבל אוכל משלו ומברין אותו משל אחרים): ולא ישקו. כי הדרך הוא להשקות האבלים כוס תנחומין אבל אז יהיו טרודים בצרתם ולא יעשו הדברים הראויים: על אביו. לכל אחד על אביו ועל אמו: (ח) ובית משתה. לבית משתה נשואין לא תבוא לשבת עמהם לאכול ולשתות וזה למען היות להם למופת ואות: (ט) הנני משבית. אבטל ואמנע מן המקום הזה וכו': לעיניכם ובימיכם. היא היא וכפל הדבר במ"ש: קול חתן. קול שמחת חתן: (י) ואמרו אליך. ואם יאמרו אליך: על מה. בעבור מה: (יא) ואותי עזבו. לא האמינו כי בלבם ולא שמרו תורת: (יב) הרעותם. עשיתם הרע עוד יותר מאבותיכם: והנה אתם הולכים כל איש אחר מה שלבו הרע מראה לו ומתאוה לה: לבלתי שמעו אלי. ר"ל כל עצם התאוה היא לבל שמעו אלי: (יג) והטלתי. לכן אשליך אתכם וכו': אשר לא ידעתם. מאז גם אתם גם אבותיכם: את אלהים אחרים וכו': אשר וכו'. על אשר לא אתן לכם חן בעיני האומות לכן תעבדו אותם יומם ולילה ולא תמצאו מנוח:

מצודת דוד

(ה) כי כה וכו'. ר"ל כי כן אמר לי ה' וכו' למען היות לאות: בית מרוח. לבית אבל לנחמו: ואל תנוד. דרך המנחמים לנודד בראש: כי אספתי. ר"ל זה להם לאות אשר כליתי מהם את שלומי ולא אעשה עמהם חסד ולא ארחם עליהם: (ו) לא יקברו. בעבור הריבוי: ולא יספדו. בעבור טרדות הצרות: ולא יתגודדו. לא ישרטו בשרם ולא יתלשו שער ראשם כי יהיו מבולבלים בצרתם ולא יחושו על מתייהם (ועם כי אסרה התורה לשרוט שרטת ולעשות קרחה על מת מ"מ דרכם היה לעשות כן אשר לא כדת): (ז) ולא יפרסו להם. לא יפרסו פרוסת המוציא עליהם בעבור הבראת האבל לנחמו על מת (כי סעודה הראשונה אין האבל אוכל משלו ומברין אותו משל אחרים): ולא ישקו. כי הדרך הוא להשקות האבלים כוס תנחומין אבל אז יהיו טרודים בצרתם ולא יעשו הדברים הראויים: על אביו. לכל אחד על אביו ועל אמו: (ח) ובית משתה. לבית משתה נשואין לא תבוא לשבת עמהם לאכול ולשתות וזה למען היות להם למופת ואות: (ט) הנני משבית. אבטל ואמנע מן המקום הזה וכו': לעיניכם ובימיכם. היא היא וכפל הדבר במ"ש: קול חתן. קול שמחת חתן: (י) ואמרו אליך. ואם יאמרו אליך: על מה. בעבור מה: (יא) ואותי עזבו. לא האמינו כי בלבם ולא שמרו תורת: (יב) הרעותם. עשיתם הרע עוד יותר מאבותיכם: והנה אתם הולכים כל איש אחר מה שלבו הרע מראה לו ומתאוה לה: לבלתי שמעו אלי. ר"ל כל עצם התאוה היא לבל שמעו אלי: (יג) והטלתי. לכן אשליך אתכם וכו': אשר לא ידעתם. מאז גם אתם גם אבותיכם: את אלהים אחרים וכו': אשר וכו'. על אשר לא אתן לכם חן בעיני האומות לכן תעבדו אותם יומם ולילה ולא תמצאו מנוח:

קהלת פרק ה א-ו

א אֶל־תִּבְהַל עַל־פִּיךָ וּלְבָבְךָ אֶל־יִמְהַר לְהוֹצִיא דְבַר לִפְנֵי הָאֱלֹהִים כִּי הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם וְאַתָּה עַל־הָאָרֶץ
 עַל־כֵּן יִהְיוּ דְבָרֶיךָ מְעֻטָּיִם: ב כִּי בָּא הַחֲלוֹם בְּרֹב עֵינָיו וְקוֹל פְּסִיל בְּרֹב דְּבָרָיו: ג פֶּאֶשֶׁר תִּדְוֹר נִדְוֹר
 לְאֱלֹהִים אֶל־תֵּאָחֵר לְשִׁלְמוֹ כִּי אֵין חֶפֶץ בְּפִסְלִים אֶת אֲשֶׁר־תִּדְוֹר שְׁלָם: ד טוֹב אֲשֶׁר לֹא־תִדְוֹר מִשִּׁתְּדוֹר
 וְלֹא תִשְׁלָם: ה אֶל־תִּתֵּן אֶת־פִּיךָ לְחֹטִיא אֶת־בְּשָׂרְךָ וְאֶל־תֵּאמַר לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ כִּי שָׁנְגָה הוּא לְמָה יִקְצֹף
 הָאֱלֹהִים עַל־קוֹלְךָ וְחַבֵּל אֶת־מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: ו כִּי בְרֹב חֲלוֹמוֹת וְהַבְּלִים וּדְבָרִים הַרְבֵּה כִּי אֶת־הָאֱלֹהִים
 יִרְא:

רש"י

לחטוא את בשרך. שיפקוד העון על בניך: ואל תאמר לפני המלאך. שליח הבא לתובעך צדקה שפסקת ברבים: כי שנגה היא. בשגגה פסקתיה כסבור הייתי שהיה יכולת בידי ליתן: וחבל את מעשה ידיך. מצוות שהיו בידך שעשית כבר אבדתם כך נדרש במדרש: על קולך. בשביל קולך: (ו) כי ברוב חלומות וגו'. אשר כל מה שיאמרו לך חלומות ונביאי הבל ודברים הרבה לפרוש מאת המקום: כי את האלהים ירא. הרי כי משמש בלשון אלא, אל תשמע אל החלומות אלא את האלהים ירא:

(א) להוציא דבר לפני האלהים. לדבר קשה כלפי מעלה: כי האלהים בשמים ואתה על הארץ. ואפילו חלש מלמעלה וגבור מלמטה אימת חלש על הגבור וכל־שכן גבור למעלה וחלש למטה: (ב) כי בא החלום ברוב ענין. כי דרך החלום לבוא ברוב ההרורים שאדם מעיין ומהרהר ביום ודרך קול כסיל לבוא ברוב דברים כי בהרבותו דברים מוציא קול של כסילות מפיו כי לא יחדל פשע לכך אני אומר יהיו דבריך מעטים: (ג) אין חפץ בכסילים. אין חפץ לפני הקב"ה ברשעים הנודרים ואין משלמים: (ה) אל תתן את פיך. בנדר:

מצודת ציון

(א) תבהל. מלשון בהלה ומהירות: על פיך. מלת על באה במקום הבי"ת. כמו וסגורו על מסגר (ישעיה כד כב): (ה) אל תתן. אל תעזוב. כמו ולא נתן סיחון (במדבר כא כג): לחטוא. ענין חסרון. כמו ולא יחטיא (שופטים כ טז): בשרך. כן יקראו הבנים. כמו שנאמר והיו לבשר אחד (בראשית ג כד), ורוצה לומר בשר האב והאם נעשה אחד בהבנים: המלאך. שליח: וחביבל. ענין השחתה. כמו וחובל עול מפני שמן (ישעיה י כז): (ו) ודברים. ענינים. כמו על דבר הכסף (בראשית מג יח): כי. אלא:

מצודת דוד

(א) אל תבהל על פיך. אל תמהר לדבר בפיו ואפילו לכך אל ימהר לפתוחך להוציא מפיו דבר תלונה כלפי מעלה להתרעם על מדותיו: כי האלהים בשמים. המקום ברוך־הוא הוא בשמים ממעל ואתה על הארץ מתחת. ואפילו חלש מלמעלה וגבור מלמטה, אימת החלש על הגבור, וכל־שכן גבור למעלה וחלש למטה: על כן וגו'. כי במרבית דברים תבוא להתלונן ולהתרעם מול גזירת המקום: (ב) כי בא. כי כמו שדרך החלום לבוא במי שמהרהר בהרבה ענינים, כן בא קול כסילות מתלונה ותרעומות במי שמרבה דברים. (ג) נדר לאלהים. לעשות צדקה: כי אין חפץ בכסילים. אין הרצון

מתקיים בכסילים, כי פעם יחפוץ בדבר מה ולאחר זמן לא יחפוץ עוד בו. והנודר הלא לכסיל יחשב, כי יותר טוב לתת צדקה מבלי נדר. והואיל וכן אל תאחר לשלמו, כי בהאריך הזמן פן לא תחפוץ עוד בהנדר ותמנע לשלמו, לכן את אשר תדור שלם, רוצה לומר שלם מיד בלי איחור: (ד) טוב. יותר טוב שלא תדור כלום משתדור ולא תשלם, רוצה לומר ולא תשלם מיד כי פן בהאריך הזמן תתחרט: (ה) אל תתן. אל תעזוב את פיך לנודר נדר כי זה יהיה סיבה להחסיר את בניך מן העולם, כי פן לא תשלם וימותו בניך בזה העון, כן דרשו רבותינו ז"ל בשבת: המלאך. הגזבר של ההקדש הבא לתובעך הצדקה שנדרת ופסקת ברבים: כי שנגה היא. אשר בשוגג היתה הפסיקה כסבור הייתי שאוכל לשלם ועתה אין בידי מאומה: למה יקצוף. למה תעשה מתחלה את זאת אשר יחרה אף האלהים על קול הנדר שנדרת בפרסום, וישחית את מעשה ידיך ולא תצליח בהם. כי בגלל הצדקה מתברך האדם במעשה ידיו ולכן כשידור ברבים ולא ישלם ישחת מעשה ידיו כי כן המדה: (ו) כי ברוב חלומות. אשר עם רוב חלומות ועם אמרי הבל ועם מרבית שאר ענינים לא תחשוש עליהם אלא ירא את האלהים והוא ישמרך מכל רע. ומקרא קצר הוא ומאליו יובן החסרון:

יד פלי חרם מציל על הכל, פדבריי בית הלל. ובית שמאי אומרים: אינו מציל אלא על האכלין, ועל המשקין, ועל פלי חרם. אמרו להם בית הלל: מפני מה? אמרו להם בית שמאי: מפני שהוא טמא על גב עם הארץ, ואין פלי טמא חוצץ. אמרו להם בית הלל: והלא טהרתם אכלים ומשקין שבתוכו? אמרו להם בית שמאי: כשטהרנו אכלים ומשקין שבתוכו, לעצמו טהרנו; אבל כשטהרת את הפלי, טהרת לך ולו. חזרו בית הלל להורות פדבריי בית שמאי.

פירוש ברטנורא

יד כלי חרם מציל על הכל. כלי חרם המוקף צמיד פתיל מציל על כל מה שבתוכו כשהוא באוהל המת, ולא יטמא כל מה שבתוכו, דכתיב (במדבר י"ט) וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא, הא יש עליו צמיד פתיל טהור הוא ומה שבתוכו, לא שנא כלים ולא שנא אוכלין ומשקין. ובכלי חרם הכתוב מדבר, דכתיב וכל כלי פתוח, כמו שמטמא דרך פתחו ואינו מטמא דרך גבו: אינו מציל אלא על אוכלין ומשקין ועל כלי חרם. אבל על שאר כלים אינו מציל כדמפרש ואולי: מפני מה וכו' מפני שהוא טמא על גב עם הארץ. שכל הנמצא אצל עמי הארץ בין כלים בין אוכלים ומשקין כולן בחזקת טמאין, לפי שאינם בקיאים בהלכות טומאה וטהרה וחושבין על טמא שהוא טהור: ואין כלי טמא חוצץ. אין מציל מפני הטומאה אלא כלי טהור בלבד, אבל כלי טמא אינו מציל על מה שבתוכו, וכלים של עם הארץ הואיל ובחזקת טמאין הן אינן מצילין: לעצמן טיהרנו. לעם הארץ לבדו טיהרנו, ולא חיישנן דלמא אתי חבר לאשתמושי בהו, שהרי הם בדלים ממנעם ובלאו הכי נמי כל מאכלם טמא, הלכך אוכלין ומשקין וכלי חרם שאין להם טהרה במקוה, כשהיו בתוך צמיד פתיל של כלי עם הארץ אמרינן להו טהורים הן, וישתמשו בהן הן שמתחזקין כליהם בחזקת טהורים, ואין לחוש שמא ישאל החבר מהו וישתמש בהו, שהרי הן אצלו בחזקת טמאין ואין להם טהרה עולמית. אבל בכלי שנתן דאיכא למוחש שמא ישאל החבר מהו ויטבילם וישתמש בהם בלא הזאה שלישי ושביעי, שלא ידע שנמטאו באוהל המת, וחושב דטבילה בעלמא סגי להו להצילה מטומאה שנמטאין אנב עם הארץ, והיינו דתנן טהרת לך ולו, דאתי חבר לאשתמושי בהו, הלכך עשו דין שוה לכל, ואמרו דאין כלי שנתן נצול בצמיד פתיל לא בשל חבר ולא בשל עם הארץ. ואם באו לנוור שלעולם כלי חרם של עם הארץ לא יציל בצמיד פתיל לפי שהוא בחזקת טמא ואין כלי טמא מציל, לא היו עמי הארצות מקבלין מהו, לפי שהן סבורים שהן בקיאים ושוברים כליהם בטהרה וכלים שלהם מצילין:

משניות מבוארות – קהתי

י"ו ר"א ש"ן

באור משנה יד

כתוב בתורה בענין מת המטמא באוהל (במדבר י"ט, טו): "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו, טמא הוא", ודרשו חכמים: בכלי חרם הכתוב מדבר, שאינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו, לפיכך אם "אין צמיד פתיל עליו", היינו שאין עליו מגופה המהודקת היטב, המת מטמאו באוהל. אבל אם יש צמיד פתיל עליו, הרי הוא טהור. משנתנו דנה בכלי חרם שיש צמיד פתיל עליו ובתוכו מאכלים וכלים.

פלי חרם מציל על הכל – כלי חרם טהור המוקף צמיד פתיל, היינו שיש עליו מכסה מחובר ומהודק היטב, כמו שבארנו לעיל, הואיל ואינו מקבל טומאה מגבו, מגן הוא על כל מה שבתוכו שלא ייטמא, כגון חבית טהורה של חרם שהיתה באוהל שהמת מוטל בו ובתוכה אוכלים או כלים שונים (כ"י ע"ן או וחתכת). ויש צמיד פתיל עליה, כל מה שבתוכה טהור, שכלי חרם טהור חוצץ בפני הטומאה, **פדבריי בית הלל** – הסבורים, שכלי חרם מציל בין על אוכלים ומשקים בין על כלים שונים שבתוכו. **ובית שמאי אומרים: אינו מציל אלא על האכלין, ועל המשקין, ועל פלי חרם** – אבל כלים אחרים שבתוכו טמאים. **אמרו להם בית הלל: מפני מה**

– כלים אחרים טמאים? **אמרו להם בית שמאי: מפני שהוא טמא על גב עם הארץ** – שכל הנמצא אצל עם הארץ, בין כלים בין אוכלים ומשקים, כולם בחזקת טמאים, לפי שאינם בקיאים בהלכות טומאה וטהרה, וחושבים על טמא שהוא טהור; ומכאן שאם כלי חרם זה נמצא בידי עם הארץ, בחזקת טמא הוא. **ואין פלי טמא חוצץ** – בפני הטומאה, ואינו מציל על מה שבתוכו, ואגב כלי חרם של עם הארץ גזרו על כלי חרם בכלל, ואפילו הוא בחזקת טהור. **אמרו להם בית הלל** – לבית שמאי: **והלא טהרתם אכלים ומשקין שבתוכו** – ואם הכלי בחזקת טמא הוא, כיצד הוא מציל על האוכלים ועל המשקים? **אמרו להם בית שמאי** – לבית הלל: **כשטהרנו אכלים ומשקין שבתוכו, לעצמו טהרנו** – לעם הארץ עצמו טהרנו, ולא לחבר שהוא בקי בהלכות טומאה וטהרה ונזהר בהן, ומתוך כך אינו משתמש ממיילא באוכלים ומשקים של עם הארץ, שבחזקת טמאים הם; וכן אינו שואל ממנו כלי חרם, הואיל ואינו יכול לטהרו מטומאתו, שכן כלי חרם טמא אין לו תקנה אלא שבירה

(עיי' ויקרא י"א, ג). לפיכך יכולנו לטהר אוכלים ומשקים וכלי חרם שבתוכו, שאם הוא בידי עם הארץ, הרי לא ישתמשו בהם אלא עמי הארץ בלבד. **אבל כשטהרת את הפלי** – את שאר הכלים, מלבד כלי חרם, **טהרת לך ולו** – לחבר ולעם הארץ כאחד, שהרי כלים אלו, הקרויים "כלי שטף", הואיל ואפשר להטבילם ולטהרם מטומאתם, רגיל החבר לשאול מעם הארץ, שכן מטבילם ומשתמש בהם; ואין חוששים, שמא נטמאו בטומאת מת, וצריכים הזאה ממי אפר הפרה ביום השלישי וביום השביעי, שנאמן עם הארץ לומר שלא נטמאו בטומאת מת. לפיכך, אם נאמר, שכלי חרם מציל על כלי השטף שבתוכו, הרי כשיבוא חבר לשאול מעם הארץ כלים אלו, יאמר עם הארץ שלא נטמאו בטומאת מת, שכן לדעתו כלי חרם טהור הציל עליהם, ויסתפק החבר בטבילתם בלבד כדי לטהרם מטומאתם; ובאמת נטמאו כלים אלו באוהל המת, לפי שכלי החרס, שהיו בתוכו, הוא טמא, ולא הציל עליהם מפני טומאת המת, כפי שאמרנו לעיל, והרי טעונים הם הזאה בשלישי ובשביעי. **חזרו בית הלל להורות פדבריי בית שמאי** – שכלי חרם המוקף צמיד פתיל, אינו מציל אלא על האוכלים ועל המשקים ועל כלי חרם, אבל כלי שטף שבתוכו טמאים הם.

בארנו משנתנו (לפי הרמב"ם והמאירי) אף בכלי חרם של חבר, שלדעת בית שמאי גזורים עליו משום כלי חרם של עם הארץ. אבל יש מפרשים, שלא מדובר כאן אלא בכלי חרם של עם הארץ, אבל בכלי חרם של חבר הכל מודים שהוא מציל (ה"ר"ש; ה"ר"א ע"י ע"י ית' תוספות י"ט ט"ו).

באור משנה א

שלוש המשניות הראשונות בפרקנו עוסקות בארבע הלכות, שהעיד עליהן רבי חנינא סגן הכהנים. משנתנו שניה במסכת פסחים (פרק א משנה ו), וכבר בארנו שם, שיש דרגות בטומאה: טומאת המת היא אבי אבות וטומאת כל המיטמא מחמת המת, בין אדם בין כלים, נקרא "טמא מת", והוא אב הטומאה ויש עוד אבות הטומאה. כגון השרץ המת, הנבילה, הוב, המצורע ועוד (עיי' מסכת כלים פרק א). הנוגע באב הטומאה נעשה ראשון לטומאה. ואין ראשון לטומאה מטמא אלא אוכלים ומשקים; ואם נגע אוכל בראשון לטומאה הרי זה נעשה שני לטומאה. והלכה היא ששני לטומאה עושה שלישי לטומאה בתרומה. ושלישי עושה רביעי לטומאה בקודש. כל הדרגות שלמטה מאב הטומאה נקראות "לד הטומאה". אב הטומאה נקרא טומאה חזונה. הואיל ומטמא אדם וכלים; ולד הטומאה נקרא טומאה קלה. שאינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלים ומשקים בלבד, כפי שכבר

פ ר ק ש נ י

א רבי חנינא סגן הכהנים העיד ארבעה דברים: מימיהם של פהנים, לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנמטא בולד הטמאה, עם הבשר שנמטא באב הטמאה, אף על פי שמוסיפין ממאה על ממאתו. הוסיף רבי עקיבא: מימיהם של פהנים, לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום, בנר שנמטא בטמא מת, אף על פי שמוסיפין ממאה על ממאתו.

ב אמר רבי חנינא סגן הכהנים: מימי לא ראיתי עור יוצא לבית השרפה. אמר רבי עקיבא: מדבריו למדנו, שהמפשיט את הבכור ונמצא טרפה, שיאותו הפהנים בעורו. וחכמים אומרים: "לא ראינו" אינו ראיה, אלא יוצא לבית השרפה.

פירוש ברטנורא

א רבי חנינא סגן הכהנים העיד. מלשרוף את הבשר שנמטא בולד הטמאה. בולד של ולד קאמר. הבשר שהוא שלישי שנמטא בולד של ולד כלומר שנגע בשני ונעשה הוא שלישי, לא נמנעו מלשרפו עם הבשר שנמטא באב הטמאה שהוא ראשון לטומאה. וכשנגע זה הבשר שהיה מתחילה שלישי בבשר שנמטא באב הטמאה, חוזר להיות שני, שהרי נגע בראשון ונעשה שני, ונמצא שהוסיפו לו טומאה על טומאתו, דמיקרא שלישי והשתא שני, ואעפ"כ לא נמנעו מלשרפו עם חמור ממנו, דהואיל ואף זה הקל לשריפה עומד לא חשו אם ממטאים אותו יותר ממה שהיה. ואע"פ שאין אוכל מטמא אוכל מן התורה, שנאמר בטומאת אוכלים מנא הוא, הוא טמא ואין מטמא אוכל כיוצא בו, מ"מ רבנן גזרו שיהיה אוכל מטמא אוכל: השמן, של תרומה שנפסל בטבול יום הוא שלישי לטומאה, דטבול יום הוא פוסל את התרומה מן התורה ועושה אותו שלישי: **בנר שנמטא בטמא מת.** האי נר של מתכת הוא ולא של חרס. דכל כלים חוץ מכלי חרס שנגעו בטומאת מת נעשו כמותה, אם אב אב ואם ראשון ראשון, דכתיב (במדבר י"ט) בחלל חרב, ודרשינן חרב הרי הוא כחלל, שהחרב שנגע במת נעשה אבי אבות כמת עצמו. וכשנגע בטמא מת שהוא אב, נעשה גם כן החרב אב. וכל שאר כלים כחרב לדין זה, חוץ מכלי חרס. נמצא הנר של מתכת שנגע בטמא מת נעשה אב הטמאה. והשתא הוסיף רבי עקיבא על דברי ר' חנינא סגן הכהנים, שהרי ר' חנינא לא התיר אלא להתיר השלישי שני, ור"ע התיר להתיר השלישי ראשון, שהשמן שנפסל בטבול יום שהוא שלישי, כשמדליקין אותו בנר שנמטא בטמא מת שהנר עצמו נעשה אב כמו שאמרנו נמצא שחזר השלישי להיות ראשון, ואעפ"כ לא נמנעו, דהואיל ויש שם טומאה עליו לא חיישינן ליה ומותר להוסיף בידים:

ב לא ראיתי עור יוצא לבית השריפה. לאחר שהופשט אם נמצאת טריפה. אע"פ שפסול זה היה בו קודם הפשט, הואיל ולא ניכר אלא לאחר הפשט: **שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה.** הא קמ"ל ר' עקיבא, דאפילו בכור בעל מום הנשחט במדינה על מומו ולא התירו הכתוב אלא באכילה כדכתיב

משניות מבוארות – קהתי

הזכרנו למעלה.

ודרשו: חרב הרי הוא כחלל. נמצא הנר הזה, שנמטא בטמא מת הוא אב הטמאה, ועושה את השמן שהדליקו בו ראשון לטומאה, ולא חששו לכך, **אף על פי שמוסיפין ממאה על ממאתו** – שכן השמן היה בתחילה שלישי, ונעשה עכשיו ראשון לטומאה. והוסיף רבי עקיבא על דברי רבי חנינא, שהרי רבי חנינא העיד על בשר קודש שהיה בתחילה שלישי, ועשהו שני לטומאה; ואילו רבי עקיבא העיד על השמן שהיה בתחילה שלישי, ועשהו ראשון לטומאה, ואף על פי כן לא נמנעו מזה, שהוואיל ושם טומאה עליו, אין חוששים להוסיף בידים טומאה על טומאתו.

י ו ס ש נ י

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו שניה במסכת ובחים (פרק יב משנה ד), זו היא עדות שנייה של רבי חנינא סגן הכהנים, במסכת ובחים מתחילה המשנה: "כל הקדשים (עולה או חטאת או אשם) שאירע בהם פסול קודם להפשטן (קודם שהופשטו העורות מהן) – אין עורותיהם לכהנים (אלא נשרפים עם הם הבשר); לאחזר הפשטן – עורותיהם לכהנים (שהפשטן שאירע לאחר ההפשט, אינו פוסל את העור).

אמר רבי חנינא סגן הכהנים: מימי לא ראיתי עור – שהופשט מבהמת הקדשים, **יוצא לבית השרפה** – להישרף יחד עם הקרבן שאירע בו פסול, אלא ניתן הוא לכהנים; ואף כשהפסול היה כבר בקרבן קודם שהופשט העור, אם לא נודע עליו עד לאחר ההפשט, העור ניתן לכהנים. **אמר רבי עקיבא: מדבריו** – של רבי חנינא סגן הכהנים **למדנו, שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה** – שלא נודעה טרפותו אלא לאחר ההפשט, **שיאותו** – שיהנו הפהנים **בעורו** – כלומר שניתן העור לכהנים ואינו נשרף. רבי עקיבא בא להשמיענו, שאפילו בכור שנמצא בו מום ושוחטים אותו חוץ למקדש, – אף שלא התירו הכתוב אלא באכילה, שנאמר בענין הבכור (דברים טו, נא-בב): "וכי יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע, לא תזבחנו לה; אלהיך. בשעריך תאכלנו..." אבל אם הבכור מת, עורו אסור וטעון קבורה, – מכל מקום הואיל ולא נודע שהיה טריפה עד לאחר שהפשיטוהו עורו, הותר העור על ידי שחיטת הבכור, כאילו נזרק

רבי חנינא סגן הכהנים – היינו סגן הכהן הגדול (הסגן היה ממונה למלא מקומו של הכהן הגדול, אם יארע בו פסול ביום הכיפורים; וכן היו לו תפקידים מיוחדים על יד הכהן הגדול). **העיד ארבעה דברים** – לפני החכמים: העדות הראשונה היא: **מימיהם של פהנים** – כל ימי עבודתם במקדש, **לא נמנעו** – הכהנים, **מלשרוף את הבשר** – בשר הקודש של הקרבנות, **שנמטא בולד הטמאה** – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בבשר שנמטא בשני לטומאה ("ולד ולד הטומאה"). שנעשה הבשר שלישי לטומאה, ולא נמנעו מלשרוף בשר זה יחד עם **הבשר שנמטא באב הטמאה** – ונעשה ראשון לטומאה, **אף על פי שמוסיפין ממאה על ממאתו** – שכן הבשר שהיה שלישי נגע עכשיו בבשר שהוא ראשון, ונעשה שני לטומאה, שהוואיל ונטמא הבשר והוא עומד להישרף, אין מקפידים על תוספת טומאתו משלישי לשני, שלא הוזהרנו אלא בשמירת בשר קודש טהור שלא יטמא או שלא יפסל, אבל בבשר קודש טמא אין כל אזהרה שלא להוסיף טומאה על טומאתו. אמנם תוספת טומאה זו אינה אלא מדרבנן, שכן מן התורה אין אוכל מטמא אוכל, שכתוב בטומאת אוכלים (ויקרא יא, לח): "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם", ודרשו: "טמא הוא". ואינו מטמא כיוצא בו; אבל חכמים גזרו שיהא אוכל מטמא אוכל, ואף על פי כן כל שעומד לשרוף, לא חששו בו לתוספת טומאה. **הוסיף רבי עקיבא** – על דבריו של רבי חנינא סגן הכהנים: **מימיהם של פהנים, לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום** – טבול יום הוא טמא שטבל מטומאתו מבעוד יום, ועד שיעריב עליו השמש דינו כשני לטומאה, וכשנוגע בשמן של תרומה הריהו עושה אותו שלישי לטומאה, – ושמן תרומה שנמטא מותר בהנאה, – ולא נמנעו הכהנים מלהדליק **בנר שנמטא בטמא מת** – בגמרא מבואר שמדובר כאן בנר של מתכת, כלומר במנורת מתכת, ודין הוא ככלי מתכת שנגע במת נעשה אבי אבות הטומאה כמת עצמו; וכשנגע בטמא מת, נעשה אב הטומאה כמותו, שכתוב (במדבר יט, טז): "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב" –

ג אף הוא העיד על כפר קמן שהיה בצד ירושלים, והיה בו זקן אחד, והיה מלוה לכל בני הכפר וכותב בכתב ידו, ואחרים חותמים; ובא מעשה לפני חכמים והתירו: לפי דרכך אתה למד, שהאשה פותקת את גטה והאיש כותב את שוברו, שאין קיום הגט אלא בחותמו. ועל מחט שנמצאת בפשר, שהספין והידים מהורות והבשר טמא; ואם נמצאת בפרש – הכל טהור.

ד שלשה דברים אמר רבי ישמעאל לפני חכמים בפרם ביבנה: על ביצה מרופה, שהיא נתונה על גבי ירק של תרומה, שהיא חבור; ואם היתה כמין פובע – אינה חבור. ועל שבלת שבקציר וראשה מגיע לקמה, אם נקצרת

פירוש ברטנורא

(דברים ט"ז) בשערך תאכלנו, אבל אם מת, עורו אסור וטעון קבורה, ואשמעין ר"ע דהיבא דלא הוכר טרפותו עד לאחר הפשט, התירו שחיתו והפשטו לעורו כאילו נזק דמו במקדש: יאותו הכהנים בעורו. ואינו נשרף: אין לא ראיתי ראיה. שמא לא אירע כימו שימצא טריפה לאחר הפשט, ואם אירע ושרפוהו הוא לא ראה: אלא יצא לבית השריפה. הואיל וקודם הפשט בא. והלכה כר"ע בכבור בעל מום כשהתירו מומחה. אבל לא התירו מומחה לא. והלכה כחכמים בכבור תמים, דבשר בקבורה ועור בשריפה:

ג וכותב בכתב ידו. שטר חוב על הלוח; ואחרים חותמים. עדים כשרים היו חתומים על השטר: והתירו. ואע"פ שכותב השטר הוא המלוה, ונוגע בעדותו: שהאשה כותבת את גיטתה. ועדים כשרים חתומים בו: את שוברו. שטר מחילה שמהלך לו אשתו על כתובתה: שאין קיום הגט אלא בחותמו. העדים החתומים על הגט הם עיקר סבת קיום הגט, הלכך כשהעדים כשרים חתומים בו כשר ואע"פ שהוא כתב די האשה: ועל מחט. שידוע בה שנמצאת במת, ונמצאת בבשר הקודש כשחתכו אותו בעורה וספק אם נגע בה הסכין והאדם, אם לאו. הסכין והאדם טהורין, דספק טומאה ברשות הרבים היא, שהעורה דין רשות הרבים יש לה לענין טומאה, וספק טומאה ברשות הרבים ספקו טהור: והבשר טמא. דודאי נגעה בו טומאה. ומתניתין איירי בבהמת קדשים שהעבירה בנהר סמוך לשחיטתה ועדיין משקה טופח עליה, שהוכשר הבשר לקבל טומאה באותן המים. דאי לאו הכי לא היה הבשר טמא, ואע"פ שרוחצים אותו בבית המטבחיים בעורה, דכל משקה בית מטבחיא דכן, ואין מכשירין את הבשר לקבל טומאה. ואי קשיא היאך הבשר טמא והידים טהורות, והלא אוכלין טמאין מטמאין את הידים מדרבנן. הא לא קשיא מדי, דק"ל אין טומאת ידים במקדש, שכשנזרו על טומאת ידים לא גזרו בה במקדש:

ד בכרם. שהיו יושבין שורות שורות של חכמים ככרם זו הנטועה שורות של גפנים: על ביצה מרופה בקעה, שנתערבה החלבון והחלמון יחד ונתונה על גבי הירק, ונגע טבול יום בביצה, אע"פ שהיא חולין, דאין שייך תרומה בביצה, וטבול יום אינו פוסל בחולין, אפ"ה הוי חבור ונפסל הירק כאילו

משניות מבוארות – קהתי

טמא – אבל הבשר, שהמחט הטמאה ודאי נגעה בו, טמא הוא, ואין הסכין מקבלת טומאה מן הבשר, שאין כלי מקבל טומאה מאוכלין. במפרשים מובא (על פי הגמרא: פסחים ג, א; חולין לו, ב), שמדובר כאן בבהמת קדשים שהעבירה בנהר סמוך לשחיטתה, כגון בפרה של שלמים, שהיו נוהגים להעבירה בנהר קודם שחיטה, כדי שיהא עורה, שהוא לבעלים, נוח להפשטה, ולאחר השחיטה עדיין היה משקה טופח עליה, והוכשר בו הבשר לקבל טומאה; שאם לא כן, לא היה הבשר טמא, משום שלא הוכשר לקבל טומאה, שכן דם הקדשים והמים משתמשים בהם בעורה אינם מכשירים את הבשר לקבל טומאה (כמבואר להלן במסכתנו ז, ח). ויש מפרשים, שחיבת הקודש מכשירה את הבשר לקבל טומאה, ולכן הבשר טמא, אף על פי שלא הוכשר במשקה (עיין 'חוספות יום טוב'; 'תפארת ישראל'). ואין להקשות, היאך הבשר טמא והידים טהורות, והלא אוכלים טמאים מטמאים במגע את הידים מדברי סופרים? שכן בזמן שגזרו חכמים על טומאת ידים לא גזרו עליה במקדש, ומכאן שאין טומאת ידים במקדש (גמרא פסחים יט, א). ואם נמצאת בפרש – אם נמצאה המחט בצואה שבמעי הבהמה; וקבל טהור – אף הבשר טהור, שהרי המחט לא נגעה בבשר; ואין הפרש עצמו חזרו ומטמא את הבשר מתורת משקה טמא שמטמא אוכלים, לפי שסרוהו הוא, ויוצא מכלל משקה (המאירי). – והרי זו עדות רביעית של רבי חנינא טגן הכהנים.

י ו ש ל י ש י

באור משנה ד

שלשה דברים אמר רבי ישמעאל לפני חכמים בפרם ביבנה – ישיבת החכמים ביבנה מכונה בשם "כרם", לפי שהיו יושבים שורות שורות, ככרם זה הנטוע שורות שורות של גפנים. ואלו הם שלושת הדברים שאמר רבי ישמעאל: א. על ביצה מרופה – שהחלבון והחלמון מעורבים זה בזה, שהיא נתונה – שאם היא נתונה בקדירה, על גבי ירק של תרומה, שהיא חבור – לענין טומאה, ואם נגע טבול יום (עיין באור משנה א בפרקנו) בביצה, אף על פי שהיא

דמו במקדש (ברטנורא). וְחֲכָמִים אֹמְרִים: "לֹא רְאִינוּ" אֵינּוּ רְאִיָּה – כלומר מדברי רבי חנינא טגן הכהנים אין ללמוד כלום, שהרי הוא אומר "לא ראיתי", ואין להביא ראיה מזה שלא ראה, שאפשר שלא אירע בימיו, שיימצא הקרבן פסול לאחר ההפשט; או שאירע ושרפו את העור, ודרך מקרה לא ראה רבי חנינא שיצא להישרף, אֲלֵא יוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה – אם נמצא הקרבן פסול, אף על פי שהופשט העור קודם שנודע על פיסולו, העור יישרף.

באור משנה ג

משנתנו ממשיכה בדברים שהעיד רבי חנינא טגן הכהנים.

אף הוא – רבי חנינא טגן הכהנים, העיד על כפר קמן שהיה בצד ירושלים, והיה בו זקן אחד, והיה מלוה לכל בני הכפר וכותב בכתב ידו – את שטרי החוב, ואחרים חותמים – ועדים היו חתומים עליהם; ובא מעשה לפני חכמים והתירו – לעשות כן, שאף כשהמלוה כותב את השטר, אם עדים כשרים חתומים עליו, השטר כשר. לפי דרכך אתה למד – בדרך אגב אתה לומד מדברי רבי חנינא, שהאשה פותקת את גטה – האשה עצמה יכולה לכתוב את גיטה ולמסור אותו לבעלה, שיחתום עליו עדים ויתננו לה לשם גירושיה, והאיש כותב את שוברו – לאחר שפורע לה כתובתה, האשה נותנת לבעלה "שובר" לראיה על פירעון הכתובה, ויכול הבעל עצמו לכתוב את השובר, והאשה חותמת עליו, שאין קיום הגט אלא בחותמו – שאין הגט מתקיים אלא על ידי העדים החתומים בו (עיין משנה גישו ב, ח), ומאחר שחתמת העדים היא העיקר, אין להקפיד בענין כתיבת הגט או כל שטר אחר, וכל מי שיכתוב אותו, ואפילו הנוגע בדבר, הריהו כשר. – זו היתה עדות שלישית של רבי חנינא טגן הכהנים. ועל מחט – ועוד העיד רבי חנינא טגן הכהנים על מחט שנמצאת בפשר – שנמצאה בבשר הקודש של הקרבנות, כשחתכו אותו בעורה; וידוע היה שהמחט נטמאה בטומאת מת, וספק אם נגעו בה הסכין והאדם, אם לאו, – והעיד רבי חנינא, שהספין והידים מהורות – שהעורה דינה כרשות הרבים, וספק טומאה ברשות הרבים, ספקו טהור, והבשר

עם הקמה – הרי היא של בעל הבית; ואם לאו – הרי היא של עניים. ועל גנה קמנה שהיא מקפת ערים, אם יש בה פמלא בוצר וסלו מפאן, ומלא בוצר וסלו מפאן – תזרע; ואם לאו – לא תזרע. ה' שלשה דברים אמרו לפני רבי ישמעאל, ולא אמר בהם לא אסור ולא היתר; ופרשן רבי יהושע בן מתיא: המפס מרסא בשבת, אם לעשות לה פה – חיב; ואם להוציא ממנה לחה – פטור. ועל הצד נחש בשבת, אם מתעסק שלא ישכנו – פטור; ואם לרפואה – חיב. ועל לפסין אירוניות, שהן טהורות באהל המת וממאות במשא הזב; רבי אלעזר בן צדוק אומר: אף במשא הזב טהורות, מפני שלא נגמרה מלאכתן.

פירוש ברטנורא

נגע בו: אם היה כמין כובע. שנתפחה הביצה ונעשית כמין כובע על הירק וחלולה תחתיה: שכולת שבקציר. שיר בקצירתו שכולת אחת שלא קצר, וראש אותה שכולת מגיע לקמה: אם נקצרה. אם אותה שכולת נקצרת עם הקמה, הרי היא של בעל הבית, שהקמה מצילתה, דלא קרינן בה לא תשוב לקחתו: ואם לאו. הרי זו שכחה והוא לעניים: ערים. המש גפנים הנמעות ומודלות ושוככות על גבי כלונסות או על גבי גדר קרויות ערים, לשון על ערש יצועי: אם יש בה כמלא בוצר וסלו. אם הגינה גדולה כשיעור שיעמוד בה בוצר הענבים עם סלו שמכניס הענבים לתוכו כשהוא מלקט הענבים מכל צדדי הערים: תזרע. הגינה. והוא שירחיק הורע מן הגפנים כדי עבודת הכרם שהם ששה טפחים לכל רוח, וזרע השאר: ואם לאו. שאין הגינה גדולה כל כך: לא תזרע. ואע"פ שמרחיק כדי עבודת הכרם. מפני שהורע נראה עם הכרם כאילו הם כלאים:

ה' ופירשן רבי יהושע. אימתי חיב ואימתי פטור: אם לעשות לה פה חיב. משום בונה: ואם להוציא ממנה ליחה פטור. דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא, שהפתח היא המלאכה, וזו אינה צריכה להיות לה פתח מעכשיו, ואין כאן אלא איסור דרבנן ומשום צערא לא גזיר, והוי פטור ומותר: אם מתעסק שלא ישכנו פטור. דאינו צריך לגופה של דבר הניצור, ואם היה יודע שיעמוד ולא ישכנו לא היה צד. ובהאי נמי לא גזיר רבנן, והוי פטור ומותר: לפסין אירוניות. כלי חרס סתומים עשויין כמין כדור חלול מכפנים, ולאחר שמלכבים אותו בכבשן חותכים אותו באמצעו והוא נעשה שני כלים: טהורות באהל המת. כל זמן שלא חתכוהו. דכלי חרס אין מקבל טומאה מגבו, אלא מאוירו, כדכתיב (במדבר י"ט) וכל כלי פתוח, דרך פתחו מיטמא ואינו מיטמא מגבו, והאי אין לו אויר: וממאות במשא הזב. בטומאות היסט. שאם נתמלמלו או נתנעקו ממשא הזב, טמאים, אע"פ שאין להם אויר: מפני שלא נגמרה מלאכתן. דחתכה שחזקוהו אותן באמצען זו היא גמר מלאכתן. ואין הלכה כר' אלעזר בר צדוק. אלא ליבונן בכבשן הוא גמר מלאכתן, הלכך מיטמאות במשא הזב אפילו קודם שחלקן:

משניות מבוארות – קהתי

חולין, וטבול יום, שהוא שני לטומאה, אינו פוסל בחולין, מכל מקום הירק של תרומה נפסל, כאילו נגע בו, הואיל ומחוברת הביצה לירק. ואם היתה – הביצה, כמין כובע על הירק, אינה חבור – לפי שיש חלל הבישול, ונעשתה כמין כובע על הירק, אינה חבור – לפי שיש חלל תחת הביצה, והנוגע בביצה אינו כנוגע בירק; ומכאן, שאם נגע בה טבול יום, אינו פוסל את הירק. ב' ועל שבת ששבקציר – מי שקצר שהיה, והשאר שכולת אחת שלא נקצרה, כגון שנשמטה מן המגל, וראשה מגיע לקמה – והראש של אותה שכולת, כשהיא כפופה, מגיע לקמה, אם נקצרת עם הקמה – אם שכולת זו יכולה להיקצר בבת אחת עם הקמה הסמוכה לה, דהיינו שיכול הקוצר לתפוס ביד שכולת זו ביחד עם שבלי הקמה הסמוכה ולקצרן כאחת, הרי היא של בעל הבית – ואין לה דין שכחה, שהרי היא עומדת להיקצר יחד עם הקמה, ואין בה משום "לא תשוב לקחתו". ואם לאו – אבל אם אינה נקצרת עם הקמה, הרי היא של עניים – שיש לה דין שכחה, שכשם שיש שכחה בעומרים כך יש שכחה בקמה (עין פאה ה, ג). ו' ועל גנה קמנה שהיא מקפת ערים – שורת גפנים המודלות על גבי הגדר, אם יש בה פמלא בוצר וסלו מפאן, ומלא בוצר וסלו מפאן – אם הגינה גדולה, שיש בכל צד כשיעור, שיוכל בוצר הענבים לעמוד שם עם סלו שמכניס בו הענבים, והוא שיעור שתי אמות לכל צד מסביב לגינה, תזרע – מותר לזרוע את הגינה, ואין בזה משום כלאי הכרם, ובלבד שירחיק הורע מן הגפנים כדי עבודת הכרם, שהם ששה טפחים לכל רוח. ואם לאו – שאין הגינה גדולה כל כך, שיוכל לעמוד בכל צד בוצר הענבים עם סלו, לא תזרע – ואפילו כשמרחיק כדי עבודת הכרם, אסור לזרוע בגינה זו, מפני שכל הגינה נראית כערים אחד, ואם יזרע באמצע, יהא נראה הורע כמחובר עם הכרם, ויש בזה משום איסור כלאים.

יום רביעי

באור משנה ו

במשנה ד עסקנו בשלוש הלכות שונות שאמר רבי ישמעאל לפני חכמים בכרם ביבנה, ואפשר לומר, שיש נושא משותף לשלוש ההלכות הללו, והוא "חיבור": א. חיבור הביצה לירק לענין טומאה; ב. חיבור השיבולת לקמה לענין שכחה; ג. חיבור הערים בגינה לענין כלאים. – במשנה ה הובאו שלוש הלכות שאמרו לפני

באור משנה ה

שלשה דברים אמרו לפני רבי ישמעאל – כלומר שתלמידיו שאלוהו שלוש שאלות, ולא אמר בהם לא אסור ולא היתר – לפי שהיה לו ספק בהן, אם לאסור או להתיר, ופרשן רבי יהושע בן מתיא – עד שבה רבי יהושע בן מתיא וביירר את הדברים: א.

ו שלשה דברים אמר רבי ישמעאל, ולא הודה לו רבי עקיבא: השום והמלילות שרסקן מבעוד יום, שרפי ישמעאל אומר: יגמר משתחשף, ורבי עקיבא אומר: לא יגמר.
 ז שלשה דברים אמרו לפני רבי עקיבא: שנים משום רבי אליעזר, ואחד משום רבי יהושע. שנים משום רבי אליעזר: יוצאת אשה בעיר של זהב; ומפריחי יונים פסולים לעדות. ואחד משום רבי יהושע: השרץ בפי חלדה ומחלכת על גבי כפרות של תרומוה, ספק נגע ספק לא נגע – ספקו טהור.
 ח שלשה דברים אמר רבי עקיבא; על שנים הודו לו, ועל אחד לא הודו לו. על סנדל של סידים, שהוא טמא מדרס; ועל שיירי תנור – ארבעה, שהיו אומרים: שלשה; והודו לו. ועל אחד לא הודו לו: על כפא

פירוש ברטנורא

1 מלילות. שוליים שלא בשלו כל צרכן וטוענן באבנים ומשקה זב מהן וטובל בו: יגמור. מאחר שרסקן וכתתן מערב שבת, יגמור ויאכל בשבת. ולא דמי למשקים שזבו שאסורין גזירה שמה יחוש, דהכא אפילו יחוט ליכא איסורא דאורייתא, משום דמשקים אתו ממילא: לא יגמור. כדי לאכול לאחר שקדש היום, דאסורין כשאר משקים שזבו. והלכה כר' ישמעאל:
 ז עיר של זהב. עמרת זהב עשויה כמין עיר צורת ירושלים. ולא חיישנן דלמא שלפא ומחוא ואתאי ארבע אמות ברשות הרבים; ומפריחי יונים. מין ממיני השחוק. אם תקדים וינתך ליונת אתן לך כך וכך. פירוש אחר, שמגדל יונה מלומדת להביא יונים לבית בעליה, ויש בהן גזל משום דרכי שלום ולא גזל גמור: ספק נגע ספק לא נגע ספקו טהור. משום דטומאה עוברת היא ואינה נחה במקום, הלכך ספקו טהור ואפילו ברשות היחיד:
 ח סנדל של סידים. מנעל של עץ שנועליו בתגליהם המתעסקים בסיד להגן על רגליהם שלא ישרפו בסיד. ואם נעל אותו הוב, ממא מדרס; ועל שיירי תנור ארבעה. אם היה גדול הרבה ונטמא, ואח"כ נשבר, לא מטר עד שלא יהיה בשבריו גבוה ארבעה, ולעולם שבריו מקבלים טומאה כאילו היה שלם, תנור ארבעה.

משניות מבוארות – קהתי

במין משחק, כמו המשחק בקוביא, שמעפיים יונים לשם תחרות, ומי שיוגנו קדמה ליונת חברו, הריהו זוכה בסכום הכסף שהתערבו עליו. פירוש אחר, שמושכים את היונים בצפצופיהם לבוא אליהם, ויש בזה משום גזל מדרבנן (עין משנה טנחדין ג, ג). ואחד משום רבי יהושע – הדבר שנאמר לפני רבי עקיבא משמו של רבי יהושע הוא: השרץ בפי חלדה – אם היה שרץ מת בפי חלדה, והרי השרץ מטמא כל הנוגע בו, ומחלכת – החולדה, על גבי כפרות של תרומוה – עם השרץ בפייה, ספק נגע – השרץ בכיכרות, ספק לא נגע – בהן, ספקו טהור – לפי שטומאה עוברת היא, ואינה נחה במקום, והלכה היא, שכל טומאה העוברת ואינה נחה, ספקה טהור, ואפילו ברשות היחיד.

יו ם ח מ י ש י

באור משנה ח

שלשה דברים אמר רבי עקיבא – שלוש הלכות המפורטות להלן במשנתנו; על שנים הודו לו – חכמים, היינו הסכימו עמו, ועל אחד לא הודו לו – לא הסכימו חכמים עמו. על אלו הודו לו: א. על סנדל של סידים – סנדל עץ שהסייד נועלו, כדי שלא תיכווה רגלו בסיד שמתעסק בו; ויש אומרים: סנדל של קש שנותן הסייד על נעלי העור שלו, שלא ישרפם הסייד, שהוא טמא מדרס – שאם נעל אותו הזב, הריהו מיטמא במדרס (בענין "מדרס" עיין הקדמתנו למשנה יא בפרק הקודם); ואף על פי שאין הסנדל הזה עשוי להליכה, אלא להגן על רגליו או על נעליו מהסייד, מכל מקום דינו ככל מנעל, משום שהסייד מהלך בו לפעמים עד לביתו; ב. ועל שיירי תנור, ארבעה – התנור היה עשוי כמין קדירה גדולה של חרס, שאין לה שוליים, ומחובר הוא בטיט על גבי קרקע, ורצפת הקרקע היא תחתיתו של התנור. ואם נטמא התנור, אין לו תקנה אלא נתיצה, שנאמר (ויקרא יא, לה): "תנור וכיירי יותץ טמאים הם". שברי התנור, לאחר שנתצוהו, יוצאים מטומאתם ונעשים טהורים, שכן שביירתם היא טהרתם. במסכת כלים (פרק ה טז טז) מבואר, אילו שברים של התנור המנותץ טהורים, ואילו שנים טמאים. בענין זה אמר רבי עקיבא: שיירי תנור, ארבעה – שאם שתייר, מהתנור שנטמא, שבר שהוא גבוה ארבעה טפחים (36 ט"מ בדרך). עדיין הוא טמא; או אם נהרס תנור טהור, ונשאר ממנו שבר שהוא גבוה ארבעה טפחים, הרי הוא מקבל טומאה כמו תנור שלם; שהיו אומרים: שלשה –

רבי ישמעאל ופירשן רבי יהושע בן מתיא: שתיים בענין שבת (המפיס מורסא. והצד נחש). ואחת בענין טומאה וטהרה (לפסי' איווניות). משנתנו מוסיפה ללמדנו הלכה אחת שאמר רבי ישמעאל בשלושה דברים (השום והבוסר והמלילות), כפי שיבואר.

שלשה דברים אמר רבי ישמעאל, ולא הודה לו רבי עקיבא – שלא הסכים רבי עקיבא לדבריו: השום – שיש בני אדם הנוהגים לסחטו ולטבל במיץ היוצא ממנו, והבוסר – ענבים שלא בשלו עדיין, ונוהגים לטבל בשר במיץ החמוץ, והמלילות – שיבולים שלא בשלו כל צרכן, והיו נוהגים לרסק אותן ולטבל פת במיץ היוצא מהן – שלשת הדברים הללו. שרסקן מבעוד יום – אם כתם מערב שבת, כדי להוציא מהם את המיץ, שרפי ישמעאל אומר: יגמר משתחשף – מאחר שריסקם מערב שבת, והמיץ יוצא כבר מאליו, מותר לו להשלים את הוצאת המיץ גם לאחר שנכנסה השבת; וזה שגזרו חכמים על המשקים היוצאים מהפירות בשבת, גזרה שמה יסחטם, לא גזרו אלא בפירות שלמים, אבל אלו שנתרסקו כבר מערב שבת אין בהם משום איסור סחיטה, ומותר לו ליהנות מהמיץ היוצא מהם בשבת; ורבי עקיבא אומר: לא יגמר – שאסורים כשאר המשקים היוצאים מפירות בשבת, כפי שהזכרנו לעיל. ברם, אף לדעת רבי עקיבא רשאי הוא להניחם שיחיו המשקים יוצאים בשבת, ובלבד שלא יאכל מהם בשבת (ותוספות, שבת יט, א). והלכה כרבי ישמעאל.

באור משנה ז

שלשה דברים אמרו לפני רבי עקיבא: שנים משום רבי אליעזר, ואחד משום רבי יהושע – בתוספתא (עדיות א, ח) הוסיפו כאן: "ולא אמר בהם (רבי עקיבא) לא איסור ולא היתר, לא כשר ולא פסול, לא טומאה ולא טהרה". שנים משום רבי אליעזר – שני הדברים שנאמרו משמו של רבי אליעזר הם: א. יוצאת אשה – בשבת לרשות הרבים, בעיר של זהב, העשויה כדמות העיר ירושלים; שכן כל תכשיט שדרכה של אשה להסירו מעליה, כדי להראותו לנשים אחרות, אסור לה חכמים לצאת בו בשבת לרשות הרבים, שמה חסירונו ותשכת, ותטלטלנו ארבע אמות ברשות הרבים (משנה שבת ז, א); וסובר רבי אליעזר, שבעיר של זהב מותר לה לצאת, לפי שאין יוצאת בה אלא אשה חשובה, ואין דרכה של אשה חשובה להסיר תכשיטיה ברשות הרבים ולהראותם לאחרות. ברם, ההלכה היא כסתם משנה (שם), שאין האשה יוצאת בעיר של זהב; ב. ומפריחי יונים פסולים לעדות – מפריחי יונים הם המתעסקים

שְׁנַמְלוּ שְׁנַיִם מִחֲפוּיָו זֶה בְּצַד זֶה, שְׂרָבִי עֵקִיבָא מְטָמָא, וְחֲכָמִים מְטָהֲרִין.

ט הוא הִיָּה אֹמֵר: הָאֵב זֹכֶה לְפָנַי בְּגוּי, וּבְכַח, וּבְעֵשֶׂר, וּבְחֲכָמָה, וּבְשָׁנַיִם, וּבְמִסְפַּר הַדְּרוֹת לְפָנָיו, וְהוּא הִקְיָן, שְׁנָאֲמַר (ישעיה מא, ד): "קְרָא הַדְּרוֹת מְרֵאשׁ"; אָף עַל פִּי שְׁנָאֲמַר (בראשית טו, ג): "וְעֵבְרֹדוּם וְעֵנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה", וְנֵאמַר (שם טז, טז): "וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה".

י אָף הוּא הִיָּה אֹמֵר חֲמוּשָׁה דְּבָרִים שֶׁל שְׁנַיִם עֵשֶׂר חֲדָשׁ: מִשְׁפַּט דּוֹר הַמְּבוּל שְׁנַיִם עֵשֶׂר חֲדָשׁ; מִשְׁפַּט אֵיב שְׁנַיִם עֵשֶׂר חֲדָשׁ; מִשְׁפַּט הַמְּצָרִים שְׁנַיִם עֵשֶׂר חֲדָשׁ; מִשְׁפַּט גּוֹג וּמְגוּג לְעֵתִיד לְבֵא שְׁנַיִם עֵשֶׂר חֲדָשׁ; מִשְׁפַּט

פירוש ברטנורא

עד שהיה השבר פחות מגובה ארבעה. וסתם תנן שבמשנה עשוי כמין קריה גדולה שאין לה שוליים ומחברין אותו במיט על גבי קרקע ורצפת הקרקע היא תחתיתו של תנור: שנים מחפוייו. מן הלוחות העשויות למושב: שרבי עקיבא מטמא. דסבר אע"פ שאינו ראוי לשיבה הוא ראוי לקבל רמונים, וממא משום כלי קבול: וחכמים מטהרין. דסברי הואיל ועיקרו לשיבה עביד ולא לבית קבול, כיון שנתבטל העיקר שבטבעו נעשה, נתבטל המכל, ואינו מטמא אפילו משום כלי קבול. והלכה כחכמים:

ט האב זוכה לכן וכו'. לפי שקרוב טבע הבן לחיות דומה לטבע האב, והגוי והכה והחכמה והשנים אדם זוכה בהן מתחלת יצירתו כפי טבעו, והעושר אדם מורישו לבנו. וחכמה דאמרינן הכא, היא הסברא הישרה, והיא באדם כפי טבעו. והשנים, אריכות הימים. ולי נראה, שאם אדם זוכה הויין ליה בנינים נאים בעלי כח בעלי חכמה עשירים ומאריכי ימים: ובמספר הדורות לפניו. פעמים שהקב"ה מבטיח לאב לעשות טובה לורעו לדור שלישי או לדור רביעי, והאב זכה לאותו הדור שתבוא להם אותה הטובה: הוא הקיץ. שקצב הקב"ה לאותו דבר שיהיה לזמן פלוני ולדור פלוני. כמו ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, ודור רביעי ישבוו הנה, הרי מספר הדורות שהוא דור רביעי הוא הקיץ של ארבע מאות שנה:

משניות מבוארות – קהתי

במספר הדורות היא מעין הזכיות האחרות האמורות במשנה, שהאב זוכה לכן בניו ובכוחו ובעושר ובחכמה; ורוצה לומר, שכשם שאם האב בעל תואר, גבור, עשיר או חכם, הוא מוריש כזה על הרוב לבנו, כך אם היה האב ממשפחה מיוחסת, הוא מוריש זכות היחס לבנו ולבני בניו שיתייחסו אחריו. ומביא ראיה מפסוק זה, ש'אף על פי ששיעבוד ישראל תלה הקב"ה במספר שנים, ארבע מאות שנה, אבל לכשיבוא קץ הגאולה יזכרים הקב"ה לא במספר גבול השנים, רק בזכות אבותיהם, וכמו שכתוב: "ודור רביעי ישבוו הנה" – הנה תלה הגאולה במספר הדורות ולא במספר שנים. ולפי הבאור הזה הרי זו זכות מעין הזכיות הקודמות.

יוס ששי

באור משנה י

במשנה הקודמת לדמנו מאמרו של רבי עקיבא על חמישה דברים שהאב זוכה לכן. משנתנו מביאה מאמר נוסף של רבי עקיבא באגדה על חמישה דברים.

אָף הוּא – רבי עקיבא – הִיָּה אֹמֵר חֲמוּשָׁה דְּבָרִים שֶׁל שְׁנַיִם עֵשֶׂר חֲדָשׁ – כלומר מנה חמישה דברים שתקופתם שנים עשר חודש: א. מִשְׁפַּט דּוֹר הַמְּבוּל שְׁנַיִם עֵשֶׂר חֲדָשׁ – היינו שנה שלמה, שנאמר (בראשית ז, יא): "בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחודש השני בשבעה עשר יום לחודש. ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה", ונאמר (בראשית ח, יג-יז): "ויהי באחת ושש מאות שנה... בחודש השני בשבעה ועשרים יום לחודש יבשה הארץ"; נוספו עליהם אחד עשר יום ששנת החמה יתירה על שנת הלכנה. ב. מִשְׁפַּט אֵיב שְׁנַיִם עֵשֶׂר חֲדָשׁ – דבר זה נדרש בסדר עולם פרק ג מן הכתוב (איוב ז, א): "כן הנחלתי לי ירחי שוא, ולילות עמל מנו לי", פירוש: "ירחי שוא" הם ימות הקיץ שהם ארוכים, כמו שכתוב (דברים כא, ג): "ירח ימים"; ו"לילות עמל" אלו לילות החורף שהם ארוכים, כלומר גם הימים הארוכים וגם הלילות הארוכים היו לי לשוא ולעמל; "מנו לי" – במניינם נמסרו לי, שלא חסרתי אחד מהם; ומה לילות החורף מנו, אף ימי הקיץ מנו; נמצא משפט איוב שנים עשר חודש (הראב"ד): ג. מִשְׁפַּט הַמְּצָרִים שְׁנַיִם עֵשֶׂר חֲדָשׁ – בסדר עולם (שם) דורשים זה מה הכתוב (סמות ה, יב): "ויפץ העם בכל ארץ מצרים לקושש קש לתבן" – אימתי הקש מצוי שם? באייר, והם יצאו בניסן, מכאן שלקו המצריים עשר מכות כל שנים עשר חודש. ד. מִשְׁפַּט גּוֹג וּמְגוּג לְעֵתִיד לְבֵא שְׁנַיִם עֵשֶׂר חֲדָשׁ – "גוג" הוא שם של מלך, שעתיד להלחם עם ישראל באחרית הימים; "מגוג" הוא שם ארצו. בבבואת יחזקאל (פרקים לח-לט) מתוארת מלחמת ה' ב"גוג ארץ המגוג": אחרי שישראל יקובץ מארצות פיזוריו וישב לבטח בארצו, יבוא גוג עם עמים רבים מירכתי צפון ויעלה על ישראל לשלול שלל ולבזו בז. אז יצא ה' עצמו למלחמה נגד גוג וישפוט אותו "דברך ובדם", וימטיר

שבתחילה היו חכמים אומרים, שאם נשתתיר מהתנור שבר שגבהו אפילו שלושה טפחים עדיין נשאר טמא, או מקבל טומאה, כפי שבארנו לעיל, ובא רבי עקיבא ואמר, שאין טומאה לשיירי התנור שנהרס, אלא אם כן גבהם ארבעה טפחים; וְהוֹדוּ לוֹ – והסכימו החכמים לדברי רבי עקיבא. וְעַל אֶחָד לֹא הוֹדוּ לוֹ – חכמים: עַל פֶּסַח שְׁנַמְלוּ שְׁנַיִם מִחֲפוּיָו זֶה בְּצַד זֶה – כבר בארנו (לעיל א, יא), שטבלת המושב והמשענת וכן כל שאר החלקים של הכסא – מלבד ה"מלבן" שהוא המסגרת והרגלים – נקראים "חיפויים"; ומדובר כאן על כסא שניטלו שניים מחיפוייו, היינו שניטלו שני קרשים ממושב הכסא ולא נשאר בו אלא קרש אחד, שְׂרָבִי עֵקִיבָא מְטָמָא – לפי שעדיין שם כלי עליו, הואיל ואפשר להשתמש בו ככלי קיבול, וְחֲכָמִים מְטָהֲרִין – שהאיל ואינו ראוי עוד לשיבה, אינו אלא שבר כלי, ואינו מקבל טומאה.

באור משנה ט

משנה זו ממשיכה בדברים שאמר רבי עקיבא, והיא עוסקת בדברי אגדה.

הוּא הִיָּה אֹמֵר – רבי עקיבא היה אומר: הָאֵב זֹכֶה לְפָנַי בְּגוּי, וּבְכַח, וּבְעֵשֶׂר, וּבְחֲכָמָה, וּבְשָׁנַיִם – כלומר שעל פי רוב דומה הבן לאביו בטבעו ובחכונותיו, ואם זכה האב בגוי, היינו ביופי ובחן, בכוח גופני, בחכמה – בשכל ישר, בשנים – באריכות ימים, אף הבן זוכה לרוב בדברים הללו בזכות אביו; כן זוכה הבן בעושר. על ידי שממונו ונכסיו של אביו נופלים לו בירושה. וכן בחכמה זוכה הבן לרוב הדודות לאביו, שלימדו וחינכו וכיוונו בדרך הנכונה. וּבְמִסְפַּר הַדְּרוֹת לְפָנָיו, וְהוּא הִקְיָן – רבים ושונים הם הפירושים לפיסקה קשה זו; ולפי הרב מברטנורא ואחרים כוננת הדברים היא, שלפעמים זכות האב מועילה לצאצאיו אחרי מספר דורות, והוא הקץ – ויש "קץ" לדבר, שאם אמנם זכות האב אינה מועילה לבניו או לנכדיו, הרי סוף סוף בא הדור שזוכה בזכות זו, שְׁנָאֲמַר: "קְרָא הַדְּרוֹת מְרֵאשׁ" – כלומר שהקב"ה קובע מראש גורלם של דורות; אָף עַל פִּי שְׁנָאֲמַר: "וְעֵבְרֹדוּם וְעֵנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה" – וזכותו של אברהם אבינו לא הצילה את זרעו מגלות מצרים, אבל בא הקץ, וְנֵאמַר – ועליו נאמר לאברהם אבינו: "וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה" – ובזכות הבטחה זו נגאלו ישראל ממצרים. ויש גורסים: "מספר דורות לפניו הוא הקץ". ומפרשים זה כענין מיוחד, שאינו קשור עם הענין הקודם (עיי' במפורשים).

בעל "תורה תמימה" כותב: הרבה באורים נאמרו באגדה זו. ולי נראה שהזכירה

זית; או מאהיל על פחצי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל פחצי זית – מהור. אמר רבי מאיר: אף בזה רבי דוסא מטהר, וחקמים מטמאין; הכל טמא, חוץ מן המגע עם המשא, והמשא עם האהל. זה הפלל: כל שהוא משם אחד – טמא; משני שמות – מהור.

ב אכל פרוה אינו מצטרף; דברי רבי דוסא בן הרפנים. וחקמים אומרים: מצטרף. מחללין מעשר שני על אסימון; דברי רבי דוסא. וחקמים אומרים: אין מחללין. מטבילין ידים לחטאת; דברי רבי דוסא. וחקמים אומרים: אם נטמאו ידיו – נטמא גופו.

ג מעי אבטיח וקניבת ירק של תרומה – רבי דוסא מתיר לזרים, וחקמים אוסרין. חמש רחלות גוזזות מנה מנה

פירוש ברטנורא

שהן משני שמות אין מצטרפין, ור' דוסא סבר דאפילו בטומאה רצוצה אין מצטרפין: אמר רבי מאיר וכו'. ר' מאיר פליג אתנא קמא דאמר דכשיש פותח טפח בין הטומאה והאוהל מודו רבנן דמהור ואין מצטרפין, ואמר איהו דאף בוו פליגי רבנן על ר' דוסא ואמרי דנגיעה ואוהל חד שמא הוא, הלכך מצטרפין לכשיעור ומטמאין. ואין הלכה כר' מאיר: חוץ מן המגע עם המשא. כגון שנגע בחצי זית והסיט חצי זית: והמשא עם האוהל. שהסיט חצי זית והאוהל על חצי זית: משם אחד. כגון נגע ומגע, משא ומשא, אוהל ואוהל:

ב אוכל פרוה. כגון צבור של אגוזים כמנים ושקדים, ששקחן נפרדים זה מזה אין בהם כביצה שהוא שיעור טומאת אוכלים למטא אחרים: אינו מצטרף. ואם הן טמאים ונגעו בהן טהרות כשהן צבורין אינן מצטרפין זה עם זה למטא הטהרות, כיון שאין בכל אחד מהן כפני עצמו כשיעור טומאת אוכלין: אסימון. עשוי כמדת המטבע היוצא, אלא שעדיין לא טבעו עליו צורה. ואין פרוין בו מעשר שני, דכתיב (דברים י"ד) וצרת הכסף בידך, דבר שיש עליו צורה: מטבילין ידים לחטאת. מי שנגע באוכלין ומשקין טמאים וכיוצא בהן מדברים שמטמאין את הידים ואין מטמאין כל הגוף, הרי זה מטביל ידיו בלבד, וכשר ליגע במי חטאת ולהוות מאפר הפרה על הטמא: אם נטמאו ידיו נטמא גופו. וצריך טבילה לכל הגוף, דמעלה עשו במי חטאת שאם נטמאו ידיו נטמא גופו, משא"כ בתרומה וקדשים:

ג מעי אבטיח. הורעונים והמשקה שבתוך האבטיח: וקניבת ירק. עליו מעופשים שמסירים מן הירק: מנה ומנה ופרס. כל אחת מנה וחצי. ובציר מהכי

משניות מבוארות – קהתי

טמא אינו מטמא אלא אם כן יש בו כשיעור ביצה, וסובר רבי דוסא, שאם אין בכל חתיכה נפרדת כשיעור זה, אף על פי שהאוכל מכוס במקום אחד ויש בכלו כשיעור ביצה, אינו מצטרף לטמא אוכלים אחרים. וחקמים אומרים: מצטרף – לשיעור של כביצה, ומטמא אוכלים אחרים, יש מפרשים, שמדובר כאן באוכל פרוה הנמצא בתוך משקה, ובכגון זה סוברים חכמים שמצטרף (הראב"ד לפי משנה טהרות ת, ח). מחללין מעשר שני על אסימון – מותר לפדות פירות מעשר שני על מטבע שאין עליו צורה, דברי רבי דוסא – שכתוב בפירוש מעשר שני (דברים יד, כח): "וצרת הכסף בידך", ודורש רבי דוסא: לרבות כל דבר הנצטרף ביד, ואפילו אסימון. וחקמים אומרים: אין מחללין – מעשר שני על אסימון, שדורשים הם: "וצרת הכסף" – דבר שיש עליו צורה. במסכת מעשר שני שנויה הלכה זו בסתם משנה (פרק א משנה ב) כדברי חכמים. מטבילין ידים לחטאת – מי שנטמאו ידיו, כגון שנגעו באוכלים ומשקים טמאים, שלא נטמא גופו, מאחר שאין אדם מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, אבל ידיו טמאות מדברי סופרים, הריהו מטביל ידיו במקוה של ארבעים סאה, ואז מותר לו לנגוע במי חטאת, היינו במי אפר הפרה האדומה, ולהוות מהם על הטמא (הפרה האדומה נקראת "חטאת" שכתוב בה "חטאת היא" – במדבר יט, ט): דברי רבי דוסא – שכן גם לאכילת קדשים מטבילים את הידים, וסובר רבי דוסא שדינם של מי חטאת כדין קדשים, שדי בטבילת ידים בלבד. וחקמים אומרים: אם נטמאו ידיו, נטמא גופו – מעלה עשו חכמים במי חטאת, שאם נטמאו ידיו טמא כל גופו, וכולו צריך טבילה. וכך שנינו בסתם משנה (תניגה ב, ה): "נוטלים לידים לחולין (למי שאוכל חולין בטהרה), ולמעשר (שני), ולתרומה: ולקודש מטבילין: ולחטאת. אם נטמאו ידיו נטמא גופו".

באור משנה ג

מעי אבטיח – הגרעונים והמשקה שבתוך האבטיח, וקניבת ירק – העלים המיותרים שחותכים מן הירק ומשליכים אותם, של תרומה – האבטיח והירק הם של תרומה, רבי דוסא מתיר לזרים – אף זרים, שאינם כהנים, מותרים באכילתם של מעי האבטיח וקניבת הירק, לפי שאינם חשובים אוכל, ולא חלה עליהם קדושת תרומה. וחקמים אוסרין – שאף עליהם חלה קדושת תרומה, ולכן אסורים לזרים.

מדובר כאן ב"טומאה רצוצה" (גמרא חולין קכח, ב), שהוראיל וטומאה זו בוקעת ועולה בוקעת ויורדת (כמו שבארנו בהקדמה), הרי זו כטומאת מגע. מכל מקום יש כאן "אוהל נגיעה" ו"מגע" בשני כחצאי הזיתים, ולכן מצטרפים הם לשיעור אחד. אכל המגע כפחצי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל פחצי זית – כגון שנמצא עם חצאי זית של מת תחת קרש אחד המאהיל עליו; או מאהיל על פחצי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל פחצי זית – אף שיש כאן אוהל ואוהל, מודים חכמים שהוא טהור – שהנוגע בכחצי זית, וכן המאהיל על חצאי זית (כפי שבארנו לעיל) טומאת נגיעה היא, ואילו "דבר אחר מאהיל עליו ועל חצאי זית" – טומאת "אהל המשכה" היא, שכן האוהל ממשיך אליו הטומאה, ואינו כנוגע בטומאה. – ולפי רוב המפרשים (שהזכרנו לעיל), כוונת הפסיקה הזאת לאוהל שיש בו חלל של טפח על טפח ("פותח טפח"). היינו טומאה שאינה רצוצה, שטומאת אוהל היא. מכל מקום יש כאן מגע ואוהל שהם שני שמות, ובכגון זה אף חכמים סוברים, שאין שני כחצאי זיתים מצטרפים. אמר רבי מאיר: אף בזה רבי דוסא מטהר, וחקמים מטמאין – שסובר רבי מאיר: כל טומאת אוהל, לדעת חכמים, כאילו האוהל מלא טומאה, וכל מה שבתוכו כאילו נוגע בטומאה; ומכאן, מסיים רבי מאיר: הפל טמא – כלומר שאף מגע ואוהל הם משם אחד ("מגע") ומצטרפים הם שני כחצאי זיתים לשיעור אחד לטומאה, חוץ מן המגע עם המשא – הנוגע בכחצי זית ונושא חצאי זית אחר שאינו נוגע בו, והמשא עם האהל – שנושא חצאי זית ומאהיל על חצאי זית אחר, שבכגון זה אין שני כחצאי זיתים מצטרפים. זה הפלל: כל שהוא משם אחד – מגע ומגע, משא ומשא, אוהל ואוהל, טמא – שמצטרפים שני כחצאי הזיתים לשיעור אחד; אבל כל שהוא משני שמות – משני סוגי טומאה, כמבואר לעיל, טהור – שאינם מצטרפים לשיעור טומאה.

שבת קודש

באור משנה ב

אכל פרוה – אוכל המורכב מחתיכות נפרדות, או המפורר לפירורים שאין בכל חתיכה כשיעור טומאת אוכלים לטמא אחרים, אינו מצטרף – לשיעור טומאה; דברי רבי דוסא בן הרפנים – שכן אוכל

וּפְרָם – חֵיבוֹת בְּרֵאשִׁית הַגֶּזֶן; דְּבָרֵי רַבִּי דּוֹסָא. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: חֶמֶשׁ רְחֵלוֹת כָּל שֶׁהֵן.

פירוש ברטנורא

לא חשיב גז, שזו פחות שבנזירות: כל שהן. לאו דוקא. דבפחות מששים סלעים לא מחייבו רבנן בראשית הגז. אלא משום דרבי דוסא היב שיעורא רבה, קרי תנא לשיעורא וזנא דרבנן כל שהן, והסלע משקלו כ"ד מעים, ומשקל כל מעה כ"ז גרעני שיעורה:

משניות מבוארות – קהת

וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: חֶמֶשׁ רְחֵלוֹת כָּל שֶׁהֵן – כל גיזה שלהן חייבת ב"ראשית הגז" לכהן. – אף מחלוקת זו של רבי דוסא וחכמים שנויה שם (חולין י"א, ב), ובגמרא (חולין קלח, ב) מבואר, שאף לדעת חכמים לא "כל שהן" ממש, אלא צריך שגיות כל אחת מהן, משקלה יהא לפחות שנים עשר סלעים, שהם ששים סלע לחמש הרחלות; ולמה אמרו "כל שהן"? לפי שרבי דוסא אמר שיעור גדול, ולעומת שיעורו נקטה המשנה בשיעור הקטן שנתנו חכמים לשון "כל שהן" (ברטנורא).

חֶמֶשׁ רְחֵלוֹת גְּזוּזוֹת מִנֶּה מִנֶּה וּפְרָם, חֵיבוֹת בְּרֵאשִׁית הַגֶּזֶן; דְּבָרֵי רַבִּי דּוֹסָא – כתוב בתורה (דברים יח, ד): "וראשית גז צאנך, תתן לר' (לכהן); ושנינו (חולין י"א, א-ב): "ראשית הגז אינו נוהג אלא ברחלות, ואינו נוהג אלא במרובה. וכמה הוא מרובה? בית שמאי אומרים: שתי רחלות, בית הלל אומרים: חמש". ואומר רבי דוסא, שאף חמש רחלות אינן חייבות ב"ראשית הגז" אלא אם כן גזוזות מנה מנה ופרס. היינו שגיות כל אחת מהן משקלה מנה וחצי, שהם מאה וחמישים דינר (600 גרם בערך). פחות מכאן לא חשוב "גז".

המשך ביאור למס' ערכין ליום שני עמ' א

40 ואם אמרה 'חֶמֶשׁ יָמִים דֵּם טָמֵא רְאִיתִי', פְּתָחָה חוֹזֵר לֵאחֹר
41 חֶמֶשׁ עֶשְׂרֵי יָמִים נְקִיִּים, כְּלוּמַר בְּיוֹם הַטָּוֹ מִסּוּף רֵאִיתִיהָ. שֶׁכֵּן
42 בֵּין אֵם הָיָה כָּל יָמֵי הָרֵאִיָּה מִיָּמֵי נְדוּתָהּ (רֵאִה טְבֵלָה ה' שׁוּרָה א) |
43 וּבֵין אֵם הָיָה כּוֹלֵם מִיָּמֵי זִיבָתָהּ (רֵאִה טְבֵלָה ה' שׁוּרָה ב), וְאִפִּילוּ
44 אֵם הָיָה הַיּוֹמִיִּים הָרֵאשׁוֹנִים סוּף יָמֵי זִיבָה וְרַק הַשְּׁלֹשָׁה הָאֲחֵרוֹנִים
45 תְּחִילַת יָמֵי נְדָה שׁוּהָ הוּא הַחֲשׁוּשׁ הַרְחוֹק בְּיֹתֵר | רֵאִה טְבֵלָה ה'
46 שׁוּרָה ג), בְּכָל אֹפֶן כְּלוּ י"ח יָמֵי נְדָה וְזִיבָה עַד חֲמֵשֶׁה עֶשְׂרֵי יוֹם
47 מִסּוּף רֵאִיתִיהָ. וְאִין לַחֲשׁוֹשׁ חֲשֵׁשׁ רְחוֹק מִזֶּה הַתְּחִילוֹת יָמֵי נְדוּתָהּ
48 רַק בְּיוֹם הַרְבִּיעִי אוֹ הַחֲמִישִׁי לְרֵאִיתִיהָ וְהָיָה רַק יוֹמִיִּים אוֹ יוֹם אֶחָד
49 מֵהֶם מִתְּחִילַת יָמֵי הַנְּדוּת וְהַצֵּטְרָךְ לְהַמְתִּין עוֹד שְׁשֶׁה עֶשְׂרֵי אוֹ
50 אִפִּילוּ שְׁבַעַת עֶשְׂרֵי יוֹם לְפִתְחָהּ, שֶׁכֵּן לֵאחֹר שְׁהָיָה שְׁלֹשָׁה הַיָּמִים
51 הָרֵאשׁוֹנִים לְרֵאִיתִיהָ יָמֵי זִיבָה וְנַעֲשֶׂתָה זָבָה גְּדוּלָה, שׁוּב לֹא יִהְיֶה
52 שְׁנֵי הַיָּמִים שְׁלֵאֲחֵרֵיהֶם יָמֵי נְדָה אֲלֵא הַמִּשְׁךְ יָמֵי הַזִּיבָה, כֹּאמֹר
53 | רֵאִה טְבֵלָה ה' שׁוּרָה ד).
54 וְכֵן הוּא לְעוֹלָם, שֶׁהַחֲשׁוּשׁ הַרְחוֹק בְּיֹתֵר שְׁצָרִיכָה לַחֲשׁוֹשׁ לוֹ הוּא
55 שְׁהָיָה שְׁנֵי הַיָּמִים הָרֵאשׁוֹנִים לְרֵאִיתִיהָ בְּיָמֵי הַזִּיבָה, וְיָמֵי הָרֵאִיָּה
56 שְׁאֲחֵרֵיהֶם תְּחִילַת יָמֵי הַנְּדוּת, וְעַל כֵּן אִם אָמְרָה 'שְׁשֶׁה יָמִים דֵּם
57 טָמֵא רְאִיתִי', פְּתָחָה חוֹזֵר לֵאחֹר אַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי יָמִים מִסּוּף
58 רֵאִיתִיהָ, כִּי אִף אֵם הָיָה יוֹמִיִּים מֵהֶם בְּסוּף יָמֵי זִיבָה וְאַרְבַּעַת
59 מִתְּחִילַת יָמֵי נְדוּת, כְּלוּ יָמֵי הַנְּדוּת וְהַזִּיבָה לְסוּף אַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי
60 יָמִים אַחֲרֵיהֶם | רֵאִה טְבֵלָה ו). וְעַל דֶּרֶךְ זֶה, אִם אָמְרָה 'שְׁבַעַת
61 יָמִים דֵּם טָמֵא רְאִיתִי', פְּתָחָה חוֹזֵר לֵאחֹר 'שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי יָמִים.
62 שֶׁכֵּן אֵם הָיָה יוֹמִיִּים מֵהֶם יָמֵי זִיבָה וְחֲמֵשֶׁה מִתְּחִילַת יָמֵי נְדוּת, כְּלוּ
63 יָמֵי הַנְּדוּת וְהַזִּיבָה לְסוּף שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי יָמִים אַחֲרֵיהֶם | רֵאִה טְבֵלָה
64 ז). וְאִם אָמְרָה 'שְׁמוֹנֶה יָמִים דֵּם טָמֵא רְאִיתִי', פְּתָחָה חוֹזֵר
65 לֵאחֹר 'שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי יוֹם. שֶׁאֵם הָיָה יוֹמִיִּים מֵהֶם יָמֵי זִיבָה וְשׁוּשָׁה
66 מִתְּחִילַת יָמֵי נְדוּת, הָרִי שְׁלֵאֲחֹר שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי יוֹם מִתְּחִילַת שׁוּב יָמֵי
67 נְדוּתָהּ | רֵאִה טְבֵלָה ח). וְאִם אָמְרָה 'תְּשַׁעָה יָמִים דֵּם טָמֵא
68 רְאִיתִי', פְּתָחָה חוֹזֵר לֵאחֹר אֶחָד עֶשְׂרֵי יוֹם. שֶׁאֵם הָיָה יוֹמִיִּים יָמֵי
69 זִיבָה וְשֶׁבַעַת יָמֵי נְדוּת, הָרִי שְׁלֵאֲחֹר י"א יָמִים כְּלוּ יָמֵי זִיבָתָהּ
70 | רֵאִה טְבֵלָה ט). וְאִם אָמְרָה 'עֶשְׂרֵה יָמִים דֵּם טָמֵא רְאִיתִי',
71 פְּתָחָה חוֹזֵר לֵאחֹר 'עֶשְׂרֵה יָמִים. שֶׁאֵם הָיָה יוֹמִיִּים יָמֵי זִיבָה
72 וְשְׁמוֹנֶה יָמִים מִתְּחִילַת יָמֵי נְדוּת | מִזֶּם שְׁבַעַת יָמֵי נְדוּת וְיוֹם אֶחָד
73 שֶׁל זִיבָה | הָרִי כְּלוּ יָמֵי הַזִּיבָה לֵאחֹר עֶשְׂרֵה יָמִים | רֵאִה טְבֵלָה י).
74 וְאִם אָמְרָה 'אֶחָד עֶשְׂרֵי יָמִים רֵאִיתִי', פְּתָחָה חוֹזֵר לֵאחֹר 'תְּשַׁעָה
75 יָמִים, שֶׁכֵּן גַּם אֵם הָיָה יוֹמִיִּים יָמֵי זִיבָה וְתִשְׁעָה יָמִים מִתְּחִילַת יָמֵי
76 נְדוּת | שְׁשֶׁה שְׁבַעַת יָמֵי נְדוּת וְשְׁנֵי יָמֵי זִיבָה | הָרִי כְּלוּ יָמֵי הַזִּיבָה
77 לֵאחֹר תְּשַׁעָה יָמִים | רֵאִה טְבֵלָה יא).

1 או שניהם מימי נדות (טבלה ב שורה א) אכן היום הי"ז הוא מימי
2 נדותה, אבל אם היה היום הראשון של הראייה בסוף י"א ימי
3 זיבה, והיום השני תחילת ימי נדות, נמצא שמתחילים ימי זיבתה
4 רק לאחר שבעה ימים מהיום השני, והיום הי"ז עדיין הוא מימי
5 זיבה (טבלה ב שורה ג).
6 וגם אם אמרה 'שְׁלֹשָׁה יָמִים דֵּם טָמֵא רְאִיתִי', פְּתָחָה חוֹזֵר
7 לֵאחֹר 'שְׁבַעָה עֶשְׂרֵי יָמִים נְקִיִּים, כְּלוּמַר בְּיוֹם הָעֶשְׂרִים וְאֶחָד
8 מִתְּחִילַת רֵאִיתִיהָ. שֶׁכֵּן בֵּין אֵם הָיָה שְׁלֹשָׁה יָמִים אֶלּוֹ תְּחִילַת יָמֵי
9 נְדוּתָהּ (רֵאִה טְבֵלָה ג שׁוּרָה א) | וּבֵין אֵם הָיָה מִיָּמֵי זִיבָתָהּ (רֵאִה
10 טְבֵלָה ג שׁוּרָה ב) | וּבֵין אֵם הָיָה שְׁנַיִם מֵהֶם בְּסוּף יָמֵי זִיבָתָהּ וְנִמְצָא
11 הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי מִיָּמֵי נְדוּתָהּ (רֵאִה טְבֵלָה ג שׁוּרָה ג), בְּכָל אֹפֶן בְּיוֹם
12 הַי"ח שְׁלֵאֲחֹר שְׁלֹשָׁה יָמִים אֶלּוֹ כְּבֵר חוֹרָה בּוֹדָאֵי לְיָמֵי נְדוּתָהּ.
13 אֲבָל בְּיוֹם הַי"ז עֲדִיין הִיא בְּסַפֵּךְ, שֶׁהָרִי אֲפֻשֵׁר שְׁהָיָה הַיּוֹמִיִּים
14 הָרֵאשׁוֹנִים סוּף יָמֵי זִיבָתָהּ, וְבְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי הַתְּחִילוֹת יָמֵי נְדוּתָהּ
15 (טְבֵלָה ג), וְנִמְצָא הַיּוֹם הַי"ז יוֹם הָאֲחֵרוֹן שֶׁל י"א יָמֵי זִיבָה.
16 עַד כֵּאֵן הַתְּבָאָרָה הָאֲפֻנִים שְׁבַהֶם הִיא חוֹרָת לְפִתְחָה לֵאחֹר י"ז
17 יָמִים מִתְּחִילַת רֵאִיתִיהָ, וּמִכֵּאֵן וְאִילָךְ מִבְּאֵרֵת הַבְּרִייתָא אֵת
18 הָאֲפֻנִים שְׁבַהֶם הִיא חוֹרָת לְפִתְחָה קוֹדֵם לָכֵן, בְּסֵדֵר פּוֹחַת
19 וְהוֹלֵךְ.
20 אִם אָמְרָה 'אַרְבָּעָה יָמִים דֵּם טָמֵא רְאִיתִי', פְּתָחָה | – תְּחִילַת יָמֵי
21 נְדוּתָהּ | חוֹזֵר לֵאחֹר 'שְׁשֶׁה עֶשְׂרֵי יָמִים נְקִיִּים מִסּוּף רֵאִיתִיהָ, כְּלוּמַר
22 בְּיוֹם הַי"ז מִסּוּף רֵאִיתִיהָ שְׁהוּא הַיּוֹם הָעֶשְׂרִים וְאֶחָד מִתְּחִילַת
23 רֵאִיתִיהָ. שֶׁכֵּן אֵם הָיָה כָּל יָמֵי רֵאִיתִיהָ מִיָּמֵי נְדוּתָהּ, הָרִי כְּלוּ יָמֵי
24 נְדוּת וְיָמֵי זִיבָה לֵאחֹר י"ד יָמִים נְקִיִּים, | שְׁהֵם י"ח יָמִים יָחַד עִם
25 אַרְבַּעַת יָמֵי רֵאִיתִיהָ, שְׁשֶׁבַעַת מֵהֶם יָמֵי נְדָה וְי"א יָמֵי זִיבָה |,
26 וְנִמְצָא שְׁהָיָה הַי"ז הוּא בּוֹדָאֵי מִיָּמֵי נְדוּתָהּ (רֵאִה טְבֵלָה ד שׁוּרָה
27 א). וְאִם הָיָה יָמֵי רֵאִיתִיהָ בְּתְחִילַת יָמֵי זִיבָתָהּ הֲלֵא כְּבֵר כְּלוּ יָמֵי
28 הַזִּיבָה לֵאחֹר שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים שְׁהֵם י"א יָמִים יָחַד עִם יָמֵי
29 רֵאִיתִיהָ | רֵאִה טְבֵלָה ד שׁוּרָה ב). וְאִף אֵם הָיָה הַיּוֹמִיִּים הָרֵאשׁוֹנִים
30 לְרֵאִיתִיהָ בְּסוּף יָמֵי זִיבָתָהּ, וְהַיּוֹמִיִּים הָאֲחֵרוֹנִים הָיוּ תְּחִילַת יָמֵי
31 נְדוּתָהּ, כְּבֵר כְּלוּ י"ח יָמֵי הַנְּדוּת וְהַזִּיבָה לֵאחֹר שְׁשֶׁה עֶשְׂרֵי יוֹם
32 מִסּוּף הָרֵאִיָּה | רֵאִה טְבֵלָה ד שׁוּרָה ג). וְאִין לַחֲשׁוֹשׁ שְׁמֵא שְׁלֹשֶׁת
33 הַיָּמִים הָרֵאשׁוֹנִים הָיוּ סוּף יָמֵי זִיבָתָהּ וְהַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן הִיא תְּחִילַת
34 יָמֵי נְדוּתָהּ וְאִם כֵּן תְּצֻטְרָךְ י"ז יָמִים מִלְּבֹדוֹ, שֶׁכֵּן אִם רֵאִיתִיהָ
35 זִיבָה שְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִים כְּבֵר נַעֲשֶׂתָה זָבָה גְּדוּלָה, וּמַעֲתָה הִיא
36 עוֹמֵדָת לְעוֹלָם בְּיָמֵי זִיבָתָהּ עַד שִׁיעֲבֵרוּ עֲלֶיהָ שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים,
37 וְנִמְצָא לְפִי זֶה שְׁגַם רֵאִיתִיהָ הַיּוֹם הַרְבִּיעִי הִיא הַמִּשְׁךְ יָמֵי זִיבָה
38 וְנִמְצָא לֵאחֹר שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים הִיא חוֹרָת לְפִתְחָה | רֵאִה טְבֵלָה ד
39 שׁוּרָה ד).

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

וישלך עליו – הקדוש ברוך הוא משליך פורענות על הרשע בלי חמלה. מידו ברוח יבחה – בני סייעתו וחבריו בורחים מידו. אחת של אסתר – שהיה כעוס אחרורש על מה שעשה המן לאסתר. דבר שנצטער בו אותו צדיק – "לעבד נמכר יוסף" על ידי קנאת אחיו. יבשל בו – גרסינג, ולא גרסינג זרעו. כמה צוארין היו לו לבנימין – לא גרסינג, שכן דרך המקרא לכתוב "צוארי" לשון רבים "על חלקת צואריו" (בראשית כז) "בכה על צואריו". שיגר לו יין – לפי שדעת זקנים נוחה הימנו, זה הדבר הטוב לו מן הכל. תעלא = שועל. בעידניה – אם תראה שעתו מצלחת. תעלא – קרי ליה יוסף לפני אחיו, מאי בצירותיה מאחוהו?

דף טו ע"ב: 'ויאמר תרבונוה וגו' גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי וגו' נבנה המשים אמה'. אמר רבי אלעזר, אף תרבונוה היה רשע, ובאותה עצה של המן לתלות את מרדכי על העץ הנה, ולכן ידע שגובה העץ הוא חמשים אמה, אך ביון שראה שלא נתקיימה עצתו, והמן נכשל, מיד ברח. והיינו דבתיב על הרשעים (איוב כז כב) 'וישלך עליו ולא יחמל מידו ברוח יבחה' - ה' משליך פורענות על הרשע בלי רחמים, ובני סייעתו וחבריו שעזרו לו בתחילה בורחים ממנו. וכן עשה חרבונוה להמן.

'וחמת המלך שככה'. מבארת הגמרא: שתי שכיבות הללו למה, והלא בכל המקרא נאמרה בכ"ף אחת ולא בשני כפ"ן. אלא לרמוז על שתי שככות, אחת של מלכו של עולם, שמחל לישראל על שהשתחוו לצלם, ואחת של אחשוורוש, ששככה חמתו על המן. ואמרי לה, ששתי שכיכות היו לאחשוורוש, אחת של אסתר - שכעס על המן שביקש להרגה, ואחת של ושתי - שהמן המליץ להרגה, וכעת כשנהרג נחה דעתו משתיהן.

הגמרא דורשת את הפסוקים המתארים את אשר אירע לאחר שהתגלה יוסף לאחיו במצרים, שיש שם רמז למרדכי היהודי: נאמר (בראשית מה כב) 'לכלם -לכל אחיו] נתן לאיש חלפות שמלת, ולבנימן [שהיה אחיו אף מן האם] נתן חמש חלפות'. תמחה הגמרא: הרי יוסף היתה לו העדפה מאביו על פני אחיו, שעשה לו כתונת פסים, ודבר זה גרם שאחיו יקנאו בו וימכרוהו לעבד למצרים, וכי אפשר שבדבר שנצטער בו אותו צדיק - יוסף, יבשל בו הוא עצמו, ויתן לבנימין יותר משאר האחים, וכיצד לא נזהר מזה. דאמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב,

בשכיל משקל שני סלעים של מילת [-צמר נקי ומשובח] שחוסף יעקב ליוסף בבגדיו, יותר ממה שנתן לשאר אחיו, קינאו בו אחיו ומכרו אותו לעבד, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים, שיוסף נהיה משנה למלך מצרים וירדו אחריו אביו ואחיו, ומחשש שמוא יכבשו את ארצם החלו לשעבדם. ואם כן קשה מדוע נתן יוסף לבנימין יותר מכל האחים.

מתרצת הגמרא: אמר רבי בנימן בר יפת, מה שנתן לו חמש חליפות, רמז רמז לו יוסף לבנימין. שעתיד בן לצאת ממנו - מבנימין, שיהיה משנה למלך כיוסף, ויצא מלפני המלך בחמשה לבושי מלכות, שנאמר (אסתר ח טו) 'מרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וגו' וחזר ועמרת זה גדולה ותכריד בוי וארמון'.

הגמרא מפרשת פסוקים נוספים מפרשת התגלות יוסף לאחיו: נאמר בפסוק (בראשית מה ד), 'ויפל על צוארי בנימן אחיו ויבך ובנימן בכה על צואריו'. שואלת הגמרא: וכי כמה צוארין הווי ליה לבנימן, ומדוע נאמר 'צוארי' בלשון רבים. משיבה הגמרא: אמר רבי אלעזר, צואר כאן מרמז על בית המקדש, שיוסף בכה על שני בתי המקדשים שעתידין להיות בחלקו של בנימין ועתידין ליחרב. ובנימן בכה על צואריו, היינו שבכה על מקדש אחד, והוא משפן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף, ועתיד ליחרב.

נאמר בדברי יוסף לאחיו (שם מה יב) 'והנה עיניכם ראות ועיני אחי בנימין כי פי המדבר אליכם'. ויש להבין מה ראה להזכיר את בנימין בפני עצמו, והלא כשאמר 'עיניכם רואות' כולל בו גם בנימין. אמר רבי אלעזר, יוסף רצה לשכנע את אחיו שאין לו טינה עליהם שמכרוהו למצרים, ושמחל להם על זה, ולכן פירט את בנימין. וכך אמר להם, בשם שברור לכם שאין בלבי טינה על בנימין אחי, שהרי לא היה במקירתו, כך אין בלבי טינה עליכם. ושמא תאמרו שרק בפה אני אומר כך, ובלבי יש לי עליכם, לכך הוסיף 'כי פי המדבר אליכם', 'כי פי', נדרש כפי, דהיינו, כמו שאני אומר בפני שאין לי עליכם דבר, בן הוא גם בלבי.

נאמר (שם מה כג) 'ולאביו שלח בואת עשרה חמרים נשאים מטוב מצרים'. מבארת הגמרא: מאי הכוונה 'מטוב מצרים'. אמר רבי בנימן בר יפת אמר רבי אלעזר, שלח לו יין [ישן] שדעת זקנים נוחה הימנו, והוא טוב להם מן הכל. נאמר (שם נח יח) 'ויולכו גם אחיו ויפלו לפניו'. אמר רבי בנימן בר יפת אמר רבי אלעזר, מה שהאחים השתחוו ליוסף אף שהיו גדולים וחשובים ממנו, היינו דאמרי אינשי - זה מה ששגור בפי העולם, תעלא [-שועל] בעידיניה - כששעתו מצלחת והוא שולט, גם האריה שהוא מלך החיות, סגיד ליה - משתחוה לו. כלומר, אם השעה משחקת לאדם הנחות בדרגה ממך, כופף עצמך לפניו והשתחוה לו, וכך נהגו אחי יוסף שהשתחוו לו בעת מלכותו אף שהיו חשובים ממנו.

57 זכחו ו-קרננו) זבוח באותה שעה שהוא יוצא ליהרג, וצריך רק
58 לזרוק את דמו, שזו המתנה מועטת. שואלת הגמרא: אכל באופן
59 שאין זכחו זבוח באותה שעה, מאי הדין, האם אכן לא
60 ממתנינים, אם כן אדתני - עד ששנה התנא וחילק בסיפא שאם
61 חטא באותה שעה אין נזקקין לו, לפילוג וליתני בדרה - היה
62 לו לחלק באופן זה עצמו שחטא קודם גמר דין, שאף בזה יש אופן
63 שאין ממתנינים, וכך היה לו לומר 'במה דברים אמורים
64 שממתנינים, רק באופן שהיה זכחו זבוח באותה שעה, אבל אם
65 אין זכחו זבוח באותה שעה, לא ממתנינים'. מתרצת הגמרא:
66 הכי נמי קאמר - זו אכן כוננת התנא, במה דברים אמורים
67 שממתנינים כשחטא קודם גמר דין, זהו באופן שהיה זכחו זבוח
68 באותה שעה, אבל אם אין זכחו זבוח באותה שעה, נעשה כמי
69 שחטא באותה שעה ואחר גמר דין, ואין נזקקין לו.

משנה

70 אגב ששינוי (ו) דין יוצא ליהרג, מבארת המשנה עוד מדיני יוצא
71 ליהרג: האשה המעוברת שייצאה ליהרג, אין ממתניני לה
72 מלהורגה עד שתלד, אלא הורגים אותה עם הולד, שכן הם גוף
73 אחד ונידונים יחד, וכשנגמר דינה ליהרג נמצא שגם דינו נגמר
74 ליהרג. אך האשה שישבה על המשבר - מקום שמכנינים לאשה
75 ללדת עליו, אם ישבה עליו קודם שנגמר דינה למיתה, ממתניני
76 לה מלהורגה אחר גמר דין עד שתלד, שכן שבאופן זה נעקר
77 הולד ונע ממקומו, הרי הוא גוף נפרד, ונמצא שלא נגמר דינו
78 עמה. מוסיפה המשנה דין אחר: האשה שנהרנה על פי בית דין,
79 נהנין בשערה כמבואר הטעם בגמרא, אך פהמה שנהרנה על פי
80 בית דין, כגון שור הנסקל, אסורה בהנאה כמבואר הטעם
81 בפסחים (כב).

גמרא

82 שנינו ברישא של המשנה שאין ממתנינים לאשה מלהורגה עד
83 שתלד. שואלת הגמרא: פשיטא, ולא נצרכה המשנה לשנות
84 זאת, שכן העובר גופה היא - חלק מגוף אימו. ומשיבה:
85 איצטרך - נצרכה המשנה להשמיענו זאת שכן סלקא דעתך
86 אמינא - היה עולה בדעתך לומר הואיל וכתבי לגבי מי שהכה
87 אשה הרה והפילה ולדותיה (שמות כא כב) 'ענוש יענש באשר
88 ישית עליו בעל האשה', אם כן נמצא שהולד ממונא דבעל
89 הוא ולכך מקבל הוא את דמי הולדות, ולא ליפסדיה מיניה -
90 ואין לנו להפסיד את הולד מהבעל, אלא ממתנינים מלהורגה עד
91 שתלד, קא משמע לן - משמיענו התנא שמכל מקום הם
92 נחשבים כגוף אחד ונהרגים יחד. שואלת הגמרא: ואימא הכי
93 נמי - שמא יש לנו לומר שאכן זהו הדין, שממתנינים כדי לא
94 להפסיד את הבעל, ומנין לתנא לומר כך. ומשיבה: אמר רבי
95 זכחו אמר רבי יוחנן, אמר קרא - נאמר בפסוק לגבי הנואף
96 את אשת חבירו (דברים כב כב) 'ואמתו גם שתיבת
97 שניהם' מיתורת, שהרי מתיבת 'ואמתו' מוכן שהורגים את שניהם
98 והנואף והנואפת, אלא תיבה זו באה לרבות את הנוול שנהרג
99 עמה אם היתה מעוברת. ומכאן למד התנא את דינו. שואלת
100 הגמרא: והרי היא תיבת 'שניהם' מיבעי ליה - נצרכת ללמד לנו
101 את דינו של רבי יאשיהו, ששינוי, אין הורגים את הנואף והנואפת
102 עד שיהיו שניהן שוין לעונשים, דהיינו שיהיו שניהם גדולים בני
103 עונשים, אך אם היה אחד מהם קטן, אף השני אינו נהרג, דבר
104 רבי יאשיהו. ודין זה נלמד מתיבת 'שניהם', שמקשה אותם זה
105 לזה. משיבה הגמרא: אכן 'שניהם' נצרך לדין זה, וכי קאמרת -
106 מה שאמרנו שלומדים מפסוק זה שהורגים אף את הולד, היינו
107 מתיבת 'גם שניהם', שתיבת 'גם' מיתורת.
108 שנינו במשנה: ישבה על המשבר וכו' קודם גמר דין, ממתנינים

1 שואלת הגמרא: מפלג - מתוך דברי רבי שמעון בן אלעזר
2 משמע, דתנא קמא החולק עליו קבר שהיוצא ליהרג יתני
3 לתורת עמידת בית דין, ומותר להחזירו, והיאך זה יתכן, הרי זה
4 עינוי הדין. ועל כך תירצו רב יוסף ורבה: אמר רב יוסף, בזה לא
5 נחלקו, ולדעת כולם אין משהים את הריגתו להחזירו לדון על
6 נזקיו, אלא באם מלוה על פה גובה ו-נגבהו מן הירושין
7 קמיפליגי - נחלקו, תנא קמא קבר, מלוה על פה גובה מן
8 הירושין, ומה שאמר שחייב בנזקין ושהוא חוב כמלוה על פה,
9 כוננתו שהירושים חייבים לעמוד בדין ולשלם, ורבי שמעון בן
10 אלעזר קבר, מלוה על פה אינו גובה מן הירושין, וכיון
11 שהורגים אותו מיד, אין גובים את תשלומי הנזק.
12 רבה מיישב באופן אחר: רבה אמר, דכולי עלמא - גם תנא קמא
13 וגם רבי שמעון בן אלעזר סוברים שמלוה על פה אינו גובה מן
14 הירושין, והכא בדין מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר
15 קמיפליגי - נחלקו האם חוב שאדם מתחייב לחבירו בעל כרחו
16 מכח ציווי התורה נחשב כמלוה על פה או ככתוב בשטר, תנא
17 קמא קבר שמלוה הכתובה בתורה, כגון מויק, ככתובה בשטר
18 דמיא, וגובה מהירושים כדון מלוה בשטר, ורבי שמעון בן
19 אלעזר קבר שלא ככתובה בשטר דמיא, ואינו גובה
20 מהירושים.

21 לעיל (ו) ביאר רבה ובלשון הראשון, שמי שהזיק יוצא ליהרג,
22 תנא קמא פטר את יורשיו מלשלם משום שחוב ההזיק הוא
23 כמלוה על פה, אף שהוא כתוב בתורה. הגמרא מקשה על כך
24 מברייתא: מיתבי, החופר בור ברישות הרבים, ונפל עליו ו-על
25 החופר שור והרגו, פטור בעל השור מלשלם כופר, ולא עזר,
26 אלא שאם מת השור, ירשי בעל הבור תיכין לשלם את דמי
27 השור לבעלי, דהיינו שסוברת הברייתא שמלוה הכתובה
28 בתורה ככתובה בשטר, ולא כמו שביאר רבה (ו) שסתם משנתנו
29 סוברת שזה כמלוה על פה. מתרצת הגמרא: אמר רבי אילא
30 אמר רב, אכן כשמת המזיק אין יורשיו חייבים, ומה שמחייבת
31 אותה הברייתא, מדובר בשעמד המזיק בדין לפני שמת,
32 ונתחייב, שבוה נכסיו משתעבדים לניזק כדון מלוה בשטר,
33 והירושים משלמים מהם. מקשה הגמרא: והא 'הרגו קתני'
34 והרי שנינו שנפל עליו השור והרגו מיד, והיאך יתכן שעמד בדין
35 קודם שמת. ומתוצת: אמר רב אדא בר אבהו, אין הכוונה
36 שהרגו מיד, אלא מדובר בשעשאו השור מריפה, ומת אחר כך
37 מפצעיו, ובינתיים עמד בדין.

38 מקשה הגמרא: והאמר רב נחמן, תני חנא - שנה החכם ששמו
39 חנא בברייתא זו, שמדובר שמת ונקברו - הפיל השור בנפלתו
40 אדמה על בעל הבור, ונקבר בה בעל הבור, ואין מדובר שעשאו
41 טריפה. ומתוצת: והלכתא - להלכה, הברייתא דיברה באופן
42 דיתבי דייני אפומא דבירא - שישבו דיינים על פתח הבור,
43 ומיד כשנפל השור חיבו את בעל הבור. אך כשלא עמד בדין
44 קודם שמת, פטורים הירושים.

45 אגב שהחכר לעיל עינוי הדין, מבארת הגמרא עוד ענייני עינוי
46 הדין: תנו רבנן, היוצא ליהרג, שהביא קרבן חטאת או אשם
47 קודם שנגמר דינו, מוין עליו - זורקים בשבילו על המזבח מדם
48 חטאתו ומדם אשמו כדי שיתכפר חטאו, ואף שאין מקריבים
49 חטאת ואשם שמתו בעליהם, מכל מקום עד שלא מת מקריבים
50 עליו. אך אם חטא ונתחייב חטאת באותה שעה - אחר גמר
51 דינו, אין נזקקין לו להמתין שיפריש קרבן, ולהקריבו. שואלת
52 הגמרא: מאי מעניא - מדוע אין ממתנינים. ומשיבה: אמר רב
53 יוסף, מפני שאין מעניין את דינו להמתין עד שישחטו ויזרקו
54 את הדם. מקשה אביי לרב יוסף: אמר ליה אבבי, אי הכי - אם
55 כן, שזו הטעם, או אפילו ברישא, שחטא קודם גמר דין, נמי
56 אין לנו להשהותו. מתרצת הגמרא: ברישא מדובר בגון שהיה

לחורת עמידת בית דין – שאין אתה יכול להחזירו לבית דין ולעמוד בדין על
 מה שחבל, שאין מענין את דינו. מכלל דתנא קמא סבר כו' – בתמיה. והרגו –
 השור הרג את החופר. פפור – בעל השור. חיבין לשלם – אלמא מלוח
 הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא. וקשיא למאן דאוקי פלוגתיהו דרבי יוסי

ותנא קמא דמתניתין באם הויק, דאם כן
 קשיא סתמא אסתמא. ואיכא דמותיב דף
 תיובתא לרבי שמעון בן אלעזר. אבל פליאה
 בעיני, היאך יכול להקשות, הא רבי שמעון
 תנא הוא ופליגו בשעמד בדין – קודם שמת
 החיבוהו לשלם, לפיכך גובה מן הירשין.
 דכיון דינו חרוץ לשלם הוה ליה במלוח
 בשטר. והא תני חנא מת וקברו – השור
 כבור, כגון שהפיל עמו חוליא, ואפילו הכי
 חיבין יורשין. והילכתא – הא דקתני
 יורשין חיבין – כגון דייתבי דיניי אפומא
 דבירא, וחיבוהו מיד לשלם. מוין עלוי –
 זורקין בשבילו דם חטאתו ואשמנו. ולא הויא
 כחטאת שמתו בעליה, כל זמן שלא נהרג.
 השא כשנוג באותה שעה – שיצא ליהרג.
 כגון שירא חלב וכסבור שזמן הוא ואכלו.
 אין נוקקין לו – שיפירש קרבן ליקרב מפני
 שאין מענין את דינו – שימתינו מלהורגו
 עד ששיחטו הזבח ויזרק הדם, שעניו הדין
 הוא. רישא נמי – דקתני כשהטא קודם לכן
 מוין עלוי – הרי ממתניין לו עד שישחט
 ויזרק. משנה אין ממתניין לה עד שתלד
 – אלא הורגין ולדה עמה, דחד גופא הוא.
 ישבה על המשבר – קודם שנגמר דינה.
 ממתניין לה עד שתלד – דכיון דערק ונע
 ממקומו גופא אחרינא הוא. נהנין בשערה
 – ובגמרא מפרש טעמא. אכורה בהנאה –
 כדקיימא לן (פסחים כב,ב): "ובעל השור נקי"
 – כאדם שאומר לחבירו: יצא פלוני נקי
 מנכסיו ואין לו בדין הנאה של כלום. גמרא
 לרבות את הולד – קא סלקא דעתין
 מ"שניהם" יליף, מדהוה ליה למכתב
 "ומתו", ואנא ידענא דאין "ומתו" פחת
 משנים. שניהם – מיתר לדרשה. שניהן
 שוין – הנואף והנואפת יהו בני עונשין. אבל
 אם היתה היא קטנה והוא גדול, או הוא קטן
 דלא בר עונשין, והיא גדולה ובה עונשין –
 אין הגדול נהרג. ומשני: אנו מג"ם ילפינן.
 לידו ניוול – שאם יהא חיות בולד – יצא
 לאחר מיתת אמו, וניוול הוא. נוהל – אם
 נפלה לו ירושה בו ביום, ובו ביום מת –
 מנחילה לקרוביו מאביו. ואמר רב ששת
 – האי נוהל ומנחיל ליכא לאוקומי בכבסי
 אביו, דאי נמי לא אתיליד איהו, הוו ירתי
 קרוביו נכסי אביו היכא דאין בנים. אלא
 נוהל בכבסי אמו – אם מתה בו ביום.
 ואפילו הוא מת בו ביום – נוהל נכסי אמו
 ומנחיל מכתו לאחיו מאביו שאינן בני
 אמו, דאי לא הוה – הוו ירתי לה
 קרוביה, ולא אמרינן נפל הוא, ואינו כן
 נחלה. אבל עובר – אם מתה מעוברת –
 לא ירתי לה קרובי העובר, דהוא מת
 ברישא. ומשני: הני מילי – דהוא מית

מיתביי בור ברשות הרבים – לרבה פריך, דאמר לעיל: מלוח הכתובה בתורה
 לאו ככתובה בשטר דמיא. וכן העתיק רבינו תם בספרו. ומצי נמי למפרך
 לרב יוסף, דהא סבר נמי שיעבודא לאו דאורייתא, אלא פירש דבריו יותר. אמר
 רב איילא אמר רב כשעמד בדין – לאו משום קושיא דרבה משני רב דכי, שהרי
 רבה שנים רבות אחר רב היה. אלא משום
 דפרכינן ליה מיניה בפרק "גט פשוט" (בבא
 בתרא קע"ה). דאמר התם דמלוה על פה
 אינו גובה מן הירשין, ולנפשה משני.

דיתבי דיניי אפומא דבירא – ומכל מקום
 איצטרך למימר מת וקברו, ודסקא
 דעתך דבענין יבא בעל השור ויעמוד על
 שורו (סנהדרין י"א), קא משמע לן דשפיר
 עמד עליה.

מוין עלוי מדם חטאתו ומדם אשמו –
 דאין חטאת (ואשם) קריבה לאחר מיתתו.
 אבל עלתו קריבה. ישבה על המשבר כו'
 – פירש רש"י: קודם שנגמר דינה. וליתא,
 דאיצא ליהרג קאי, וכל הוצא ליהרג –
 לאחר גמר דין, כדמשמע בכל הנהו דמדבר
 לעיל במתניתין בשמעתין. וכן משמע בפרק
 "כל הגט" (גיטין כ"ח). דמדבר ביצא לידון
 ויצא ליהרג. והיינו טעמא דרישא דאין
 ממתניין – משום עינוי הדין, (כלל)
 כדמשמע פרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין
 לה,א) דליכא עינוי הדין אלא לאחר גמר
 דין. מדקאמר: היכי ליבעביד? לדייניה במעלי
 שבתא ולגמר דיניה בשבתא וליקטליה בחד
 בשבתא – נמצא אתה מענה את דינו וכו'.
 ליגמר דיניה בחד בשבתא – קא מנשו
 לטעמיהו, ולעינוי לא חיישינן.

הדרן עלך הכל מעריכין

דברים אמורים – שהיה זבח וזבח באותה שעה, אבל אין זבח וזבח – לא! – הכי נמי
 קאמר: במה דברים אמורים – שהיה זבח וזבח באותה שעה, אבל אין זבח וזבח – נעשה
 כמי שחטא באותה שעה, ואין נוקקין לו. משנה האשה שיצאה ליהרג – אין ממתניין לה
 עד שתלד; האשה שישבה על המשבר – ממתניין לה עד שתלד. האשה שנהרגה – נהנין
 בשערה. בהמה שנהרגה – אסורה בהנאה. גמרא פשיטא, גופה היא! – איצטרך, סלקא
 דעתך אמינא: הואיל וכתוב "באשר ישית עליו בעל האשה" – ממונא דבעל הוא, ולא
 ליפסדיה מיניה, קא משמע לן. – ואימא הכי נמי! – אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, אמר
 קרא: "ומתו גם שניהם" – לרבות את הוולד. – והאי מיפעי ליה: עד שיהו שניהן שוין,
 דברי רבי יאשיה! – פי קאמר'ת מ"גם". "ישבה על המשבר" וכו'. מאי טעמא? פיון דעקר –
 גופא אחרינא הוא. אמר רב יהודה אמר שמואל: האשה היוצאה ליהרג, מפין אותה פנגד
 בית הריין כדי שישמות הוולד תחילה, כדי שלא תבא לידו ניוול. למימרא, דהיא קדמה
 ומתה ברישא? והא קיימא לן דוולד מית ברישא! דתנן: תינוק בן יומו נוהל ומנחיל, ואמר
 רב ששת: נוהל פנכסי האם לתנחיל לאחיו מן האב; דווקא בן יום אחד, אבל עובר –
 לא, דהוא מית ברישא, ואין תנן יורש את אמו פקבר לתנחיל לאחיו מן האב! – הני מילי
 לגבי מתה, אידי דוולד וזוטרא חיותיה, עיילא מיפה דמלאך הפנות ומחמד להו לפימניו,
 אבל נהרגה – היא מתה ברישא. – והא הוה עובדא ופרבים עד תלת פרפוסים! – מידי דהוי
 אונב הקטאה דמפרכסת. אמר רב נחמן אמר שמואל: האשה שישבה על המשבר ומתה
 בשבת, מביאין ספין ומקרעים את פריסה ומוציאין את הוולד. – פשיטא, מאי עביד?
 מחתך

ברישא – לגבי מיתה, כשהיא מתה מיתה עצמה. ופרכינן: וגבי מיתה מי מיתה הוא ברישא? והא הוה עובדא ופרכיס לאחר מיתת אמו ונב הלשאה – אם
 חותכין אותה מפרכסת החתיכה. ואף על פי שאין בה חיות. ומקריעין את בריסה – דזימנין דמיקרי דהיא מיתה ברישא.

אין נערכין פחות מסלע וכו'. פחות מסלע והעשיר - לאו דווקא פחות מסלע, אלא אפילו נתן כל הערך חוץ מסלע אחד - מגלגלין עליו את הכל. ההוא יד הנודר ולא יד הנידר - ואם תאמר: מה לי לרבויה נידר דאיצטרך קרא למעטי? ויש לומר: כיון דכתיב קרא (חמשים) ויקרא (כו) וכל ערכך יהיה בשקל הקדש, דלא יהא ערך פחות משקל, ואשכחן ערך חמשים - סלקא דעתך דהאי

מחתך בבשר בעלמא הוא - ואין חיוב אלא בחובל בחי, דמוציא דם. (נהנין בשערה - רגילות דהו נשים כששערן מועט לקשור שיער נשים נכריות לשערך, והוא פיאה נכרית). פיאה - קליעה. מת אסור בהנאה - דכתיב: "ותמת שם מרים", וגמר "שם" - מעגלה ערופה במסכת עבודה זרה ב"אין מעמידך" (ט"ב). בפאיה נכרית - לאו שערה ממש קאמר, אלא שהיתה לה פיאה משער אשה אחרת קשורה לשערה; ודרגילות דהו נשים כששערן מועט לקשור שיער נשים נכריות לשערך, והוא פיאה נכרית) ואמרה: תנו אותה לבתי. וקא משמע לן מתניתין דאף על גב דקשורה לה, כיון דאמרה "תנו" - גליא דעתה דלא ניחא לה דתייהו בגופה לאיתסורי בהדיה, וכנסולה מחיים דמיא. שער נשים צדקניות - של עיר הנדחת, שלא הודחו עמה, מהו? ואמר רבא התם ב"חלק" (סנהדרין ק"ב,א): פיאה נכרית שקשורה הצדקת לשערה קא מיבעיא ליה, אי בגופה היא וניצול, אי בממונה, וקיימא לן (שם): צדיקים שבתוכה יוצאין ממנה ערומים וכל ממונם נשרף, דכתיב: "ואת כל שללה תקבין וגו'". אלמא, מספקא ליה אי בגופה אי לאו בגופה, ותנישט ליה מהכא דגופה הוא, דטעמא דאמרה "תנו" כו' קשיא ליה לרב נחמן - הא דמוקמינן למתניתין בפאיה נכרית, והא דומיא דבהמה קתני וכו'. אלא אמר רב נחמן - לעולם שערה ממש. ודקשיא לך איסורי הנאה ניהו - לא קשיא, דשיער המת לא מיתסר בהנאה. דלא דמי לשיער בהמה שנהרגה, דאשה מיתתה אוסרתה, ושיער לאו בר מיתה הוא, שאין עשוי להשתנות. אבל בהמה - גמר דינה אוסרתה, כדאמר בפסחים בפרק "כל שעה" (כ"ב), ממשע שנאמר "סקל יסקל השור" איני יודע שהוא נבילה ואסורה באכילה? ומה תלמוד לומר "לא יאכל את בשרו" - מגיד שאם שחטו לאחר גמר דינו - אסור. ואין לי אלא באכילה. בהנאה מנין כו'. והילכך, כל דמחובר בה בשעת גמר דין מיתסר בהדה. תני לוי בוותיה רב - דמוקים לה בדאמרה "תנו" ובפאיה נכרית. מת - ולא אמרה "תנו" - אין נוהגין כו'. פשיטא - דמשום הכי אין נוהגין, שהמת אסור בהנאה! אלא ודאי הכי קאמר: שנוי המת, כגון פיאה נכרית - אסורין בהנאה. ולהכי קתני להאי "מפני", משום דקא בעי לגלויי עלה דלאו בשערה ממש קא מיירי. בהמה שנהרגה אסורה בהנאה - אפילו שערה.

אין נערכין פחות מסלע, אלא אפילו נתן כל הערך חוץ מסלע אחד - מגלגלין עליו את הכל. ההוא יד הנודר ולא יד הנידר - ואם תאמר: מה לי לרבויה נידר דאיצטרך קרא למעטי? ויש לומר: כיון דכתיב קרא (חמשים) ויקרא (כו) וכל ערכך יהיה בשקל הקדש, דלא יהא ערך פחות משקל, ואשכחן ערך חמשים - סלקא דעתך דהאי טעמא משום השג יד ידעין מסברא, ואולינן בתר הנידר. קא משמע לן קרא ד"אשר תשיג יד הנודר" דלא אולינן בתר הנידר. בעירנא דיהיב לראשון לית ליה - תימיה: דבעידנא נודר לראשון היה לו חמש סלעים, ואיך מפטר כשנתן להם אחת? התנן פרק "השג יד" (ערכין י"ב): היה עשיר, פירושו: בשעת הנדר, והתני כשכא לפרוע לכהן, ואני כשנדר ולא נתן כלום, והעשיר - נתן ערך עשירי ואומר רבינו: דחק דלקמן דוקא שהעריכו הכותן בעירו עשיר, ולכך כשהעני שוב נתן ערך עשירי, אבל אם נדר כשהוא עשיר ולא הוערך, והעני - נתן ערך עני. ובשמעתין הכי הוא: נתן ארבע לשניה, שהכהן העריכו תחילה על השניה, וחזר והעריכו על הראשון, ונתן על פיו אחד על הראשון - ולכך נפטר ממנה, דלא הוערך עליה בעד שהיו בידו החמש סלעים.

כיון

"תנו", הא לא אמרה: "תנו" - גופה הוא ומיתסר; קשיא ליה לרב נחמן בר יצחק; והא דומיא דבהמה קתני, מה התם גופיה - אף הכא נמי גופיה! אלא אמר רב נחמן: זו - מיתתה אוסרתה, וזו - גמר דינה אוסרתה. תני לוי בוותיה דרב, תני לוי בוותיה דרב נחמן בר יצחק; תני לוי בוותיה דרב: האשה שיוצאה ליתרג ואמרה: "תנו שערי לבתי" - נותנין, מתה - אין נותנין, מפני שהמת אסור בהנאה; פשיטא! אלא: שנוי המת אסור בהנאה. תניא בוותיה דרב נחמן בר יצחק: האשה שמתה - נהנין בשערה, בהמה שנהרגה - אסורה בהנאה; ומה הפרש בין זה לזה? זו - מיתתה אוסרתה, וזו - גמר דינה אוסרתה.

הדרן עלך הכל מעריבין

אין נערכין פחות מסלע, ולא יתר על חמשים סלע. ביצד? נתן סלע והעשיר - אינו נותן כלום, פחות מסלע והעשיר - נותן חמשים סלע. היו בידו חמש סלעים - רבי מאיר אומר: אינו נותן אלא אחת, והכמים אומרים: נותן את כולן. אין נערכין פחות מסלע, ולא יתר על חמשים סלע. גמרא אין נערכין פחות מסלע, מנלן? דכתיב: "וכל ערפך יהיה בשקל הפךש" - כל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין משקל. ולא יתר על חמשים סלעים - דכתיב: "חמשים". "היו בידו חמשה" כו'. מאי טעמא דרבי מאיר? כתיב "חמשים" וכתיב "שקל", או חמשים או שקל - ורבנן? ההוא, לכל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותים משקל הוא דאתא, היכא דאית ליה - אמר קרא: "אשר תשיג יד הנודר", והרי ידו משגת - ורבי מאיר? ההוא, יד הנודר ולא יד הנידר הוא דאתא. - ורבנן? לאו ממילא שמעית מינה, דהיכא דידו משגת שקול מיניה? אמר רב אדא בר אבהו: היו בידו חמש סלעים ואמר "ערכי עלי", וחזר ואמר "ערכי עלי", ונתן ארבע לשניה ואחד לראשונה - יצא ידי שתייהן. מאי טעמא? בעל חוב מאוורר שקדם ונכה - מה שנקבה גבה; בעידנא דיהיב לשניה - משעבר לראשונה, בעידנא דיהיב לראשונה - תו לית ליה נתן

הדרן עלך הכל מעריבין

משנה אין נערכין פחות מסלע - שאפילו עני הנדר בהשג יד לא יתן פחות מסלע. ולא יותר על חמשים - דהוה גדול שבערכין הכתובין בפרשה. נתן סלע - בן עשרים שערבו חמשים, והיה עני ונתן סלע לערכו. דעני נידח בהשג יד והעשיר פטור. נותן חמשים - דבבתינה קמייתא לא יצא ידי ערכו, ועדיין ערכו עליו. ועני המעריך את עצמו והעשיר קודם נתינה - נתן ערך עשיר, כדילפינן לקמן בפרק "השג יד" (י"ב). היו בידו חמש סלעים - עני בן עשרים שהעריך עצמו, והיה לו חמש סלעים. גמרא ההוא לכל ערכין שאתה מעריך הוא דאתא - שאפילו עני שבנעיים לא יתן פחות. ומיהו דהכא דאית ליה טפי - יהיב, דכתיב: "על פי אשר תשיג", יד הנודר ולא יד הנידר - שעני שהעריך את העשיר - נתן ערך עני. לאו ממילא שמעית מינה כו' - אף על גב דקרא להכי אתא, ולא יד הנידר. מיהו, "על פי אשר תשיג" כתיב, וממילא שמעת דהיכא דידו משגת - שקול מיניה. ונתן ארבע לשניה - על פי כהן - יצא ידי שניהן, ואפילו לרבנן, הואיל והיב לשניה ברישא. מה שנכה נכה - והילכך, כי יהיב לראשונה - כל מה דאית ליה יהיב לה. ולשניה ליכא למימר אמאי לא ייב כולוהו חמש, משום דבעידנא דיהיב לשניה משתעבד לה לראשונה, דהא אפילו מאי דיהיב לה לאו דידה הוא.

57 רב נחמן, המשנה מדברת בשער האשה ממש, ומחדשת שאינו
 58 נאסר אף ששער בהמה שהומתה נאסר, שכן זו – אשה, מיתתה
 59 אוסרתה בהנאה, ולכן שיערה מותר שכן שער לא מת ואינו
 60 משתנה על ידי מיתת האשה, וזו – בהמה שהומתה בבית דין,
 61 גמר דינה אוסרתה בהנאה, ושערה אסור שכן גמר דינה אסור
 62 את כל המחובר אליה בשעת גמר דינה.
 63 הגמרא מביאה ראייה כרב, וראיה להיפך כרב נחמן: תני לוי
 64 פנותיה דרב – לוי שנה ברייתא כשיטת רב, שרק בפאה נכרית
 65 ורק באמרה 'תנו' נותנים, וכן תני לוי עוד ברייתא פנותיה דרב
 66 נחמן בר יצחק, שאף שער ממש שלא אמרה 'תנו', מותר
 67 בהנאה. מבארת הגמרא: תני לוי פנותיה דרב, האשה שיוצאה
 68 ליהרג ואמרה 'תנו שיערי לבתי', נותניו, אך אם מתה בלא
 69 לומר 'תנו', אין נותניו, מפני שהמת אסור בהנאה. שואלת
 70 הגמרא: פשיטא שטעם הדין הוא 'שהמת אסור בהנאה'.
 71 ומשיבה: אלא ודאי כוונת הברייתא לומר מפני שזויה המת –
 72 שאפילו קישוטי המת כגון שער פאה נכרית אסור בהנאה, ולכן
 73 אמרה 'מפני שהמת אסור בהנאה' גלות שאינה מדברת בשער
 74 ממש אלא בנויי המת. תניא פנותיה דרב נחמן בר יצחק,
 75 האשה שמתה, נהנין בשערה, אך בהמה שנתנה אסורה
 76 בהנאה, ומה הפרש – טעם החילוק בין זה לזה, זו מיתתה
 77 אוסרתה, וזו גמר דינה אוסרתה, כמבואר לעיל.

הדרן עלך הכל מעריבין

פרק שני - אין נערכין

משנה

80 מבואר בפרשת ערכין כי הערך הגדול ביותר הוא חמשים
 81 שקלים, שנאמר (ויקרא כו א) 'והיה ערךך הזכר מן עשרים שנה
 82 ועד בן ששים שנה, והיה ערךך חמשים שקל כסף בשקל הקדש'.
 83 והערך הקטן ביותר הוא שלשה שקלים, שנאמר (שם כו ו) 'ואם
 84 מן חדש ועד בן חמש שנים והיה ערךך הזכר חמשה שקלים
 85 כסף, ולנקבה ערךך שלשת שקלים כסף'. אך אם הנודר הוא עני
 86 ואינו יכול לתת את הערך המבואר בפרשה, הרי הוא נידון לפי
 87 מה שידו משגת, שנאמר (שם כו ח) 'ואם מך הוא מערךך
 88 והעמידו לפני הבהן והעריך אתו הבהן, על פי אשר תשיג יד
 89 הנדר יעריכנו הבהן'.

90 המשנה שלפנינו מבארת שאף עני שאין ידו משגת, אינו יכול
 91 לפחות מסכום מסוים. ומביאה מחלוקת בדין מי שיש לו פחות
 92 מכפי ערכו, אך יותר מהסכום הנמוך ששינו: אין (נערכין)
 93 [פערבין] פחות מסלע, ואף עני שנידון לפי מה שידו משגת, לא
 94 יתן פחות מסלע, ולא יתן על חמשים סלע, שזהו השיעור
 95 הגדול בערכין.

96 מבארת המשנה: פיצד, עני האומר ערכי עלי, והוא בן עשרים
 97 שערכו חמשים, ונתן סלע לפי מה שידו משגת, ולאחר מכן
 98 העשירי, אינו נותן כלום, שכבר יצא ידי נדרו בניתנת הסלע.
 99 אבל אם נתן פחות מסלע, ולאחר מכן העשירי, נותן חמשים
 100 סלע, משום שבניתנת פחות מסלע לא יצא ידי נדרו, שאין
 101 בערכין פחות מסלע, ועדיין ערכו עליו, ודין הוא שעני שהעשיר
 102 קודם שנתן ערכו, חייב לתת ערך עשיר.

103 מוסיפה המשנה: עני בן עשרים שערכו חמשים, והיו בידיו רק
 104 חמש סלעים, רבי מאיר אומר, אינו נותן אלא אחת, משום
 105 שכאשר אין לו כפי ערכו, יוצא ידי ערכו בסלע. והקמים
 106 אומרים, נותן את כולו, משום שרק כאשר אין לו יותר מסלע,
 107 יכול לתת סלע, אבל אם יש לו יותר מסלע, צריך לתת כל מה
 108 שיש לו.

1 הרי רק מיתתו בפשר הוא, ואין אסור בשבת לחתך בבשר מת
 2 שאינו מוציא דם. משיבה הגמרא: אמר רבה, לא נצרכה – לא
 3 נצרכו דברי שמואל אלא באופן שצריך להביא סבין דרך רשות
 4 הרבים לחתוך, שזה מותר אף שזהו חילול שבת, שכן יש בזה
 5 צורך הצלת הולד. מקשה הגמרא: ומאי קמשמע לן? ועדיין
 6 מה מחדש לנו שמואל, האם דמספיקא מחללינן שבתא –
 7 שמותר לחלל שבת על ספק פיקוח נפש, הרי תנינא – שנינו זאת
 8 בפירוש (יומא פג). מי שנפלה עליו מפולת אבנים, אפילו אם
 9 היו בכך כמה ספיקות יחד, כגון ספק מת, ואפילו אם הוא חי ספק
 10 ואפילו אם הוא שם ספק חי ספק מת, ואפילו אם הוא חי ספק
 11 כנעני ספק ישראל, מפיקו עליו את הנל – מפנים את גל
 12 האבנים כדי להוציאו משם בשבת. מתרצת הגמרא: מהו
 13 דתימא – שמא תאמר דווקא התם במפולת הדין הוא שמפיקים
 14 משום הנהו ליה חזקה דתימא – שיש לו חזקה שהיה חי, אבל
 15 הכא לגבי עובר, דלא הוה ליה חזקה דתימא מעיקרא –
 16 שמעולם לא היתה לו חזקת חיים, אימא לא – שמא תאמר שאין
 17 מחללים שבת על ספק פיקוח נפש בזה, קא משמע לן – משמע
 18 לנו שמואל שאף בזה מחללים.

19 שנינו במשנה: האשה שנתנה וכו' נהנין בשערה, ובהמה
 20 שנהרגה אסורה בהנאה. ושאלת הגמרא: ואמאי מותר ליהנות
 21 משער אשה שנהרגה, הרי איפרי האהה ינהו, שמת אסור
 22 בהנאה. ומיישבת: אמר רב, מדובר באשה שאוקרת 'תנו שיערי
 23 לבתי אחר מותי'. מקשה הגמרא: אילו אמרה 'תנו ידי לבתי
 24 אחר מותי', מי יהנינן – האם נותנים לה, הרי מת אסור בהנאה,
 25 ומה מועיל שאמרה. ומתרצת: אמר רב, אין מדובר בשער המת
 26 אלא בפאה נכרית – העשויה משער נשים אחרות, שאם אמרה
 27 היוצאת ליהרג 'תנו שער זה לבתי' אין הפאה נאסרת במיתתה.
 28 מדייקת הגמרא: משמע מדברי רב שפעמא שמתורת הפאה הוא
 29 משום דאמרה 'תנו', הא אם לא אמרה 'תנו', גופה הוא
 30 ומיתקם – הפאה היא כגופה משום שקשורה בה, ונאסרת
 31 במותה. ורק כשאמרה 'תנו' גילתה דעתה שאינה רוצה שתאסר
 32 הפאה כגופה, ולכן הפאה נחשבת כאילו ניטלה ממנה בחייה.
 33 מקשה הגמרא: והא מיבעיא ליה לרבי יוסי ברבי חנינא – והרי
 34 בנידון כעין זה הסתפק רבי יוסי ברבי חנינא. שכן לגבי עיר
 35 שהודחו רוב יושביה לעבוד עבודה זרה 'ועיר הנדחת', נאמר
 36 (דברים יג טז) 'הפה תפה את ישיבי העיר ההוא לפי הרב, החרם
 37 אתה ואת כל אשר בה, שדינם ליהרג ושורפים את ממונם,
 38 ואותם שלא עבדו עבודה זרה אינם נהרגים, אולם גם הם ממונם
 39 נשרף, ומצינו דקעי – שהסתפק רבי יוסי ברבי חנינא, שער
 40 נשים צדקניות שהיו בה ולא עבדו עבודה זרה, מהו דינה. ואמר
 41 רבא, בפאה נכרית קמיבעיא ליה – ספקו הוא לגבי פאה נכרית
 42 של נשים צדקניות, האם מותרת כגופה או נאסרת כממונן. ואם
 43 פירושה ממש היא שפאה דינה כגופה (חוץ מכשאמרה 'תנו'),
 44 היה לרבי יוסי ברבי חנינא לפשוט ספקו מכאן. מתרצת הגמרא:
 45 כי קמיבעיא ליה – במה היה ספק לרבי יוסי ברבי חנינא, באופן
 46 דתלי בסיבתא – שתלויה הפאה בראשה ביתד, שכיון שאינה
 47 מחוברת ממש הסתפק שמא דינה כממונה, אך הכא במשנה
 48 מדובר דמחבר פה הפאה ממש, ובכך מעמא שהפאה מותרת
 49 הוא משום דאמרה 'תנו', הא אם לא אמרה 'תנו', גופה הוא
 50 – דין הפאה כגופה, ומיתקם – ונאסרת במותה.

51 רב נחמן בר יצחק מקשה על פירוש רב: קשיא ליה לרב נחמן
 52 בר יצחק, והא דומיא דבהמה קתני – הרי שנינו את דין האשה
 53 בדומה לדין הבהמה (האשה שנהרגה נהנין בשערה, בהמה
 54 שנהרגה אסורה בהנאה), ואם כן מה תהם – כשם שלגבי בהמה
 55 מדובר בגופה, בשער גופה, ומתן לבהמה פאה, אף הכא
 56 באשה נמי מדובר בשער גופה. ואתרין באופן אחר: אלא אמר

56 היו לילו ויומו של היום שלאחריו נקיים מראייה, דינה שהיא
57 טובלת ביום זה ונטהרת. וזבה זו שראתה יום אחד או שנים היא
58 הקרויה 'שומרת יום כנגד יום', כי עליה לשמור יום אחד בנקיות
59 כנגד היום או היומיים שראתה בהם ולטבול ולהטהר. אך אם
60 ראתה דם בשלושה ימים רצופים מימי זיבתה הרי היא זבה
61 גדולה, ועליה לספור שבעה ימים נקיים בלא ראיית דם, ורק אז
62 היא יכולה לטבול ולהטהר מטומאתה.
63 המשנה שלפנינו דנה באשה שאיבדה את חשבון ימי נדותה
64 וזיבתה וראתה דם, ואינה יודעת אם היום שראתה הוא משבעת
65 ימי נדות או מ"א ימי זיבה, מאימתי היא חוזרת לפתח נדותה,
66 כלומר ממתי תוכל להתחיל למנות שוב סדר קבוע של שבעה
67 ימי נדות ו"א ימי זיבה.
68 **אין פתח בפיועה פחות משבעה** – אשה שראתה דם ואינה
69 יודעת אם היתה ראייה זו בימי נדותה או בימי זיבתה אינה חוזרת
70 למנות ימי נדות עד שיעברו עליה לפחות שבעה ימים נקיים
71 לראייתה, וכן לעולם לא צריכה היא יתר על שבעה עשר ימים
72 נקיים מראייה כדי לחזור לימי נדותה.

נמרא

73 הברייתא שלפנינו מפרטת בהרחבה, מתי יוצאת הטועה מכלל
74 ספק רק לאחר שבעה עשר יום נקיים, ומתי היא יוצאת מכלל
75 ספק בפחות מכך: **תנו רבנן**, אשה הוועה בחשבון ימי נדותה
76 וזיבתה **שאמרה** 'יום אחד דם טמא ראיתי', ואינה יודעת אם
77 יום זה הוא מז' ימי נדותה או מ"א ימי זיבתה, **פתחה שבועה**
78 **עשר** – הרי היא חוזרת לפתח נדותה רק לאחר שיעברו עליה
79 שבעה עשר ימים נקיים מראייה, ואם תראה שוב לאחר ימים
80 אלו, בודאי ראיית נדות היא, ולא ראיית זיבה. שהרי אם היתה
81 ראייתה הראשונה בתחילת ימי זיבה, נמצא שכבר לאחר עשרה
82 ימים מלבד יום הראייה כלו ימי זיבתה, ואם כן היום הי"ח הוא
83 בודאי מימי נדותה [ראה להלן טבלה א שורה ב]. ואף אם היתה
84 ראייתה הראשונה בימים הראויים לנדותה, הלא לאחר י"ז ימים
85 נקיים [שיחד עם יום הראייה הם י"ח ימים] כבר עברו שבעת ימי
86 הנדות ו"א ימי הזיבה שלאחריהם, ונמצא שביום הי"ח מתחילים
87 שוב הימים הראויים לנדותה [ראה להלן טבלה א שורה א]. אבל
88 אם תראה ביום הי"ז שלאחר ראייתה הראשונה וכלומר ביום
89 הי"ח לראייתה, עדיין לא תצא מכלל ספק. שכן אם היום
90 ראייתה הראשונה תחילת ימי נדותה, נמצא שהיום הי"ז שבו
91 ראתה שוב הוא יום הי"א של ימי זיבתה [להלן טבלה א שורה
92 א]. ואם היתה ראייתה הראשונה בימי זיבתה, נמצא שהיום הי"ז
93 הוא כבר מימי נדותה [להלן טבלה א שורה ב]. וכל שכן שאם
94 ראתה שוב לפני היום הי"ז שעדיין לא יצאה מכלל ספק נדות
95 ספק זיבה.
96 וגם אם אמרה **שני ימים דם טמא ראיתי** ואינה יודעת אם היו
97 ימים אלו מימי זיבה או מימי נדה, **פתחה** – [סדר תחילת ימי
98 נדותה] חוזר לאחר **שבועה עשר** ימים נקיים, כלומר ביום
99 העשרים מתחילת ראייתה, ואם תראה לאחר מכן בודאי ראיית
100 נדות היא ולא ראיית זיבה. שהרי אם היתה הראייה הראשונה
101 בתחילת ימי נדותה כבר כלו ימי נדות וימי זיבה לאחר ט"ז ימים
102 נקיים [שהם י"ח ימים יחד עם שני ימי ראייתה, ושבעה מהם ימי
103 נדות ו"א ימי זיבה], ונמצא שכבר מהיום הי"ז מתחילים ימי
104 נדותה [ראה להלן טבלה ב שורה א]. ואם היתה ראייתה
105 בתחילת ימי זיבה הלא לאור תשעה ימים נקיים, שהם י"א יום
106 יחד עם שני ימי ראייה, כבר כלו ימי זיבתה והתחילו ימי נדותה
107 [ראה להלן טבלה ב שורה ב]. אבל אם תראה ביום הי"ז עצמו
108 [שהוא היום הי"ט מתחילת ראייתה] או קודם לכן, עדיין היא
109 בספק, שכן אם היו שני ימי ראייה מימי זיבה [טבלה ב שורה ב]

1 ממשיך רב אדא בר אהבה ומבאר: אבל אם נתן בתחילה **ארבע**
2 **סלעים לראשונה**, ולאחר מכן נתן סלע **אחת לשניה**, ודי
3 תשלום השניה יצא, משום שנתן את כל מה שהיה לו בעת
4 התשלום, אך ידי תשלום הראשונה לא יצא, משום דפוליהו
5 **משעברין לראשונה** – שכל חמשת הסלעים היו משועבדים
6 לראשונה, והיה לו לתת לראשונה את כולם ונתן רק ארבעה.
7 רב אדא בר אהבה מסתפק מה דינו של עני המעריך שתי פעמים
8 בבת אחת: **בני רב אדא פרא אהבה**, היו **פידו חמש סלעים**
9 **ואמר שני ערפי עלי כבת אחת**, מהו – מה דינו, האם נאמר
10 **שבין דבת אחת נדר**, כי **הדרי תפסן** – שני הנדרים תפסו
11 יחד, וחמשת הסלעים השתעבדו לשניהם, וכשכא הכון
12 להעריכו יאמר לו **דתיב תרתי ופלגא להאי ותרתוי ופלגא**
13 **להאי** – שיתן שני סלעים ומחצה לזה ושני סלעים ומחצה לזה,
14 ויצא ידי תשלום שניהם. או **דלמא** – או שמא יאמר לו **דפוליהו**
15 **חזיא להאי ופוליהו חזיא להאי** – שכל חמשת הסלעים ראויים
16 לזה ולזה, ולא יצא ידי תשלום בשני סלעים ומחצה.
17 מסיקה הגמרא: תיקון – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
18 שנינו במשנה: **אין בערכין פחות מפלע ולא יתר בו** על
19 חמשים סלע.

20 הגמרא מבארת מדוע שנתה המשנה שוב את הדין שאין בערכין
21 פחות מסלע ולא יותר על חמשים סלע. מקשה הגמרא: **הא תו**
22 **למא לי** – מדוע הוצרכה המשנה לשנות שוב דין זה, והרי שנינו
23 כן בתחילת המשנה. משיבה הגמרא: **הא קמשמע לן** – המשנה
24 באה להשמיענו שרק פחות מפלע הוא **דליכא** – אין בערכין,
25 **הא יתר על פלע איכא** – אבל יותר מסלע יש בערכין, ועני
26 הנידון לפי מה שידו משגת, יכול לתת יותר מסלע, אף שהוא
27 פחות משיעור ערכו. וכן רק **יתר על חמשים הוא דליכא** –
28 שאין בערכין, **הא פחות מהחמשים איכא** – יש בערכין, ועני
29 שערכו חמשים יכול לתת פחות מחמשים, ו**סתמא כרבנן** – ובא
30 התנא לסתום את משנתנו כחכמים, ולא כרבי מאיר.

משנה

31 אגב המשנה הקודמת המבארת את השיעור המרובה והמועט
32 שבערכין, מביאה משנתנו דין נוסף שיש בו שיעור למעלה
33 ושיעור למטה.
34 נאמר בטומאת נדה (ויקרא טו יט) **ואשה כי תהיה זבה דם יהיה**
35 **זכה בבשרה**, שבעת ימים תהיה כנדחה וגו'. עוד נאמר באותה
36 פרשה (שם טו כה, כח), **ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים בלא**
37 **עת נדתה**, או כי תזוב על נדתה כל ימי זוב טמאתה כימי נדתה
38 **תהיה טמאה הוא**. ואם טהרה מזוכה וספרה לה שבעת ימים
39 **ואחר תטהר**. ושני מיני טומאת דם באשה הם, טומאת נדה
40 וטומאת זבה. שכל אשה שמתחילה לראות דם פעם ראשונה,
41 כל שבעת הימים מתחילת ראייתה נחשבים לימי נדותה, ולאחר
42 ימים אלו מתחילים י"א ימי זיבה, כלומר ימים הראויים לראיית
43 זיבה, שאם תראה בהם ימים דינה כזבה ולא כנדה. ולאחר י"א
44 ימים אלו מתחילים שוב ימים הראויים לראיית נדות, שאם
45 תראה תעשה נדה שבעת ימים, ויתחילו שוב י"א ימי זיבה
46 מהיום השמיני לראיית נדותה. ומדין תורה חלוקה טומאת נדה
47 מטומאת זיבה. שהנדה נטהרת לאחר שבעה ימים מתחילת
48 ראייתה, ואין שבעה ימים אלו צריכים להיות נקיים מראיית דם,
49 אלא אף אם ראתה בכלום והפסיקה לראות רק בסוף היום
50 השביעי, הרי היא טובלת בלילה השמיני ונטהרת מטומאתה.
51 לעומת זאת זבה מצינו שני מיני טומאה, זבה קטנה וזבה גדולה.
52 זבה קטנה היא הרואה יום אחד מימי זיבתה, ואם היו לילו ויומו
53 של היום שלמחרת נקיים מראיית דם, דינה שהיא טובלת ביום
54 זה ונטהרת. וכן אם ראתה גם ביום השני והפסיקה לראות בו, אם

קעז
ערכין. פרק שני – אין נערכין דף ח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
תוספות

נתן ארבע לראשונה – שהעריכו הכותן על הראשונה תחילה – לא יצא יד
ראשונה, דבעי למיתב כל מה בדבידה, כרבנן. ואם חזר והעשיר – נותן את כל
הערך, דנתינה קמיתא לאו כלום היא. כולוהו חזיא להאי כו' – ועדיין אחד מן
הערכין עליו. האי יותר על סלע איבא – אף על גב דליכא חמשין סלע. דאם היו
ביוז חמש סלעים – נותן כולם, דהיינו יותר

ביוז דבבת אחת נדר כי הדדי תפסן – והלכך, כשבא כותן להעריכו לו לומר שיתן
תרתי ופולגא להאי, וכן לאידך. או דלמא: כולוהו חזו, ואין לו לכהן לומר רק
שיפרע כל החמש סלעים לאחת, דלאחת נשתעבדו ולא לשנים. ואי
הדיב תרי ופולגא להאי ותרי ופולגא להאי – לא יצא ידי שתיהם, שהרי הדין שיתנם
לאחת לבד. הלכך, בעידינא דיהיב החמש
לתרתייהו – כולוהו משועבדים לאחת, והיי
כמו נתן ארבע לראשון. דצריך לומר דמיי
שמעריכו על שתיין ביחד, דאין בזה אחר זה
– לא גרע מנתן לשניה חזרו ונתן על ראשון,
דאם ודאי בעלי חובין שוים. וגם מה שנבא
לא גרע מאילו היה מאוחר.

פתחה שבעה עשר – פירושו: שבעה עשר
טחורים, ואם תראה בשמונה עשר – נדה
ודאי. אבל אם תראה בשבעה עשר – שמא
ראיית זכה היא, דביום שראתה היתה
תחילת נדה, ויום שבעה עשר הוא יום
אחרון של אחד עשר יום של זיבה.
שלושה ימים טמאים – שמא שני ימים
ראשונים מאחד עשר יום ביום
שלישי ראשון לנדה. הלכך צריכה שיהיה
עשר, ארבעה ימים פתחה ששה עשר, ממה
נפשך, דאם נאמר דשלושה ימים קמאי מאחד
עשר (ושבעה) ויום – אם כן משעברו עליה
שבעה ימי ספירתה באה לפתח נדותה.
דליכא למימר דיום אחרון של הארבעה ימים
התחיל נדותה. דזה אי אפשר, דכיון שהיא
זבה וזולה – לעולם לא תחיה נדה עד שיהיה
ספירת שבעה ימים ימי טוהר דזיבה. הלכך
ליכא להבחין פתח נדותה, כי אם לומר
דשמא שנים קמאי מימי זיבה, ולא התחיל
נדותה עד יום שלישי, ועברו עליה שני ימים
מנדותה. וכשימלאו לה חמשה ימים
להשלים נדותה, ועוד אחד עשר, דהיינו
שבעה עשר ימים – תמצא פתח נדותה.
ולא

**נָתַן אַרְבַּע לְרֵאשֹׁנָה וְאַחַת לְשֵׁנִיהָ - יְדֵי שְׁנֵיהֶם יֵצְאוּ, יְדֵי
רֵאשֹׁנָה לֹא יֵצְאוּ, כּוֹלְהוּ מִשְׁעֶבְדֵּי לְרֵאשֹׁנָה. בְּעֵי רֵב
אֲדֵיא פֶר אֲהֵבָה: הֵיּוּ בְּיַד חֲמֵשׁ סְלָעִים וְאִמְרוּ "שְׁנֵי
עֲרֵפֵי עֲלֵי" בְּבַת אַחַת, מֵהוּ? בִּיּוֹן דְּבַבְתְּ אַחַת נֶדְרָ -
כִּי הֲדַדִּי תִפְסְקוּ, יְהִיב תְּרֵמִי וּפְלַגָא לְהֵאי וְתֵרְמִי וּפְלַגָא
לְהֵאי, אוּ דְלִמָּא: פּוֹלְהוּ חֲזִיא לְהֵאי וְכוֹלְהוּ חֲזִיא
לְהֵאי? תִּיקוּ. "אִין פְּעֵרְכִין פְּחוֹת מִסְּלַע וְלֹא יֵתֵר" כו'.
הָא תוּ לְמָה לִּי? הָא קְמוֹשְׁמַע לָן: פְּחוֹת מִסְּלַע הוּא
דְּלִפְיָא, הָא יֵתֵר עַל סְלַע אִיפָא; יֵתֵר עַל חֲמֵשִׁים הוּא
דְּלִפְיָא, הָא פְּחוֹת מִחֲמֵשִׁים אִיפָא, וְסִתְמָא פְּרַבְנָן.
מִשְׁנָה אִין פְּתַח בְּפוֹעָה פְּחוֹת מִשְׁבַּעָה, וְלֹא יֵתֵר עַל
שְׁבַעָה עֶשֶׂר. גִּמְרָא תְּנוּ רַבְנֵן: מוֹעֵה שְׁאֲמֵרָה "יום
אֶחָד מָמָא רְאִיתִי" - פְּתַחְהּ שְׁבַעָה עֶשֶׂר, "שְׁנֵי יָמִים
מָמָא רְאִיתִי" - פְּתַחְהּ שְׁבַעָה עֶשֶׂר, "שְׁלֹשָׁה יָמִים
מָמָא רְאִיתִי" - פְּתַחְהּ שְׁבַעָה עֶשֶׂר, "אַרְבַּעָה יָמִים
מָמָא רְאִיתִי" - פְּתַחְהּ שֵׁשָׁה עֶשֶׂר, "חֲמִשָּׁה יָמִים מָמָא
רְאִיתִי" - פְּתַחְהּ חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר, "שֵׁשָׁה יָמִים מָמָא
רְאִיתִי" - פְּתַחְהּ אַרְבַּעָה עֶשֶׂר, "שְׁבַעָה יָמִים מָמָא
רְאִיתִי" - פְּתַחְהּ שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר, "שְׁמוֹנֶה יָמִים מָמָא
רְאִיתִי" - פְּתַחְהּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר, "תִּשְׁעָה יָמִים מָמָא
רְאִיתִי" - פְּתַחְהּ אֶחָד עֶשֶׂר, "עֶשְׂרֵה יָמִים מָמָא
רְאִיתִי" - פְּתַחְהּ עֶשְׂרֵה, "אַחַד עֶשְׂרֵה" - פְּתַחְהּ תִּשְׁעָה,
שְׁנַיִם**

1 על סלע ופחות מחמשים. וסתמא כרבנן,
2 דלרבי מאיר ליכא השג יד שיהא יותר על
3 סלע ופחות מחמשים בני שערכו חמשים,
4 ואלא או חמשים) או סלע. **משנה פתח** –
5 תחילת נדות. שזה דין נדה דאורייתא: ראתה
6 היום – מונה ששה והוא, ראתה שנים –
7 מונה חמשה וכן. ואפילו ראתה כל שבעה
8 ופסקה לערב – וטובלת ומשמשת. ומיום
9 שביעי ואילך הויין ימי זיבה אחד עשר יום,
10 שאם ראתה ביוז אחד או שנים – שומרת
11 יום כנגד יום וטובלת. ואם ראתה ביוז שלשה
12 רצופין – היא זבה גמורה, וטעונה ספירה
13 שבעה נקיים וקרנן. ואם משכו ימי זיבה חרש
14 או שנה – אינה חוזרת לתחילת נדות עד
15 שתשב שבעה נקיים. ישבה שבעה נקיים
16 וראתה – היא תחילת נדה, ומונה ששה
17 והוא, חוזרת לעניינה ככל המפורש. ואם לא
18 ראתה באותן אחד עשר יום שלשה רצופין –
19 אינה זבה. וכשתראה אחרי כן, בין ראתה
20 סמוך בין שהרחיקה ראייתה – היא תחילת
21 נדה. ואפילו תראה שלשה רצופין – אינה
22 מונה אלא ארבעה וכן, שאין ימי זיבה אלא
23 באותן אחד עשר יום שבין סוף נדה זה
24 לתחלת נדה הבאה, וכן מפורש בהלכה
25 אחרונה של מסכת נדה (עבא). **אין פתח**
26 **במועה פחות משבעה** – טענה שראתה
27 היום, ואינה יודעת אם בימי נדתה עומדת,
28 אם באותן אחד עשר יום של זיבה – אין
29 חזרת לפתח נדותה בפחות משבעה נקיים.
30 **ולא יותר על שבעה עשר** – נקיים, כדמפרש בגמרא. **גמרא** תנו רבנן מועה
31 **שאמרה יום אחד ממא ראיתי** – היום, ואינה יודעת אם בימי תחילת נדות הוא וצריכה למנות ששה והוא, אם באותן אחד עשר ימי זיבה הוא ואינה צריכה לשמור אלא יום
32 כנגד יום. **פתחה שבעה עשר** – שאם לא תראה עד לאחר שבעה עשר לבד מיום זה – אז חוזרת לפתח נדותה, למנות ששה והוא. דממה נפשך לאחר שבעה עשר לבד מיום
33 זה יצתה מספק של ימי זיבה, דאם יום זה שראתה מתחילת ימי זיבה היה, כיון שכלו אחד עשר יום יצתה ימי זיבה, והרחיקה ראייתה, שלא ראתה עד לאחר שבעה עשר,
34 ותחילת נדה היא. ואפילו אם תאמר שיום זה תחילת נדה היא – אף על פי כן יצתה ימי זיבה, שהרי עברו ששה להשלים ימי נדותה, ואחד עשר שבין נדה לנדה – הרי שבעה
35 עשר. ולדא שבעה עשר שראתה – תחילת נדה היא. אבל אם תראה ביום שבעה עשר – לא יצתה מן הספק אם יום נדה הוא או יום זיבה, דיש לומר: שמא יום זה שבאת
36 לפנינו כשראתה – ראשון לימי נדה היה, ויום שבעה עשר שראתה בו – סוף אחד עשר יום שבין נדה לנדה הוא, ואינה צריכה שימור. או שמא יום ראשון שבאתה לפנינו
37 מימי זיבה הוא, וכשכלו אחד עשר יום יצתה מימי זיבה, ויום שבעה עשר שראתה בו – תחילת נדה הוא, וצריכה למנות ששה והוא. וכל שכן אם תראה קודם שבעה עשר.
38 ובספיקא זו תעמוד לעולם עד שתשב שבעה עשר נקיים. וכל זמן שהיא בספיקא זו ומקלקלת היא מאד, שלעולם נחמי עליה מספק, כשכתבתה יום אחד בתוך אלו ימי שבעה
39 עשר – נאמרו: תחילת נדה, וצריכה ששה והוא. וכשתראה שלשה רצופין – נאמרו: ימי זיבה, וצריכה שבעה נקיים וקרנן מספק, ואינו נאכל. אבל לאחר שבעה עשר – אין
40 להחמיר, דראי תחילת נדה, ואם תראה שלשה רצופין – תמנה ארבעה וכן, ולבסוף שבעה אם תראה – תשמור יום כנגד יום, ויום שלשה תהא זבה. **שני ימים ממא ראיתי**
41 **פתחה שבעה עשר** – לבד משני ימים הללו. שאם לא תראה עד לאחר שבעה עשר – תחילת נדה היא, ממה נפשך: אם שני ימים הללו מימי הזיבה – הרי כלו להם ימי הזיבה
42 לתשבעה ימים אחר השנים; וכשהרחיקה וראתה לסוף שבעה עשר – תחילת נדה. ואם תחילת נדה היא – הרי כלו להם ימי נדות וזו לסוף ששה עשר אחר השנים, שמי
43 נדות זיבה אינן אלא שמונה עשר, וזו שלא ראתה עד לאחר שבעה עשר, שהוא יום עשרים לתחילת ראיית הספק – נדה היא. אבל אם תראה ביום שבעה עשר, וכל שכן קודם
44 לכן – לא יצתה מן הספק, דשמא אלו שני ימים תחילת נדה היו, ולסוף ששה עשר אחר השנים – כלו ימי נדות זיבה, וזו שראתה ביום שבעה עשר – תחילת נדה היא. או
45 שמא אחד משני הדימים סוף אחד עשר של זיבה היה, והשני תחילת נדה, ולא כלו ימי נדות וזיבות עד לאחר שבעה עשר, וזו שראתה ביום שבעה עשר – סוף זיבה היא. והרי
46 בספק. וכל שכן אם תראה קודם, כגון אם תראה ביום שבעה עשר וארבעה עשר עומדת בספק, דשמא שני ימים הללו שבאתה לפנינו סוף ימי זיבה, וזו שלא ראתה
47 שוב עד יום שלשה עשר – תחילת נדה היא. או שמא שני הדימים תחילת נדה היו, ושם שלשה עשר זה – שמיני של ימי הזיבה הוא, ותשמור יום כנגד יום. וכן בספק זה היא
48 לעולם, עד שתשב שבעה עשר נקיים. **שלושה ימים ממא ראיתי פתחה שבעה עשר** – כמו שפירשתי. אבל קודם לכן, כגון שבעה עשר עצמו – עומדת בספק, ויש לומר: שמא
49 שני ימים מהשלשה היו סוף זיבה והשלישי תחילת נדה, ויום שבעה עשר זה – סוף זיבה הוא. או שמא כולן השלשה תחילת נדה היו, ולסוף חמשה עשר לבד מהשלשה כלו
50 ימי נדות זיבה, ויום שבעה עשר זה תחילת נדה הוא. אבל ליום שמונה עשר יצתה מן הספק ממה נפשך. **ארבעה ימים וכו' פתחה ששה עשר** – שאם לא תראה עד לאחר
51 ששה עשר לבד מדתן – יצתה מן הספק, ממה נפשך: אם תחלת נדה היו – הרי כלו ימי נדות זיבה וזו לסוף ארבעה עשר אחר ארבעה הללו, ואם ימי זיבה היו – כל שכן שכלו
52 קודם ששה עשר, ועכשיו תחילת נדה היא. ואם תאמרו: שנים מהן היו סוף זיבה והשנים תחלת נדה – אף על פי כן, לסוף ששה עשר כלו ימי נדות זיבה. והא ליכא למימר: שמא
53 השלשה סוף זיבה היו, והרביעי תחילת נדה, ולא כלו עד סוף שבעה עשר. דאם השלשה היו סוף זיבה – כשראתה ברביעי אינה תחילת נדה. ודאין שראתה שלשה רצופין
54 בימי זיבה – זבה היא, ולא תצא לעולם מימי זיבה להיות תחילת נדה עד שתשב שבעה נקיים, כדכתבתי (ויקרא טו) "ואם טהרה מזוהב וספרה" וגו', וליכא שישבה שבעה נקיים
55 חזרה לתחילת נדותה. אבל אם תראה קודם לכן, אפילו ביום ששה עשר – איכא לספקא בסוף זיבה ותחילת נדה, דשמא שנים מהארבע היו סוף זיבה, והשנים תחילת נדה,
56 ויום ששה עשר סוף זיבה. או שמא הארבעה היו תחילת נדה או סוף זיבה, וכבר יצתה מימי נדות זיבה. **חמשה ימים ממא ראיתי פתחה חמשה עשר** – ממה נפשך: לאחר
57 חמשה עשר תחילת נדה היא, אם תראה. אבל יום חמשה עשר עצמו, אם תראה בו – היא ספק, דשמא שנים מהחמשה היו סוף זיבה והשלשה ימי נדות, ועדיין יום חמשה
58 עשר זה סוף ימי הזיבה הוא. וכן כולה ברייתא מספקינן לה שנים הראשונים בסוף זיבה, והאחרונים מן הנדות. אבל טפי מהכי ליכא לספקא, דאי אמרת שלשה מהן סוף זיבה –
59 תו לא היו אחריו ימי נדות כל זמן שלא ישבה שבעה נקיים. והשתא, כי חזיא לאחר שישבה את שבעת הדימים הנקיים – תחילת נדה היא.

ולא יתר על שלשה שבועות - נגעי בתים. דימנין דלא ידעינן אם נטהרו וגמרי עד שלשה שבועות. כגון שאם עמד בראשון ובשני, וחלץ וקוצה וטח ונתן לו שבוע אחר, שאם חזר - טעון נתיצה, ואם לא חזר - טהור. אבל אדם לעולם בשני שבועות ידעינן דיניו, דאם עמד בשבוע שני - טהור מיד, ובפחות (מששה) ימים אין לידע טהרתו, דאין הסגר פחות משבועה.

שנים עשר - פתחה שמונה, שלשה עשר - פתחה שבעה, שאין פתח בפועה פחות משבעה ולא יתר על שבעה עשר. אמר ליה רב אדא בר אבהה לרבה: למה לי פולי האי? תימני שבעה ותשתרי! מאי

אמר ליה: לתקונה לדי נדה ופתחה קאמרין. תנו רבנן: כל הפועות זבות, מביאות קרבן ואינו נאכל, חוץ מפתחה שבעה ופתחה שמונה, שמביאות קרבן ונאכל. אטו כל הפועות זבות? ותו, יום אחד ושני ימים בת איתווי קרבן היא? אלא, כל זבות הפועות מביאות קרבן ואינו נאכל, חוץ מפתחה שבעה ופתחה שמונה, שמביאות קרבן ונאכל. משנה אין בנגעים פחות משבוע אחד, ולא יתר על שלשה שבועות. גמרא פחות משבוע - נגעי אדם, ולא יתר על שלשה שבועות - נגעי בתים. אמר רב פפא: "צדקתך פהרי אל" - אלו נגעי אדם, "משפטך תהום רבה" - אלו נגעי בתים. פשטיה דקרא במאי פתיב? אמר רב יהודה: אלמלא צדקתך פהרי אל - מי יוכל לעמוד לפני משפטך תהום רבה. רבה אמר: צדקתך פהרי אל - מפני שמשפטך תהום רבה. במאי קמיפלגי? בדרבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא, דאיתמר, רבי אלעזר אמר: כובש, רבי יוסי ברבי חנינא אמר: נושא; רבה ברבי אלעזר, ורב יהודה ברבי יוסי ברבי חנינא. משנה אין פוחתין מארבעה חדשים המעופרים בשנה, ולא נראה יתר על שמונה. שתי הלחם אין נאכלין פחות משנים, ולא יתר על שלשה. לחם הפנים אין נאכל פחות מתשעה, ולא יתר על אחד עשר. אין קפון נימול פחות משמונה, ולא יתר על שנים עשר. גמרא מאי "לא נראה יתר על שמונה"? אמר רב הונא: לא נראה לחכמים לעבר יתר על שמונה. מאי שנא תשעה דלא - אם פן קדים

שנים עשר פתחה שמונה - דלאחר שישבה שמונה נקיים יצתה מן הספק ממה נפשך: אפילו תאמר שנים הראשונים סוף זיבה היו - הרי כלו לה ממנין האחרון שמונה עשר ימים, ויצאו ימי נדות חוב, ותחילה נדה היא. אבל יום שמיני עצמו ספק הוא, דיש לומר: שנים מן השנים עשר היו סוף זיבה, והעשרה - שבעה מן לנדות, והשלשה לזוב, והיא זבה, ושבעה נקיים ישבה. ושמיני זה שראתה בו, עדיין מן האחד עשר הוא. ואינה תחילת נדה, שאין בין סוף נדה לתחילת נדה פחות מאחד עשר יום, דכלו השנים עשר ימים ממנין האחרון. או שמא תחילת נדה היא, שיום ראשון של שנים עשר תחילת נדה היה, ולסוף שבעה כלו להם ימי נדות, והתחילו בשמיני ימי זיבה, וליום שנים עשר הלכו להם מימי זוב חמשה, נמצא שיכלו להם ימי זוב לסוף ששה. ולסוף ששה כלו ימי נדה חוב, והרי ישבה ושבעה נקיים לזיבה, ושמיני זה תחילת נדה הוא. והיינו ספק וקלקול גדול, שלא תחזור לפתח נדתה עד לאחר שבעה עשר יום, דהררית והוא לא טועה שאמר: יום אחד טמא ראיתי, ואני יודעת אם בימי נדה ואם בימי זיבה. ואם תפסוק לאחר ראיתי שמיני זה שבעה ימים, ותראה, ותרצה לשמור יום כנגד יום - נחמיר עליה ונאמר: שמא יום שראתה בו סוף זיבה היה, ועכשיו תחילת נדה הוא. או אם תראה שלשה ותרצה לנדות ארבעה ימים - נחמיר עליה ונאמר: שמא אותו יום שמיני שראתה בו תחילת נדה היה, ועכשיו בימי זוב היא חובה היא. וכן בספק זה היא לעולם עד שתשב שבעה נקיים. שלשה עשר פתחה שבעה - שני (ימים) קמאי מפקינן

לסוף זיבה, פשו להו אחד עשר ושבעה נקיים, הרי שמונה עשר. שאין פתח בפועה פחות משבועה - שאפילו ראתה ארבעה עשר - אינה חוזרת לפתח פחות משבועה נקיים. דממה נפשך זבה היא, כל זמן שלא ישבה ו' נקיים לא תצא מיד זיבה. אמר ליה רב אדא וכו' - רב אדא טעי וסבר דכל הנך י"ז וששה עשר וחמשה עשר - למשרייה לגברא קאמרי. נדה ופתחה - שתדע מאימת תמנה ימי נדה. שאם תראה שלשה או ארבעה ימים - לא תמנה אלא שלשה והם, ואינך ידוי לה ימי זוב, שאם תראה אחר תזאת שומרת יום. כל הפועות זבות - לקמן מפיך לה ומפרש: אלא כל זבות הטועות. כלומר, כל הנך דאיכא בהנך דלעיל דמצינן לספקינן בזבות, כגון כולוהו בר מיים אחד טמא ושני ימים טמא. דבציר מתלתא יומי טמא ליכא לספוקה בובה. מביאות קרבן - לסוף שבעה נקיים. שתי תורים אחד לחטאת ואחד לעולה כדן זבה, דשמא זבות היו. ואינו נאכל - החטאת אינה נאכלת, דשמא לא ימי זיבה היו וחטאת זו חולין, ומליקתה נבילה, דחולין מלוקין אינן אלא נבילה. והעולה קריבה על תנאי, אם זבה היא - תהא לחובתה, ואם לאו - תהא לנדבה. אבל חטאת נדה ליכא. חוץ מפתחה שבעה ופתחה שמונה שמביאות קרבן ונאכל - דממה נפשך, כיון דראתה שנים עשר רצופין - זבות נידוהו. דאי נמי אמרת שני קמאי לסוף זיבה - אפילו הכי היא תחלת נדות זיבה ממנין האחרון, דהא פשו להו עשרה ימים, שבעה לנדות ושלשה לזוב. וכל שכן אי קמאי הוה תחלת נדות, או שלשה מינייהו סוף זיבה - ממה נפשך זבות חן. אבל כולוהו קמייאת ספק זבות חן, דאיכא למימר: שלשה ימים מהנך זיבה הוה, חובה היא. ואיכא למימר: לאו זבה היא, דשני יומי קמאי מסוף זבות, ותו לא היא זבה ממנין האחרון. אטו כל הפועות זבות - והא חששא בעלמא הוא, ולא דאי זבות נידוהו אלא כל זבות הפועות - דמשמע: כל שיש לספקו כובו מחמת טעות, דהיינו משלשה ימים טמא ראיתי ואילך. משנה אין טהור בנגעים כפחות משבוע אחד - להסגר. גמרא נגעי אדם - יש בהם בשבוע אחד כדכתיב בפרשה. נגעי בתים - שלש שבועות, כדתיניא בתורת כהנים: "ושב הכהן ובא הכהן" - זו היא שיבה זו היא ביאה, מה ביאה חולץ וקוצה וטח ונתן לו שבוע - אף שיבה כו'. ומנין שאם עמד הנגע בעיניו בזה וזוה, בשבוע ראשון ושניה, מנין שחולץ וקוצה וטח ונתן לו שבוע, והיינו שבוע שלישי - תלמוד לומר: "זבא הכהן" "זבא בא כיא הכהן", מה מצינו וכו'. נגעי אדם - שנבררין בשבוע אחד אם לטהר אם ליחלט, וצדקה גדולה היא זו. אלמלא צדקתך כו' - כדמפרש לקמן. במאי קמיפלגי [וכו.]. רבי אלעזר אומר: כובש - הקדוש ברוך הוא כובש ומסתיר עונות תחת מחילת כסא הכבוד, כדי שיכריעו הזכיות. נושא - נושא ומגביה כף העונות למעלה כדי שיכריעו הזכיות. רבה ברבי אלעזר - והכי קאמר: צדקתך כהרי אלו, שאתה כובש ומסתיר במה שאתה כובש ומסתיר משפטך, דהיינו עונות, בתהום רבה. ורב יהודה ברבי יוסי [ברבי חנינא] - והכי קאמר: אלמלא צדקתך כהרי אלו, שאתה עושה לנו צדקה שאתה מגביה עונות - מי יוכל לעמוד מפני משפטך, שיהו מכריעין עד תהום רבה. משנה אין פוחתין מארבעה חדשים מעוברין - של שלשים יום בשנה. ועולא מפרש טעמא בגמרא. פחות משנים - ליום שני לאפיתן, ולא יותר על שלש - ליום שלש לאפיתן נאכלין, ותו לא. חל יום טוב של עצרת להיות באחד בשבת - נאפות בערב בשבת, שאין אפיתן דוחה לא שבת ולא יום טוב, והנאפות ביום טוב לאחר תנופתן, דהיינו ליום שלישי. וכשחל עצרת באחד משאר ימי השבת - נאפות ערב יום טוב ונאכלות ביום טוב, שהוא שני לאפיתן. לחם הפנים כו' - כיצד? נאפין בערב שבת ונאכלין שלש. האחרת שהוא יום תשיעי לאפיתן. חלו שני ימים טובים של ראש השנה להיות חמישי בשבת וששי בשבת - נאפה לחם הפנים ברביעי בשבת, ונסדר בשבת, ונאכל בשבת שניה, שהוא אחד עשר לאפיתן. קפון נימול לשנים עשר - כיצד? נולד בין השמשות של ערב שבת - אינו נימול בשבת, דשמא תשיעי הוא, דבין השמשות ספק יום ספק לילה, ואם יום הוא - נמצא שבת יום תשעה, ומילה שלא בזמנה אינה דוחה לא שבת ולא יום טוב. ואם חלו שני ימים טובים של ראש השנה אחר אותו שבת - אינו נימול עד יום שלישי, שהוא שנים עשר ללידתו. גמרא לא נראה לחכמים לעבר יותר על שמונה כו' - וירשא דמתנינן דקנינא אין פוחתין מארבעה חדשים מעוברין - דלא עבדינן חסירין יותר על שמונה, אבל שמונה עבדינן, ולא מפרש שהיא, ועולא מפרש לה לקמן, ורב הונא אית ליה דעולא. דאם כן - דעבדינן תשעה מליאים, קיים אתי סיהרא דחזאת תלאת יומא קודם ראש השנה. שבין מולד תשרי זה למולד תשרי הבא ארבעה ימים ושמונה שעות ושמונה מאות שבעים וששה חלקים, ואם מולד תשרי זה בתחילת ליל שבת - נמצא מולד תשרי הבא בשמונה שעות ליום ארבע בשבת. וכשאנו מסדרין החדשים אחד מלא ואחד חסר - נקבע ראש השנה ביום המולד. שסדר תולדות הלבנה אחד מלא ואחד חסר, שחדש לבנה תשעה ועשרים יום וחצי ושתי ידות שעה ושבעים ושלשה חלקים. הרי לשני חדשים חמישים ותשעה ימים, היינו חודש אחד מתשעה ועשרים, וחדש אחד משלשים יום. וכשאנו עושין שבעה מליאים - נדחה ראש השנה יום אחד לאחר המולד, ואם שמונה מליאים - נדחה שני ימים, ואם תשעה מליאים - נדחה שלשה ימים.

56 **משנה**
 57 אגב המשניות הקודמות מביאה המשנה שלפנינו עוד דין שיש
 58 לו שיעור למעלה ושיעור למטה: כמה מיני נגיעים נאמרו בתורה,
 59 ובהם נגיעי אדם ונגעי בתים. יש מהם שהם טמאים מיד, ויש מהם
 60 שעל הכהן להסגירם שבעת ימים ולאחר כך מכן לטמאותם או
 61 לטהרם. אין בטהרת נגיעים פחות משבוע אחר של הסגר, ולא
 62 יתר על שלשה שבועות של הסגר. ויבוארו הדברים בגמרא.

63 **גמרא**
 64 מפרשת הגמרא: מה ששינו במשנתנו שאין הסגר שהוא פחות
 65 משבוע אחד, הדברים אמורים בנגעי אדם, שלפעמים די להם
 66 בהסגר של שבוע אחד בלבד. שאם נראה נגע צרעת בעור בשרו
 67 של אדם, אם יש שער לבן בתוך הנגע, או שיש בתוכו מחית בשר
 68 חי, הכהן מטמאו מיד. אך אם לא נראו בו סימנים אלו מסגירו
 69 הכהן שבעה ימים. ובסוף השבוע רואהו הכהן שוב, ואם נראו בו
 70 סימנים אלו או שפשה (-התרחב) הנגע מטמאו, ואם לאו מסגירו
 71 שבעה ימים נוספים. ובסוף השבוע השני רואהו הכהן שוב, ואם
 72 נראו בו סימנים אלו מטמאו, ואם לאו מטהרו. ואם הנגע הוא
 73 בשחין או במכוה, אין הכהן מסגירו אלא שבוע אחד, ואם לאחר
 74 שבוע נראה בו שער לבן או שפשה הנגע מטמאו, ואם לא נראו
 75 בו סימנים אלו מטהרו. והוא ששנתה המשנה אין בנגעים פחות
 76 משבוע אחד, שכן אין הנגע נטהר בפחות משבוע אחד של הסגר
 77 בצרעת שבשחין ובמכוה.
 78 ומה ששינו במשנתנו 'ולא יתר על שלשה שבועות, בנגעי
 79 בתים' הדברים אמורים, שלפעמים הם צריכים שלשה שבועות
 80 של הסגר כדי לטהרם. שאם נראה נגע בקירות הבית, רואהו
 81 הכהן ומסגירו שבעת ימים, ובסוף השבוע רואהו שוב, אם לא
 82 פשה הנגע מסגירו הכהן עוד שבעה ימים, ואם סוף השבוע
 83 השני פשה הנגע או שעמד בעינו מצוה הכהן לחלוץ את האבנים
 84 המנוגעות ולהקציע (להחליקן) את סביבותיהן ולתת תחתיהן
 85 אבנים אחרות ולטוח את הבית, ומסגירו עוד שבעה ימים. ואם
 86 בסוף השבוע השלישי לא חזר הנגע מטהר הכהן את הבית, ואם
 87 חזר נותן את הבית כולו.

88 הגמרא מביאה דרשה בענין האמור: אמר רב פפא, נאמר
 89 בתהלים (לו ז) 'צדקתך כהררי אל משפטך תהום רבה', 'צדקתך
 90 כהררי אל' אלו נגיעי אדם, 'משפטיך תהום רבה' אלו נגיעי
 91 בתים. שכן בנגעי אדם צדקה גדולה עושה הקדוש ברוך הוא עם
 92 המצורע בכך שדי לו לפעמים בשבוע אחד של הסגר כדי לטהרו
 93 או לטמאו, אבל נגיעי בתים משפטים קשים הם, שכן לפעמים
 94 צריך שלשה שבועות של הסגר כדי לטמאם או לטהרם.
 95 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור פשוטו של הכתוב
 96 האמור. שואלת הגמרא: פשטיה דקרא במאי פתיב - במה
 97 מדבר פשוטו של מקרא זה. אמר רב יהודה, משמעות הכתוב
 98 היא, שאלמלא צדקתך ה' שהיא גבוהה כהררי אל, מי יוכל
 99 לעמוד לפני משפטיך שהם כהתהום רבה. רבה אמר, כך הוא
 100 פירושו של מקרא זה, צדקתך כהררי אל מפני שמשפטיך
 101 תהום רבה. ובסמוך יבוארו הדברים.
 102 הגמרא תולה מחלוקת אמוראים זו במחלוקת אחרת. מפרשת
 103 הגמרא: במאי קמיפליגי רב יהודה ורבה, במחלוקת דרבי
 104 אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא נחלקו. דאיתמר, רבי אלעזר
 105 אמר, כששוקלים בכף המאזנים את זכויות ישראל כנגד
 106 עוונותיהם, הקדוש ברוך הוא פוֹבֵשׁ ומסתיר את העוונות תחת
 107 מחילת כסא הכבוד, כדי שתביע כף הזכויות את כף העוונות,
 108 שנאמר (מייכה ז ט) 'שוב ירחמנו יכבש עונותינו'. ורבי יוסי ברבי
 109 חנינא אמר, הקדוש ברוך הוא נוֹשֵׂא ומגביה את כף העוונות

1 ואם אמרה 'שנים עשר ימים ראיתי', פתחה חזר לאחר שמונה
 2 ימים נקיים, ואם ראתה ביום התשיעי מסוף ראיתה הרי זו בודאי
 3 ראית נדה. שכן אפילו אם שני הימים הראשונים של ראיתה
 4 היו סוף ימי זיבה, ומתוך עשרת ימי הראייה שאחריהם השבעה
 5 הראשונים הם ימי נדה והשלשה האחרונים ימי זיבה, מכל מקום
 6 לאחר שמונה ימים כלו ימי זיבתה ומתחילים שוב ימי נדתה
 7 וראה טבלה א שורה ג.

8 ואם אמרה 'שלשה עשר ימים ראיתי', פתחה חזר לאחר
 9 שבועה ימים נקיים, שכן אפילו אם היו שני הימים הראשונים סוף
 10 ימי זיבתה, ומתוך עשר יום שלאחריהם היו שבעה ימי נדות
 11 ועוד ארבעה ימי זיבה, הלא כלה מנין י"ח ימי נדות וזיבה לאחר
 12 שבעה ימים נקיים, והיום השמיני הוא בודאי מימי נדות וראה
 13 טבלה ב שורה ג.

14 כללו של דבר, שאין חזר פתח ימי הנדות באשה הפועה
 15 בחשונה בפחות משבועה ימים נקיים, ולא בותר על שבועה
 16 עשר ימים נקיים, כדברי משנתנו. ואף שאם ראתה ארבעה עשר
 17 ימים או יותר היא יוצאת מידי ספק בפחות משבעה ימים והיא
 18 בודאי זבה גדולה, מכל מקום אינה חוזרת לפתח נדותה אלא
 19 לאחר שבעה נקיים, כמבואר לעיל (ע"א).

20 רב אדא בר אבהו טעה בתחילה בדברי המשנה, וסבר שמנין
 21 הימים הנקיים של י"ז וכדומה נאמר לענין להחזיר את
 22 האשה הטועה לבעלה, ועל כן קשה כדלהלן: אמר ליה רב
 23 אדא בר אבהו לרבא, למה לי בולי האי - מדוע צריך את כל
 24 הימים האלו, תימני שבועה נקיים ותשתרי - ותותרו לבעלה,
 25 שהרי אפילו אם היא זבה גדולה די לה בכך. אמר ליה רבא, לא
 26 נאמר מנין זה כדי להחזירה לבעלה, אלא לתקונה ליהי נדה
 27 ופתחה קאמרינן - ימים אלו נצרכים כדי לתקנה ולהחזירה
 28 לסדר קבוע של ימי נדות וזיבה. שכן עד שלא תספור מנין ימים
 29 זה לא תוכל לדעת לעולם בכל ראייה שתראה האם היא ראית
 30 נדה או ראית זיבה, כמבואר לעיל.

31 הגמרא מביאה את דברי הברייתא בדן קרבן זבה ומבררת
 32 אותם: תנו רבנן, זבה גדולה לאחר שספרה שבעה ימים ונטהרה
 33 מטמאתה מביאה שני תורים או שני בני יונה, אחד לחטאת
 34 ואחד לעולה, העולה מוקטרת כליל על גבי המזבח, והחטאת
 35 נאכלת לכהנים. וכל הנשים הפועות בפתח נדתן שהן זבות,
 36 מביאות קרבן זבה, וקרבן חטאת אינו נאכל לכהנים. שהרי
 37 חטאת העוף אינה נשחטת אלא נמלקת, ולא התירה התורה
 38 לכהנים לאכול עוף שנמלק אלא בקדשים, אבל בחולין הוא
 39 נבילה, ומאחר שטועות אלו הן ספק זבות ספק נדות ואינן חייבות
 40 בקרבן אלא מספק, נמצא שהעוף שהן מביאות הוא ספק קרבן
 41 ספק חולין, והוא אסור באכילה משום ספק נבילה. חוץ מזו
 42 שראתה שלשה עשר יום ששינו בה שפתחה שבועה, וחוץ מזו
 43 שראתה שנים עשר יום ששינו בה שפתחה שמונה, ששתיהן
 44 ודאי זבות, ועל כן הן מביאות קרבן זבה, ונאכל קרבן
 45 לכהנים.

46 מקשה הגמרא על לשון הברייתא 'כל הטועות זבות: אמר - וכי
 47 כל הפועות זבות, והרי אינן ודאי זבות, אלא רק חשש זיבה יש
 48 בהן. ותו - ועוד קשה, איך אומרת הברייתא שכל הטועות דינן
 49 כזבות ומביאות קרבן מספק, וכי הטועה שראתה רק יום אחר
 50 ושני ימים פת איתווי קרבן היא, והרי אפילו אם ראתה כן בימי
 51 זיבתה אינה אלא זבה קטנה שאינה חייבת בקרבן. מתרצת
 52 הגמרא: אלא כך הוא פירוש דברי הברייתא, כל זבות הפועות,
 53 כלומר אותן טועות שיש להסתפק בהן שמא הן זבות, מביאות
 54 קרבן ואינו נאכל, חוץ מפתחה שבועה ופתחה שמונה
 55 שמיביאות קרבן ונאכל, משום שהן ודאי זבות.

ועתה הוא מתאחר ביום אחד, ועדיין יש לחשוש לרינון. מתרצת
 הגמרא: איחור של יום אחד לא אדעתייהו דאינשי – אין עולה
 על דעת בני אדם לתמוה עליו ולרנן מחמתו על חכמים, ועל כן
 אין לחשוש לו.
 הגמרא מביאה שיטה אחרת בביאור דברי המשנה לא נראה
 יתר על שמונה: עולא אמר, כוונת המשנה היא שלא נראה
 לחכמים לחסר יתר על שמונה – לעשות יותר משמונה חדשים
 חסרים בשנה, ומאי טעמא קאמר – ואמר זאת תנא המשנה
 כנתינת טעם לדברי הרישא, ולא כדין בפני עצמו. וכך הוא
 פירוש דבריו, מה טעם אין פוחתים מארבעה חדשים
 המעופרים בשנה, משום דלא נראה לחכמים לחסר יתר על
 שמונה חדשים, מהטעם המבואר בסמוך.
 מקשה הגמרא: מאי שנא תשעה דלא עושים אותם חסרים,
 משום דאם כן מיתרא סיהרא תלתא יומי – נמשכת הלבנה
 הישנה של אלול שלשה ימים לאחר ראש השנה של השנה
 הבאה, שכן בשנה כסדרה חל ראש השנה ביום המולד כאמור,
 ועל ידי חיסור שלשה חדשים נוספים יקדם ראש השנה בשלשה
 ימים. אם כן השתא נמי – גם עתה כשנעשה שמונה חסרים קא
 מיתרא תרי יומי – תתמשך הלבנה הישנה יומיים לאחר ראש
 השנה מחמת חיסור שני החדשים הנוספים. מתרצת הגמרא:
 כדאמר רב משרשיא לתרץ את דברי הברייתא להלן, שהיא
 מדוברת בגזון שהיתה שנה מעופרת, וכא נמי יש להעמיד את
 דברי משנתנו בגזון שהיתה שנה שלפניה מעופרת ועשינו את
 חודש העיבור מלא, ונמצא שהתאחר ראש השנה של שנה זו יום
 אחד לאחר מולד תשרי. ומעתה אף אם נעשה בשנה זו שמונה
 חסרים לא תתמשך הלבנה הישנה יומיים לאחר ראש השנה
 הבא, שכן דל ירחא חסירא בהדי ירחא מליא – הסר חודש
 חסר אחד של שנה זו כנגד חודש העיבור המלא של השנה
 שעברה. כלומר, הקדמת ראש השנה הבא מחמת החודש החסר
 השמיני של שנה זו, מתבטלת על ידי איחור ראש השנה הקודם
 מחמת חודש העיבור של השנה שעברה.
 שוב מקשה הגמרא: ואכתי איכא חד יומא – והרי גם באופן זה
 עדיין מתאחר המולד לאחר ראש השנה הבא ביום אחד, שכן
 לולא החודש המלא מהשנה שעברה היה מתאחר ביומיים,
 ועתה הוא מתאחר ביום אחד. מתרצת הגמרא: משום איחור
 המולד ביום אחד בלבד לא יבואו הבריות לרנן אחר חכמים,
 משום דכברי איתחווני איתחווני ואנן לאו אדעתין – יסברו
 שאכן נראה המולד לבית דין בראש השנה, אלא שלא עלה
 בדעתנו לשים לב ולראותו, ורק כאשר יתאחר המולד ביומיים
 יבואו לרנן על חכמים.

קדים אתי סיהרא תלתא יומי – מקדים ובא מולד הלבנה
 שלשה ימים לפני ראש השנה של השנה הבאה. שכן אם השנה
 היא כסדרה חודש אחד מלא ואחד חסר, נמצא שמדי שני
 חדשים שהם חמשים ותשעה יום משתוה יום ראש חודש עם יום
 המולד, שכן בין מולד למולד ישנם כ"ט חצי יום ותשע"ג חלקי
 השעה, ובשני מולדות יחד יש חמשים ותשעה וכשעה ומחצה.
 ולפי חשבון זה ראש השנה ומולד תשרי מתקדם בארבעה ימים
 מימות השבוע מראש השנה ומולד תשרי שלפניו, וכגון שחל
 מולד תשרי בליל שבת ובאותו יום נקבע ראש השנה, מולד
 תשרי וראש חודש תשרי של השנה הבא יחול בליל יום רביעי.
 אבל אם נעשה תשעה חדשים מלאים ושלושה חסרים, יתוספו
 עוד שלשה ימים למנין ימי השנה, ויחול ראש השנה של השנה
 הבאה שלשה ימים לאחר מולד תשרי, שכן מולד תשרי יחול
 בליל רביעי, ואילו ראש השנה יקבע בליל שבת שלאחריו. ואין
 לעשות כן כדי שלא ירננו הבריות על חכמים שהם עושים ככל
 שרצו, וקובעים את החדשים מבלי להתחשב בזמן האמיתי של
 המולד.
 מסיקה הגמרא את קשייתה: הלא מטעם זה גם אין לעשות
 שמונה חדשים מלאים, שהרי השתא נמי קא קדים אתי תרי
 יומי – גם עתה יקדם המולד לראש השנה בשני ימים, מחמת
 תוספת שני הימים של שני החדשים המלאים היתירים, וגם בכך
 יבואו הבריות לרנן על חכמים. מתרצת הגמרא: כדאמר רב
 משרשיא להלן (ע"ב) לתרץ את מה ששינו בברייתא שלפעמים
 חל ראש השנה באותו יום בשבוע שחל בו יום הנף העומר,
 שמדובר בגזון שהיתה שנה זו מעופרת, וכא נמי בדברי
 משנתנו שאפשר לעשות שמונה חדשים מלאים, מדובר בגזון
 שהיתה שנה שלפניה מעופרת, וחודש אדר שנוסף לצורך
 עיבור השנה בידינו לעשותו כל סוג חודש שהוא, בין מלא של
 שלשים יום, ובין חסר של כ"ט יום. ואם עשינו את חודש העיבור
 של השנה שעברה חסר, נמצא שהקדמנו את ראש השנה של
 שנה זו שלאחריה יום אחד לפני המולד. ומעתה אף אם נעשה
 בשנה זו שמונה מלאים לא יתאחר ראש השנה הבא יומיים
 אחרי המולד, שכן דל ירחא מליא בהדי ירחא חסירא – הסר
 חודש מלא אחד של שנה זו כנגד חודש חסר אחד של שנה
 שעברה. כלומר, כנגד איחור ראש השנה הבא ביום אחד מחמת
 החודש המלא השמיני, מקדים חודש העיבור החסר של השנה
 שעברה את ראש השנה הבא ביום אחד.
 שוב מקשה הגמרא: ואכתי חד יומא – והרי גם באופן זה עדיין
 מתאחר ראש השנה יום אחד אחרי המולד, שכן לולא החודש
 החסר מהשנה שעברה היה מתאחר ראש השנה הבא ביומיים,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה סיון, תשכ"ב

ברוקלין.

מרת חי' בתי' תחי'

ברכה ושלום!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבה מיי סיון עם המצורף אליו, ובהתענינות ראייתי את הבול

המצורף.

ובכלל הרעיון נכון הוא ומכמה טעמים, אלא שלפלא קצת ציור הלוחות אשר בודאי יודעת
 שצריכים להיות מרובעות גם מלמעלה ולא בחצי עיגול, וכמבואר ממאמרי חז"ל בכ"מ [ומהם בבא
 בתרא יד, א] וכמפורסם ג"כ עיי הציור שעל השיחות לנוער וכו' כוונתי בהני"ל לא לשם בקורת סרק אלא
 שכאשר יתמו כולם (ובולים אלה) לתקן בהדפסה הבאה ועד"ז בשאר המקומות בס נמצא ציור לוחות.

המשך בעמוד סה

קדים [אתי] סיהרא – חדתא שלשה ימים קדם ראש השנה. שהמולד ביום רביעי, וראש השנה בשבת, ומרנני עלמא בתר רבנן, למימר: כל מה דבעו עבדי. כדאמר רב משרשיא – לקמן, גבי עצרת: כגון שהיתה שנה מעוברת. הכא נמי, כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת. עיבור שנה חדש – ובידינו לעשות חדש של תוספת השנה בין מלא ובין חסר. ואת עיבור של שנה של אשתקד עשינו חסר, ונמצא שהקדמנו תשרי שעבר לפני מולדו כמדת חסרון חדש אחד, לפיכך אנו יבולין לאחר תשרי זה כמדת מילוי חדש אחד, כדאמר: דל ירחא מליא לכהדי חסירא. ואבתי חד יומא – ואף על גב דיומא לפלגא היא – חד יומא קרי ליה. והוא הדין נמי אם היתה זו מעוברת הוה מצי נמי לתרוצי, נדראה לעבר שמונה חדשים. האי דנקט שנה שלפניה – משום דלא מיתוקמא מתניתין בשנה מעוברת, דקתני: אין פוחתין מארבע חדשים מעוברין, הא בארבעה מעוברים סני. ואי במעוברת – פשו להו תשעה חסירין, ובין לרב הונא בין לעולא אפילו שמונה חסירין ליכא לאוקמא אלא במעוברת, אבל תשעה – לא בפשוטה אלא במעוברת כדלקמן. לא אדעתיהו דאינשי – אחד יומא לא תמחי, ולא מרנני. מיתרא סיהרא – עתיקא שלש יומי אחר ראש השנה. סדר תולדות החדשים למולד הלבנה אחד מלא ואחד חסר כדפרישית, וכי עבדת תלתא חסירין – שנה שדיתה שנה שלפניה – זה אשתקד מעוברת, וחדש העיבור שלשים יום, ולמנץ הלבנה לא הוי אלא עשרים ותשעה ופלגא. אשתבח דמאחרת לראש השנה פלגא יומא, והשתא לא קדים לראש השנה אלא יומא ופלגא. וכיון דלא הוו שנים שלשים – חד קא חשיב ליה. והיינו דקא פריך: ואבתי איכא חד יומא. איתחווי איתחוי – לבנה לבית דין, ואנן הוא דלא אדעתין למימטר נפשין ולמחייחיה, הילכך לא מרנני.

בבאי

דלעולם לא אירע כן, והשתא אנו דוחים בו מולד הבא בגטר"ד וקבע ביום חמישי, ואיכא תרי יומי! וליכא לרחווי דהשתא לא איכפת לן מיהא, ומבכמה דברים אנו מנגה שוה למה שהיה בימי האמוראים, בדמייהם לא היו דוחין יום אחד מפני ערבה כאשר אנו דוחים. דהא ליתא, דהא רש"י פירש ותיריך: דלכך לא דחו השתא יום שביעי לקיים מצות שופר, משום דאם כן זמנין דאשכחן דמקדים תרי יומי, דאירע המולד בה"ח ונדחה גם למחר משום תרי שבי, ואי דחינו ליה גם ביום שביעי עד יום ראשון – אשתבח דמקדים תרי יומי. השתא נמי דייקנין: ותיריך רש"י: דלכך אנו דוחסין גטר"ד להקדים תרי יומי, דלכך בבל מיכסי סיהרא שמונה עשרה מחרתא (שית מעתיקא) כדאייתא סוף פרק קמא דראש השנה (בבב), ולא הוי מקדים תרי יומי, הואיל ולא לכל נראית באותו יום עד למחר. ואם תאמר: אם כן, מאי קשיא ליה (תרי) נמי מקדים תרי יומי? ליה כשהשתא דאשתקד בתחילת ליל שבת האידינא ברביעי שמונה שעי, וליכא הקדמה תרי יומי! ויש לומר: דמפני לא דהמולד דאשתקד היה ביום שיש שמונה עשרה או למטה, דומיא דרישא דאין פוחתין מארבעה חדשים מעוברין שמונה חסירים. דבכך תפרש לרב הונא, וכן מפרש לה לעולא בסמוך. והא משכחת פירושו של עולא דשמונה חסירים עבדינן, רק כבהאי גונא שמולד דאשתקד היה מיום שלפני הקיבוע. הילכך משמע ליה לרב הונא דסיפא נמי מיירי בחיב, שהמולד דאשתקד קדם ליום הקיבוע בששה שמונה עשרה, הילכך האידינא המולד ביום ארבעה שתי שעות, דכי נמי מיכסי שמונה עשר שעות תראה ביום רביעי. ונדחה השתא להא, אמאי לא שני דאשתקד היה המולד בשביעי עשר שעות. דמשמע ליה דומיא דסיפא, דהמולד ביום שלפני הקיבוע. ואם תאמר: למאי דפרשין דלא תפסין למקדים סיהרא אם לא קדם שמונה עשרה שעה, מאי קאמר בתחילת הסוגיא: השתא קדים תרי יומי כי עבדינן שני מלאים יתירי? על כסדרן? ומאי קאמר? הלא יכול להיות דבשני מלאים היה המולד לתשעה שעות, דכל אותו יום לא תראה לבני בבלי! ויש לומר: דפריך מקדים תרי יומי היכא מיהא דאשתקד אירע המולד ביום שלפני הקיבוע (ביום שיש שעה, דהאידינא יארע ביום הקיבוע, דכי נמי תתכסה שמונה עשרה תראה אחר כך. רש"י). הכא נמי כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת – באותה שנה קיימין, הוה ליה למימר דהשנה מעוברת, ולכן עבדינן בשמונה מלאים. כי הכא נמי כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת – פירושו: שנה זו שעשינו בה שמונה מלאים. ואם לא היה העיבור, אם אשתקד היה הקיבוע והמולד בשבת – יהיה הקיבוע השנה זו אם יהיו כסדרן ביום רביעי (שבו המולד), וכשמוסיפין מלאים יתאחר עד יום אחד עד יום שביעי. ואבל בעיבורו המולד אירע ביום חמישי עשרים ואחת שעות, ולא נראה עד יום ששי, הרי דלא מקדים רק חד יומא. מהך יומא לא אדעתא דאינשי – משמע דעבדי השתא שמונה מלאין היכא דליכא מקדים רק מחד יומא. וקשה: האידינא דאנו דוחים גטר"ד משום דבשנה הבאה יהיה בשביעי שמונה עשרה, וקבע ביום שני ואיכא ששה ימים, ונעשה שני מלאים, ואבתי ליכא אלא חד יומא! וצריך לומר: דלא רצו לחקן אותם שסדרו לנו עיבורים וקביעות שאיריכו בשום פעם השנה יותר משבעה מלאים. מאי טעמא שלש חסירי דלא – דאם כן מיתרא סיהרא תלתא יומי. דבכסדרן יארע הקיבוע ביום המולד ביום רביעי, ובשביל שלשה חסירי בצרי משהתא ליה יום שש, וקבע מיתרא אחר יומי, ויהיה הקיבוע שנה שלפניה מעוברת – ועיבור שנה שלשים, ונמצא הקיבוע היה ראוי להיות ביום שני, ובשביל השמונה חסירי יתאחר עתה בשביל חדש העיבור שהוא משלשים יום, שני ימים יותר, ויהיה ביום רביעי, והמולד יהיה בחמישי עשרים ואחת שעות. והיינו הא דפריך: אבתי איכא חד יומא ואי קשיא: תרי יומי נמי איכא, דשית שעי מיכסי ולא תראה עד יום ששי! תשובה לדבר: דמיירי דאשתקד היה המולד חמש שעי ביום שלפני הקיבוע. דכי תשים חמש עשרים ואחת חמש מאות שמונים ותשע יהיה המולד ולפני תשע שעי מיום, וכולה לראות ביום חמישי לבני ארץ ישראל, ואין זה מקדים רק חד יומא. אבל ודאי, אם אשתקד היה המולד בתחלת השבת, שהשנה יהיה ביום חמישי עשרים ואחת שעות ולא תראה באותו יום – אז לא נעשה שמונה חסירי, ואם כן מיתרא סיהרא שני יומי, ואם תאמר: ונדי דלרב הונא, דסיפא קאמר: לא נראה לעבר יתר על שמונה, הא שמונה עבדינן, ולא משכחין אלא בשנה מעוברת, והיכא נראה כלל ביום חמישי עד יום שיש, ארישא דמתניתין אין פוחתין מארבעה חדשים מעוברת – זקוק יהו לומר: כעולא. משום דאין מחסרין יתר משמונה – הא שמונה עבדינן, והיינו היכא נדראית ביום חמישי עצמו, דאשתקד קודם המולד לקיבוע – אם כן הוי כדלדין? ויש לומר: דתנא דמתניתין נחת לאורויי לן כל מה שיכולין אנו לשנות החדשים ומכסדרן. תנא ברישא דשמונה חסירי עבדינן – אם אשתקד קדם המולד לקיבוע, ובסיפא תנא דשמונה מלאים עבדינן – אם לא קדם אשתקד מולד ליום קיבועו. ולמאי דפרישית לעיל, מיתוקמא רישא וסיפא בחד גוונא.

מאי שנת תשעה דלא – דאם כן מקדים סיהרא שלשה ימים. שאם מולד תשרי בתחילת ליל שבת – מולד תשרי הבא ביום רביעי שמונה שעות. וכי עבדינן אחד מלא ואחד חסר – נקבע ראש השנה ברביעי, וכשאנו עושים תשעה מלאים – הרי הקביעות מתאחר שלשה ימים, ונדחה ראש השנה מיום המולד שלשה ימים, שהקיבוע יהיה ביום שבת, ומיום ארבע היה המולד. השתא נמי קדים תרי יומי, שמאחר הקיבוע שני ימים למולד יום רביעי ויום חמישי, וביום שיש יהיה הקיבוע, והרי דמקדים תרי יומי, דמיום רביעי יהיה נראה לבנה החדשה. וקשה לרש"י: לישני דמשכחת דלא מקדים שני ימים – כגון דמולד קיבוע שעבר היה ביום רביעי, דשית שעי מיכסי סיהרא, ולא תראה עד למחר ביום חמישי, דלא מקדים רק חד יומא. דבהכי מיתוקמא לפי התיורן דאין המולד נראה ביומו, משום דמיכסי סיהרא שית שעי. כך פירש בקונטרס, דפירש: הכא נמי כגון שהיתה שנה מעוברת ועיבור שנה חדש, ושדי חמש עשרים ואחת חמש מאות שמונים ותשע, ותמצא מולד תשרי ביום חמישי עשרים ואחת שעה. ושית שעי מיכסי סיהרא, תמצא שלא תראה הלבנה עד ליל ששה (ועיבור שנה חדש) ואין מאחר קיבוע של שנה זו משל אשתקד בשביל העיבור רק חמשה ימים. ולולי שני מלאים היה הקיבוע ביום חמישי, בשביל (ה) [ב] מלאים יתירי על אחד מלא ואחד חסר מתאחר הקיבוע יום חמישי ויום ששי, וקבע ביום שביעי כמו אשתקד. והשתא לא קדמה ראיית הלבנה לקיבוע אלא יום אחד. ופירש בקונטרס: ואף על גב דזמנין דאיכא, כגון אם היה המולד דאשתקד בערב שבת בשמונה עשר ונקבע בשבת, וכי שדית חמש עשרים ואחת חמש מאות שמונים ותשע המולד ביום חמישי ארבע עשרה, ונראית הלבנה בו ביום, ועתה קבעו בשבת, דהא שמונה מלאים עבדה, והשתא קדים תרי יומי – לאו פירכא היא, דאנן בהכי מוקמינן – בדלא קדים אלא חד יומא, ועוד קשה לו: השתא דקאמר התלמוד מקדים תרי יומי – משמע דלעולם לא אירע כן, והשתא אנו דוחים בו מולד הבא בגטר"ד וקבע ביום חמישי, ואיכא תרי יומי! וליכא לרחווי דהשתא לא איכפת לן מיהא, ומבכמה דברים אנו מנגה שוה למה שהיה בימי האמוראים, בדמייהם לא היו דוחין יום אחד מפני ערבה כאשר אנו דוחים. דהא ליתא, דהא רש"י פירש ותיריך: דלכך לא דחו השתא יום שביעי לקיים מצות שופר, משום דאם כן זמנין דאשכחן דמקדים תרי יומי, דאירע המולד בה"ח ונדחה גם למחר משום תרי שבי, ואי דחינו ליה גם ביום שביעי עד יום ראשון – אשתבח דמקדים תרי יומי. השתא נמי דייקנין: ותיריך רש"י: דלכך אנו דוחסין גטר"ד להקדים תרי יומי, דלכך בבל מיכסי סיהרא שמונה עשרה מחרתא (שית מעתיקא) כדאייתא סוף פרק קמא דראש השנה (בבב), ולא הוי מקדים תרי יומי, הואיל ולא לכל נראית באותו יום עד למחר. ואם תאמר: אם כן, מאי קשיא ליה (תרי) נמי מקדים תרי יומי? ליה כשהשתא דאשתקד בתחילת ליל שבת האידינא ברביעי שמונה שעי, וליכא הקדמה תרי יומי! ויש לומר: דמפני לא דהמולד דאשתקד היה ביום שיש שמונה עשרה או למטה, דומיא דרישא דאין פוחתין מארבעה חדשים מעוברין שמונה חסירי. דבכך תפרש לרב הונא, וכן מפרש לה לעולא בסמוך. והא משכחת פירושו של עולא דשמונה חסירי עבדינן, רק כבהאי גונא שמולד דאשתקד היה מיום שלפני הקיבוע. הילכך משמע ליה לרב הונא דסיפא נמי מיירי בחיב, שהמולד דאשתקד קדם ליום הקיבוע בששה שמונה עשרה, הילכך האידינא המולד ביום ארבעה שתי שעות, דכי נמי מיכסי שמונה עשר שעות תראה ביום רביעי. ונדחה השתא להא, אמאי לא שני דאשתקד היה המולד בשביעי עשר שעות. דמשמע ליה דומיא דסיפא, דהמולד ביום שלפני הקיבוע. ואם תאמר: למאי דפרשין דלא תפסין למקדים סיהרא אם לא קדם שמונה עשרה שעה, מאי קאמר בתחילת הסוגיא: השתא קדים תרי יומי כי עבדינן שני מלאים יתירי? על כסדרן? ומאי קאמר? הלא יכול להיות דבשני מלאים היה המולד לתשעה שעות, דכל אותו יום לא תראה לבני בבלי! ויש לומר: דפריך מקדים תרי יומי היכא מיהא דאשתקד אירע המולד ביום שלפני הקיבוע (ביום שיש שעה, דהאידינא יארע ביום הקיבוע, דכי נמי תתכסה שמונה עשרה תראה אחר כך. רש"י). הכא נמי כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת – באותה שנה קיימין, הוה ליה למימר דהשנה מעוברת, ולכן עבדינן בשמונה מלאים. כי הכא נמי כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת – פירושו: שנה זו שעשינו בה שמונה מלאים. ואם לא היה העיבור, אם אשתקד היה הקיבוע והמולד בשבת – יהיה הקיבוע השנה זו אם יהיו כסדרן ביום רביעי (שבו המולד), וכשמוסיפין מלאים יתאחר עד יום אחד עד יום שביעי. ואבל בעיבורו המולד אירע ביום חמישי עשרים ואחת שעות, ולא נראה עד יום ששי, הרי דלא מקדים רק חד יומא. מהך יומא לא אדעתא דאינשי – משמע דעבדי השתא שמונה מלאין היכא דליכא מקדים רק מחד יומא. וקשה: האידינא דאנו דוחים גטר"ד משום דבשנה הבאה יהיה בשביעי שמונה עשרה, וקבע ביום שני ואיכא ששה ימים, ונעשה שני מלאים, ואבתי ליכא אלא חד יומא! וצריך לומר: דלא רצו לחקן אותם שסדרו לנו עיבורים וקביעות שאיריכו בשום פעם השנה יותר משבעה מלאים. מאי טעמא שלש חסירי דלא – דאם כן מיתרא סיהרא תלתא יומי. דבכסדרן יארע הקיבוע ביום המולד ביום רביעי, ובשביל שלשה חסירי בצרי משהתא ליה יום שש, וקבע מיתרא אחר יומי, ויהיה הקיבוע שנה שלפניה מעוברת – ועיבור שנה שלשים, ונמצא הקיבוע היה ראוי להיות ביום שני, ובשביל השמונה חסירי יתאחר עתה בשביל חדש העיבור שהוא משלשים יום, שני ימים יותר, ויהיה ביום רביעי, והמולד יהיה בחמישי עשרים ואחת שעות. והיינו הא דפריך: אבתי איכא חד יומא ואי קשיא: תרי יומי נמי איכא, דשית שעי מיכסי ולא תראה עד יום ששי! תשובה לדבר: דמיירי דאשתקד היה המולד חמש שעי ביום שלפני הקיבוע. דכי תשים חמש עשרים ואחת חמש מאות שמונים ותשע יהיה המולד ולפני תשע שעי מיום, וכולה לראות ביום חמישי לבני ארץ ישראל, ואין זה מקדים רק חד יומא. אבל ודאי, אם אשתקד היה המולד בתחלת השבת, שהשנה יהיה ביום חמישי עשרים ואחת שעות ולא תראה באותו יום – אז לא נעשה שמונה חסירי, ואם כן מיתרא סיהרא שני יומי, ואם תאמר: ונדי דלרב הונא, דסיפא קאמר: לא נראה לעבר יתר על שמונה, הא שמונה עבדינן, ולא משכחין אלא בשנה מעוברת, והיכא נראה כלל ביום חמישי עד יום שיש, ארישא דמתניתין אין פוחתין מארבעה חדשים מעוברת – זקוק יהו לומר: כעולא. משום דאין מחסרין יתר משמונה – הא שמונה עבדינן, והיינו היכא נדראית ביום חמישי עצמו, דאשתקד קודם המולד לקיבוע – אם כן הוי כדלדין? ויש לומר: דתנא דמתניתין נחת לאורויי לן כל מה שיכולין אנו לשנות החדשים ומכסדרן. תנא ברישא דשמונה חסירי עבדינן – אם אשתקד קדם המולד לקיבוע, ובסיפא תנא דשמונה מלאים עבדינן – אם לא קדם אשתקד מולד ליום קיבועו. ולמאי דפרישית לעיל, מיתוקמא רישא וסיפא בחד גוונא.

שני חסירים ליום הנפ - ששה עשר בניסן. אחד מלא ואחד חסר - לאור עיבורו. פירושו: ליל שאחר עיבורו (דעיבורו) דהיינו ליום שלשים ואחד, דיום שלשים ואחד בניסן הוא באותו יום שאירע בו שבעה עשר בניסן שהוא יום שלישי לפסח. **סוף** סוף לאחרים ביום הנפ לא משכחת לה כו' - כגון שהיתה שנה מעוברת ועיבורה שלשים, וכיון דעשינו עיבור

שנה משלשים יום - יש לנו לחסר חדש אחד מהשלמים של הקיף, לכך אשכחן ביום הנפ.

מעשה ועשה רבי תשעה חסרים ונראה חדש בזמנו - מולד תשרי ביום קביעות השנה. והיה רבי תמיה: היאך עשינו

תשעה חסרים ונראה חדש בזמנו? פירושו: רבי סבור דקביעו ומולד דאשתקד היה ביום שביעי, ועשה תשעה חסרים, והוקבע שנה

ביום ראשון. ועל כן היה תמיה, לפי מה שסבור דאשתקד הקביעו והמולד ביום שביעי - אם כן השנה לא היה בדין עד יום

רביעי, דלא תראה הלבנה שלשה ימים אחר הקיבוע. אמר לפניו רבי שמעון בנה. שמה שנה מעוברת היתה, ועיבור שנה שלשים, ואשתקד עשינו שניהם מלאים. דל תלתא

בהדי תלתא וקם ליה אדוכותיה. פירושו: שנה מעוברת היתה שנה זו שעשינו התשעה חסרים, ודאי אשתקד היה הקיבוע ביום

שביעי, ועל ידי שעשינו שנה זו מעוברת ועיבור שנה שלשים - היה בדין שיתאחר השנה הקיבוע משל אשתקד ששה ימים, ויקבע ביום רביעי, ועל ידי שעשה רבי שלש

חסרים הוקבע השנה ביום ראשון, ואשתקד עשינו שניהם מלאים, וקדים המולד לקיבוע

דאשתקד שני ימים, ואירע המולד דאשתקד ליום שלישי, וכי שדיה חמישי עשרים ואחת

חמש מאות שמונים ותשע, והיה המולד השתא ביום ראשון, ולכך נראה עתה המולד הקיבוע. ולכאורה אשתקד קדים המולד

מיום **ש'ש' מאות וחמשים וששה יום, הא ביצד? שניהם מלאין - ששה, שניהם חסירין - שנים, אחד מלא ואחד חסר - ארבעה. מיתבי:** "הריני נזיר בימות החמה" - מונה נזירות שלש

מאות וששים וחמשה ימים כמנין ימות החמה, "בימות הלבנה" - מונה נזירות שלש מאות וחמשים וארבעה ימים כמנין ימות הלבנה; ואם איתא, ומנין דמשפחת לה ששה! - בנדרים

הלך אחר לשון בני אדם ורוב שנים, ואף רבי סבר לה כרב הונא, דתניא: מעשה ועשה רבי כרב הונא תשעה חסירים ונראה חדש בזמנו, והיה רבי תמיה ואומר: עשינו תשעה חסירין ונראה חדש בזמנו! אמר לפניו רבי שמעון בר רבי: שפא שנה מעוברת היתה,

ועבדין ארבעה מלאים, והוה ליה לאור אור עיבורו! **אלא** - הא דתני: לעולם לאור עיבורו ולא יותר - אחרים הוא, דלית להו מליאן וחסירין, דלדידהו כל החדשים וכולהו כסדרן. **אלא ארבעה ימים** - אם אירע ראש השנה ביום ראשון, יבא לשנה הבאה ליום חמישי, דהיינו כולהו כסדרן. **ביום הנפ לא משכחת לה** -

דהא בכסדרן מקלע לאור עיבורו. **דל ירחא** - דקייטא, ועביד ליה חסר, לבהדי ירחא דעיבור דעבדת ליה מלא. **דכי היכי דעבדין שבת ואדר הראשון מליאן ביחד,** עבדין נמי ניסן איירי חסירין יחד. **דהא אמרינן:** אם היתה שנה מעוברת - תמשה, וכיון דעיבור שנה שלשים, אי לא עבדין תרי חסירין בהדי הודי - הוה להו שיתא בין

ראש השנה לראש השנה, דהא כי מוספת חדש מלא על ירחי שתא - מאחרת ליה לראש השנה תרי יומי. **הילכך הוה להו כקייטא ארבע חסירין, ומיקלע ביום הנפ, אחרים מנינא אתא לאשמועינן** - בתמיה: כיון דכסדרן אית להו, פשיטא דאין בין זה לזה אלא ארבעה, והכי איבעי להו למימר: אי מעברין את החדש לצורך, וממילא ידענא דאין בין זה לזה אלא ארבעה! **הא קמשמע לן** - אי הוה אמרי: אין מעברין את החדש לצורך הוה אמנא: הני מילי חדש שנראה בזמנו, אבל היבא דלא אתו

סדדי ביום שלשים - על כרחך תעברוהו, משום דמצוה לקדש על פי עדים. **קא משמע לן כו'** - דהכי משמע, דהאי סימנא נקוט בידך. ארבעה ימים בין זה לזה, ואפילו לא נראית הלבנה. **והאיכא יומא דשעי** - כלומר, נהי נמי דבתר מולדות הלבנה אולי אחרים, מיהו זימנין דאיכא חמשה ימים בשנה פשוטה בין פסח לפסח. דהא איכא יומא דשעי, דלששל שנים טפי חד יומא טופיינא. **דבין מולד זה למולד שנה הבאה איכא ארבעה ימים ושמונה שעות ושמונה מאות שבעים וששה חלקים, צא לשלש**

שנים, לכל שנה שמונה שעות - תמצא יום אחד. ויומא דתלתין שנין - שהרי מן השמונה מאות שבעים וששה צא שמונה מאות ששים וארבעה מכל שמונה מאות שבעים וששה, תמצא יום שלשים שנה. **שהרי יאף ושמונים חלקים בשעה, חשוב חמשה שמונה מאות ששים וארבעה ארבע שעות - הרי לשלשים שמונה מאות ששים**

וארבעה, ועשרים וארבע שעות, שהן יום אחד. **ואף שמואל סבר לה דרב הונא** - דשמונה מליאן נמי עבדין. **שניהם מליאים** - שניהם מן החסירין (שנים) כגון מרחשון ואיי, וכן תעשה מליאים - נמצא שנה עודפת שני ימים על כסדרן, והרי היא שלש מאות חמשים וששה. **שניהם חסירין** - שנים מן המליאן, כגון כסליו וסיון, אם תעשה חסירין - נמצאת שנה חסירה שני ימים מכסדרן, והרי היא שלש מאות חמשים ושנים, וכסדרן שלש מאות חמשים וארבעה. **אלמא עבדין תמניא מליאן, הריני נזיר בימות החמה** - (או) שאמר כמנין ימות החמה - מונה נזירות שלש מאות ששים וחמשה. **ואף רבי סבר לה כרב הונא** - דאמר: עבדין שמונה מליאים. **ונראה חדש** - לבנה תשרי בזמנו. **ביום קביעות ראש השנה. והיה רבי תמה** - לפי שהיה לאחר הלבנה שלשה ימים, שהרי הקדימו הקביעות שלשה ימים. ועיבור

במאי קמפליגי - רב הונא דמוקי למתניתין בתרתי מילי סבר לה כרבן שמעון בן גמליאל, דזימנין עשרים ותשעה זימנין שלשים. והכי מפרשא מתניתין: אין פוחתין מארבעה חדשים מעוברין, דלא עבדין טפי משמונה חסירין, הא שמונה חסירין - עבדין. ולא משכחת לה אלא במעוברת, ועיבורה שלשים, וכדעולא. ולא נראה לעבר יותר על שמונה - הא שמונה מליאן

עבדין, ובמעוברת ועיבורה עשרים ותשעה, וכדלעיל, והיינו כרבן שמעון. ועולא סבר לה כתנא קמא דלעולם שלשים, הלכך לא מיתוקמא מתניתין אלא בחד טעמא, ולא נראה לחסר יותר משמונה קתני, הא שמונה - עבדין, ובמעוברת ועיבורה שלשים. אבל

לעבר - אפילו שמונה מליאן נמי לא עבדין, דקדים סיהרא שני יומי. דמעוברת ועיבורה עשרים ותשעה ליכא לאוקומיה כרב הונא, דאין עיבור שנה בציר משלשים. **אלא ביום הנפ** - באותו יום שאירע בו

ששה עשר בניסן, לפי שבששה עשר בניסן אנו מתחילין למנות חמשים, ויום חמשים איקלע ביום ראשון הוה התחלת המנין, דיום ארבעים ותשעה היו סוף שבת שבועית, וביום חמשים מתחיל השבוע. **ואין ראש**

השנה כו' או לאור עיבורו - לאור עיבורו של ניסן, ביום שאירע בו שלשים ואחד של ניסן. כגון, אם ניסן בראשון בשבת - היו אור עיבורו שלשים בשבת. להכי קרי ליה "אור עיבורו" - שהוא לילה שבו מתערב החדש, שכשעשרים ראש החדש יום שלשים ואחד

היו חדש שעבר מעובר, שניהם חסירין - כסליו וסיון, וכיון דהוה להו ארבעה חסירין בסתווא, וארבעה חסירים בקייטא - היו ראש השנה ביום הנפ. דהא האינאן עבדין

לעולם חדשי ימות החמה כסדרן, ויש לנו סימן קבוע, א"ת ב"ש ג"ה, לשלשלי פסח היו ראש השנה, דהיינו לאור עיבורו. וכי עבד חד חסר טפי - מקדמת ליה לראש השנה חד יומא, דהיינו ליום הנפ. אלא לרב הונא דאמר: מעוברין נמי עבדין, הא כיון

דעבדין ימות החמה ארבעה מליאן - מאחרת לראש השנה חד יומא, דהוה ליה לאור אור עיבורו של ניסן ליום רביעי של פסח. **הא שבעה עבדין** - אפילו לעולא. דהא דלא עבדין שמונה מליאן - משום דקדים אתי סיהרא תרי יומי, אבל שבעה, דלא קדים אלא חד יומא - עבדין. והא

זימנין ודלאו עבדין בסתווא, ועבדין לחדשי החורף כסדרן, ומעברניא ליה ועיבור

עבדין ארבעה חסירין, דלדידהו כל החדשים וכולהו כסדרן. **אלא ארבעה ימים** - אם אירע ראש השנה ביום ראשון, יבא לשנה הבאה ליום חמישי, דהיינו כולהו כסדרן. **ביום הנפ לא משכחת לה** - דהא בכסדרן מקלע לאור עיבורו. **דל ירחא** - דקייטא, ועביד ליה חסר, לבהדי ירחא דעיבור דעבדת ליה מלא. **דכי היכי דעבדין שבת ואדר הראשון מליאן ביחד,** עבדין נמי ניסן איירי חסירין יחד. **דהא אמרינן:** אם היתה שנה מעוברת - תמשה, וכיון דעיבור שנה שלשים, אי לא עבדין תרי חסירין בהדי הודי - הוה להו שיתא בין

ראש השנה לראש השנה, דהא כי מוספת חדש מלא על ירחי שתא - מאחרת ליה לראש השנה תרי יומי. **הילכך הוה להו כקייטא ארבע חסירין, ומיקלע ביום הנפ, אחרים מנינא אתא לאשמועינן** - בתמיה: כיון דכסדרן אית להו, פשיטא דאין בין זה לזה אלא ארבעה, והכי איבעי להו למימר: אי מעברין את החדש לצורך, וממילא ידענא דאין בין זה לזה אלא ארבעה! **הא קמשמע לן** - אי הוה אמרי: אין מעברין את החדש לצורך הוה אמנא: הני מילי חדש שנראה בזמנו, אבל היבא דלא אתו

סדדי ביום שלשים - על כרחך תעברוהו, משום דמצוה לקדש על פי עדים. **קא משמע לן כו'** - דהכי משמע, דהאי סימנא נקוט בידך. ארבעה ימים בין זה לזה, ואפילו לא נראית הלבנה. **והאיכא יומא דשעי** - כלומר, נהי נמי דבתר מולדות הלבנה אולי אחרים, מיהו זימנין דאיכא חמשה ימים בשנה פשוטה בין פסח לפסח. דהא איכא יומא דשעי, דלששל שנים טפי חד יומא טופיינא. **דבין מולד זה למולד שנה הבאה איכא ארבעה ימים ושמונה שעות ושמונה מאות שבעים וששה חלקים, צא לשלש**

שנים, לכל שנה שמונה שעות - תמצא יום אחד. ויומא דתלתין שנין - שהרי מן השמונה מאות שבעים וששה צא שמונה מאות ששים וארבעה מכל שמונה מאות שבעים וששה, תמצא יום שלשים שנה. **שהרי יאף ושמונים חלקים בשעה, חשוב חמשה שמונה מאות ששים וארבעה ארבע שעות - הרי לשלשים שמונה מאות ששים**

וארבעה, ועשרים וארבע שעות, שהן יום אחד. **ואף שמואל סבר לה דרב הונא** - דשמונה מליאן נמי עבדין. **שניהם מליאים** - שניהם מן החסירין (שנים) כגון מרחשון ואיי, וכן תעשה מליאים - נמצא שנה עודפת שני ימים על כסדרן, והרי היא שלש מאות חמשים וששה. **שניהם חסירין** - שנים מן המליאן, כגון כסליו וסיון, אם תעשה חסירין - נמצאת שנה חסירה שני ימים מכסדרן, והרי היא שלש מאות חמשים ושנים, וכסדרן שלש מאות חמשים וארבעה. **אלמא עבדין תמניא מליאן, הריני נזיר בימות החמה** - (או) שאמר כמנין ימות החמה - מונה נזירות שלש מאות ששים וחמשה. **ואף רבי סבר לה כרב הונא** - דאמר: עבדין שמונה מליאים. **ונראה חדש** - לבנה תשרי בזמנו. **ביום קביעות ראש השנה. והיה רבי תמה** - לפי שהיה לאחר הלבנה שלשה ימים, שהרי הקדימו הקביעות שלשה ימים. ועיבור

עבדין ארבעה מליאים, והוה ליה לאור אור עיבורו! **אלא** - הא דתני: לעולם לאור עיבורו ולא יותר - אחרים הוא, דלית להו מליאן וחסירין, דלדידהו כל החדשים וכולהו כסדרן. **אלא ארבעה ימים** - אם אירע ראש השנה ביום ראשון, יבא לשנה הבאה ליום חמישי, דהיינו כולהו כסדרן. **ביום הנפ לא משכחת לה** - דהא בכסדרן מקלע לאור עיבורו. **דל ירחא** - דקייטא, ועביד ליה חסר, לבהדי ירחא דעיבור דעבדת ליה מלא. **דכי היכי דעבדין שבת ואדר הראשון מליאן ביחד,** עבדין נמי ניסן איירי חסירין יחד. **דהא אמרינן:** אם היתה שנה מעוברת - תמשה, וכיון דעיבור שנה שלשים, אי לא עבדין תרי חסירין בהדי הודי - הוה להו שיתא בין

ראש השנה לראש השנה, דהא כי מוספת חדש מלא על ירחי שתא - מאחרת ליה לראש השנה תרי יומי. **הילכך הוה להו כקייטא ארבע חסירין, ומיקלע ביום הנפ, אחרים מנינא אתא לאשמועינן** - בתמיה: כיון דכסדרן אית להו, פשיטא דאין בין זה לזה אלא ארבעה, והכי איבעי להו למימר: אי מעברין את החדש לצורך, וממילא ידענא דאין בין זה לזה אלא ארבעה! **הא קמשמע לן** - אי הוה אמרי: אין מעברין את החדש לצורך הוה אמנא: הני מילי חדש שנראה בזמנו, אבל היבא דלא אתו

סדדי ביום שלשים - על כרחך תעברוהו, משום דמצוה לקדש על פי עדים. **קא משמע לן כו'** - דהכי משמע, דהאי סימנא נקוט בידך. ארבעה ימים בין זה לזה, ואפילו לא נראית הלבנה. **והאיכא יומא דשעי** - כלומר, נהי נמי דבתר מולדות הלבנה אולי אחרים, מיהו זימנין דאיכא חמשה ימים בשנה פשוטה בין פסח לפסח. דהא איכא יומא דשעי, דלששל שנים טפי חד יומא טופיינא. **דבין מולד זה למולד שנה הבאה איכא ארבעה ימים ושמונה שעות ושמונה מאות שבעים וששה חלקים, צא לשלש**

שנים, לכל שנה שמונה שעות - תמצא יום אחד. ויומא דתלתין שנין - שהרי מן השמונה מאות שבעים וששה צא שמונה מאות ששים וארבעה מכל שמונה מאות שבעים וששה, תמצא יום שלשים שנה. **שהרי יאף ושמונים חלקים בשעה, חשוב חמשה שמונה מאות ששים וארבעה ארבע שעות - הרי לשלשים שמונה מאות ששים**

וארבעה, ועשרים וארבע שעות, שהן יום אחד. **ואף שמואל סבר לה דרב הונא** - דשמונה מליאן נמי עבדין. **שניהם מליאים** - שניהם מן החסירין (שנים) כגון מרחשון ואיי, וכן תעשה מליאים - נמצא שנה עודפת שני ימים על כסדרן, והרי היא שלש מאות חמשים וששה. **שניהם חסירין** - שנים מן המליאן, כגון כסליו וסיון, אם תעשה חסירין - נמצאת שנה חסירה שני ימים מכסדרן, והרי היא שלש מאות חמשים ושנים, וכסדרן שלש מאות חמשים וארבעה. **אלמא עבדין תמניא מליאן, הריני נזיר בימות החמה** - (או) שאמר כמנין ימות החמה - מונה נזירות שלש מאות ששים וחמשה. **ואף רבי סבר לה כרב הונא** - דאמר: עבדין שמונה מליאים. **ונראה חדש** - לבנה תשרי בזמנו. **ביום קביעות ראש השנה. והיה רבי תמה** - לפי שהיה לאחר הלבנה שלשה ימים, שהרי הקדימו הקביעות שלשה ימים. ועיבור

עבדין ארבעה מליאים, והוה ליה לאור אור עיבורו! **אלא** - הא דתני: לעולם לאור עיבורו ולא יותר - אחרים הוא, דלית להו מליאן וחסירין, דלדידהו כל החדשים וכולהו כסדרן. **אלא ארבעה ימים** - אם אירע ראש השנה ביום ראשון, יבא לשנה הבאה ליום חמישי, דהיינו כולהו כסדרן. **ביום הנפ לא משכחת לה** - דהא בכסדרן מקלע לאור עיבורו. **דל ירחא** - דקייטא, ועביד ליה חסר, לבהדי ירחא דעיבור דעבדת ליה מלא. **דכי היכי דעבדין שבת ואדר הראשון מליאן ביחד,** עבדין נמי ניסן איירי חסירין יחד. **דהא אמרינן:** אם היתה שנה מעוברת - תמשה, וכיון דעיבור שנה שלשים, אי לא עבדין תרי חסירין בהדי הודי - הוה להו שיתא בין

57 שוב מקשה הגמרא: הלא סוף סוף לאִתְּרִים גם בְּיוֹם הַנֶּהֱפֵא לֹא
 58 מְשַׁבְּחָתָּ לָּהּ שִׁיחֹל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שהרי לשיטתם לעולם ניסן
 59 וסיון ואב מלאים ואייר ותמוז ואלול חסרים, ואם כן לעולם יחול
 60 ראש השנה ביום השבוע שחל בו א' אייר, שהוא יום אחד לאחר
 61 יום השבוע שחל בו יום הנה. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב
 62 מִשְׁרַשְׁיָא, גם לפי אחרים ישנו אופן שיחול בו ראש השנה ביום
 63 הנה, וּבְיָוֵן שֶׁהִיְתָה שָׁנָה זו מְעוּבָרָתָּ וְעָשׂוֹ אֶת חוֹדֶשׁ עֵיבּוּר
 64 הַשָּׁנָה שְׁלֹשִׁים יוֹם. דַּל יִרְחָא לְבַהֲדִי יִרְחָא – הסר חודש אחד
 65 מלא מחדשי הקיץ כנגד חודש העיבור המלא, דמעתה מְשַׁבְּחָתָּ
 66 לָּהּ שִׁיחֹל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּיוֹם הַשָּׁבֹעַ שֶׁחָל בו יוֹם הַנֶּהֱפֵא.
 67 הגמרא חוזרת לפרש את גוף דברי אחרים: אֲמַר רַב אֲדָא
 68 בַּר אֲהֵבָה לְרַבָּא, וכי אֲחֵרִים מְנַיֵּנָא אֲתָא לְאִשְׁמוּעֵינִי, הרי לא
 69 היה להם לומר אלא שאין מעברים חודש שעל פי חשבון צריך
 70 להיות חסר, ואפילו שיש צורך בדבר, וממילא נדע שבין עצרת
 71 לעצרת ובין ראש השנה יש לעולם הפרש של ארבעה ימי שבוע.
 72 מתרצת הגמרא: הָא קָא מְשַׁמְעֵ לִן אַחֲרִים, דְּלֹא בְּעֵינֵי לְמַצְוָה
 73 לְקַדְּשׁ עַל פִּי הָרִאשִׁי, אלא יש לקדש את החודש על פי חשבון.
 74 שאם היו אומרים רק שאין מעברים את החודש החסר אפילו
 75 לצורך, היינו מפרשים בדבריהם, שכן הוא רק באופן שבאו עדים
 76 שראו את הלבנה ביום השלשים, שאין מעברים אותו אפילו
 77 לצורך. אבל אם לא נראתה הלבנה ביום השלשים, אין מקדשים
 78 את החודש הבא אלא למה, ועושים חודש זה מלא אפילו שעל
 79 פי חשבון עליו להיות חסר, שכן יש מצוה לקדש על פי הראייה
 80 ולא על פי חשבון. על כן אמרו אין בין עצרת לעצרת אלא
 81 ארבעה ימים, שמכך משמע שלעולם עושים חודש אחד מלא
 82 ואחד חסר, אפילו אם לא נראתה הלבנה ביום השלשים,
 83 מקדשים את יום השלשים בחודש הראוי להיות חסר.
 84 הגמרא מביאה קושיא על דברי אחרים: בְּתַקִּיפָּה לָּהּ רַבִּינָא, איך
 85 אמרו אחרים שיש בין עצרת לעצרת ארבעה ימים בלבד,
 86 וְהַאיבָּא יוֹמָא דְשַׁעֲרֵי וְיוֹמָא דְתַלְתִּין שְׁנֵי – והרי מדי שלש שנים
 87 ישנו יום אחד שנוסף על ידי שמונה השעות שנוספות בכל שנה
 88 לשלש מאות חמשים וארבעה ימות השנה, ומדי שלשים שנה
 89 ישנו יום אחד שנוסף על ידי תתע"ו חלקי השעה הנוספות בכל
 90 שנה לימות השנה. ומדוע אמרו שאין בנייהן אלא ארבעה ימים
 91 בלבד.
 92 מתרצת הגמרא: בֵּינֵן דְּלִיתִיהּ לִימֵים נוספים אלו בְּכָל שְׁתָּא
 93 (ו-שנה), לֹא קָא חֲשִׁיב אַחֲרֵים ימֵים אלו, ולא אמרו אין בין
 94 עצרת לעצרת אלא ארבעה ימים בלבד אלא בשנה רגילה שאין
 95 בה את אותם ימים.
 96 הגמרא חוזרת למחלוקת רב הונא ועולא שהובאה לעיל: וְאִתָּהּ
 97 שְׁמוּאֵל סָבַר לָּהּ פְּרַב הוּנָא, שאפשר לעשות שמונה חדשים
 98 מלאים בשנה. דְּאֲמַר שְׁמוּאֵל, אֵין שְׁנַת לְבָנָה פְּחוּתָה מְשַׁלֵּשׁ
 99 מְאוֹת וְחֲמִשִּׁים וְשָׁתַיִם יוֹם, וְלֹא יִתְיָרָה עַל שְׁלֹשׁ מְאוֹת
 100 וְחֲמִשִּׁים וְשָׁשָׁה יוֹם. הָא בִּיצֵד, שני חדשים שבשנה כסדרה הם
 101 חסרים, אם היו שְׁנֵיהֶם מְלֵאִין יש בשנה זו שמונה חדשים
 102 מלאים, ונמצא שיש בה שלש מאות חמשים וְשָׁשָׁה יום. ושני
 103 חדשים שבשנה כסדרה הם מלאים, אם היו שְׁנֵיהֶם חֲסִירִין יש
 104 בשנה זו שמונה חדשים חסרים, ונמצא שהיא עולה למנין
 105 שלשים חמשים וְשָׁנַיִם יום. ואם היו כל חדשי השנה כסדרם
 106 אֶחָד מְלֵא וְאֶחָד חָסֵר, יש בה שלש מאות חמשים וְאַרְבָּעָה
 107 יום.
 108 הגמרא מביאה קושיא על דברי שמואל ורב הונא מבריייתא:
 109 מִיתְיָבִי, הלא שנינו בבריייתא, מי שאמר הֲרִינִי נוֹיֵר בְּיָמוֹת שְׁנַת
 110 הַחֲמִשָּׁה, הרי הוא מונה נְיִירוֹת שְׁלֹשׁ מְאוֹת וְשָׁשִׁים וְחֲמִשָּׁה יָמִים,
 111 בְּמִנְיַן יָמוֹת שְׁנַת הַחֲמִשָּׁה. ואם אמר הֲרִינִי נוֹיֵר בְּיָמוֹת שְׁנַת
 112 הַלְבָּנָה, הרי הוא מונה נְיִירוֹת שְׁלֹשׁ מְאוֹת וְחֲמִשִּׁים וְאַרְבָּעָה

1 התבאר לעיל, שלדעת רב הונא מבואר במשנה שעושים שמונה
 2 מלאים חדשים בשנה, ולדעת עולא אף שמונה מלאים אין
 3 עושים, ועל כן פירש את המשנה באופן אחר. הגמרא מפרשת
 4 את שורש מחלוקתם: כְּמָא דְּמִפְּלִגֵי רַב הוּנָא וְעוּלָא, כְּמִנְיַן יָמֵי
 5 חוֹדֶשׁ אֲדַר רֵאשׁוֹן שְׁהוּא הַנוֹסֵף לְעֵיבּוּר שָׁנָה נַחֲלֵקוּ. דְּתַנִּינָא,
 6 כְּמָה הם ימי החודש שמוסיפים לעיבור שָׁנָה, שְׁלֹשִׁים יוֹם, זו
 7 היא שיטת תנא קמא. אבל רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר,
 8 עושים אותו כל סוג חוֹדֶשׁ שהוא, בין חסר ובין מלא. וסובר רב
 9 הונא כרבן שמעון בן גמליאל ועל כן העמיד את המשנה באופן
 10 שהיתה השנה שעברה מעוברת והיה חודש העיבור חסר,
 11 שבאופן זה אפשר לעשות בשנה זו שמונה מלאים, כמבואר
 12 לעיל. אבל עולא סובר כתנא קמא, ועל כן לא היה יכול לפרש
 13 את המשנה באופן זה, שהרי לשיטתו חודש העיבור לעולם מלא,
 14 ואם כן לעולם אין עושים שמונה מלאים, ולפיכך הוכרח לפרש
 15 את המשנה באופן אחר.
 16 הגמרא מקשה על דברי רב הונא מבריייתא: מִיתְיָבִי, הלא שנינו
 17 בבריייתא. אֵין עֲצֵרַת חֵלָה אֵלָּא בְּאוֹתוֹ יוֹם בְּשַׁבּוּעַ שֶׁחָל בו
 18 באותה שנה יום הַנֶּהֱפֵא הַעוֹמֵר וְהַקֵּרְבָּנוֹ שְׁהוּא ט"ז בְּנִסָּן. וְאֵין
 19 רֹאשׁ הַשָּׁנָה חֵלָה אֵלָּא אוּ בְּיוֹם הַשָּׁבֹעַ שֶׁחָל בו יוֹם הַנֶּהֱפֵא הַעוֹמֵר
 20 שקדם לו, אוּ לְאֹדַר עֵיבּוּרוֹ של ניסן, היינו באותו יום השבוע
 21 שחל בו יום א' אייר. בְּשִׁלְמָא לְעוּלָא דְּאֲמַר שְׁמוּנָה חֲדָשִׁים
 22 חֲסִירִין בְּשָׁנָה עֲבָרִין אַבְל שְׁמוּנָה מְעוּבָרִין לֹא עֲבָרִין,
 23 מְשַׁבְּחָתָּ לָּהּ בְּשָׁנָה שֶׁעָשׂוֹ בה שמונה חסרים וזיטרו חודש נוסף
 24 בימות הגשמים וחודש נוסף בימות החמה, ועשו את שְׁנֵיהֶן
 25 (כסלו וסיון שדרכם בשנה כסדרה להיות מלאים) לחודש חָסֵר,
 26 שיחול ראש השנה שלאחריה בְּיוֹם הַשָּׁבֹעַ שֶׁחָל בו יוֹם הַנֶּהֱפֵא
 27 הַעוֹמֵר. ובשנה כסדרה שהיו חדשיה אֶחָד מְלֵא וְאֶחָד חָסֵר
 28 והיה סיון מלא, יחול ראש השנה לְאֹדַר עֵיבּוּרוֹ – ביום השבוע
 29 שחל בו א' אייר. אבל לעולם אין חל ראש השנה ביום אחר
 30 מלבד שני ימים אלו, שכן לשיטת עולא אין מוסיפים לעולם על
 31 החדשים המלאים שבימות החמה, כדי שלא יהיו יותר משבעה
 32 מלאים. אֵלָּא לְרַב הוּנָא דְּאֲמַר עֲבָרִין גם שמונה חדשים
 33 מְעוּבָרִין בְּשָׁנָה. הָא וְיִמְנִין דְּמְשַׁבְּחָתָּ לָּהּ שִׁיחֹל רֹאשׁ הַשָּׁנָה גם
 34 ביום בשבוע שהוא לְאֹדַר אֹדַר עֵיבּוּרוֹ – הלילה שלאחר ליל
 35 עיבורו של ניסן שהוא א' אייר, כלומר ביום שחל בו ב' אייר.
 36 שהרי כשעושים שמונה חדשים מלאים ארבעה מתוכם הם
 37 מחדשי הקיץ, ונמצא שנוסף עוד יום על ימי הקיץ, ומתאחר
 38 ראש השנה ביום נוסף. מתרצת הגמרא: אֲמַר לָּהּ רַב הוּנָא, וכי
 39 לְעוּלָא מִי נִיחָא, הלא גם לשיטתו דווקא שְׁמוּנָה חֲדָשִׁים מלאים
 40 הוּא דְּלֹא עֲבָרִין, הָא שְׁבַעָה מלאים עֲבָרִין, והרי כשעושים
 41 שְׁבַעָה מלאים וְיִמְנִין דְּלֹא עֲבָרִין בְּסִיתוּנָא (ו-בחורף) את
 42 החודש המלא הנוסף וְעֲבָרִין לוֹ בְּפִיטוּמָא (ו-בקיץ), וְהָא בְּאוּפֵן
 43 זה הָיָה הַיּוֹם שֶׁחָל בו רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּיוֹם הַשָּׁבֹעַ שְׁהוּא לְאֹדַר אֹדַר
 44 עֵיבּוּרוֹ של ניסן. אֵלָּא בְּהַכְרַח הָא מְנִי בְּרִיתָא זו, כשיטת
 45 אַחֲרֵים הִיא. דְּתַנִּינָא, אַחֲרֵים אוֹמְרִים, אֵין הִפְרַשׁ בְּחִשְׁבוֹן יָמֵי
 46 הַשָּׁבֹעַ בֵּין עֲצֵרַת שֶׁל שָׁנָה זו לְעֵצֵרַת שֶׁל הַשָּׁנָה שְׁלֹאֲחֶיהָ, וְכֵן
 47 אֵין הִפְרַשׁ בֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה זו לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹאֲחֶיהָ, אֵלָּא
 48 אַרְבָּעָה יָמִים בְּלִבְדָּה, וְאִם הִיְתָה שָׁנָה מְעוּבָרָתָּ יִהְיֶה בִּינֵיהֶם
 49 הִפְרַשׁ שֶׁל חֲמִשָּׁה יָמִים. שלעולם עושים חודש אחד מלא ואחד
 50 חסר לסייוני, ולא כדברי משנתנו שעושים לפעמים גם ארבעה
 51 או חמשה מלאים ושבעה או שמונה חסרים וכן להיפך. לפיכך
 52 לשיטתם מתרחק יום השבוע של עצרת ושל ראש השנה משנה
 53 לשנה בארבעה ימים, ובשנה מעוברת שעשו ששה חדשים
 54 למנה מלאים ושבעה חסרים, מתרחק יום השבוע של עצרת ושל
 55 ראש השנה ביום נוסף. אך לעולם לא יחול ראש השנה לאור
 56 אור עיבורו של ניסן.

57 נשאו את בנותיהם, מפני שהיו ישראלים מיוחסים. ורבי **הניא**
58 **בן אמינינוס אומר**, המנגנים ליום היו, אבל ישראלים פסולים
59 לנגן בבית המקדש.

נמרא

60 שנינו במשנה שמנן התקיעות בכל יום אינו פוחת מעשרים
61 ואחת ואינו עולה על ארבעים ושמונה. מסיקה מכך הגמרא:
62 **מתניתין דלא ברבי יהודה** – משנתנו אינה הולכת כשיטת רבי
63 יהודה, **דתניא, רבי יהודה אומר** [הפוחת] **לא יפחות משבע**
64 – היום שבו התקיעות המעטות ביותר לא יהיו פחות משבע,
65 [המפוסף] (1) **לא יוסף על שש עשרה** – והיום שבו התקיעות
66 הרבות ביותר לא יהיו יותר משש עשרה. שהתקיעה התרועה
67 והתקיעה שבכל תקיעה, למשנתנו מונים אותן כשלש תקיעות,
68 ולרבי יהודה מונים אותן כאחת.

69 מבררת הגמרא: **במאי קמיפלגי רבי יהודה ורבנן**. מבאר
70 הגמרא: **רבי יהודה סבר תקיעה, תרועה ותקיעה חדא היא** –
71 שלשתן אינן אלא תקיעה אחת, כלומר מצוה אחת הן, ומונים
72 אותן כאחת. **ורבנן סברי תקיעה לחוד ותרועה לחוד ותקיעה**
73 **לחוד** – כל אחת מן השלש מצוה בפני עצמה היא ומונים כל
74 אחת לחוד בחשבון התקיעות.

75 מבררת הגמרא: **מאי מעמא דרבי יהודה** שסובר שהן מצוה
76 אחת. מבאר הגמרא: **בתיב** (במדבר י ה) לגבי תקיעת
77 החצוצרות בעת נסיעת המנחות במדבר **'ותקעתם תרועה ונסעו**
78 **המנחות החנים קדמו**, **וכן בתיב** (ש י ו) **'ותקעתם תרועה**
79 **שנית וגו' תרועה ותקיעו למסעיהם** (לכם), שמשמשת
80 התורה בלשון תקיעה לגבי תרועה. ומכך שקוראת לתקיעה
81 תרועה ולתרועה תקיעה, **שמע מינה, תקיעה תרועה ותקיעה**
82 **חדא היא** – מוכח מכאן שתקיעה ותרועה ותקיעה הרי הן דבר
83 אחד ומצוה אחת הן.

84 שואלת הגמרא: **ורבנן** שאינם לומדים ששלשתן מצוה אחת הן,
85 כיצד יסבירו לשון זו. מבאר הגמרא: **ההוא** – הדיוק בלשון
86 הפסוק, **לפשוטה לפניה ופשוטה לאחריה הוא דאחא** – הוא
87 בא למדנו שכאשר תוקעים תרועה צריך לתקוע תקיעה
88 פשוטה לפניה ותקיעה פשוטה לאחריה. והמשמעות היא, ממה
89 שנאמר **'ותקעתם תרועה'** הרי שקודם לתרועה תקיעה, וממה
90 שנאמר **'תרועה יתקעו'** הרי שלאחר התרועה תקיעה, אך כל
91 אחת מהן מצוה בפני עצמה היא.

92 מבררת הגמרא: **ורבנן מאי מעמיהו**. מבאר הגמרא: **בתיב**
93 (במדבר יז) **'ובתקיהל את תקיהל לתקיעו ולא תרועו'** – כאשר
94 משה רבינו רוצה לדבר אל העם יש להקהילו על ידי תקיעה
95 בלא תרועה, **ואי סלקא דעתך שתקיעה תרועה ותקיעה חדא**
96 **היא, אמר רחמנא עביר פלגא דמצוה** – היתכן שתצוה התורה
97 לעשות חצי מצוה, שאם שלשתן מצוה אחת הרי תקיעה בלא
98 תרועה היא מצוה חצויה.

99 שואלת הגמרא: **ורבי יהודה** שסובר ששלשתן מצוה אחת הן,
100 מה יענה על הוכחה זו. משיבה הגמרא: רבי יהודה יסביר
101 **סמינא בעלמא הוא** – תקיעה זו להקהיל את הקהל אינה
102 תקיעה של מצוה כשאר תקיעות שבתורה, אלא לסימן לעם
103 שיבואו ויקהלו.

104 מבררת הגמרא: לפי האמור בשיטת רבי יהודה ורבנן, **במאן**
105 **אזלא** – כשיטת מי הולך הא דאמר רב **הנא, אין לשהות**
106 ולהפסיק בין תקיעה לתרועה שאחריה, ובין תרועה לתקיעה
107 שאחריה **ולא בלום**, אלא יש לעשותן בבת אחת. מבאר
108 הגמרא: **במאן** – כמו מי, **ברבי יהודה** שאומר ששלושת
109 התקיעות מצוה אחת הן, ולכן אין להפסיק באמצע מעשה אחד
110 של מצוה.

111

1 **יחדש עיבור שנה** היה מלא בן **שלושים יום**, וכמו כן **אישתקד**
2 **עשינו את שניהם** ואת שני חדשים שבשנה כסדרה הם חסרים,
3 כגון מרחשון ואייר) **מלאין, דל תלתא לכהדי תלתא** – הסר את
4 שלשת החדשים החסרים של שנה זו כנגד שלשת החדשים
5 המלאים האמורים. כלומר, כנגד הקדמת ראש השנה זה
6 בשלשה ימים מחמת שלשת החדשים החסרים, הרי הוא מתאחר
7 בשלשה ימים משום תוספת שלשת החדשים המלאים ושהם
8 חודש עיבור שנה זו והחדשים המלאים מהשנה הקודמת),
9 **ינמצא שראש השנה קם ליה בדיקתיה** (במקומו) הראוי ביום
10 מולד תשרי.
11 **אמר ליה רבי רבי שמעון בנו, נר ישראל אתה**, שהינך מאיר
12 בדבריך את עיני חכמים, **אכן בן הוה**, והיתה השנה מעוברת,
13 ובשנה שעברה היו שמונה חדשים מלאים. הרי לנו שגם רבי סבר
14 כדברי רב הונא, שאפשר לעשות שמונה חדשים מלאים בשנה.

משנה

15 משנתנו עוסקת במניינים ושאר דינים הנוגעים לנגינה וכליה
16 בבית המקדש.

17 **אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש** – אין יום שיתקעו
18 בו פחות מעשרים ואחת תקיעות בחצוצרות במקדש. וכמבואר
19 (בסוכה נגג) שהיו תוקעים שלוש תקיעות בעת פתיחת שערי
20 העזרה, תשע תקיעות בשעת ניסוך נסכי קרבן התמיד של שחר,
21 ותשע בשעת נסכי התמיד של בין הערבים, הרי עשרים ואחת,
22 **ולא מוסיפין על ארבעים ושמונה** – ואין יום שיש בו יותר
23 מארבעים ושמונה תקיעות במקדש. שהיו ימים שהיו מוסיפים
24 על תקיעות הקבועות, והם, בימים שהיו מקריבים קרבן מוסף היו
25 תוקעים עוד תשע תקיעות, ובערב שבת עוד שש תקיעות, ובחג
26 הסוכות היו עוד שתיים עשרה תקיעות. ובערב שבת שבחג
27 הסוכות היה מנין התקיעות מגיע לארבעים ושמונה.

28 וכן, כשהיו הלויים שרים בכל יום על הקרבן, והיו שם מנגנים
29 בנבל ושאר מיני זמר, **אין פוחתין משני נבלים** – לא יפחתו
30 משני מנגנים בשני נבלים, **ולא מוסיפין על ששה מנגנים בנבל**.
31 וכן **אין פוחתין משני חלילין בזמן שמנגנים בחליל בבית**
32 **המקדש, ולא מוסיפין על שנים עשר חלילים**, שיכולים להוסיף
33 עד שנים עשר כמנין הימים שמנגנים בחליל לפני המזבח.

34 **ובשנים עשר יום בשנה החליל מכה** (מנגן) **לפני המזבח** –
35 ישנם שנים עשר ימים בשנה שבהם מנגנים בחליל לפני המזבח
36 בעת שירת ההלל על הקרבן. ואלו הם, **בשחיטת קרבן פסח**
37 **ראשון בארבעה עשר בניסן** היו קוראים את ההלל בעזרה בשעת
38 השחיטה והיו מנגנים בחלילים בין שאר כלי הזמר. **ובשחיטת**
39 **קוראים את ההלל, בארבעה עשר באייר**, ובשעת השחיטה היו
40 **קוראים את ההלל, וכיום מוב הראשון של פסח, וכיום מוב**
41 **של עצרת** (חג השבועות), **ובשמונת ימי הקנן** (של סוכות)
42 הרי שנים עשר ימים. ובשאר ימים בשעת שירת הלויים לא היו
43 מנגנים בחלילים אלא בנבלים, מצלתיים וכינורות.

44 המשנה שונה דינים נוספים הנוגעים לנגינת החליל בבית
45 המקדש: **ולא היה מכה** (מנגן) **באבוב** – בחליל של נחשת –
46 העשוי מנחושת, **אלא באבוב של קנה** – בחליל העשוי מעץ
47 חלול, **מפני שקולו של חליל העשוי מקנה ערב יותר**. **ולא היה**
48 **מחלק** (מסיים הניגון) **אלא באבוב יהודי** – שאף שהיו שם שני
49 חלילים או יותר, היה אחד מהם מאריך במקצת יותר מן האחרים
50 **מפני שהוא מחליק יפה** – שסיום בחליל יחיד נאה יותר
51 משיסימו כולם יחד.

52 **ועבדי כהנים היו אלו המנגנים בכלי הזמר, אלו דברי רבי**
53 **מאיר**. **ורבי יוסי אומר**, המנגנים היו **משפחת בית פגרים**
54 **ומשפחת בית צפריא** – כך נקראו שמות משפחותיהם,
55 **ומעמאום היו** – כך נקרא מקומם, **ומשיאין לכהונה** – שהכהנים
56

ועיבור שנה שלשים – הרי לך אחד מלא, ואשתקד עשינו שניה מלאים מרחשון ואייר – והרי לך שלשה מלאין יותר על כסדרן. הלכך, כי חסרה השתא לבהדיהו שלשה – קם ליה בדוכתיה. נר ישראל – שאתה מאיר עיני חכמים. משנה עשרם ואחת תקיעות – וארבעים ושמונה תקיעות מפרש להו במסכת סוכה בפרק "החליל" (ג.ב.) משני נבלים – לשני לויים. ולא מוסיפין

על ששה – לא אתפרש טעמא. משני חלילין
החיל = קלמילי בלעז. ולא מוסיפין על
שנים עשר – אם היו רוצין היו עושין שנים
עשר, כנגד שנים עשר ימים שהחליל מכה
לפני המזבח. מכה – שהיו נקבים בחליל.
ומכה באצבעו על הנקב להנעים את הקול.
בשחיטת פסח ראשון – בארבעה עשר בניסן,
שהיו קורין החלל בעורה בשעת שחיטה,
כדאמרין ב"מניח נשחט" (פסחים ס"א).
אכוב – היינו חליל. ובגמרא מפרש הכי, ולא
היה מחלק – מסיים, אלא באבוב יחידי.
כשהיה מגיע לסיום הנעימה היה האחד מן
החלילים מאריך לאחר שתיקת האחר, שזוהו
חילוק יפה יותר משיסימו שניהם כאחד.
חילוק – היינו סיום, המחלק בין נעימה
לנעימה. ובשעת הקרבה היה שיר זה, והיו
הלוים משוררים בפה את החלל באותן שנים
עשר ימים, והחלילים מחללים. ובשאר ימים
היו נבלים וגלצל וכינורות, והשיר היה אותו
שיר המפורש בראש השנה (לא.א): אחד
בשבת – "לה' הארץ ומלוואה" וכל המזמור
ובשני – "גדול ה' ומחולל", וכן כולם. ועבדי
כהנים היו – אותם המכים בחליל. בית
הפגרים ובית צפריא – שם המשפחה.
מעמאים – שם המוקם, ומשיאין לכהנה –
כהנים היו נושאין בנותיהן, ישראלים
מויחסין היו. גמרא מתניתין – דקחשיב
עשרים ואחת תקיעות וארבעים ושמונה
תקיעות, ולא כרבי יהודה. דמתניתין קא
חשיב לכל תקיעה ולכל תרועה באנפי נפשה,
ואין לך כל תרועה שאין תקיעה פשוטה לפניה
ולאחריה. ורבי יהודה לא קא חשיב תקיעה
ותרועה ותקיעה אלא חדא – הרי לך עשרים
ואחת דתנא דידן שבע לרבי יהודה, וארבעים
ושמונה דתנא דידן שש עשרה לרבי יהודה.
ותקעתם תרועה – אלמא לתרועה קרי
"תקיעה", ולתקיעה "תרועה". לפשוטה
לפניה ולאחריה – דמהכא נפקא פשוטה
לפניה, דכתיב "ותקעתם" והדר "תרועה",
ופשוטה לאחריה – דכתיב (במדבר י')
"תרועה" והדר "ותקער", ולעולם כל חדא
מצוה באנפי נפשה. סימנא בעלמא – לסימן
שיקחלו, ולא לשום מצוה. ולא כלום – שלא
ישהא ויפסיק בין פשוטה שלפניה לתרועה,
ובין התרועה לפשוטה שלאחריה. אלא בבת
אחת סמוכות זו לזו. כרבי יהודה – דאמר
חדא מצוה יניחה, ולא בעי אפסוק. אפילו
כרבנן – והאי "אין בין" לאו דיעשה סמוכות
כלל, אלא שלא ישהא בינתיים יותר מדאי. ולאפוקי מדרבי יוחנן – דאמר גבי ראש
השנה: שמע תשע תקיעות שלש של מלכיות ושלש של זכרונות ושלש של שופרות
בתשע שעות, ששהה שעה בין כל אחת ואחת – יצא. ולא כלום – משמע כלל
לא יפסיק. שמונה ימי חנוכה לא חשיב במתניתין, משום דליכא קרבן.

שמונה ימים שחידד גומר בהן את החלל – פירושו: ובשאר ימים אין אומרים אותו כלל. דליכא לפרושי: בשאר ימים אין גומרין אותו, אבל קורין אותו בדילוג. מדיקאמרי:
ראש חדש איקרי מועד לימא – משמע דסובר דאין אומרין בראש חדש כלל. וכן הא דקאמר: מאי שנא בהו דאמרין ובפסח ולא אמרין – משמע דאין זוכה לאומרו
כלל בראש חדש ובפסח. וכן משמע בהך דמסכת תענית (כ"ב), רב איקלע לבבל חיניהו דקרו הלילא בראש חדש, קסבר לאפסוקיניהו, כיון דשמע דקמולגי, אמר: מנהג אבותיהם
בידיהם – משמע שרב דיה סבור שלא היו אומרים אותו כלל. ואם כן, ודאי מה שאנו אומרים אותו – אינו אלא מנהג בעלמא, ואינו חובה כמו בשמונה עשר ימים. ומכל מקום
אומר רבינו תם דצריך לברך עליו, דכך משמע דך דסבר לאפסוקיניהו (ריכין) שמברכין עליו. דאם לא כן, מיד שראה רב שלא ברכו לפניו – מיד היה יכול להבין שלא היה חובה,
אלא

מיום שלישי שש שעות, דכי שדית חמשה עשרים ואחת חמש מאות שמונים ותשע
נראה המולד ביום (וראשון) עצמו. ויש לדקדק: כיון דאשתקד המולד היה ביום
שלישי איך עשה שמונה מלאים (ואי חד) (ואיתאחר) קיבוע עד יום חמישי? הלא
קדם המולד שני ימים לקיבוע, ולעיל אסקינן דלא עדיבין שמונה מלאים אלא
כשאותה שנה מעוברת, ומתארע כך דלא

מקדים כי אם חד יומא לקיבוע. ואם כן
לפירושו היה הדבר אשתקד, שהמולד היה
ביום שלישי אחר שמונה עשרה שעות ולא
נראית עד יום רביעי, ולא קדם ראיית
המולד לקיבוע רק חד יומא. ואם כן קשה
טובא: דכי שדינן חמישה עשרים ואחת חמש
מאות שמונים ותשע על יום שלישי שמונה
עשרה, יהיה השנה זו ביום שני חמש עשרה
שעות, והקיבוע היה ביום אחד – ואיך
נראה החודש בזמנו? גום לפי מה דפירש
לעיל, דמדיקם לא הוי אם אינו קודם שמונה
עשרה שעות אחרונות שביום, ויכול להיות
דאשתקד המולד ביום שלישי לשש שעות,
ולבני בבל לא נראית עד יום רביעי – אכתי
דכי שדית חמשה עשרים ואחת חמש מאות
שמונים ותשע על שלישי שש שעות, הוי
המולד השתא ביום שני ושש שעות,
ואכתי לא הוי בזמנו ושמא נראה חודש
בזמנו לאו דוקא, דביום שאזר קיבוע קרי
ליה "זמנו", דבשביל איחור יום אחד המולד
לקיבוע – אין בכך כלום, דלאו אדעתיהו
דאינשי, הלכך כשהמולד למחרתו דקיבוע
כמו ביומא דקיבוע. יש ספרים שגורסי:ן
"בית הפגרים" בסמך, ויש שגורסי:ן "בית
הפגרים" במ"ם, וכן כותוב בתוספתא (פ"א)
ותפסוק (רמיה לא) "העמק הפגרים".

הפוחות לא יפחות משבע – לרבי יהודה
דאמר ליכא תקיעות בין אם שבעה
– משום דתקיעה תרועה תקיעה חשיב
אחת. והא דאמר בשבת פרק "במה
מדליקין" (להב), שהיו תוקעין ערב שבת
ששה תקיעות כדי לבטל העם מן המלאכה
– לא הוי אלא תרתי אליבא דרבי יהודה,
דחשיב לתקיעה תרועה תקיעה תקיעה
אחת. אלא שש נקט אליבא דרבנן, וחושבנן
תקיעה תרועה תקיעה בשלשה תקיעות. אין
בין תקיעה לתרועה ולא כלום – ומסיק
דאתא כרבי יהודה דקאמר תקיעה תרועה
תקיעה חדא תקיעה. והכי לרבנן, דאסור
להפסיק התקיעות. ומכאן נראה לרבי
דאסור להפסיק בין שברים לתקיעות, דהא
מספקא לן ואין גבוהי גג ויולוי יליל בהדי
הדדי, ולכך אנו עושים שברים ותרועה בהדי
הדדי בחד תקיעה מספק, ואסור להפסיק
ביניהן. ואם נאנס בתרועה ולא יכול לעשות
מפני קוצר רוחו או מפני שום אונס – יחזור
לשברים, והודה לרבי. מכאן משמע דאסור
להפסיק בין תקיעה לתקיעה. והא דאמרין
בשבת (שם) שהיו מפסיקין (דאמרין) התקיעה הראשונה היתה כדי לבטל העם
שבשדות, שנייה להבטיל העיר וחנויותיה כו' – שאני התם, כיון דתקנום כן כדי
להיות כל אחת ואחת סימן לדבר אחד – לאו הפסק חקשיב ליה. שמונה עשר
ימים – הא דלא חשיב ערב פסח, דאו הוה להו תשעה עשר – משום דלא הוי אלא
במקדש לא חשיב ליה.

ועיבור שנה שלשים, ואישתקד עשינו שניהם מלאין, דל
תלתא לבהרי תלתא וקם ליה בדוכתיה. אמר ליה: נר
ישראל, בן הנה. משנה אין פוחתין מעשרים ואחת
תקיעות במקדש, ולא מוסיפין על ארבעים ושמונה. אין
פוחתין מושני נבלים, ולא מוסיפין על ששה. אין פוחתין
מושני חלילין, ולא מוסיפין על שנים עשר. ובשנים עשר יום
בשנה החליל מכה לפני המזבח: בשחיטת פסח ראשון,
ובשחיטת פסח שני, ויום טוב הראשון של פסח, וביום טוב
של עצרת, ובשמונת ימי החג. ולא היה מכה באבוב של
נחשת, אלא באבוב של קנה, מפני שקולו ערב; ולא היה
מחלק אלא באבוב יחידי, מפני שהוא מחליק יפה. ועבדי
כהנים היו, דכרי רבי מאיר; רבי יוסי אומר: משפחת בית
פגרים ובית צפריא מעמאום, הוי משיאין לכהונה; רבי
חנינא בן אנמינוס אומר: לויים היו. גמרא מתניתין דלא
כרבי יהודה; דתניא, רבי יהודה אומר: לא יפחות משבע,
לא יוסיף על שש עשרה. במאי קמפליגי? רבי יהודה סבר:
תקיעה תרועה ותקיעה חדא היא, ורבנן סברי: תקיעה לחוד
ותרועה לחוד ותקיעה לחוד. מאי טעמא דרבי יהודה?
כתיב: "ותקעתם תרועה", וכתיב: "תרועה ותקיעה לכם",
שכמע מינה: תקיעה תרועה ותקיעה חדא היא. - ורבנן?
ההוא, לפשוטה לפניו ופשוטה לאחריה הוא דאחא. ורבנן,
מאי טעמא? דכתיב: "ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא
תרועו", ואי סלקא דעתך תקיעה תרועה ותקיעה חדא היא,
אמר רחמנא עבדי פלגא דמצוה? - ורבי יהודה? סימנא
בעלמא הוא. כמאן אולא הא דאמר רב כהנא: אין בין
תקיעה לתרועה ולא כלום, כמאן? כרבי יהודה. - פשימיא!
- מהו דתימא: אפילו ברבנן איתאי, ולאפוקי מדרבי יוחנן
דאמר: שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום - יצא, קא
משמע לן. - ואימא הכי נמי! - אם כן, מאי "ולא כלום"?
"שנים עשר יום בשנה מכה בחליל" וכו'. מאי שנא הני?
הואיל ויחיד גומר בהן את החליל. דאמר רבי יוחנן משום רבי
שמעון בן יהוודק: שמונה עשר ימים שהיחיד גומר בהן את
החליל: שמונה ימי החג, ושמונה ימי חנוכה, ויום טוב
הראשון של פסח, ויום טוב הראשון של עצרת. ובגולה
עשרים ואחד: תשעה ימי החג, ושמונה ימי חנוכה, ושני
ימים טובים של פסח, ושני ימים טובים של עצרת. מאי שנא
בהך דאמרין כל יומא, ומאי שנא בפסח דלא אמרין
כל

57 אומרים עליו הלל.
 58 תירוץ נוסף: רב נחמן אמר, אומרים הלל על נס שנעשה בחוץ
 59 לארץ, ומה שאין אומרים הלל בפורים הוא משום שקרייתיה של
 60 המגילה שנאמרו בה כל פרטי הנס, זו היא הלילא – זו היא
 61 אמירת ההלל וההודאה על הנס שאירע.
 62 רבא מחלק חילוק אחר בין פסח לפורים אף ששניהם נעשו בחוץ
 63 לארץ: רבא אמר, בשלמא התם – בפסח, אפשר לומר הלל לפי
 64 שאנו אומרים בהלל 'הללו עבדי ה'" (תהילים קיג א), ובמשמעו
 65 'ולא עבדי פריעה', שיש בכך הודאה ושבח שאין אנו עבדי
 66 פריעה, אבל הקא – בפורים, אין אנו יכולים לומר את ההלל על
 67 הנס, שאם היינו אומרים 'הללו עבדי ה'', ובמשמעו 'ולא עבדי
 68 אחשורוש', לא נכון היה הדבר, שהרי אפתי עבדי אחשורוש
 69 אנו – עדיין עבדי אחשורוש אנחנו, כלומר, הנס לא הוציאם
 70 לחירות, אלא רק נגאלו ממיתה לחיים.
 71 שואלת הגמרא: ולרב נחמן דאמר שהטעם שאין אומרים הלל
 72 בפורים הוא לפי שקרייתיה זו היא הלילא, ובאמת אומרים הלל
 73 על נס שבחוצה לארץ, התניא, שמשנבנכו ישראל לארץ לא
 74 הוכשרו כל ארצות לומר שירה על נס שאירע בהם. מתרצת
 75 הגמרא: זהו כל זמן שישראל על אדמתם, אבל כיון שנלו מארץ
 76 ישראל לבבל חזרו להתיחדן הראשון שאומרים הלל גם על
 77 ניסים שנעשו בשאר הארצות, ונס פורים היה בגלות בבל, והיה
 78 צריך לומר בו הלל, ומה שאין אומרים הוא מצד שקריאתה זו
 79 הילולה.
 80 שנינו במשנה: המנגן בחליל לא היה מכה באבוב של נחושת
 81 וכו'. תמחה הגמרא: פתח התנא דבריו בחליל, שאמר אין
 82 פוחתין משני חלילין ומכיים דבריו באבוב, שאומר לא היה
 83 מכה באבוב, מיישבת הגמרא: אמר רב פפא, היינו חליל היינו
 84 אבוב – חליל ואבוב הם דבר אחד, ואמאי קרי ליה התנא
 85 לאבוב חליל, משום דחלי קליה – שקולו מתוק וערב לשמיעה,
 86 ומלשון זו נקרא חליל.
 87 הגמרא מביאה דברים שנאמרו לגבי כלי הגניגה במקדש: תנו
 88 רבנן, אבוב היה במקדש, חלק היה, דק היה בדפנותיו, ושל
 89 קנה היה – מעץ חולד. ואתו חליל מימות משה רבינו היה,
 90 והיה קול נגינתו ערב. צנה המלך, וציפוחו (את החליל) והב,
 91 ולא היה קולו ערב כבתחילה, נמלו את צפוחו, והיה קולו ערב
 92 כמות שיהיה קודם שציפוחו.
 93 וכן צלצל (ומצלתים) היה במקדש, ושל נחושת היה, והיה
 94 קולו ערב. מעשה היה ונפנפ, ושלחו חכמים, והביאו אומנין
 95 מהעיר אלכסנדריא של מצרים, ותקנוהו האומנים, ולא היה
 96 קולו ערב כבתחילה. נמלו את תיקונו, והיה קולו ערב כמות
 97 שהיה.
 98 וכן מכתשת היתה במקדש, ושל נחושת היתה, ומימות משה
 99 היתה, והיתה מפטמת את הבשמים – היו כותשים בה את
 100 הסמנים לקטורת, והיתה משמיעה בעבודתה קול צלול, ועל
 101 ידי הקול היתה מפטמת ומשביחה את הבשמים ונותנת בהם ריח,
 102 שהקול משביח את הבשמים. מעשה היה ונתפנמה אותה
 103 מכתשת, והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים, ותקנוה,
 104 ולא היתה מפטמת כמו שהיתה – שלא היתה נותנת קולה
 105 כבתחילה. נמלו את תיקונו והיתה מפטמת כמו שהיתה.
 106 ממשכיבה הברייתא בענין הצלצל והמכתשת: אלו שני הכלים,
 107 נשתירו ממקדש ראשון – ממשכן העדות, ונתפנמו, ולא היה
 108 להם ארוכה – מרפא, ועליהם – על כלי נחושת המשבחים
 109 כיוצא באלו והצלצל והמכתשת) אמר דוד (מלכים א' ז מה),
 110 לגבי כלי המקדש שעשה שלמה המלך, והיו כמו הכלים שנעשו
 111 בימי משה למשכן העדות, ואת כל הכלים וגו' נחשת מבורט'
 112 – כל הכלים נעשו מנחשת דק מאד. וכן נאמר (דה"י ב ד טז)

1 כל יומא אלא רק ביום טוב ראשון. מבארת הגמרא: דהג – ימי
 2 חג הסוכות חלוקין בקרבנותיהן זה מזה, שהפרים שמקריבים
 3 בקרבן היום מתמעטים והולכים, ביום הראשון מקריבים ארבעה
 4 עשר פרים, ביום השני שלשה עשר וכן הלאה, וכל יום נחשב
 5 כחג בפני עצמו, ולכן אומרים בכל יום הלל שלם, אבל דפסח
 6 אין חלוקין בקרבנותיהן זה מזה, ולכן אומרים הלל שלם רק
 7 ביום טוב הראשון.
 8 הגמרא דנה בשאר הימים שאין קוראים בהם את ההלל (השלם).
 9 שואלת הגמרא: אם קרבן המיוחד לאותו היום הוא הגורם
 10 לאמירת ההלל, אזי שבת דחלוקה בקרבנותיה משאר ימות
 11 השבוע, שיש בה קרבן מוסף, לימא – יאמרו בה את ההלל.
 12 מיישבת הגמרא: לא איקרי מועד – אין שבת קרויה מועד,
 13 ולכן אין אומרים בה הלל.
 14 שואלת הגמרא: וראש חודש דאיקרי מועד' כפי שכתוב באיכה
 15 (א טו) 'קרא עלי מועד', וכוונת הכתוב על ראש חודש, לימא.
 16 מיישבת הגמרא: ראש חודש לא איקריש בעשיית מלאכה –
 17 לא נתקדש באיסור עשיית מלאכה, ורק ימים שנתקדשו באיסור
 18 מלאכה אומרים בהם את ההלל, דכתוב (ישעיה ל כט) בנבואת
 19 ישעיה על הגאולה, 'השיר יהיה לכם כליל התקדש חג' – היום
 20 שבו תגאלו יהיה לכם יום שירה והלל כמו בליל התקדש
 21 חג', שהוא ליל חג הפסח שאומרים בו הלל. ומלשן 'התקדש'
 22 משמע שלילה המקודש לחג – שנתקדש באיסור עשיית
 23 מלאכה ובגון ליל פסח ראשון, מעון שירה – צריך לומר בו את
 24 ההלל, ולילה שאין מקודש לחג באיסור מלאכה, אין מעון
 25 שירה, ולכן אף שראש חודש נקרא מועד' אין לומר בו הלל.
 26 שואלת הגמרא: ובראש השנה ויום הכיפורים דגם איקרו
 27 מועד בתורה וגם איקרוש בעשיית מלאכה, לימא. מיישבת
 28 הגמרא: אין אומרים בהם את ההלל משום דרבי אבהו, דאמר
 29 רבי אבהו, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו
 30 של עולם, מפני מה אין ישראל אומרים שירה (הלל) לפניך
 31 בראש השנה וביום הכיפורים, אמר להן הקב"ה, וכי אפשר
 32 שמלך מלכי המלכים הקב"ה יושב על כסא דתין וספרי תיים
 33 וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה לפני,
 34 שאין אלו ימי הלל ושמחה, אלא ימי יראה ופחד, ואין ראוי לומר
 35 בהם הלל.
 36 מקשה הגמרא על מה שהסיקה לעיל שאין אומרים את ההלל
 37 אלא בימים הנקראים מועד' ואסורים במלאכה: והא חנוכה,
 38 ולא הכי – שלא נקרא מועד בתורה, ולא הכי – וגם לא
 39 התקדש באיסור מלאכה. וקאמר – ואף על פי כן אומרים בו את
 40 ההלל. מיישבת הגמרא: מה שאומרים בו את ההלל הוא משום
 41 ניפא – הלל והודאה על הנס שנעשה בו, ואין זה מצד מועד'
 42 כמו בשאר המועדים.
 43 שואלת הגמרא: פורים דאיפא ניפא – שנעשה בו נס, לימא,
 44 אף שאינו מועד, וכמו בחנוכה. מיישבת הגמרא: אמר רבי
 45 יצחק, אין אומרים הלל בפורים, לפי שאין אומרים שירה
 46 (הלל) על נס שאירע בחוצה לארץ, ונס פורים היה בחוץ
 47 לארץ.
 48 מתקיף לה רב נחמן בר יצחק, והרי יציאת מצרים, דנס
 49 שאירע בחוצה לארץ הוא, ואמרין הלל על נס זה. מתרצת
 50 הגמרא: שונה יציאת מצרים משאר ניסים שאירעו בחוצה
 51 לארץ, דתניא, עד שלא נכנסו – קודם שנכנסו ישראל לארץ,
 52 הוכשרו כל הארצות לומר שירה על נס שאירע בהם, אבל
 53 משנבנכו ישראל לארץ, לא הוכשרו כל ארצות לומר שירה
 54 על נס שאירע בהם, אלא על ניסים שאירעו בארץ ישראל בלבד,
 55 ולכן נס יציאת מצרים שקדם לכניסה לארץ ישראל אומרים
 56 עליו הלל, ונס פורים שהיה לאחר שנכנסו לארץ ישראל אין

57 וְשִׁירָה נְקֻבִים הָיוּ בָהּ, כְּלוּמַר בַּקֵּת שְׁלֵה, וּבְכָל נֶקֶב הָיָה נֶעוּץ
58 קֵהָ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַקְּנִים הִיָּה מוֹצִיא עֲשָׂרָה מִיָּד זְמֵר,
59 שְׁהָיוּ בְּכָל קֵהָ עֲשָׂרָה נְקֻבִים וְכָל נֶקֶב מִשְׁמִיעַ קוֹל אַחַר, נִמְצָאָת
60 בְּזֵלָה מוֹצִיאָה מֵאָה מִיָּד זְמֵר.
61 הַגְּמָרָא מְבַיָּא דְעָה אַחֲרָת בְּמִנְיַן מִיָּד הַזְּמֵר שִׁיבָא מִהַמְּגֵרִיפָה:
62 בְּמִתְּנִיתָא הֵנָּה לְגַבֵּי הַמְּגֵרִיפָה, הִיא – אִירְכָה אִמָּה וְנִבְוָה –
63 וְגוּבְוָה אִמָּה, וְקָתָא – וְהַקֵּת שְׁלֵה יוֹצֵא הִימְנָה, וְעֲשָׂרָה נְקֻבִים
64 הָיוּ בָהּ, וּבְכָל נֶקֶב הָיָה נֶעוּץ קֵהָ וְכָל אֶחָד מוֹצִיא מֵאָה מִיָּד
65 זְמֵר, שֶׁבְכָל קֵהָ הָיוּ מֵאָה נְקֻבִים וְכָל אֶחָד מֵהֶם מוֹצִיא קוֹל אַחַר,
66 נִמְצָאָת בְּזֵלָה מוֹצִיאָה אֶלָּה מִיָּד זְמֵר.
67 אִמָּר רַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק, וְסִימְנִיף – אִם תְּבוּא לִיתַן סִימֵן בְּדַבְּרֵי,
68 לְכוּר מִיָּדוֹ הַסּוֹבֵר שְׁהָיוּ בְּהָ מֵאָה מִיָּד זְמֵר וּמִיָּדוֹ הַסּוֹבֵר שְׁהָיוּ
69 בְּהָ אֶלְפָּה, מִתְּנִיתָא גִּזְמָא – דְּרַךְ הַמְּשֻׁנִית וְהַבְּרִייתוֹת לומר עַל
70 דְּרַךְ הַהַגְּזוּמָה, וְיֵשׁ בְּכַךְ סִימֵן שֶׁהַמְּשֻׁנָה הִיא הָאוֹמֵר שְׁהָיוּ
71 בְּמִגְרִיפָה אֶלְפָּה מִיָּד זְמֵר, שִׁזָּה בְּדִרְךְ הַגְּזוּמָה.
72 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: וְעֲבָרֵי בְּהֵינִים הָיוּ כּוּ', הַמְּנַגְּנִים בְּכָלִי הַזְּמֵר
73 בְּמִקְדָּשׁ לְשִׁטַּת רַבִּי מֵאִיר, וְרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר לֹא הָיוּ בְּהֵם עֲבָדִים
74 אֲלֵא יִשְׂרָאֵלִים מִיּוֹחֲסִים הָיוּ, וְרַבִּי חִינָא בֶן אֲנִטְיָגוֹס אוֹמֵר
75 שְׁלֹיִם הָיוּ. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: לֵאמָרָא בְּהָא קְמִיפְלִגִי, דְּמֵאֵן דְּאִמָּר
76 – רַבִּי מֵאִיר שְׁאוֹמֵר שְׁעָבְדִים הָיוּ מְנַגְּנִים בְּמִקְדָּשׁ קֶסֶבֶר שְׁעִיקָר
77 מִצּוֹת הַשִּׁירָה עַל קֶרֶב צִיבּוֹר הִיא בְּפָה, וְצִיבּוֹרָה לְהִיעִשׂוֹת עַל
78 יְדֵי הַלּוֹיִם שְׁהָרִי הִיא עֲבוּדָתָם, וְהִנְיָגוֹן בְּכָלִי בּוֹמֵן הַשִּׁירָה
79 לְבִסּוּמִי קָלָא הוּא דְּעֵבְרָא – לְהַנְעִים אֶת הַקּוֹל בְּנִיגְיָתוֹ הוּא
80 נֶעֱשֶׂה, וְאִינוּ עֲבוּדָה, שְׁאִינוּ מַעֲיָקֵר מִצּוֹת הַשִּׁירָה, וְלִכֵּן יִכּוֹל
81 לְהִיעִשׂוֹת גַּם שְׁלֵא עַל יְדֵי לּוֹיִם וְאֶף עַל יְדֵי עֲבָדִים. וּמֵאֵן דְּאִמָּר
82 – רַבִּי חִינָא בֶן אֲנִטְיָגוֹס שְׁאוֹמֵר שְׁלּוֹיִם הָיוּ מְנַגְּנִים בְּמִקְדָּשׁ,
83 קֶסֶבֶר עִיקָר שִׁירָה בְּכָלִי – מַעֲיָקֵר מִצּוֹת הַשִּׁירָה שִׁינְגוּ עֵימָה
84 בְּכָלִי זְמֵר, וְכּוּמַר הַשִּׁירָה, צִרִיכָה לְהִיעִשׂוֹת עַל יְדֵי הַלּוֹיִם.
85 מְקֻשָּׁה הַגְּמָרָא: וְתִסְבְּרָא – וְכִי סָבוֹר אַתָּה שְׁבוּחַ חוֹלְקִים, אִם כֵּן
86 רַבִּי יוֹסִי שְׁאוֹמֵר בְּמִשְׁנָה יִשְׂרָאֵלִים מִיּוֹחֲסִים הָיוּ מְנַגְּנִים
87 בְּמִקְדָּשׁ, מֵאִיר קֶסֶבֶר, אִי קֶסֶבֶר שְׁעִיקָר שִׁירָה בְּפָה עֲבָדִים סִנְיָא
88 – דִּי בְּכַךְ שִׁינְגוּ עֲבָדִים. וְאִי קֶסֶבֶר שְׁעִיקָר שִׁירָה בְּכָלִי אִם כֵּן
89 לּוֹיִם בְּעֵינָיו.
90 וְלִכֵּן מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם קֶסֶבֶר רַבִּי יוֹסִי, וְכֵן רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי
91 חִינָא בֶן אֲנִטְיָגוֹס, שְׁעִיקָר שִׁירָה בְּפָה וּמַעֲיָקֵר הַדִּין אִין צִרִיךְ
92 לּוֹיִם לְכָלִי זְמֵר, וְהֵבָא, בְּמַעְלִין מוֹדוּן לְיוֹחֲסִין וְלְמַעֲשָׂרוֹת
93 קְמִיפְלִגִי. וּמְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מֵאֵן דְּאִמָּר עֲבָדִים הָיוּ, קֶסֶבֶר אִין
94 מַעְלִין מוֹדוּן לֹא לְיוֹחֲסִין וְלֹא לְמַעֲשָׂרוֹת – הַרְוָא אִדָּם שְׁמַנְגֵן
95 עַל הַדּוּבָן עִם הַלּוֹיִם, אִין רֵאִיָּה שְׁמִיחָס הוּא וְכִשֵּׁר לְכַהֲנֹה, וְאִין
96 רֵאִיָּה שְׁלּוֹי הוּא, שְׁאִין לוֹ לְסַמוּךְ עַל כֶּךָ לִיתַן לוֹ מַעֲשֵׁר רֵאשׁוֹן.
97 וְלִכֵּן לֹא נִזְהָרוּ שְׁלֵא לְהַעֲלוֹת לְשֵׁם יִשְׂרָאֵלִים אוֹ עֲבָדִים, כִּיֵּן
98 שְׁאִין חֶשֶׁב שִׁיחֲשָׁבו שְׁמִיחָסוֹם אוֹ לּוֹיִם הֵם. וּמֵאֵן דְּאִמָּר לּוֹיִם
99 הָיוּ, קֶסֶבֶר מַעְלִין מוֹדוּן בִּין לְעֵנִץ יוֹחֲסִין – שִׁהְעוּמַד עַל הַדּוּבָן
100 לְנַגֵּן בְּחֻזְקַת מִיּוֹחֲסִים הוּא וְכִשֵּׁר לְכַהֲנֹה, וְבִין לְעֵנִץ מַעֲשָׂרוֹת –
101 וְוֵדָאִי לּוֹי הוּא וְאִפְשֵׁר לִיתַן לוֹ מַעֲשֵׁר רֵאשׁוֹן, וְלִכֵּן לֹא הָיוּ מַעֲלִים
102 אֲלֵא לּוֹיִם. וְלִמֵּאֵן דְּאִמָּר יִשְׂרָאֵלִים הָיוּ, קֶסֶבֶר מַעְלִין מוֹדוּן
103 לְיוֹחֲסִין, וְלִכֵּן לֹא הָיוּ מַעֲלִים עֲבָדִים לְנַגֵּן, וְלֹא לְמַעֲשָׂרוֹת, וְלִכֵּן
104 הָיוּ מַעֲלִים יִשְׂרָאֵלִים לְנַגֵּן.
105 הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיכָה בְּעֵנִץ הַשִּׁיר בְּמִקְדָּשׁ: תְּנֵן רַבְּנֵן, הַשִּׁיר שְׁשֵׁרִים
106 בְּשַׁעַת נִסּוּךְ הַנְּסִיכִים, מַעְבֵּב אֶת הַקֶּרֶבֶן – בְּלֹא הַשִּׁירָה אִין זֶה
107 נִסּוּךְ, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר, וְהַקְּבִיִּים אוֹמְרִים הַשִּׁיר אִינוּ מַעְבֵּב אֶת
108 נִסּוּךְ נִסְכֵי הַקֶּרֶבֶן.
109 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מֵאִיר מַעְמִיָּה דְּרַבִּי מֵאִיר שְׁסוֹבֵר שֶׁהַשִּׁיר מַעְבֵּב
110 אֶת הַקֶּרֶבֶן, מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: דְּאִמָּר קָרָא (בְּמַדְבֵּר ח ט) בְּעֵנִץ
111 הַפְּרִשַׁת הַלּוֹיִם לְעֲבוּדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְאֶתְנָה אֶת הַלּוֹיִם,
112 נְתוּנִים לְאַהֲרֹן וְלִבְנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' וְלִכְפֹּר עַל בְּנֵי

וְשִׁירָאֵל'. הַזְּכִירוּ בְּפִסּוּק אֶחָד, הַלּוֹיִם, שְׁתַּפְּקִידִם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
הוּא לְשִׁיר, עִם הַכַּפְרָה הַבָּאָה מִן הַקֶּרְבָּנוֹת וְנַעֲשִׂית עַל יְדֵי
הַכַּהֲנִים. וְבֵא הַכְּתוּב לְהַקִּישׁ כַּפְרָה לְשִׁירָה, מִה בְּפָרָה וְדַהֲיִינוּ
זִרְקַת דָּם הַקֶּרֶבֶן מְעַפְּקָתָהּ, וּבְלַעֲדֵיהָ אִין עֶרֶךְ לְקֶרֶבֶן, אִף שִׁירָה
[שְׁהִיא עֲבוּדַת הַלּוֹיִם] מְעַפְּקָתָהּ, וּבְלֹא שִׁיר אִין נִסּוּךְ.
שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: וְרַבְּנֵן – מִה יַעֲנוּ עַל הַיָּקֵשׁ זֶה. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא:
הָהוּא – הַהִיקֵשׁ בֵּא לְאִירָךְ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר – לְדִין אַחַר שְׁאוֹמֵר
רַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאִמָּר רַבִּי אֶלְעָזָר, הוֹקֵשָׁה כַּפְרָה לְשִׁירָה לְלַמְדָּנוּ
מִה בְּפָרָה בְּיוֹם, שְׁאִין הַקֶּרְבָּנוֹת קָרְבִים אֲלֵא בְּיוֹם אִף שִׁירָה
בְּיוֹם – אִין שְׁרִים עַל הַנְּסִיכִים אֲלֵא כְּשִׁבְאִים בְּיוֹם.
הַגְּמָרָא לְהַלֵּן מְבַרְרַת מִזּוֹ הַמִּקְוֵר לְשִׁירַת הַלּוֹיִם בְּמִקְדָּשׁ מִן
הַתּוֹרָה: אִמָּר רַב יְהוֹנָתָן אִמָּר שְׁמוּאֵל מִנְיַן לומְדִים לְעִיקָר
מִצּוֹת שִׁירָה שֶׁל הַלּוֹיִם בְּמִקְדָּשׁ מִן הַתּוֹרָה. וּמְבַאֵר: שְׁנֵי אִמָּר
(דְּבָרִים יח ו-ז) וְכִי יָבֵא הַלּוֹי מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ וְגו' וְשִׁירַת בְּשֵׁם ה'
אֱלֹהִיו, כְּכֹל אֲחֵיו הַלּוֹיִם הַעֲמִידִים שָׁם לְפָנָיו ה' אִיזְהוּ שִׁירוֹת
'שְׁבָשֵׁם', כְּלוּמַר, שְׁמוֹכִירִים בּו שֵׁם שְׁמִים, הָיוּ אוֹמְרֵי זֶה שִׁירָה,
שְׁאוֹמְרִים הַלּוֹיִם בְּשִׁירָתָם מִמּוֹרִים שְׁמוֹכֵר בְּהֵם שֵׁם שְׁמִים,
וּמְכָאֵן לְשִׁירַת הַלּוֹיִם בְּמִקְדָּשׁ.
שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: וְאִימָא – וְשְׁמָא נֹאמֵר שְׁאִין זֶה מְלַמֵּד עַל שִׁירַת
הַלּוֹיִם אֲלֵא עַל נְשִׂאוֹת בְּפִים שֶׁל הַכַּהֲנִים, וְהִיא שִׁירוֹת בְּשֵׁם,
שֶׁגַם בָּהּ מְזוֹכֵר שֵׁם שְׁמִים. מִיִּשְׁבַּת הַגְּמָרָא: אִי אִפְשֵׁר לומר כֵּן
מְדַבְּרֵיב (דְּבָרִים י ח) לְגַבֵּי הַפְּרִשַׁת בְּנֵי לּוֹי 'לְשִׁירָתוֹ, וְלִכְרֶךְ
בְּשֵׁמוֹ' הִרִי שִׁלְשֵׁרְתוֹ וְלִבְרַךְ' וְדַהֲיִינוּ בְּרַכַּת כְּהֹנִים] הֵם שְׁנֵי
דְּבָרִים, מְכָלִל דְּכֶרֶת בְּהֵינִים לֹא שִׁירוֹת הִיא אֲלֵא שִׁירוֹת'
הוּא דְּבַר אַחַר, וְבֵא לְלַמֵּד עַל שִׁירַת הַלּוֹיִם.
רַב מִתְּנָה אִמָּר, מְהָבֵא לומְדִים לְשִׁירַת הַלּוֹיִם. שְׁנֹאמֵר (דְּבָרִים
כח מז – מח) בְּפִרְשַׁת הַקְּלִלוֹת, שְׁאוֹמֵר הַקְּבָ"ה לְיִשְׂרָאֵל 'תַּחַת
אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב', אִיזוֹ הִיא
עֲבֹדָה שְׁנַעֲשִׂית בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב, הָיוּ אוֹמְרֵי זֶה שִׁירָה,
שְׁאִין אָדָם שֵׁר שִׁירָה אֲלֵא מִתּוֹךְ שְׂמֻחָה וְטוֹב לֵב.
שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: וְאִימָא – וְשְׁמָא נֹאמֵר, שְׁאִין הַפְּסוּק עוֹסֵק
בְּשִׁירַת הַלּוֹיִם אֲלֵא בְּדְבָרֵי תּוֹרָה, וּמִשְׁמַעוֹת הַפְּסוּק הִיא 'תַּחַת
אֲשֶׁר לֹא לְמַדַּת תּוֹרָה. וְלִימוּד הַתּוֹרָה הוּא 'עֲבוּדָה שְׁבִשְׂמַחָה'
דְּכֶתִיב (תְּהִלִּים יט ט) 'פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָיִם, מְשֻׁמְחֵי לֵב', וְדַהֲיִינוּ
לִימוּד הַתּוֹרָה. מִיִּשְׁבַּת הַגְּמָרָא: אִין הַפְּסוּק הוֹלֵךְ עַל דְּבָרֵי תּוֹרָה,
לְפִי שְׁדַבְּרֵי תּוֹרָה 'מְשֻׁמְחֵי לֵב' אִיקְרֵי, 'טוֹב לֵב' לֹא אִיקְרֵי, וּבְפִסּוּק
נֹאמֵר 'וּבְטוֹב לֵב'.
שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: וְאִימָא – וְאוּלַי, אִין הַפְּסוּק עוֹסֵק בְּשִׁירָה אֲלֵא
בְּכַפּוּרִים, וּמִשְׁמַעוֹת הַפְּסוּק הִיא 'תַּחַת אֲשֶׁר לֹא הִבֵּאת
בִּיבּוּרִים, וּבִיבּוּרִים הֵם 'עֲבוּדָה שְׁבִשְׂמַחָה' דְּכֶתִיב (דְּבָרִים כו יא)
בְּפִרְשַׁת הַבֵּאת הַבִּיבּוּרִים 'וְשִׂמְחַתְּ כָּל הַטּוֹב'. מִיִּשְׁבַּת הַגְּמָרָא:
אִמְנַם בִּיבּוּרִים 'טוֹב' אִיקְרֵי אֲבֵל 'טוֹב לֵב' כְּפִי שֶׁהוֹכֵר
בְּפִסּוּק, לֹא אִיקְרֵי.
הַגְּמָרָא מְבַיָּא עוֹד מְדַבְּרֵי רַב מִתְּנָה בְּעֵנִץ הַשִּׁירָה: אִמָּר רַב
מִתְּנָה, מִנְיַן לְבִיבּוּרִים שְׁפָעִינֵין שִׁירָה, שְׁהָרִי שְׁנִינוּ בְּבִיבּוּרִים
(פ"ג מ"ד) שְׁכִשְׁהוּ מְגִיעִים נוֹשָׂאֵי הַבִּיבּוּרִים לְעוֹזֵרָה הָיוּ הַלּוֹיִם
שְׁרִים הַמְּזוּמֹר 'אַרְזֻמָּךְ ה' פִּי דְלִיתְנִי (תְּהִלִּים ל). וּמְבַאֵר:
אֶתְיָא – הוּא נִלְמַד עַל יְדֵי גִזְרָה שׁוּוֹה 'טוֹב' 'טוֹב' מְהָבֵא,
שְׁלִגְבֵי בִיבּוּרִים נֹאמֵר 'וְשִׂמְחַתְּ כָּל הַטּוֹב', וְלִגְבֵי שִׁירָה נֹאמֵר
'בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב', לְלַמֵּד שְׁבִיבּוּרִים טַעוּנִים שִׁירָה.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִינִי – הָאֵם כֶּךָ הוּא שְׁשֵׁרִים הַלּוֹיִם בַּעַת הַבֵּאת
הַבִּיבּוּרִים, וְהָא אִמָּר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַי נְחֵמְיָא אִמָּר רַבִּי יוֹנָתָן,
מִנְיַן שְׁאִין אוֹמְרִים שִׁירָה אֲלֵא עַל תְּנִין – בְּשַׁעַת נִסּוּךְ הַיִּין.
וּמְבַאֵר: שְׁנֵי אִמָּר (שׁוֹפְטִים יג) 'וְאִמָּר לָהֶם הַנֶּפֶן, הַתְּדַלְתִּי
אֶת הַיִּירוּשָׁי הַשְּׂמֵחָת אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים' – הָאֵם אִפְסִיק לְתַת אֶת
יְיָ שְׁמִשְׁמַח אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים. וְטַעוֹן בִּיאור, אִם אֲנָשִׁים מְשֻׁמְחָת

עשרה נקבים היו בה - ובכל נקב היה קנה אחד, ובכל קנה וקנה היו בו עשרה נקבים, ובכל נקב של קנה הוציא מין זמר, נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר. וסימנין - שלא תטעה מי אמר מאה מי אמר אלף. מתנייתא גוזמא - דרך משנית לשנות גוזמא, כגון הך דאמר בשחיטת חולין בפרק "גיד הנשה" (ז.ב.). רבי יוסי - דאמר: ישראלים מיוחסים היו,

לא דכולי עלמא עיקר שירה בפה - קשה: בפרק "החליל" (סוכה נא.א.) קאמר דאי עיקר שירה בפה - אין שיר של קרבן נמי דחי שבת ויום טוב לעשותו בכלי. ואם כן, מתניתין דקתני: שנים עשר ימים החליל מכה, מניי יוש לומר: דודאי תנאי דמתניתין אית להו עיקר שירה בפה, אבל איבא תנא דרבי יוסי בר יהודה התם, דאמר דשיר בכלי (דקרבן) דחי שבת ויום טוב, ואתי רישא כותיה. **השיר** מעכב הקרבן - קשה: דהבטי השיר בשעת ניסוך, והניינו אין מהבט הקרבן, דאדם מביא וזכו היום ונסכים מכאן עד ארבעה ימים (מנחות טו.ב.), ונראה לפרש: שיר מעכב את הקרבן - היינו ניסוך, שאם אין שירה אין ניסוך.

משמחה לב איקרי טוב לא איקרי - ואם תאמר: והכתיב (משלי ד') "לקח טוב נתתי לכם", (תהלים קט) "טוב לי תורת פיך!" ויש לומר, דהכי קאמר: משמח לב איקרי, טוב שסמוך (ללב) לשמחה ומשמעותו לשון שמחה, אי נמי, טוב הסמוך ללב - לא איקרי, ואם תאמר: הוא כתיב (רות ג.) "וייטב לבו", פירש רש"י: וזאת במדרג וייטב לבו בתלמוד תורה, והכי נמי דרשינן שבת (סג.) "ויטיב לבך" על תלמוד תורה! ויש לומר: דלא כתיבי בהדיא. ולפי זה לא הוי אתי שפיר הא דמקשה: "ואימא ביכורים", דהא טוב סמוך ללב לא איקרו! ויש לומר: דהכא נמי משני, דבעינן טוב הסמוך ללב. ומיהו, כיון דהיה יודע דבעינן טוב הסמוך ללב מעיקרא - שוב לא צריך להקשות עוד מביכורים. ולשון ראשון עיקר. **מנין** לביכורים שטעונין שירה - פירש רש"י: (דתנא) שהיו טעונין שירה, וכתנן במסכת ביכורים (פרק ג משנה ד) החליל (היה) מכה לפנייהם וכו'. והא דפריש איני, והא אמר רבי שמואל בר נחמני - ומקשה לרבי שמואל בר נחמני. אך יש תימה: אמאי לא מקשה ליה בהדיא מן המשנה ויש לומר: שהתלמוד לא הביא המשנה דרועים, וגם מילתיה דרבי שמואל בר נחמני לא איתיה ליה התלמוד אלא אגב גררא. הלכך לא פריך אלא הכי. ולרבי נראה: ששיר המשנה על ביכורים אינו עיקר השיר, כי אם לשמחה בעלמא, הלכך לא פריך מינה לרבי שמואל בר נחמני, ולא כפירוש רש"י. ויש תימה: דלא איירי המשנה בעיקר שיר כללו ועוד הקשה רבי אלחנן: דהכי מוקי לה לשמנת ביכורים הכא בהביא ענבים ודרכן דהא בכל הביכורים מירי בתאנים וחסין וכל שבעת המינין! ואין לפרש דהכי קאמר: שאם הביא ענבים בביכורים ודרכן לאחר כך, שלא תפגע מהם קדושת הביכורים, אף על גב דכתיב בקרא פרי. דהתם תניא בחולין פרק "השער הרוטב" (ב.ב.ב.) אין מביאין ביכורים בעיקר הרוטב היוצא מן היותים ומן הענבים. אלמא שהמשקה מהם חשוב לביכורים! אלא דיש לפרש: הביא ענבים ודרכם - פירוש:

עֲשֶׂרָה נְקִיבִים הָיוּ בָּהּ, כֹּל אֶחָד וְאֶחָד מוֹצִיא עֲשֶׂרָה מִינֵי זֶמֶר, נִמְצְאוּת פּוֹלָה מוֹצִיאה מֵאָה מִינֵי זֶמֶר. כְּמַתְנִיתָא תְּנָא: הִיא אִמְרָה וְגִבּוּת אִמְרָה, וְקָתָא יוֹצֵא הַיְמִינָה וְעֲשֶׂרָה נְקִיבִים הָיוּ בָּהּ, כֹּל אֶחָד מוֹצִיא מֵאָה מִינֵי זֶמֶר, נִמְצְאוּת פּוֹלָה מוֹצִיאה אֶלֶף מִינֵי זֶמֶר. אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַיְצְחָק, וְסִימְנִיד: מַתְנִיתָא גּוֹזְמָא. "וְעֲבָרֵי כְהֵנִים הָיוּ" כו'. לֵימָא בְּהָא קְמִיפְלְגִי, דְמָאן דְאָמַר עֲבָרִים הָיוּ, קִסְבְּר: עֵיקַר שִׁירָה בְּפִה, וְכָלִי לְבָסוּמִי קָלָא הוּא דְעֲבִידָא; וְמָאן דְאָמַר לְוִיִּם הָיוּ, קִסְבְּר: עֵיקַר שִׁירָה בְּכָלִי! - וְתַסְבְּרָא? רַבִּי יוֹסִי מֵאִי קִסְבְּר? אִי קִסְבְּר: עֵיקַר שִׁירָה בְּפִה - עֲבָרִים סְגִיא! אִי קִסְבְּר: עֵיקַר שִׁירָה בְּכָלִי - לְוִיִּם בְּעִינָיו! - לְעוֹלָם קִסְבְּר: עֵיקַר שִׁירָה בְּפִה, וְהָכָא בְּמַעְלִין מְדוּכָן לְיוֹחֲסִין וּלְמַעְשָׂרוֹת קְמִיפְלְגִי; מָאן דְאָמַר עֲבָרִים הָיוּ, קִסְבְּר: אִין מַעְלִין מְדוּכָן לֹא לְיוֹחֲסִין וְלֹא לְמַעְשָׂרוֹת; מָאן דְאָמַר לְוִיִּם הָיוּ, קִסְבְּר: מַעְלִין מְדוּכָן בִּין לְיוֹחֲסִין בִּין לְמַעְשָׂרוֹת; וְלִמָּאן דְאָמַר יִשְׂרָאֵלִים הָיוּ, קִסְבְּר: מַעְלִין מְדוּכָן לְיוֹחֲסִין וְלֹא לְמַעְשָׂרוֹת. תְּנֵן רַבְנָן: הַשִּׁיר מְעַכֵּב אֶת הַקֶּרְבָּן, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר; וְהַקְּבִיִּים אוֹמְרִים: אֵינֹן מְעַכְבִּי. מֵאִי מְעַמָּא דְרַבִּי מֵאִיר? דְאָמַר קְרָא: "וְאֵתְנָה אֶת הַלְוִיִּם נְתָנִים לְאֶהֱרֹן וְלִבְנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... וְלִכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", מַה פִּפְרָה מְעַכְבֵּת - אֵף שִׁירָה מְעַכְבֵּת. - וְרַבְנָן? הֵוּא עַל

לְאִידֵךְ דְרַבִּי אֱלֵעָזָר, דְאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר: מַה פִּפְרָה בְּיוֹם - אֵף שִׁירָה בְּיוֹם. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל: מִנֵּין לְעֵיקַר שִׁירָה מִן הַתּוֹרָה? שְׂנֵאמַר: "וְיִשְׂרֵת בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ", אִיזוּהוּ שִׁירוֹת שְׂבָשֵׁם - הֵוּ אוֹמַר: זֶה שִׁירָה. - וְאִימָא: נְשִׂאוֹת פְּסִיִם! - מִדְּכַתִּיב: "לְשִׁירְתוֹ וְלִכְרֹךְ בְּשֵׁמוֹ" - מִכְּלָל דְכַרְבַּת פְּהִינִים לְאוֹ שִׁירוֹת הָיָו. רַב מִתְּנָה אָמַר, מִהָכָא: "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבָדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּעַמְּתָהּ וְכַתּוּב לְכָב, אִיזוּ הִיא עֲבֹדָה שְׂבָשֵׁמְתָהּ וְכַתּוּב לְכָב? הֵוּ אוֹמַר: זֶה שִׁירָה. - וְאִימָא: דְכָרֵי תוֹרָה, דְכַתִּיב: "פִּקּוּדֵי ה' יִשְׂרִים מִשְׁמַחֵי לִבִּי" - "מִשְׁמַחֵי לִבִּי" אִיקְרִי, "טוֹב" לֹא אִיקְרִי. - וְאִימָא: בְּפוּרִים, דְכַתִּיב: "וְשִׁמְחֵתָ כָּל הַטּוֹב" - "טוֹב" אִיקְרִי, "טוֹב לְכָב" לֹא אִיקְרִי. אָמַר רַב מִתְּנָה: מִנֵּין לְבִיכּוּרִים שְׂטַעְנוּנִין שִׁירָה? אֶתִּיא "טוֹב" מִהָכָא. - אִינִי? וְהָא אָמַר רַבִּי שְׂמוּאֵל בַּר נַחֲמָן אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מִנֵּין שְׂאִין אוֹמְרִים שִׁירָה אֱלָא עַל תְּנִין? שְׂנֵאמַר: "וְהֵוּא אָמַר לְהֵם הִנֵּהן הַחֲדָלְתִי אֶת תִּירוּשֵׁי הַמִּשְׁמַח אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים", אִם אֲנָשִׁים מִשְׂמַח, אֱלֹהִים בְּפִה מִשְׂמַח? מִכָּאן שְׂאִין אוֹמְרִים שִׁירָה אֱלָא עַל תְּנִין! - מִשְׂפַּחַת לָהּ כְּדִתְנִי רַבִּי יוֹסִי: פְּרִי אֶתָּה מִכָּא וְאִי אֶתָּה מִכָּא מִשְׂקִין; הִבִּיא עֲנָבִים וְדָרְכָן, מַעְנִין תְּלַמּוּד לֹמַר: "תְּבִיא". חֻקְהָ אָמַר, מִהָכָא: "וּכְנַנְיָהוּ שַׁר הַלְוִיִּם יִשׁוּר בְּמִשְׁאָא כִּי מִכֵּין הוּא", אֵל תִּיקְרִי "יִשׁוּר", אֱלָא "יִשִּׁיר". בְּלוּטֵי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מִהָכָא: "לְעֹבֹד עֲבַדְתָּ עֹבֹדְהָ", אִיזוּהוּ עֹבֹדָה שְׂצָרִיכָה עֹבֹדְהָ? הֵוּ אוֹמַר: זוֹ שִׁירָה. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, מִהָכָא: "שְׂאוּ זִמְרָה וְתִנּוּ תַף כְּפֹזר נְעִים עִם נְבִל". רַב נַחֲמָן בְּרַיְצְחָק אָמַר, מִהָכָא: "יֵהִם יִשְׂאוּ קוֹלָם יִרְגוּ בְּגִזְאוֹן ה' צְהִלוּ מִיִּם". וְתֵנָא מִיִּיתֵי לָהּ מִהָכָא: "וְלִבְנֵי קָתָה לֹא נָתַן כִּי עֲבֹדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם בְּכַתֵּף יִשְׂאוּ", מִמִּשְׁמַע שְׂנֵאמַר בְּכַתֵּף, אִינִי יוֹדַע שִׂישִׂאוּ? מַה תְּלַמּוּד לֹמַר "יִשְׂאוּ"? אִין "יִשְׂאוּ" אֱלָא לְשׁוֹן שִׁירָה, וְכֵן הוּא אוֹמַר: "שְׂאוּ זִמְרָה וְתִנּוּ תַף", וְאִמַר: "יִשְׂאוּ קוֹלָם יִרְגוּ" וְגו'. חֲנִינָא בְּן אֶהֱוִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, מִהָכָא: "מִשְׁחָה יִדְבַר וְהֶאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ כְּקוֹל", עַל

הפירוש ענבים ודרכם, מנין שכשרים לביכורים? תלמוד לומר: "תביא". והא דתניא: אין מביאין ביכורים משקה אלא היוצא מן היותים ומן הענבים, דמשמע: לכתחילה מביאין - יש לפרשו בדיעבד. דהא קרא כתיב שאומרים שיר על ביכורים, והיכי כתב קרא בדביעך? ונראה לפרש: דמיירי בלכתחלה. והכי פירוש: הביא ענבים ודרכן, מנין שביאים לכתחילה תלמוד לומר: "תביא" דמשמע לביכורים שיר על ביכורים, ומשנת ביכורים נמי אתאי שפיר, דמיירי במשקקי היוצאין מיותים וענבים, שאומרים עליהם שירה לכתחילה. ואידי דתקנו עליהם שירה - תקנו נמי בכל הביכורים של שבעת המינים. ולא קשיא מידי מכל מה שהקשיתי לעיל. וצריך עיון בירושלמי.

אֵל תיקרי ישור אלא ישיר - תימה, דכמה קראי איכא בדברי הימים (ט א) "בני פלוני משוררים!" ויש לומר: דבעי לאשכחוי דשירה מן התורה, לכך דייק ליה מהך קרא דכתיב "ישור במשא" וכתביב "עבודת משא". אי נמי: מפיק מקראי שהיא עבודה וזר חייב עליה מיתה.

מהבא יהי כאחד למחצרים — ובקרא (במדבר י) כתיב: "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם", אלמא איכא שירה ומן התורה.
משוער ששורר — דבדברי הימים (א ט) כתיב משפחות שהיו משוערים, ומשפחות שהיו משוררים. **מיתרבי** — פירש הקונטרס: לא ידענא האי אודהרה מהיבא

היא. ורבינו מנחם נחוד פירש, דכתיב (במדבר כ): "לשמור עמך ועבדה לא יעבוד", וכתיב (שם): "ככה תעשה ללויים במשמרותם". **דמר** סבר במיתה — אם משוער לבדו. וגורו בו רבנן מסייע עם אחר. ומר סבר באזהרה. ולא גורו רבנן אם בא לסייע.

עולת נדבת ציבור טעונה שיר — כגון עולת קיץ. אבל ריחוד, אפילו חובתו אין טענה נסכים.

אלא אמר רמי בריה דרב יבא כבש הבא עם העומר קא מיבעיא ליה — טובא תימא: מאי סלקא דעתך? דהא אתמול הקריבו תמידין ומוספק, אמאי לא אימלך אלא ממוספק שיש עשר דניטין? **איבעיא** להו אי איקבע ראש חדש — וקשה לרש"י: דבדברי הימים כתיב האי קרא מקמי "ויועץ המלך לעשות הפסח בחדש השני"

אלא אמר רב (שימי) ואשין מידי דהוי אשליח דציבורא דממליך — ולעולם לא תפשוט, דנימא דכבש הבא עם העומר הוה. **שירה** דיומא לה' הארץ ומלוואה (תהלים כד) — ואם עולת קיץ טעונה שירה — היינו שיר שאמרו בתמיד של שחר בו ביום.

אי הכי בעולת נדבה — פירש בקונטרס: ותפשוט בעיא דרבי אבין. **לעולותיכם** ולזבחי שלמים הם עולה קדשי קדשים אם שלמים כו' ומה שלמים שקבוע לזמן זמן וכו' — והא ברייתא איתא נמי בבוהדים, בפרק "איזהו מקומן" (נ.ה), ומתניא הכי: מה עולה קדשי קדשים — אף שלמים קדשי קדשים. מה עולה טעונה צפון — אף שלמים כו'. וליכא

התם "ומה שלמים שקבוע להם זמן" וכו' כדאיתא הבא. ומתא כל זה דטעונן קדשי ודקבוע להם זמן היא ברייתא, וכן היה שונה אותה רב מרי הכי, והתם תניא מה שהיה צריך ממנה. אי נמי: אין בברייתא כי אם "עולה קדשי קדשים אף שלמים קדשי קדשים" (ה"ג ומקשינן) לענין קביעות זמן, ולענין טעונה צפון דזבחים, רבינו אלחנן.

נסכים

תניא עולת חובה - מידי דהוה אשליחא דציבורא דממליך. תא שמע, רבי יוסי אומר: מגלגלין זכות ליום וזכאי וחובה ליום חייב. אמרו: כשחרב הבית בראשונה, אותו היום תשעה באב הוה, ומוצאי שבת הוה, ומוצאי שביעית הוה, ומשמרתו של ירויב היתה, והיו פהנים ולוים עומרים על דוכנן ואמרים שירה, ומה שירה אמרו? **"וישבע עליהם את אונם וברעתם צמיחם"**, ולא הספיקו לומר "צמיחם ה' אלהינו" עד שפאו גוים וכבשום, וכן בשניה. האי שירה מאי עבדתיה? אילמא דעולת חובה, מי הוא?

בשבעה עשר בתמוז בטל התמיד! אלא לאו דעולת נדבה! — ותסברא? מאי שנא דעולת חובה דלא הואי, ומאי שנא דעולת נדבה דהואי? — הא לא קנשיא: בן בקר אקראי בעלמא הוא דאיתרמיא להו. אמר רבא, ואיתמיא רב אשי: ותסברא? שירה דיומיה - "לה' הארץ ומלוואה", **"וישבע עליהם את אונם בשיר דארבעה בשבת הוא! אלא איליאי בעלמא הוא דנפל להו בפמיניהו"**. והא "עומדין על דוכנן קתני! — פדריש לקיש, דאמר: אומר שלא על הקרבן. — אי הכי, בעולת נדבה נמי לימא — נפיק מניה חורבא. מאי הוה עולה? תא שמע, דתני רב מרי בריה דרב פהנא: "על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם", מה עולה קודש קדשים — אף שלמים קודש קדשים; ומה שלמים קבוע להם זמן — אף עולה קבוע לה זמן.

שלמים קדשי קדשים אלא כבשי לעצרת, דשלמי ציבור הן, וכתיב בהו (ויקרא כג): "קדש יהיו לה' לכהן". ומה שלמים האמורים כאן לגבי שיר — קבוע לזמן זמן, דהא אוקימנא כבשי עצרת אף עולה האמורה כאן — שקבוע לה זמן, לאפוקי נדבת ציבור דאין קבוע לה זמן.

ערכין. פרק שני - אין נערכין דף יא עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רש"י

על עסקי קול — שהיה מצווה לשורר, לפי שמשמה לוי היה. אף הם — הלויים בעבודת מזבח. ולא משכחת לויים כשרים בעבודת מזבח אלא בשיר. מה אהם — אבהנים קאי קרא. אתם בשלהם — הכהנים שנכנסו בעבודת לויים, כגון שרורו. והם בשלהם — לוי שעבד על המזבח ככהן. הם בשלהם — כגון לוי משורר שהגיה דלתות, ולוי משוער שאמר שיר. שהרי הלויים היו חלוקים, זה למשוער וזה למשורר. אלא באזהרה — לא אתפרש לך. אביי — לית ליה הא מתניתין דקתני לעיל: הם בשלהם אינו במיתה, דהא משכחת תנא אחרינא דקאי כוותיה. ור' ממש — כגון ישראל. הא כתיב חדא זימנא — בהדיא פרשתא גופה, וקאי נמי אעבודת לויים. רבי יהושע ויחזקן בן גודגא לויים היו, ויחזקן בן גודגא סבר: משורר ששוער במיתה כשהוא מגיף לבדו, וגורו רבנן במסייע, דלא לייתי למעבד לחודיה. ורבי יהושע סבר: אפילו כי עבדי לחודיה אינו אלא באזהרה, ולא גורו רבנן במסייע. עולת נדבת ציבור — כגון קיץ המזבח, הבא מן השפחות שנותנין בוק מנות, מותר תהא ומותר אש. עולותיכם — ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם" (במדבר י), והיינו שירה. ויאמר חוקיהו — משמע שהיה נמלך. אלא לאו נדבה — ונמלך אם ישוררו, וכתיב: "חלל שיר ה'", שהורו לו בית דין לשורר. עולת ראש חדש — דעולת חובה כבש הבא עם העומר — דהוא עולת חובה בששה שער נמלך. אלא אמר רב אשי — הא דמימלך, לאו משום דמספקא ליה, דדאי הוקבע ראש חדש בזמנו. אלא רשותא הוא דקא נטיב. מידי דהוה אשליח דציבורא דמימלך — ונטיב רשותא אם תפלא. אפילו תימא עולת חובה — עולת תמיד שבכל יום ויום הואי, זכות ליום זכאי — בניסן נגאל, בניסן תחידין להיגאל. מוצאי שבת — אחד בשבת. ומוצאי שביעית — שמינית. וישב עליהם את אונם — פסוק הוא בתהלים בממור "אל נקמות ה'". כפל התמיד — שלא היו להם כבשים, מחמת שהיו צרים על ירושלים ויץ ורצא ובא. ומאי שנא עולת נדבה דהואי — זכות ללא היו כבשים מוציין: הא לא קנשיא בן בקר בעלמא אתרמיא להו — שאינו ראוי לתמיד, וראוי לעולת נדבה. ותסברא — דשירה נגורה היא הדיא שירה על קרבן? והא שירה דאחד בשבת "לה' הארץ ומלוואה" כדאמר בראש השנה (לא, א), והאי קרא בממור "אל נקמות ה' שהוא שיר של רביעי בשבת! איליאי — קינה, כדמתרגמינן "ושאי על שפים קינה" — וטלי על נגדין אלייא (ירמיהו ז). דוכן — כמין אצטבא היה. אי הכי — דאפילו שלא על הקרבן אומר שירה, בעולת נדבה נמי לימא, ותפשוט בעיא דרבי אבין נפקא מניה חורבא — דהא דריש לקיש רשות הוא. דאי אית ליה לעולת נדבה ברשות — אתי למימר עולת חובה נמי רשות, הלכך לא אמרינן שיר לגמרי בנדבה. מאי הוי עולה — דבעיא דרבי אבין, ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם — מוקיש עולה לשלמים ושלמים לעולה לענין שיה. מה עולה האמורה כאן קדשי קדשים — דאין לך עולה קדשים קלים, אף שלמים האמורים כאן טעונים שיר — בשלמים קדשי קדשים משתעי. ואין לך איליאי

על עסקי קול. רב אשי אמר, מהבא: ויהי פחדר למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד. רבי יוחנן אמר, מהבא: ולא ימותו גם הם גם אהם, מה אהם בעבודת מזבח — אף הם בעבודת מזבח. תניא נמי הכי: "ולא ימותו גם הם גם אהם", אהם בשלהם והם בשלהם — במיתה, הם בשלהם — אינן במיתה אלא באזהרה. אמר אבבי, נקטינן: משורר ששוער בשל חבירו — במיתה, שצאמר: "והכהנים לפני המושפן קדמה לפני אהל מועד וגו' והזר הקרב יומת", מאי ור? אילימא זר ממש — הכתיב חדא זימנא! אלא לאו, זר דאיתיה עבודה. מיתרבי: משורר ששוער ומשוער ששורר — אינן במיתה אלא באזהרה! — תנאי היא, דתניא: מעשה פרבי יהושע בר הגנה שהלך לסייע בהגפת דלתות אצל רבי יוחנן בן גודגא, אמר לו: בני, חזור לאחוריך, שאתה מן המשוררים ולא מן המשוערים; מאי לאו בהא קמיפלגי, דמר סבר: מיתה היא, וגורו בה רבנן; ומר סבר: אזהרה היא, ולא גורו בה? — דכתיב עלמא אזהרה היא, מר סבר: מסייע גורו ביה רבנן, ומר סבר: לא גורו ביה רבנן. פני רבי אבין: עולת נדבת ציבור, טעונה שירה או אינה טעונה שירה? "עלתיכם" אמר רחמנא, אחת עולת חובה ואחת עולת נדבה, או דלמא: עולותיכם דכיתיהו ישראל קאמר רחמנא? תא שמע: "ויאמר חזקיהו להעלות העולה על המזבח ובעת החלל העולה החל שיר ה' ותחצוצרות על ידי כלי שיר דוד מלך ישראל", האי שירה מאי עבדתיה? אילימא דעולת חובה — למה ליה אימלוכי? אלא לאו דעולת נדבה. אמר רב יוסף: לא, עולת ראש חודש הוה, וקא מיבעיא להו מי הוקבע ראש חדש בזמנו דליקרב, או לא. אמר ליה אבבי: ומי מצית אמרת הכי? והכתיב: "ביום ששה עשר לחודש הראשון וגו' ויאמר חזקיהו להעלות העולה על המזבח" — אלא אמר רמי בריה דרב יבא: כבש הבא עם העומר קמיבעיא להו, מי קבע ראש חדש בזמנו דליקריב, או לא? מתקורף לה רב אשי: וליהו פסח חיכי עבדי? מצה חיכי אכיל? אלא אמר רב אשי: מידי דהוה אשליחא דציבורא דממליך. השתא דאית לך, ליהי, אפילו

תניא עולת חובה - מידי דהוה אשליחא דציבורא דממליך. תא שמע, רבי יוסי אומר: מגלגלין זכות ליום וזכאי וחובה ליום חייב. אמרו: כשחרב הבית בראשונה, אותו היום תשעה באב הוה, ומוצאי שבת הוה, ומוצאי שביעית הוה, ומשמרתו של ירויב היתה, והיו פהנים ולוים עומרים על דוכנן ואמרים שירה, ומה שירה אמרו? **"וישבע עליהם את אונם וברעתם צמיחם"**, ולא הספיקו לומר "צמיחם ה' אלהינו" עד שפאו גוים וכבשום, וכן בשניה. האי שירה מאי עבדתיה? אילמא דעולת חובה, מי הוא? בשבעה עשר בתמוז בטל התמיד! אלא לאו דעולת נדבה! — ותסברא? מאי שנא דעולת חובה דלא הואי, ומאי שנא דעולת נדבה דהואי? — הא לא קנשיא: בן בקר אקראי בעלמא הוא דאיתרמיא להו. אמר רבא, ואיתמיא רב אשי: ותסברא? שירה דיומיה - "לה' הארץ ומלוואה", **"וישבע עליהם את אונם בשיר דארבעה בשבת הוא! אלא איליאי בעלמא הוא דנפל להו בפמיניהו"**. והא "עומדין על דוכנן קתני! — פדריש לקיש, דאמר: אומר שלא על הקרבן. — אי הכי, בעולת נדבה נמי לימא — נפיק מניה חורבא. מאי הוה עולה? תא שמע, דתני רב מרי בריה דרב פהנא: "על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם", מה עולה קודש קדשים — אף שלמים קודש קדשים; ומה שלמים קבוע להם זמן — אף עולה קבוע לה זמן.

שלמים קדשי קדשים אלא כבשי לעצרת, דשלמי ציבור הן, וכתיב בהו (ויקרא כג): "קדש יהיו לה' לכהן". ומה שלמים האמורים כאן לגבי שיר — קבוע לזמן זמן, דהא אוקימנא כבשי עצרת אף עולה האמורה כאן — שקבוע לה זמן, לאפוקי נדבת ציבור דאין קבוע לה זמן.

נסכים

תניא עולת חובה - מידי דהוה אשליחא דציבורא דממליך. תא שמע, רבי יוסי אומר: מגלגלין זכות ליום וזכאי וחובה ליום חייב. אמרו: כשחרב הבית בראשונה, אותו היום תשעה באב הוה, ומוצאי שבת הוה, ומוצאי שביעית הוה, ומשמרתו של ירויב היתה, והיו פהנים ולוים עומרים על דוכנן ואמרים שירה, ומה שירה אמרו? **"וישבע עליהם את אונם וברעתם צמיחם"**, ולא הספיקו לומר "צמיחם ה' אלהינו" עד שפאו גוים וכבשום, וכן בשניה. האי שירה מאי עבדתיה? אילמא דעולת חובה, מי הוא? בשבעה עשר בתמוז בטל התמיד! אלא לאו דעולת נדבה! — ותסברא? מאי שנא דעולת חובה דלא הואי, ומאי שנא דעולת נדבה דהואי? — הא לא קנשיא: בן בקר אקראי בעלמא הוא דאיתרמיא להו. אמר רבא, ואיתמיא רב אשי: ותסברא? שירה דיומיה - "לה' הארץ ומלוואה", **"וישבע עליהם את אונם בשיר דארבעה בשבת הוא! אלא איליאי בעלמא הוא דנפל להו בפמיניהו"**. והא "עומדין על דוכנן קתני! — פדריש לקיש, דאמר: אומר שלא על הקרבן. — אי הכי, בעולת נדבה נמי לימא — נפיק מניה חורבא. מאי הוה עולה? תא שמע, דתני רב מרי בריה דרב פהנא: "על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם", מה עולה קודש קדשים — אף שלמים קודש קדשים; ומה שלמים קבוע להם זמן — אף עולה קבוע לה זמן.

שלמים קדשי קדשים אלא כבשי לעצרת, דשלמי ציבור הן, וכתיב בהו (ויקרא כג): "קדש יהיו לה' לכהן". ומה שלמים האמורים כאן לגבי שיר — קבוע לזמן זמן, דהא אוקימנא כבשי עצרת אף עולה האמורה כאן — שקבוע לה זמן, לאפוקי נדבת ציבור דאין קבוע לה זמן.

נסכים

תניא עולת חובה - מידי דהוה אשליחא דציבורא דממליך. תא שמע, רבי יוסי אומר: מגלגלין זכות ליום וזכאי וחובה ליום חייב. אמרו: כשחרב הבית בראשונה, אותו היום תשעה באב הוה, ומוצאי שבת הוה, ומוצאי שביעית הוה, ומשמרתו של ירויב היתה, והיו פהנים ולוים עומרים על דוכנן ואמרים שירה, ומה שירה אמרו? **"וישבע עליהם את אונם וברעתם צמיחם"**, ולא הספיקו לומר "צמיחם ה' אלהינו" עד שפאו גוים וכבשום, וכן בשניה. האי שירה מאי עבדתיה? אילמא דעולת חובה, מי הוא? בשבעה עשר בתמוז בטל התמיד! אלא לאו דעולת נדבה! — ותסברא? מאי שנא דעולת חובה דלא הואי, ומאי שנא דעולת נדבה דהואי? — הא לא קנשיא: בן בקר אקראי בעלמא הוא דאיתרמיא להו. אמר רבא, ואיתמיא רב אשי: ותסברא? שירה דיומיה - "לה' הארץ ומלוואה", **"וישבע עליהם את אונם בשיר דארבעה בשבת הוא! אלא איליאי בעלמא הוא דנפל להו בפמיניהו"**. והא "עומדין על דוכנן קתני! — פדריש לקיש, דאמר: אומר שלא על הקרבן. — אי הכי, בעולת נדבה נמי לימא — נפיק מניה חורבא. מאי הוה עולה? תא שמע, דתני רב מרי בריה דרב פהנא: "על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם", מה עולה קודש קדשים — אף שלמים קודש קדשים; ומה שלמים קבוע להם זמן — אף עולה קבוע לה זמן.

שלמים קדשי קדשים אלא כבשי לעצרת, דשלמי ציבור הן, וכתיב בהו (ויקרא כג): "קדש יהיו לה' לכהן". ומה שלמים האמורים כאן לגבי שיר — קבוע לזמן זמן, דהא אוקימנא כבשי עצרת אף עולה האמורה כאן — שקבוע לה זמן, לאפוקי נדבת ציבור דאין קבוע לה זמן.

נסכים

תניא עולת חובה - מידי דהוה אשליחא דציבורא דממליך. תא שמע, רבי יוסי אומר: מגלגלין זכות ליום וזכאי וחובה ליום חייב. אמרו: כשחרב הבית בראשונה, אותו היום תשעה באב הוה, ומוצאי שבת הוה, ומוצאי שביעית הוה, ומשמרתו של ירויב היתה, והיו פהנים ולוים עומרים על דוכנן ואמרים שירה, ומה שירה אמרו? **"וישבע עליהם את אונם וברעתם צמיחם"**, ולא הספיקו לומר "צמיחם ה' אלהינו" עד שפאו גוים וכבשום, וכן בשניה. האי שירה מאי עבדתיה? אילמא דעולת חובה, מי הוא? בשבעה עשר בתמוז בטל התמיד! אלא לאו דעולת נדבה! — ותסברא? מאי שנא דעולת חובה דלא הואי, ומאי שנא דעולת נדבה דהואי? — הא לא קנשיא: בן בקר אקראי בעלמא הוא דאיתרמיא להו. אמר רבא, ואיתמיא רב אשי: ותסברא? שירה דיומיה - "לה' הארץ ומלוואה", **"וישבע עליהם את אונם בשיר דארבעה בשבת הוא! אלא איליאי בעלמא הוא דנפל להו בפמיניהו"**. והא "עומדין על דוכנן קתני! — פדריש לקיש, דאמר: אומר שלא על הקרבן. — אי הכי, בעולת נדבה נמי לימא — נפיק מניה חורבא. מאי הוה עולה? תא שמע, דתני רב מרי בריה דרב פהנא: "על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם", מה עולה קודש קדשים — אף שלמים קודש קדשים; ומה שלמים קבוע להם זמן — אף עולה קבוע לה זמן.

שלמים קדשי קדשים אלא כבשי לעצרת, דשלמי ציבור הן, וכתיב בהו (ויקרא כג): "קדש יהיו לה' לכהן". ומה שלמים האמורים כאן לגבי שיר — קבוע לזמן זמן, דהא אוקימנא כבשי עצרת אף עולה האמורה כאן — שקבוע לה זמן, לאפוקי נדבת ציבור דאין קבוע לה זמן.

נסכים

תניא עולת חובה - מידי דהוה אשליחא דציבורא דממליך. תא שמע, רבי יוסי אומר: מגלגלין זכות ליום וזכאי וחובה ליום חייב. אמרו: כשחרב הבית בראשונה, אותו היום תשעה באב הוה, ומוצאי שבת הוה, ומוצאי שביעית הוה, ומשמרתו של ירויב היתה, והיו פהנים ולוים עומרים על דוכנן ואמרים שירה, ומה שירה אמרו? **"וישבע עליהם את אונם וברעתם צמיחם"**, ולא הספיקו לומר "צמיחם ה' אלהינו" עד שפאו גוים וכבשום, וכן בשניה. האי שירה מאי עבדתיה? אילמא דעולת חובה, מי הוא? בשבעה עשר בתמוז בטל התמיד! אלא לאו דעולת נדבה! — ותסברא? מאי שנא דעולת חובה דלא הואי, ומאי שנא דעולת נדבה דהואי? — הא לא קנשיא: בן בקר אקראי בעלמא הוא דאיתרמיא להו. אמר רבא, ואיתמיא רב אשי: ותסברא? שירה דיומיה - "לה' הארץ ומלוואה", **"וישבע עליהם את אונם בשיר דארבעה בשבת הוא! אלא איליאי בעלמא הוא דנפל להו בפמיניהו"**. והא "עומדין על דוכנן קתני! — פדריש לקיש, דאמר: אומר שלא על הקרבן. — אי הכי, בעולת נדבה נמי לימא — נפיק מניה חורבא. מאי הוה עולה? תא שמע, דתני רב מרי בריה דרב פהנא: "על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם", מה עולה קודש קדשים — אף שלמים קודש קדשים; ומה שלמים קבוע להם זמן — אף עולה קבוע לה זמן.

שלמים קדשי קדשים אלא כבשי לעצרת, דשלמי ציבור הן, וכתיב בהו (ויקרא כג): "קדש יהיו לה' לכהן". ומה שלמים האמורים כאן לגבי שיר — קבוע לזמן זמן, דהא אוקימנא כבשי עצרת אף עולה האמורה כאן — שקבוע לה זמן, לאפוקי נדבת ציבור דאין קבוע לה זמן.

נסכים

57 ושניהם קרבנות חובה של ציבור: **בְּעֵי רַבִּי אֲבִיו**, עולת נדבת
 58 ציבור – עולת ציבור הבאה בנדבה, כגון קיץ המזבח, **מְעִוְנָה**
 59 שירה או אינה **מְעִוְנָה שירה**. ומבאר את צדדי הספק: שנאמר
 60 בפסוק (במדבר י') **וְתִקְעֶתֶם בַּחֲצֹצְרוֹת**, על עלתיהם ועל זבחי
 61 שלמיכם, ומבאן לשירה על הקרבנות. ויש לדקוק: **עולותיהם**
 62 **אמר להקנא** בלשון רבים, ובא לרבות שאחת עולת חובה
 63 ואחת עולת נדבה אומרים עליהם שירה. או **דלמא** אינו בא
 64 לרבות עולת נדבה, אלא **עולותיהם** דכוליהו ישראל **קאמר**
 65 **דקמנא** – נוקט לשון זו לפי שמדבר על עולות ציבור של כל
 66 ישראל ולא בעולות היחיד.
 67 הגמרא מנסה לפשוט הספק: **הא שמעי**, שנאמר (דברי הימים ב'
 68 כז) כשמלך חזקיהו ופתח את דלתות בית המקדש וצויה
 69 לטהר המקדש וכליו, והעמידו הלויים וכליהם על הדוכן, **ויאמר**
 70 **חזקיהו להעלות העולה [להמזבח] (על המזבח)**, ובעת החל
 71 העולה החל שיר ה' והחצוצרות, על ידי בלי (שיר) דוד מלך
 72 ישראל, ומן הלשון 'ויאמר חזקיהו', שנוכח על הקרבת העולה
 73 והשיר שעמה, משמע שהיה לו ספק בדבר זה ונמלך בבית דין
 74 כיצד לנהוג בשירה זו. מבררת הגמרא: **האי שירה** שנמלך עליה
 75 **מאי צבידתה** – מה עניינה, על איזה קרבן באה, **אילימא** – אם
 76 נאמר, שזוהי שירה **דעולת חובה** של קרבן התמיד, **למה לי**
 77 **אימלוכי** – למה לו להימלך, וכי לא ידע שאומרים שירה על
 78 עולת חובה. **אלא לאו דעולת נדבה**, ונמלך חזקיהו אם אומרים
 79 שירה על עולת נדבה, ומכך שכתוב אחר כך **ובעת החל העולה**
 80 **חלל שיר ה'** הרי שהורו לו בית דין שיש לומר שירה, ונפשוט
 81 מכאן שאומרים שירה על עולת נדבת ציבור.
 82 דוחה הגמרא: **אמר רב יוסף, לא** – אין מדובר בשירה של עולת
 83 נדבה, אלא בשירה של עולת ראש חודש של מוסף הנה, והיא
 84 עולת חובה, ו**קא מיבעיא להו** לחזקיהו מי הוקבע ראש חודש
 85 **בזמנו דליקרב** – האם קדשו בית דין את החודש בזמנו, דהיינו
 86 למחרת עשרים ותשעה של חודש הקודם, ויש להקריב מוסף של
 87 ראש חודש באותו היום, או לא, ונעשה חודש הקודם מעובר,
 88 ואין להביא קרבן ראש חודש אלא למחרת. ואם כן אין ראייה
 89 לעולת נדבה.
 90 מקשה הגמרא: **אמר ליה אבוי רב יוסף, ומי מצית אמרת הכי**
 91 – האם יכול אתה לומר כן שאותו יום ראש חודש היה, ו**הקתיב**
 92 (שם כט יז) לגבי עבודת טיהור המקדש וכליו על פי הוראת
 93 חזקיהו **ביום ששה עשר לחודש הראשון וגו' בלוי**, את
 94 העבודות, ועל אותו היום נאמר **ויאמר חזקיהו להעלות העולה**
 95 (על המזבח) הרי שהיה זה בששה עשר לחודש ניסן.
 96 דוחה הגמרא באופן אחר: **אלא אמר רמי בריה דרב יבא,**
 97 **כבש הקא עם העומר קמיבעיא להו** לחזקיהו, שביום ששה
 98 עשר בניסן מוסיפים עוד כבש לעולה שבא עם עומר התנופה,
 99 והסתפק חזקיהו מי קבע ראש חודש **בזמנו דליקרב** – האם
 100 קידשו את חודש ניסן בזמנו, והיום הוא כבר ששה עשר בניסן
 101 ויש להקריב הכבש לעולה, או לא, ורק למחרת יחול ששה עשר
 102 בניסן. וכבש זה הוא עולת חובה ואין לפשוט מכאן את הספק
 103 לגבי עולת נדבה.
 104 מקשה הגמרא: **מתקיף לה רב אוביא**, מדוע צריך היה חזקיהו
 105 להימלך אם קידשו החודש בזמנו, ו**ליחזי** – ויראה, קרבן **ספח**
 106 הבא בארבעה עשר בניסן **היכי עבדי** – באיזה יום נעשה, וכן
 107 **מצה** של ליל הסדר **היכי אכיל** – באיזה יום נאכלה, שכבר אז
 108 היה להם לדעת אם התקדש החודש בזמנו או לא.
 109 ולכן דוחה הגמרא באופן אחר: **אלא אמר רב אשי**, מה שנמלך
 110 חזקיהו אין זה משום שלא ידע אימתי התקדש החודש, שודאי
 111 היה יודע שנבקע בזמנו, אלא **מידי דהנה** **אשליחא דציבורא**
 112 **דמימליך** – כמו שזליח ציבור נוטל רשות קודם שיפולל, ומפני

1 ופירוש יענינו בקול, שציווהו על עפקי קול, כלומר על השירה,
 2 לפי שהיה משה משבט לוי.
 3 **רב אשי אמר מהכא** לומדים לשירת הלויים, שנאמר (דברי
 4 הימים ב' ח ג) כשהסתיימה בניית בית המקדש **ויהי כאחד**
 5 **למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד** – ויהיו המנגנים
 6 והמשוררים כולם יחד בדבר זה, להשמיע את שיר השם.
 7 **רבי יונתן אמר מהכא**, שנאמר (במדבר יח ג) בצוות ה' את
 8 אהרן הכהן שיהיו הכהנים אחראים על משמרת המקדש, ואף
 9 על שבת לוי מוטל להשתתף בשמירת המקדש מזרים, ואומר
 10 עליהם **אף אל בלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו, ולא ימותו גם**
 11 **הם גם אתם** הקיש הכתוב לויים לכהנים, **מה אתם** – הכהנים,
 12 שייכים **בעבודת מזבח** – הקרבת הקרבנות, **אף הם** – הלויים,
 13 שייכים **בעבודת מזבח**, ולא מצאנו עבודת המזבח בלויים אלא
 14 שירה על גבי הקרבן.
 15 **תניא נמי הכי**, כדברי רבי יונתן, נאמר בפסוק (שם) **ולא ימותו**
 16 **גם הם גם אתם** **מה אתם בעבודת מזבח אף הם בעבודת**
 17 **מזבח**, שהוקשו ללויים לכהנים ללמדנו שגם הם בעבודת מזבח.
 18 **תניא אידך** על הפסוק הנ"ל, **אתם** – הכהנים **בשלהם** – אם
 19 תעבדו בעבודת הלויים, כגון כהן ששורה, **וכן הם**, הלויים
 20 **בשלהם** – אם יעבדו את עבודת הכהונה, כגון לוי שיקריב על
 21 המזבח, ועונשכם **במיתה**, אבל הם **בשלהם** – הלויים שעבדו
 22 בעבודת לויים שאינם מופקדים עליה, כגון לוי שתפקידו לשורר
 23 שהגיף את דלתות ההיכל או שוער שאמר שירה, **אינן במיתה**
 24 **אלא באזהרה** – באיסור לאו, ועונשם מלקות.
 25 אבוי חולק על ברייתא זו: **אמר אבוי נקימיני** – קבלה היא
 26 בדינינו, **משורר** – לוי שתפקידו לשיר, **ששיער** – שהגיף דלתות
 27 ההיכל, **בשל חבירו**, לוי אחר, שמופקד על השערים, עשו
 28 **במיתה**, **שנאמר** (במדבר ג לח) לגבי מקום חניית משפחות
 29 הלויים סביב משכן העדות **והחננים לפני המשכן קדמה לפני**
 30 **אהל מועד וגו' והור הקרב יומת**. ויש לברר: **מאי זר'** – מי
 31 הוא הזר שעליו נאמר שאם יקרב ענשו במיתה, **אילימא זר**
 32 **ממש** – ישראל, **הקתיב קרא זימנא** באותה פרשה (שם י')
 33 **והור הקרב יומת** ואין צורך לכותבו שוב. **אלא לאו, זר'**
 34 **דאותה עבודה** – לוי שעבד עבודה שהוא זר בה, כגון משורר
 35 ששיער, ועל זה נאמר שענשו במיתה.
 36 מקשה הגמרא לאבוי: **מיתבי, משורר ששיער ומשוער ששירד**
 37 **אינן בעונש מיתה אלא באזהרה**. מתרצת הגמרא: **תנאי היא**
 38 – יש מחלוקת תנאים בדבר, אם לוי שעבד בעבודת לוי אחר
 39 במיתה או באזהרה, ואבוי נקט כאחד מן התנאים. **דתניא,**
 40 **מעשה ברבי יהושע בר חנניה שקלף לפני פתגפת דלתות**
 41 **אצל רבי יוחנן בן גודגא** שהיה שוער, ושניהם לויים היו, **אמר**
 42 **לו רבי יהושע, בני, חזור לאחוריך** ואל תסייעני, **שאתה מן**
 43 **המשוררים ולא מן המשוערים**. **מאי לאו** **קמיפלגי רבי**
 44 **יוחנן ורבי יהושע, דמר** – רבי יוחנן בן גודגא **סבר מיתה היא**
 45 – משורר שמגיף השערים לבדו עונשו במיתה, **ונגורו בה רבנן**
 46 שגם לא יסייע לשוער אחר בהגפת הדלתות שמא יבוא להגיף
 47 לבד ויענש במיתה. **ומר** – רבי יהושע בר חנניה שלא חשש
 48 לסייע, **סבר הגפת השערים על ידי משורר לבדו אזהרה היא**
 49 **ולא נגורו בה רבנן**, שגם אם יבוא להגיף לבד אין עונשו במיתה
 50 אלא באזהרה לאו בלבד.
 51 דוחה הגמרא את הראיה: **[לא]**, **דבולי עלמא** טוברים שעבודת
 52 לוי בשל חברו **אזהרה היא** – אסורה בלאו ואין ענשה במיתה,
 53 ומחלוקתם היא, **שמר סבר מסייע נגורו ביה רבנן**, אף על פי
 54 שמגיף לבד אינו אלא באזהרה, **ומר סבר לא נגורו ביה רבנן**.
 55 שנינו לעיל (ע"א) שקרבנות ציבור טעונים שירה, ושנינו במשנה
 56 (לעיל י.) שהיתה הקרבת בזמן הקרבנות המוסף והתמיד,

57 בנין הבית לעתיד לבוא, 'בְּעֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה לְגִלּוֹתֵנוּ, בְּרֵאשׁ
58 הַשָּׁנָה בְּעֶשְׂרִי לַחֲדָשׁ, בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הִכְתָּה
59 הָעִיר'. ופירושו, בשנת עשרים וחמש לגלות יהויכין, שגלה על
60 ידי נבוכדנצר אחת עשרה שנה קודם לחורבן בית ראשון, גלה
61 יחזקאל עמו. והיא היתה שנת ארבע עשרה לחורבן ירושלים.
62 ונאמר שהיה זה 'בראש השנה בעשור לחודש', והרי ראש השנה
63 הוא באחד לחודש תשרי, אלא איזו היא שָׁנָה שְׂרָאשׁ הַשָּׁנָה
64 שלה בְּעֶשְׂרִי לַחֲדָשׁ, הוּא אֹמֵר זֶה שְׁנַת הַיּוֹבֵל, שראש השנה
65 שלה הוא ביום הכיפורים, כלומר, היובל ודיניו, ששחרור עבדים
66 וחזרת הקרקעות לבעליהם חלים בתקיעת שופר של יום
67 הכיפורים. ואם כן, שנת ארבע עשרה לחורבן הבית ועם שנת
68 החורבן] היתה שנת יובל, 'וְאִי סֶלְקָא דְעֵתָךְ שְׁבַחֲךָ בְּשִׁבְעֵי חֳרֹב
69 – שבשנה ראשונה למנין שביעית חרב הבית והדיינו מוצאי
70 שביעית, אי אפשר שהיתה נבואת יחזקאל בשנת היובל וגם
71 בשנת הארבע עשרה לחורבן, שהרי מִחֹד בְּשִׁבְעֵי לַחֲדָשׁ בְּשִׁבְעֵי,
72 תִּמְנִי – משנה ראשונה של מנין שביעית זה עד שנה ראשונה
73 של מנין שביעית שקדם לו ושתי השנים בכלל] ישנן שמונה
74 שנים, וְלַחֲדָשׁ בְּשִׁבְעֵי אֲחֵרֵינָא, חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה הַוּוּוּן – ועד שנה
75 ראשונה למנין שביעית שקודם, ישנן חמש עשרה שנה. ולפי
76 חשבון זה, אם חורבן הבית היה במוצאי שביעית צריך היה היובל
77 להיות בשנת חמש עשרה לחורבן הבית, שהרי הוא בא במוצאי
78 שביעית, וכיון שאמר יחזקאל שהיה היובל בשנת ארבע עשרה
79 לחורבן הבית אי אפשר שחרב בשנה ראשונה לשמיטה אלא
80 בשניה לשמיטה, וכך מוצא אתה שבשנה הארבע עשרה לחורבן
81 היתה שנת היובל.
82 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבִּינָא, נבואת יחזקאל היתה בְּאַרְבַּע
83 עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחַר שָׁנָה' שְׁהוֹכְתָה הָעִיר, כלומר ארבע עשרה
84 שנה אחרי השנה שחרב הבית, שאין שנת החורבן מן החשבון,
85 וכאשר תחשב חמש עשרה שנה אחורנית משנת נבואת יחזקאל,
86 שהיתה שנת יובל, נמצא הבית חרב במוצאי שביעית.
87 מקשה הגמרא לרבינא: אִי הָכִי – אם כך שהיתה שנת נבואת
88 יחזקאל שנת חמש עשרה לחורבן הבית, לא תמצא נבואת
89 יחזקאל בְּעֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה לגלות יהויכין, אלא בשנת עֶשְׂרִים
90 וְשֵׁשׁ לגלות הוּוּוּן – היתה. דָּאֵמַר מַר, גִּלּוֹ יִשְׂרָאֵל לִבְבַל עִם
91 יהויכין בְּשַׁנַּת שִׁבְעֵי לְכִיבוּשׁ יהויקים על ידי נבוכדנצר, גִּלּוֹ
92 בְּשִׁמּוֹנָה – ואותה גלות היתה בשנת שמונה למלכות נבוכדנצר,
93 שמלך שנה אחת לפני כיבוש יהויקים. וְגִלּוֹ יִשְׂרָאֵל לִבְבַל עִם
94 צדקיהו בחורבן הבית בְּשַׁנַּת שִׁמּוֹנָה עֶשְׂרֵה לְכִיבוּשׁ יהויקים,
95 גִּלּוֹ בְּתֵשַׁע עֶשְׂרֵה – ואותה גלות היתה בשנת תשע עשרה
96 למלכות נבוכדנצר. צא וחשב, מִשָּׁב וְעַד תִּמְנִי סָרִי, חַד סָרִי –
97 משנת שבע לכיבוש יהויקים, שאז גלה יהויכין, עד שנת שמונה
98 עשרה לכיבוש יהויקים, שאז חרב הבית, הרי אחת עשרה שנה,
99 וְחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה – הוסף על זה חמש עשרה שנה שיש לדברין
100 מחורבן הבית עד נבואת יחזקאל ועם שנת החורבן ושנת
101 הנבואה, עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ הַוּוּוּן – נמצא ששנת הנבואה היא שנת
102 עשרים ושש לגלות יהויכין [ועם שנת הגלות], ומדוע אמר
103 יחזקאל 'בעשרים וחמש שנה לגלותנו'. אלא ודאי יש לומר
104 שחרב הבית בשנה שניה לשמיטה, וחזרה הקושיא למקומה
105 היאך אומרת הברייתא לעיל שחורבן הבית היה במוצאי
106 שביעית.
107 דוחה הגמרא: אֲמַר רַבִּינָא, וְלִדְבִירִךְ מִי נִיחָא – ולדברין
108 ששנת החורבן כלולה בחשבון של ארבע עשרה שנה עד נבואת
109 יחזקאל, האם מיושב, מִכְּבִי – והרי במימרא נאמר שגִּלּוֹ נָמִי
110 בְּתֵשַׁע עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְכִיבוּשׁ יהויקים, ובגלות זו היה החורבן, צא
111 וחשב, מִשָּׁב וְעַד תִּשְׁסָרִי, תִּרְתִּי סָרִי – משנת שבע לכיבוש
112 יהויקים עד שנת תשע עשרה, שתיים עשרה שנה, וְאַרְבַּע סָרִי –

1 נאמר לעיל (יא.) שאמירת השירה היתה בשעת נסכי הקרבן.
2 מבררת הגמרא: אִיבְעִינָא לְהוּ נִסְכִּים הִפְאִים בְּפִנֵי עֲצֻמָּן, שלא
3 ביום הקרבן, כגון שהביאו קרבן ציבור ולא הביאו הנסכים אלא
4 למחרת, מְעוּנִין שִׁירָה – האם צריך לומר עליהם שירה בשעת
5 הבאתם, או אִין מְעוּנִין שִׁירָה, ומבארת הגמרא צדדי הספק:
6 שאפשר לומר, בִּיּוֹן דְאֵמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי
7 יוֹזְתָן (לעיל יא.), מִנִּין שְׁאִין אֹמְרִים שִׁירָה אֱלָא עַל תִּיּוֹן
8 [וכו'], אם כן אֲמַרִינן שירה על הנסכים לבד, כיון שהשירה
9 עיקרה על יין הנסכים. או דְלָמָא, עַל אֲכִילָה וְשִׁתְיָה אֲמַרִינן
10 שירה, כלומר, דווקא בזמן של אכילה ושתייה, שבאים חזוב
11 והנסכים יחד, או אומרים שירה על הנסכים, אבל אֲשִׁתִּיָּה
12 לְחֻדְרָה, דהיינו ניסוך היין לֹא אֲמַרִינן.
13 מנסה הגמרא לפשוט הספק: תָּא שְׁמַע שְׁשִׁינּוּ בְּבֵרִיתָא לעיל
14 (יא.), רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר מְגַלְגְּלִין זְכוֹת לְיוֹם זְכָאִי וְכוּ' חוברה ליום
15 חיוב, ושנינו בהמשך הברייתא, שבשעה שנכנסו האויבים לבית
16 המקדש היו כהנים ולוויים עומדים על דוכן ואומרים שירה.
17 מבררת הגמרא: הָאִי שִׁירָה מָאִי עֵבֶדְתִּיהּ – שירה זו מה עניינה,
18 כלומר על איזה קרבן נאמרה, אֲלֵלִימָא – אם נאמר שהיתה זו
19 שירה דְעוֹלֵת חֻבָּה של קרבן התמיד, וכי קרבן התמיד מִי הָיָה,
20 והרי בְּשִׁבְעָה עֶשְׂרֵה בְּתַמּוּז של אותה שנה בְּמֵל הַתְּמִידִי אֱלָא
21 נאמר שהיתה זו שירה דְעוֹלֵת נִדְבָה, וְהָא תַנִּי רַב מַרִי בְּרִיהּ
22 דְרַב בְּהֵנָא בְּבֵרִיתָא לעיל (שם) דְעוֹלֵת נִדְבָה לֹא צְרִיכָא שִׁירָה.
23 אֱלָא לָא, היתה זו שירה דְנִסְכִּים שבאו בפני עצמם. ולפי זה
24 תפשוט שנסכים הבאים בפני עצמם טעונים שירה.
25 דוחה הגמרא: אֲמַר רַבָּא וְאִיתִּימָא רַב אֲשִׁי, וְתַסְבְּרָא – וכי
26 סבור אתה שהיתה זו שירה גמורה שאתה מוכיח מכך שאומרים
27 שיר על נסכים לבד, והרי 'שִׁירָה דְיוֹמֵיהּ – השירה של אותו יום,
28 שהיה יום ראשון, הוא המזומר 'לֵה' הָאֲרִין וְלִמְלוֹאֵה' (תהילים
29 כד), ואילו הפסוק (תהילים צד כג) 'וַיִּשָּׁב עֲלֵיהֶם אֵת אֹזְנִם',
30 בְּשִׁירָה דְאַרְבַּעָה בְּשָׁבָא הוּא. אֱלָא צְרִיךְ לומר שֶׁאֵלֵינָא
31 בְּעֵלְמָא הוּא דְנִפְלַח לְהוּ בְּפִימֵיהוּ – קינה נפלה להם בפיהם,
32 ולא היתה זו שירה, ולא נאמרה לא על קרבן ולא על נסכים, ואין
33 במאן אריה שאומרים שירה על נסכים לבד.
34 מקשה הגמרא: וְהָא 'עוֹמְדִים עַל דוֹכְנָן' קִתְּנִי בְּבֵרִיתָא, ומשמע
35 שהיו עומדים לשם שירה גמורה, ובודאי שרו על הנסכים,
36 וחזרת ההוכחה שאומרים שירה על הנסכים לבד.
37 דוחה הגמרא: לעולם עלו לדוכן משום שירה, ואף על פי כן, מה
38 שאמרו שירה לא היה זה משום קרבן או נסכים, אלא בְּרִישׁ
39 לְקִישׁ, דָּאֵמַר רִישׁ לְקִישׁ אֹמְרִים שִׁירָה שְׁלָא עַל הַקְּרָבָן,
40 ומשום רשות, ואם כן אין להוכיח שאומרים שירה על הנסכים
41 לבד.
42 מקשה הגמרא: אִי הָכִי שִׁישׁ רְשׁוֹת לומר שירה גם שלא על
43 הקרבן, בְּנִסְכִּים נָמִי לִימָא שִׁירָה, שאין זה גרוע משירה שלא
44 על הקרבן, ותפשוט שאומרים שירה על נסכים. מיישבת הגמרא:
45 לפי הצד שאין חובה לומר שירה על נסכים, אין לומר כלל אף
46 שיש רשות לומר שירה שלא על הקרבן, שאם יאמרו, נְפִיק
47 מִיְנִיה חוֹרְבָא – עלול לצאת מכך מכשול, שכשיראו שאומרים
48 שירה על הנסכים לבד, ומשום רשות ולא חובה, יבואו לומר
49 שאף אמירת שירה על הנסכים הבאים עם הקרבן רשות הוא
50 ולא חובה.
51 הגמרא להלן דנה במה שנאמר לעיל בברייתא שחורבן בית
52 ראשון היה בשנה שמינית לשמיטה: גִּזְפָא, רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר
53 מְגַלְגְּלִין זְכוֹת לְיוֹם זְכָאִי וְכוּ' חוברה ליום חיוב וכו', וחרב הבית
54 בְּרֵאשׁוֹנָה במוצאי שביעית, וכן בבית שני. מקשה הגמרא:
55 בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִי מִשְׁבַּחְתָּה לָּהּ – האם אפשר שחרב בית
56 ראשון בשמינית, וְהִתְבָּרַי (יחזקאל מ א) כנבואת יחזקאל על

1 נסכים הבאין בפני עצמן - כגון שהביאו היום קרבן ציבור ולא הביאו
2 נסכים עמו, והביאום למחר. דאמר מר (מנחות מד, ב): "מנחתם ונסכיהם" בלילה,
3 "מנחתם ונסכיהם" אפילו למחר. אבילה ושתיה - קרבן ונסכים. והא תני
4 רב מרי בריה דרב כהנא - לעיל, דאין עולת נרבה טעונה שיר, שהרי

5 אינו זמנה קבוע. ותסברא - דלשם שירה
6 אמרו באחד בבתך? נפיק מיניה חורבא
7 - דאתי למימר: כי היכי דנסכים הבאים
8 בפני עצמן רשות, נסכים הבאין עם הקרבן
9 נמי רשות. לגלותו - גלות יהויכין והחרש
10 והמסגר, ויחוקאל היה מום. יובל - ראש
11 השנה שלה ביום הכפורים, דתוקעין בית
12 דין בשופר ונפטרים עבדים לבתיהן, ושדות
13 חחרות בעליהן, ואז נראת שיהי יובל.
14 אלמא שנת היובל הוה בשנת ארבע עשרה
15 לחורבן הבית. וקא סלקא דעתך בהדי שתא
16 דחורבן קאמר. ויובל הוא לעולם במוצאי
17 שביעית. דשנת ארבעים ותשע שביעית היא.
18 ואי סלקא דעתך במוצאי שביעית חרוב
19 היכי משכחת לה ארבע עשרה לבהדי
20 דתהייו במוצאי שביעית אחד בשבוע וכו'?
21 אחר שנה - וכי חשבת חמש עשרה שנים
22 משנת היובל למפרע משכחת חורבן במוצאי
23 שביעית. שהיא שנת שלשים ושש למנין יובל
24 זה. אי הכי - דבשנת חמש עשרה לחורבן
25 הוא הדיא נבואה, עשרים ושש גלות יהויכין
26 הוא דאמר מר גלו - ישראל עם יהויכין.
27 כשבע - בשנה שביעית לכיבוש יהויקים.
28 גלו בשמונה - כלומר, שאותה גלות היתה
29 בשנה שמינית למלכות נבוכדנצר, דשנה
30 שניה למלכותו כיבש יהויקים, כדמפרש
31 לקמן. גלו בשמונה עשרה - עם צדקיהו,
32 והיא היתה חרבות ירושלים, והיא היתה שנת
33 שמונה עשרה לכיבוש יהויקים, והיא שנת
34 תשע עשרה לנבוכדנצר. משב ועד תמני
35 סרי - משנה שביעית שהוא גלות יחוקאל
36 עד תמני סרי שהוא חורבן הבית - חד סרי
37 לבהדי שתא דגלה בה יחוקאל, ולבר ועד
38 החורבן דמנינו לה בהדי הך דמחורבן ונת
39 יובל, וחמסר דמתיהו ועד יובל עם שנת
40 החורבן ושנת היובל - אשתכח דעשרים
41 ושש הוו מהשתא דגלו בה ועד יובל. והיכי
42 אמר יחוקאל; בעשרים וחמש גלותו היה
43 יובל? וסלקא דעתך דבהדי שתא דגלו קאמר.
44 ולדידך - דבעית למימני לשנת החורבן
45 בהנך ארבעה עשר, מי ניהא? כפדי גלו נמי
46 בתשע עשרה - וסלקא דעתיה דהאי מתרץ
47 דשלוש גליות הוו, דהא דתני גלו בשמונה
48 עשרה ובתשע עשרה הוו שני גליות, וסבר
49 דבשמונה ונטח אחרו. דבתשעה עשר הוא
50 חורבן. וכי מניתי נמי ארביסר לבהדי שנת
51 חורבן ושנת היובל - משכחת לה עשרין
52 ושית בגלות יהויכין שהיתה בשנת שבע,
53 ולבהדי שתא דגלו בה. אלא מאי אית לך

1 נסכים הבאים בפני עצמן טעונין שירה או לאו - פירוש: נסכים מקרבן ציבור
2 שלא הקריבו ביومه, ולמחר מקריבין, כדררשינן (מנחות מד, ב): "ומנחתם"
3 עד עשרה ימים. וליכא לפרושי: אם התנדב אדם מנחת נסכים. דאפילו הביאו
4 קרבן חובה - קרבנו אין טעון נסכים. ומיירי דאי שמקריבה ביום, אבל מקריבה
5 בלילה - (הא) אמר רבי אלעזר: מה כפרה
6 ביום - אף שירה ביום. ותסברא שירה
7 דימניה ליה, ואז נמי נסכים הבאים בפני
8 עצמן טעונים שירה - היינו שיר של יום
9 שמביאין אותו, ולא שיר שהיה ראוי ביום
10 הבאת קרבן.
11 מחד בשבוע אחד עשרה - למפרע
12 קחשיבי חמש עשרה שנה.
13 אמר רבינא - בארבע עשרה אחר שנה
14 שהוכתה העיר, ודהיינו בשנת חמש עשרה
15 לחורבן, או היה יובל.
16 אי הכי - דהוה שנת חמש עשרה לחורבן,
17 עשרין וחמש היין עשרים ושש היין
18 דאמר מר: גלו בשבע - פירוש: בשבע
19 לכיבוש יהויקים שכביש בארבע למלכותו,
20 והוא מלך אחת עשרה שנה. ובאותה שנה
21 הרג יהויקים והמליך יהויכין בנו שלשה
22 חדשים, ולתקופת השנה באותה שנה
23 הגליו לבבל והחרש והמסגר, ואז היה גלות
24 דיוחוקאל. גלו בשמונה עשרה לכיבוש, היינו
25 כשהוכתה העיר.
26 משבע שגלו בה עד תמניסר שחרבה
27 העיר - בלא תמניסר עצמו שהוא
28 מנין דחמש עשרה חסר. דשנה שביעית
29 שגלו בה היא היתה שנה אחרונה ליהויקים,
30 ושבו מלך צדקיהו עשר שנים לפני שנת
31 החורבן, וחמש עשרה - עשרים ושש היין.
32 בשלמא אי אמרינן דארבע עשרה שנה
33 לחורבן עצמו קאמר - ניחא, דארבע
34 עשרה ואחת עשרה הם, עשרים וחמש.
35 אלא כיון דאמר דהוה שנת חמש עשרה -
36 קשיא: ומציא לשנויי, דשנה שגלו בה היא
37 היתה שנה ראשונה לצדקיהו, וליכא אלא
38 עשר שנים מן הגלות עד שנת של חורבן.
39 אלא קים ליה דאינו כן, דהגלות היה באותה
40 שנה שמינית ליהויקים, אם כן איכא אחד
41 עשר שנה.
42 ולדידך מי ניהא - ממדי גלו בתשע
43 עשרה שנה, והיינו כשהוכתה
44 העיר, משבע עד תשע עשרה - שנים
45 עשרה הוו, וארביסרי - עשרים ושש היין.
46 ומצי למפרך: לפי שיתון, שהיה סבור
47 דשמונה עשרה ותשע עשרה שני גליות,
48 דאם כן היכי מתוקמא? אי הוכתה בשמונה
49 עשרה - לא הוכתה בתשע עשרה; ואין
50 להקפיד, דסוגיא בעלמא הוא, ולמסקנא
51 ניהא.
52 הוה

54 למימר - האי דקאמר יחוקאל "בעשרים וחמש לגלותו", לבר משתא דגלו בה - יהויכין ויחוקאל. מכל מקום תשסרי לרבינא קשיא - דהא דאי בגלות
55 האחרון היה החורבן. וכיון דאמר רבינא חמסיי שנים עד היובל, ומגלות יהויכין ועד שנת חורבן שהוא בתשע עשרה הוה חד סרי, לבר משתא דגלו בה ולבר
56 שנת החורבן, וחמסיי - הא עשרין ושית. מי סברת שלש גליות הוו - התלמוד הוא דקא מתרץ, דהאי דאמרן לעיל: גלו נמי בהיטרי - לאו מלתא היא.
57 דחד גלות הוה, דבשמונה עשר לכיבוש יהויקים הוה חרבות ירושלים, שהיא תשעה עשר לנבוכדנצר. הלכך, משב ועד תשעה עשר לבר משתא דגלו בה יהויכין
58 ויחוקאל ולבר שנת החורבן, וחמש עשרה עם שנת החורבן ושנת היובל הרי עשרים וחמש. דאמר מר - בסדר עולם. ושיך לעמוד הבא כיבש יהויקים - לאו
59 גלות הוא, ולבר הגלה שום אדם, אלא בכשו לעבר תחתיו ועברו שלש שנים. כדכתיב (מלכים ב' כד): "ויהי לו יהויקים עבד שלש שנים". וישב וימרר בו שלש
60 שנים, כדכתיב בדניאל בתחלתו: "בשנת שלש למלכות יהויקים (עלה) נבוכדנצר ירושלים", ולמיא בסדר עולם: אפשר לומר כן? והלא לא מלך נבוכד נצר עד שנה
61 רביעית ליהויקים, כדכתיב (בירמיהו כה): "הדבר אשר היה על ירמיהו על כל עם יהודה בשנה הרביעית ליהויקים היא השנה הראשונה לנבוכדנצר!" אם כן מה
62 תלמוד לומר - בשנת שלש למרדו, שהיא ששית לכיבושו והילוכו לבבל. והמליך יהויכין תחתיו, וכתיב בסוף דברי הימים "ולתשובת השנה" וגו', אלמא בשנת שבע
63 לכיבוש ראשון של יהויקים גלה יהויכין. וכתיב בסוף מלכים: "ויצא אליו יהויכין מלך יהודה" וגו', אלמא שביעית לכיבוש יהויקים היא שמינית למלכות נבוכד נצר,
והיינו

הוה ליה בשיתא בשבוע - פירוש: דמנין ארבע מאות ועשרים שנים כלה בשיתא בשבוע, והחורבן היה בשנת עשרים ואחת. דהכי מוכחא סוגיא דלא חרב הבית בשניה עד שנת עשרים ואחת. ובית ראשון שעמד ארבע מאות ועשר שנים חרב בשנת עשר עצמה, הכי מוכח כל הסוגיא. נמצא בית חרב בתחילת יובל, כלומר בשנת יובל עצמה, דהחורבן בשנת

ארבע מאות ועשר. רש"י. 1
הנך שנים דאגליניהו סנחריב - ולא גרסינן 2
"תלת שנים", כי טובא הוה, שהרי 3
מששה לחוקיה עד שבעה עשר ליאשיהו 4
שהחזירם ירמיהו, הוא קרוב למאה שנה. 5
ועוד הקשה רש"י על זה הלשון, ושיבוש 11
הוא. 12
אלא צא מהם שנה שכיבוש ושבע 13
שחילקו - וישאר שלשים ושש, 14
ובאותה שנה חרבה העיר, דהוי מוצאי 15
שביעית. ואי רבי יהודה אייתי שבסרי משבע 16
עשרה ויבלות הרי חמשים וששל שנה הוה 17
ליה בתלתא בשביעית. והוא הדין דמצי 18
למפיר לרבי יהודה: אם כן היכי משכחת 19
קרא דיוחזקאל דיהי בארבע עשרה לחורבן? 20
הנך שני דאגליניהו סנחריב עד דאתא? 21
ירמיהו ואהדריניהו לא קחשיב - 22
והחזירם בשמונה עשרה ליאשיהו. ומנה 23
ארבע עשרה ליאשיהו, דמלך שלשים 24
ואחת, ועשרים ושנים דיהוקים וצדקיהו - 25
הרי שלשים ושש שנה, ובכשת שלשים ושש 26
חרבה. ואם תאמר: אם כן, מאי קאמר 27
בברייתא: אם אתה אומר משכנסו מנו, 28
נמצא בית חרב בתחילת יובל? הא ליתא, 29
דכשגלו - פסקו מלמנות ויבלות. 30
וכשהחזירום - החזירו למנות ולקדש, ותו 31
לא היה רק שלשים ושש שנה עד החורבן? 32
ואומר רבי: דהדיא ברייתא אתיא כרבנן, 33
דאמרי דשנת חמשים אינו ממנין שמיטין. 34
ולדידהו, כשגלו [נהיו] נמי דלא מנו יובלות 35
- שמיטין מונין ומקדשין, והיו מונין יובלות 36
לקדש בו שמיטין. דהכי איתא שיליה מכילתין: לא מנו יובלות אלא לקדש 37
שמיטין, ואם כן, כשהחזירום ירמיהו לא אתונו למנות תחילת היובל אלא לאתו 38
חשבון עצמו שהיו מונין, ולכך קאמר שמיטין משכנסו בית חרב בשנת יובל. 39
אבל לרבי יהודה דאמר: שנת חמשים עצמו ממנין השמיטין, ובשנים גזולו 40
העשרת שבטים לא היו מונין שמיטין ולא יובלות כלל, ואם כן כשהחזירום ירמיהו 41
ונהג יובל - הוצרכו לחזור ולהתחיל מנינים. 42

והיינו דאמרינן: שנה שניה כיבש יהוקים. ארבע מאה ועשרים - שלמין, לבד שנה שחרב בו. הוה ליה בשיתא בשבוע - כלו ארבע מאות ועשרים שנים, ובשביעית עצמה חרב. שנת חמשים עולה - לשנת יובל, והיא תחילת יובל הבא. הלכך, לרבי יהודה לא הוי בכל יובל אלא ארבעים ותשע שנים. אי כרבי יהודה - מוקמת לה לאה דרבי יוסי, בראשונה בל - משכחת דחרב בית ראשון במוצאי שביעית. שבעת עשר ויבלות - נפקי מקראי: דכתיב (מלכים א' ו'): "ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה" וגו', דל ארבעים מדובר - אשתכח דנכנסו לארץ קודם בנן הבית ארבע מאות וארבעים. ובית ראשון עמד ארבע מאות ועשר - הרי שמונה מאות וחמשים, הרי שבעה עשר ויבלות של חמשים. ואי אתה יכול לומר משעה שנכנסו - לארץ מנו שמיטין ויבלות, דאם כן בית חרב בתחילת היובל, כלומר בשנת היובל עצמה. דהא ליכא למימר שלא חרב עד חמשים ואחת - דאם כן לא מיתוקמא שמעתין. דכי מדלית שבע שכיבוש ושבע שחילקו - ומשכחת חורבן בשנת שלשים ושבע של יובל, והיינו שניה לשמיטה. ואנן בעינן במוצאי שביעית. הלכך אתפרש לן האי תחילת היובל - שנת היובל עצמה, ואי אתה מוצא שיהא יובל בארבע עשרה שנה אחרי אשר הוכתה העיר כדכתיב ביחזקאל (סימן מ). צא מהן שבע שכיבוש וכו' - ולא מנו שמיטין ויבלות עד לאחר ארבע עשרה. [ואין] אתה מוצא שנת היובל ארבע עשרה שנה אחר שהוכתה העיר, וכדתיקין רבינא לעיל, דכי מדלית ארבע עשרה מחמשים - פשו להו תלתין ויבית, אשתכח דבשנת שלשים ושש חרב בית, והיא מוצאי שביעית, ושנת היובל בארבע עשרה שנה לבד משנת החורבן. ואי הך דרבי יוסי לעיל אליבא דרבי יהודה - אייתי שבסר שנין משבסר יובלי שוי אהני, כלומר

שְׁנֵיָה - עֲלֶיהָ וְכִיבֹשׁ יְהוֹקִים. **וְיָבֵן בְּשִׁנְיָהּ**. **וְשִׁנְיָהּ בְּמוֹצְאֵי שְׁבִיעִית מִי מִשְׁפַּחַת לָהּ? מִכְּדֵי בֵּית שְׁנֵי פָמָה קָם** - אַרְבַּע מֵאָה וְעֶשְׂרִים; אַרְבַּע מֵאָה - תְּמִנְיָא וְיָבֵל, אַרְבַּע־סָרִי - תְּרֵי שְׁבֻעִי, פְּשׁוּ לְהוּ שִׁית, הוּה לִיָּה בְּשִׁיתָא בְּשִׁבְעוּ - הָא מַנִּי? רַבִּי יְהוּדָה הוּא, דְּאָמַר: שְׁנַת חֲמִשִּׁים עוֹלָה לְכָאן וְלְכָאן; אִייתִי תְּמִנְיָא מִתְּמִנְיָא וְיָבֵל, וְהֵנִי שִׁית - הוּי אַרְבִּיסָה, אִישְׁתַּבַּח דְּבְמוֹצְאֵי שְׁבִיעִית חֲרוּב. - אִי רַבִּי יְהוּדָה, בְּרֵאשׁוֹנָה לֹא מִשְׁפַּחַת לָהּ! דְּתַנַּי: שְׁבַעָה עֶשְׂרִי וְיָבֵלּוֹת מְנוּ יִשְׂרָאֵל מִשְׁכְּנָסוּ לְאַרְצָא וְעַד שִׁצְאָה, וְאִי אַתָּה יוֹבֵל לומר מִשְׁעָה שְׁכַנְסוּ מְנוּ, שְׂאָם אַתָּה אֹמֵר כֵּן - נִמְצָא בֵּית חֲרֵב בְּתַחִילַת יוֹבֵל, וְאִי אַתָּה מוֹצֵא "בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הִפְתָּה הָעִיר". אֲלָא, צָא מֵהֶם שְׁבַע שְׁכִיבֹשׁוּ וְשִׁבַע שְׁחִילְקוּ, וְאַתָּה מוֹצֵא "בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הִפְתָּה הָעִיר". וְאִי רַבִּי יְהוּדָה, אִייתִי שְׁכַסְרֵי מִשְׁכְּסֵרֵי יוֹבֵל, שְׂרֵי אֶהְיֶה - הוּה לִיָּה בְּתַלְתָּא בְּשִׁבְעוּ! הֵנֶךְ שְׁנֵי דְאֶגְלִינְהוּ סַנְחַרִּיב עַד דְּאָתָא יְרֵמְיָה אַהֲדַרְיָנְהוּ לֹא קַחְשִׁיב לְהוּ. אִיבְעִית אִימָא: לְעוֹלָם רַבְּנָן, וְכִי קִתְּנִי "וְיָבֵן בְּשִׁנְיָהּ" - אֲשָׁאֲרָא. הָכִי נְמִי מִסְתַּבְּרָא, דְּאִי לֹא תִּימָא הָכִי, מִשְׁמַרְתּוּ שְׁל יְהוֹרִיב בְּשִׁנְיָהּ מִי הוּא? וְהֵתַנַּי: אַרְבַּע מִשְׁמֹרֹת עָלוּ מִן הַגּוֹלָה, יְדִיעָה וְחָרִים פְּשָׁחוּר וְאִימֹר. עֲמִדוּ נְבִיאִים שְׁבִינְיָהֶם וְחִלְקוּם לְעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמֹרֹת, בְּלָלוּם וְנִתְּנוּם בְּקַלְפֵי, בָּא יְדִיעָה וְנִטְל חִלְקוּ וְחִלְק חִבְרִיו שֵׁשׁ, בָּא

שדינהו על היובלות. ודל ארבע עשרה מהנך שבסרי לשבע שכיבוש ושבע שחילקו - פשו להו תלת, אשתכח דבתלתא בשבוע חרובו ומשני: הנך תלת שנים דאגליניהו סנחריב עד דאתא, וירמיה ואהדריניהו 'כו' - כלומר, הנך שלש שנים שצר סנחריב עליו, כדכתיב (במלכים ב' ז'): "ויעל מלך אשור (על כל) ובלבל" הארץ ויעל שומרון ויצר עליה שלש שנים, ולא היה להם פנאי לחרוש ולזרוע, ולא מנו שמיטין ויבלות - לא קא חשיב להו. והאי דנקט "עד דאתא ירמיהו אהדריניהו" - לא דווקא, דהא יותר מתשעים שנה היה מחזקיהו שהגלה אותן

סנחריב עד שהחזירן ירמיהו בימי יאשיהו. אלא הכי קאמר: תלת שני דאגליניהו סנחריב, והיו באותו גלות עד שהחזירן ירמיהו, לא חשיב להו להנך שלש שנים, כך שמעתי. והרבה תשובות דברו, חזא: דכי מדלית תלת שני משכחת חורבן בשנת ארבעים ותשע, והיא שביעית, ואנן בעינן מוצאי שביעית. ועוד, "ארבע עשרה שנה אחרי אשר הוכתה העיר" דליהו יובל לא משכחת לה. והא ליכא למימר לרבי יהודה לית ליה הך דרשא, דהא קרא כתיב. ולקמן לא משכחינן שבב שחילקו אלא אנה דרשא דארבע עשרה אחרי אשר הוכתה העיר הוה יובל. ועוד קשיא לי: היכי לא מדלינן אלא הנך תלת שני? והאמרינן בפרק בתרא (ערכין לבא): משגלו שבת ראובן וגד בטלו היובלות עד שהחזירן ירמיהו ואף על גב דמתרצינן התם: מנו יובלות לקדש שמיטין - הני מילי לרבנן, אבל לרבי יהודה מוקמינן התם דלא מנו יובלות כלל! ועוד, היאך יתכן ליטול שלש שנים לבזבזם אם כשעלה סנחריב עליהם כבר מנו עשר שנים או שתיים עשרה ליובל, ועלה עליהם שלש שנים, היאך יתכן להפסיק אותן שלש שנים ולחזור למנינים הראשון, ולמנות שלש עשרה ארבע עשרה לקדש יובל שנת החמשים ושלוש? בעל כרחך אז התחילו למנות ראשונה שניה שלישית רביעית. ומתוך הוויית אלו נראה בעיני, דהאי "תלת" דכתב בספרים שיבוש הוא, ופירוש משוּבש היה וכתב בספרים. והכי גרסינן: הנך שני דאגליניהו סנחריב עד דאתא ירמיהו אהדריניהו לא חשיב, ודקא נקט, שדא אותן השנים שהיו בגלות לא חשיב רבי יהודה במנין שמיטין ויבלות, וכדאמרינן בתרא. אלא באותה שנה שחזרו בימי יאשיהו התחילו למנות ליובל, וצא וחשוב מאותה שנה עד שנת הארבע מאות ועשר יחודת לית ליה הך דרשא, והנמצא חשבונן כדורא כתיב. ובשנת שלשים ושש ליובל חרב הבית, והיא מוצאי שביעית. ומשכחת ארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר הוה שנת היובל, שהרי חזרו בשנת שמונה עשרה ליאשיהו, כדכתיב (במלכים ב' כב) דבשנת שמונה עשרה ליאשיהו נמצא הספר בבית המקדש, ועל דברי הספר שלח המלך אל חולדה הנביאה, ואמרינן במגילה (ד"ב), היכי שבקיה לימיהו ושדר לחולדה? ואמרינן: ירמיה לא הוה התם, שהלך להחזיר עשרת השבטים. ומנלן דהדור - דכתיב "מה הציון הלז" וגו'. ודבר זה שפינה יאשיה את העבודה וזה באותה שנה היה. וכך מצאתי בסדר עולם: בשמונה עשרה ליאשיהו היה תחלת היובל, ויאשיהו מלך שלשים ואחת שנה. משמונה עשרה עד שלשים ואחת כמה הוה - ארבסרי, וחד סרי ליהוקים ויהויקין, וחד סרי לצדקיהו, כדכתיב (במלכים ב' כה) - הרי שלשים ושש, ואז חרב הבית. ומיתוקמא פשיר כרבי יהודה. כך הבנתי מלבי וישרה בעיני, אבל לא שמעתי. ואחיי כן מצאתי ספרי יש מוגה שכתוב בו: "והודעתיו לרבותי, וישרה בעיניהם. אִיבְעִית אִימָא לְעוֹלָם אִילִיבָא דְרַבְּנָן - אמרה רבי יוסי למלתיה. ודקא קשיא לך לעיל: הוה ליה בשיתא בשבוע. כי קתני וכן בשניה אשארא - אתשעה באב ומוצאי שבת. עליו מן הגולה - בימי עזרא. ידעיה חריים פשחור ואימרי - שבמקדש ראשון היתה משמרת ידעיה קודם לחרים, ומשמרת חריים קודם לפשחור, ושל פשחור לאימרי. חלקום לארבע ועשרים משמרות - ולא היו יודעין כיצד יסדרן, מי יעבוד אחר מי. בללום - שכתבו שם העשרים וארבעה משמרות בעשרים וארבעה פתקין. ונתנום בקלפי - וכוון ידעיה ברוח הקודש ועלתה איגרתו בידו, וחזר והכניס ידו ונטל איגרת, וכן עד שש פעמים. ובאותו סדר שעלו האיגרות ביזו - כך נשאו אחריה, אותן הכתובין באיגרות זו אחר זו.

56 עשרה, נמצא שחרב הבית בשנת שלשים ושש למנין היובל,
 57 שהיא מוצאי שביעית, וְאֵתָהּ מוֹצֵא שְׁנֵי יָמֵי יְחֻקָּא הִיתָה
 58 בשנת היובל פֶּאֶרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הוֹפְתָה הָעִיר,
 59 ובלא שנת החורבן. מסיימת הגמרא קושייתה: וחשבון זה
 60 מתיישב לשיטת רבנן שהיתה שנת יובל בכל חמישים שנה, וְאִי
 61 הברייתא הולכת בשיטת רבי יהודה שהיה היובל בא בכל
 62 ארבעים ותשע שנה, אִיִּיתֵי שְׁבַעֲסָרִי מִשְׁבַּעֲסָרִי יוֹבְלֵי – הַבָּא שְׁבַע
 63 עשרה שנים משבעה עשר יובלות שלשיטת רבנן, שְׁדֵי אֶהְיֶינּוּ –
 64 ותן אותם על היובלות, כלומר, הוסף אותם על החשבון. ששנת
 65 החורבן, היא שנת שמונה מאות וחמישים לכניסה לארץ, ולפי
 66 חשבון חלוקת השנים לחמישים, היא שנת החמישים למנין
 67 היובל, הוסף על החשבון שבע עשרה שנה לשיטת רבי יהודה
 68 ושנת היובל האחרון מן החשבון, שהרי היא עולה לכאן ולכאן
 69 והפחת ארבע עשרה שכיבוש וחילוק, נמצא חורבן הבית בשנת
 70 שלש במנין היובל הבא, הָיָה לִיהָ פְּתֻלְתָּא בְּשָׁבוֹעַ – והיא שנה
 71 שלישית למנין השמיטה, ולא במוצאי שביעית.
 72 מתרצת הגמרא: הֵנָּה שְׁנֵי דְאֶגְלִינְהוּ סְנַחְרִיב עַד דְּאֶתָּא יִרְמְיָה
 73 אֶהְרִינְהוּ, לֹא קָתְשִׁיב לְהוּ – אלו השנים שהגלה סנחריב את
 74 עשרת השבטים עד שהחזירם ירמיה אינן עולות לחשבון, כיון
 75 שבטל מנין שמיטין ויובלות משגלו מקצת השבטים לשיטת רבי
 76 יהודה, ומששבו החלו למנות מתחילה, ואותה שנה ששבו היתה
 77 שנת השמונה עשרה ליאשיהו מלך יהודה, ומלך יאשיהו
 78 שלשים ואחת שנים. צא וחשב, משנת שמונה עשרה שבה החלו
 79 למנות עד שנת שלשים ואחת, ארבע עשרה שנים, ולאחריו מלך
 80 יהויקים אחת עשרה שנה, ולאחריו מלך יהויכין שלשה חדשים
 81 ובאותה שנה החל צדקיהו למלוך, ומלך אחת עשרה שנה עד
 82 חורבן הבית, הרי, משהחלו למנות עד חורבן הבית שלשים ושש
 83 שנים, ומתיישב החשבון שחרב הבית במוצאי שביעית בשנת
 84 שלשים ושש למנין היובל, וארבע עשרה שנה לאחר מכן היה
 85 היובל.
 86 תירצו נוסף ליישב דברי הברייתא של רבי יוסי כשיטת רבנן:
 87 אִיִּבְעִית אִימָא, לְעוֹלָם רַבְּנִין, וְמָה שְׁהוּקְשָׁה שְׁלִישִׁיתָם, נמצא
 88 שחרב בית שני בשיטת לשמיטה, יש לומר כִּי קָתְנִי בְּרִייתָא
 89 'וְכֵן בְּשָׁנֵיהּ' אינו עולה על כך שחרב במוצאי שביעית אלא
 90 אֲשֶׁרְאָא – על שאר הדברים שנאמרו בחורבן בית ראשון, שחרב
 91 ביום ראשון בשבת ובתשעה באב.
 92 מוכיחה הגמרא: הֲכִי נִמְיֵי מִסְתַּבְּרָא שְׁמָה שְׁשִׁינּוּ 'וְכֵן בְּשִׁנְיָה'
 93 אינו עולה על כל המאורעות שאירעו בחורבן בית ראשון, דִּיאִ
 94 לֹא הִימָא הֲכִי, יקשה מה ששנינו שבזמן החורבן היתה משמרתו
 95 של יהויריב, וכי מִשְׁמַרְתּוֹ שָׁל יְהוִיָרִיב בְּשָׁנֵיהּ מִי הוּאִי – האם
 96 היתה, וְהִתְנִיא, אֶרְבַּע מִשְׁמֵרוֹת עָלוּ עִם עֲזָרָא מִן הַגּוֹלָה, ואלו
 97 הן, יְדַעְתָּ וְחָרִים, פְּשָׁחוּר וְאִימֵר, עֲמִדוּ נְבִיאִים שְׁבִינֵיהֶם
 98 וְחֻלְקוֹם לְעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמֵרוֹת – חלקו ארבע משמרות אלו
 99 שעלו מבבל לעשרים וארבע, כמנין המשמרות שהיו בבית
 100 ראשון. ולא היו חכמים יודעים כיצד לסדרם כעת, מי יעבוד
 101 אחרי מי. כתבו השמות של כל ראש משמרת שמינו לאחר
 102 שחלקום, עשרים וארבעה שמות על עשרים וארבעה פתקים,
 103 בְּלָלוֹם וְנִתְּנֹם בְּקַלְפֵי, ומשמרת שיעלה שמה ראשונה היא
 104 הצריכה לעבוד בשבוע הראשון, ומי שלאחריה בשבוע
 105 שלאחריו וכן הלאה. פֶּאֶ אַחַד מִבְּנֵי מִשְׁמַרְתָּ דְיַעֲקֹב וְנִתְּנֵם פְּתָקִים
 106 מן הקלפי, ועלה בידו בתחילה חֶלְקוֹ וְחֶלְקֵי חֲבֵרָיו, שֶׁשָׁ, שכוון
 107 ברוח הקודש שיעלה בידו פתק אשר שמו רשום עליו, ואחר כך
 108 הוציא עוד חמשה פתקים, ועל כולם היה רשום שמות חביריו
 109 ממשמרת ידעיה שבתחילה,

1 ובשנה שְׁנֵיהּ למלכותו עָלָה לארץ ישראל וְכִיבֹשׁ יְהוֹנָקִים
 2 לעבד, הרי ששנה שביעית לכיבוש יהויקים היא שנה שמינית
 3 למלכות נבוכדנצר, והשנה השמונה עשרה לכיבוש יהויקים היא
 4 השנה התשע עשרה למלכות נבוכדנצר.
 5 שנינו ברייתא לעיל (יא): וְכֵן בְּשָׁנֵיהּ, שחורבן בית שני גם הוא
 6 היה במוצאי שביעית. מקשה הגמרא: וְשָׁנֵיהּ בְּמוֹצְאֵי שְׁבִיעִית
 7 מִי מִשְׁפַּחַת לָהּ – האם מוצא אתה שחורבן בית שני היה
 8 במוצאי שביעית, מִכְרֵי – והרי בֵּית שְׁנֵי פְּמָה שְׁנַיִם קָם [ע-עדמו],
 9 אֶרְבַּע אַרְבַּע עֶשְׂרִים שָׁנִים שְׁלֵמוֹת, מלבד שנת החורבן, וחרב
 10 בשנת הארבע מאות עשרים ואחת. ומנין לשיטתן היובלות
 11 החלו למנות מתחילה משהוקם בית שני. צא וחשוב, וְאֶרְבַּע
 12 מֵאָה שָׁנָה יִשְׁנֵם תְּמִנְיָא יוֹבְלֵי – שמונה יובלות, שבכל חמישים
 13 שנים יש יובל, ולאחר היובל האחרון נותרו עוד עשרים שנה,
 14 שמתוכם, אֶרְבַּעֲסָרִי תְּרֵי שְׁבֹעַ – ארבע עשרה שנים שהן שני
 15 מניינים של שמיטה, פְּשִׁי לְהוּ שִׁית – נותרו עוד שש שנים שהיה
 16 הבית עומד לאחר השמיטה הָיָה לִיהָ בְּשִׁיתָא בְּשָׁבוֹעַ – הרי
 17 בשיטת לשבוע של שמיטה הושלמו ארבע מאות ועשרים שנה
 18 לבנין הבית, ונמצא שחרב הבית בשנה שלאחריה דהיינו
 19 שביעית, ולא במוצאי שביעית.
 20 מתרצת הגמרא: הָא מְנִי, רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְאָמַר, שְׁנַת חֲמִשִּׁים
 21 עוֹלָה לְכַאֵן וּלְכַאֵן – שנת החמישים, היא גם שנת היובל למנין
 22 הקודם והיא גם השנה הראשונה למנין היובל הבא ולמנין
 23 שביעית הבא, ולפי חשבון זה, בכל ארבעים ותשע שנים יש מנין
 24 יובל שלם. ואם כן, כנגד כל מנין יובל שחישבנו בשיטת רבנן,
 25 לרבי יהודה יש עוד שנה לחשבון היובל הבא, אִיִּיתֵי תְּמִנְיָא
 26 מִתְּמִנְיָא יוֹבְלֵי – הבא שמונה שנים משמונה יובלות, שֶׁלְרַבְּנָן
 27 שנת הארבע מאות היא שנת היובל השמיני, ולרבי יהודה, היא
 28 שנה שמינית במנין היובל התשיעי, וְהֵנִי שִׁית הָיָה אֶרְבַּעֲסָרִי –
 29 הוסף על שמונה שנים אלו שש השנים מעשרים השנים הנוספות
 30 ושהרי ארבע עשרה השנים האחרות שמתוכן כבר חישבנו לעיל
 31 שהן שתי שמיטות, הרי ארבע עשרה, שהן שתי שמיטות
 32 מכוונות, נמצאת השלמת מנין ארבע מאות ועשרים לבנין הבית
 33 בשנת שמיטה, אִישְׁתַּכַּח דְּבְּמוֹצְאֵי שְׁבִיעִית חָרוֹב הִבִּית שְׁהָרִי
 34 חרב בשנה שלאחריה.
 35 מקשה הגמרא: אִי בְּשִׁית רַבִּי יְהוּדָה הוֹלֵכֵת הַבְּרִיתָא שֶׁל רַבִּי
 36 יוסי, אם כן חורבן הבית בְּרִאשׁוֹנָה לֹא מִשְׁפַּחַת לָהּ בְּמוֹצְאֵי
 37 שביעית. דְּתַנִּיא, שְׁבַעָה עֶשְׂרִי יוֹבְלוֹת מְנוּ יִשְׂרָאֵל מִשְׁבַּעֲסָרִי
 38 לְאִיִּין וְעַד שְׁבַעֲסָרִי לְגוֹלָתָא בְּבַל, שנאמר לגבי בנין בית ראשון
 39 בידי שלמה המלך (מלכים א' ו' א) 'וַיְהִי בְשִׁמוֹנִים שָׁנָה וְאַרְבַּע
 40 מאות שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגו' וְכֵן הִבִּית לַה',
 41 נבנה בית ראשון בשנת ארבע מאות ושמונים ליציאת מצרים,
 42 הורד מתוכם ארבעים שנה משיצאו ממצרים עד שנכנסו לארץ,
 43 הרי ארבע מאות וארבעים, הוסף עליהם ארבע מאות ועשר
 44 שנים שהיה הבית עומד, הרי שמונה מאות וחמישים משנכנסו
 45 לארץ ועד שגלו בחורבן הבית, ובמספר שנים זה יש שבעה עשר
 46 יובלות של חמישים שנה. ממשיכה הברייתא: וְאִי אֶתָּה יוֹבְלֵי
 47 לֹמַר שְׁשָׁעָה שְׁנַבְּנָסוּ לְאֶרֶץ מְנוּ מִנִּין שְׁמִיטִין וְיובלות, שְׁאָם
 48 אֶתָּה אָמַר פֶּן, נִמְצָא בֵּית חֶרֶב בְּתַחֲלִילַת יוֹבְלֵי – בשנת היובל
 49 עצמה. וְאִי אִפְשָׁר לֹמַר שְׁהִיָּה חוֹרְבָן בְּשִׁנְיָהּ הַיּוֹבְלֵי, שאם כן אִי
 50 אֶתָּה מוֹצֵא שְׁהִיָּה הַיּוֹבְלֵי אֶרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְאַחַר מִכְּנֵי כְּפִי
 51 שאמר יחזקאל (יחזקאל מ' א) 'בְּרִאשׁוֹ הַשָּׁנָה בְּעֶשְׂרִי לַחֲדָשׁ,
 52 בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הוֹפְתָה הָעִיר'. אֲלֵא וְדַאי צָא
 53 מִהָם – הורד מן המנין, שְׁבַע שָׁנִים שְׁכִיבְשׁוּ אֶת הָאֶרֶץ, וְשָׁבַע
 54 שָׁנִים שְׁחִילְקוּ הָאֶרֶץ לְנַחֲלוֹת, שלא מנו בהן שמיטין ויובלות.
 55 וכאשר תוריד משנת החמישים ולפי החשבון הנ"ל ארבע

60 ששבע שנים כיבשו את הארץ. מבארת הגמרא: דְקָאָמַר כָּלֵב
61 ליהושע, בזמן שסיימו לכבוש את ארץ ישראל והחלו לחלק את
62 הנחלות, 'בֵּן אַרְבָּעִים שָׁנָה [אֲנֹכִי] בְּשָׁלַח (אוֹתָיִם) מֹשֶׁה עֶבֶד ה'
63 [אוֹתָיִם] מִקְדָּשׁ פְּרָעֵה לְרַגֵּל אֶת הָאָרֶץ [וְגו'] וְעַתָּה [הַנְּחָ] אֲנֹכִי
64 הַיּוֹם בֶּן חָמִשׁ וּשְׁמוֹנִים [שָׁנָה] (יהושע יד 10) הרי שהיה כלב
65 בן ארבעים שנה בזמן שילוח המרגלים וכן שמונים בזמן חלוקת
66 הנחלות, מכאן שמשנשלחו המרגלים לתור את הארץ עד סיום
67 כיבוש הארץ עברו ארבעים וחמש שנים. וְאָמַר מֶרְכָּבָה בְּשָׁנָה
68 רִאשׁוֹנָה לִיצִיאַת בני ישראל ממצרים עָשָׂה מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן,
69 ובשנה שְׁנִיָּה לִיצִיאַת מצרים הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן וְשָׁלַח מֹשֶׁה
70 מְרַגְלִים לְתוֹר אֶת הָאָרֶץ. צא וחסר, בשנה שנייה לִיצִיאַת מצרים
71 היה כלב בן ארבעים, כִּי עָבְדָה הָרֶדֶן – כאשר עברו בני ישראל
72 את הירדן לארץ ישראל כָּלֵב בֶּרַךְ פְּמָה הָיוּ – כלב בן כמה היה,
73 כִּי תִמְנָן נְבִי תִרְתִּין – בן שמונים פחות שתיים, שהרי היו
74 במדבר ארבעים שנה, ובשנה שנייה נשלחו המרגלים, ומאו עד
75 שנכנסו לארץ, שלושים ושמונה שנים בלא שנת השילוח, כִּי
76 קָא מְפַלְגִין נְחִלֹת – וכאשר חילק יהושע את הנחלות קָאָמַר
77 כלב 'בֵּן חָמִשׁ וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה אֲנֹכִי' ומשבעים ושמונה עד
78 שמונים וחמש, יש שבע שנים, אִישׁוֹתְכֶם דְּשָׁבַע שָׁנִים כִּיבְשׁוּ אֶת
79 הארץ.
80 מבררת הגמרא: וְשָׁבַע שָׁנִים שְׁחִילְקוּ אֶת הָאָרֶץ לנחלות, מְנַלְן.
81 מבארת הגמרא: אִישׁוֹתְכֶם אִיכָא, מִכָּךְ דְּשָׁבַע שָׁנִים כִּיבְשׁוּ, מִן
82 הסתם שגם שָׁבַע שָׁנִים חִילְקוּ, והוא מסברא. וְאִישׁוֹתְכֶם אִיכָא,
83 מְדַלָּא מִשְׁפַּחַת לְהוּ – מכך שאין אתה מוצא שהיתה נבואת
84 יחזקאל בשנת היובל אַרְבַּע עָשָׂר שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הוֹפְתָה
85 הָעִיר אלא אם כן תפחית מחשבון השנים ארבע עשרה שנים,
86 ושבע שנים כיבשו, ומכאן ששבע שנים חילקו.

משנה

87 משנתינו ממשיכה לעסוק במניינים שהיו במקדש: אִין פּוֹחֲתִין –
88 בכל זמן לא יהיו פחות מִשְׁשָׁה מְלָאִים מְבֻקְרִין – כבשים
89 שנבדקו שאין בהם מום [לְשַׁבַּת הַמִּלֻּאִים – המקום שהיו
90 משמרים בו הכבשים, כִּדִּי לְשַׁבַּת וְלַיָּמִים מִזְבִּיחַ שֶׁל רֹאשׁ
91 הַשָּׁנָה – ושיעור זה הוא כבדי שסיפק לשבת הסמוכה לשני ימים
92 טובים של ראש השנה, שהיו שני קרבנות תמיד קרבים בכל יום,
93 אחד בבוקר ואחד בערב, ולשלושת הימים היו צריכים לבדוק
94 קודם יום טוב ששה כבשים, שניים לכל יום. וְאִם רוצים מוֹסְפִין
95 טלאים מבוקרים עַד עוֹלָם – כמה שירצו. אִין פּוֹחֲתִין מִשְׁתֵּי
96 הַצִּיצִיּוֹת בזמן התקיעות במקדש, ואין פוחתים מִתְּשַׁעָה כְּפוֹרֹת
97 בשעת השירה במקדש וְאִם רוצים מוֹסְפִין חֲצוּצוֹת וכינורות
98 עַד עוֹלָם. וְהַצִּיצִיּוֹת לְכָד – לא היה אלא אחד.

גמרא

100 שְׁנֵינוּ במשנה שלא פחתו משהו כבשים מבוקרים בכל זמן
101 בלשכת הטלאים, וסבר המקשה שהוא משום שמא יארע שיבא
102 ראש השנה קודם שבת ולא יוכלו ביום טוב לילך ולבדוק
103 הכבשים ויצטרכו להכין קודם יום טוב ששה כבשים, ולכן תיקנו
104 שלעולם יהיו בכל זמן ששה כבשים בלשכה. מקשה הגמרא: אם
105 חוששים לימים אלו והרי בימים אלו תְּמַדִּין וּמוֹסְפִין מוֹבָא הוּוּ
106 – סך התמידים והמוספים בימים אלו הוא יותר משהו כבשים,
107 מתרצת הגמרא: תָּנָא בְּעֵלְמָא קָאִי – התנא עוסק בשאר ימים,
108 כלומר, יש סיבה ליתן ששה כבשים מבוקרים גם בשאר ימים,
109 ולא מטעם מקרה שחל ראש השנה סמוך לשבת, וְאִתְמַדִּין
110 לְחֻזְיָה קָאִי – ודבריו הולכים מצד תמידים לבד בלא מוספים,
111 וּמִבְּאִי – ומזה שנקט הלשון 'כִּדִּי לְשַׁבַּת וְלַיָּמִים מִזְבִּיחַ' כִּימְנָא
112 בְּעֵלְמָא – לסימן הוא, שתדע שלעולם צריכים ששה כבשים
113 מבוקרים בלשכה כמו שלימים אלו יחד צריכים ששה תמידים,
114 ועל ידי כך לא תטעה בגירסא לומר שאין פוחתים מארבעה או
115 מחמשה. וְהָבִי קָאָמַר – וכך כוונתו, אִין פּוֹחֲתִין מִשְׁשָׁה מְלָאִים

1 ואחר כך קָא אחד ממשמרת תְּרִים וְנִמְל מן הקלפי חֲלֹקִי וְחֲלֹקִי
2 הַבְּרִיּוֹ, סך הכל שָׁשׁ, וְכֵן פְּשָׁחוֹר נטל חלקו וחלק חבריו וְכֵן
3 אָמַר. וְהִתְקִינוּ נְבִיאִים שְׁבִינִיהֶם, שְׁאֵפִילוּ יְהוּרִיב שהיה ראש
4 הַמִּשְׁמֵרוֹת בבית ראשון, כלומר שהיה ראשון לכולם עוֹלָה אחר
5 כך מן הגולה, לֹא יִדְחָה יְדֵעִיה מְמֻקְמוֹ, אֲלָא יְדֵעִיה עֵינָךְ
6 וְיְהוּרִיב מְפַל לֹו, שהמשמרות של ידעיה באים תחילה,
7 ונחלקים לחמש משמרות, ובמקום המשמרת השישית
8 והאחרונה יעבוד יהויריב. ואם כן לא עלה יהויריב מן הגולה, ואי
9 אפשר שדברי הברייתא 'וכן בשניה' עולים על כך שהיה החורבן
10 בזמן משמרת יהויריב, אֲלָא ודאי מה שנאמר 'וכן בשניה' עולה
11 אֲשָׁאִיא, ולא על כך שחרב במוצאי שביעית ושהיה בזמן
12 משמרת יהויריב.

13 תירוץ נוסף ליישב דברי הברייתא אף כדעת חכמים: רַב אֲשִׁי
14 אָמַר, לעולם מה שנאמר 'וכן בשניה' עולה גם על כך שחרב
15 במוצאי שביעית, ואפשר להעמידה כשיתר רבנן, ומה שהוקשה
16 לעיל שלשטתם חרב הבית בשביעית וכפי החשבון של ארבע
17 מאות ועשרים לחלק לחמישים, יש לומר הֲנֵךְ שִׁית שָׁנֵי – אלו
18 שש השנים משהחלו לבנות בית שני עַד דְּפִלְקֵי עוֹרָא וּמְקִדִּישׁ
19 – עד שעלה עזרא מבבל וקידש את ארץ ישראל למנות שמיטין
20 ויובלות לֹא קָא הָשִׁיב לְהוּ – אינן מן החשבון, שהחלו למנות
21 רק בשנה שביעית לבנין הבית. ואם כן, הורד מחשבון ארבע
22 מאות ועשרים שעמד הבית שש שנים, הרי ארבע מאות וארבע
23 עשרה, שהם שמונה יובלות ושתי שמיטות, וחרב הבית בשנה
24 שלאחריה, נמצא הבית חרב במוצאי שביעית.

25 הגמרא מביאה מקור לכך שעלה עזרא רק שש שנים לאחר
26 שנבנה הבית: דְּכִתְיִב (עזרא ד כד), אחרי ששלחו שונאי ישראל
27 לכורש שיאסור את בניית בית המקדש, 'בְּאִיּוֹן, בְּטִילַת עֲבִידַת
28 בֵּית אֱלֹהֵיָא דִּי בִירוּשָׁלַיִם, וְהוֹת בְּטָלָא עַד שָׁנַת תְּרִתִּין לְמַלְכוּת
29 דְּרִיּוּשׁ מֶלֶךְ פָּרְס' – ומאו בטלה עבודת בית האלהים
30 שבירושלים, והיתה בטלה עד שנה שנייה למלכות דריוש מלך
31 פרס. הרי שהחלו לבנות את בית המקדש השני בשנה השישית
32 לדריוש. וְכִתְיִב (שם ו טו) 'וְשִׁיצִיא בֵּיתָא דְנָא, עַד יוֹם תִּלְתָּא
33 לְיָרַח אָדָר, דְּהִיא שָׁנַת שִׁית לְמַלְכוּת דְּרִיּוּשׁ מֶלֶכְא' – ונשלם
34 בנין בית זה עד יום שלישי בחודש אדר בשנה השישית למלכות
35 דריוש מלך פרס, הרי שנבנה הבית במשך ארבע שנים ונשלם
36 בשנה החמישית לתחילת בנייתו. וְתָנָא, בְּאוֹתוֹ זְמַן – בשלש
37 לחודש אדר לְשָׁנָה הַפְּאָה, שהיא השנה השישית לתחילת בנין
38 הבית, עָלָה עוֹרָא מבבל וְגִלְתוּ עִמּוֹ, והגיע לירושלים בחודש
39 אב, דְּכִתְיִב (עזרא ז ח) אחר שעלה עזרא 'וַיָּבֵא יְרוּשָׁלַם
40 בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי הִיא הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית לְמֶלֶךְ', הרי שבשנה
41 השישית לתחילת הבניה שב עזרא מן הגלות, ובתשרי
42 שלאחריו, בשנה השביעית לבנין הבית, החל למנות שמיטין
43 ויובלות.

44 הגמרא מבררת את דברי הברייתא לעיל (יב:) ששבע שנים
45 כיבשו את הארץ ושבע שנים חילקה: גּוֹפֵא, שְׁנֵינוּ בברייתא,
46 שְׁבַעָה עָשָׂר יוֹבְלוֹת מִנּוּ יִשְׂרָאֵל מִשְׁנַכְנְסוּ לְאָרֶץ וְעַד שְׁיָצְאוּ
47 לַגּוֹלוֹת. וְאִי אִתָּה יוֹבֵל לֹוֹמַר מִשְׁנַכְנְסוּ לְאָרֶץ מִנּוּ שְׁמִיטִין
48 ויובלות, שָׂאֵם אִתָּה אוֹמַר מִשְׁנַכְנְסוּ מִנּוּ, הרי חרב בשנת
49 שמונה מאות וחמישים לכניסתם לארץ, ולפי חשבון של חמישים
50 שנים בכל יובל נִמְצָא בֵּית חָרֵב בְּתַחֲלֵית יוֹבֵל. וְאִם תאמר
51 שחרב בשנת יובל, אִי אִתָּה מוֹצֵא מה שנאמר ביהוֹקָאֵל (מ א)
52 'בְּרִאשׁ הַשָּׁנָה בְּעֶשְׂרֵי לַחֲדָשׁ, בְּאַרְבַּע עָשָׂר שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר
53 הוֹפְתָה הָעִיר' וכו', שהיתה הנבואה בשנת היובל, והיה זה
54 ארבע עשרה שנה אחר חורבן הבית, ואם היה היובל בשנת
55 החורבן אי אפשר שהיה יובל בזמן נבואת יהוֹקָאֵל ארבע עשרה
56 שנים לאחר מכן, אלא הורד מהן שבע שנים שכיבשו את הארץ
57 ושבע שחילקו, שבכל ארבע עשרה שנים אלו לא מנו שמיטין
58 ויובלות, ועולה החשבון שהיה היובל ארבע עשרה שנה לאחר
59 החורבן. מבררת הגמרא: שָׁבַע שְׁבִיבְשׁוּ מְנַלְן – מדיכּוּן לַנו

ערכין. פרק שני - אין נערכין דף יג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קצו רש"י

1 וכן חרים וכן פשחור וכן אימר - ויהייריב שוב לא עלה. רב אשי אמר -
 2 לעולם "וכן בשניה" אמרצאי שביעית קאי, ורבנן היא. ודקא קשיא לך לעיל
 3 דבשביעית חרוב - לא קשיא, דשית שני קמאי מבנין הבית עד דסליק עזרא וקדיש
 4 ארץ ישראל לא מנו שמיטין ויובלות. דל שית שנין משני הבית - משכחת שנת
 5 ארבע מאות ועשרים בשביעית. כיצד?

6 ארבע מאה (ושית שנין) - תמניא יובלי, 1
 7 וארבע סוי שני - תרי שבועי, ובשנת ארבע 2
 8 מאות עשרים ואחת, שהיה מוצאי שביעית, 3
 9 חרב. ומנלן דעד שית שני לא סליק עזרא 4
 10 דכתביב בארין כפילת וגו' - אלמא בשנת 5
 11 שתים לדריוש התחיל הבנין. וכתביב ושיצאי 6
 12 ביתא וגו' - אלמא בשנת שש נשלם, הרי 7
 13 חמש שנים. ובאותו זמן לשנה הבאה, שהיא 8
 14 שנה ששית לבנין, עלה עזרא ובה לירושלים 9
 15 בחדש אב. ועד תשרי שהוא שבע לבנין לא 10
 16 התחיל למנות. בר תמנן נבי תרתי - 11
 17 דמשילוח מרגלים עד שנכנסו לארץ אינו 12
 18 אלא שלשים ושמונה, לבד משנת השילוח, 13
 19 דהא בשנה ליציאת מצרים נשתלחו. מולא 14
 20 משכחת ארבע עשרה שנה אחרי אשר 15
 21 הוכחה העיר - דליהוי יובל, אי לא מדלית 16
 22 ארבע עשרה לכיבוש ולחילוק. **משנה** 17
 23 מתשעה בנורות - לא אתפרש טעמא. 18
 24 והצלצל לבדו - צלצל אחד היה שם ולא 19
 25 יתור, וטעמא מפרש בגמרא. **גמרא** קא 20
 26 סלקא דעתך כדי לשבת ולשני ימים טובים, 21
 27 דווקא קאמר, דלהכי בעינן ששה, שאם יבאו 22
 28 יחד שבת ושני ימים טובים של ראש השנה, 23
 29 ולא יוכלו לבקר - יהו להם אלים מזומנים. 24
 30 **בעלמא קאי** - דבבל ימות השנה נמי בעינן 25
 31 ששה. ולא משום שבת וראש השנה, אלא 26
 32 משום דבן בג בג, וכדמפרש בסמוך. **סימנא** 27
 33 **בעלמא** - שלא תטעה בגירסא, שלא תשנה 28
 34 ארבעה או חמשה, משום הכי נקט הנך 29
 35 שלשה ימים דבעו ששה תמידן. **ארבעה** 30
 36 ימים קודם שחיטה - ומשום הכי בעינן 31
 37 ששה לעולם, דבשעת חינוך נתנו שם ששה 32
 38 מבוקרין

בא חרים ונטל חלקו וחלק חבריו שש, וכן פשחור,
 וכן אימר. התקינו נביאים שביניהם שאפילו יהייריב
 ראש משמרות עולה - לא ידחה ידעיה ממקומו,
 אלא ידעיה עיקר ויהייריב מפל לו! אלא אשארא.
 רב אשי אמר: הנך שית שני עד דסליק עזרא
 ומקדיש לא קא השיב להו, דכתביב: "בארין פטלת
 עבדות בית אלהנא די בירושלם", וכתביב: "ושיצאי
 ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר דהיא שנת
 שית למלכות דריוש מלכא", ותנא: פאותו זמן
 לשנה הפאה עלה עזרא ונלוותו עמו, דכתביב:
 "ויבא ירושלם בחדש החמישי היא השנה השביעית
 למלך". גופא: שבועה עשר ויבלות מנו ישראל
 משנכנסו לארץ ועד שיצאו, ואי אתה יכול לומר
 משנכנסו מנו, שאם אתה אומר משנכנסו מנו -
 נמצא בית הרב בתחלת יובל, ואי אתה מוצא
 בארבע עשרה שנה אחר אשר הפתה העיר" וכו'.
 שבע שביבשו מנלן? דקאמר פלב: "בן ארבעים
 שנה בשלח אתי משה עבד ה' מקדש פרנע לגלגל
 את הארץ... ועתה אנכי היום בן חמש ושמנים",
 ואמר מר: שנה ראשונה עשה משה משקו, שנה -
 הוקם המושב ושלח מרגלים; פי עבד ירדן, פלב בר
 פמה הוי - בר תמנן נבי תרתין; פי קא מפליג נחלות
 קאמר: "בן חמש ושמנים שנה אנכי", אישתבח
 דשבע פיבשו. ושבע שחילקו מנלן? איבעית אימא:
 מדשבע פיבשו - שבע חילקו. ואיבעית אימא:
 מדלא משפחת להו "ארבע עשרה שנה אחר אשר
 הפתה העיר". **משנה** אין פותחין מששה טלאים
 המבוקרים

1 ושיק לעמוד הקודם | **משמרתו** של יהייריב בשניה מי הואי - הקשה רבינו
 2 אלחנן: דהא אמרין בבא קמא (קא), נתן הכסף לידעיה ואת האשם
 3 ליהייריב, אלמא שהיה בבית שני! ויש לומר: דהא מתניתין מיתניא סמוך לבית
 4 ראשון. אי נמי, לא יהייריב דווקא, אלא המשמר תחת יהייריב. **שאפילו**
 5 משמרתו של יהייריב עולה - פירש רש"י:
 6 ששוב לא עלה. והווי תימה. דמנא ליה
 7 ששוב לא עלה? דהא משמע שיכול לעלות,
 8 מדקאמר "שאפילו משמרתו של יהייריב
 9 עולה!" ועוד הקשה רבינו אלחנן: דהרבה
 10 עלו, ואין פשוט לנו שלא עלה? ואמר רבי:
 11 המכל מקום יכול להיות שעלה יהייריב.
 12 והבא קא פריך הכי: משמרתו של יהייריב
 13 בשניה מי הואי? כי עשרים וארבעה היו אלו
 14 נגד המשמרות שלא עלו, שחלוקות לארבע
 15 ועשרים משמרות, ושימשו תחתיהם.

16 הנך שית עד דסליק עזרא וקדיש לא
 17 קחשיב - צריך עיון: למאי דפירשתי
 18 דכי נמי גלו השבטים מנו נמי יובלות כוד
 19 לקדש שמיטין, אם כן בגלות דבבל קודם
 20 דסליק עזרא נמי היו מנין, ואמאי התחילו
 21 למנות כי סליק עזרא? ויש לומר: דלא דמי,
 22 דודאי בעוד ישראל על אדמתם, כי נמי אק
 23 יובל נהג - שמיטה נהגה בחרישה וחיטה,
 24 והוי מקדשין. אבל בגלות לא היו מקדשין
 25 כלל שביעית. וצריך עיון: דכי נמי היו בגולה
 26 היו צריכין לקדש שביעית מפני שמיטת
 27 כספים שנהוגת בין בארץ בין בחוצה לארץ.
 28 ואם הוא כך דשביעית אינו תלוי ביובל, כי
 29 נמי ישראל בגלות ואינן כלל על אדמתן -
 30 למה לא ימנו שמיטין כמו מקצת ישראל על
 31 אדמתן? ואף על גב דאין כל יושביה עליה
 32 - מונין שביעית, אף על גב שאין מונין יובל.
 33 **אותו** זמן לשנה הבאה - שהוא שמיטת
 34 (ועשרים) באדר, עלה עזרא מבבל.
 35 ועלה ירושלים בחדש החמישי, שאיחר
 36 במהלך הדרך מחדש אדר עד חדש אב.
 37 **כלב** כמה הוי בר תמנן נבי תרתין -
 38 והקשה רבינו אלחנן: והא מנין לנו
 39 שבשנה שניה דווקא היה כלב כן ארבעים
 40 שנה, דאז הוה כי עבר ישראל את הירדן בר
 41 תמנן נבי תרין? שמא התחיל שנת
 42 הארבעים ואחד שלו, ובשילוח מרגלים היה
 43 בסוף הארבעים. שהרי שנות כלב לא מצינו,
 44 וכשעברו ישראל את הירדן הוה בר תמנן
 45 נבי חד, ומנא להתלמוד דהא דשבע כיבוש
 46 חילקו. ואמר רבי דלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש, דמה לנו לשנות כלב אם לא להודיענו כדאי ששבע כיבוש ושבע חילקו.

47 **מאי** כדי לשבת סימנא בעלמא - הכא מפרש מעיקרא ד"כדי לשבת" סימנא (מטב) לא אמר הכי עד דבמסקנא דקאמר התם,
 48 אמר רבינא: לרב אשי הני ששה - שבעה הוו, דהא איכא צפרא חדד בשבתא. דווקא נקט לשבת. והכי פירושו: אם היו שני ימים ראש השנה, ביום החמישי
 49 וביום ששי - ביום הראשון יבקר התמיד שהוא ארבעה ימים קודם שחיטתו של חמישי בשבת, ושל יום ששי שהוא שני לראש השנה יבקר ביום שני שהוא ארבעה
 50 ימים קודם שחיטתו, וכן של שבת מבקרו ביום שלישי. ופריך: שבעה הוו. דהא איכא צפרא חדד בשבתא, שגם הוא טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטתו. ואם כן
 51 היאך יפתחו משבעה?
 52 **ומוסיפין** עד עולם עד כמה אמר רב הונא ואמרי לה כו' - ואמר רבי: דהא ודאי פשיטא ושיכולו להוסיף עד העולם. אלא בעי עד כמה יהא הידור מצוה ואין צריך
 53 לחפש יותר אחר כהנים. אמר רב הונא: עד מאה ועשרים. דהא אשכחן בקרא (דברי הימים ב ה) שחפשו אחרי מאה ועשרים כהנים לתקוע בחצוצרות ולא
 54 יתור. אי נמי, דהא פשיטא דאין מוסיפין עד העולם, שאם יסיפו יותר עירבוב קלא. אמר רב הונא: עד מאה ועשרים כהנים יכול להוסיף, דהא אשכחנא בקרא דלא
 55 חיישינן לעירבוב קלא.

1 אין קטן נכנס בעוהה מנהני מילי, אמר רבי יוחנן ודאמר קרא ויעמוד ישוע בניו
2 ואחיו קדמיא — והקשה רבינו אלחנן: היכי ילפינן דקטן נכנס לעוהה לשיר
3 בשעה שהלויים עומדים לדוכן? ואמר רבינו יצחק: דרבי ליה מיתורא דקרא. כתיב:
4 "בניהם ואחיהם הלויים", וכתיב: "ישוע בניו קדמיאל ובניו בני יהודה בני (מורד)

5 (חננדו) בניהם, למה ליה והלא הזכיר כל
6 אחד בניו אלא שמע מינה דלהכי כתביה.
7 דהוה מיתור, ומשמע קטנים.

הדרן עלך אין נערכין

8 יש בערכין. ושייך לדף יד, א מה בין שדה
9 מקנה לשדה אחוזה כו' — והוא הדין
10 דהוה מצי למימר חילוק אחר בין שדה
11 אחוזה לשדה מקנה, שבשדה אחוזה אם
12 הקדישו וגאלו אחר — מתחלק לכהנים
13 ביובל, ובשדה מקנה אם הקדישו וגאלו
14 אחר — חזר לבעלים ביובל. ולא נחת
15 לפרושי אלא חילוק דשייך כשהוא עצמו
16 פרהו.

17 פהנים למאה ועשרים מוצעשם הפוצרות. "מתשעה פנורות וכו' וצלצל לבר". מנא הני מילי?
18 אמר רב אסי, דאמר קרא: "ואסף במצלתים להשמיע". - מצלתים תרי הוו! - פון דהדא
19 עבדיה עבדי, וחד גברא עבדי בהו - קרי להו חד. משנה אין פוחתין משנים עשר לזים
20 עומדין על הדוכן, ומוספין עד עולם. אין תקטן נכנס לעוהה לעבודה אלא בשעה שהלויים
21 אומרים בשיר. ולא היו אומרים בנגבל ובכנור אלא בפה, כדי ליתן תבל בנעימה. רבי אליעזר פן
22 יעקב אומר: אין עולין למגן ואין עולין לדוכן, אלא פארץ היו עומדין וראשיהו בין רגלי הלזים,
23 וצערי הלזים היו נקראין. גמרא הני פנגד מי? אמר רב פפא: בנגד השעה פנורות [ושני] נבלים
24 וצלצל אחד, שנאמר: "הוא ובניו ואחיו שנים עשר". "אין תקטן נכנס לעוהה לעבודה אלא
25 בשעה שהלויים" כו'. מנא הני מילי? אמר רבי יוחנן, דאמר קרא: "ועמוד ישוע בניו ואחיו
26 קדמיאל ובניו בני יהודה פאחד לנצח על המזלכה ה' עבודת בית ה'" וכו'. "לא היו אומרים
27 לא בנגבל ולא בכנור אלא בפה" כו'. למימרא, דינגבל לחוד וכנור לחוד; לימא מתניתין דלא פרבי
28 יהודה? דתניא, רבי יהודה אומר: פנור של מקדש - של שבעת נימין היה, שנאמר: "שבוע
29 שמחות פניד, אל תיקרי "שובע" אלא: "שבוע", ושל ימות המשיח - שמונה, שנאמר: "למנצח
30 על השמינית", על נימא שמינית; של עולם הבא - עשר, שנאמר: "עלי עשור ועלי נבל עלי
31 הניזון בכנור", ואומר: "הודו לה' בכנור בנגבל עשור וזמרו לו שירו לו שיר חדש"! - אפילו תימא
32 רבי יהודה; לעולם הבא, איידי דנפיש נימין ידידיה נפיש קליה פי נבל, קרי ליה נבל. "רבי
33 אליעזר פן יעקב אומר: אין עולין מן המגן" כו'. תנא: וסועדי הלזים היו נקראין. ותנא דידן?
34 פון דהני קפין קלייהו והני עב קלייהו, הני מקטמי והני לא מקטמי, קרי להו "צעיר".

הדרן עלך אין נערכין

30 יש בערכין להקל ולהחמיר, ובשדה אחוזה להקל ולהחמיר, ובשור המועד שהמית העבד
31 להקל ולהחמיר, באונס ובכמתה ובמוציא שם רע להקל ולהחמיר. יש בערכין להקל
32 ולהחמיר, פיצד? אחר שהעריך את הנאה שבוישראל ואת הפעור שבוישראל - גותן המשים
33 סלע, ואם אמר "הרי דמיו עלי" - גותן את שווי. גמרא "יש בערכין להקל וכו' ולהחמיר, פיצד?
34 אחר שהעריך" כו'. בישראל - אין, בגוים - לא; לימא מתניתין דלא פרבי מאיר, דתנן: גוי - רבי
35 מאיר אומר: נערך אבל לא מעריך? - אפילו תימא רבי מאיר, הוא הדין דאפילו גוי נמי, אלא
מלחא

נבל — ונבל עשוי כמפוח של נפחים, ומוציא קול על ידי רות. וסועדי — עוזרי. לזים — עבו קלייהו. קטנים — קטן קלייהו, דק קולם. מקטמי — כלומר, מקטינין ועושים קולם
דק דק ויפה, ומצערין הלזים שאין יכולים לבסס קולם כמותן.

הדרן עלך אין נערכין

1 מבוקרין ארבעה ימים קודם לכן, ונטלו יום ראשון שנים לתמידים, ונתנו שנים
2 תחתיהם ויבקרם. ביום שני נטלו שנים מן הארבעה הנותרים ונתנו שנים תחתיהם,
3 ויום שלישי נטלו שנים הנותרים מן הראשונים ונתנו שנים תחתיהן, וכן לעולם,
4 נוטלים שנים ונותנים שנים. ואותן שנתבקרו ונתנו שם יום ראשון — ראויים ליום

5 רביעי, ואותן שניתנו בשני — ראויין בחמישי,
6 וכן חזרו חלילה לעולם. ונמצאו כל התמידין
7 הנשחטין מבוקרין ארבעה ימים קודם שחטיהן
8 עם יום הביקור ויום השחיטה. כך שמעתי,
9 וקשיא ליה: לא דמי לארבעה ימים דפסח,
10 דביקורו בעשור ושחיטתו בארבעה עשר —
11 הרי ארבעה ימים לבר מיום השחיטה! ולכן
12 נראה בעיני דשמונה ניתנו שם ביום חנוך,
13 וששה דקתני במתניתין הכי משמע: אין
14 פוחתים מששה, כלומר שאפילו כשנטלו
15 השנים שבכל יום — נשתירו שם ששה
16 מבוקרין. ולאחר כך, קודם הלילה יבקר שנים
17 ויתנו שם. והנך, הואיל וליתנהו אבתי בשעת
18 נטילת השנים — לא קחשיב להו. לישנא
19 אחרינא: סימנא בעלמא, דכי היכי דכי מקלעי
20 שבת וראש השנה גבי הודי מיבקר הוא
21 דשלישי בשבת בערב שבת, דהא לא מצו
22 היום לילך ולבקש טלה ולבקר, השתא הוי
23 ארבעה ימים קודם שחטיה — הכי נמי לעולם
24 בעינן ארבעה ימים קודם שחטיה. דיקא נמי —
25 דסימנא בעלמא הוא, ולא משום טעמא
26 דשבת וראש השנה קא בעי להו. מדלא קתני
27 "לשבת ולשני ימים" כו', דהוי משמע לצורך
28 שבת וראש השנה, מדקתני "כדי" — שמע
29 מינה: כפי השבח הראוי לשבת ולראש השנה,
30 דהיינו ששה, וסימנא בעלמא הוא. מנהני
31 מילי — דצלצל לבר, ותו לא. ואסף — שם
32 הלוי. עבדיהו חד עבדי — דאין אחד מוועיל
33 בלא חבירו, שזון שתי תחיבות תחתו של
34 מתכת ומכין זו על זו. וקורין ציב"ש. משנה
35 אין לוי קמן נכנס לעוהה — לשום עבודה, כגון
36 לכבד את העוהה ולהניף את הדלתות. אלא
37 בשעה שהלויים עומדים על הדוכן בשיר, אז
38 נכנסים לזים קטנים לשורר עמון. ולא היו —
39 אותן קטנים. אומרים בנגבל וכנור אלא בפה
40 ליתן תבל בנעימה — ליתן תבלין בנעימות
41 הלזים. לפי שקול הלזים הקטנים דק, ומתבל
42 את קול הלזים הגדולים. [ואין עולין למגן] —
43 דלא מנו אותן לזים למגן שנים עשר לזים
44 הצריכין לדוכן, ולא עולין — על האצטבא
45 המוכנת לדוכן, אלא פארץ היו עומדין,
46 וצוערי הלזים — שמצערין את הלזים,
47 כדמפרש בגמרא. גמרא בנגבל עשור — של
48 עשר נימין. ולעולם הבא משתעי, מדכתיב
49 "שיר חדש" לשון זכר. דשירות העולם הזה
50 לשון נקבה, כדאמר במכילתא: כשם שנקבה
51 זו יולדת — כך תשועות הללו סופן לילד
52 צרות. אבל שיר של עולם הבא — לשון זכר,
53 שאינו יולד. מדמפיק רבי יהודה כנור בנגבל
54 עשור, אלמא כנור היינו נבל. דנפיש קליה כי
55 מלחא

55 נבל — ונבל עשוי כמפוח של נפחים, ומוציא קול על ידי רות. וסועדי — עוזרי. לזים — עבו קלייהו. קטנים — קטן קלייהו, דק קולם. מקטמי — כלומר, מקטינין ועושים קולם
56 דק דק ויפה, ומצערין הלזים שאין יכולים לבסס קולם כמותן.

הדרן עלך אין נערכין

57 משנה להקל. נאה שבוישראל — שוה מאה מנה, אין נותן אלא חמשים סלע. להחמיר — שהמערך הכעור שבוישראל, אפילו אינו שוה אלא חמשה סלעים — נותן
58 חמשים סלעים מן עשרים עד בן ששים. כשדה אחוזה — במקדיש שדה אחוזה. שהעריך — שאמר: "ערך פלוני עלי". גמרא בניו לא — שאם אמר ישראל
59 "ערך גוי פלוני עלי" — לא אמר כלום, דגוי אינו נערך. נערך אבל לא מעריך — טעמא מפרש בפרק קמא (ערכין ה.ב).

56 משתתפים בשירה על ידי ניגון בנבל וכינור אלא בשירה בפה,
57 כְּדִי לִיתֵן תְּבִילֵי בְּנֵי עֵמָּה – כדי ליתן תבלין בשירת הלויים
58 הגדולים, לפי שקולם של הקטנים דק וערב. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן
59 יַעֲקֹב אָמַר אֵין עוֹלוֹן הַלְוִיִּם הַקְּטָנִים לְמַנְיֵן שְׁנַיִם עֶשֶׂר הַלְוִיִּם
60 שְׂצָרִיכִים לְעִמּוּד עַל הַדּוּכָן, וְאֵין הֵם עוֹלוֹן לְדוּכָן כְּלוּמַם
61 הגדולים העומדים על האיציטבא בשעת השירה, אלא פֶּאָרִין
62 הֵיוּ עוֹמְדִין וְרֵאשִׁינָן בֵּין רַגְלֵי תְּלוּמָה. וְצִעְרֵי תְּלוּמָה הֵיוּ
63 נִקְרָאִין, לפי שהיו מצערים את הלויים הגדולים בשירתם.

נמרא

64 שנינו במשנה שלא היו פוחתים עשר לויים על הדוכן,
65 מבררת הגמרא: הֵנִי – אלו שנים עשר המשוררים, כְּנֻגַד מִי הָיוּ,
66 כלומר מה הטעם שהיו שנים עשר. מבארת הגמרא: אָמַר רַב
67 פֶּפְאָה, היו שנים עשר לויים משוררים בפה כְּנֻגַד שְׁנַיִם עֶשֶׂר
68 המנגנים, שהיו תְּשֻׁעָה בְּנִדְרוֹת [וְשָׁנִין] נְבָלִים וְצִלְצֵל אֶחָד הָרִי
69 שנים עשר.

70 הגמרא מביאה ראייה מן הכתובים שהיה מנין הלויים המשוררים
71 על הדוכן שנים עשר: שְׁנַאמַר (דברי הימים א' כה ט) כאשר
72 חילק דוד את הלויים המשוררים לעשרים וארבע משמרות
73 והטיל גורלות לדעת איזו משמרת תשמש ראשונה ואיזו תשמש
74 שניה וכן הלאה, וְצִיא הַגּוֹרֵל הָרֵאשׁוֹן לְאַסָּף, לְיוֹסֵף גְּדַלְיָהוּ
75 הַשֵּׁנִי, הוּא [ואחיו וְכַנְיֹן] (ובניו ואחיו) שְׁנַיִם עֶשֶׂר, הָרִי שִׁישׁ
76 במשמרת שנים עשר לויים.

77 שנינו במשנה: אֵין הַקְּטָנִים נִכְנְסִים לְעוֹרָה לְעוֹבְדָה אֶלָּא בְּשֻׁעָה
78 שְׁהַלְוִיִּם בּו' אומרם בשיר. מבררת הגמרא: מָנָא הֵנִי מִיָּלֵי –
79 מהיכן למדנו שקטנים היו שרים עם הלויים. מבארת הגמרא:
80 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר קָרָא (עזרא ג ט) כאשר החלו בעבודת
81 המקדש השני וְיַעֲמוּד יְשׁוּעָה, בְּנִי וְאֶחָיו, קְרִימְאֵל וְכַנְיֹן בְּנֵי
82 יְהוּדָה בְּאֶחָד, לְנֻצָח עַל [עֲשָׂה] הַמְּלֶאכֶה (ח' עבודת בית ה')
83 [בְּכִית הַאֱלֹהִים] וְגו' בְּנֵי תְּנֻדָּה, בְּנִיחָם וְאֶחָיהֶם הַלְוִיִּם. וכבר
84 הזכיר בפסוק שהיו עומדים עם בנייהם ולמה שב ואומר בסופו
85 'בניהם ואחיהם הלויים', אלא בא ללמדנו שאף בניהם הקטנים
86 היו שרים עמם, ומכאן שלויים קטנים ראויים לשירה בפה.

87 שנינו במשנה: שהלויים הקטנים לא היו אומרים השירה, לא
88 בְּנִבְל וְלא בְּכִנּוֹר אֶלָּא בְּפֶה כּו'. שואלת הגמרא: לְמִימָרָא –
89 האם ניתן לדייק מן הלשון 'לא בנבל ולא בכינור' דְּנִבְל לְחֹד
90 וְכִנּוֹר לְחֹד, כלומר, שהם שני כלים נפרדים, לְמִימָר מְתִיבִין
91 דְּלא כְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּתֵנִיא, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, בְּנֹר שֶׁל מְקַדֵּשׁ,
92 שֶׁל שְׁבַעַת נִימִין הָיָה – שבעה מתירים היו בו, שְׁנַאמַר (תהילים
93 טז יא) 'תודיעני ארץ חיים שובע שְׁמֹחוֹת אֶת פְּנִיךָ' אֵל תִּיקְרִי
94 'שובע' אֶלָּא 'שבע', דְּהֵינּוּ 'שבע שמחות' שבכינור, וְכִינּוֹר שֶׁל
95 יְמוֹת הַמְּשִׁיחִית שְׁמוֹנָה נִימִין יְהִיוּ בוּ שְׁנַאמַר (שם יב א) 'לְמַנְצָה
96 עַל הַשְּׁמִינִית', ופירושו 'על נימא שְׁמִינִית', דְּהֵינּוּ כִינּוֹר עִם
97 שְׁמוֹנֵה נִימִים, ובכינור שֶׁל עוֹלָם הָבָא עֶשֶׂר נִימִין יְהִיוּ בוּ,
98 שְׁנַאמַר (שם עב ד) 'עלי עשור ועלי נבל עלי הַנִּיזִין בְּכִנּוֹר',
99 וְאָמַר (שם לג ב–ג) 'חודו לח' בְּכִנּוֹר בְּנִבְל עֶשֶׂר זְמִיר לֹו,
100 שִׁירֵי לֹו שִׁיר חֲדָשׁ'. נבל עשור' פירושו, נבל של עשרה נימים,
101 ועולה על עולם הבא לפי שנאמר 'שיר חדש' בלשון זכר,
102 ששירות של העולם הזה בלשון נקבה, ושל עולם הבא בלשון
103 זכר. ומכך שלומד רבי יהודה על הכינור שלעתיד לבא מן
104 המילים 'נבל עשור' מוכח שסובר שכינור ונבל אחד הם. מתרצת
105 הגמרא: אֶפִּילוּ תִּמְאָא רַבִּי יְהוּדָה, אִפְשָׁר שְׁאִין רַבִּי יְהוּדָה סוֹבֵר
106 שכינור ונבל אחד הם, ומה שלומד מ'נבל' לכינור הוא משום
107 שכוונת הפסוק לכינור, שמשום שכינור שְׁלֵעוֹלָם הָבָא, אֵינְדִי
108 דְּנִפְיֵשׁ נִימִין דִּידֵיהּ – מחמת שמרובים מיתריו נִפְיֵשׁ קְלִיָּהּ כִּי
109 נְבָל – גדול קולו בנבל ולכן קָרִי לִיהּ – קורא לו הכתוב 'נבל'.

1 הַמְּבֻקְרִים בְּלִשְׁכַת הַטְּלָאִים, אֶרְבָּעָה יָמִים קוֹדֵם שְׁחִיטָה,
2 כלומר, שניתנו שם כבשים שנבדקו שאין בהם מום, והמתינו שם
3 ארבעה ימים קודם השחיטה, ומשום כך היו שם ששה כבשים
4 בכל זמן. שבשעת חינוך המזבח הניחו בלשכה שמונה כבשים
5 שנתבקר ארבעה ימים קודם לכן, ובאותו היום נטלו שנים
6 לתמיד בבוקר ובערב, ובקרו שנים אחרים ונתנום במקומם, נותרו
7 ששה מבוקרים [ארבעה ימים] ושנים חדשים, ביום השני נטלו
8 שנים ונתנו שנים, נותרו ארבעה מבוקרים וארבעה חדשים,
9 ובשלישי נותרו שנים מבוקרים וששה חדשים, וברביעי נטלו
10 שמונה חדשים, וביום החמישי, שעברו ארבעה ימים מן הבדיקה, נטלו ונתנו
11 שנים תחתיהם, וכן הלאה. נמצא שבכל זמן יש ששה כבשים
12 מבוקרים בלשכת הטלאים. וּמְנֵי – וכדעת מי שנויה משנתנו, כֵּן
13 בַּג בַּג הוּא, דְּתֵנִיא, כֵּן בַּג בַּג אָמַר, מַנְיֵן לְתִמְדִי שְׁמַעוֹן בִּיקוֹר
14 אֶרְבָּעָה יָמִים קוֹדֵם שְׁחִיטָה, תְּלִמּוּד לְאָמַר (במדבר כח ב) לגבי
15 קרבן התמיד 'תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ', וְלִהְלֵן (שם יב ו)
16 לגבי קרבן פסח שנצטוו לקחתו בעשרה בניסן, הוּא אָמַר 'וְהָיָה
17 לְכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אֶרְבָּעָה עֶשֶׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ (הראשון) הַזֶּה,
18 וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ', שיש לבקרו ממומים ולשמרו מעשרה בניסן עד
19 ארבעה עשר בניסן, שאז נשחט. מַה לְהֵלֵן בִּקְרָבֵן פֶּסַח מְעוֹן
20 בִּיקוֹר אֶרְבָּעָה יָמִים קוֹדֵם שְׁחִיטָה, אִם כָּאֵן בִּקְרָבֵן הַתִּמְדִי
21 מְעוֹן בִּיקוֹר אֶרְבָּעָה יָמִים קוֹדֵם שְׁחִיטָה.
22 מביאה הגמרא ראייה לכך שמה שהזכיר התנא שבת וימים
23 טובים אינו אלא לסימן: דִּיקָא נְפִי, דְּקָתְנִי בְּמִשְׁנָה, שְׂצָרִיכִים
24 ששה כבשים 'כְּדִי לְשַׁבֵּת וְלִימִים טוֹבִים', ולשון 'כדי' משמעו
25 כפי השיעור הנצרך לשבת ושני ימים טובים, וְלא קָתְנִי לְשַׁבֵּת'
26 שהיה במשמע שהם ממש לצורך שבת וימים טובים, שְׁמַע מִיָּהּ
27 שאין זה אלא לסימן, שכמו שלשבת ושני ימים טובים צריכים
28 ששה כך בכל זמן צריכים ששה, ומטעם דבריו של בן בג.
29 שנינו במשנה: אין פוחתין מִשְׁתֵּי חֲצוּצְרוֹת וכו' וּמוֹסִיפִין וכו'
30 עד ולם. מבררת הגמרא: וְעַד פְּקָה חֲצוּצְרוֹת מוֹסִיפִים. מבארת
31 הגמרא: אָמַר רַב הוֹנָא, וְאָמְרֵי לֵה אָמַר רַב וְכִדִּי אָמַר רַב
32 הוֹנָא, עַד מָאָה וְעֶשְׂרִים, שְׁנַאמַר (דברי הימים ב' ה יב) לגבי
33 שירת הלויים במקדש 'וְעִמָּהם כְּהֵנִים לְמָאָה וְעֶשְׂרִים, מְחַצְרִים
34 בְּחֲצוּצְרוֹת'.

35 שנינו במשנה שאין פוחתים מתשעה בְּנִדְרוֹת וכו' וְצִלְצֵל לְכַד.
36 מבררת הגמרא: מָנָא הֵנִי מִיָּלֵי שְׁהַצֵּלַל הִיָּה יְחִיד. מבארת
37 הגמרא: אָמַר רַב אֲסִי דְאָמַר קָרָא (דברי הימים א' טז ד) 'וְאֶסָּף
38 בְּמִצְלָתִים (להשמיע) [מִשְׁמַעִיעַ]', הָרִי שְׁהִיָּה אֶחָד מִנְגַן
39 בְּמִצְלָתִים.
40 מקשה הגמרא: 'מִצְלָתִים' תְּרִי הוּו – בלשון הכתוב נאמר
41 'מצלתים' בלשון רבים, ומדוע כתב התנא 'צלצל' שהוא לשון
42 יחיד. מתרצת הגמרא: כֵּינּוֹן דְּחֶרָא עֲבִידָתָא עֲבִידִי – שעבודה
43 אחת הוא עושה, שאף שהוא עשוי שתי חתיכות אין האחת
44 מועילה בלא חברתה, שמכות זו על זו וכך הקול יוצא, וְחַד
45 נִקְרָא עֲבִיד פְּהו – ואדם אחד עובד בהם, קָרִי לֵהוּ הַתְּנָא חַד
46 – לשון כלי אחד, דְּהֵינּוּ צִלְצֵל.

משנה

47 המשנה ממשיכה בענייני מניינים שהיו במקדש: אֵין פּוֹחֲתִין
48 מִשְׁנַיִם עֶשֶׂר לְוִיִּם עוֹמְדִין עַל הַדּוּכָן בּוֹמֵן הַשִּׁיר עַל הַקְּרָבָן,
49 וּמוֹסִיפִין בְּמִנְיֵן הַלְוִיִּם עַל הַדּוּכָן עַד עוֹלָם – בלא שיעור.
50 אֵין הַקְּטָנִים נִכְנְסִים לְעוֹרָה לְעוֹבְדָה – שבביל לעבד עבודה, כגון,
51 לכבד את העזרה או להגיף דלתות, אֶלָּא בְּשֻׁעָה שְׁהַלְוִיִּים
52 אָמַרִים בְּשִׁיר, שאז היו נכנסים לויים קטנים ומשוררים עמם.
53 וְלא הֵיוּ אָמַרִים בְּנִבְל וְכִנּוֹר – לא היו הלויים הקטנים

23 הגמרא: משמע שדווקא בתינוק בן יום אחד הדין כן, אבל
 24 בעוקר שמתה אמו, לא - אינו יורשה ומוריש, והטעם, דהוא
 25 מייית פרישא - לפני אמו, ואין תבן יורש את אמו בקבר
 26 -כשהוא מתו [לתחילת לאחיו מן האב, ונמצא מבואר שעובר
 27 מת לפני אמו, ולא כדברי שמואל.
 28 מתרצת הגמרא: הני מילי - דברים אלו, שעובר מת לפני אמו,
 29 אמורים לפני מיתה שמתה האם מעצמה, שכן איידי דוולד
 30 זומרא חיותיה - כיון שהולד חיותו קטנה משל אמו, לכן עיילא
 31 - באה מיפה דמלאך המות ומחתך להו לסימנין של הולד
 32 והורגת אותו לפני אמו, אבל באשה שלא מתה מעצמה אלא
 33 נהרגה, היא מתה פרישא -[תחילה]. מקשה הגמרא: והא הוה
 34 עובדא, ופרבים עד תלת פרבוס - והרי היה מעשה שמתה
 35 אשה מעצמה, ונענע העובר שבמיעה את עצמו שלש פעמים,
 36 ומשמע שעדיין היה חי. ומתרצת: לא היה הולד חי, ומה שפרכס,
 37 מידי דהוי אונב הלמאה - זהו כמו זנב לטאה [מין שרץ]
 38 שנחתכת מהלטאה, דמפרבסת הזנב אף שאין בה חיות.
 39 הגמרא ממשיכה לדון במעוברת שמתה: אמר רב נחמן אמר
 40 שמואל, האשה שישבה על המשבר ללדת, ומתה בשבת,
 41 מביאין סבין ומקרעין את פריסה ומוציאין את הולד, שכן
 42 יתכן שהולד עדיין חי. שואלת הגמרא: פשיטא שמוטר לעשות
 43 כך בשבת, אף אם לא היה זה פקוח נפש, שהרי מאי עבד - איזו
 44 מלאכה עושה החותר,

1 לה עד שתלד. מבררת הגמרא: מאי מעמא שממתינים. ומשיבה:
 2 ביון דעקר הולד ממקומו לצאת, גופא אחרניא - גוף אחר הוא,
 3 וכשנגמר דינה לא נגמר דינו עמה.
 4 הגמרא חוזרת לבאר דיני מעוברת היוצאת ליהרג: אמר רב
 5 יהודה אמר שמואל, האשה המעוברת היוצאה ליהרג, מבין
 6 אותה כנגד בית הריון - הרחם שלה לפני שהורגים אותה, כדי
 7 שישמות הולד תחילה, כדי שלא תבא לידי ניוול - שאם יהא
 8 הולד חי, יצא אחר מיתת אימו, ותהא אימו שופעת דם, ותתנוול
 9 בפני הכל.
 10 מקשה הגמרא: למימרא - האם יש לומר שסבר שמואל באשה
 11 מעוברת שנהרגה דהיא -[האם] קרמה ומתה פרישא לפני
 12 הולד, ממה שחשש שיצא חי אחר מיתת אמו, והא קיימא לן -
 13 והרי מקובל בידינו דוולד מייית -[מתו] פרישא, דתנן במשנה
 14 (נדה מג), תינוק בן יומו נוהל ומנחיל - אם נפלה לו ירשה
 15 כשהוא בן יום אחד, ירשה, ואם מת בו ביום, מורשה ליורשו,
 16 והקשו בגמרא (שם מד), שאם נפרש שנוחל את אביו ומוריש
 17 לקרוביו מאביו אין בכך כל חידוש, שכן אף אם לא היה יורש את
 18 אביו היו קרוביו יורשים את אביו, ואין הבדל אם הם יורשים
 19 מכוחו או מכח אביו, ואמר רב ששת, כוונת המשנה היא שנוחל
 20 נכבסי האם לתחילת לאחיו מן האב - לקרוביו מאביו, שאם
 21 מתה אמו הוא ירשה, וכשמת אחריה חוזר ומוריש את מה
 22 שירש מאמו לאחיו מאביו [שאינם יורשים את אמו]. ומדייקת

אגרות קודש

ב"ה, ב' תמוז, תשכ"ב
 ברוקלין.

הרה"ג אי"א נוי"נ וכו' מו"ה שמואל שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת ספרו, עבד המלך, על ספר התהלים.

ויהי רצון אשר ירבה חיילים לאורייתא בדברי תורה שבכתב ותורה שבע"פ, ולא רק בחלק
 הנגלה שבהם, אלא גם בפנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות,

והרי תורה אחת היא, ואדרבה - ע"פ המבואר בזהר הק' (פרשת בעלותך את הנרות, קנ"ב א')
 פנימיות התורה היא נשמתא דאורייתא לגופי תורה חלק הנגלה,

אשר אם תמיד ובכל מקום הי' הכרח בזה, עאכו"כ בדורנו דרא דעקבתא דמשיחא ובאה"ק
 ת"ו אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית השנה, וכידוע אגרת הק' להבעש"ט אשר
 לכשיפוצו מעינותיו חוצה, קאתי מלכא דא מלכא משיחא.

בכבוד ובברכה.

נ. ב. להעיר באיזהו מקומן בספרו הנ"ל, אף כי מקופיא, מפני שאין הזמן גרמא: בתחלת הספר
 (ג, ב): נצטוינו בזה וכו',

לכאורה בכל כגון זה - אין הלשון מתאים, כי למדים על הענין דא"ג (ממה שכתוב אשרי

המשך בעמוד הבא

25 סלע וּבִין שְׁהַעֲרִיךְ אֶת הַכְּעוּר וּ-מֵאוֹס כִּמְנוּל וּמוֹכָה שְׁחִין
 26 שְׁבִישֵׁרָאֵל שְׁשׂוּהָ רַק חֲמִישָׁה סְלַעִים, אִם הִנְעֵרְךָ מִבֵּן עֶשְׂרִים וְעַד
 27 בֵּן שִׁשִּׁים, נוֹתֵן הַמַּעֲרִיךְ חֲמִשִּׁים סְלַע לַהֲקֹדֵשׁ, שׂוֹזֵה הַעֵרֶךְ
 28 הַקְּצוּב בַּתּוֹרָה (וְיִקְרָא כּו ג). נִמְצָא שֶׁהַדִּין מִחֲמִיר כִּשְׁהַעֲרִיךְ
 29 כְּעוֹר וּמִקְל כִּשְׁהַעֲרִיךְ נֹאֵה.
 30 וְאִם אִמֵּר הָרִי שׁוּי דָּמִיוֹ שֶׁל פְּלוּנִי עָלַי, וְלֹא הֹזִכִּיר עֲרִכִין, נוֹתֵן
 31 לַהֲקֹדֵשׁ אֶת שְׁוִיּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם כְּפִי מֵה שְׁשׂוּהָ לַהֲיִמְכֵר כְּעַבְדֵּךְ,
 32 כִּי הָאוֹמֵר 'דָּמִי עָלַי' הוּא כִּסְתָם נוֹדֵר לַהֲקֹדֵשׁ, וְשִׁיעוּרוֹ אֵינוֹ קְצוּב
 33 אֲלָא נוֹתֵן לְפִי מֵה שְׁנֵדֵר.

נמרא

34 שְׁנִינּוּ בַּמִּשְׁנָה: יֵשׁ פְּעֻרְכִין לְהֶקֶל וְכֹ' וְלַחֲחִמִיר, בִּיצֵד, אֶחָד
 35 שְׁהַעֲרִיךְ כּו' אֵת הַנָּאָה שְׁבִישֵׁרָאֵל וְאֵת הַכְּעוּר שְׁבִישֵׁרָאֵל נוֹתֵן
 36 חֲמִישִׁים סְלַע.
 37

38 הַגְּמָרָא מוֹכִיחָה מִהַמִּשְׁנָה שְׁעוּבָד כּוֹכְבִים אֵינוֹ נַעֲרָךְ. מִקְשָׁה
 39 הַגְּמָרָא: מִמָּה שְׁשִׁנִּינוּ אֵת הַנָּאָה שְׁבִישֵׁרָאֵל וְלֹא 'אֵת הַנָּאָה',
 40 מִשְׁמַע שְׁבִישֵׁרָאֵל אֵין וּ-כֵן, בְּעוֹבֵד בּוֹכְבִים לֹא, כִּי רַק יִשְׂרָאֵל
 41 נַעֲרָךְ, אֲבָל אִם אָמַר 'עֵרֶךְ עוֹבֵד כּוֹכְבִים פְּלוּנִי עָלַי' לֹא אָמַר
 42 כְּלוּם, לְיָמָא - הָאֵם נִאֲמַר שְׁמַתְּנִיתִין דְּלֹא קָרְבִי מֵאִיר שֶׁסִּבֵּר
 43 שְׁעוּבָד כּוֹכְבִים נַעֲרָךְ, דְּתַנְּנִין (לְעִיל הוּא), עוֹבֵד בּוֹכְבִים, רְבִי
 44 מֵאִיר אוֹמֵר נַעֲרָךְ, הֵינּוּ שִׁישֵׁרָאֵל הָאוֹמֵר עָלָיו 'עֲרַכּוּ עָלַי', חַיִּיב
 45 בְּעֲרַכּוּ לַהֲקֹדֵשׁ, אֲכָל לֹא מַעֲרִיךְ, הֵינּוּ שֶׁאֵם אָמַר עַל עֲצָמוֹ
 46 'עֲרַכִי עָלַי', אוּ עַל אַחֲרַיִם 'עֲרַכְם עָלַי', לֹא אָמַר כְּלוּם, הָרִי
 47 שְׁדַעַת רְבִי מֵאִיר שְׁגַם עוֹבֵד כּוֹכְבִים נַעֲרָךְ.
 48 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲפִילוּ תֵימָא - יִכּוֹל אַתָּה לוֹמֵר שְׁמִשְׁנַתִּינוּ
 49 שְׁנִינָה אֶף כְּשִׁיטַת רְבִי מֵאִיר, וְהוּא תְּדִין דְּאֲפִילוּ עוֹבֵד בּוֹכְבִים
 50 נְמִי - גַם נַעֲרָךְ, אֲלָא מֵה שְׁשִׁנָּה הַתְּנָא 'אֵת הַנָּאָה שְׁבִישֵׁרָאֵל'
 51 לֹא בֵּא לְמַעַט עוֹבֵד כּוֹכְבִים, אֲלָא

1 שְׁנִינּוּ בַּמִּשְׁנָה: רְבִי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר אֵין הַלּוּיִם הַקְּטַנִּים
 2 עוֹלִין מִן הַמִּנְּחִין כּו' וְצוּעְרֵי לּוּיִם הֵינּוּ נִקְרָאִים. תְּנָא בְּבֵרִיתָא
 3 לַגְּבִי הַלּוּיִם הַקְּטַנִּים, וְסוּעְרֵי - עוֹזְרֵי הַלּוּיִם הֵינּוּ נִקְרָאִין, לְפִי
 4 שְׁהֵיוּ עוֹזְרִים לַלּוּיִם הַגְּדוּלִים בְּשִׁירְתָם. וּמִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא אֵת
 5 שִׁנּוּיֵי הַלְּשׁוֹן בֵּין הַמִּשְׁנָה לְבֵרִיתָא: וְתַנָּא דִּידִין - הַתְּנָא
 6 בַּמִּשְׁנָתָא, בֵּין דְּתַנֵּי, קְטִינִין קְלִיָּהוּ - אֵלוֹ הַקְּטַנִּים, קוּלָם דֵּק,
 7 וְתַנֵּי, עַב קְלִיָּהוּ - אֵלוֹ הַגְּדוּלִים, קוּלָם עַבְהָ, תַּנֵּי מְקַטְמִי -
 8 וְאֵלוֹ הַקְּטַנִּים גַּם מְקַטְמִים קוּלָם, כְּלוּמַר, עוֹשִׂים אוֹתוֹ דֵּק וְיִפְהָ,
 9 וְתַנֵּי לֹא מְקַטְמִי - וְאֵלוֹ הַגְּדוּלִים, אֵינָם יִכּוּלִים לַעֲשׂוֹת קוּלָם
 10 דֵּק, לְכֵן קָרְיָ לְהוּ צַעֲרִי, שְׁמַצְעִירִים הַלּוּיִם הַגְּדוּלִים בְּשִׁירְתָם,
 11 לְפִי שֶׁאֵין יִכּוּלִים לַעֲשׂוֹת קוּלָם יִפְה וּמִשׁוּבַח כְּמוֹתָם.

הדרן עלך אין נערכין

פרק שלישי - יש בערכין

משנה

14 המשנה מבארת קולא וחומרא שיש בידינו ערכין, ואגב זה
 15 מביאה המשנה עוד ענינים שיש בהם קולא וחומרא: יש בדיני
 16 ערכין דין שפעמים בא להקל על המעריך, ופעמים שבא
 17 להחמיר עליו. וכן במקדש שדה אחוזה דין שפעמים בא להקל
 18 ופעמים בא להחמיר, וכן בשור המועד שהמית את העבד
 19 להקל ולהחמיר, וכן באונס, ובמפתה, ובמוציא שם רע, יש
 20 בהם דין שפעמים בא להקל ופעמים בא להחמיר ובהמשך
 21 הפרק יבוארו כל אלו.
 22 המשנה מפרטת הדין שבערכין: יש בערכין להקל ולהחמיר,
 23 ביצד, אחר - בין שהעריך את הנאה שבישראל ששדה מאה
 24

המשך מעמוד הקודם

האיש אשר לא וגוי) אבל לא שבא הכתוב לצוות. ולא עוד, אלא שייל שאין זה בגדר ציווי מצ"ע כ"א ע"ד עצה טובה קמ"ל, ויעוין רמב"ם הלכות דיעות ריש פרק וא"ו; לפיכך וכו' ויתרחק וכו' כדי ואומר אשרי האיש וגוי - שמדגיש כד, ולא שהדבר אסור מצ"ע. וע"פ הנ"ל מובן ג"כ בפשיטות מאמר חז"ל (עבו"ז י"ח ב') ועליהם הכתוב אומר אשרי האיש וכו' שדברים הללו מביאין וכו' - ולא איסור מצ"ע.

שם (ד' ע"א) נצטוינו בזה להתמיד בלימוד כו' ולא לבטל מן התורה וכו', ומציין למאמר חז"ל עבו"ז שם, שמא יאמר אדם וכו',

ולכאורה גם בזה אינו מדויק, שהרי ממשיך במאמר חז"ל שם, אלך ואתגרה בשינה, תלמוד לומר, ובתורתו יהגה יומם ולילה, שהכוונה לא שלילת ביטול תורה, דפשיטא שעבירה היא ועליו נאמר כי דבר ה' בזה וכו' (סנהדרין צ"ט א') כי אם הענין דאתגרה בשינה, שהישן - אין בזה עון דביטול תורה. וק"ל.

לביאורו שם בגדרי דקיום מצות לא ימוש וכו' - יעוין באר היטיב בהלכות ת"ת לרבנו הזקן פרק ג'.

בסיום הספר (פ"ה ע"ב),

לפלא שנשמט עה"כ כל הנשמה תהלל וגו' פירוש חז"ל דעל כל נשימה ונשימה צריך לקלס (בי"ר ס"פ יד) ובדב"ר ספ"ב: חייב לקלס כו'.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 יג אסור לעשות קמטים בענגק שבצואר שקורין (קאלנע"ר) קמטן בעצים המיוחדים לקד קמטן. וכן הקמטים
- 2 שעושות הנשים בבתי זרועותיהם - אסורות לעשות בשבת ויום טוב קמטן, ואפילו בחלו של מועד, כמו
- 3 שיתבאר בסמן תקי"ט¹⁵⁹ ותקמ"א¹⁶⁰:

הלכות שבת, חלק ב סימן שב, דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת, סעיף יג:

ביאורי הלכה

קיוז] קאלנע"ר - צווארון, או קולר בד הניתן סביב בעלי קיום ממושך¹⁵⁷.
 קימט] כשבת ויו"ט - אפילו שלא על ידי כלי¹⁵⁸.
 קיח] המיוחדים לכך - בעזרת העצים מתהווים קמטים

ציונים והוספות

157) מותר ליתן בצווארון חתיכות פלסטיק המיישרות ומחזיקות אותו (וכן מותר לצאת בהם לרשות הרבים (שו"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' קז)), וראה לעיל על סעיף ט דין קיפול ניירות לצורות שונות.
 158) בסי' תקי"ט (הובא להלן) לא חילק בן הקמטים בצוואר ובבתי הזרועות, אך מאידך לא הזכיר כלל שהאסור הוא בכלי, אבל בשו"ע"ר כאן משמע לחלק, וכן במג"א סי' תקמא ס"ק ה, וכנראה שקמטים שבבתי הזרועות מחזיקים זמן ממושך גם כשלא נעשו בכלי.
 159) סעיף ט: קמטים שעושין הנשים בבתי זרועותיהן

ובבתי שוקיהן וכן הקמטים שעושין בענגק שבצואר (שקורין קאלנ"ר) אסור לעשותן ביום טוב מפני שהוא מתקן כלי ואפילו בחולו של מועד אסור לעשותן כמו שיתבאר בסימן תקמ"א.
 160) סי' זה בשו"ע"ר לא הגיע לדינו, ובשו"ע ס"ג: אין עושין קשרי בתי ידים, מפני שהוא מעשה אומן, ובמ"א ס"ק ה: פ"י לקמט... אם אינם מתפשטי' כשלושן אסור לעשותן וא"כ אסור לקמט הענגק שקורין קאלנ"ר בעצים המיוחדים לכך.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות ברכות השחר - לפי לוח "רב יומי"

- 1 ג מי שלא היה לו טלית עד שהגיע לישתבח לא יברך על
  - 2 עטיפת ציצית בין פסוקי דזמרה לישתבח ואין צריך
  - 3 לומר באמצע פסוקי דזמרה מפני שאסור להפסיק מברוך
  - 4 שאמר עד סוף ישתבח אפילו לצורך מצוה כמו שנתבאר
  - 5 בסימן נ"א אלא יברך בין ישתבח ליוצר שאז מותר להפסיק
  - 6 לצורך מצוה כמו שיתבאר בסימן נ"ד.
  - 7 במה דברים אמורים ביחיד אבל ש"ץ שלא הביאו לו טלית
  - 8 עד ישתבח יתעטף ויברך קודם שיתחיל ישתבח כדי שיאמר
  - 9 הקדיש מיד אחר ישתבח ולא יפסיק אלא א"כ הביאו לו
  - 10 אחר ישתבח כמו שיתבאר בסי' נ"ד.
  - 11 וכן אם אין מניין בבית הכנסת ימתין הש"ץ עם ישתבח
  - 12 וישתוק ולא ידבר כלום עד שיבא מנין ויאמר ישתבח וקדיש
  - 13 ויכול להמתין ולשהות אפילו חצי שעה שזהו שיעור כדי
  - 14 לגמור את כל פסוקי דזמרה מברוך שאמר עד סוף ישתבח
  - 15 ואף על פי כן אין צריך לחזור לראש הואיל ושהה ברצונו
  - 16 שלא מחמת אונס כמו שיתבאר בסי' ס"ה ובדיעבד אפילו
  - 17 שהה מחמת אונס כגון שלא היה המקום נקי וכיצא בזה
  - 18 בענין שבקריאת שמע כיצא בזה יש שמצריכים לחזור
  - 19 לראש כמו שיתבאר שם מכל מקום בפסוקי דזמרה שהם
  - 20 מדברי סופרים יש לסמוך על דברי המקילין שם:
- ד ש"ץ צריך שיהיה הגון שנאמר נתנה עלי בקולה על כן
 שנאתיה ואמרו חכמים זה ש"ץ שאינו הגון ויורד לפני
 התיבה.
 ואיזהו הגון שיהיה ריקן מעבירות ושיהיה פרוק נאה דהיינו
 שלא יצא עליו שם רע אפילו בילדותו ושיהיה עניו ומרוצה
 לעם כדי שישכימו לתפלתו ויש לו נעימה וקול ערב שמושך
 הלב ורגיל לקרות בתורה נביאים וכתובים כדי שיהיו
 הפסוקים של תפלה סדורים בפיו:
 ה אם אין מוצאין מי שיהיו בו כל המדות הללו יבחרו
 הטוב שבצבור בחכמה ומעשים טובים ואם היה כאן
 עם הארץ זקן וקולו נעים והעם חפצים בו וכן י"ג שנה
 המבין מה שהוא אומר ואין קולו נעים הוא קודם לעם
 הארץ הזקן כי יודע מה מתפלל:
 * * *
 ו מי שעבר עבירה בשוגג אפילו הרג נפש בשגגה וחזר
 בתשובה מותר להיות ש"ץ מפני שלא נקרא אין פרקן
 נאה אלא מי שמועד לעשות דברים שאינם מהוגנים אבל
 מי שבאה לידו שגגת מעשה ומתחרט הרי זה צדיק גמור
 לכל התורה כולה אבל אם עשה במזיד (פעמים רבות)
 אע"פ שאח"כ עשה תשובה גמורה אין ממנין אותו ש"ץ

49 שאז נעשה גדול והוא שנראו בו סימני סריס ואם לא נראה
50 בו אינו נקרא גדול עד שיעברו רוב שנותיו כמו שיתבאר
51 באה"ע סימן קע"ב ויש מי שאומר שאף על פי כן אין זה
52 כבוד הצבור למנות סריס:

53 * * *

54 יג יש ללמד זכות על מקומות שנוהגין שהקטנים יורדים
55 לפני התיבה להתפלל ערבית במוצאי שבתות לפי שאין
56 מוציאים את הרבים ידי חובתן שהרי אינן מחזירין את
57 התפלה רק שאומרים ברכו וקדיש ובמקומות שלא נהגו כן
58 אין לקטן לעבור לפני התיבה אפילו בתפלת ערבית (משום
59 ברכו שבה והוא הדין שלא יפרוס על שמע למי שלא שמע
60 ברכו בשחרית ואין ברכו של תפלת שחרית וערבית דומה
61 לברכו של קריאת התורה שקטן יכול לאמרה לפי שאינה
62 חובה כל כך אלא על העולה לקרות בתורה אבל אלו הן
63 חובה על כל צבור לשמען שחרית וערבית) וקטן שאינו
64 חייב אינו מוציאם ידי חובתן.

65 ואפילו מי שמגיע לכלל י"ג שנה ביום השבת אין לו
66 להתפלל ערבית של שבת במקומות שנוהגין להתפלל של
67 שבת בערב שבת מבעוד יום משום תוספת שבת שהרי עדיין
68 לא נשלמו לו י"ג שנה עד ליל שבת שתוספת שבת אינה
69 מועיל לענין שנות ימי הנער אבל אם מתפלל בלילה ערבית
70 מותר לירד לפני התיבה.

71 ומה שאמרו י"ג שנה ויום א' לא שצריך יום א' יותר על
72 י"ג שנה אלא לומר שצריך י"ג שנה שלימות מיום אל יום
73 ולא שיום א' בשנת י"ג נחשב שנה אבל מיד שהגיע תחילת
74 כניסת היום שנולד בו וכלו בו י"ג שנה שלימות הרי מקצת
75 כניסת היום זה נחשב כיום שלם והרי הוא בן י"ג ויום א'
76 וא"צ י"ג שנה מעת לעת ואם צריך לבדוק אם הביא ב'
77 שערות יתבאר בסימן נ"ה:

78 יד ש"ץ שמאריך בתפלתו כדי שישמעו קולו הערב אם
79 הוא מחמת ששמח בלבו על שנותן הודאה להקב"ה
80 בנעימה תבא עליו ברכה והוא שיתפלל בכבוד ראש ועומד
81 באימה ויראה אבל אם מכויין להשמיע קולו ושמח בקולו
82 ה"ז מגונה ועליו נאמר נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה
83 ומכל מקום כל שמאריך בתפלתו לא טוב הוא עושה מפני
84 טורח הצבור:

85 * * *

86 טו מי שיש לו קול נעים ירנן להקדוש ברוך הוא ולא שאר
87 רננות.

88 ואם רק יקנח ואחר כך יתפלל:

89 טז אין ממנין לעגי שפה שאינן יודעין לחתך האותיות
90 כגון אלו שקורין לאלפי"ן עייני"ן ולעייני"ן אלפי"ן
91 וה"ה למי שקורא לחתי"ן ההי"ן ואם כולם מדברים כך
92 מותר להיות שם ש"ץ ואין צריך להביא להם ש"ץ ממקום
93 אחר:

94 יז פוחח והוא מי שבגדו קרוע וזרועותיו מגולין לא ירד
95 לפני התיבה מפני כבוד הצבור וראוי לש"ץ שיהיה לו
96 בגדים ארוכים שלא יראו רגליו (אם הולך בלא אנפלאות):

1 שהרי מכל מקום יצא עליו שם רע קודם התשובה ולא היה
2 פרקו נאה ומכל מקום אם עבר עבירה באונס אפילו המיר
3 באונס ושב יכול להיות ש"ץ קבוע.

4 וכל זה למנותו ש"ץ לכתחלה אבל אין מעבירין אותו מפני
5 שם רע שיצא עליו בילדותו או אפילו יצא עליו מקרוב
6 וידוע ואם יוצא עליו שם רע עתה והוא קול שאינו פוסק
7 (ואין לו אויבים המוציאים קול) אפילו יחיד יכול למחות
8 להעבירו.

9 וש"ץ שיצא פעמים רבות טריפה מתחת ידו מסלקין אותו
10 מש"ץ ואין מחזירין אותו אפילו אחר שיעשה תשובה
11 המכשרתו להיות שוחט ובודק ככתחלה כיון שכבר יצא
12 עליו שם רע פעם אחת וסלקוהו שוב אין ממנין אותו
13 לכתחלה:

14 ז ראוי לש"ץ שיכנס לבית הכנסת ראשון ויצא אחרון וטוב
15 לחזור אחר ש"ץ בן צדיק כי אינו דומה תפלת צדיק בן
16 צדיק כו' ויש אומרים שצדיק בן רשע תפלתו על הצבור
17 יותר נשמעת מתפלת בן צדיק לפי שמתוך שאין לו זכות
18 אבות הוא שפל רוח בתפלתו שאין בוטח בתפלתו על
19 מעשה אבותיו כמו בן צדיק כי אם על חסדו של הקדוש
20 ברוך הוא (ולענין מעשה הכל לפי ענין שפלות רוח של זה
21 וצדקת אבותיו של זה):

22 ח אין מומין פוסלין אלא בכהנים אבל לא בש"ץ ואעפ"כ
23 יש ליהור במומין הגלויים משום הקריבהו נא לפחתך
24 הירצך וגו':

25 * * *

26 ט אין ממנין אלא מי שנתמלא זקנו מפני כבוד הצבור
27 ואפילו הצבור מוחלין על כבודם אסור במה דברים
28 אמורים בש"ץ קבוע אבל באקראי יכול לירד לפני התיבה
29 משהביא ב' שערות ובלבד שלא יתמנה מפי הציבור או מפי
30 ש"ץ הממנה אותו להקל מעליו להתפלל בעדו לעתים שזהו
31 ג"כ קביעות לאותם העתים אבל אם מנוה הצבור או הש"ץ
32 שיהיה הוא מוכן להתפלל לפעמים כשלא יהיה ש"ץ בבית
33 הכנסת אין זה נקרא קביעות כיון שאפשר שלא יבא לידי
34 כך ולא אסרו אלא לעתים ידועים שלאותו עת הוא קבוע
35 בודאי.

36 וכל זה בכל השנה אבל בתענית צריך להיות זקן ממש ש"ץ
37 לכתחלה כמו שיתבאר בסי' תקע"ט או המופלג שבצבור
38 והוא הדין בראש השנה ויום כפור טוב שיהיה אדם מופלג
39 ש"ץ אם אפשר:

40 י אם אין שם מי שיודע להיות ש"ץ כי אם בן י"ג שנה
41 ויום א' מוטב שיהיה הוא ש"ץ אף על פי שאין לו זקן
42 משיבתטלו מלשמוע קדושה וקדיש:

43 יא מי שאינו בעל זקן כל שניכר בו שהגיע לכלל שנים
44 שראוי להתמלאות זקנו ה"ז כאלו נתמלא זקנו לפיכך
45 בן כ' שנה אע"פ שאין לו זקן ממנין אותו וכן אם היה לו
46 זקן אפילו מעט הרי זה כנתמלא זקנו אם הוא מבן י"ח שנה
47 ומעלה:

48 יב סריס יש אומרים שמותר למנותו אם הוא בן עשרים

49 בקדשים וזה מוחה בשל זה וזה מוחה בשל זה לפיכך נוהגין
50 לילך אחר רוב דיעות של פורעי שר הש"ץ אפילו יש
51 פסולי קורבה ביניהם ויש מקומות ממנין י"א או י"ג אנשים
52 על זה והכל שלא ירבו מחלוקת ואין משגיחין על
53 המיעוטים:
54 **כד** ש"ץ צריך להיות אהוב לקהל שאל"כ כשקורא
55 התוכחה סכנה היא למי שאינו אוהבו ואם הוא שונאו
56 לא יעלה:
57 **כה** יראו שלא יהיה ש"ץ טפש שיוכל להתעסק בצרכי
58 צבור כראוי ואין הש"ץ צריך להחניף לצבור במילי
59 דשמיא וצריך להוכיחן:

* * *

61 **כו** אם אחד אבל על אביו ורוצה להתפלל כדרך האבלים
62 ואחד רוצה להתפלל בשביל אחר מי שירצה הקהל
63 שיתפלל הוא יתפלל שקדיש בלבד הוא יכול לומר בשביל
64 אביו שלא מדעת הקהל אבל לא יוכל להיות שליח הקהל
65 להתפלל על כרחם ולכן אע"פ שנוהגין שהמוהל דוחה
66 האבל מלהתפלל מכל מקום אם הקהל רוצים שיתפלל
67 האבל זכה האבל ויום שמת בו אביו ואמו שקורין יאר
68 ציי"ט קודם למוהל אם אין הקהל מקפידים בכך:
69 **כז** אין למנות ש"ץ על פי השר אע"פ שרוב הצבור חפצים
70 בו כי חלילה לקבל עבודת בוראנו ע"י הנכרים כי לא
71 כצורינו וגו':

72 **כח** ש"ץ יותר ראוי להיות בשכר מבנדבה לפי שבמקום
73 שהוא לוקח שכר ברור מן הקהל אין פרץ ואין צוחה
74 שאין אחר שאינו הגון רשאי לפשוט רגלו להתפלל ואם היה
75 בנדבה הרשות נתונה לכל ובפרוץ הדבר יעלה מי שאינו
76 הגון וגם הש"ץ נזהר בתפלתו ותיקוניו כשהוא שכיר:
77 **כט** אין לאדם להתפלל בלא רצון הקהל וכל מי שמתפלל
78 שלא ברשות מחמת אלמות וגיאיות אין עונין אמן אחר
79 ברכותיו שנאמר ובוצע ברך נאץ ה' ואין להתקוטט בעבור
80 שום מצוה כגון גלילת ספר תורה וכיוצא בו שהרי הצנועין
81 מושכין ידיהם מלחם הפנים והגרגר[נ]ים חוטפין ואכילת
82 לחם הפנים הוא מצות עשה של תורה:

83 **ל** שכר ש"ץ יש אומרים שפורעים מקופת הקהל שגובין
84 לפי ממון כל איש כערכו ואף על פי שהש"ץ מוציא את
85 הדל כעשיר מכל מקום אין יד העני משגת כעשיר וכן כל
86 מה שהיא תקנת הצבור ונעשה ע"י ממון נותנים לפי ממון
87 ויש אומרים שגובין חצי לפי ממון וחצי לפי נפשות כי יש
88 סברא לומר שהעני צריך להש"ץ כמו העשיר ויש לפעמים
89 שהעשירים מוסיפים בשכר להש"ץ שקולו ערב יותר ואין
90 העניים חפצים בכך על כן עשו פשרה זאת וכן הוא מנהג
91 קהלות במדינות הרבה ובקצת מקומות דל ועשיר נותנים
92 בשוה אך יש לו קצבה מכל נישואין וזה לפי ממון ובמקום
93 שאין מנהג יש לגבות לפי ממון שברוב הפעמים העשירים
94 מוסיפים בשכר לפי נעימת הקול ואין יד העניים משגת לתת
95 עמהם:

חלק א סימן נג דין הראוי לירד לפני התיבה:

1 **יח** סומא יורד לפני התיבה מפני שחייב בכל המצות ויכול
2 להוציא את הרבים ידי חובתן ואם יכול לעלות ולקרות
3 בתורה יתבאר בסימן קמ"א:
4 **יט** ש"ץ קבוע יורד לפני התיבה מעצמו ולא ימתין עד
5 שיאמרו לו לפי שנראה שאינו סומך על דיבור הצבור
6 שמנוהו לכך אבל מי שאינו ש"ץ קבוע צריך לסרב מעט
7 קודם שיורד לפני התיבה ולא יסרב יותר מדאי אלא פעם
8 ראשונה מסרב וממאן לגמרי כלומר איני כדאי לכך
9 וכשיאמרו לו פעם שנית מכין עצמו כמו שרוצה לעמוד
10 ובפעם שלישי יעמוד ואם האומר לו שירד הוא אדם גדול
11 אינו מסרב לו כלל שאין מסרבין לגדול אלא בדבר שיש בו
12 גסות ושררה כמו שיתבאר בסי' ק"ע:

13 **כ** אם טעה הש"ץ וצריכין להעמיד אחר תחתיו אותו
14 שמעמידין תחתיו לא יסרב כלל מפני שגנאי הוא שתהא
15 התפלה מופסקת כל כך:

16 **כא** האומר איני עובר לפני התיבה מפני שבגדי צבועים
17 או מפני הסנדל שברגלי לא ירד באותו התפלה כלל
18 לא בצבועים ולא בלבנים ולא בסנדל ולא יחף מפני שדרך
19 האפיקורסין להקפיד בכך וחוששין שמא אפיקורסות נזרקה
20 בו ואע"פ שנותן טעם לדבריו ומראה פנים שלכבוד המקום
21 עושה כן ודרך ענוה הוא אוהו ללבוש לבנים מכל מקום
22 כיון שהצבור מבקשים ממנו להתפלל להם כך אין ראוי לו
23 להיות סרבן מפני דברים אלו אם לא שאפיקורסות נזרקה
24 בו:

* * *

25 **כב** יש מונעים גר מלהיות ש"ץ מפני שאינו יכול לומר
26 אלהי אבותינו ונדחו דבריהם שאף הגרים יכולים לומר
27 אלהי אבותינו שנאמר כי אב המון גוים נתתן כלומר מכאן
28 ואילך אתה אב לכל הגוים שיתגייירו:

29 **כג** אפילו יחיד יכול לעכב ולומר איני רוצה שפלוגי יהיה
30 ש"ץ אם לא שהסכים עליו מתחלה ורבים יכולים
31 לחזור בהם אפילו אחר שהסכימו וגם בכל המנויים יכול
32 יחיד לעכב ואפילו במרביץ תורה והוא שרוצה לקבל ש"ץ
33 או רב אחר ויש אחר לשכור בדמיו של זה שרוב הצבור
34 חפצים בו וכל מי שהעבירוהו ועמד כך ימים בהסכמת
35 הקהל ואח"כ רוצים לחזור ולמנותו הרי זו כתחלת קבלה
36 ואפילו יחיד יכול לעכב והוא הדין אם מנוהו תחלה לזמן
37 ואח"כ נשלם הזמן.

38 ואין יחיד יכול לעכב בכל מקום אלא כשיש לו טעם הגון
39 ויציע טעמו לפני טובי העיר ואם יראו שדבריו נכונים
40 שראוי לו לעכב מטעם זה יחושו לדבריו ולא ימנוהו ואם
41 הוא שונא להש"ץ יכול למחות שלא ימנוהו לש"ץ אבל אם
42 כבר הסכימו עליו ואח"כ נעשה שונאו אינו יכול למחות
43 אלא הש"ץ מחוייב לומר בפיו שסיר הקנאה מלבו ויוציאו
44 בתפלתו.

45 וכל זה בימים הראשונים שהיו הכל מתכוונים לשם שמים
46 אבל עכשיו אם היו חוששין לדברי יחיד לעולם לא היו
47 יכולין להשוות למנות שום מינוי כי כל אחד היה מטיל מום

ל'קוטי תורה' פרשת קרח - הפרשה החסידית

והנה פרח מטה אהרן¹

24 הם במהירות, מבלי עכבה בהם, ועל כן הרמז לזה הוא
25 "שקדים" כנ"ל.
26 וביאור הענין:
27 הנה ידוע הקושיא: מהו שמבקשים בכל יום
28 ומתפללים: "רפאנו ה'", "ברך עלינו" - הרי עיקר דינו
29 של האדם הוא בראשי השנה ויום הכפורים! וכמו
30 שכתוב קושיא זו בתוספות⁸.
31 אף הענין, כי מה שנכתב ונחתם בראשי השנה ויום
32 הכפורים? - היינו שנמשך לו חסד על נפשו. והחסד
33 ההוא הנמשך מאין-סוף ברוך-הוא, הוא למעלה עדיין
34 במלכות דאצילות, שהיא מקור דבי"ע. והיינו מה
35 שכתוב: "בטובו - בחן ובחסד" שלו, שהוא "חסד עליון"
36 ברוך-הוא, אשר הוא למעלה מעלה ממהות השפעות
37 גשמיים.
38 וכנודע מענין "ואנכי עפר ואפר" (וירא יח, כז) - שאמר
39 אברהם על חסד ואהבה רבה שלו, שאין לו דמיון
40 לחסד דאצילות רק כמו "עפר ואפר" כו.
41 ולכן, כדי שיומשך מחסד שבאצילות השפעות
42 הגשמיות בעשייה, כצרכי הנפש בגוף - הוא צריך
43 להשתלשל ולירד בהשתלשלות מדרגות רבות
44 בהיכלות דאבי"ע מהיכל להיכל, עד שיתעבה להיות
45 "חסדו" בענינים גשמיים, לרפאות החולה ולברך
46 השנים¹⁰.

1 "והנה פרח מטה אהרן כו, ויגמול שקדים" (פרשתנו יז, כג);
2 להבין למה שקדים?²
3 הנה שקדים הם ממחרים להגמר יותר מכל הפירות
4 ותבואות כמו זית, גפן, תאנה כו, שכולם משתהים זמן
5 רב יותר מהשקדים. וכמו שכתוב ברבות סוף קהלת
6 (קט"ו, ב): "מה סימנו של שקד זה? משעה שהוא מציץ³
7 עד שעה שהוא גומר - כ"א יום". ועל כן נקרא "שקד"
8 - שהוא ענין מהירות. כמו שכתוב (בירמיה סיקן א', ויא"ב):
9 "מקל שקד כו - כי שקד אני על דברי לעשותו"⁴.
10 וזהו רמז על הכהונה: כי הנה "אהרן" אותיות
11 "נראה"⁵, שעל ידו היו כל ההתגלות והמשכות האורות
12 מלמעלה למטה⁶. והנה, ההמשכות הנמשכים על ידו,
13 הם נמשכים מרום המעלות עד למטה - במהירות
14 גדולה בלי שום עיכובים.
15 כי הנה כתוב בברכת המזון: "הזן את העולם בולו
16 בטובו, בחן בחסד"; להיות מתהנה מטובו וחסדו
17 העליונים השפעות גשמיים, צריך להיות ירדת החסד
18 בהשתלשלות מדרגות רבות מאד, עד שיתעבה
19 ההשפעה ממנו על חסד גשמי. ועל ידי אהרן שהוא
20 בחינת "נראה אור" (תהלים לו, י), היינו שיהיה נמשך
21 השפעת החסד במהירות, שלא יתעכב בהעולמות
22 וריבוי ההשתלשלות שמוכרח להיות נמשך בהם עד
23 שיומשך ויתגלה למטה, כי אם יהיה עובר ונמשך דרך

8. (פרק קמא דשבט, דף י"ב, עמוד ב'. ובפרק קמא דראש השנה, דף ט"ז, עמוד א').

9. (ראה ביצה טו, א).

10. (ויזבן זה כמה שנתבאר במקום אחר:

בדבור המתחיל "פתח אליהו", גבי "אין לך עשב כו". ותורה אור יג, ד ואילך. ושמ: שאמר רד"ל: "אין לך כל עשב ומלמטה, שאין לו מזל מלמעלה המפה בו ואומר לו: גל" . . . והרי התפוח הגשמי יש בו מתיקות, וחיך אוכל יטעם" (איוב יב, יא) - האם נאמר שיש בכח הצומח אשר בארץ טעם ומתיקות גם כן? ופשיטא במזל שאינו מערך ומזהות זה בלא!

אלא הענין הוא, שהמתיקות נמשך מחסד ומרירו מגבורה - והרי הם ענינים רחוקים: רק שבהשתלשלות וסדר ירדת המדרגות מדרגה אחר מדרגה נתגשמו, עד שנמשך מביחנת חסד - מתיקות כו, עם היות שאין ערוץ אליה, מכל מקום הוא ממזג ותכונתו).

וסוף דבור המתחיל "מזוזה מימין", בענין "שלושת אלפים משל" ותורה אור מב, ב ואילך. ושמ: דהיינו שאמר על כל דבר מדברי תורה - רוחניות הענין, כמו מצות קרבנות (ויקרא א, ב): "מן הבמה", ומקריבים חלב ודם על גבי המזבח בכח ובגדי כהונה, והיה אומר ענין הקרבנות ברוחניות, ומהו נקרא חלב ודם ברוחניות, ומהו כהן ובגדי כהונה.

1. (כנראה נאמר בשנת תקע"א).

2. (ועינין ברבות סוף פרשה קרח. ושמ: ויגמול שקדים - גמל לכל מי שהיה שוקד על שבטו של לוי ובפירוש מתנת בהונה: ויגמול" דרש לשון גמול, ו"שקדים" - לשון שקידה ומהירות. ובפירוש הרד"ו: מלשון אורב ועושה מריבה, וכמו שאמר ירמיה (ה, ו) "גמר שקד על עריהם" וכן "וישקד ה' על הרעה" וכן "כי שקד אני על דברי" (ירמיה א, יב) שנמשלו ישראל בהם, ולמה שקדים ולא רמונים ולא אגוזים? לפי שנמשלו ישראל בהם וכמו שכתוב "שלוזר פרדס רמונים" (שיר השירים ד, יג) וכן "אל גנת אגוז" (שיר השירים ו, יא) כמו שאמר שמות רבה ריש פרשה ל"ו. - הרד"ו).

3. (ברבות שם בדפוסים הנפוצים: "משעת שנינין". אמנם באיכה רבה בפתיהקא כד ובילקוט שמעוני קהלת רמז תתקט - בכפנים).

4. (ראה במקראים על הפסוק).

5. (עיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "בהעלותך" (לעיל ל, א)).

6. ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "כי עמך מקור חיים" - ובפירוש" "באורך נראה אור". * תקון כבוד קדושת אדמו"ר.

7. (ועינין כהאי גוונא מענין "מהירות" - בהרמ"ז אמור, ריש דף צ"ט. כו).

1 ועל זה אמרו רז"ל (ראש השנה טו, א): "אדם נדון בכל יום" – שהוא נדון לפי מעשיו היום;

2 האם ראוי וכדאי הוא שירד וימשך החסד עליון,

3 הנמשך כבר על נפשו למעלה בראש השנה ויום-
4 הכפורים – שיהיה יורד ונמשך ממדרגה למדרגה,
5 מהיכל להיכל בכדי שיומשך מרוחניות לגשמיות;

6 או שמא אין ראוי האדם לזה, ואזי יתעבב ולא ירד
7 למטה, רק ישאר למעלה ברוחניות, ושם יגיע לו
8 שיוסיפו לו תענוג בגן עדן, מאחר שנמשך לו החסד,
9 אבל עם כל זה לא יומשך ממנו למטה כלל.

10 (והגם שמה שאמרו 'אדם נדון בכל יום' זהו דברי רבי יוסי
11 ורבי נתן, מה שאין בן לרבנן. מכל מקום, הא על פרחק גם לרבי
12 יוסי ורב נתן, עיקר הדין – בראש השנה. דאם לא כן, איך
13 יפרשו הפסוק (תהלים פא, ה) ד'כי חק לישראל הוא, משפט
14 לאלקי יעקב' – דקאי אראש השנה?

15 וגם, מה שכתוב (עקב יא, יב): 'עיני ה' אלקיך בה מראשית
16 השנה', שמוזה למדו בפרק קמא בראש השנה (דף ח') –
17 בראש השנה הוא 'ראש השנה לדיון' כו.

18 ועוד, דאם לא כן, מה ענין 'מלכיות, זכרונות ושופרות'
19 שאומרים בראש השנה, ו'המלך המשפט' – ב'עשרת ימי
20 תשובה' – ומה יום מיוזמים! אלא ודאי גם רבי יוסי ורב נתן
21 מודים בראש השנה הוא 'יום הדיון'.

22 וכן מאמר רז"ל (פרק ב' דביצה, דף י"ז, עמוד א'): 'מוזנותיו
23 של אדם קצובין לו מראש השנה ועד יום הכפורים' – משמע
24 דאתי ודאי לכולי עלמא, ואין בזה שום מחלוקת. ואף על פי
25 כן סבירא ליה ד'אדם נדון' גם כן 'בכל יום'. והיינו על דרך
26 שנתבאר.

27 וכמו כן, גם לרבנן דפליגי ארבי יוסי ורב נתן, הרי גם
28 לדידוהו על פרחק צריך לומר דשייך בחינת דין בכל יום. שהרי
29 מבקשים כל הבקשות בשמונה עשרה – אף גם לרבנן. כמבואר
30 בגמרא פרק קמא דשבת (דף י"ב, עמוד א' ועמוד ב'). והיינו גם
31 כן על דרך שנתבאר.

33 וענין המחלוקת שביניהם אין כאן מקומו¹¹.)

34 והנה השפעת חסד זה, הוא מתעבב ושוהה עד
35 שנמשך ובא למטה. שהרי בכל השתלשלות מהיכל
36 להיכל – הוא על ידי משפט, אם ראוי הוא שיומשך
37 ההשפעה למטה, ומעיינים בדינו, ויש מי שמקטרג לומר
38 – שחטא, ואינו ראוי לזה.

39 (וזהו מאמר רז"ל ברבות וישלח, פרשה ע"ו, על פסוק¹²
40 "ויאמר בניהו כו' אמן כן יאמר": והלא כבר נאמר (דברי הימים
41 א' כב, ט): "הנה בן גולד לך הוא יהיה איש מנוחה?" אלא אמר:
42 "הרבה קטגורין יעמדו מכאן ועד גיחון". עיין שם.)

43 אבל כשנמשך האור והשפע על ידי אהרן, ומגעו
44 תחתיו – כהנים הנושאים את ידיהם¹³ ומברכים את העם
45 ב"ברכת כהנים", אזי השפע היא נמשכת במהירות דרך
46 כל העולמות באין מונע ומעבב, ואין מעיינים בדין כלל.

47 (ועל דרך שנתבאר גלקמן תצא לט, א ואילך) על פסוק (תצא כג,
48 ו): "ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם כו'" – שלא שמע שום
49 קטרוג, והיינו על ידי "כי אהבך כו" (שם). וזהו שמברכים
50 הכהנים: "אשר קדשנו במצותיו לברך את עמו ישראל באהבה".

51 ועל דרך זה לומר פירוש הפסוק (תהלים קמו, טו): "השולח
52 אמרתו ארץ, עד מהרה ירוץ דברו", דפירוש "השולח" הוא –
53 כשיורד השפע לאט לאט, ובהדרגה ובמתון. אבל "עד מהרה
54 ירוץ דברו" היינו כשהשפע הולך במהירות, על דרך הנ"ל¹⁴.

55 ועיין ברבות פרשת ואתחנן: "יש תפלה שנענית לארבעים
56 יום כו', ויש תפלה שנענית לעשרים יום כו', ויש תפלה שנענית
57 ליום אחד כו', ויש תפלה כו'". עיין שם¹⁵.)

58 וזהו ענין "ברכת כהנים":

59 "בְּרַכָּה ה' וישמרה" (נשא ו, כד), ואמרו רז"ל: "בְּרַכָּה"
60 – במקומו כו', "בְּרַכָּה" – בבנים כו'. "וישמרה" – מן
61 המזיקים, כמו שכתוב ברבות, נשא, פרשה י"א. היינו,
62 שנמשך החסד העליון מיד בגשמי, להיות הברכה בבני
63 ומזוני.

המשך גם בבי"ע).

ובדבור המתחיל "קחו מאתכם תרומה" (תורה אור פת, ג ואילך).

11. וכבר האריך בזה גם כן ב'עשרה מאמרות', מאמר חקור דין, חלק
ב', פרק א' ופרק כ"ו.

12. (מלכים א' א, לו. ויש: "וענין בניהו").

13. (סוטה לח, א. טור שלחן ערוך אורח חיים קכח, יב)

14. ועיין מה שנתבאר על פסוק זה במקום אחר (ראה לקוטי תורה שיר
השירים יא, א).

15. ועיין מה שנתבאר במקום אחר, בפירוש "מה קח את הלבוש כו"
– בדבור המתחיל "עד דלא ידעי בין כו" (תורה אור מגלת אסתר צה, ד).

והנה, 'גבוה מעל גבוה' – כמה מדרגות רוחניות זו למעלה מזו. והשיג שלמה
בחכמתו שלשת אלפים משל, והיינו שלשת אלפים מדרגות זו למעלה מזו,
ובולם אין רק בחינת משל לגבי בחינת אלקות ממש השורה ומתלבש בתורה.
ובדבור המתחיל "מראיהם ומעשיהם" כו', בענין 'עושה חסד לאלפים'
(תורה אור סט, ג. ויש: 'נוצר חסד' . . . בבחינת העלם קודם שבא לידי
גלוי . . מה שאין כן 'ועשה חסד' – שבועלם הנה . . ועל ב' בחינות חסד הנ"ל
נאמר 'לאלפים כו' – פירוש: אלפים מדרגות. וענין המדרגות – שהם מדרגה
אחר מדרגה . . עליו אחר עליו. וכן בהמשכה מלמעלה למטה, הן הם כמה
צמצומים, צמצום אחר צמצום . . וזהו 'לאלפים' – בין ב'עושה חסד' – בבחינת
אברהם חסד דאצילות. ובין ב'נוצר חסד' – בחינת משה. והנה, בחינת אברהם
ב'עושה חסד' נמשך רק באצילות . . אבל בחינת 'נוצר חסד', בחינת משה . .

19 כף הנמשל בענין ההמשכה מבחינת "ורב חסד" –
 20 הוא הולך ונמשך במרוצה. וכל הדינין מתעברין
 21 ומתבטלין מחמתו כו.
 22 (ועיין מה שנתבאר במקום אחר, על פסוק (תהלים יט, ג) "יום
 23 ליום יביע אומר" (סידור עם דא"ח קפ, ב ואילך), דפירש בזהר תרומה
 24 קל"ו, ב': "יביע, כמה דאת אמר: 'מבע, אתעבד אחו
 25 לאתנהרא דא מן דא"¹⁹. לשון מהירית. כדמתרגם (אונקלוס
 26 האינו לב, לה) "הש עתידות למו" – "ומבע דעתיד להון"²⁰.
 27 דהיינו שבשבת נמשך האור והשפע גם כן במהירות,
 28 משום ד"כל דינין מתעברין מינה כו". עיין שם²¹.
 29 ויובן על פי מה שכתוב (בירמיה סימן ל"א, כ"ו)²², שיש
 30 שקידה למוטב ולטוב. ועל דרך זה נאמר (מקץ מא, לב): "כי
 31 נכון דדבר מעם האלקים, וממהר האלקים לעשותו" – והיו שני
 32 שבע וגם ההפך²³.
 33 ו"שקדים" דגבי מטה אהרן, ו"יגמול שקדים", היינו
 34 במאמר²⁴: "אל עליון גומל חסדים טובים" דפירוש "טובים" –
 35 על דרך "האור כי טוב" (בראשית א, ד), "אהרן אותיות נראה",
 36 שיומשך האור למטה להיות "נראה אור"²⁵).

1 "יאר ה' פניו" (נשא שם, כה) – היינו הארת פנים.
 2 "ויחונף" (שם) – שנמשך למטה מטה.
 3 ואמנם שרש הטעם לזה, על היות המשכת החסד
 4 שעל ידי אהרן נמשך במהירות באין מעכב ומונע
 5 ההמשכה, הוא לפי כי "אית חסד ואית חסד"¹⁶ – "חסד
 6 עולם", "ורב חסד". והנה ההמשכה על ידי אהרן הוא
 7 מבחינת "ורב חסד"¹⁷, והוא חסד שבלי גבול, שיוורד
 8 ונמשך "על פי מדותיו", ואין שום בחינת דין שיעכבו
 9 כלל. מה שאין כן ב"חסד עולם", יש פנגוד בחינת דין
 10 המעכבו¹⁸.
 11 והמשל לזה: על דרך משל נהר גדול במאד,
 12 שהליכת המים הוא בתגבורת גדולה – לא יוכלו לעכב
 13 הליכת המים. מה שאין כן בנהרות שאין גדולים כל כף
 14 מעכבים הליכת והמשכת מימיו על ידי עצים ועפר
 15 וכיוצא, עד שמעמידין על ידי זה עליהם בית הטהינה
 16 או גשרים. אבל בנהר גדול מאד לא יעוכב על ידי
 17 מונעים ומעכבים הנ"ל, כי אם הלוחף ילך במנהגו,
 18 וישטוף העצים והעפר המעכבים.

16. אשקר עליהם לבנות ולנטע".

16. (זהר חלק א ויחי ריט, א. זהר חלק ג נשא קלג, ב).

23. ועיין בספר "מגן דוד" באות גימל מזה.

17. כנזקר על פסוק "בהעלותך" (לעיל בהעלתך ל, א). ועל פסוק "ועשית בגדי קדש" (תורה אור פב, א ואילך).

24. (תפלת העמידה).

25. ועיין מה שנתבאר עוד מענין ברכת כהנים, בדבור המתחיל "ענין משמח חתן". (לעיל צו ט, א).

18. ועיין מה שנתבאר במקום אחר על פסוק "חסדי ה' כי לא תמנו" (תנאי, אגרת הקדש סימן ט).

(ועיין בהרמ"ז פרשת שלח, דף קנ"ח: "ועוד נודע ששני מיני שפע הם כו". עיין שם ופסוק: "האחד הנמשך מלמעלה ומתפשט ודולף לזון את כל העולמות, וכל עולם ועולם נוטל חלקו, וזה חולף ומתעבה ממדרגה למדרגה. והמין השני הוא האור העובר דרך מעבר ואינו מתפשט (נסח אחר: מתמעט) אלא מתעבה מראש עד סופו").

19. (תרגום: כמו שנאמר 'מבע' – נעשה במהירות להאיר זה מזה).

20. (ומחיש העתיד להם).

21. ועיין עוד מענין שקדים – ובהרו בפרשת שמות (ט"ו, ב'). ופסוק: "תא חזי, שקדים-מנהון מרירין מנהון מתיקין כו".

22. (לא, ו: "כאשר שקדתי עליהם לתוש ולנתוח ולהרס ולהאבד ולהרע, כן

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

10 שהיה מאריך בתיבת אחד עד שיצא נשמתו באחד וזהו
 11 פי' מס"ג ליכלל נשמתו באחד פשוט כו' שהוא הוי'
 12 של א"ח דלי"ת שנק' לפני אחד וכנ"ל וזהו מפני
 13 שישאל זה עלה במחשבה וח"ע לבד ע"כ מס"ג שלו
 14 הוא בה' אחד וא"כ לכאורה למה צריך לומר עוד
 15 ואהבת בכל נפשך כו' הלא כבר מסר נפשו באחד
 16 אמנם מה שנשמתו נכלל באחד זה כניצוץ הנכלל
 17 בשלהב' כו' מצד שרש הניצוץ האלקי באור א"ס
 18 שבח"ע כמ"ש כי אתה אבינו כו' כידוע ואין זה דרך

1 (מז) אך יש להבין מאין יש בכח ישראל זה לייחד
 2 יחוד עליון דה' אלקינו בחי' חו"ב עצמן כו'
 3 הרי מבואר למעלה שכדי שיהיה היחוד צריך להיות
 4 מלמעלה ממקור ושרש של המשפיע כו' והרי שרש של
 5 בחי' ישראל שעלה במחשבה אינו רק בבחי' ח"ע
 6 עצמה שהוא ה"יוד כו' ואיך יהיה ביכולת לעשות
 7 היחוד דיו"ד בה"א כו' שזהו יח"ע דה' אלקינו כנ"ל.
 8 אך הנה ידוע דבחי' מס"ג שהוא למסור נפשו באח"ד
 9 היינו בפסוק ראשון דוקא כשמאריך באח"ד כמו ר"ע

33 הוא מקור המוליד (ודוגמא לזה תענוג הבא אחר השכל
 34 שנראה כאילו נולד מכח השכל ובאמת הוא מקור
 35 המוליד השכל ההוא כמ"ש במ"א) אך לכאורה אנו
 36 רואים שיש רצונות שאין קיומם רק מחמת הטעם
 37 וכשבטל הטעם בטל הרצון לגמרי ולא עוד אלא
 38 שמתהפך מחד לדין או להיפוך כמו ברצון למו"מ
 39 שירויח בו ואם יתחדש הטעם להיפך שיפסיד ויזיק לו
 40 יברח ממנו וימאס בו וכך כל מואס ברע ובוחר בטוב
 41 שע"פ הטעם ישונה מהיפך להיפך כידוע וכמו שא'
 42 אהבה תלויה בדבר בטל דבר בטל אהבה כו' אמנם
 43 הענין הוא דיש הפרש בין אהבה לרצון דאהבה הא'
 44 נוספת באב"ה שהוא בחי' המדות שבלב שנוספים על
 45 הרצון והן הרצונות שלא נולדו רק מכח השכל והטעם
 46 ובטל דבר הטעם בטל האהבה אבל כשנק' רצון הרי
 47 עצם מהותו למעלה מן הטעם רק שמתלבש בטעם ע"כ
 48 כשיבטל הטעם איננו משתנה כלל והיינו רצון אותיות
 49 צינור ואותיות נוצר שזהו בחי' ונוצר חסד מזל הח'
 50 דממנו יונק אור החכמה כו' כידוע וד"ל. ובכאן אמר
 51 ואהבת בחי' אהבה שבלב ועכ"ז זהו בבחי' הרצון
 52 שלמעלה מן הטעם לגמרי שאין בו שינוי כלל וראיה
 53 ממ"ש מיד בכל נפשך שהוא הרצון שנק' נפש כידוע
 54 והענין הוא משום שגם שישראל עלה במחשבה וח"ע
 55 לבד מ"מ ברצון הנולד מהשגת הנשמה שרשו מגיע
 56 בבחי' הרצון שלמעלה מן השכל הנקרא רצון העליון
 57 שהוא בחי' נקודת הלב הנ"ל ולזה הרי הציווי הזה
 58 דשמע ואהבת למעלה ממס"נ באחד מצד טבעה שאינו
 59 בא רק בשרשו במחשבה וח"ע כו' אבל ע"י מס"נ רצון
 60 שלמעלה מן השכל בחי' רעותא דבלבא שבאהבה זו
 61 דבכל נפשך מגיע בבחי' רצון העליון הפשוט שבחי'
 62 עצמות אא"ס ממש נתפס שם אע"פ דלית מחשבה
 63 תפיסא ביה כלל היינו רק מחשבה וחכמה אבל ברעותא
 64 דלבא נתפס כו' כנ"ל באריכות וד"ל:

זינך. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. טד"9

1 מצוה ועבודה כלל כי כמו טבע בניצוץ זה למסור
 2 וליכלל באחד כו' אך העיקר הוא הציווי לישראל זה
 3 כשאו' דרך ציווי ועבודה באמרו לישראל שמע ישראל
 4 פי' שמע התבונן היטב היינו בחי' ההתבוננות דבחי'
 5 שמיעה בהשגת הנשמות האלקי' בבחי' ומדריגה הא'
 6 שבמחשבה הנקרא מחשבה שבמחשבה והוא ענין
 7 מחשבה עיונית בעומק העיון שנקרא הבנה (והיינו בינה
 8 ותבונה כו' כנ"ל בפ' שמע ישראל השמע לאזניך דאזן
 9 מילין תבחן כו') ושרש מחשבה זו העצמי' מגיע למעלה
 10 במחשבה וח"ע העצמי'. אמנם הנה בחי' האהבה
 11 שנולדה מן בחי' הבנה דשמע ישראל באמרו ואהבת כו'
 12 הוא בחי' הרצון והתשוקה שנולד מן השכל וח"ע כמו
 13 כאשר מתבונן איך שעצמות אא"ס סובב וממלא כו'
 14 עי"ז יתפעל באהבה ואהבה זאת הוא בחי' רצון כידוע
 15 בפ' ואהבת ל' אבה כו' והנה בחי' אהבה זו ורצון זה
 16 אע"פ שנולד מן השכל שנקרא רצון התחתון אין זה רק
 17 שמתלבש בבחי' מעבר בעלמא בשכל וטעם להיות טעם
 18 לרצונו אבל באמת גם שיופסק כח השכל והטעם אין
 19 הפסק וביטול לרצון כי שרש הרצון למעלה מן הטעם
 20 כמו ע"ד דוגמא כשאדם חפץ ורוצה באיזה דבר טוב
 21 מטעם טוב הדבר ואם היה רע ע"פ השכל לא היה רוצה
 22 לחפון בו כלל כו' ובאמת לא כן נראה לבסוף כי גם
 23 אם עפ"י השכל רע הדבר לא יבוטל רצונו כלל כי לא
 24 היה רצונו מצד הטעם רק דרך התלבשות לבד כו' וראיה
 25 מן האוהב שדן לאוהבו לכף זכות בכל טעם ושכל
 26 שיוכל להמציא ואע"פ שנראה הדבר לעין הרואה כאילו
 27 הטעם והשכל לבד גזר והוליד להטות הרצון לזכות
 28 ולחסד כו' ובאמת נהפוך הוא שהרצון שהוא האהבה
 29 שאוהבו בלא טעם הוא המוליד וממציא כל מיני שכל
 30 לזכותו ומה שנראה שמצד השכל בא הולדת הרצון
 31 לחסד זהו רק בחי' התלבשות הרצון בשכל כו' וכך הוא
 32 בכל הרצונות הנולדים מן השכל באמת זה הרצון הנולד

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

7 ל' אלקא דאלקיא בחי' יש, ונפש האלהית היא חלק
 8 אלוה ממעל ובעודה למעלה היא למעלה גם מן
 9 המלאכים הגם שהם בבחי' ביטול וצבא השמים לך
 10 משתחווים (נחמי' ט' ו') מ"מ אין להם השגה במהות
 11 ועצמיות האלקות ממש שהרי הם בחי' יש ונפרדים
 12 ואילו הי' אור א"ס מתגלה עליהן היו בטלים במציאות

1 ג) והנה כמו שנצטוו על אכילת מצה בצאתם ממצרים
 2 בפועל ממש כך ג"כ נצטוו על אכילת מצה
 3 לדורות כדכתיב בערב תאכלו מצות (שמות י"ב י"ח)
 4 הכתוב קבעו חובה, כי באמת צ"ל בחי' יצ"מ ברוחני'
 5 גם עתה כי הנה בישראל יש ב' נפשות נפש הבהמית
 6 הנמשכת מקליפת נוגה ששם שרש הע' אומות דקרו

46 המוחי' הנ"ל בכללות נשמות ישראל הוא בחי' אור
 47 חכמתו ית' המאיר במקור נשמות ישראל שלמעלה כפי
 48 כחם שאת ומשם מאיר לכל נפש בפרט וז"ס המצה
 49 כנ"ל: והנה מצות אכילת מצה הוא לילה הראשון לבד
 50 ואח"כ הוא רשות כמ"ש רז"ל (פסחים ק"כ א') ע"פ
 51 ששת ימים תאכל מצות וכיום השביעי עצרת לה'
 52 אלקיך (דברים ט"ז ח') מה שביעי רשות אף ששה
 53 רשות ולילה הראשונה חובה כו', כי התהפכות נפש
 54 הבהמית הנ"ל שעי"ז ניתן מצות אכילת המצות העיקר
 55 הוא בששה מדותיה חג"ת נה"י שבהם הי' השבירה
 56 וז"ס ששת ימים תאכל מצות אך לרמז בהתהפכות
 57 ששה ימים הם ששה מדות האלו ע"י המצה אך בלילה
 58 הראשון נמשך הכח בכללות ואח"כ נמשך לכל הששה
 59 ימים ואח"כ באים ימי הספירה מ"ט ימים שהוא בחי'
 60 התחלקות בפרטי פרטות ז' מדות שכל א' כלול מז'
 61 ובאמרו היום יום אחד לעומר ממשיך הארה ממדות
 62 עליונות במדה א' דכנ"י ומשם על נפשו האלקי' להאיר
 63 את המדה פרטי' דנפש הבהמית להפכה מחושך לאור
 64 וז"ס לעומר שההמשכה היא לתוך העומר שהוא
 65 משעורים מאכל בהמה ר"ל נפש הבהמית וכ"ז הוא
 66 המשכה בבחי' גילוי ולא בבחי' העלם כבמצה שהיא
 67 ענין אמונה הנ"ל עד שאח"כ בשבועות ניתן התורה
 68 בחי' אמיתי' מוחי' דגדלות שהי' גילוי אלקות בתכלית
 69 בנשמות ישראל עד שעל כל דיבור פרוח נשמתם
 70 מעוצם הגילוי וההשגה וטל תורה הי' מחי' אותם
 71 לסבול השגה זו כו' והנה יום ז' של פסח שהוא יום
 72 הששי לספירה נכנס בו מוח החכמה שהוא הראשון
 73 מז' מוחי' חו"ב ודעת הנחלק לשני מוחי' חו"ג וחג"ת
 74 הנכנסי' בז' ימי הספירה לכן אז הוא יו"ט גמור ואז
 75 הוא ג"כ גילוי א"ס ב"ה בקי"ס הפך ים ליבשה (תלים
 76 ס"ו ו') ע"י בחי' התגלות אור עתיק יומין בחכמה
 77 כדאי' בזהר ע"פ מה תצעק אלי (שמות י"ד ט"ו)
 78 בעתיקא תליא מילתא, והענין כי בליל ראשון דפסח
 79 הי' ההמשכה מאור חכמתו ית' לכנ"י הנק' מלכותו ית'
 80 המחי' בי"ע וכן בששת ימים הראשונים דפסח באה
 81 המשכה זו בפרטות אבל בשביעי של פסח שכבר נמשך
 82 ההמשכה מהחכמה לששה מדות העיקרים שבהם הי'
 83 השבירה אז עולה החכמה לקבל הארה מעצמותו ית'
 84 שלמעלה מעלה מהחכמה וז"ס מפרנסי' לאביהם
 85 שבשמים ואז גם הדבור עולה עמו כי פיה פתחה
 86 בחכמה (משלי ל"א כ"ו) ובעליי' החכמה לקבל
 87 ממקורה הרי גם הדבור נכלל בו וז"ס ואתם תחרישון
 88 (שמות י"ד י"ד) שנאמר בקי"ס ולכן נאמר וכיום
 89 השביעי עצרת להוי' (דברים ט"ז ח') שהוא עצרת
 90 מהיות התפשטות ההארה ומוחי' לדיבור אלא עולים

1 כמו שהוא קמי' אלא שמתהוים מאין ליש ע"י הצמצום
 2 והעלם האור מהשגתם להיות בבחי' יש רק שמ"מ הם
 3 בבחי' ביטול היש ע"י ידיעתם שמתהוים מאין וזה נק'
 4 קטנות ע"ד הנ"ל באמונה אבל נשמות ישראל נמשכים
 5 מחכמתו ית' שהיא אלהו' ממש ואינן נפרדים כלל והיו
 6 משיגים מהות האלהות שבי"ס המהווה מאין ליש וזהו
 7 בחי' גדלות ממש כנ"ל אך שהושפלה הנפש האלקית
 8 בנפש הבהמית שלמטה גם ממדרג' המלאכים כנ"ל
 9 בהיותה יש גמור כדי שתהפך אותה ותביאנה לידי
 10 ביטול היש באמונת אומן הנ"ל שזהו בחי' ביטול היש
 11 וקטנות וז"ס יצ"מ שצ"ל בכל יום ממש עד שיגיע
 12 לומר בק"ש הוי' אלקינו ה' אחד שזהו מה שנתייחד
 13 לנשמות ישראל כנ"ל וגם נפש הבהמית תתהפך עי"ז
 14 לדעה זו שהרי הוא משיג ומתבונן בשכל האנושי
 15 שמנפשו הבהמית כידוע וז"ס מארז"ל המתפלל צריך
 16 שיתן עיניו למטה ולכו למעלה (יבמות ק"ה ב') פי'
 17 לבו למעלה הוא ההתבוננות במהותו ועצמותו ית' אך
 18 שהוא מרום ונשגב מכל העולמות ואין ערוך אליו
 19 כידוע ומבואר למעלה ובמ"א באריכות ומ"מ צריך
 20 ליתן עיניו למטה ג"כ דהיינו על העולמות שהם בבחי'
 21 יש ודבר ושישכיל איך שהם בבחי' ביטול ומתהוים
 22 תמיד מאין כמ"ש"ל כי כשיהי' רק ההתבוננות במהותו
 23 ועצמותו ית' הנה אחר התפלה כשיפתח עיניו ויראה
 24 העולם ומלואו ליש ודבר יוכל ליפול ממדרגתו וילכד
 25 במצודות תאוות העולם ויעשה היש עיקר התענין עיניך
 26 ואיננו אבל כשנתן עיניו למטה בתפלה והשיג ביטול
 27 היש לאשורו לא יפול ח"ו כי הרי נתאמת אצלו אחדות
 28 ה' למטה בעיני בשר, וז"ס אתה הראת לדעת (דברים
 29 ד' ל"ה) פי' שהנשמה נתגלית בגוף לגלות דעה את
 30 נפש הבהמית דנוגה כי הוי' הוא האלקים ולזככה ואז
 31 עי"ז עין בעין נראה (במדבר י"ד י"ד) כי אתה ה' לע"ל
 32 פי' שאז יהי' השגת מהות האלקות ממש לנשמות
 33 ישראל והמלאכים יאמרו לפניהם קדוש מטעם הנ"ל
 34 שהם בבחי' יש רק שהם בביטול והוא בחי' קטנות לא
 35 השגת המהות אבל לנשמות יהי' אז גילוי מהות
 36 האלקות בחי' גדלות אך זה בא להם ע"י התהפכות
 37 נפש הבהמית דנוגה וזהו שעין נפש האלקית וראייתה
 38 לע"ל הוא בעין שהראת לנפש הבהמית בראייה
 39 הביטול היש ומציאותו ולא מהותו שכזה יהי' אח"כ
 40 כח עין הרואה שלו במהותו האלקות וד"ל. והנה דרך
 41 פרט צ"ל יצ"מ בכל יום אך בכללות השנה הוא בפסח
 42 שאז נמשך הכח הזה לנפש אלקי' שתוכל לזכך נפש
 43 הבהמית ולקבוע בה אמונה הנ"ל ביתד כל תמוט
 44 להיות מאירה בגילוי במוחו ולכו והיינו ע"י המצה
 45 כנ"ל שנצטוינו לאוכלה בליל ט"ו בניסן שאז נמשכים

12 יו"ט האלו הגם שכעת אנחנו איננו רואים הגילוי מ"מ
 13 באמת הוא מאיר וזורח על נפש האדם בפנימיותו ממש
 14 בכל מועד לפי זמנו ע"י המצה קטנות אבא בחי' אמונה
 15 הנ"ל וגם למלאכים ונשמות שלמעלה מאיר הארה זו
 16 שהרי הם בחי' יש ונפרדים ואינן משיגים מהות אלקות
 17 ושייך לומר בהם בחי' המשכה כזו ואח"כ בזש"פ או
 18 בשבועות מאיר הארה יותר גדולה בהשגת מהות
 19 האלקות ממש כמ"ש וירא ישראל כו' (שמות י"ד ל"א)
 20 אנכי הוי' כו' (שמות כ' ב') ומאיר ג"כ בנפש ממש
 21 אלא שהגוף אינו רואה בגילוי אבל מ"מ יש בו יתרון
 22 גדול בעבודת ה' בשמחה ועונג מגילוי זה וד"ל:

1 למעלה וז"ס מארז"ל מה שביעי רשות כי המשכת
 2 מוחי' אלו מע"י הוא נק' רשות ועלמא דחירו ולכן לא
 3 נז' בו אך אשר יאכל לנפש יעשה לכם כדרך שנז'
 4 בשאר ימים טובי' שלא נאסר בהם אלא מלאכת עבודה
 5 כי מלאכת עבודה הוא תיקון רפ"ח דנוגה ונאסר בכל
 6 יו"ט אבל מלאכת אוכל נפש שהיא ההמשכה למל'
 7 הנק' נפש כענין המצה הנ"ל ורעה אמונה ולפי
 8 שבזש"פ הי' העלי' בעתיק יומין וא"א שלמעלה
 9 מאוכל נפש לכן לא נאמר בפ"י (בפ' ראה) אך אשר
 10 יאכל כו' וביאור הענין היינו ע"ד מש"ל בבחי' גילוי
 11 מהות אלקות ולא בבחי' העלם וקטנות כנ"ל והנה כל

מצות השבתת חמץ. ואכילת מצה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

19 על נברא, גם אינו ממדות חסידות. אך הנה צ"ל עצת
 20 חז"ל לעולם יסדר אדם שבחו של מקום שג"ז פלאי
 21 הלא אני ה' לא שניתי ואינו תופס מקום כלל, והיינו
 22 לפי שכללות השתלשלות הוא רק הארה, וא"כ מה
 23 תופס מקום ההילול הללו מן השמי', הללו מן הארץ.
 24 אך הענין דהיא הנותנת דלהיות כי אינו תופס מקום
 25 לכן צריכי' לעוררו ולהזכירו ע"ד זכרונות דר"ה,
 26 וארז"ל אדם נידון בכל יום, והיינו עד"מ נדיב בעצם
 27 מ"מ לעוצם טרדתו או מצד מונע יכול לשכוח על
 28 העני, וכ"ש מי שהוא כילי בעצם, אשר לכן ע"י השבחה
 29 מעוררי' אותו. ועד"ז יובן בענין סידור שבחי', הגם כי
 30 אינו שייך שכחה ח"ו כי אין שכחה לפני כסא כבודך,
 31 מ"מ לעוצם שפלותינו נגד גובה ורום א"ס הנעלם
 32 מהשגתינו ה"ז ריחוק גדול מאד, וע"י ההילול מתעורר
 33 בעצמו, וע"י ההתחדשות שהאדם נברא ומקבל חיות
 34 מאכילה ושת' ושניה יתבטל מהשגת אלקות ה"ז
 35 כציפור המדברת שיפנה לבב המלך מלכו של עולם
 36 לבקשת ההדיוט ושפל אנשי' כו'.

1 וכי תאמרו מה נאכל כו' הן לא נזרע כו' וצויתי את
 2 ברכתי כו' לשלש השנים. לכאור' מ"ש הן הוא
 3 מיותר, דהל"ל וכי תאמרו כו' השביעי' וצויתי כו'. אך
 4 הנה הת"א מתרגם על ואכלתם ישן, ותיכלון עתיקא.
 5 והענין יובן בהקדם ענין הילולא דרשב"י שהוא
 6 בל"ג בעומר ספי' הוד שבהוד, והענין הוא
 7 דהנה רשב"י הי' ממוצע להשפיע לתלמידיו התנאי'
 8 ואמוראי' מבחי' שפע החכ' כמו שהיא בבחי' העדר
 9 ההשפעה. והענין דהנה חכ' ובינה וזו"ג רחוקי' זמ"ז,
 10 דזו"ג בערך [העולמות] זכור רחמין וחסדיך כי מעולם,
 11 אבל חו"ב אלפי' שנה קדמה כו' שאין שייך כלל,
 12 ואדרבה כשצריך להגיע לעומק השכל שותק, כענין היו
 13 מזדווגי' זוגות זוגות, משא"כ בזו"ג שכשיש למי
 14 להשפיע מתעורר השפע כו'. ובכדי שיומשך מחו"ב
 15 לזו"ג זהו ע"י ממוצע והוא רשב"י, שהי' מתנאי'
 16 איתני' והמשיך להיות כנחל איתן וא"ו דשם כו'.
 17 ויובן בהקדם ענין השבחי' שלכאור' יפלא ר' יהודה
 18 קארי לי' שבת, מאן פני האדון, איך יאמרו זה

וכי תאמרו מה נאכל

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

32 מורידים אותו לימשך אחריהם כנ"ל, וכמו שנתבאר
 33 לעיל²⁶² ד"מצרים" הוא ענין תאות גופניים כו',
 34 ובכדי שיהיה "יציאת מצרים", זהו על ידי ש"אנכי
 35 הוי' אלוקי", שנמשך מבחינת "אנכי - מי שאנכי"²⁶³,
 36 בחינת עצמות אור אין-סוף - בבחינת הוי', דשם הוי' זהו
 37 מה ש"אנכי", בחינת העצמות דאור אין-סוף נתצמצם
 38 ונתלבש בהד' אותיות "הוי'", והוא "אלוקי" ממש,
 39 ש"הוי'" הוא "אלוקי", בבחינת ביטול דיחודא עילאה,
 40 ועל ידי זה נעשה היציאה ממצרים.
 41 מה שאין כן בלעדי זאת, אף גם אם יש העבודה
 42 דיחודא תתאה, אי אפשר להיות היציאה ממצרים,
 43 מאחר שהכח האלקי הזה הוא שבא להיות מציאות
 44 היש, ומתלבש בהיש להחיותו, ונמשך הארה מזה גם
 45 להע' שרים כו'; והאדם בעבודתו במדריגה זו יש לו
 46 שייכות לישות, וגשמיות הגוף, ונפש הבהמית, וכל
 47 הענינים השייכים אליו; ואם כן, הרי אי אפשר שיצא
 48 בזה מן המצרים וגבולים דגוף ונפש הבהמית.
 49 ואם היות כי ענין העבודה בזה הוא שיהיו הענינים
 50 הגשמיים לשם שמים לכד כו', כנ"ל, הנה גם אם תהיה
 51 העבודה הזאת אמיתית בעצמה, היינו שלא ירצה כלל
 52 בשום דבר מהדברים הגשמיים, כי אם במה שמוכרח
 53 מצד ההכרח לכד לקיום גופו, ותהיה כוונתו לשם שמים
 54 ולא להנאת עצמו כלל, מכל מקום, הרי לא יצא מן
 55 הישות לגמרי, היינו שלא נתבטל ישותו לגמרי, כי אם
 56 ביטול היש לכד, והוא שהיש תופס מקום אצלו עדיין.
 57 וגם, הרי בעת האכילה על דרך משל, הרי הוא
 58 מרגיש על כל פנים את הטעם והעונג בזה בעל כרחו
 59 שלא ברצונו,
 60 (כי רק בצדיקים גמורים העובדים עבודתם בבחינת יחודא
 61 עילאה באמת, אינם מרגישים שום טעם ותענוג גשמי בשום
 62 דבר מהדברים הגשמיים כו'. וכמו שנתבאר במקום אחר בענין

1 ח) וזהו שנצטוונו במצות קריאת שמע פעמיים בכל יום,
 2 שחרית וערבית, ו"עיקר הכוונה הוא בפסוק ראשון"²⁵⁷,
 3 דהיינו ליחדו בו רקיעים וארץ וד' רוחות, וכמאמר
 4 רז"ל²⁵⁸: "כד אמליכתייה למעלה ולמטה ולד' רוחות
 5 כו'", וכמבואר בטור ושלחן ערוך אורח חיים סימן ס"א.
 6 ואף גם מי שלא הגיע למעלה ומדריגה זו מחויב בקיום
 7 מצוה זו. ומוכן מזה, שביכולת כל אחד ואחד לקבל
 8 עליו יחודו ואחדותו יתברך.
 9 (וכן הוא הלשון בספרי מצות: "קריאת שמע כו', ירצה,
 10 שבה אנו מקבלים עלינו יחודו ומלכותו ואלקותו והשגחתו
 11 כו"²⁵⁹. כי פשוט הדבר, שענין הכוונה אינה שתהיה מן השפה
 12 ולחוץ ולא תהיה שייכה אליו, שאין זו כוונה, כי אם שיקבל
 13 יחודו יתברך עליו, היינו שיהיה הוא בטל ומיוחד כו').
 14 והיינו כנ"ל, לפי שכל אחד ואחד יכול להבין ולהשיג
 15 את יחודו יתברך ולהתבונן בזה, ובהתקשרות דעתו
 16 בהענין, הרי הוא מתבטל מישותו לגמרי לפי שעה,
 17 ומתייחד ביחודו יתברך בבחינת יחוד דיחודא עילאה.
 18 וגם כי אין זה לאמת²⁶⁰ לאמתו, מכל מקום הוא אמת
 19 באותה שעה, וכן בכל עת שנזכר על זה כנ"ל.
 20 וזה מחוייב כל אחד ואחד לייגע את עצמו ולהגיע
 21 לזה. אם כי עבודתו האמיתית לפי מדריגתו היא
 22 העבודה דיחודא תתאה, בביטול היש לכד, מכל מקום
 23 מחוייב לבוא לידי ביטול דיחודא עילאה, בכדי שתהיה
 24 עבודתו בהעבודה דיחודא תתאה עבודה שלימה, ולא
 25 יפול ממדריגתו חס ושלום, אדרבה, יוסיף אומץ פח ועוז
 26 שתהיה עבודה תמה, ובלי ביטול יחוד זה אי אפשר
 27 שתהיה עבודה שלימה כו' כנ"ל.
 28 וזהו שכתוב²⁶¹: "אנכי הוי' אלוקי אשר הוצאתיך
 29 מארץ מצרים", "מצרים" הם המיצרים וגבולים שמצד
 30 הגוף ונפש הבהמית, שמגבילים את הנפש ומונעים
 31 ומעכבים עליו מעבודתו להתקשר באלקות, ואדרבה,

260. אולי צריך להיות: באמת.

261. יתרו כו. ב.

262. פרק ג.

263. על פי זהר חלק א וישלח קסו. ב. לקוטי תורה להאריז"ל על הפסוק (תולדות כו, יט) "אנכי עשו בכרך". וראה חסידות מבוארת מועדים חלק ב עמוד שער הערה 91.

257. ועיקר הכוונה הוא בפסוק ראשון: ראה ברכות יג, ב. "שמע ישראל . . . ה' אחד" - עד כאן צריכה כוונת הלב". ובגמרא שם "הלכה פרבי מאיר" (וראה תוספות שם דבור המתחיל "אמר רבא"). וראה שלחן ערוך אורח חיים סימן ס (ובשלחן ערוך אדמו"ר הזקן שם) סעיף ה. סימן סג סעיף ד ושלחן ערוך אדמו"ר הזקן שם סעיף ה.

258. ברכות שם.

259. לשון ספר "יד הקטנה", הלכות קריאת שמע הלכה יב.

17 מהדברים הגשמיים. והיינו, גם אם ביטל הרצונות בעת
18 התפלה, הוא רק דמיון חיזוני, וכשבא לידי דבר הגשמי,
19 שובח על הביטול או שאינו יכול לעמוד על נפשו.
20 והיינו גם להתאוות תאוה בדברים המוכרחים, וגם
21 להתאוות בדברים המותרים לו, וכל שכן שבעת עסקו
22 בהדבר הגשמי, כמו בעת אכילה, הוא נהנה ומתענג
23 בזה כו', ואם כן, הרי הוא בתוך המיצר ממש כו'.
24 ונמצא, דבהעבודה ד'חודא תתאה לכו, בלי הביטול
25 ד'חודא עילאה, הרי הוא בתוך המיצר וההגבלה ד'הגוף
26 ונפש הבהמית. ואיך שיהיה, לא יצא מתוך הישות
27 לגמרי, ולזאת ישות וחומריות הגוף ונפש הבהמית הרי
28 הם מונעים ומעכבים עבודתו ומורידים אותו עוד יותר
29 ויותר כו'.
30 קיצור. ימשיך ביאורו, אשר רק על ידי חודא עילאה
31 תהיה עבודתו ביחודא תתאה שלימה ויצא מהמיצרים
32 ד'הגוף ונפש הבהמית.

1 ששבת מצוה לענגו²⁶⁴ באכילה ושתיה, לפי שאז הוא תענוג
2 אלקי ולא תענוג גשמי, וזהו ענין "צדיק אוכל לשנובע נפשו
3 כו"²⁶⁵.)
4 וזה מורידו לפי שעה, וצריך עוד יגיעה לגרש
5 תולדות ההרגש הזה כו'.
6 (מה שאין כן בשיש הביטול ד'חודא עילאה אף מעט
7 מזעיר, אז גם שמרגיש טעם ועונג המאכל (להיות מדרגתו
8 הוא בבחינת יחודא תתאה), אף כשמעורב בזה בחינת יחודא
9 עילאה אין זה מורידו, לפי שאינו נוגע אליו כל כך. ועל דרך
10 המבואר במקום אחר²⁶⁶ בענין "יודעי טוב ורע"²⁶⁷, שאינו
11 ידיעה והרגש פנימי כו').
12 ונמצא, הרי לא יצא ממיצר הישות לגמרי גם אם
13 עבודתו בבחינת יחודא תתאה היא באמת.
14 ובאמת, כשלא טעם טעם ביטול-היש שמצד בחינת
15 יחודא עילאה, אי אפשר שתהיה העבודה שמבחינת
16 יחודא תתאה עבודה אמיתית - שאינו מבטל רצונו

266. המבואר במקום אחר: ראה תורה אור ובראשית דף ה, ג' דבור המתחיל
"ויאמר כו' לדעת טוב ורע". תורת חיים ובראשית דף ל, א' דבור המתחיל
"הנפש היה ערים" - הערת כבוד קדושת אדמו"ר.
267. בראשית ג, ה'.

264. ששבת מצוה לענגו: תורה אור ריש פרשת חיי שרה ודף טו, גו. ספר
המצות להצמח צדק מצות "לא תבערו אש" ודרך מצותיה פה, א' - להעיר
מתורת חיים ובראשית דף צה, ד' דבור המתחיל "בעצם היום הזה" פרק י"א.
- הערת כבוד קדושת אדמו"ר.
265. משלי יג, כה.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - קונטרסים

שאלות בפסוק מה טובו וגו'. ג' פירושים בפסוק נתת ליראך נס להתנוסס, א' נסיון, ב'
הגבהה, ג' נפלאות למעלה מן הטבע.

6 אמר משפנתיך ישראל". והנה אהלים קאיי על אהלי
7 תורה ותפלה, כמו שכתוב³ "ויצקב איש תם ישוב
8 אהלים". וצריך להבין, למה מחלק בתי פנסיות
9 ומדרשים והשראת השכינה לשני ענינים, ומיחס בתי
10 פנסיות ומדרשים ליעקב, והשראת השכינה לישראל,

1 "מה*¹ טבו אהליך יעקב משפנתיך ישראל"². ואמרו
2 רבותינו ז"ל (סנהדרין קה עמוד ב), "מברכתו
3 של אותו רשע אפה למד מה היה בלבו, בקש לומר
4 שלא יהיה להם בתי פנסיות ובתי מדרשות, אמר מה
5 טבו אהליך יעקב, בקש לומר לא תשרה שכינה עליהם,

(1) חלק מהמאמר מיוסד על חלק ממאמר דיבור המתחיל נתת
ליראיך פר"ת פרק א. פרק ב. (ספר המאמרים פר"ת עמוד
קה ואילך). וראה גם מקומות שציינו בהערה 14.
(2) בלק כד, ה.
(3) תולדות כה, כז.

(* מאמר זה נשלח ללמוד ברבים בימי י"ב י"ג תמוז. אגרת
כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ששלח ביחד [עם] המאמר [נדפס] בספר
המאמרים תרפ"ט ע' 281.
נדפס בספר המאמרים - קונטרסים חלק א עמוד מח ואילך.
ספר המאמרים תרפ"ט עמוד 203 ואילך.

14 בְּשִׁבִיל לְגַדְלָן בְּעוֹלָם, כַּנֶּס הִנֵּה שֶׁל סְפִינָה". וְהַפְרוֹשׁ
 15 הַשְּׁלִישִׁי בְּנֶס הוּא מַלְשׁוֹן נִפְלְאוֹת, דְּעֲנִינֵנוּ הוּא מָה
 16 שְׂגָבָה וּמְרוֹמָם מִן הַטְּבַע. דְּלִפִּי זֶה פְּרוֹשׁ¹¹ הַכְּתוּב הוּא,
 17 נִתְתָּה לִירָאִיד גַּם – נְסִינּוֹת שֶׁל צְרוֹת הַרְבֵּה, וְהוּא בְּכַדִּי
 18 לְהַתְנוּסָה, לְגַדְלָן בְּעוֹלָם כַּנֶּס שֶׁל סְפִינָה שֶׁהִיא נִרְאִית
 19 לְמַרְחֹק, וְהִינוּ דָּגָם בְּמִים רַבִּים שֶׁל מִי הֵימָּה הַמְטִיל
 20 חֲרָדָה עַל הַיּוֹשְׁבִים בְּסְפִינָה, הִנֵּה כֶּשֶׁם שֶׁהִנֵּס שֶׁל
 21 הַסְפִינָה הִיא עוֹמֶדֶת בְּבִטְחוֹן וְחֹזֵק שְׁמוּרָה עַל הַרוֹמְמוֹת
 22 וְהַהֲגָבָה, כִּי יֵרָאִי הַיָּם שֶׁהֵם יִרְאִיד עוֹמְדִים חֹזֵק
 23 בְּעִבּוּדָתָם בְּתוֹרָה וּמְצוּוֹת מִגְּדָל בְּטוֹחוֹם שֶׁהוּא בְּכַח
 24 שְׁלֹמֶעֱלָה מִן הַטְּבַע, וְכִמוֹ שֶׁפְּתוּב¹² "וַיִּקְרָא שְׁמוֹ הַיָּם"
 25 נְסִי", הַיָּם הוּא גַם שְׁלֹנוּ¹³.

1 דְּבִאֲמַת הֵם עֲנֵן אֶחָד, דְּבִתִּי כְּנִסוֹת הֵם מְקַדְשׁ מְעַט⁴,
 2 וְעַל כֵּל כִּי עֲשָׂרָה שְׁכִינְתָא שְׂרָא⁵, וּבִתִּי מְרַשׁ הֵם
 3 אֶהְלִי תוֹרָה, וּשְׁכִינָה שְׂרוּיָה שָׁם, אִם כֵּן לָמָּה מְחַלְקֵם
 4 בְּב' עֲנִינִים מְחֻדָּסִים⁶. וְלִהְיִין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִים תַּחֲלָה⁷
 5 מִה שְׁפָתוֹב⁸ "נִתְתָּה לִירָאִיד גַּם לְהַתְנוּסָה מִפְּנֵי קִשְׁט
 6 סְלָה", וּפְרַשׁ רַש"י: "נִתְתָּה לִירָאִיד גַּם – נְסִינּוֹת שֶׁל
 7 צְרוֹת הַרְבֵּה, לְהַתְנוּסָה – לְהִיּוֹת מְנַסִּים בָּהֶם אִם יַעֲמִדוּ
 8 בִירְאָתָךְ", וְהִינוּ דְּפַרְשׁ גַּם מַלְשׁוֹן נְסִינּוֹן. וּבְמַצוּדַת דָּוִד
 9 פְּרַשׁ גַּם מַלְשׁוֹן הַגְּבֵהָה וְהַרְמָה כַּנֶּס הַגְּבוּהָה⁹, וּפְרוֹשׁ
 10 "נִתְתָּה לִירָאִיד גַּם לְהַתְנוּסָה" – מַעֲתָה תַתֵּן לִירָאִיד
 11 הַרְמָה לְהַתְרוֹמֵם בְּעוֹלָם. דְּשֵׁנִי הַפְּרוֹשִׁים הוּא מִהַמְדַרְשׁ
 12 (בְּרֵאשִׁית פְּרָשָׁה נה¹⁰) שְׁמִפְרַשׁ גַּם לְהַתְנוּסָה – נְסִינּוֹן
 13 אַחַר נְסִינּוֹן, וְגִדּוּלִין אַחַר גִּדּוּלִין, בְּשִׁבִיל לְנִסוּתָן בְּעוֹלָם,

26 הַנְסִינּוֹן – כַּדִּי לְבוֹא ל"דַעַת" אֶת הוּי' שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַטְּבַע. ג' אוֹתוֹת בּוֹנוֹת שֶׁשָׁה בְּתִים,
 27 פִּירוֹשׁ הַבַּעַשׁ"ט – ע"י "רְצָה" בְּאוֹתוֹת הַתּוֹרָה, נַעֲשֶׂה "צָהַר" לְהַפּוֹךְ אֶת ה"צָהַר".

41 נּוֹפֵל לְמַרְחֹק יוֹתֵר מִן הַכְּתָל מְכֻמוֹ הָאָבֶן שֶׁהוּא
 42 בְּתַחֲתִית הַכְּתָל, דְּכִשְׁהוּא נּוֹפֵל הָרִי הוּא בְּסוּמוֹף אֵל
 43 הַכְּתָל. וְהִנֵּה הָאוֹתוֹת נְקָרִים "אָבֶנִים", וְכִמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר¹⁸
 44 בְּסִפְרֵי יִצְיָרָה "שְׁתֵּי אָבֶנִים בּוֹנוֹת שְׁתֵּי בְּתִים", דְּכִשֶׁם
 45 שֶׁהַבֵּית נִבְנָה מְאָבֶנִים, וְכִפִּי רַבּוּי הָאָבֶנִים וְסֻדְרָם כֵּן
 46 יִהְיֶה גְּדָל הַבֵּית בְּאָרְכוֹ רַחְבּוֹ וְגִבְהוֹ, וְכֵן הוּא בְּתִבָּה
 47 אֲשֶׁר לִפִּי רַב הָאוֹתוֹת שָׁבוּ וְסֻדְרָן בְּצִירוּפֵיהֶן, כֵּן יִהְיֶה
 48 פְּרוֹשׁ הַתְּבָה הַהִיא, וּב' אוֹתוֹת בּוֹנוֹת שְׁתֵּי בְּתִים, כִּמוֹ
 49 א' ב' שֶׁהֵם ב' אוֹתוֹת, וּבּוֹנוֹת שְׁתֵּי בְּתִים הֵם שְׁנֵי
 50 צִירוּפִים, אָב בָּא, וּשְׁלֹשָׁה אוֹתוֹת בּוֹנוֹת שֶׁשָׁה בְּתִים,
 51 כִּמוֹ אוֹתוֹת הַצִּוֵּר שֶׁלֹּא שֶׁשָׁה צִירוּפִים, וְיָדוּעַ בְּקַבְלָה
 52 רַבִּי מִפִּי רַבִּי מִמּוֹרְנוּ הַבַּעַל שָׁם טוֹב נִשְׁמָתוֹ עֲדָן,
 53 דְּכִצְרוּף זֶה הָרִי יֵשׁ בּוֹ ג' עֲקָרִים וּג' מְסַתְּעָפִים, הַעֲקָרִים

28 (ב) וּבְאֹרֵר הַעֲנִין הוּא, דְּהִנֵּה כְּתִיב¹⁴ "כִּי מְנַסָּה הַיָּם"
 29 אֲלֵקִיכֶם אֶתְכֶם לְדַעַת", דְּעַל יְדֵי הַנְסִינּוֹת
 30 בְּאִים לְבַחֲנֵית דַּעַת, וְהִינוּ דְּעַל יְדֵי שְׁמַתְגַּבֵּר עַל כֵּל
 31 הַדְּבָרִים הַמוֹנְעִים וּמַעֲכָבִים מְעַבֹּדַת הַשָּׁם יִתְבַּרַךְ
 32 בְּתוֹרָה וְתַפְלָה וְקִיּוּם הַמְצוּוֹת, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה מַגִּיעִים
 33 לְדַעַת אֶת הַיָּם, דְּ"אֵלֵקִים" בְּגִימַטְרִיא "הַטְּבַע"¹⁵, וְעַל
 34 פִּי הַטְּבַע הָרִי הַזֶּמֶן הוּא כְּסֻדֵּר דְּעֵבֵר הַיָּם וְעֵתִיד, הִנֵּה
 35 הַיָּם וְיִהְיֶה, וְעַל יְדֵי הַנְסִינּוֹת מַגִּיעִים לְדַעַת אֶת הַיָּם,
 36 דְּהַיָּם הוּא הִנֵּה הַיָּם וְיִהְיֶה כְּאֶדָּה¹⁶ שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן
 37 הַטְּבַע. וְיָדוּעַ שֶׁהַנְסִינּוֹן הוּא שֶׁהִנְצִיּוֹן הָאֵלֵקִי הוּא מְסַתֵּר
 38 וְנִעְלָם בְּיוֹתֵר, וְכִהְיֶלֶל הַיָּדוּעַ דְּהִנְצִיּוֹת שֶׁנִּפְלוּ לְמַטָּה
 39 יוֹתֵר הָרִי שֶׁרָשָׁן הוּא לְמַעְלָה יוֹתֵר, וְכִמוֹ¹⁷ כְּתָל שֶׁל
 40 אָבֶנִים, הִנֵּה הָאָבֶן שֶׁבְּרֵאשׁ הַכְּתָל כְּשֶׁנוֹפֵל הָרִי הוּא

(4) יחזקאל יא, טז. מגילה כט, א.
 (5) סנהדרין לט, א.
 (6) ראה גם ריש מאמר דיבור המתחיל מה טובו תרח"ץ (ספר המאמרים תרח"ץ עמוד ער).
 (7) בכל הבא לקמן – ראה ספר המאמרים פר"ת שבעה ערה 1.
 (8) תהלים ס, ו.
 (9) מצודת ציון על הפסוק.
 (10) בראשית רבה פרשה נה, א.
 (11) אולי צריך להיות: פירוש.
 (12) בשלח יז, טו. – להעיר מפסיקתא רבתי פרק יב: ה' נסי, שגדלם כנס הזה של הספינה.
 (13) פירוש רש"י על הפסוק.
 (14) ראה יג, ד. בכל זה - ראה (נוסף לספר המאמרים פר"ת שבעה ערה 1) לקוטי תורה פרשת ראה מאמר דיבור המתחיל אחרי ה' אלקיכם וביאורו (יט, ב ואילך). מאמר דיבור המתחיל הנ"ל

וביאורו בספר המצוות להצמח צדק בסופו (קפה, ב ואילך).
 מאמר דיבור המתחיל מה טובו תרח"ץ (ספר המאמרים תרח"ץ עמוד עדר ואילך). ספר המאמרים ה'ש"ת עמוד כב ואילך. תש"ח עמוד 94 ואילך.
 (15) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פרק ב. ראשית חכמה שער התשובה פרק ו דיבור המתחיל והמרגיל (קכא, ב). של"ה פט, א (דאיאת בזהר); קפט, א (ומרומו בזהר); שח, ב. שו"ת חכם צבי סימן יח. שער היחוד האמונה ריש פרק ו.
 (16) ראה זוהר חלק ג רנו, סוף עמוד ב. פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פרק ט. שער היחוד והאמונה פרק ד. פרק ז.
 (17) לקוטי תורה ראה שם (יט, ג. כא, סוף עמוד ב ואילך).
 ספר המצוות להצמח צדק שם (קצז, א. קצא, א). וראה גם מאמר דיבור המתחיל נתת ליראיך תשל"ו פרק ז (ספר המאמרים מלוקט חלק א עמוד קצא).
 (18) פרק ד משנה יב (בקצת דפוסים - משנה טז).

7 זֶה נַעֲשֶׂה "צֹהַר" לַתְּכַהֲנִים²¹, דְּבַכַּח זֶה מִהַפְּכִים אֶת
8 הַ"צֹהַר" שֶׁל הַ"עֶזְרָא" הַצּוֹרֵר רַחֲמָנָא לְצִלָּן, לְ"צֹהַר", וְעַל
9 דְרָף דְּכַתִּיב²² "וַעֲתָ צֹרָה הִיא לְיַעֲקֹב, וּמִמֶּנָּה יוֹשֵׁעַ",
10 דְּמִן הַצֹּרָה הַהִיא תֵּצֵא לוֹ עוֹד יְשׁוּעָה, דְּזָהוּ עֲנִין צֹהַר
11 שְׁמַאֲרֵי אֹרֹר רַב, וְכִמּוֹ בְּצִדְקָתָא שְׁהוּא תַקְפָּה זְרִיחַת
12 הַשְּׁמַשׁ בְּן כְּתִיב²³ "וְאֶהְיֶינָהּ כְּצִאת הַשְּׁמֶשׁ בְּגִבְרַתּוֹ".

13 אור השכל שבכל מילה הוא לפי צירופי האותיות. התהוות העולמות – משבירת הכלים
14 דתהו. מתוך רפ"ח ניצוצות נשארו לברר פ"ו, בגימטריא הטבע. בגלות האחרון, האמת
15 אינה נראית והשקר נראה לאמת.

36 הַעוֹלָה בְּקִשְׁיוֹ עַל הַשְּׁנֵי גְלִיּוֹת שֶׁקָּדְמוּ לוֹ²⁹, דְּהִנֵּה טֹבַע
37 הָרִי פְרוּשׁוֹ צְלִילָה וּשְׁקִיעָה³⁰, וְכֵן מְלֻשׁוֹן עֲגוּל
38 וְטַבְעַת³¹, דְּעֲנִין הַטֹּבַע הוּא מֵהַשְּׁאֲמָת אִינוּ נִרְאָה,
39 וְהַשְּׁקָר נִרְאָה לְאֲמָת, וְכִמּוֹ עַל דְרָף דְּכָר הַנִּטְבָּע בְּמִים³²,
40 שְׁהִמִּים מְכַסִּים אוֹתוֹ מִכָּל צַד וּפְנֵה, הָרִי בְּאֲמָת הָרִי דְּכָר
41 הַנִּטְבָּע יִשְׁנֵהוּ בְּמִצִּיאוֹת כְּמוֹ שְׁהוּא בְּגִלּוּי, אֲלֵא שְׁהוּא
42 נְעִלָם וְנִגְנָזוּ תוֹף הַמִּים הַמְכַסִּים אוֹתוֹ כְּטַבְעַת הַסּוּבָב
43 בְּהַשְׁוֹאָה מִכָּל צַד, אֲבָל לְעִין הַרוּאָה נִדְמָה שֶׁהַדְּבָר
44 הַנִּטְבָּע אֵינְנוּ כָּלֵל בְּמִצִּיאוֹת, וְלֹא זֶה בְּלִבְד שֶׁהַרוּאָה
45 אֵינְנוּ רוּאָה אֶת הָאֲמָת, אֲלֵא עוֹד רוּאָה אֶת הַשְּׁקָר
46 הַמְכַסֶּה עַל הָאֲמָת, וְנִדְמָה לוֹ שְׁהוּא הָאֲמָת, וְכִנֵּה הוּא
47 יִתְרוֹן הַחֲשׂוֹף רַחֲמָנָא לְצִלָּן שֶׁל הַרְבּוּי הַעֲלָמוֹת
48 וְהַסְתָּרִים בְּגִלּוֹת הָאֲחֲרוֹן עַל מֵה שֶׁקָּדְמוּ לוֹ, דְּזָה הִנֵּה
49 הַגִּם שְׁהִיּוּ – לֹא עֲלִינוּ – רְבּוּי הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים שֶׁל
50 גְּזוּרוֹת רַעוֹת רַחֲמָנָא לְצִלָּן, אֲבָל עַל כָּל פְּנֵים הִנֵּה נִרְאָה
51 הָאֲמָת מִתּוֹף הַשְּׁקָר, וְהִינוּ דְּעֲנִינֵי הַעוֹלָם לֹא הַטְרִירוּ כָּל
52 כֶּף מִכְמוֹ בְּגִלּוֹת זֶה הָאֲחֲרוֹן בְּעִקְבוֹת מִשְׁחָא, דְּכָל
53 הַקִּשְׁי וְהַכְּבֵד רַחֲמָנָא לְצִלָּן הוּא בְּהַגְבַּרְת הַטֹּבַע,
54 שֶׁהַשְּׁקָר נִרְאָה לְאֲמָת, וְסוּבָב אֶת הַפֶּל כְּעֲגוּל הַסּוּבָב
55 וּמְקִיף קֻטָּן וְגֹדוֹל.

1 הֵם הַצָּר, רְצָה, צֹהַר, וְאָמַר מוֹרְנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב נִשְׁמָתוֹ
2 עֲדוֹן¹⁹, דְּעַל יְדֵי הָאוֹתִיּוֹת דְּתוֹרָה וְתַפְלָה שְׁהוּא עֲנִין "בֹּא
3 אֶל הַתְּכַהֲנִים"²⁰, דְּתַכָּה הֵם אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה וְתַפְלָה, וּבֹא אֶל
4 הַתְּכַהֲנִים הוּא הַכְּנִיסָה בְּתוֹף הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה וְתַפְלָה,
5 לְעֲרַנְעֵן מִיט אַ חִיּוֹת אוֹן דְּאוֹנוֹעֵן מִיט אַ חִיּוֹת, דְּהַחִיּוֹת
6 מוֹרָה עַל פְּנִימִית הַרְצוֹן שְׁהוּא עֲנִין "רְצָה", הִנֵּה עַל יְדֵי

16 ג) וְהַעֲנִין בְּזֶה הוּא, דְּהִנֵּה בְּכָל הָאוֹתִיּוֹת הִנֵּה לְפִי
17 אֲפִן הַצְּרוּפִים בְּן יְהִיָּה הָאוֹר שֶׁכָּל וְהַתְּכַן
18 פְּנִימֵי הַמְּמַלֵּא אוֹתָם וְהַסּוּבָב אוֹתָם, וְכִמּוֹ בְּתַבַּת אֶב, וְכִמּוֹ
19 הָרִי יֵשׁ לוֹ פְרוּשׁוֹ בְּמוֹכְנוּ, וְיֵשׁ לוֹ כְּמֵה שְׁהוּא חוּץ
20 מִמֶּנּוּ וּמְסוּבָב מֵאֵתוֹ, וְכֵן בְּתַבַּת בֹּא דְהַמְּסוּבָב מִמֶּנּוּ
21 הוּא מֵאִין בֹּא וְלֹאן בֹּא, וְכֵן הוּא בְּכָל הַתַּבּוֹת שִׁישׁ
22 לְהֵם מֵה שְׁמַמְלֵא אוֹתָם וּמֵה שְׁסוּבָב אוֹתָם, וְלִכֵּן
23 הָאוֹתִיּוֹת נִקְרָאִים בְּלִים²⁴, וְכִשְׁם שֶׁהַפְּלִים הָרִי הֵם
24 מְקַבְּלִים בְּתוֹכָם אֶת הַנְּתוּן בְּהֵם, וְיִשְׁנֵם פְּלִים מְקַבְּלִים
25 אֲבָל, וְיִשְׁנֵם פְּלִים מְקַבְּלִים מִשְׁקָה, הִנֵּה כְּמוֹ כֵן
26 הָאוֹתִיּוֹת הָרִי הֵם מְקַבְּלִים אֶת הָאוֹר-שֶׁכָּל שְׁבָהֵם, וְכִפִּי
27 אֲפִן צְרוּפֵי הָאוֹתִיּוֹת כֵּן יְהִיָּה הַתְּכַהֲנִים הַהִיא, בְּדַגְמַת
28 צִיּוֹר הַפִּיִת בְּאֶרְכוֹ רַחְבּוֹ וְגִבְהוֹ שְׁהוּא לְפִי מְסַפֵּר
29 הָאֲבָנִים וְסוּדָרָם. וְהִנֵּה הַתְּהוּוֹת עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה יִצִּירָה
30 עֲשִׂיָּה הוּא מְשַׁבֵּרִת הַפְּלִים דְּתַהוּ²⁵, שֶׁהֵן הָאוֹתִיּוֹת
31 דְּתַהוּ שְׁנַתְּפָרְדוּ, וּמִהֵן הוּא הַרְפ"ח נִיצוּצִים שְׁצִרִיכִים
32 לְהַתְּבַרֵר בְּהַד' גְּלִיּוֹת²⁶, אֲשֶׁר ר"ב נִיצוּצוֹת נִתְבַּרְרוּ
33 בְּגִלּוֹת מְצִרִים²⁷, וְכִמּוֹ שְׁפֹתוֹב²⁸ "וְגַם עֲרַב ר"ב עֲלָה
34 אִתָּם", וּפ"ו נִיצוּצוֹת בְּגִימְטְרִיא "הַטֹּבַע" צְרִיכִים
35 לְהַתְּבַרֵר בְּהַג' גְּלִיּוֹת, וְהַשְּׁקָר הוּא בְּגִלּוֹת זֶה הָאֲחֲרוֹן,

26 ראה עץ חיים שער יח (שער רפ"ח ניצוצין) פרק א. תורה
אור וישב כז, ד. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה חלק א עמוד קו
ואילך.

27 כנפי יונה חלק ג סימן נו. הובא במגלה עמוקות אופן נח.
תורה אור בא ס, ג. מאמרי אדמו"ר הזקן: תקס"ה חלק א סוף
עמוד רט ואילך; על פרשיות התורה חלק ב עמוד תתפח.
28 בא יב, לח.

29 ראה במקומות שצויינו בהערה 34. ובכמה מקומות.
30 ראה אור התורה שיר השירים חלק א עמוד שטו. ספר
המאמרים תרע"ח ע' פט. תר"ץ ע' קסז. תרפ"ט ע' 43.

31 ראה אור התורה נ"ך חלק ב עמוד תקקעז.
32 ראה גם מאמרי דיבור המתחיל שובה ישראל תר"ץ פרק
ב (ספר המאמרים תר"ץ. ספר המאמרים קונטרסים חלק א ע, ב)
[נדפס גם לעיל עמוד 55 ואילך].

19 ראה צוואת הריב"ש סימן עה. אור תורה להרב המגיד ז,
ב (הובא באור התורה נח חלק ג תריד, א. אגרות-קדש אדמו"ר
מהור"י"צ חלק ג עמוד קצט ואילך. ספר השיחות תרצ"ו עמוד
23.

20 נח ז, א (ברילוג).

21 על פי נח ו, טז. ראה צוואת הריב"ש ואור תורה שם. ספר
המאמרים תרצ"ט עמוד 161. תש"ב עמוד 47. תש"ז עמוד 200.
22 ירמיה ל, ז. ראה ספר המאמרים תרצ"ט שם. ספר
המאמרים אידיש עמוד 55 (בשם הבעל שם טוב).

23 ספר שופטים ה, לא.

24 ראה עץ חיים שער ח (שער דרושי נקודות) פרק ו. וראה
ספר המאמרים תרפ"ט ע' 183 ובהנמקן שם הערה 41.

25 בעולם התהווה היו אורות מרובים, אך הכלים היו מועטים
ולא היה ביכולתם לקבל את האורות ונשברו.

1 הניצוצות שבנסיונות – גבוהים יותר ונפלו למטה יותר. עבודת הביורורים – ע"י
 2 התעסקות בדבר הגשמי כראוי. אבל בנסיון – האדם צריך להתגבר בתוך עצמו, ע"י
 3 שמעורר נקודת היהדות.

23 בגמילות חסדים וקיום המצוות, הנה על ידי זה מתברר
 24 הניצוץ שבהמאכל ועולה ונכלל באלקות, וכן הוא בכל
 25 הדברים הגשמיים דאפן הברור הוא שמתעסק בהם, ועל
 26 ידי זה מתברר הניצוץ שבהם. וטעם הדבר הוא לפי
 27 שהניצוץ נמצא בהדבר הגשמי, ולזאת הנה אפן ברור
 28 הוא על ידי ההתעסקות בהדבר הגשמי, שעל ידי זה
 29 עולה הניצוץ ונכלל באלקות, מה שאין כן בנסיון דאפן
 30 הברור הוא לא בהתעסקות בו בעצמו³³, כי אם
 31 בהתעסקות האדם עם עצמו להתגבר על הנסיון,
 32 דהנסיון אינו דבר מצד עצמו כלל³⁴, ואינו דומה לשארי
 33 הדברים הגשמיים שהם מציאות לעצמם ויש בהם
 34 ניצוץ, ולזאת הנה ברור הניצוץ הוא על ידי ההתעסקות
 35 בהדבר הגשמי שיהיה על פי מצות התורה, אבל הנסיון
 36 אינו דבר לעצמו כלל רק שהעמד דבר להעלים ולמנע,
 37 וזהו כח מציאותו, מה שהוא מעלים ומסתיר, ולזאת
 38 הנה כל ההתעסקות צריכה להיות בהאדם בעצמו
 39 להתגבר ולדחות את ההסתר, והוא על ידי שמעורר כח
 40 העצמי שהוא תקף הנשמה, והוא נקדת היהדות שישינו
 41 בכל אחד מישראל, לעמד בתקף נגד כל מונע ומעכב.

4 (ד) וזהו "כי מנסה הוי' אלקיכם אתכם לדעת", כי כל
 5 ענין הנסיונות הוא לעלות ולהגיע על ידי
 6 העבודה דוקא לבחינת דעת את הוי' שהוא למעלה מן
 7 הטבע, והניצוצות שבגלות האחרון ובפרט בעקבות
 8 משיחא הם ניצוצות של נסיונות שהניצוץ האלקי מסתר
 9 ונעלם בהם ביותר, דזה גופא הוא הוראה על גדל שרש
 10 מעלתו למעלה מעלה יותר, וכמשל האבן שבראש
 11 הכתל, דכשנופל למטה הוא נופל ברוק מן הכתל, וכן
 12 הוא בהניצוצות דתהו שנפלו למטה יותר, הנה הניצוצות
 13 שבנסיונות הם גבוהים ביותר ונפלו למטה יותר, דהנה
 14 ענין הנסיון אינו כמו שארי דברים הגשמיים המתבררים,
 15 וכמו מאכל הגשמי או שתיה גשמית שהניצוץ הוא
 16 בהמאכל המתברר, וכאשר האדם אוכל את המאכל
 17 ההוא על פי מצות התורה שמברך עליו תחלה וסוף,
 18 וגוף ועצם אכילתו הוא כדבעי, הנה על ידי זה מברר
 19 את המאכל, והינו שהברור הוא על ידי התעסקות של
 20 האדם עם המאכל לברך עליו ולאכל אותו פראי
 21 באכילת אדם שאוכל לשם שמים ועל ידי המאכל ההוא
 22 מתחזק כחו, ובכח האכילה ההיא לומד ומתפלל ועוסק

42 עבודת כל ישראל בעקבתא דמשיחא – להתגבר על הנסיונות בדרך דחיה ובתוקף גדול,
 43 והקב"ה נותן כח לקיום תומ"צ. אהליך יעקב – לימוד ברבים בביהכנ"ס, משכנותיך
 44 ישראל – אהבת רעים ומדות טובות.

57 אם בלח העצמי שבנפש, שהוא ענין התגלות עצם
 58 היחידה ודבקותה של הנפש באלקות, ולזאת הנה כל
 59 העבודה הוא לעמד בנסיון בפעל, וכמו פאשר מונעים
 60 מללמד או להתפלל צריכים לעמד בנסיון בפעל, ולא
 61 בדרך מלחמה, הינו לא בדרך טענה ומענה, כי אם
 62 ללמד ולהתפלל ולהתנהג בדרך התורה ומצוה, וכל זה
 63 בתקף גדול ובחיות פנימי שהוא תקף העצמי בלי שום
 64 טענה ומענה כלל, שבזה דוקא מתגברים על הנסיונות,
 65 דהנה כל ישראל מאמינים בני מאמינים באמונה
 66 פשוטה דהוא בתקף לבדו הוא ואין זולתו, והתורה
 67 ומצוות נצחיים הנה בתקף זה יעמד חזק
 68 לקיים מצוות ד' בלי להקרה אחר מדותיו בתקף, כי

45 (ה) והנה זאת היא עבודת כל ישראל בגלות האחרון
 46 בעקבות משיחא, לעורר את נקדת היהדות
 47 אשר נמצא עמק עמק בלב כל איש ישראל, ובכח עזו
 48 גבורת נקדת לבבו זו, יכול הוא לעמד חזק בכל תקף
 49 עז ונגד כל מונע ומעכב מללמד את התורה ולקיים את
 50 המצוות, ולהתגבר על הנסיון, וילמד תורה ויקיים את
 51 המצוות מבלי לשום לב כלל אל המונעים והמעכבים,
 52 ולא להתחשב עמיהם כלל וכלל, שהרי אינו דומה
 53 להניצוץ שבדבר הגשמי שצריכים לברור על ידי
 54 העבודה, אבל כאן הברור הוא על ידי דחיה דוקא,
 55 והינו דההתגברות בענין הנסיונות לנצח אותם הרי אין
 56 זה על ידי העבודה דמתח ולב בתורה ותפלה בלבד, כי

חלק ב עמוד תרפא. מאמר דיבור המתחיל נתן ליראיך תשל"ו
 שבהערה 17. ועוד.

33 ראה גם (נוסף לספר המאמרים פר"ת שבהערה 1) ספר
 המאמרים ה"ש"ת ותש"ח שבהערה 14.
 34 ראה גם (נוסף לספר המאמרים פר"ת שם) המשך תער"ב

12 לו כח להתגבר על כל המניעות ועפויים ולהשלים
13 הפונה העליונה, ואם פן הרי אין הדבר תלוי אלא
14 בעבודתו והתעסקותו עם עצמו, לעורר כח חלק נקדת
15 נפשו, לעמד בנפיון להתקשר בלמוד התורה וקיום
16 המצות. וזהו "מה טבו אהליך יעקב", שהם הכתי
17 כנסיות ובתי מדרשים, דעל ידי השקידה באותיות
18 התורה בשעורי ערב ובקר ברכים דוקא, ו"משכנתך
19 ישאל", שהם האהבת רעים וקנין המדות טובות הכא
20 מלמוד פנימיות התורה, הגה על ידי זה "נתתה ליראיך
21 גם להתנוסס", לעמד חזק להתגבר על כל הנסיונות.

1 למה היתה כזאת מלפניו? תברך דדוקא בעקבות
2 משיחא בנשמות נמוכות יהיו נסיונות גדולות כאלו,
3 אלא יודע ברור כי בו בחר הוי' להוריד נשמתו בזמן
4 זה ובמקום זה לטובתו, והוא ותברך נתן בו כח ועז
5 לעמד בנפיון, ואדרבא כחו אתו עמו לבררו ולזכרו
6 ולהוסיף אור, וכמאמר³⁵ "אין הקדוש ברוך הוא בא
7 בטרוניא עם בריותיו, וכשהוא מבקש אינו מבקש אלא
8 כפי כחן, וכשהוא נותן הוא נותן כפי כחו ותברך"³⁶,
9 הניו דכאשר האדם עושה כפי כחו, אז נותן לו הקדוש
10 ברוך הוא כפי כחו כפיכול באפן שלמעלה מן השבע,
11 ואי לזאת הרי ודאי הדבר אשר הקדוש ברוך הוא נותן

22 בעלי עסקים ממשיכים את היו"ד בעקב, יעקב, אבל זה רק אהל ארעי. אבל יושבי אהל
23 – דירת קבע, משכנותיך ישראל. בזמן הגלות – העבודה במסירות נפש, ולכן אהליך
24 יעקב הוא שווה למשכנותיך ישראל.

44 התלמידי חכמים שעוסקים תמיד בתורה בקביעות,
45 נקראת תורתם "דירת קבע". וזהו דכתיב³⁹ "ויקם עדות
46 בייעקב ותורה שם בישראל", שהתורה עצמה שהיא
47 חכמה עלאה הנקראת היכלא עלאה דקודשא בריך
48 הוא⁴⁰, שאור אין סוף ברוך הוא מתגלה שם בתמידות,
49 הוא מתגלה בכחינת ישראל, אבל עדות אינו אלא רק
50 הארה מבחינת חכמה עלאה הוא נמשך בייעקב, ולכן
51 נקראת "דירת עראי". וזהו "מה טבו אהליך יעקב",
52 דאהלי יעקב הם טובים, וכמאמר⁴¹ "אין טוב אלא
53 תורה", אבל מפל מקום הוא רק דירת עראי בלבד, אבל
54 ההתעסקות תמיד בתורה שהם משכנות ישראל הוא
55 נעלה יותר שהוא דירת קבע, ולזאת מחלקם בבי'
56 מדרגות וענינים חלוקים זה מזה. אמןם כל זה הוא
57 בהעבודה דסדר והדרגה, דאז יש חלוקי מדרגות עליון
58 ותחתון, אבל כאשר העבודה בזמן הגלות הוא בהברור
59 ניצוצות הנסיונות ובמסירות נפש, אז הגה אהלי יעקב
60 הם כמו משכנות ישראל. וזהו "מה טבו אהליך יעקב",
61 דעל ידי העבודה בכחינת "מה" ובטול היש שלו,
62 ומעורר נקדת הטהרות ועומד בנפיון, הגה אז טבו

25 ה) והנה יוכן מה שמחלק אהלי יעקב ומשכנות
26 ישראל לשני ענינים מיוחדים, דהנה³⁷ אהל
27 הוא דירת עראי ומשכן הוא דירת קבע, ובייעקב אמר
28 אהל, ובישראל אמר משכן, דהנה יש ב' אפני עבודה,
29 עבודת הבעלי עסקים ועבודת ישבי אהל, כי הבעלי
30 עסקים נקראים "יעקב" שהוא יו"ד עקב³⁸, וכשם
31 שהעקב הוא סוף הגוף, כך הם לכאורה מדרגות
32 התחתונות שבקומת ישראל, לפי שטרודים תמיד
33 בפרנסתם ועבודתם ביגיעה עצומה ביגיעת נפש ויגיעת
34 בשר, אבל באמת הגה בהם ועל ידם דוקא הוא קיום
35 כל קומת ישראל, וזהו יו"ד עקב, שממשיכים היו"ד
36 שהוא נקדת הטהרות גם בהעקב, והניו דגם בהענינים
37 הפשוטים דמסחר וקנין ממשיכים מדות טובות
38 וגמילות חסדים ונתינת צדקה ואהבת רעים, וכאשר הם
39 קובעים עתים לתורה, הגה מזה נעשה נחת רוח גדול
40 למעלה מעלה עד אין סוף ברוך הוא, וכידוע ומפרסם
41 מפי ספרים ומפי סופרים במעלת הלמוד ברכים וגדל
42 הזכות של אמירת תהלים ולמוד הלכה ואגדה, ומפל
43 מקום נקרא זה "דירת עראי", אבל ישבי אהל והם

תורה להרב המגיד מט, ב. אור התורה בלק עמוד אלו ואילך.
38) ראה פרס שער כג (שער ערכי הכינויים) בערכו. עין
חיים שער ג (שער סדר אצילות למהרח"ו) פרק ב. תורה אור ריש
פרשת ויצא. ובכמה מקומות.

39) תהלים עח, ה.

40) זוהר חלק ב, ר. א. נתבאר בהמשך מים רבים תרל"ו פרק
קפו ואילך.

41) אבות פרק ו, ג.

35) עבודה זרה ג, א. וראה מאמר דיבור המתחיל אין הקב"ה
בא בטרוניא תרמ"ח (ספר המאמרים תרמ"ח עמוד קפו ואילך).
דיבור המתחיל הנ"ל תרפ"ה (ספר המאמרים תרפ"ה עמוד רנו
ואילך). [נדרס לעיל עמ' 169 ואילך] וראה ספר המאמרים תרפ"ט
עמוד 120 ואילך.

36) ראה במדבר רבה פרשה יב, ג.

37) בכל הבא לקמן - ראה לקוטי תורה בלק מאמר דיבור
המתחיל מה טובו פרק ה (עד, סוף עמוד ד ואילך). וראה גם אור

5 הוא למעלה מן הטבע, וזהו "הו" נסי", דעל ידי ברור
6 ניצוצי הנסיונות, הנה הו" הוא גם שלנו, שיתגלה
7 האמת והכל יכירו דהטבע עצמו הוא אלקות⁴³.

ר"ב וי"ג תמוז תרפ"ט.

1 אהליך יעקב כמו משפנות ישראל. והנה בלעם חפץ
2 לקלל את ישראל, וכתוב⁴² "ויחפף ה' אלקיך לך את
3 הקללה לברכה", שיהיו בתי פנסיות ובתי מדרשים,
4 והשראת השכינה בישראל, והיני דההנהגה עם ישראל

קונטרס טבע ולמעלה מן הטבע - משיחת חול המועד פסח
תרצ"ג.

(42) תצא כג, ו.

(43) ראה גם מאמר דיבור המתחיל שובה ישראל שבהערה 31.

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בל"ה ק

31 לכל, וכל מי שנכח בביתו של הבעל שם טוב טעם
32 מסעודת אחרון של פסח.
33 יש על כך סיפור ארוך. בכלל היו בימי הבעל שם
34 טוב גם מנגדים, כידוע הפתגם, סביב הים - יבש.
35 וכעין הקדמה לסיפור הנה היה מנהג אצל הבעל שם
36 טוב, שלכבוד פסח היו קונים כלים חדשים ובניהם
37 גם הרבה כוסות שהיו טובלים אותם. את הכוסות
38 היו קוראים בשמות של תורה, רביעית-כוס וכדומה.
39 הבעל שם טוב היה מתבונן בכלים והיה אומר, כלי
40 זה להעמיד על השולחן, וכלי זה לא להעמיד על
41 השולחן, ולא אמר טעמים על כך.
42 פעם אחת אירע שב"סעודת משיח" אחרון של
43 פסח הורה הבעל שם טוב להוריד כוס מהשולחן,
44 מפני שלא טבלו אותה. לסעודת אחרון של פסח הרי
45 היו מגיעים כסדר אנשים חדשים וכל אחד טעם
46 משהו, נכנס אחד וביקש: תנו גם לי לטעום משהו,
47 והמסובים ענו לו שאין כוס. בראותו את הכוס
48 שהניחו בצד, אמר אותו אורח: הרי עומדת כאן כוס
49 ריקה. ענו לו המסובים, שכוס זו לא נטבלה. נענה
50 האורח ואמר: אין הדבר משנה. מששמע הבעל שם
51 טוב דברי האורח, אמר: הוא גילה זאת על עצמו.
52 אותו יהודי נעשה לאחר מכן בעל-תשובה גמור.
53 כעבור זמן נודע שילדיו מלפני אירוע זה נולדו שלא
54 בטרה.
55 בסיפור זה ישנה אריכות, אלא כאן סיפרתי
56 בקיצור.
57 "סעודת משיח" היא באחרון של פסח, שכן
58 באחרון של פסח מאיר גילוי הארת משיח צדקנו.
59 ד. בימי רבנו הזקן היתה פעם שנה רעה ר"ל.
60 - במשנה⁴ ישנה מחלוקת, מתי נקרא דבר, מאן-

1 א. (כשישבו לאכול סעודת יום טוב, היה דוחק
2 במצות שלימות עבור כל המסובים והתחילו לחפש
3 ולדקדק שיהיו המצות שלימות דוקא, ואמר על זה
4 כ"ק אדמו"ר):
5 האמת היא, שעיקר השלימות היא בשבורות
6 דוקא, וד"ל.
7 ב. בגמרא ובמדרש¹ מובא סיפור מרבי עקיבא,
8 שפעם לא רצה לעלות לקרוא בתורה בציבור, כי לא
9 סידר את הפרשה מקודם פעמים, שלש פעמים.
10 לכאורה קשה, הרי כתוב² איה סופר איזה שוקל,
11 שרז"ל אומרים על כך³ שהיו סופרים כל האותיות
12 שבתורה. ובכן, אם הם היו כל כך בקיאים בתורה,
13 מדוע, איפוא, לא רצה ר' עקיבא לקרוא בתורה
14 ברבים? אלא התירוץ הוא מפני שזה לאו אדעתי. אך
15 עדיין לא מוחוור, אם הם היו בקיאים כל כך, מדוע
16 אכן זה לאו אדעתי?
17 הרי, כשצריכים לקרוא או לומר דבר ברבים,
18 צריכים להיות מוכנים לכך, שלא יטעו, ובמיוחד
19 בדבר הנוגע למספר של דורות או למספר של שנים.
20 אני אומר זאת לגבי מה שאתמול בלילה בסעודה
21 לא מסרו בדיוק באיזו שנה ראה רבנו הזקן את
22 הרזינאי. באמת זה אירע שנה לפני הסתלקות הרב
23 מברדיצ'וב, בשנת תרס"ח-ס"ט. בהתאם לכך נולד
24 הרזינאי בשנת תקנ"ב-ג.
25 ג. הבעל שם טוב קרא לסעודת אחרון של פסח
26 "סעודת משיח". כשם שישנם שמות לסעודות שבת
27 ויום-טוב, עתיקא קדישא, זעיר אנפין וכו', כך קראו
28 אצל הבעל שם טוב לסעודת יום אחרון של פסח
29 "סעודת משיח".
30 באותה סעודה היה המנהג, שהדלת היתה פתוחה

(3) חגיגה טו, ב. קידושין ל, א.

(4) תענית פ"ג מ"ד.

(1) תנחומא פ' יתרו עה"פ וידבר אלקים. ראה גם שמות רבה ר"פ

תשא.

(2) ישעיה לג, יח.

43 והוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק החל לומר⁷:
 44 "לא ברצוננו יצאנו מארץ ישראל ולא ברצוננו
 45 נשוב לארצנו הקדושה. אבינו מלכנו הגלה אותנו
 46 משם והוא יחזיר אותנו לשם. אך צריכים לומר לעין
 47 כל, שרק הגופים שלנו הם בגלות, אבל לא הנשמות
 48 והנפשות".
 49 דבריו החמורים של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
 50 עשו רושם חזק. באסיפה נכחו שני נציגים מהמלוכה.
 51 האחד היה משומד והשני פרופסור ללשונות המזרח
 52 באקדמיה והבין שפת האידיש, והם רשמו כל מה
 53 שהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר. לאחר מכן אסרו
 54 את הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק... ובעיקר סבלו
 55 היהודים החרדים.
 56 מאוחר יותר בשנת עת"ר רצתה המלוכה הרוסית
 57 לחדש את הגזירה האמורה, ורצתה לוותר שלא
 58 יצטרכו להזדקק ל"רבנים מטעם", אלא שהרבנים
 59 בעצמם יהיו מלומדים. כל הרבנים כמעט ורצו
 60 להסכים לכך באמנם מתוך יאוש: מה לעשות. אמר
 61 אז הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: זה לא יהיה. למרות
 62 שבין ה"רבנים מטעם" ישנם כאלה שיודעים ללמוד,
 63 ובניניהם גם כמה יראים, סבר הוד כ"ק אאמו"ר
 64 הרה"ק שבענין של השתדלות כשצריכים לדבר
 65 למלכות או בענין של רישום - זה שייך לרב מטעם,
 66 אבל בשאלה של "שולחן ערוך" צריכים ללכת אל
 67 הרב, ישנו אמנם "שולחן ערוך", אך צריך להיות
 68 "שולחן ערוך" חי, וזהו הרב.
 69 המיניסטר לאותם ענינים היה אז סטאליפין. הוא
 70 היה רשע גדול, וכשהגיעה אליו משלחת של רבנים,
 71 לא רצה, מצד רשעותו, להסתכל בפניהם. אף על פי
 72 כן לפי ערך רשעותו לא הרע כל כך ליהודים. בחרו
 73 אז בועד של שבעה רבנים, והוא ביקש משר הפלך,
 74 שאת הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ואת הרה"ג ר' חיים
 75 מבריסק לא יבחרו באותו ועד. אך שר הפלך ענה לו
 76 שזה לא יכול להיות, ושניהם נבחרו בועד השבעה.
 77 נוסף על ועד מצומצם זה של שבעה, היה גם ועד רחב
 78 יותר של הרבה רבנים.
 79 בועד השבעה היו אבירי לב וגדולי דעה, שכאשר
 80 היו זקוקים לכך היו עומדים על דעותיהם בכל
 81 תוקף. למרות שבעצם היו שבורי לב בשעת נטילת
 82 ידים לסעודה כמו הצדיק הגדול ביותר ביום כיפור
 83 למנחה, אך כשהיו זקוקים לכך היו עומדים בתוקף
 84 גדול.

1 דאמר אחד אומר כשמתים שלשה אנשים ביום אחד
 2 - זה נקרא דבר, כל-שכן כעת שאלפים מתים⁵. זהו
 3 מאמר המוסגר.
 4 אמר אז רבנו הזקן, שראשי התיבות של שם
 5 ברכת הנותן ליעף כח הוא אותו ר"ת של הודו לה'
 6 כ, והפירוש הוא, כדי שיהיה טוב לעולם, שיומשך
 7 טוב לעולם הגשמי הרי זה על ידי חסדו, חסדו
 8 העצמי, ורבנו הזקן אמר אז חסידות על הפסוק⁶ הודו
 9 לה' כי טוב.
 10 היום גם כן צריך להימשך הנותן ליעף כח, החסד
 11 העצמי, שנוכל לעבור ושיתמעטו חבלי משיח, ואשר
 12 בקרוב נזכה לגאולה השלימה על ידי משיח צדקנו
 13 במהרה בימינו אמן.
 14 ה. הפוגרומים ברוסיה בשנת תרס"ו היו תשובת
 15 המלכות הרשעה על המרידה של שנת תרס"ה.
 16 באסיפת הרבנים שנערכה בוילנה בשנת תרס"ה,
 17 ממנה דרשה הממשלה שהרבנים יחליטו שהרבנים
 18 והמלמדים יהיו מלומדים בלימודי חול עד למדה
 19 מסויימת, ואמר אז הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: יהיה
 20 מה שיהיה, אך זה לא יהיה.
 21 באותה אסיפה היה היושב-ראש הרה"ג ר'
 22 טעבעלע קצנלנבויגן, כן היה שם הרה"ג ר' דוד
 23 מקארלין. באמצע האסיפה שאלו את הוד כ"ק
 24 אאמו"ר הרה"ק, אם הוא רוצה לומר משהו, וענה:
 25 עדיין לא. שאלו גם את ר' חיים מבריסק אם הוא
 26 רוצה לומר משהו, והוא גם כן ענה שעדיין לא. הוד
 27 כ"ק אאמו"ר הרה"ק ביקש אז את ר' חיים מבריסק,
 28 שהרבנים הקשישים יכתבו בסמיכות לרבנים שהם
 29 נותנים, שהנסמך הוא ירא שמים באמת. ר' חיים
 30 מבריסק כתב אז מכתב אל הרה"ג ר' חיים עוזר
 31 גרודזנסקי, לדקדק בנתינת סמיכות לרבנים צעירים
 32 בנוגע ליראת שמים.
 33 לפני נעילת האסיפה ביקשו שוב את הוד כ"ק
 34 אאמו"ר הרה"ק לומר משהו, אך הוא מיאן. שאלו אז
 35 שוב את ר' חיים מבריסק אם הוא רוצה לומר משהו
 36 והוא גם כן מיאן. - ר' חיים מבריסק לא היה מסודר
 37 בזה. למרות שבעצם היה מסודר בעניניו, אך בענין
 38 שמירת סדר האסיפה לא היה שם לב לכך, ואם רצה
 39 היה מדבר בכל זמן. -
 40 כשראה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק שגם ר' חיים
 41 אינו רוצה לדבר, אמר: כיוון שהרב מבריסק אינו
 42 רוצה לדבר - אדבר אני.

(7) ראה גם קונטרס יד בתחילתו. התמים ח"א ע"ד.

(5) משך זמן אחרי שיחה זו, נודע שאז אירע המרד בגיטו ורשה.

(6) תהלים קלו, א.

30 מוטבע בטבע בני אדם להעיר באמצע הלילה אדם
 31 הישן בבית שנפלה בו שריפה.
 32 כעת משתוללת שריפה ר"ל, בוערת אש וצריכים
 33 להעיר את הנרדמים. יש לצאת לרחוב וללכת מבית
 34 לבית לעורר על נתינת הילדים בחדרים, בתלמודי
 35 תורה כשרים - בהם מלמדים את הילדים יהדות,
 36 עשיית ברכה, - ובישיבות, אינני מתכוון ל"תומכי
 37 תמימים" דוקא, אלא לישיבות בכלל. בזמן בית
 38 המקדש היתה העבודה בבית המקדש, ומשחרב בית
 39 המקדש העבודה היא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות,
 40 וכעת העבודה ביחוד היא לצאת לרחוב ולעורר על
 41 חיזוק היהדות בכלל ובפרט במה שנוגע בנפש ממש.
 42 ז. ישנה התבטאות ב"שולחן ערוך" רבנו הזקן⁸:
 43 ירא שמים וכל החיל אשר נגע ה' בלבנו. לכאורה הרי
 44 זה כפל לשון, אלא הענין הוא, יש ירא שמים ויש
 45 איש חיל. יכולים להיות ירא שמים, אדם שלומד,
 46 מתפלל, אך לא לעשות שום דבר ברחוב. איש חיל
 47 משמעו, שעוסק גם ברחוב, וזאת מפני שיראת ה'
 48 נוגעת בפנימיות לבנו. חיל בגימטריא מ"ח, כלומר,
 49 שהוא עוסק במ"ח הצירופים האחרונים של שם
 50 אלקים, באדמת בני ח"ם⁹.
 51 קיים "מחנה ישראל". אנשי הפקר לא צריכים
 52 כאן. צריכים לעשות, לצאת לרחוב ולבקש יהודים:
 53 עשו תשובה, ריחמו על עצמכם. המצב קשה ומר
 54 מאד, הטבה לא נראית.
 55 בעבר היה בתחילה הפרט ולאחר מכן הכלל,
 56 ואילו כעת, נוגע בתחילה הכלל ולאחר מכן הפרט.
 57 לא יודעים כלל עד כמה נוגעת כעת תפלה יהודית,
 58 אמן יהא שמ'י רבא, מיליוני מלאכים מחכים לתפלה
 59 יהודית, לאמן יהא שמ'י רבא - להביא לרבש"ע.

סעודת יום אחרון של פסח

1 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר אז: למרות שהמן
 2 לא קיים יותר, אבל מחשבת המן עדיין נשארה,
 3 ימ"ש. לאחר מכן איימו נציגי השלטון, שאם הרבנים
 4 לא יוותרו, הם כבר הכינו מאה ושניים פוגרומים
 5 בערי ישראל. ועל כך ענה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק:
 6 מכך אין אנו מפחדים כלל, כיוון שאין על כך הגזירה
 7 העליונה ח"ו.
 8 - כעת כן ישנה הגזירה העליונה, מאמר המוסגר.
 9 -
 10 אז סידרו ועדות בהרבה ערי ישראל, לשמור
 11 ולהשתדל במקומות הנכונים ולהודיע במקומות
 12 הנחוצים על המצב. את הוועדות כינו ועדות "מכבי
 13 אש", כדי שלא יפול חשד עליהם מצד הממשלה.
 14 ו. בהפסרת היום ישנה התבטאות מכאיבה.
 15 לאחר שהוא מונה אשור, מצרים, פתרוס ומדינות
 16 אחרות, כתוב גם איי הים. כל הצרות של בני ישראל
 17 עד עתה היו במדינות היבשה, כמו האינקוויזיציה
 18 הספרדית ובאירופה בכלל, אבל לא באיי הים. כעת
 19 זה כבר עומד להגיע לאיי הים. באירופה כבר נשפך
 20 הרבה דם יהודי, אין בה פינה אחת שלא נשפך בה
 21 הרבה דם יהודי, וכעת זה כבר עומד להגיע לאיי הים.
 22 המצב מר מאד, זה אמנם הזמן של ישועה קרובה
 23 לבוא, אך בינתיים - קשה מאד לדבר, אלא
 24 שמוכרחים לומר את האמת - הנה לעת עתה ר"ל
 25 צרה קרובה לבוא, והדבר תלוי בנו, לעשות מ"צרה"
 26 - "צהר", ושיתחיל להיות אור.
 27 צריכים לחמם את הרחוב הקר ולהאיר את
 28 החושך. להעיר בן אדם הישן בלילה בבנין שפרצה בו
 29 שריפה, אין זה גמילות חסד, כ"ראם חוב, שהרי כך

(9) נתבאר בהוספות לתורה אור.

(8) אור"ח פ"א ס"ב. ועי' סידור הערה קודם תיקון חצות.

אגרות קודש

6 זה הי' מסוגל בעזה"י. אמנם עיקר השאלה הוא אם תנאי
 7 המקום מתאימים לזה, ואת זה יוכלו לדעת היושבים על
 8 אתר. בכל אופן צריך לחפש אחר פרנסה בכל מה דאפשר,
 9 והשי"ת יזמין לו פרנסתו בריוח ובמנוחה בגו"ר.
 10 בשם [כ"ק אדמו"ר שליטי"א]

אג"ק מוהרי"צ כרך יז

1 [גי תמוז תרצ"ה]

2 ר"א שי' קאראסיק

3 במענה על מכתבו על אודות שאלתו בענין פרנסתו,
 4 בודאי טוב הי' הדבר כי יעזור לו השי"ת פרנסה באהלה
 5 של תורה, וישתדל בזה, ובלי ספק דכאשר יתן עצמו על

פרשת קרח

טז * וַיִּקַּח קָרַח בְּנֵי־יִצְחָק בְּנֵי־קַהֲתָן בֶּן־לוֹי וְדָתָן וְאַבְיָרָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן־פִּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן: * וַיִּקְרְאוּ לַפְּנֵי מֹשֶׁה וְאֲנָשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמוּשִׁים וּמְאֵתִים נְשִׂאֵי עֵדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנָשִׁי־שָׁם: * וַיִּקְהָלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם פִּי כָל־הָעֵדָה כָּלֶם קְדָשִׁים וּבְתוֹכֶם יְהוָה וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל־קַהֲל יְהוָה: (ב) * וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו: * וַיִּדְבֹר אֶל־קָרַח וְאֶל־פִּלֶת־עֲדָתוֹ לֵאמֹר כְּכֹר וַיִּדַע יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת־הַקְּדוֹשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר־בוֹ וְקְרִיב אֵלָיו: * וְזֹאת עָשׂוּ קְחוּ־לָכֶם מַחְתָּוֹת קָרַח וְכָל־עֲדָתוֹ: * וְהִתְנוּ־בְהֵן אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן | קַמֶּרֶת לַפְּנֵי יְהוָה מִחֵר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקְּדוֹשׁ רַב־לָכֶם בְּנֵי לֵוִי: * וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קָרַח שְׁמַעוּ־נָא בְּנֵי לֵוִי: * הַמַּעֲט מִכֶּם כִּי־הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעַדַת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לַעֲבֹד אֶת־עַבְדָּתוֹ מוֹשֶׁן יְהוָה וְלַעֲמֹד לַפְּנֵי הָעֵדָה לְשִׁרְתָּם: * וַיִּקְרַב אֶתְךָ וְאֶת־כָּל־אֶחָיִךְ בְּנֵי־לוֹי אֶתְךָ וּבִקְשַׁתֶּם גַּם־כִּהְנֶה: * לָכֵן אֵתָּה וְכָל־עֲדָתְךָ הַנֹּעְדִים עַל־יְהוָה וְאַהֲרֹן מֵהֵיְהוּא כִּי כָתִיב תִּלְוֶנּוּ קְרִי תִלְוֶנּוּ עָלָיו: * וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקַרְא לְדָתָן וְלֵאבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה: * הַמַּעֲט כִּי הֵעֲלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ לְחַמִּיתָנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׁתַּרְר עָלֵינוּ גַם־הַשְּׁתַרְר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2)קוטי שיחות יח עמ' 290

בית מלא ספרים מהו שיהא חייב במזונה (רש"י טז, א)

לא מצינו שמשה ענה על שאלות אלו של קרח, לא לגבי מזונה ולא לגבי ציצית; הוא רק אמר "ואם בריאה יבא ה'..." ויש לומר, שמשה היה נוגע בדבר, בהיותו אחי אהרן, וההלכה היא שתלמיד חכם שמורה הוראה והוא נוגע בדבר, אינו מסמך לומר "כך קבלתי".

שני * אָף לֹא אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הִבִּיאָתָנוּ וְהִתַּתָּנוּ לָנוּ נַחֲלֹת שָׂדֵה וְכַרְם הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקַר לֹא נַעֲלֶה: * וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־יְהוָה אֶל־תִּפְּנֵן אֶל־מִנְחָתָם לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נִשְׂאָתִי וְלֹא הִרַעֲתִי אֶת־אֶחָד מֵהֶם: * וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קָרַח אַתָּה וְכָל־עֲדָתְךָ הֵיוּ לַפְּנֵי יְהוָה אַתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מִחֵר: * וַיִּקְחוּ אִישׁ מַחְתָּתוֹ וּנְתַתֶּם עֲלֵיהֶם קַמֶּרֶת וְהַקְרַבְתֶּם לַפְּנֵי יְהוָה אִישׁ מַחְתָּתוֹ וּמְאֵתִים מַחְתָּת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ מַחְתָּתוֹ: * וַיִּקְחוּ אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיִּשְׂמוּ עֲלֵיהֶם קַמֶּרֶת וַיַּעֲמִדוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: * וַיִּקְהָל עֲלֵיהֶם קָרַח אֶת־כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל

מועד וירא כבוד יהוה אל כל העדה: * ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (2)קוטי שיחות ג' עמ' 109

שיש להם חלק בתמידי צבור (רש"י טז, טז)

במדבר נאמר: "חלק באותה מנחה שהקריבו". אכל רש"י לא כתב כן, שהרי חלקם של עדת קרח במנחה אינו שנה פרוטה, ולכן אין שיד בזה 'שלקם' (ורש"י לשיטתו, שפחות משנה פרוטה אינו נחשב שלו - סוכה כז, ב ד"ה כל האזרח). מה שאין-כן חלקם של החמישים ומאתיים איש בתמידי צבור של כל השנה (לא במנחה או בתמיד של אותו היום) - שפיר שיד לקרותו חלק.

שלישי * וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: * כֹּה תִּדְבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ אֵלֵינוּ אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל־בָּשָׂר הָאִישׁ אֶחָד יַחְטֵא וְעַל כָּל־הָעֵדָה תִּקְצֹף: * ס * וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: * כֹּה תִּדְבֹר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר הֵעֵלוּ מִסִּבֵּי לְמִשְׁכַּן־קָרַח דָּתָן וְאַבְיָרָם: * כֹּה וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיִּלָּךְ אֶל־דָּתָן וְאַבְיָרָם וַיִּלְכוּ אַחֲרָיו וְקָנִי יִשְׂרָאֵל: * ט * וַיִּדְבֹר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ זֹאת מֵעַל אֹהֶלֵי הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאֶל־תִּגְעוּ בְּכָל־אֲשֶׁר לָהֶם בְּנִתְסָפוּ בְּכָל־חַטָּאתָם: * ט וַיַּעֲלוּ מֵעַל

על-משה ועל-אהרן ויפגו אל-אהל מועד והנה
 כסהו הענן וירא כבוד יהוה: ה ויבא משה
 ואהרן אלפני אהל מועד: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 53)

מלך בשר ודם שסרחה עליו מקצת מדינה (רש"י טז, כב)
 היינו שהנהגת בני ישראל היתה סרוחה ומאוסה בעיני
 ה', אבל לא התפגנו למרד בו, שהרי קרח הסית ופתה אותם
 עד שהכניסם למתלקת זו. ואלו קרח, שהביא אותם לסרחון
 זה, הוא חוטא ממש, מורד במלכות. מלך בשר ודם, שאינו
 יודע מי החוטא, נפרע מפלם, גם מאלו שסרחו; אבל
 הקב"ה, היודע מתשבות, הרי יודע מיהו האיש האחר
 החוטא, ומדוע יקצף על כל העדה.

רביעי ט וידבר יהוה אל-משה לאמר: ה' הרמו
 מתוך העדה הזאת ואכלה אתם פנגע ויפלו
 על-פניהם: ויאמר משה אל-אהרן קח את-
 המחטה ותניעליה אש מעל המזבח ושים
 קטרת והולך מהרה אל-העדה וכפר עליהם
 כפיצא הקצף מלפני יהוה החל הנגף: י ויקח
 אהרן פאשר א דבר משה וירץ אל-תוך הקהל
 והנה החל הנגף בעם ויתן את-הקטרת וכפר
 על-העם: י ויעמד בין-המתים ובין החיים
 ותעצר המגפה: י ויהיו המתים במגפה ארבעה
 עשר אלף ושבע מאות מלבד המתים על-
 דבר-קרח: ט וישב אהרן אל-משה אל-פתח
 אהל מועד והמגפה נעצרה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לח עמ' 69)

שאים הקדים לוי את הפהן . . צריך להפריש . . לתרומה
 גדולה (רש"י יח, כט)
 בלמוד על דרך הפשט, לא מסתבר לומר שמצד עצם
 החיוב להפריש תרומה כבר ישנו בפעל בטבל חלק התרומה
 (שעתיד להפריש). ולפי זה מובן מדוע צריכים פסוק מחד
 שאם הקדים הלוי את הפהן בפרי תיב להפריש תרומה
 גדולה.

חמישי ט וידבר יהוה אל-משה לאמר: ה' דבר א
 אל-בני ישראל וקח מאתם מטה מטה לבית
 אב מאת כל-נשיאיהם לבית אבתם שנים עשר

משפח-קרח דתן ואבירם מסכיב ודתן ואבירם
 יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם
 וטפם: כ ויאמר משה בזאת תדעון כרייהוה
 שלחני לעשות את כל-המעשים האלה כילא
 מלפני: כ אס-כמות פל-האדם ימתון אלה
 ופקדת פל-האדם יפקד עליהם לא יהוה
 שלחני: ל ואס-בריאה יכרא יהוה ופצתה
 האדמה את-פיה ובלעה אתם ואת-כל-אשר
 להם וירדו חיים שאלה וידעתם כי נאצו
 האנשים האלה את-יהוה: מ ויהי ככלתו לדבר
 את פל-הדברים האלה ותפקע האדמה אשר
 תחתיהם: נ ותפתח הארץ את-פיה ותבלע
 אתם ואת-בתיהם ואת פל-האדם אשר לקרח
 ואת פל-הרכוש: ו וירדו הם וכל-אשר להם
 חיים שאלה ותכם עליהם הארץ ויאבדו מתוך
 הקהל: ז וכל-ישראל אשר סביבתיהם גסו
 לקלם כי אמרו פן-תבלענו הארץ: ח ואש
 יצאה מאת יהוה ותאכל את החמושים ומאתים
 איש מקרבי הקטרת: ט יז וידבר יהוה
 אל-משה לאמר: י אמר אל-אלעזר בן-אהרן
 הפהן וירם את-המחתת מבין השרפה ואת-
 האש זרה-הלאה כי קדשו: י את מחתות
 החטאים האלה בנפשתם ועשו אתם רקעי
 פחים צפוי למזבח פרי-הקריבם לפני-יהוה
 ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל: י ויקח אלעזר
 הפהן את מחתות הנחשת אשר הקריבו
 השרפים וירקעום צפוי למזבח: ה זכרון לבני
 ישראל למען אשר לא-יקרב איש זר אשר לא
 מורע אהרן הוא להקטיר קטרת לפני יהוה
 ולא-יהיה כקרח וכעדתו פאשר דבר יהוה
 ביד-משה לו: פ וילנו פל-עדת בני-ישראל
 ממחרת על-משה ועל-אהרן לאמר אתם
 המתם את-עם יהוה: ויהי בהקהל העדה

מִטּוֹת אִישׁ אֶת־שְׁמוֹ תִכְתֹּב עַל־מִטְּהוֹ: ^ה וְאֵת שֵׁם אֹהֶרֶן תִּכְתֹּב עַל־מִטְּהָ לְיָי בִּי מִטְּהָ אֶחָד לְרֹאשׁ בֵּית אֲבוֹתָם: ^ו וְהִנַּחְתֶּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הָעֵדוּת אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שָׁמָּה: ^ז וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר־בּוֹ מִטְּהוֹ יִפְרַח וְהִשְׁבַּתִּי מֵעַלֵי אֶת־תְּלוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מְלִינִים עֲלֵיכֶם: ^ח וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ אֹלָיו | פְּלִינְשִׂיאֵיהֶם מִטְּהָ לְנִשְׂיָא אֶחָד מִטְּהָ לְנִשְׂיָא אֶחָד לְבֵית אֲבוֹתָם שְׁנַיִם עֶשֶׂר מִטּוֹת וּמִטְּהָ אֹהֶרֶן בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם: ^ט וַיִּנַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמִּטּוֹת לִפְנֵי יְהוָה בְּאֹהֶל הָעֵדוּת: ^י וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיָּבֵא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל הָעֵדוּת וְהִנֵּה פָּרַח מִטְּהָ אֹהֶרֶן לְבֵית לֵוִי וַיֵּצֵא פָּרַח וַיִּצֵּץ צִיץ וַיִּגְמַל שְׂקָדִים: ^{יא} וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמִּטּוֹת מִלִּפְנֵי יְהוָה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ וַיִּקְחוּ אִישׁ מִטְּהוֹ: ^{יב}

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיעור 196 עמ' 196)

ולמה שקדים, הוא הפרי הממהר להפריח מכל הפירות

(רש"י יז, כג)

מבאר בחסידות, שיש שפע של חסד המתעכב עד שנמשך למטה, פי בכל היכל דנים את האדם אם הוא ראוי לשפע זה. אך בכרפת כהנים עובר השפע במהירות דרך כל העולמות, וכמו נהר גדול מאד, ש"הלוף לך כמנהגו וישטף העצים והעפר המעפפים". ובה נרמז גם ענין האתהפכא: כאשר המים בוקעים את הסתימה, היא נסחפת בזרם וּמִמְהֵרָת לִלְכֵת, עד שהמים נגזרים אחריה".

ששי ^{כה} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲשֵׁב אֶת־מִטְּהָ אֹהֶרֶן לִפְנֵי הָעֵדוּת לְמִשְׁמַרְתָּ לְאוֹת לְבְנֵי־מִרְי וְתִכְּל תְּלוֹנוֹתֵם מֵעַלֵי וְלֹא יָמָתוּ: ^{כו} וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה: ^{כז} פ וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר הֵן גִּיעֵנוּ אֲבֹדְנוּ כָּלְנוּ אֲבֹדְנוּ: ^{כח} כָּל הַקָּרֵב | הַקָּרֵב אֶל־מִשְׁפַּחַן יְהוָה יָמוּת הָאֵם תָּמְנוּ לְגֹעַ: ^{כט} יח ^ל וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אֹהֶרֶן אַתָּה וּבְנֵיךָ וּבֵית־אֲבִיךָ אַתָּה תִשָּׂאוּ אֶת־עֹנֵן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבְנֵיךָ אַתָּה תִשָּׂאוּ

אֶת־עֹנֵן כַּהֲנֻתְכֶם: ^כ וְגַם אֶת־אֲחִיךָ מִטְּהָ לְיָי שִׁבְט אֲבִיךָ הַקָּרֵב אַתָּה וַיָּלוּ עֲלֶיךָ וַיִּשְׂרַתְּוּךָ וְאַתָּה וּבְנֵיךָ אַתָּה לִפְנֵי אֹהֶל הָעֵדוּת: ^{כא} וְשָׁמְרוּ מִשְׁמַרְתְּךָ וּמִשְׁמַרְתָּ כָּל־הָאֹהֶל אַךְ אֶל־כָּלֵי הַקָּדָשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ וְלֹא־יָמָתוּ גַם־הֵם גַּם־אַתֶּם: ^{כב} וַיָּלוּ עֲלֶיךָ וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתָּ אֹהֶל מוֹעֵד לְכָל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא־יִקְרַב אֵלֵיכֶם: ^{כג} וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתָּ הַקָּדָשׁ וְאֵת מִשְׁמַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יְהִי עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{כד} וַאֲנִי הִנֵּה לִקְחָתִי אֶת־אֲחֵיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מִתְּנָה נְתֻנִים לַיהוָה לְעֵבֶד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: ^{כה} וְאַתָּה וּבְנֵיךָ אַתָּה תִשְׁמְרוּ אֶת־כַּהֲנֻתְכֶם לְכָל־דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת מִתְּנָה אֹתָן אֶת־כַּהֲנֻתְכֶם וְהִזָּר הַקָּרֵב יוּמָת: ^{כו} וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־אֹהֶרֶן וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת־מִשְׁמַרְתָּ תְּרוּמָתִי לְכָל־קֹדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתֻנִים לְמִשְׁחָה וּלְבִנְיָד לְחֻקְעוֹלָם: ^{כז} זָה יְהִי לְךָ מִקְדָּשׁ הַקֹּדְשִׁים מִן־הָאִשׁ כָּל־קָרְבָּנִים לְכָל־מִנְחָתָם וּלְכָל־חֲטָאתָם וּלְכָל־אֲשָׁמָם אֲשֶׁר יִשִּׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים לְךָ הוּא וּלְבְנֵיךָ: ^{כח} בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל־זָכָר יֹאכֵל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יְהִי־לְךָ: ^{כט} וְזֶה־לְךָ תְּרוּמַת מִתְּנָם לְכָל־תְּנוּפֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתֻנִים וּלְבְנֵיךָ וּלְבְנֵיךָ אַתָּה לְחֻקְעוֹלָם כָּל־מְהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכֵל אֹתוֹ: ^ל כָּל חֵלֶב יִצְהָר וְכָל־חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר־יִתְּנוּ לַיהוָה לְךָ נְתֻנִים: ^{לא} בְּפוּרֵי כָּל־אֲשֶׁר בְּאַרְצָם אֲשֶׁר־יִבְיֹאוּ לַיהוָה לְךָ יְהִי כָּל־מְהוֹר בְּבֵיתְךָ וַאֲכַלְנוּ: ^{לב} כָּל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ יְהִי: ^{לג} כָּל־פֶּטֶר רְחֵם לְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה בְּאֶדָם וּבְכַהֲמָה יְהִי־לְךָ אַךְ | פְּדָה תִפְדֶּה אֶת כָּכֹר הָאָדָם וְאֵת כָּכֹר־הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִפְדֶּה: ^{לד} וּפְדוּיוֹ מִבֶּן־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְפְּךָ כֶּסֶף

חַמֶּשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא:
 י אַךְ בְּכוֹר־שׁוֹר אוֹ-בְכוֹר כֶּשֶׁב אוֹ-בְכוֹר עֹז לֹא
 תִּפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם תִּזְרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ
 וְאֶת־חִלְבָּם תִּקְמִיר אִשָּׁה לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:
 יח וּבְשָׂרָם יִהְיֶה־לָּךְ פְּחוּזָה תִּתְנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין
 לָךְ יִהְיֶה: יט כָּל | תְּרוּמַת הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יִרְיֹמוּ
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נָתַתִּי לָךְ וּלְבַנְיָד וּלְבַנְיָד
 אֲתָךְ לְחֶקֶעוֹלָם בְּרִית מְלַח עוֹלָם הוּא לִפְנֵי
 יְהוָה לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֲתָךְ: כ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן
 בְּאַרְצָם לֹא תִנְחַל וְחָלַק לֹא־יִהְיֶה לָךְ בְּתוֹכָם
 אֲנִי חֹלְקֹךָ וּנְחַלְתְּךָ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 63)

כָּל פֶּטֶר רַחֵם . . יְהִיֶה לָךְ . . וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַשְּׂמֵמָה
תִּפְדֶּה (יח, טו)

מפשוטות הפתובים מוכח שגדר הפדיון הוא פדית החמור
 מיד הפהו, כי תכף משגולד הוא של הפהו ("לך יהיה"),
 אלא שהתורה צותה לישראל לפדותו מן הפהו, וגם הקלה
 עליו שיכול לפדותו בשנה, והנה, יש אומרים שאם נמן לכהן
 את החמור לא קים את המצוה. אבל יש לומר, שגם לשיטה
 זו הפדיה היא מן הפהו, אלא שבכתוב נתפרשו רק שתי
 ברורות, פדיה ועריפה, לא נתינת החמור.

שביעי כא וּלְבַנְיָ לְוִי הִנֵּה נָתַתִּי כָּל־מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל
 לְנַחֲלָה חֲלֹף עֲבֹדְתָם אֲשֶׁר־הֵם עֹבְדִים אֶת־
 עֲבֹדַת אֱהֹל מוֹעֵד: כב וְלֹא־יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֶל־אֱהֹל מוֹעֵד לְשֵׂאת חֲטָא לְמוֹת:
 כג וְעֹבֵד הַלְוִי הוּא אֶת־עֲבֹדַת אֱהֹל מוֹעֵד וְהֵם
 יִשְׂאוּ עוֹנָם חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחִלוּ נַחֲלָה: כד כִּי אֶת־מַעֲשֵׂר
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִרְיֹמוּ לַיהוָה תְּרוּמָה נָתַתִּי
 לְלוּיִם לְנַחֲלָה עַל־כֵּן אֲמַרְתִּי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחִלוּ נַחֲלָה: פ כֹּה וַיְדַבֵּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כו וְאֶל־הַלוּיִם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר
 אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאֵתָם בְּנַחֲלַתְכֶם וְהִרְמַתֶם
 מִמֶּנּוּ תְרוּמַת יְהוָה מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר:

כ וּנְחֹשֶׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן־הַגֶּרֶן
 וּכְמִלְאָה מִן־הַיֶּקֶב: כח כֵּן תְּרִימוּ גַם־אֲתֶם
 תְּרוּמַת יְהוָה מִכֹּל מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ
 מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת
 יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: כט מִכֹּל מִתְּנִיתֵיכֶם תְּרִימוּ
 אֵת כָּל־תְּרוּמַת יְהוָה מִכֹּל־חִלְבּוֹ אֶת־מִקְדָּשׁוֹ
 מִמֶּנּוּ: ל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּהִרְיַמְכֶם אֶת־חִלְבּוֹ
 מִמֶּנּוּ וּנְחֹשֶׁב לְלוּיִם כְּתִבּוּאָת גֶּרֶן וּכְתִבּוּאָת
 יֶקֶב: לא וְאֶכְלַתֶּם אֹתוֹ בְּכָל־מְקוֹם אֲתֶם וּבֵיתְכֶם
 כִּי־שֹׂכֵר הוּא לָכֶם חֲלֹף עֲבֹדַתְכֶם בְּאֱהֹל מוֹעֵד:
 לב וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא בְּהִרְיַמְכֶם אֶת־חִלְבּוֹ
 מִמֶּנּוּ וְאֶת־קֹדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלוּ וְלֹא

תְּמוֹתָיו: פפפ

חצי קדיש

וַיִּתְגַּדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׂמֵהּ רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא
 כְּרֵעוּתָהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
 מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
 בְּעֶגְלָא וּבְזֶמֶן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׂמַה רַבָּא מְבַרַךְ
 לְעַלְמָא וְלְעַלְמֵי עַלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, יְתַשְׁבַּח, יְתַפְאֵר, וַיְתַרְוִם,
 וַיְתַנְשֵׂא, וַיְתַהַדֵּר, וַיְתַעֲלֶה, וַיְתַהַלֵּל, שְׂמֵהּ דְּקֹדְשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעֵלְא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא,
 תְּשַׁבְּחַתָּא וּנְחַמְתָּא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (מהתנועות שבתיקודש פרשת קרח

תשכ"ד)

וְלֹא תִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא בְּהִרְיַמְכֶם אֵת חִלְבּוֹ מִמֶּנּוּ (יח, לב)
 מניין אפה אומר שאם הפרשת אותו שלא מן המבקר,
 שאתם בנשיאת עון? תלמוד לומר, ולא תשאו עליו חטא
 (ספרי)

מדברי הספרי נמצינו למדים, עד כמה חייב אדם לקיים
 כל מצוה באופן של הדור, לפני משורת־הדין. וזה היה אחד
 הדברים שתבע כ"ק אדמו"ר מוהר"צ יתור מן הנשיאים
 שקדמו לו, ובמיוחד בשנותיו האחרונות.

מפְטִיר לְ וַאֲמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּהַרְיִמְכֶם אֶת־חַלְבּוֹ
מִמֶּנּוּ וּנְחַשְׁבֵּ לְלֹאִים פְּתוּבוֹת גֵּרִן וּכְתוּבוֹת
יִקָּב: * וְאִכְלֹתֶם אֹתוֹ בְּכָל־מְקוֹם אַתֶּם וּבֵיתְכֶם
כִּי־שָׁכַר הוּא לָכֶם חֶלֶף עֲבַדְתֶּם בְּאֵהָל מוֹעֵד:
לֹא־תִשְׁאוּ עָלֶיךָ חֶטְא בְּהַרְיִמְכֶם אֶת־חַלְבּוֹ
מִמֶּנּוּ וְאֶת־קִדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחְלְלוּ וְלֹא
תָמוּתוּ: פפפ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולא אחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיַבְחֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְחָה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוצ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבָנָיִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנָבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

יד) וְנִלְכָה הַגִּלְגָּל, שְׂבָקִיב
לְאוֹתוֹ מְקוֹם עֵשָׂה ה' תְּשׁוּעָה לְיִשְׂרָאֵל
בְּמַלְחַמַת שְׂאוּל נֶגֶד נַחֵשׁ הָעַמּוֹנִי.
וְנַחֲדַשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה, לְפִי
שְׂבָרָשׁוּנָה הָיוּ עוֹרְרִים עַל הַדְּבָר.
מו) וְיִמְלְכוּ שָׁם, הַמְּלוּכָהוּ שְׁנֵית
בְּחֶסֶד מִתְּשׁוּעָה שָׁם וְיִבְרָאוּ מוֹב.

הפטרה לפרשת קרח לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

בשמואל א פרק יא"ב

יֵא יד וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ

וְנִלְכָה הַגִּלְגָּל וְנַחֲדַשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה:

מו) וְיִמְלְכוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָּל וְיִמְלְכוּ שָׁם אֶת־שְׂאוּל לְפָנָי יְהוָה

בְּגִלְגָּל וְיִבְחָרוּ־שָׁם זְבַחִים שְׁלָמִים לְפָנָי יְהוָה וַיִּשְׁמַח שָׁם שְׂאוּל וְכָל־אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל

עטרת מרים

יד וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ
וְנִלְכָה הַגִּלְגָּל וְנַחֲדַשׁ שָׁם
הַמְּלוּכָה עַל פִּי בְּרָאשׁוֹנָה לֹא קָבְלוּהוּ
בָלָם בְּרָצוֹן: מו) וְיִמְלְכוּ כָל־הָעָם
הַגִּלְגָּל וְיִמְלְכוּ שְׁנֵית שָׁם אֶת־
שְׂאוּל בְּחֶסֶד מִתְּשׁוּעָה שָׁם וְיִבְרָאוּ מוֹב.
לְפָנָי יְהוָה בְּגִלְגָּל וְיִבְחָרוּ־שָׁם
זְבַחִים שְׁלָמִים לְפָנָי יְהוָה
וַיִּשְׁמַח שָׁם שְׂאוּל וְכָל־אֲנָשֵׁי

עטרת מרים

שי למורא

(יא) את ירבעל, הוא גרעון השופט. ואת בְּדָן, הוא שמשון, שבא משבט דן. "בְּדָן" כמו "בן דן". (יב) וְה' אֱלֹהֵיכֶם מִלְכְּכֶם, לא די לכם שפשתעם בן, כי אף בהקב"ה שהוא מלככם מאמתם בו מולך עליכם. (יג) וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ, כלומר, מה שעבר און, שהרי המלך הזה הוא מולך בפעל. וְהִנֵּה נָתַן ה', שהקב"ה הסכים שתמליכו מלך. (יד) אַחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם, כי הוא ילך לפניכם למלחמה. (טו) יָד ה', מפת יד ה'. בָּכֶם וּבְאֲבוֹתֵיכֶם, כלומר, וזאתה בכם אחר שתוהה באבותיכם. ור"ל אמרו, "ובאבותיכם", שיחטטו להוציא המתים מקבריהם, שבעון חיים, מתים נחטטים. (טז) הַתִּיַצְבוּ וּרְאוּ וְגו', וכשם שעל ידי הפלתי אני יכול לשנות את העתים, כך אם פגעה בכם מלחמה היה פח בהפלתי לעמד על האויב, ולא הייתם צריכים לבקש מלך כל זמן שאני חי. (יז) קָצִיר חֲטִיטִים הַיּוֹם,

פְּלִשְׁתִּים וּבְנֵי מִלְךְ מוֹאָב וַיִּלַּחֲמוּ בָם: י וַיִּזְעְקוּ אֶל־יְהוָה הַתְּפִלָּה לֵה' וַיֹּאמְרוּ חֲטֵאנוּ כִּי עֲזַבְנוּ אֶת־יְהוָה וַנַּעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־הַעֲשֻׁתָּרוֹת וְעַתָּה תִּצְלַנּוּ מִיַּד אִיבֵינוּ וַנַּעֲבֹדְךָ אֲבָל לֹא שָׂאוּ לָהֶם מֶלֶךְ לַחַיִּים מִלְּחִמָּתָם: יא וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יִרְבֵּעֵל גִּרְעוֹן וְאֶת־בְּדָן

שמשון ואת־יפתח ואת־שמואל עם כי לא היו מלכים בישראל ויצל ה' אתכם על ידיהם מיד איביכם היושבים מסביב ותשבבו בטה: יב אבל אתם פאשר ותראו כי נחש מלך בגניעמוון בא עליכם למלחמה ותאמרו לי לא נהיה באבותינו אשר היה השופט יצא לפניכם במלחמה כי אם מלך מלך עלינו והוא ילחם מלחמתנו הנם שרדע לכם כי ויהוה אלהיכם מלככם: יג ועתה הנה המלך אשר בחרתם בעבור השועה שעשה, מאחר אשר שאלתם על מלך והנה נתן יהוה עליכם מלך כי הסכים על ידכם והמליכו: יד אך אם־תיראו את־יהוה ועבדתם אתו ותשמרו מצותיו ושמעתם בקולו במצות עשה ולא תכירו את־פי יהוה במצות לא־תעשה והייתם גִּם־אתם וגם־המלך אשר מלך עליכם אחר יהוה אלהיכם אשר ילך לפניכם למלחמה להושיע אתכם: טו ואם־לא תשמעו בקול יהוה ומריתם את־פי יהוה או לא יסיר השנאתו מכם, רק והיתה יד־יהוה בכם כמו שתוהה ובאבותיכם: טז גִּם־עתה אחר שהסכים להמליך עליכם מלך התיצבו וראו את־הדבר הגדול הנה אשר יהוה עשה לעיניכם אשר יוכלו שאלת השואל אף אם היא רעה בעיני ה', ולא לטובה יחשב: יז הלוא קציר־חטטים היום והמטר לקלל יחשב, ועם כל זאת אקרא אל־יהוה על המטר ויתן קלות ומטר כי בן יוכלו שאלת

וַיְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִלְכְּכֶם: יג וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם אֲשֶׁר שָׂאֲלַתֶם וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: יד אִם־תִּירְאוּ אֶת־יְהוָה וְעַבַדְתֶּם אֹתוֹ וּשְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְלֹא תִמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וְהִיתֶם גִּם־אתֶם וְגִם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מֶלֶךְ עֲלֵיכֶם אַחֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: טו וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה וְהִיתָה יַד־יְהוָה בְּכֶם וּבְאֲבוֹתֵיכֶם: טז גִּם־עַתָּה הַתִּיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת־הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֹשֶׂה לְעֵינֵיכֶם: יז הֲלֹא קָצִיר־חֲטִיטִים הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן קִלְוֹת וּמָטָר וַיִּדְעוּ וּרְאוּ כִּי־רַעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה לְשָׂאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ: יח וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה קִלְת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל־הָעָם מְאֹד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׁמוּאֵל: יט וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם אֶל־שְׁמוּאֵל הַתְּפִלָּל בְּעַד־עַבְדֶּיךָ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶל־נְמוֹת כִּי־יִסְפְּנוּ עַל־כָּל־

המבקש, הטובה היא אם רעה ודעו וראו כי־רעתכם רבה כאשר אמרתי אשר עשיתם לעצמכם ובעיני יהוה לשאול לכם מלך: יח ויקרא שמואל אל־יהוה על המטר ויתן יהוה קלת ומטר ביום ההוא ויירא כל־העם מאד את־יהוה בעבור חטא שאלת המלך ואת־שמואל על שהמליכו מלך בחייו, וכאלו מאסו בו: יט ויאמרו כל־העם אל־שמואל התפלל בעד־עבדיך אל־יהוה אלהיך ואל־נמות כִּי־יִסְפְּנוּ עוד

עטרת מרים

על־כָּל־חַמְאֵתֵינוּ אֲשֶׁר עָשִׂינוּ מֵאֵן לַעֲשׂוֹת רָעָה לְשֹׂאֵל לָנוּ מִלֶּךְ: כּוֹיֹאמֵר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעַם אֶל־תִּירְאוּ אֹתָם עֲשִׂיתֶם אֵת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אֲדָא אֶל־תִּסּוּרוּ מֵאַחֲרַי יְהוָה וְעַבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לִבְבְכֶם וְיִכַפֵּר הָעוֹן וְחַיֵּן מִנָּה...: כּא וְלֹא תִסּוּרוּ מֵאַחֲרַי ה' כִּי אֲהַלִּיקָה הַיּוֹם הַזֶּה הַלִּיקָה אַחֲרַי הַתְּהוֹוֹ הַאֲלִילִים אֲשֶׁר לֹא־יִוָּעִילוּ וְלֹא יִצְלוּ כִּי תְהוֹוֹ הַקְּוֹה וְאִין בָּהֶם מִמֶּשׁ: כּב כִּי אֶרְדֵּעַ־כִּי שִׁאתֶם חוֹמָאִים לָפָנוּ לֹא־

יִפֹּשׁ לֹא יַעֲזֹב יְהוָה אֶת־עַמּוֹ וּמִשְׁנֵית עֲלֵיהֶם בְּאִפּוֹן נִפְלֵא שְׁזָכַר בְּעֶבְרַת שְׁמוֹ הַגְּדוֹל בְּנֵימִים שְׁה' מוֹשִׁיעֶכֶם כִּי הוֹאִיל נִשְׁבַּע יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לֹא לְעַם סְגוּלָה:

חַמְאֵתֵינוּ רָעָה לְשֹׂאֵל לָנוּ מִלֶּךְ: כּוֹיֹאמֵר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעַם אֶל־תִּירְאוּ אֹתָם עֲשִׂיתֶם אֵת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אֲדָא אֶל־תִּסּוּרוּ מֵאַחֲרַי יְהוָה וְעַבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לִבְבְכֶם: כּא וְלֹא תִסּוּרוּ כִּי אֲהַלִּיקָה הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר לֹא־יִוָּעִילוּ וְלֹא יִצְלוּ כִּי־תְהוֹוֹ הַקְּוֹה: כּב כִּי לֹא־יִפֹּשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בְּעֶבְרַת שְׁמוֹ הַגְּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לֹא לְעַם:

שי למורא
 חֲדָשׁ סִינּוּ. כּא) הַתְּהוֹוֹ, כְּנִי לַעֲבוּדֵהוּ. כּב) בְּעֶבְרַת שְׂמוֹ הַגְּדוֹל, בְּעֶבְרַת שְׂמֹה עֲלֵיהֶם שְׁהוּא מוֹשִׁיעֶכֶם. כִּי הוֹאִיל ה', כִּי נִשְׁבַּע ה'. לְעַם, לְעַם סְגוּלָה מִכָּל הָעַמִּים.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מִלֶּךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגִּל לָבְנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחַלוּ עוֹד אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ, שְׁלֵא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכִי כָּל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִת:

הַמּוֹלֵד: יוֹם ג', שְׁעָה 3 בְּצַהֲרַיִם, 38 דְּקוֹת וְ2 חֲלָקִים.
 ראש חֲדָשׁ תַּמּוּז, בְּיוֹם הָרְבִיעִי וּבְיוֹם הַחֲמִישִׁי הַבָּא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה.

קריאת התורה למנחת שבת-קודש

יט « וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר: זאת חקת התורה אשר־עשה יהוה לאמר דבר | אל־בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין־בה מום אשר לא־עלה עליה על: | ונתתם אתה אל־אלעזר הכהן והוציא אתה אל־מחויץ למחנה ושחט אתה לפניו: | ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה אל־נכח פני אהל־מועד מדמה שבע פעמים: | ושרף את־הפרה לעיניו את־ערה ואת־בשרה ואת־דמה על־פרשה ישרף: | ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל־תוד שרפת הפרה: | וכבס בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל־המחנה וטמא הכהן עד־הערב: | והשרף אתה יכבס בגדיו במים ורחץ בשרו במים וטמא עד־הערב: | ואסף | איש טהור את אפר הפרה והניח מחויץ למחנה במקום טהור והיתה לעדת בני־ישראל

למשמרת למי נדה חטאת הוא: (ישראל) | וכבס האסף את־אפר הפרה את־בגדיו וטמא עד־ הערב והיתה לבני ישראל ולגד הנגר בתוכם לחקת עולם: | הנגע במת לכל־נפש אדם וטמא שבעת ימים: | הוא יתחטא־בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם־לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר: | כל־ הנגע במת בנפש האדם אשר־ימות ולא יתחטא את־משפן יהוה טמא ונכרתה הנפש ההוא מישראל כי מי נדה לא־זרק עליו טמא יהיה עוד טמאתו בו: | זאת התורה אדם כיימות באהל כל־הבא אל־האהל וכל־אשר באהל יטמא שבעת ימים: | וכל כלי פתוח אשר אין־צמיד פתיל עליו טמא הוא: | וכל אשר־יגע על־פני השדה בחלל־הרב או במת או־בעצם אדם או בקבר יטמא שבעת ימים: | ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל־כלי:

המשך ביאור למס' ערכין ליום שישי עמ' א

17 שנה עד שנת החורבן שהיתה בתשע עשרה לכיבוש, אף בלא
18 שנת הגלות עצמה ובלא שנת החורבן, אחת עשרה שנה, הוסף
19 על כך חמש עשרה שנה, שלדברי רבינא היו מהחורבן עד נבואת
20 יחזקאל, הרי עשרים ושש.
21 מתרצת הגמרא: מי סברת שלש גלויות היו – האם סבור אתה
22 ששלש גלויות היו, בשבע לכיבוש יהויקים, בשמונה עשרה
23 ובתשע עשרה. לא כך הוא אלא שתי גלויות היו, וכך פירוש
24 השמועה, גלו בשנת שבע לכיבוש יהויקים, שהיא שנת
25 שמונה למלוכת נבוכד נצר, שמלך שנת אחת קודם שכיבש את
26 יהויקים, וגלו בשנת שמונה עשרה לכיבוש יהויקים, שהיא
27 שנת תשע עשרה למלוכת נבוכד נצר. והיה חורבן הבית בשנת
28 שמונה עשרה לכיבוש יהויקים שהיא עשר שנים מגלות יהויכין
29 ובלא שנת הגלות עצמה, הוסף על כך חמש עשרה שנים
30 שמהחורבן עד הנבואה, הרי עשרים וחמש שנה מגלות יהויכין
31 עד נבואת יחזקאל. ובדאמר מר בשנה ראשונה למלכותו,
32 כיפש נבוכדנצר את העיר נינהו,

1 הוסף על כך ארבע עשרה שנה שיש לשיטתך מהחורבן עד
2 נבואת יחזקאל, כולל שנת החורבן ושנת היובל, עשרים ושית
3 הוי"ן – נמצא ששנת הנבואה היא שנת העשרים ושש לגלות
4 יהויכין, וקשים אף לדברך דברי יחזקאל בעשרים וחמש שנה
5 לגלותנו. אלא מאי אית לך למימר – אלא מה תאמר, שחשבו
6 השנים של עשרים וחמש שנה לגלות יהויכין הוא לבר משתא
7 דגלו בה – חוץ לשנת הגלות עצמה, שאין שנת הגלות מן
8 החשבון, לדידי נמי לבר משתא דגלו בה – אף לדברי, שחמש
9 עשרה שנה היו משנת החורבן עד נבואת יחזקאל מתישב
10 החשבון ששנת הנבואה נמנית כשנת עשרים וחמש לגלות
11 (שהיתה אחת עשרה שנה קודם החורבן), ולפי שאין שנת הגלות
12 מן החשבון.
13 מקשה הגמרא: מכל מקום, תשכרי לרבינא קשיא – אף
14 שמושב לדברי רבינא חשבון השנים בדברי יחזקאל, בכל אופן,
15 מה ששינו שגלו בתשע עשרה לכיבוש יהויקים קשה לדבריו,
16 שהרי גלות יהויכין היתה בשנת שבע לכיבוש יהויקים, ומאותה

פרק ג משנה יז

רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה, אין דרך ארץ. אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חכמה. אם אין דעת, אין בינה. אם אין בינה, אין דעת. אם אין קמה, אין תורה. אם אין תורה, אין קמה. הוא היה אומר, כל שהחכמתו מרבה ממעשיו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מרבין ושרשיו מעטין, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר: והיה כערער בערבה ולא יראה פי יבוא טוב ושכן חרדים במדבר ארץ מלחה ולא תשב. אבל כל שמעשיו מרבין מחכמתו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מעטין ושרשיו מרבין, שאפלו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מוזיין אותו ממקומו, שנאמר: והיה כעין שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה פי יבוא הם, והיה עלהו רענן, ובשנת בצורת לא ידאג, ולא ימיש מעשות פרי:

נקודות משיחות קודש

להבנת הענין יש להביא את דברי הגמרא³, "שורש זו הנשמה וענף זה הגוף". ויש לעיין, כיצד משווים ענף ושורשים לגוף ונשמה; שכן, בעוד הענפים צומחים מן השורשים, הגוף אינו נברא מן הנשמה (אלא הם נבראים שונים שחוברו יחדיו)? ההסבר הוא: באומרה "ענף זה הגוף", אין כוונת הגמרא לגוף הגשמי, אלא לחלק מן הנשמה (עצמה) היורד ו"מתלבש" בתוך הגוף⁴. את החלק הזה בנשמה משווה הגמרא ל"ענף", כי אמנם השורש של חלק זה הוא באותו חלק עיקרי של הנשמה, שכידוע⁵ אינו יורד למטה להתלבש בגוף.

ההבדל בין שני חלקי הנשמה מתבטא בהשפעתם על גוף האדם: החלק בנשמה ש"מתלבש" בגוף הגשמי, הוא מוגבל (בהתאם למגבלות הגוף) ועל-כן גם השפעתו על הגוף מוגבלת. לעומת זאת, אותו חלק בנשמה שאיננו "מתלבש" בגוף, הוא למעלה ממגבלות הגוף וממילא גם השפעתו עליו - בדרך של "מקיף" - היא בלתי מוגבלת.

על-דרך זה הוא בעבודת האדם: ההשפעה שיש לאותו חלק בנשמה המתלבש בגוף, על האדם, היא השפעה מוגבלת ש"על-פי טעם ודעת". לעומת זאת עיקר הנפש, שאינו מתלבש בגוף מביא את האדם לביטול ולהתמסרות לקב"ה באופן מוחלט, ללא כל מגבלות, למעלה מטעם ודעת.

דרגת ביטול זו, שמקורה בעיקר הנשמה (שכאמור, אינה מוגבלת) מתבטאת במיוחד בעבודת ה' בדרך של "קבלת עול". עבודה כזאת מסמלת ביטול והתמסרות לקב"ה באופן שלמעלה מטעם ודעת ולמעלה מכל מדידה והגבלה שזה מסמל את ענין המעשה.

לפי זה מובנים דברי המשנה, המשווה חכמה לענפים, ומעשה - לשורשים:

עבודת ה' המבוססת על שכל האדם - "חכמתו" - מקורה באותו חלק הנשמה (ה"מתלבש" בגוף הגשמי) ומשול ל"ענף" הנמשך מעיקר הנשמה. לעומת זאת, עבודת המעשה = קבלת עול - מקורה בעיקר הנשמה (שאינו "מתלבש" בגוף הגשמי) המשול ל"שורשים".

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1210)

בלשון המשנה קיים לכאורה סתירה, כקושיית המפרשים: כי באמרו אם אין תורה אין דרך-ארץ, נראה שאי אפשר לקנות הדרך-ארץ אם לא שקדמה אליה קניית התורה מקודם, ואחר כך אומר אם אין דרך ארץ אין תורה, שאי אפשר לקנות התורה אם לא שקדם אליה מתחילה דרך-ארץ?

יש שתירצו, שאמנם אין מדובר בקדימה ואיחור, אלא שצריכים את שניהם יחד, ואי אפשר לזה בלא זה². ומה שבחרה המשנה להתחיל בתורה דוקא, הוא משום שרוב בני ישראל שייכים לדרך-ארץ יותר מאשר לתורה, ומכיון שהתורה על הרוב תדבר, לכן תחילה מדברת המשנה לאלו ה"בעלי דרך ארץ" שידעו, שאם אין תורה אין דרך-ארץ! ואח"כ מדברת המשנה ל"בעלי תורה" שהם המיעוט, שידעו שאם אין דרך-ארץ אין תורה. אלא שלפי זה לא מובן סוף המשנה "אם אין קמה אין תורה אם אין תורה אין קמה", שגם כאן צריך לומר שאין זה קדימה ואיחור, כ"אם שניהם יחד, ואי אפשר לזה בלא זה. אבל היאך אפשר להסביר טעם בהקדמת קמה לתורה, שהרי על פי פירוש הנ"ל צריך לפרש כך:

מכיון שהתורה על הרוב תדבר, לכן ראשית מדברים לרוב בני ישראל ה"בעלי תורה" שאם אין קמה - אין תורה, ואח"כ למיעוט ה"בעלי קמה" שאם אין תורה אין קמה. והרי לדאבונו אי אפשר לומר שהרוב הם "בעלי תורה" שצריך להזהיר אותם שאם אין קמה אין תורה.

ועל כן נראה לפרש להיפך, שהעיקר וההתחלה היא בתורה, כהסדר במשנה, וכוונת המשנה לומר שבלי תורה אין שום דבר, ולכן "אם אין תורה, אין דרך-ארץ" אלא כדי שלא נאמר שיש להסתפק בתורה לבד, לכן מבהירה המשנה ש"אם אין דרך ארץ, אין תורה" ולכן צריך גם דרך-ארץ. אבל הוא צריך להיות מושתת ומוסד על התורה.

(שיחות קודש תשל"א - פרשת אחר"ק)

התנא משווה חכמה לענפים, ומעשים לשורשים. לכאורה, ההשוואה היתה צריכה להיות הפוכה בדיוק - שהרי החכמה היא המקור והשורש לכל המעשים שבאים רק לאחר מכן; לפי זה ראוי היה להשוות חכמה לשורשים ומעשים לענפים!?

(1 מדרש שמואל. 2) עיין תוספות יו"ט. 3) סנהדרין קי, ב. 4) "עד שמתפעלת ומקבלת שינויים משינויי הגוף" (שער היחוד והאמונה פ"ז). (5) לקוטי-תורה שלח מ, ב.

לוח זמנים לשבוע פרשת קרח באה"ק (שלה בחו"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ה ז		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
20:31	19:29	20:19	20:18	19:49	19:48	13:20	13:18	10:23	10:21	9:10	9:08	8:29	8:27	5:39	5:38	באר שבע (ק)
20:35	19:25	20:23	20:22	19:56	19:55	13:19	13:18	10:20	10:19	9:07	9:05	8:25	8:23	5:35	5:33	חיפה (ק)
20:31	19:14	20:19	20:18	19:54	19:53	13:18	13:17	10:20	10:19	9:07	9:06	8:26	8:24	5:36	5:34	ירושלים (ק)
20:34	19:31	20:21	20:21	19:51	19:51	13:20	13:19	10:22	10:21	9:09	9:07	8:27	8:25	5:37	5:36	תל אביב (ק)
22:03	20:41	21:43	21:44	20:59	20:59	13:38	13:37	10:17	10:16	8:55	8:53	7:41	7:38	4:57	4:54	אוסטריה, וינה (ק)
17:54	16:53	17:42	17:40	17:12	17:10	12:53	12:52	10:48	10:47	9:58	9:57	9:18	9:17	7:37	7:36	אוסטריה, מלבורן (ח)
21:54	20:36	21:36	21:36	20:54	20:54	13:40	13:39	10:23	10:21	9:02	9:00	7:55	7:53	5:07	5:05	אוקראינה, אודסה (ק)
21:35	20:14	21:16	21:17	20:32	20:32	13:12	13:11	9:52	9:50	8:30	8:28	7:16	7:14	4:32	4:29	אוקראינה, דונייצק (ק)
21:50	20:28	21:30	21:30	20:45	20:45	13:23	13:22	10:02	10:01	8:40	8:38	7:24	7:21	4:41	4:38	אוקראינה, דנייפודטרובסק (ק)
22:29	21:02	22:08	22:08	21:20	21:20	13:50	13:49	10:25	10:23	9:01	8:59	7:28	7:22	4:58	4:55	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
22:24	20:55	22:02	22:02	21:13	21:13	13:42	13:41	10:17	10:16	8:53	8:51	7:16	7:09	4:49	4:47	אוקראינה, קייב (ק)
22:13	21:01	21:56	21:56	21:19	21:18	14:06	14:05	10:50	10:49	9:30	9:28	8:27	8:25	5:37	5:35	איטליה, מילאנו (ק)
18:54	18:03	18:45	18:44	18:21	18:20	12:48	12:47	10:16	10:15	9:14	9:13	8:43	8:41	6:14	6:13	אקוודור, קיטו (ח)
18:34	17:36	18:23	18:21	17:54	17:52	13:27	13:26	11:19	11:18	10:27	10:26	9:49	9:48	8:01	8:01	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:12	18:08	18:59	18:57	18:26	18:24	14:19	14:17	12:16	12:15	11:28	11:27	10:46	10:45	9:12	9:11	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
21:26	20:19	21:12	21:11	20:37	20:37	13:47	13:46	10:41	10:39	9:24	9:23	8:35	8:33	5:43	5:40	ארה"ב, בולטימור (ק)
21:21	20:13	21:06	21:06	20:31	20:31	13:37	13:36	10:29	10:27	9:11	9:10	8:19	8:17	5:27	5:25	ארה"ב, ברוקלין (ק)
21:22	20:14	21:07	21:07	20:32	20:31	13:37	13:36	10:29	10:28	9:12	9:10	8:20	8:18	5:28	5:26	ארה"ב, גרדי סיטי (ק)
22:05	20:55	21:50	21:50	21:13	21:13	14:14	14:13	11:03	11:02	9:45	9:43	8:50	8:48	5:58	5:56	ארה"ב, דטרויט (ק)
21:07	20:09	20:55	20:55	20:27	20:27	14:00	13:59	11:04	11:03	9:52	9:51	9:12	9:11	6:23	6:22	ארה"ב, האוסטון (ק)
20:51	19:49	20:38	20:38	20:07	20:06	13:31	13:30	10:32	10:30	9:18	9:16	8:34	8:33	5:44	5:42	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:55	19:58	20:44	20:43	20:17	20:16	13:59	13:57	11:07	11:06	9:56	9:55	9:19	9:17	6:32	6:31	ארה"ב, מיאמי (ק)
21:20	20:11	21:05	21:05	20:29	20:29	13:33	13:32	10:24	10:22	9:06	9:04	8:13	8:11	5:21	5:19	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
21:44	20:36	21:30	21:30	20:54	20:54	14:01	14:00	10:53	10:52	9:36	9:34	8:44	8:42	5:52	5:50	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
21:22	20:12	21:06	21:06	20:30	20:30	13:32	13:31	10:22	10:20	9:04	9:02	8:10	8:08	5:18	5:16	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:45	17:52	18:36	18:34	18:11	18:09	13:06	13:05	10:44	10:43	9:47	9:46	9:15	9:13	7:01	7:00	בוליביה, לה-פס (ח)
23:15	21:44	22:52	22:53	22:02	22:02	14:27	14:26	11:00	10:59	9:36	9:34	7:46	7:44	5:29	5:27	בלגיה, אנטוורפן (ק)
23:12	21:42	22:49	22:50	22:00	22:00	14:27	14:26	11:01	10:59	9:37	9:35	7:46	7:45	5:32	5:29	בלגיה, בריסל (ק)
18:07	17:17	17:57	17:56	17:36	17:34	12:40	12:39	10:23	10:22	9:28	9:27	8:54	8:53	6:49	6:48	ברזיל, סאן פאולו (ח)
17:57	17:02	17:47	17:45	17:21	17:19	12:28	12:27	10:11	10:10	9:15	9:14	8:41	8:40	6:36	6:35	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
22:35	21:09	22:12	22:13	21:23	21:24	13:45	13:44	10:18	10:16	8:53	8:51	7:04	7:03	4:46	4:43	בריטניה, לונדון (ק)
23:05	21:27	22:38	22:39	21:42	21:42	13:55	13:54	10:22	10:21	8:56	8:54	7:12	7:11	4:43	4:40	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
22:52	21:17	22:27	22:27	21:35	21:35	13:52	13:51	10:22	10:20	8:56	8:54	7:10	7:09	4:46	4:44	גרמניה, ברלין (ק)
22:48	21:21	22:27	22:27	21:39	21:39	14:10	14:09	10:45	10:44	9:22	9:20	7:50	7:46	5:18	5:16	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:03	17:15	17:53	17:51	17:33	17:31	12:41	12:39	10:26	10:25	9:31	9:30	8:57	8:55	6:56	6:55	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:56	19:02	19:46	19:45	19:20	19:19	13:15	13:14	10:29	10:28	9:21	9:19	8:46	8:45	6:04	6:02	הודו, מומבאי (ח)
19:51	18:57	19:41	19:40	19:15	19:14	13:11	13:10	10:26	10:24	9:17	9:16	8:43	8:42	6:01	5:59	הודו, פונה (ח)
21:47	20:27	21:28	21:28	20:45	20:45	13:27	13:26	10:08	10:06	8:46	8:44	7:35	7:32	4:49	4:47	הונגריה, בודפשט (ק)
20:27	19:19	20:12	20:12	19:37	19:36	12:42	12:40	9:33	9:31	8:15	8:14	7:23	7:21	4:31	4:29	טורקיה, איסטנבול (ח)
21:39	20:34	21:25	21:25	20:52	20:51	14:05	14:04	11:01	10:59	9:45	9:43	8:57	8:55	6:05	6:03	יוון, אתונה (ק)
22:05	20:46	21:46	21:46	21:04	21:04	13:48	13:47	10:29	10:28	9:08	9:06	7:59	7:57	5:12	5:10	מולדובה, קישינב (ק)

לוח זמנים לשבוע פרשת קרח באה"ק (שלח בחו"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציא שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
19:54	19:00	19:44	19:43	19:18	19:17	13:13	13:11	10:26	10:25	9:18	9:16	8:43	8:42	6:00	5:59	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
17:45	16:36	17:31	17:29	16:55	16:52	13:03	13:01	11:06	11:05	10:20	10:19	9:34	9:33	8:11	8:11	ניו-זילנד, קריסטצ'רץ (ח)
19:43	18:45	19:32	19:31	19:03	19:03	12:42	12:41	9:48	9:47	8:37	8:35	7:58	7:57	5:11	5:09	נפאל, קטמנדו (ח)
20:36	19:27	20:22	20:22	19:47	19:47	12:55	12:54	9:48	9:46	8:31	8:29	7:40	7:38	4:48	4:46	סין, בייג'ין (ח)
19:47	18:56	19:38	19:37	19:14	19:13	13:38	13:37	11:06	11:05	10:03	10:02	9:32	9:30	7:02	7:01	סינגפור, סינגפור (ח)
22:18	20:43	21:54	21:55	21:01	21:02	13:21	13:20	9:52	9:50	8:26	8:24	6:39	6:38	4:17	4:15	פולין, ורשא (ק)
18:29	17:36	18:19	18:18	17:54	17:53	12:42	12:40	10:17	10:16	9:18	9:17	8:47	8:46	6:29	6:28	פרו, לימה (ח)
22:33	21:17	22:15	22:15	21:35	21:34	14:23	14:22	11:07	11:06	9:47	9:45	8:43	8:40	5:53	5:51	צרפת, ליאון (ק)
23:04	21:42	22:44	22:44	22:00	22:00	14:34	14:33	11:13	11:11	9:50	9:48	8:31	8:28	5:50	5:47	צרפת, פריז (ק)
18:45	17:54	18:36	18:35	18:12	18:11	12:31	12:30	9:56	9:55	8:52	8:51	8:20	8:19	5:48	5:47	קולומביה, בוגוטה (ח)
21:58	20:48	21:41	21:41	21:06	21:06	14:00	13:58	10:47	10:45	9:28	9:26	8:30	8:28	5:39	5:36	קנדה, טורונטו (ק)
21:45	20:30	21:27	21:28	20:48	20:48	13:37	13:36	10:21	10:20	9:01	8:59	7:58	7:55	5:08	5:06	קנדה, מונטריאול (ק)
20:48	19:45	20:35	20:34	20:03	20:03	13:25	13:24	10:24	10:23	9:10	9:08	8:25	8:24	5:34	5:32	קפריסין, לרנקה (ק)
23:10	21:20	22:39	22:40	21:38	21:38	13:43	13:42	10:07	10:05	8:38	8:36	7:00	6:58	4:21	4:18	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
22:58	21:04	22:23	22:25	21:22	21:23	13:17	13:16	9:38	9:36	8:08	8:06	6:33	6:32	3:48	3:45	רוסיה, מוסקבה (ח)
21:22	20:03	21:04	21:04	20:21	20:21	13:04	13:03	9:46	9:44	8:24	8:22	7:14	7:12	4:28	4:25	רוסיה, חוסטוב על-הדון (ח)
22:28	21:14	22:09	22:10	21:32	21:32	14:09	14:08	10:50	10:48	9:28	9:27	8:18	8:16	5:32	5:29	שווייץ, ציריך (ק)
19:24	18:31	19:14	19:13	18:49	18:48	12:54	12:53	10:12	10:11	9:06	9:04	8:33	8:31	5:54	5:52	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קִדְּשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מן כל אויב וארב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל פורעניזת המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שיי הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי ד"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 3 9601001 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

•••

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00686
23/06/2019

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

